

8127

సంగ్రహ వ్యాకరణము

ఇది

పాఠశాలల యువయోగము నిమిత్తము

కందుకూరి వీరేశలింగముచే

రచియింపఁబడినది.

Printed by A. Lakshmanaswamy Naidu
at the Saraswathi Power Press, Rajahmundry
and published by the Secretary,
Hithakarini Samajam, Rajahmundry
30th Edition 5008—1948

సంగ్రహ వ్యాకరణము.

ఆంధ్రభాష

౧. ఆంధ్రదేశమున వ్యవహరింపఁబడుభాష యాంధ్రభాష యనఁబడును. (భాషయనఁగా నరు లొండొరులకుఁ దమ మనోభావముల నెఱిగింప సాధనభూతముగానుండు వాగ్జాలము కూడిక) అది వాగ్రూపముగానైనను, లిఖితరూపముగానైనను, ఉండవచ్చును. 'సకుభాష మొదలగునవి కేవల వాగ్రూపములు. తెలుఁగు అఱియు మొదలగునవి వాగ్లిఖితరూపములు.

౨. ఈభాషయందలి పదములు, తత్సమములు, తద్భవములు, దేశ్యములు అని మూడుభేదములు కలవి. ౧. విభక్తిప్రత్యయము మాత్రముమారి తెనుఁగున వాడఁబడు సంస్కృత ప్రాకృతపదములు తత్సమములు. ఉ:—సం. గురు (ః), సం. న. గురు (పు); ప్రా. గారవ (ం) ప్రా. న. గారవ (ము). ౨. వర్ణాగమము, నర్ణలోపము, వర్ణాదేశము, లోనుగాఁగల వికారములను విధివిహితముగాఁ బొంది తెలుఁగున వ్యవహరింపఁబడు సంస్కృతప్రాకృతపదములు తద్భవములు. ఉ:—అగ—సం. రథః, సం. భ. అరదము; ప్రా. అచ్చేరం, ప్రా. గ. అచ్చెరువు—లోప—సం. తామరసమ్, సం. భ. తామర; ప్రా. పణ్ణాసా, ప్రా. భ. పనన—ఆదేశ—సం. అంగణమ్, సం. భ. అంకణము; ప్రా. పుథవీ, ప్రా. భ. పుడమి. ౩. సంస్కృతప్రాకృతములు,

సంబంధమేమియు లేక త్రిలింగదేశమున వ్యవహరింపబడు పదములు దేశ్యములు. ఉ—ఊగు, పేరు.

3. సంస్కృతసమేతర మగుభాష యచ్చతేలుఁ గనఁబడును. ఆంధ్రమునకు సంస్కృతప్రాకృతములు రెండును బ్రకృతులు కావున, సంస్కృత మాద్యప్రకృతియనియు, ప్రాకృతము ద్వితీయప్రకృతియనియు, ఆంధ్రము వికృతియనియు, చెప్పఁబడును.

౪. లక్షణవిరుద్ధములైన పదములు గ్రామ్యములు. ఉ:— వస్తాడు, తేస్తాడు. ఇవి ప్రయోగార్హములు గావు. అయినను మన తొలింటి కవీంద్రులు వాడియున్న పదములు గ్రామ్యములైనను గ్రామ్యములే. ఉ:—కలకంఠుడు, ప్రాణగొడ్డము, జీవగట్ట.

5. భాషకుం బ్రధానసాధనములు వర్ణములు; వర్ణములు పదములగును; పదములు వాక్యములగును: వాక్యములు కావ్యములగును.

వ్యాకరణము.

౧. ఆంధ్రభాషను సలక్షణముగా వ్యవహరించుటకు ఉపయోగించు పిషయములుగల శాస్త్రము ఆంధ్రవ్యాకరణ మనఁబడును.

2. అది వర్ణపరిచ్ఛేదము, పదపరిచ్ఛేదము, వాక్యపరిచ్ఛేదము, కావ్యపరిచ్ఛేదము, అని నాలుగు భాగములు గలది.

వర్ణపరిచ్ఛేదము.

౧. వివిధములగు ధ్వనులను వేర్వేరు నెఱింగించుకొనుటకు వ్రాతయం దేర్పఱుచుకొనఁబడిన గురుతులు వర్ణము లనికాని, లక్షరములనికాని, చెప్పఁబడును. ఉ:—అ, ఇ, క, గ. అట్టివర్ణములను గూర్చి చెప్పినది వర్ణపరిచ్ఛేదము.

౨. వర్ణములసమూహమునకు వర్ణసమామ్నాయ మని పేరు. ఆంధ్రవర్ణసమామ్నాయమున, ఏబదియాఱు వర్ణములు గలవు. అవి అచ్చులు, హల్లులు, ఉభయాక్షరములు, అని మూడు విధములుగలవి.

౩. అచ్చులు పదియాఱు:—అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఊ, ఊ, ఋ, ౠ, ఌ, ౡ, ఎ, ఏ, ఐ, ఓ, ఓ, ఔ. (అచ్చులకు ప్రాణములు, స్వరములు, అని మారుపేళ్ళు గలవు.)

౪. ఇతరవర్ణసాహాయ్యము లేకయే పూర్ణముగా నుచ్చరింపఁ బడు వర్ణములు అచ్చులు. అచ్చులలో అ, ఇ, ఊ, ఋ, ఌ, ఎ, ఓ, అను నేడునుప్రాస్వములు, (అనఁగాకుఱుచులు); ఆ, ఈ, ఊ, ఋ, ఌ, ఏ, ఐ, ఓ, అను తొమ్మిదియు దీర్ఘములు (అనఁగానిడుదలు); ఎ, ఏ, ఐ, ఓ, అను నాలుగును వక్రములు (అనఁగావంకరగానుండునవి); ఐ, ఔ, అను రెండును వక్రతమములు (అనఁగా మిక్కిలివంకరగా నుండునవి.)

౫. హల్లులు ముప్పదియేడు:—క, ఖ, గ, ఘ, ఙ, చ, ఛ, ఞ, ట, ఠ, డ, ఢ,ణ, త, థ, ద, ధ, న, ప, ఫ, బ, భ, మ, య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హ, ణ, శ, (హల్లులకు వ్యంజనములు, ప్రాణులు, అని నామాంతరములు.)

౬. స్వరసాహాయ్యము లేక పూర్ణముగా నుచ్చరింపఁబడని వర్ణములు హల్లులు. హల్లులలో, క, చ, ఛ, ట, ఠ, ప, అను నాఱును పరుషములు (అనఁగా కఠినాక్షరములు); గ, ఙ, ఙ, డ, ద, బ, అను నాఱును సరళములు (అనఁగా కఠినములు కానివి); ఖ, ఘ, ఙ, ఛ, ట, ఠ, డ, ఢ, ణ, థ, ధ, న, ఫ, భ, మ, య, ర, ల, వ, శ, ష, స, హ, ణ, శ - అను నిరుపదియైదును స్థిరములు. (అనఁగా నిలుకడగా నుండునవి); స్థిరములలోని నకారము ద్రుత మనఁబడును; ఖ, ఘ, ఛ, ట, ఠ, డ, ఢ, ణ, థ, ధ, అను పదియు వర్ణయుక్తు లనఁబడును.

2. మఱియు హల్లులలో క, ఖ, గ, ఘ, జ; చ, ఛ, ఙ, ఝ, ఞ; ట, ఠ, డ, ఢ, ణ; త, థ, ద, ధ, న; ప, ఫ, బ, భ, మ; అనునిరువదియైదును స్పర్శములు—ఇందు అయిదయిదు క్రమముగా కవర్గము, చవర్గము, టవర్గము, తవర్గము, పవర్గము, అనబడును.—య, ర ల, వ, అను నాలుగును అంతస్థములు; శ, ష, స, హ, అను నాలుగును ఊష్మములు.

౩. ఉభయాక్షరములు మూడు:—ఁ, ం, ః - ఇవి క్రమముగా అరసున్న, నిండుసున్న, వినర్గము అని చెప్పబడును. (అరసున్నకు అర్థానుస్వారము, అర్థబిందువు అనియు - నిండుసున్నకు పూర్ణానుస్వారము, పూర్ణబిందువు, అనియు - వేరునామములు.)

౪. అచ్చులును హల్లులు, నగువర్ణములు ఉభయాక్షరములు, (హల్లులమీదవలె వీనిమీద అచ్చులు నిలువకుండుటంజేసి యచ్చులును అచ్చులకువలె వీనికి స్వతంత్రప్రయోగము లేమింజేసి హల్లులును, అని యెఱుంగునది.)

౫. ఉత్పత్తిస్థానములను బట్టి అ, ఆ, క, ఖ, గ, ఘ, జ, హ, ః, లు, కంఠ్యములు; ఇ, ఈ, చ, ఛ, ఙ, ఝ, ఞ, య, శ, లు, తాలవ్యములు; ఋ, ౠ, ట, ఠ, డ, ఢ, ణ, ర, మ, ణ, లు, మూర్ధన్యములు; ళి, ళి, ష, ఞ, త, థ, ద, ధ, న, ల, స, లు, దంత్యములు; ఊ, ఊ, ష, ష, బ, భ, మ, లు, ఓష్ఠ్యములు; జ, ఞ, ణ, న, మ, ం, ఁ, లు, అనునాసికములు; ఎ, ఏ, ఐ, లు, కంఠ్యతాలవ్యములు; ఓ, ఓ, ఔ, లు, కంఠ్యస్థిమములు; వ, దంత్యస్థిమము; అని చెప్పబడును.

౬. య, ర, ల, వ - ఈయక్షరములు లఘువులు, అలఘువులు, అని యిరువదియైదులు; సాధ్యమగు యకారము లఘువు. ఉ- (అది+ఇ=అదియి.) సాధ్యమనగా శాస్త్రమువలన గలిగినది. సిద్ధమగుయకార మలఘువు. ఉ:—కాయ. సిద్ధ మనగా శబ్దముతోడ నుండునది. రేఫము లఘువు. ఉ:—పెరుగు. శకటరేఫ మలఘువు.

ఉ:—చెఱకు. సిద్ధమగులకారము లఘువు. ఉ:—తల. సాధ్యమగు శకార మలఘువు. ఉ:—[ఏఱునుండి] ఏఱులు. సాధ్యమగు ప్రథమ మీది వకారము లఘువు. ఉ:—(అతఁడు+పలికె=) అతఁడుపలికె. సిద్ధమగు వకార మలఘువు ఉ:—వాఁగు.

౧౨. పై వర్ణములలో ఎ, ఒ, చ, ఙ, ఞ, ణ, అను నాఱును సంస్కృతమున లేవు; ఋ, ఋ, ౫, ౫, ఐ, ఔ, జ, ఞ, శ, ష, యను పది యుంగాడ ప్రాకృతమున లేవు; ఋ, ఋ, ౫, ౫, ఐ, ఐ, ష, ష, య, ఇ, త, థ, ధ, ధ, ఫ, భ, శ, ష, అను పందొమ్మిదియు నచ్చ తెనుగునలేవు.

౧౩. అచ్చ తెలుఁగునకు వర్ణములు ముప్పదియేడు—అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఉ, ఊ, ఎ, ఏ, ఐ, ఓ, ఔ, ఁ, ం; క, గ, చ, చ, జ, జ, ట, డ, ణ, త, ద, న, ప, బ, మ, య, ర, ల, వ, న, హ, ఱ, శ.

౧౪. ఇఱ, అఱ, యఱ, అను శబ్దములందక్క ప్రథమ హ్రస్వముమీద అరసున్న లేదు. హ్రస్వముమీది యరసున్న వైకల్పికముగా నిండునున్న యగును. ఉ:—అనఱి, అనంటి.

౧౫. అచ్చ తెలుఁగున పరుషనరళములకు ముందే బిందు వుండును. ఉ:—కలఱ, వంకర, వాఁగు, వంగ.

౧౬. తెలుఁగుమాటలకు మొదల, ణ, య, శ, వు, వూ, వో, వో, లు లేవు.

౧౭. ఉయ్యెల, పయ్యెడ, తాయెతు - ఈమూడు శబ్దములకక్క పదమధ్యయకారమున కెత్వములేదు. ఉ:—కయ్యము, బయలు.

౧౮. అచ్చ తెలుఁగున చ, జ, లు తాలవ్యములు, చ, జ, లు దంత్యములు. తాలవ్యములు ఇ, ఈ, ఎ, ఏ, ఐ, లంగాడియుండును. ఉ:—చిగురు, జిగి మొ॥ - దంత్యములు అ, ఆ, ఉ, ఊ, ఓ, ఔ, లంగాడి యుండును. ఉ:—చవి, జత మొ॥

౧౯. సంస్కృతసమములయందు ఇకారాంతము లయిన శబ్దముల ఉపధా*లగు చ, జ, వర్ణములు హువచసమునందు దంత్యము లగును. ఉ:—వీచి, వీచులు. 'రాజు' శబ్దము మాత్రము ఏకవచసము నందు దంత్యయుక్తముగా నున్నది.

పదపరిచ్ఛేదము.

౧. అర్థముగలఏకవర్ణముకాని, వర్ణసముదాయముకాని, పదమనఁబడును. ఉ:—అ, మా, అట, సగ, పనస; అట్టిపదములను గూర్చి చెప్పనది పదపరిచ్ఛేదము.

౨. వ్యస్తపదములనియు, సమాసపదములనియు, పదములు రెండువిధములు. పెక్కుపదములు చేరి యొక్కపదమగునది సమాసపదము:—గరళకంఠుడు, అలరువిల్లుడు. అట్లుచేరనిది వ్యస్తపదము:—గరళము, కంఠము, అలరు, విల్లు.

౩. సంస్కృతశబ్దములు, ప్రకృతులు, ప్రత్యయములు, అని రెండువిధములు గలవి. లోకములోని పగార్థములను, వ్యాపారములను, తెలియఁజేయు మూలపదములు ప్రకృతులు. ప్రకృతులకు లింగము, కాలము, మొదలగు భేదములు గలుగుటకై చేర్చఁబడునవి ప్రత్యయములు. ప్రకృతులు ప్రాతపదికములని, ధాతువులని, ఇట డెఱుగులు.

౪. కొందఱిమతమున శబ్దములు మూడువిధములుగలవి. అవి నామములు, క్రియలు, అవ్యయములు. కేవలనామములు, సర్వనామములు, అని నామములు రెండువిధములు; కేవలనామములు, విశేష్యములు, విశేషణములు అని రెండుఁడెఱుగులు.

* ఉపధా అనగా తుదివర్ణమునకు ముందుండు వర్ణము.

గి. విశేష్యములు, విశేషణములు, సర్వనామములు, క్రియలు, అవ్యయములు, అని పదము లయిదువిధములుగలవి.

విశేష్యము.

౧. మన యింద్రియములకుఁగాని, మనస్సునకుఁగాని, గోచరములుగు పదార్థములనేభ్య విశేష్యములనబడును. ఉ:—పుస్తకము, కూత, పరిమళము, పులుసు, వేడిమి, యోగ్యత.

౨. సంజ్ఞావాచకములు, జాతినాచకములు, గుణవాచకములు, క్రియావాచకములు, అని విశేష్యములు నాలుగువిధములు గలవి.

౩. మనజులు, దేశములు, పట్టణములు, పర్వతములు, నదులు మొదలగు నానిలో నొక్కొక్కదానికిఁ బెట్టబడిన నామములు సంజ్ఞావాచకములు. ఉ:—రాముఁడు, శోనలము, ద్వారక, నీలగిరి, గోదావరి.

౪. జంతు వస్తు సముదాయములో నొక్కొక్క తరగతిలోని వానికి సామాన్యముగాఁ జెందునవి జాతినాచకములు. ఉ:—మనుజుఁడు, పక్షిము, ఆవు, రాయి.

గి. వేటువేటు గుణముల పేర్లు గుణవాచకములు. ఉ:—మాధుర్యము, చేదు, యోగ్యత, చెడ్డతనము.

౬. భావార్థకమునందుఁ దెలుఁగున, తనము, టికము, ఇమి, న, ఇక, మొదలగు ప్రత్యయము లంతమునందువచ్చును. ఉ:—చిన్న తనము, కన్నెటికము, పేరిమి, నల్లన, అగ్గలిక.

౭. మతు బర్థంబున, కాఁడు, కత్తియ, ఈఁడు, అరి, ఇ, త, అడి, ఆఁడు, మొదలగు ప్రత్యయములు వచ్చును. ఉ:—తేరకాఁడు.

తేరక త్రియ, అటమటేడు, కల్లరి, బిత్తరి, చాకిత, వగలాడి, వగలాడు.

౮. క్రియవలనఁ గలిగినవి క్రియావాచకములు. ఉ:—పండుట, నంట, వండమి; పండుట, పంట, పండమి.

౯. ధాతువులకు, క, ఇమి, లే, కువ, ట, టు, వము, పు, ఇక, స, బడి, గడ, ఇకి, పు, అ, అకము, డు, లోనగు ప్రత్యయముల జేర్చుటవలన క్రియాజన్య విశేష్యములు కలుగును,—అలుక, కలిమి, కోత, పెనఁకువ, ఆట, వ్రేటు, తిరిపము, చూపు, కోరిక, గడన, ఏలుబడి, తీరుగడ, వినికి, మనుపు, ఎండ, అన్మృకము, త్రొక్కుడు, వీనినే కృదంతములందురు.

౧౦. సంస్కృతనామములు కొన్నియజంతములుగాను, కొన్ని హలంతములుగాను, ఉండును. లింగబోధకప్రత్యయాదులు గలుగు సప్త డజంతశ్లములలో మహద్వాచకముల తుది అకారమునకు ఉకారమగును:—(రామ)రాము; ఏకాక్షరశబ్దంబులకుందక్క- మిగిలినవాని దీర్ఘమునకు హ్రస్వమగును—(రమా) రమ, (నదీ) నది, మా, శ్రీ; ఋకారాంతముల ఋకారమునకు అకార మగును—(భాత్మ) భాత. హలంతములలో మకారాంతములు ద్వితీయైక వచనాంత తుల్యములు; ఇతరములు ప్రథమైకవచనాంత తుల్యములు. అందు, సకారాంతములకు దక్క ప్రథమైకవచనాంతతుల్యంబుల తుది హల్లునకు ద్విత్వమును, ఉకారాగమమును, అగును—(దిక్) దిక్కు, (కకుప్) కకుప్ప; దీర్ఘముమీఁది హల్లునకు ద్విత్వము వైక ల్పికము:—(వాక్) వాకు, వాక్కు; నాంతములయు, ద్వితీయైకవచనాంత తుల్యములయు, అంత్యహల్లునకు లోపంబు గలుగును—

(కర్మన్) కర్మ, (విద్వాంసమ్) విద్వాంస. [ఇట్లు లోపముం బొందు వాని కజంతంబులకుఁ బోలెఁ గార్యంబు—(విద్వాంస) విద్వాంసు].

౧౧. దేశ్యనామములు బోపవిభక్తికాంతములు అనాపవిభక్తి కాంతములు, అని రెండువిధములు గలవి.

౧౨. విశేష్యములకు లింగము, వచనము, విభక్తి, గలిగి యుండును.

లింగము.

౧. స్త్రీపురుషాది జాతిభేదము లింగమనంబడును. ఆంధ్రమున మహత్తు, మహతి, అమహత్తు, అని లింగములు మూడు. మనుష్యుల లోనికాని దేవతలలోనికాని పురుషులును, వారివిశేషణములును, మహతులు ; స్త్రీలును, వారివిశేషణములును, మహతులు ; తిర్యక్కులును, జడములును, వానివిశేషణములును, అమహత్తులు.

౨. సంస్కృతమున శబ్దములకే నియతము లగు లింగములు కలవుగాని, అగ్రమును ఓట్టి లేవు. అవి, పుంలింగము, స్త్రీలింగము, నపుంసకలింగము, అని మూడు.

౩. ఇకారాంత వ్యతిరిక్తములగు మహద్వాచకములకు బిందు పూర్వక డువర్ణకంబు వచ్చును:—(రామ)రాముడు, (శంభు) శంభుడు, (విధాతృ) విధాతృడు, మగడు, బల్లిదుడు. ఇకారాంతము.—హరి.

౪. కొన్ని యమహచ్చబ్దములకును మహద్వివక్షయం దీ కార్యము గలుగును:—నముద్రుడు, మేఘుడు, హిమవంతుడు.

౫. ఇట్టి డువర్ణకము వచ్చు మహత్తులుకాని దేశ్యపదములు పుంలింగనమము లనబడును—కస్తూరీడు, సరికాడు.

౬. అకారాంతము లగు అమహద్వాచకములకు మువర్ణ కమువచ్చును.—ఋక్షము, వనము, గుల్లము, పల్లము.

2. మువర్ణమంతమందు వచ్చు సప్తంసక వాచకములుకాని పదములు సప్తంసకలింగసమము లనఁబడును.—జనము, చుట్టము.

౮. మూడులింగములయందును ఉకారాంత తత్సమశబ్దముల యంతమందు పువర్ణకము వచ్చును.—శంభువు, వధువు, వస్తువు.

౯. మహాతీవాచకముల యంతమునందు, డు, ము, ను, లలో నేదియు రాదు:—సీత, వనిత, అక్క, తల్లి. ఉకారాంతములకు పువర్ణకము మాత్రము వచ్చును:—వధువు.

౧౦. లింగబోధకము లగు డు, ము, ను, లలో నొకటిగాని యంతమందురాని స్త్రీవాచకములుకానిశబ్దములు స్త్రీలింగసమము లనఁబడును:—దూత, దొర, చరిత, మూత.

౧౧. ఈభాషయందు మహాత్మ, మహతి, వీనిభేదమును దెలిసి కొనుటకు మూడుమార్గములు గలవు.—

౧. పదభేదమువలన.

మహాత్మ.	మహతి.	మహత్తు.	మహతి.
పురుషుడు.	స్త్రీ.	పెనిమిటి.	పెండ్లాము.
పిత.	మాత.	మామ.	అత్త.
వరుడు.	వధువు.	బావ.	వదిన.

౨. అంతభేదమువలన.

బ్రాహ్మణుడు.	బ్రాహ్మణి.	పాఱుడు.	పాఱుత.
నాయకుడు.	నాయిక.	నగలాడు.	వగలాడి.
జనకుడు.	జనని.	చెలికాడు.	చెలికత్తె.

3. పూర్వ మొకపదము చేర్చుటవలన.

పురుషశిశువు.	స్త్రీశిశువు.	మగపిల్ల.	ఆడుపిల్ల.
మగబిడ్డ.	ఆడుబిడ్డ.	మగశిశువు.	ఆడుశిశువు.

౧౨. కొన్ని శబ్దములకు మహత్తునకును, మహతికిని, ఏక రూపమే కానఁబడుచున్నది.—అసుర, ఒరూరి.

వ చ న ము.

౧. ఒకటికిని, ఒకటికంటె నెక్కువకును, కలుగుభేదము వచన మనబడును. ఏకవచనము, బహువచనము అని వచనములురెండు.

ఏ క వ చ న ము.

౨. ఒకదానిని దెలుపునది యేకవచనము—రాముడు, స్త్రీ, ఎస్తువు.

౩. లింగబోధకములగు, డు, ము, వు, వర్ణకములు మూడును ఏకవచనమునందే వచ్చును.—రాముడు, వనము, వస్తువు. వీనిలో మువర్ణమునకు మాముడిగాని, పూర్ణబిందుపూర్వక బువర్ణకముగాని, వికల్పముగా వచ్చును.—వనము, వనమ్ము, వనంబు.

౪. 'ఇయ' అనుదానిని మారుగా ఎకారము వైకల్పికముగా వచ్చును.—విడియము, విడెము; కన్నియ, కన్నె.

౫. పూర్వసూత్రములంబట్టి ఉకారాంత మహచ్చబ్దంబుల కేకవచనంబున, డు, వు, లలో నేదియైన వచ్చునుగాన రెండురూపములు—గురుడు, గురువు; శంభుడు, శంభువు.

౬. సాంతములగు హలంతశబ్దముల కడహల్లు వైకల్పికముగా లోపించి రెండురూపము లేర్పడును.—ఉరము, ఉరస్సు; ధనువు, ధనుస్సు. మహద్వాచకములు, కడహల్లు వికల్పముగా లోపింప, ద్వితీయైకవచనాంతతుల్యము లగును.—అంగిరుడు, అంగిరసుడు.

౭. ఇ-మ-నిచ్ ప్రత్యయాంతములకు మువర్ణకము వైకల్పికముగా వచ్చును.—గరిమ, గరిమము; మహిమ, మహిమము; అగిమ, అగిమము; లఘిమ, లఘిమము.

బ హు వ చ న ము.

౮. అనేకములను దెలుపునది బహువచనము—రాములు, స్త్రీలు, వస్తువులు.

౯. సామాన్యముగా ఏకవచనరూపము తుదను లువర్ణకము చేర్చుటవలన బహువచనము నిష్పన్నమగును.—వనిత, వనితలు; నవలా, నవలాలు; భ్రాత, భ్రాతలు; దిక్కు, దిక్కులు; వనము, వనమ్ము, వనంబు - వనములు, వనమ్ములు, వనంబులు.

౧౦. పులింగబోధక మగు డువర్ణకము బహువచనము పర మగునప్పుడు లోపించును.—రాముడు, రాములు; గురుడు, గురులు; మగడు, మగలు. (తేడు శబ్దమునకు లోపింపదు.—తేడులు. లింగ బోధక మనుటచే త్రాడులు, ఇత్యాదులందు లోపములేదు.)

౧౧. బహువచనము పర మగునప్పుడు, ఇకారాంతశబ్దముల కొన యికారమునకు ఉకార మగును.—హరి, హరులు; కత్తి, కత్తులు; వాసినీ, వాహినులు; ఇకారముపాంత్యము*గాఁ గూడ గల తెలుగుశబ్దముల ఉపాంత్యఇకారమునకును ఉకార మగును:—కలికి, కలుకులు. రెండక్షరముల శబ్దములకును, ర, ల, డ, లు ఉపధ లుగాఁ గలశబ్దములకును, కాదు:—జిగి, జిగులు; పందిరి, పందిరులు; పిడికిలి, పిడికిళ్లు; రాపిడి, రాపిడులు.

౧౨. కొన్ని వర్ణాంతశబ్దముల నువర్ణమునకు బహువచనము పర మగునప్పుడు బిందుపూర్వక కువర్ణంబు వచ్చును—మ్రాను, మ్రాకులు; కొలను, కొలకులు; కలను, కెలను, కొఱను, గవను, నెఱను, వరను, వలను, శబ్దములకూడ నిట్టివే. ఈ కువర్ణకము ఏక వచనమునందును వికల్పముగా వచ్చును:—కొలను, కొలంకు. రేను, గోను, శబ్దముల నువర్ణమునకు బిందుపూర్వక గువర్ణకం బగును.—రేగులు, గోగులు.

* ఉపాంత్యమనగా తుదివర్ణమునకు సమాపమం దుండువర్ణము.

౧౩. కొన్ని శబ్దములకు బహువచనము పర మగునప్పుడు కడ పర్ణములోపించును—చేను, చేలు; పేను, పేలు; మీను, మీలు; రేయి, రేలు; (తాయి, తాలు); నాయి, నాలు; వేయి, వేలు. కొన్నిటి కీలోపము వైకల్పికము.—ఆవు, ఆవులు, ఆలు; జాము, జాములు. (జాలు) చుట్టము, చుట్టములు, చుట్టలు; మీసము, మీసములు, (మీసలు)

౧౪. దీర్ఘపూర్వక మగులకార ముపధానాః గణనంస్కృతసమ మహచ్చబ్ధింబులకు బహువచనము పర మగునప్పుడు రువర్ణకము వచ్చును—బాలుడు, బాలురు. ఇట్లు కొన్ని తెలుగుశబ్దములకును బహువచనమున రువర్ణకము వచ్చును—వగతుడు, వగతురు; అల్లుడు, అల్లురు.

౧౫. బహువచనము పర మగునప్పుడు ఉకారాంతశబ్దముల వ్రవర్ణమునకు లోపము బహుళముగా నగును—మనువు, మనువులు; గురువు, గురువులు, గురులు; వధువు, వధువులు; తరువు, తరువులు.

౧౬. బహువచనము పర మగునప్పుడు, డు, లు, టు, రు, పర్ణముల ఉకారమునకు లోపము వైకల్పికముగాఁ గలుగును.—గుండు, గుండులు, గుండ్లు; కాలు, కాలులు, కాళ్లు; గొంటు, గొంటులు, గొంట్లు; గోరు, గోరులు, గోర్లు.

౧౭. కొన్ని శబ్దములకు బహువచనమునం దనేకరూపములు గలవు:—

ఏకవచనము.	బహువచనము.
మీలుకాడు.	మీలుకాండ్రు, (మీలుకాటు)
వేటకాడు.	వేటకాండ్రు, (వేటకాటు)
చెయువు.	చెయువులు, (చెయువులు)

* కొన్నిచోట్ల విత్యముగాను, కొన్నిచోట్ల వికల్పముగాను, కొన్నిచోట్ల ఇతరముగాను విధముగాను వచ్చుట బహుళము.

ఏకవచనము.

చీటి.

అనఁటి.

తూఁడు.

వజ్రము.

పగడము.

రు.

కొడవలి.

త్రాఁడు.

(మొగిలు.)

ఊరు.

ఏఱు.

విల్లు.

జెట్టి.

తడి.

బహువచనము.

చీటులు, చీట్లు.

అనఁబులు, అనఁట్లు.

తూఁడులు, తూండ్లు.

వజ్రములు, వజ్రాలు.

పగడములు, పగడాలు.

పేరులు, పేళ్లు, పేళ్లు.

కొడవండులు, కొడవండ్లు.

త్రాఁడులు, త్రాఁభులు, త్రా

మొగిభులు, మొగిలులు, మొగిళ్లు.

ఊరులు, ఊభులు, ఊళ్లు.

ఏఱులు, ఏభులు, ఏళ్లు.

విల్లులు, విండులు, విండ్లు.

జెట్టులు, జెట్లు.

తడులు, తళ్లు, మొదలగునవి.

౧౮. మఱికొన్ని శబ్దములకు బహువచనము నానావిధములుగఁ
గలుగును.

ఏకవచనము.

ఆలు.

చెల్లెలు.

కోడలు.

ముద్దరాులు.

గండఁడు.

విండఁడు.

బహువచనము.

ఆండు.

చెల్లెండు.

కోడండు.

ముద్దరాండు.

గండండు.

విండండు.

ఏకవచనము.

కూఁతురు.

పెండ్లి.

తేడు.

మఱదలు.

చెలియలు.

జవరాలు.

బహువచనము.

కూఁతురులు.

పెండ్లిండ్లు.

తేండ్లు.

మఱదండు.

చెలియండు.

జవరాండు.

౧౯. వస్తుస్వభావమునుబట్టి కొన్ని శబ్దములకు బహువచనము

లేదు. — పైడి, వెండి, కేలు, మొన్న, నిన్న, రేపు, మాపు.

౨౦. ఈలాగుననే మఱికొన్ని శబ్దముల కేకవచనములేదు. —
 ఇరులు, కురులు, పక్షు, పెసలు. ✓

౨౧. కొన్ని శబ్దముల కేకవచన బహువచనములయందు అనేక
 రూపములు కానబడుచున్నవి.

ఏకవచనము.	బహువచనము.	ఏకవచనము.	బహువచనము.
దయాభుడు,	దయాభురు,	గృహస్థుడు,	గృహస్థులు.
దయాభువు,	దయాభువులు.	గృహస్థు.	
రాహువు,	రాహువులు,	చరిత,	చరితలు,
రాహు,	రాహులు.	చరితము.	చరితములు.
పుట్టువు,	పుట్టువులు,	అభిలాష,	అభిలాషలు,
పుట్టు,	పుట్టులు.	అభిలాషము.	అభిలాషములు.
నవిత్యుడు,	నవిత్యులు,	భ్రమ,	భ్రమలు,
నవిత,	నవితలు.	భ్రమము.	భ్రమములు.
విధాత్యుడు,	విధాత్యులు,	వధ,	వధలు,
విధాత.	విధాతలు.	వధము.	వధములు.
నేత్యుడు,	నేత్యులు,	కంధరము,	కంధరములు,
నేత.	నేతలు.	కంధర.	కంధరలు.
శుంకుడు,	శుంకులు,	నాసికము,	నాసికములు,
శుంక.	శుంకలు.	నాసిక.	నాసికలు.
అసురుడు,	అసురులు,	మిత్రుడు,	మిత్రులు,
అసుర,	అసురలు.	మిత్రము.	మిత్రములు.
దూతుడు,	దూతులు,	ప్రధానుడు,	ప్రధానులు,
దూత,	దూతలు.	ప్రధానము.	ప్రధానములు.
బిడ్డడు, బిడ్డ.	బిడ్డలు.	పాత్రుడు,	పాత్రులు,
గొల్లడు, గొల్ల.	గొల్లలు.	పాత్రము.	పాత్రములు.
జాణడు, జాణ.	జాణలు.	హంస,	హంసలు,
వృద్ధుడు, వృద్ధ.	వృద్ధులు.	హంసము.	హంసములు.

ఏకవచనము.	ఽహువచనము.	ఏకవచనము.	ఽహువచనము.
ధర్మము,	ధర్మములు,	ప్రచేతనుడు,	ప్రచేతనులు,
ధర్మపు.	ధర్మపులు.	ప్రచేతుడు.	ప్రచేతులు.
కర్మము,	కర్మములు,	సక్కు,	సక్కులు,
కర్మపు.	కర్మపులు.	సజము.	సజములు.
వణిక్కు,	వణిక్కులు,	గణిహ,	గణిములు,
వణిజుడు.	వణిజులు.	గణిమము.	గణిమములు.
ఋత్విక్కు,	ఋత్విక్కులు,	మహిమ,	మహిమలు,
ఋత్విజుడు.	ఋత్విజులు.	మహిమము,	మహిమములు,
భగవంతుడు,	భగవంతులు,	ఆత్మ,	ఆత్మలు,
భగవానుడు.	భగవానులు.	ఆత్ముడు,	ఆత్ములు,
హనుమంతుడు,	హనుమంతులు,	ఆత్మము.	ఆత్మములు.
హనుమానుడు.	హనుమానులు.	మనసు,	మనసులు,
వయస్సు,	వయస్సులు,	మనస్సు,	మనస్సులు,
వయసు.	వయసులు.	మనము.	మనములు.
అంగిరుడు,	అంగిరులు,	పల్లకి,	పల్లకిలు,
అంగిరసుడు.	అంగిరసులు.	పల్లకి,	(పల్లకులు. మొ.

విభక్తి.

౧. చిక్కేళ్ళములకుగాని, పర్వనాడుములకుగాని, ఏకవాక్యము నందలి 'వేణుపదముతోఁ గలుగు సంబంధమును దెలిపెడురూపము విభక్తియనంబడును—ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థి, పంచమి, షష్ఠి, సప్తమి, అని విభక్తులేడు.

౨. ద్వితీయాదివిభక్తుల ప్రత్యయములతోఁ గూడనిది ప్రథమా విభక్తి.— రాముడు: శంభుడు, శంభువు; వనము, వనమ్ము, వనంబు; వనిత; గిరి; బంటు; కన్నె; నవలా; శ్రీ. ఇదియె నామ విభక్తియనంబడును.

౩. ఎదుటివారిని బిలుచునపుడు విశేష్యములమీఁద, నుండు ప్రథమ సంబోధనప్రథమ యనంబును.—ఓ రాముండ, ఓరామ.

౪. సంబోధనంబున నేకవచనంబున నామంబు కడపటి ఉకారమునకు అకార మగును—గాముండ, శంభుండ, శంభువ; వనమ, ననమ్మ, ననంబ; బంట.

౫. సంబోధనంబున సంస్కృతనామముల లింగబోధక డువర్ణకమునకు లోపము వికల్పముగానగు.—రాముండ; రామ. సంస్కృతనామములనుటచే అక్కజాడు, బల్లిదుడు, తమ్ముడు, మగడు, లోనగు తెనుగు శబ్దములయం నీలోపములేదు —అక్కజాడ.

౬. ఉకారాంత సంస్కృతనామంబుల కీలోపంబుగలుగునప్పుడు కడయచ్చునకుఁబ్లుతము వచ్చును.—శంభూ, గుహ. ప్లుతమనగా మూడుమాత్రలకాల ముచ్చరింపబడెడి యచ్చు.

౭. సంబోధనంబున బహువచనంబునకు 'అర' అనునాగమము వచ్చును.—రాములార, బాలులార, జవరాండ్రార.

౮. సంబోధనమున అకార ఇకారములకు దీర్ఘము వైకల్పికముగానగును— రామ, రామా, రాములార, రామలారా; హరి, హరీ; తండ్రీ, తండ్రీ.

౯. సంబోధ్య వాచకమునకు ముందు ఓ యనునాగమము వికల్పముగా నగును.—ఓరాముండ; రాముండ, ఓమిత్రుండ, మిత్రుండ; ఓదురాత్ముండ, దురాత్ముండ; ఓనెలత, నెలత; ఓవనమ, వనమ; ఓరాములార, రాములార, మొదలగునవి.

౧౦. ఏకవచనంబున బహువచనంబోధనంబున ఓయియు, నీచత్వ మిత్రత్వంబుల స్త్రీపురుష సంబోధనంబులఁ గ్రమమఁగా, ఓసియు, ఓరియు, వికల్పముగాఁ బూర్వాగమము లగును.— ఓయిరాముండ, రాముండ; ఓసిదురాత్మురాల; దురాత్మురాల; ఓసిచెలి, చెలి; ఓరిదురాత్మ, దురాత్మ; ఓరిమిత్రుండ, మిత్రుండ.

ద్వి. రామునినిన్, రామునిన్, రామున్. రాములనున్, రాములన్.

తృ. రామునిచేతన్, రాముచేతన్, } రాములచేతన్, రాముల
రామునిచేన్, రాముచేన్, } చేన్
రామునితోడన్, రాముతోడన్, } రాములతోడన్, రాముల
రామునితోన్, రాముతోన్. } తోన్

చ. రామునికై, రాముకై, } రాములకై, రాముల
రామునికొఱకున్, రాముకొఱకున్ } కొఱకున్.

పం. రామునివలనన్, రామువలనన్, } రాములవలనన్,
రామునికంటెన్, రాముకంటెన్. } రాములకంటెన్.

ష. రామునికిన్, రామునకున్, } రాములకున్, రాములయొక్కన్,
రామునియొక్కన్, రాముయొక్కన్. } రాములలోపలన్, రాములలోన్

స. రామునియందున్, } రాములయందున్,
రామునందున్. } రాములందున్.

హ డి శి ష్ట ము.

ప్ర. హరి. హరులు

సం. ప్ర. ఓహరి, ఓహరీ. మొ. ఓహరులారి, ఓహరులారా. మొ.

ద్వి. హరినిన్, హరిన్. హరులనున్, హరులన్.

ప్రతిపై సూత్రములబట్టి ఆయావిభక్తి ప్రత్యయములఁ జేర్చుకొనుటవలనఁ దక్కినవిభక్తు లేర్పడును.

శంభుశబ్దము.

ప్ర. శంభుఁడు, శంభువు. శంభులు, శంభువులు.
 సం. ఓశంభువ, ఓశంభుడా, ఓశంభువులారా, ఓశంభులారా. మొ.
 ఓశంభూ, ఓ. మొ.
 ద్వి. శంభువును, శంభువు, శంభువులను, శంభువులక,
 శంభువునిన్, శంభున్, శంభులనున్, శంభులన్.
 [శేష మీఁతినే యూహించునది.]

వనశబ్దము.

ప్ర. వనము, వనమ్ము, వనంబు. వనములు, వనమ్ములు, వనంబులు.
 సం. ప్ర. ఓవనమ, ఓవనమా. మొ. ఓవనములారా, ఓవనములారా. మొ.
 ద్వి. వనమును, వనముక. మొ. వనములన్. మొ.
 [శేషం బూహ్యంబు.]

బౌపవిభక్తకాంతములు.

౧. విభక్తికి సహాయముగాఁ బూర్వమందు వచ్చుచూపము
 ఉపవిభక్తి యనఁబడును. ఉపవిభక్తి ప్రత్యయము లౌపవిభక్తిక
 ములు. అవి కొనయందుఁగలవి, బౌపవిభక్తికాంతములు. నామం
 బుల తుదనుండు, రు, లు, డు, ను, యి, మొదలయినవానికి ద్వితీయా
 ద్యైకవచనంబులు పరమగునపుడు కొన్నియెడల ఆదేశము* గాను
 కొన్నియెడల ఆగమముగానువచ్చు, ఇ, టి, ంటి, తి, వర్ణము లౌప
 విభక్తికములు.

* ఇదేశమనగా కొకవర్ణమిచ్చి దానికిమాటగా మఱియొక-వర్ణము వచ్చుట.

ప్రథమావి. పౌ.వి.	ద్యుతీయాదివి.			
ఊరు ఊరి	ఊరి(నిన్,	చేతన్,	తోడన్,	మొ,
కాలు కాలి	కాలి(నిన్	,,	,,	,)
మాను మాని	మాని(నిన్	,,	,,	,)
తాడు తాటి	తాటి(నిన్	,,	,,	,)
నోరు నోటి	నోటి(నిన్	,,	,,	,)
వేయి వేయిటి	వేయిటి(నిన్	,,	,,	,)
అన్ని అన్నిటి	అన్నిటి(నిన్	,,	,,	,)
కన్న కంటి	కంటి(నిన్	,,	,,	,)
విల్లు వింటి	వింటి(నిన్	,,	,,	,)
అట్టు అట్టి	అట్టి(నిన్	,,	,,	,)
గొట్టు గొట్టి	గొట్టి(నిన్	,,	,,	,)
గోయి గోటి	గోటి(నిన్	,,	,,	,)
చేయి చేతి	చేతి(నిన్	,,	,,	,)

౨. గోయి మొదలగువాని కీరూపము బహువచనము పరమగునపుడు సయితము వచ్చును:- గోతులు, గోతులను, గోతుల చేతన్. మొ.

౩. పౌ.విభక్తికములలోఁ గొన్నిటికి వైకల్పికముగాఁ దృతీయా సప్తముల కర్తృమాదేశమగును:-

ప్ర. వి.	తృ. వి.	స. వి.
ఊరు	ఊరన్	ఊరన్.
త్రాడు	త్రాటన్	త్రాటన్.
వేయి	వేయిటన్	వేయిటన్.
కన్న	కంటన్	కంటన్.
అట్టు	అటుతన్	అటుతన్.
చేయి	చేతన్	చేతన్.

దౌపదిభక్తి కాంతము.

కన్నశబ్దము.

ఏక.

బహు.

ప్ర. కన్న.

కన్నలు.

ద్వి. కంటినిక, కంటిన్.

కన్నలనన్, కన్నలన్.

త్రీ. కంటిచేతన్, కంటిచేన్,

కన్నులచేతన్, కన్నులచేన్,

కంటితోడన్, కంటితోన్, కంటన్ కన్నులతోడన్, కన్నులతోన్.

చ. కంటికొఱకున్, కంటికై

కన్నులకొఱకున్, కన్నులకై.

ప. కంటివలనన్, కంటికంటెన్.

కన్నులవలనన్, కన్నులకంటెన్.

ష. కంటికిన్, కంటియొక్క.

కన్నులకన్, కన్నులయొక్క.

కనులలోపలన్, కన్నులలోన్.

స. కంటన్, కంటియందున్.

కన్నులయందున్, కన్నులందున్.

వి శే ష ణ ము.

౧. విశేష్యముల ధర్మములను దెలుపుపదములు విశేషణము లనఁబడును.

౨. గుణవాచకములు, సంఖ్యావాచకములు, క్రియావాచక ములు, అని విశేషణములు మూడువిధములు.

౩. విశేష్యముల గుణములను దెలుపునవి గుణవిశేషణములు— తెల్ల, మంచి, నిగ్గు, గ్రూపము, రసము, స్పర్శము, మొదలగునవి గుణములు.]

౪. (ప్రాయికముగాఁ దెలుగు విశేషణములు స్త్రీలింగసమము లయి యుండునుగాన, అవి లింగవచనాదిభేదము లేక యెల్లవిశేష్య ములకును ముందు ప్రయోగింపఁబడును.)—పెద్దమనుష్యుడు, మంచి పడఁటి, చిన్నపలక; నల్లమృగములు,

గి. విశేష్యములు పరము లగునప్పుడు అకాగాంత గుణవాచకంబులు తుదను వివర్ణకము బహుళముగావచ్చును.—నల్లకోక, నల్లనికోక; చక్కనిబొలుసు చిన్నపుస్తకము.

ఁ. మువ్వణాంత విశేషణముల మువ్వమునకు విశేష్యము పరమగునప్పుడు పువర్ణకముగాని, పూర్ణబిందు పూర్వక సుప్తకముకాని, అగును—నరసము+మాట= నరసపుమాట, సరసపుమాట.

2. సంఖ్యను దేలుపునవి సంఖ్యావాచకములు.—రెండు, యిద్దఱు.

౩. సంఖ్యాార్థములు, సంఖ్యేయార్థములు, పూరణార్థములు, అని సంఖ్యావాచకములు మూడువిధములు. రెండు, మూడు మొదలగునవిసంఖ్యాార్థములు. ఇద్దఱు, ముగ్గురు, మొదలగునవి సంఖ్యేయార్థములు; రెండన, మూడన, మొదలగునవి పూరణార్థములు.

౪. క్రియలవలనం గలిగినవి క్రియావాచకవిశేషణములు.—కొట్టుచున్న; కొట్టిన; కొట్టగల; కొట్టు, కొట్టెను, కొట్టెడి.

౫. ఈక్రియాజన్య విశేషణములతుదను “అప్ట” అనునది వైకల్పికముగా జేర్పబడును.—కొట్టుచున్నట్టి, కొట్టుచున్న; కొట్టినట్టి, కొట్టిన, మొ.

౬. క్రియావాచకములకుఁదక్క మిగిలిన విశేషణములకు, ఐన, అగు, డొ, అను క్రియాజన్యవిశేషణములు వైకల్పికముగా సంతాగమంబు లగును—నిగ్దన, నిగ్దగు, నిగ్దా (చెక్కులు), నిగ్ద (చెక్కులు).

౭. లింగబోధక ప్రత్యయములతోఁ గూడిన విశేషణములకీ యాగమంబులు సత్కముగా నగును.—యోగ్యుడగు సురుషుడు, మృదువగు వస్తువు, అందమగు పదార్థము.

౧౩. ఒకానొకచో గొన్ని విశేష్యములు విశేషణములుగా వాడబడును. — పసిడికంచము, వెండిపళ్ళెము, రాగిచెంబు. [ఇచటఁ బసిడి మొదలగు విశేష్యములు విశేషణములుగా వాడబడినవి.]

సర్వనామములు

౧. విశేష్యములపునరుక్తిని నివారించుటకయి. *హనివోహనిగాఁ* బ్రయోగింపఁబడు పదములు సర్వనామము లనబడును.

౨. సర్వనామములు విశేష్యములకుమాటుగా నుపయోగింపఁ బడునవికాన విశేష్యములకుం బోలె లింగవిభక్తివచనములు నానికిని గలుగును. సంబోధన ప్రథమచాత్ర ముండదు. విశేషణములతో గూడియుండునపుడు సంబోధనప్రథమయు సగురు—టచిన్నవాడ, ఓచన్నదాన.

౩. పురుషబోధక సర్వనామములు, సంబంధ సర్వనామములు, ప్రశ్న వాచక సర్వనామములు, విశేషణ సర్వనామములు, అని సర్వ నామములు నాలుగు విధములు.

౪. పురుషములను దెలుపునవి పురుషబోధక సర్వనామములు. ప్రథమపురుషము, మధ్యమపురుషము, ఉత్తమపురుషము, అని పురు షములు మూడు.

గీ. (ప్రథమ పురుషమునం దక్క- లింగభేదములేదు.) ప్రథమ పురుషమునందు, వాడు, వీడు పుంలింగము; అది, ఇది, యిది, స్త్రీ లింగ మును నపుంసక లింగమున. నీవు, మధ్యమపురుషము. నేను, ఉత్తమ పురుషము.

౬. పురుషశ్రేణు సర్వనామము లిట్లు రూపవిష్పత్తిఁ జెందును,

వారు. లిం. విభ. ఏక.

బహు.

ప్ర. పుం. ప్ర. వాడు.	}	వాండు, వారు, వారలు.
వీడు		వీండు, వీరు, వీరలు.

” ” స్వి. వాడు.	}	వాణ్, వారణ్, వాండణ్.
వీణ్		వీణిన్, వీరణ్, వీండణ్.

” ” త్వు. వానిచేతన్. ము.	}	చాచితన్. ము.
వీచితన్. ము.		వీచితన్. ము.

” స్త్రీ. ప్ర. అది.	}	నారు, వారలు.
ఇది		వీరు, వీరలు,

” ” ద్వి. వానిన్.	}	వానిన్, వారలన్.
వీనిన్		వీనిన్, వీరలన్.

” ” త్వు. వాచితన్. ము.	}	చాచితన్. ము.
వీచితన్. ము.		వీచితన్. ము.

” స ప్ర. అది, ఇది.	అవి, ఇవి.
--------------------	-----------

” ” ద్వి. వానిన్, వీనిన్.	వానిన్, వీనిన్.
---------------------------	-----------------

” ” త్వు. వాచితన్. ము.	}	చాచితన్. ము.
వీచితన్. ము.		వీచితన్. ము.

మ. ప్ర. నీవు, ఈవు.	మీరు, మీరలు, ఈరు, ఈరలు.
--------------------	-------------------------

” ద్వి. నిన్నున్, ననున్.	మిమ్మున్, మిమ్మున్.
--------------------------	---------------------

” త్వు. నీచేతన్. ము.	మీచేతన్. ము.
----------------------	--------------

ఉ. ప్ర. నేను, ఏను.	నేము, ఏము, మేము.
--------------------	------------------

” ద్వి. నున్నున్, ననున్.	మమ్మున్, మమ్మున్.
--------------------------	-------------------

” త్వు. నాచేతన్, ము.	మాచేతన్, ము.
----------------------	--------------

[ఇందుఁ దృతీయయం దొక్కరూపమునఁజును సూపభేదములు వక్కాణింపఁబడినవి. తక్కినవి యూహించుకొనవలయును.]

2. “తాను” అనునది ప్రథమపురుష సర్వనామముల పునరుక్తిని మాన్యుకొఱకు వాడఁడు నొకవిధమైన పురుషసర్వనామమున వాడు తాను నిచ్చ వచ్చినాడ నని చెప్పుచున్నాడు; అది తాను యోగ్యురాల ననకొనుచున్నది; వారు తాము చెప్పినది నిజమందురు.

ఏక

బహు.

ప్రథమాః. తాను. తాము, తోరు, తమరు.

ద్వితీయ. తన్నుకొ, తనుకొ, తమ్మునొ, తమ్మునొ.

తృతీయాః. తన (చేతన్. మొ.) తమ (చేతన్. మొ.)

౩. పూజకుందుఁ ప్రథమపురుషులచేసే పుంలింగమునకు లింగము, ఆయన, ఇతఁడు, ఈయన అనునవియు; స్త్రీలింగమునకు, ఆమె, ఆపె, ఆకె, ఈమె, ఈపె, ఈకె, అనునవియు; పురుషులు.

౪. “మనము” అనునది మధ్యమోత్తమపురుషముల కకిముగా నుపయోగింపఁబడు సత్వృద్ధహువచనాంతమగు సర్వనామము. “మనము” అనుదానికి నీవును నేనును నని యర్థము. దీని ప్రథమా విధత్తి, మనము; ద్వితీయ, మనలన్; తృతీయాః, మనచేతన్, మనల చేతన్. మొ.

౫. మధ్యమోత్తమపురుష సర్వనామముల ఏ కేషణములకఁ గ్రమముగా నేకవచనమున, వు, ను, లును బహువచనమున, రు, ము, లును సంతాగమంబు లగును:—నీవు జూచు, నేను జూచు. ఈయాగ మంబులు పరంబు లగునపుడు ఉకారంబునకు అకారముగను:—నీవు ధన్యుడవు, నేను ధన్యుడను; మీరు ధన్యులరు, మేముధన్యులము. విశేషణము లికారాంతము లయ్యె నేని వాని, వు, ను, లకు, వి, ని, క్రమముగా నగును:—నీవు సుకృతివి, నేను సుకృతిని.

౧౧. ఏకవాక్యమునందలి మఱియొక నామముతోడి సంబంధమును గలిగియుండునవి సంబంధ సర్వనామములు.—ఏవఁడు తల్లిదండ్రుల మాటను వినునో వాఁడు బాగుపడుచు. [పై వాక్యములోని “ఏవఁడు” అనునది యావాక్యమందలి “వాఁడు” అనునామముతో సంబంధించుచున్నది కాఁబట్టి సంబంధసర్వనామము.]

౧౨. ఏడు, ఏవాడు, ఎవ్వాడు, ఎవ్వఁడు, ఎవఁడు, ఎతఁడు, ఏతఁడు, ఏయన; ఎవ్వరిత, ఎవ్వర్త, ఎవ్వతె, ఎవరిత, ఎవర్త, ఎవత, ఎవ్వరితి, ఎవ్వర్తి, ఎవతి, ఎవరితి, ఏవర్తి, ఎవతి, ఎవ్వరితె, ఎవ్వర్తె, ఎవ్వతె, ఎవరితె, ఎవర్తె, ఎవతె, ఎవ్వర్తుక, ఎవ్వతుక, ఎవర్తుక, ఎవతుక, ఏమె, ఏపె, ఏకె, ఏబిడ, ఏయమ; ఎది, ఏది, ఎద్ది, ఏయది, ఏయ్యది; ఇవి సంబంధసర్వనామములు. ఇందు “ఏడు” మొదలగునవి మహాదర్థకమునందును, “ఎవ్వరిత” మొదలగునవి మహాత్వర్థకమునందును, “ఏది” మొదలగునవి యమహాదర్థకమునందును వచ్చును.

౧౩. ప్రశ్నముల సడుగుటయం దుపయోగపడునవి ప్రశ్న వాచక సర్వనామములు.—ఏనంవత్సరమున నీవు జన్మించితివి? ఎవ్వఁడు రావణుని సంహరించెను?

౧౪. సంబంధ సర్వనామములు, ఏ, ఎందఱు, ఎన్ని, ప్రశ్నములయందు వాడఁబడునుగానఁ బ్రశ్న వాచక సర్వనామములు.

౧౫. సర్వనామధర్మములను విశేషణధర్మములను గూడఁగలిగి యుండునవి విశేషణసర్వనామములు—అందఱు. [దుర్జను నందఱు నిందింతురు; దుర్జనునందఱు నరులు నిందింతురు. ఇందు మొదటి వాక్యమునందు సర్వనామధర్మమును, రెండవవాక్యమునందు విశేషణ

ధర్మమును, 'అందఱు' అనదానికిఁ గలదు. కావున విశేషణసర్వనామము.]

౧౬. నిర్దిష్టసర్వనామములు, అనిర్దిష్టసర్వనామములు, సంఖ్యావాచకసర్వనామములు, అని విశేషణ సర్వనామములు మూడు విధములు.

౧౭. తమతో సంబంధించువిషయములను నిర్దేశించునవి నిర్దిష్టసర్వనామములు:—ఆ పట్టణము, ఈ గ్రామము. ఆ, ఈ, అను రెండును నిర్దిష్టసర్వనామములు. (అొంటిపారు వీనిని సర్వనామములుగాఁ జెప్పిరిగాని వీనియందుఁ గేవలవిశేషణధర్మమే కానఁబడుచుండుటంజేసి విశేషణము అని చెప్పుటయే మేలు.)

౧౮. సంయుక్తాక్షరములన, శి, ష, స, హ, ర, లును బరంబు లగునపుడు దక్క ఆ, ఈ, ఏ, లు లాము వ్రాస్తములబొంది మీఁదివర్ణములకు వికల్పముగా ద్విత్వంబును బుట్టించును.—ఆ కాలము, అక్కాలము; ఈ కాలము, ఇక్కాలము; ఏ కాలము, ఎక్కాలము; ఆ శబ్దము, ఈ రూపము, ఏ ప్రోలు.

౧౯. తమతో సంబంధించువిషయముల నిర్దేశింపనివి అనిర్దిష్టసర్వనామములు:—పెక్కు, తెగలు, అన్ని, ఇన్ని, ఎన్ని, కొన్ని, పలు, అందఱు, అందోఱు, ఇందఱు, కొందఱు, పెక్కు, పెక్కండ్రు, పెక్కురు, పలువురు, పలుగుండ్రు, ఇవి, అనిర్దిష్టసర్వనామములు.

౨౦. సంఖ్యను జెప్పుటయందు వర్తించునవి సంఖ్యావాచక సర్వనామములు.—ఒక్కఁడు నిజము చెప్పెనుగాని యిద్దఱు కల్లలాడిరి. ఒక్కఁడు, ఒక్కరిత, ఒక్కటి, ఇద్దఱు, ఇరుగురు, రెండు, మూగురు, ముగ్గురు, ముగ్గురు, మూడు, మొదలగునవి సంఖ్యావాచక సర్వ

నాపములు. (అకపి ముడలగువానికి గూడగోదంబు లనేకంబులు గలవు. గ్రంథిపిస్త్ర భీతిచే నపి యిం గుగాహరింపఁ బడవయ్యెను. వానినెల్ల దక్కంగల న్యాయకరణముల వలనను, ఆర్యవ్యవహారంబు వలనను ఎఱుంగునని.)

క్రియ.

౧. న్యాయరమిని బేలుపుపదములు క్రియ లనబడును. పోషించు, కొట్టా.

౨. ధాతువులకొనయ. దుకార ముండును. (ప్రశ్నయముల తోడ గూడకయునుపు క్రియకు ధాతువనియు, నామమునకుఁ బ్రాతి పదిక మనియు, పేర్పు.)

౩. క్రియలు తత్సమములు, ఆచ్చిములు, అని రెండుదేహి గులుగా నుండును. అందు తత్సమక్రియల యంతమందు 'ఇంచు' ఉండును.—పోషించు. ఈ యించు కొన్ని దేశ్యక్రియల యంతమందును గానఁబడు చున్నది.—ఆరగించు, ఆపులించు, తిలకించు, పఠింపించు, పలవించు. కొన్ని తత్సమక్రియల యంతమందు ద్విరుక్త లకార ముండును.—భాసిల్లు, రంజిల్లు, రాజిల్లు, వడ్లల్లు, విలసిల్లు.

౪. గురువు లేనట్టియు యకారాంతములు కానట్టియు ధాతు వుల కొకటి రెండవచ్చులు గలవానికి పీకల్పముగా నించునకుఁ బూర్వ మున 'ఇమ్' ఆగమంబగును.—భుజించు, భుజయించు; గుణించు, గుణయించు; నగించు, నగయించు.

౫. సకర్మకములు, అకర్మకములు, అని క్రియలు రెండు విధములు.

౬. కర్మమును గోరునవి సకర్మకములు.—బాలుడు పాఠమును జదువుచున్నాడు. ఇచట “చదువు” ఛాతువు సకర్మకము; “పాఠము” కర్మము (క్రియవలన గలుగుభయము పొందుచు కర్మము). కర్మమును గోరనివి యకర్మకములు—పిల్లవాడు పరుగెత్తుచున్నాడు.

౭. కన్యకప్రయోగము, కన్యాశ్రమప్రయోగము. అని సకర్మక క్రియలతో చెందుప్రయోగములు గలవు.

౮. కర్త ప్రథమగా నుండుచు కన్యకప్రయోగము—ఉపాధ్యాయుడు శిష్యుని శిక్షింపెను. ఇచట “ఉపాధ్యాయుడు” కర్త. (ధాత్వర్థ వ్యాపారమునకు జిత్రయమైనది కర్త.) కర్మము ప్రథమగా నుండునది కన్యాశ్రమప్రయోగము—శిష్యుని ఉపాధ్యాయునిచేత శిక్షింపబడెను.

౯. సమాపకములు, అననూపకములు, అని క్రియ లన్నియు చెందువిధములు. సమాపకములనగా ముగిసినవి—కొట్టుచున్నాడు. అననూపకములనగా ముగియనివి—కొట్టి.

౧౦. స్వాధ్యక్షము, ప్రాగ్వాగ్ధ్యక్షము, ఆగ్నేరాధ్యక్షము, అని సమాపకక్రియలు మూడుభాగములు గలవి.

౧౧. వర్తిమానకాలము, భూతకాలము, భవిష్యత్కాలము, తద్ధర్మాధ్యక్షము, అని స్వాధ్యక్షమందు నాలుగుకాలములు గలవు.

౧౨. ఇప్పుడు జరుగుచున్న కాలమును దెలుపుచు వర్తిమాన కాలము:—పురుగులుప్రాకుచున్నవి. వెనుకజరిగినకాలమును దెలుపునది భూతకాలము:—పురుగులుప్రాకెను. ముందురాబోవు కాలమును దెలుపునది భవిష్యత్కాలము:—పురుగులు ప్రాకంగలవు. పైమూడు కాలములయందును నొకటిగానుండు స్వభావాదులను దెలుపునది తద్ధర్మము:—పురుగులు ప్రాకును.

౧౩. అవ్యయములు, విశేషణములు, విశేష్యములు అని యన
మాహాకర్త్రములు మూడువిధములు. తుమున్నాద్యర్థకము, క్షార్థకము,
శత్రర్థకము మొదలగునవి అవ్యయములు. ధాతువునకుఁ గ్రమముగా
ద్రుశసహిత అకారమును, ఇకారమును, ద్రుశసహిత చువర్ణకమును
చేర్చుటవలన తుమున్నాద్యర్థకాదులుమూడును నిష్పన్నములగును:—
కొట్టన్ (తుమున్నాద్యర్థకము), కొట్టి (క్షార్థకము), కొట్టుచున్
(శత్రర్థకము). [అవ్యయములకు క్రియాకాంక్షములని, విశేషణములకు
నామాకాంక్షములని, విశేష్యములకు ధాత్వర్థకాదు అని పేర్లు.]

౧౪. భావము, వ్యతిరేకము. అని యర్థము సనుసరించిన రెండు
భేదములు గలవు. వ్యతిరేకమనఁగా క్రియముక్కు అభావము.

౧౫. కర్తృలనుబట్టి క్రియలకు, ప్రధమపురుషము, మధ్యమ
పురుషము, ఉత్తమపురుషము, అని మూడుపురుషములుగలవు. ప్రధమ
పురుషసర్వనామమునుగాని విశేష్యమునుగాని కర్తృమగఁ గలది
ప్రధమపురుషము. మధ్యమపురుషసర్వనామమును కర్తృమగఁగలది
మధ్యమపురుషము. ఉత్తమపురుష సర్వనామమును కర్తృమగఁగలది
ఉత్తమపురుషము.

౧౬. ప్రధమపురుషమునందక్కఁ లింగభేదము లేదు. ప్రతి
పురుషమునందును ఏకవచన ఒహువచన భేదము కలదు.

౧౭. సుజీయు సహాయ క్రియలు, స్వతంత్రక్రియలు, శౌన్య
క్రియలు, అని క్రియలు ముత్యైకలగులుగా నుండును. సహాయ
క్రియలకే ఉపక్రియ అని పేరు.

ఉపక్రియలు.

(౧౮. కాలము మొదలగువాని నేర్పఱచుటయందుఁ గ్రియలకు సహాయముగా వచ్చుక్రియలు ఉపక్రియలనఁబడును. తెలుఁగున నట్టి యుపక్రియలు నాలుగు — ఉండఁ, కలుగు, వడు, కొను.)

ఉపక్రియల రూపనిష్పత్తి.

౧. ఉండుభాతువు.

వర్తమానకాలము.

పురుషము.	లింగము.	ఏకవచనము	బహువచనము.
ప్ర.	పుం.	ఉన్నాఁడు.	ఉన్నారు.
„	స్త్రీ.	ఉన్నది.	ఉన్నారు.
„	స.	ఉన్నది.	ఉన్నవి.
మ.		ఉన్నావు.	ఉన్నారు.
ఉ.		ఉన్నాను.	ఉన్నాము.

[ఈ క్రియ యింతవఱకే యుపక్రియగా నుపయోగింపబడును.]

౨. కలుగుభాతువు.

వర్తమానకాలము.

ప్ర.	పుం.	కలఁడు.	కలరు.
„	స్త్రీ.	కలదు.	కలరు.
„	స.	కలదు.	కలవు.
మ.		కలవు.	కలరు.
ఉ.		కలను.	కలము.

[ఈ క్రియయు నింతవఱకే యుపక్రియగా నుపయోగింపబడును.]

3. పదుభాతువు.

సమాపకములు.

స్వార్థకము; భావము.

సర్వమానకాలము.

పున.	నిం.	నీతి.	2. హం.
ప్ర.	పుం.	పశుచున్నాడు.	పశుచున్నాడు.
„	స్త్రీ.	పశుచున్నది.	పశుచున్నది.
„	స.	పశుచున్నది.	పశుచున్నది.
మ.		పశుచున్నావు.	పశుచున్నావు.
ఉ.		పశుచున్నాను.	పశుచున్నాను.

భూతకాలము.

ప్ర. పుం.	స్త్రీ.	పడియెను, పడెను.	పడినది.
„	స.	పడియెను, పడెను.	పడియెను, పడెను.
మ.		పడితివి, పడితి.	పడితిని.
ఉ.		పడితిని.	పడితిము.

భవిష్యత్కాలము.

ప్ర. పుం.		పడంగలడు.	పడంగలరు.
„	స్త్రీ.	పడంగలదు.	పడంగలరు.
„	స.	పడంగలదు.	పడంగలవు.
మ.		పడంగలవు.	పడంగలరు.
ఉ.		పడంగలను.	పడంగలము.

తద్ధర్మము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	పడును.	పడుదురు.
„ న.	పడును.	పడును.
మ.	పడుచువు, పడుదు.	పడుదురు.
ఉ.	పడుదును.	పడుదుము.

తద్ధర్మము - సూపాంతరము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ.	పడియెడును, పడెడును, } పడియెడిని, పడెడిని. }	పడియెడిరు, పడెదరు.
„ న.	పడియెడును, పడెడును, } పడియెడిని, పడెడిని. }	పడియెడును, పడెడును, పడియెడిని, పడెడిని.
మ.	పడియెడవు, పడెడవు, } పడియెడు, పడెడు. }	పడియెడరు, పడెదరు.
ఉ.	పడియెడును, పడెదను.	పడియెడము, పడెదము.

వ్యతిరేకము.

తద్ధర్మము.

ప్ర. పుం.	పడెడు.	పడెరు.
„ స్త్రీ.	పడెదు.	పడెరు.
„ న.	పడెదు.	పడెవు.
మ.	పడెవు.	పడెరు.
ఉ.	పడెను.	పడెము.

ప్రార్థనార్థము.

౧. భావము.

ఏ.

బ.

మ. పడుము, పడు.

పడుచు, పడుడి.

ఉభయకర్తృకము—పడుదము.

౨. వ్యతిరేకము.

మ. పడకుము, పడకు.

పడకుడు, పడకుడి.

ఆశీరాద్యర్థకము—పడెడున్, పడియెడున్, పడుతన్.

అసమావేశములు.

౧. క్రియాకాంక్షములు.

౧. పడి, క్షార్థకము.

౨. పడక, న్యతిరేకక్షార్థకము.

౩. పడక, తుమున్నాద్యర్థకము.

౪. పడుచుక, శత్రుత్వకము.

౫. పడుడుక, ఆచంత్యార్థకము.

౬. పడినక, వడ్డన్, చేదాద్యర్థకము.

౨. నామాకాంక్షములు.

౧. పడుచున్న, వర్తమానార్థక
విశేషణము.

౨. పడిన, పడ్డ, భూతార్థకవిశే
షణము.

౩. పడగల, భవిష్యదర్థకవిశే
షణము.

౪. పడు, పడియెడు, పడెడు,
పడియెడి, పడెడి, తద్ధర్మార్థక
విశేషణము.

౫. పడని, వ్యతిరేకార్థక విశేష
ణము.

౩. ధాత్వర్థకములు.

౧. పడుట, ధాత్వర్థకము.

౨. పడమి, వ్యతిరేకధాత్వర్థకము.

[ప్రీతికి స్వతంత్ర క్రియ యగునప్పుడునయితే మీరూపములే వచ్చును.]

౪. కొనుధాతువు.

సమాపకము, సార్థకము.

భావము.

వర్తమాసకాలము.

(ప్ర. పుం.	కొనుచున్నాడు,	కొనుచున్నారు,
	కొన్నున్నాడు,	కొన్నున్నారు,
	కొంచున్నాడు,	కొంచున్నారు.
(ప్ర. స్త్రీ.	కొనుచున్నది,	కొనుచున్నారు,
	కొన్నున్నది,	కొన్నున్నారు,
	కొంచున్నది,	కొంచున్నారు.
,, న.	కొనుచున్నది,	కొనుచున్నవి,
	కొన్నున్నది,	కొన్నున్నవి,
	కొంచున్నది,	కొంచున్నవి.
మ.	కొనుచున్నావు,	కొనుచున్నారు,
	కొన్నున్నావు,	కొన్నున్నారు,
	కొంచున్నావు,	కొంచున్నారు.
ఉ.	కొనుచున్నాను,	కొనుచున్నాము,
	కొన్నున్నాను,	కొన్నున్నాము,
	కొంచున్నాను,	కొంచున్నాము.

భూతకాలము.

(ప్ర. పుం. స్త్రీ	కొనియెను,	కొనెను.	కొనెరి,
,, న.	కొనియెను,	కొనెను.	కొనియెను, కొనెను,
మ.	కొంటివి,	కొంటి.	కొంటిరి.
ఉ.	కొంటిని.	కొంటిము.	

భవిష్యత్కాలము.

ప్ర. పుం.	కొనఁగలడు.	కొనఁగలరు.
„ స్త్రీ.	కొనఁగలదు.	కొనఁగలరు.
„ స.	కొనఁగలదు.	కొనఁగలవు.
మ.	కొనఁగలవు.	కొనఁగలరు.
ఉ.	కొనఁగలను.	కొనఁగలము.

తృతీయము.

ప్ర. పుం.	స్త్రీ.	కొనును.	}	కొనుదురు,	కొందురు,	కొంద్రు,
				కొండురు,	కొండు.	
„	స.	కొనును.		కొనును.		
మ.		కొనుదువు,		కొనుదురు,	కొందురు,	కొంద్రు,
		కొందువు,				
		కొనుదు,		కొండుగు,	కొండు.	
		కొందు,				
		కొండువు,				
		కొండు.				
ఉ.		కొనునుము,		కొనుదుము,		
		కొందును,		కొందుము,		
		కొండును,		కొండుము.		

తద్ధర్మము రూపాంతరము.

ప్ర.	పుం. స్త్రీ.	కొనియెడును, కొనెడును,	} కొనియెదరు, కొనెదరు.
		కొనియెడిని, కొనెడిని.	
„		కొనియెడును, కొనెడును,	} కొనియెడును, కొనెడును, కొనియెడిని, కొనెడిని.
		కొనియెడిని, కొనెడిని.	
మ.		కొనియెదవు, కొనెదవు,	} కొనియెదరు, కొనెదరు.
		కొనియెడు, కొనెడు.	
ఉ.		కొనియెదను, కొనెదను.	కొనియెదము, కొనెదము.

వ్యతిరేకతద్ధర్మము.

ప్ర.	పుం.	కొనెడు.	కొనరు.
„	స్త్రీ.	కొనెను.	కొనదు.
„	స.	కొనదు.	కొనవు.
మ.		కొనవు.	కొనరు.
ఉ.		కొనకు.	కొనము.

ప్రత్యనారకము.

౧. భావము.

మ.	కొనుము, కొమ్ము.	కొనుడు, కొండు.
	ఉభయకర్తృకము—కొనుదము, కొండము, కొండము.	

౨. వ్యతిరేకము.

మ.	కొనకుము, కొనకు.	కొనకుడు.
	ఆశీరాద్యర్థకము—కొనియెడును, కొనెడును, కొనుతను.	

అసమాపకములు.

౧. క్రియాకాంక్షములు.

౧. కొని, క్షార్థము.
 ౨. కొనక, వ్యతిరేక క్షార్థము.
 ౩. కొనక, తుమ్మున్నద్యర్థము.
 ౪. కొనుచునీ, కొనుచునీ, కొంచునీ,
 శత్రుత్వము.
 ౫. కొనుచునీ. అనంతరార్థము.
 ౬. కొనుచునీ, కొనుచునీ, చెదాద్యర్థము.

౨. నామాశాంక్షములు.

౧. కొనుచున్నకొన్నున్న, కొంచు న్న, ఎర్రమానాథకవిశేషము.	౪. కొను, కొనియెను, కొనెను, కొనియెడి, కొనెడి, శుద్ధరూఢ్రక శేషము.
౨. కొనెన, కొనెన, భూతార్థక విశేషము.	౫. కొనని, వ్యతిరేకార్థక విశేష ము.
౩. కొనఁగల, భవిష్యన్తర్థకవిశేషము	

౧. కొనుట, కొంట, ధాత్వర్థకము.

—౨. కొసమి, వ్యతిరేక ధాత్మర్థకము.

[ఈ క్రియకును స్వతంత్రముగా, బ్రయోగింపఁజేసింపు డీ 'సాపములే' వచ్చును.

స్వతంత్రక్రియలు.

౧. ఇంచు అంతమందుఁ గలధాతువులకు వర్తమానార్థము, భవిష్యదర్థము, ప్రార్థనార్థము, వ్యతిరేకార్థము, తుమున్నర్థము, ప్రేరణార్థము, మొదలైనవి పరంబులగునపుడు చకారంబునకు పకారంబగును—పోపించు—పోపించు చున్నాడు, పోపింపగలడు, పోపింపుము, పోపింపడు, పోపింపక, పోపింపించు, మొ.

పోషించు, కొట్టు, ధాతువులు.

౧. కర్తృకప్రయోగము.

సమాసము-స్వార్థము.

భావము.

నర్తమాన కాలము.

౨. ధాతువుయొక్క శత్రుక రూపముచకు తుదను ఉండు ధాతువుయొక్క నర్తమాన కాలముకాలములను జేర్చుటవలన నర్తమాన కాలము నిష్పన్నమగును:—

ప్ర. పుం. పోషించుచున్నాడు.	పోషించుచున్నారు.
స్త్రీ. పోషించుచున్నది.	పోషించుచున్నది.
స. పోషించుచున్నది.	పోషించుచున్నవి.
మ. పోషించుచున్నావు.	పోషించుచున్నారు.
ఉ. పోషించుచున్నాను.	పోషించుచున్నాము.
ప్ర. పుం. కొట్టుచున్నాడు.	కొట్టుచున్నారు.
స్త్రీ. కొట్టుచున్నది.	కొట్టుచున్నది.
స. కొట్టుచున్నది.	కొట్టుచున్నవి.
మ. కొట్టుచున్నావు.	కొట్టుచున్నారు.
ఉ. కొట్టుచున్నాను.	కొట్టుచున్నాము.

౩. భూతకాలము.

౪. ప్రథమపురుషైకవచన సపుంసకలింగ బహువచనములందు ధాతువుతుదను 'ఏను' వర్ణకము చేర్చబడును. పుంలింగ స్త్రీలింగ బహువచనములందు 'రి' వర్ణకమును; మధ్యమపురుషైకవచన బహు వచనములందు గ్రమముగా, తివి, తిరి, వర్ణకములును; ఉత్తమ పురుషైకవచన బహువచనములందు గ్రమముగా, తిని, తిమి, వర్ణక

ములును; క్షార్ద్యకగూఢము తుదను శేర్మబడును. 'తివి' లోని 'వి' వర్ణకము
వైకల్పికముగా లోపించును:—

ప్ర. పుం.	స్త్రీ. పోషించెను.	పోషించిరి.
	స. పోషించెను.	పోషించెను.
మ.	పోషించితివి, పోషించితి.	పోషించితి.
ఉ.	పోషించితిని.	పోషించితిమి.
ప్ర. పుం.	స్త్రీ. కొట్టెను.	కొట్టిరి.
	స. కొట్టెను.	కొట్టెను.
మ.	కొట్టితివి, కొట్టితి.	కొట్టితి.
ఉ.	కొట్టితిని.	కొట్టితిమి.

3. భవిష్యత్కాలము.

౪. ధాతువుయొక్క తుముస్కర్థకగూఢము తుదను కలుగు
ధాతువుయొక్క వర్తమానకాలగూఢములను జేర్చుటవలన భవిష్య
త్కాలము నిష్పన్న మగును:—

ప్ర. పుం.	పోషింపఁగలడు.	పోషింపఁగలరు.
స్త్రీ.	పోషింపఁగలదు.	పోషింపఁగలరు.
స.	పోషింపఁగలదు.	పోషింపఁగలవు.
మ.	పోషింపఁగలవు.	పోషింపఁగలరు.
ఉ.	పోషింపఁగలను.	పోషింపఁగలము.
ప్ర. పుం.	కొట్టఁగలడు.	కొట్టఁగలరు.
స్త్రీ.	కొట్టఁగలదు.	కొట్టఁగలరు.
స.	కొట్టఁగలదు.	కొట్టఁగలవు.
మ.	కొట్టఁగలవు.	కొట్టఁగలరు.
ఉ.	కొట్టఁగలను.	కొట్టఁగలము.

౪. తద్ధర్మము.

౧. ప్రథమపురుషైకవచన సపుంసకలింగ బహువచనములందు నువర్ణకమును, సూపాంతరమునందు ద్రుతసహితములగు ఎమ, ఎఱి వర్ణకములును, పుంలింగ, స్త్రీలింగ ఒహువచనములందు దురు వర్ణకమును, సూపాంతరమునందు ఎదరు వర్ణకమును, మధ్యమపురుషైక వచన ఒహువచనములందుఁ గ్రమముగా, దువు, దురు వర్ణకములును, సూపాంతరమునందు ఎదవు, ఎదరు, వర్ణకములును, ఉత్తమపురుషైక వచన ఒహువచనములందుఁ గ్రమముగా, దును, దుము, వర్ణకములును, సూపాంతరమునందు ఎదను, ఎదము, వర్ణకములును, ధాతువు తుదను జేర్చుటవలన తద్ధర్మార్థకము నిష్పన్నమగును.—వీనిలో మధ్యమ పురుషమునందలి పువర్ణకము పైకిల్పికముగా లోపించును. అప్పుడు తుది అకారమునకు ఉకారమగును.

ప్ర. పుం. స్త్రీ. పోషించును. పోషించుదురు, పోషింతురు.

స. పోషించును. పోషించును.

మ. పోషింపుదువు, పోషింపుదు. పోషింపుదురు, పోషింతురు.*

పోషింతువు, పోషింతు. పోషింతు.

ఉ. పోషింపుదును, పోషింతును. పోషింపుదుము, పోషింతుము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ. కొట్టాను. కొట్టాదురు.

స. కొట్టాను. కొట్టాను.

మ. కొట్టాదువు, కొట్టాదు. కొట్టాదురు.

ఉ. కొట్టాదును. కొట్టాదుము.

* ఇంచునకు దువర్ణకము పరమగునప్పుడు పైకిల్పికముగా చువర్ణకము లోపించి ద కారమునకు తి కారమగును; దానికి రువర్ణకము పరమయ్యే నేని ఉ కారము పైకిల్పికముగా లోపించును:—పోషింతు, విందింతు.

హాపాంతరము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ. పోషించెడున్, పోషించెడిన్. పోషించెదరు.

స. పోషించెడున, పోషించెడిన. పోషించెడున్, పోషించెడిన్.

మ. పోషించెదవు, పోషించెడు. పోషించెదరు.

ఉ. పోషించెదను. పోషించెదము.

ప్ర. పుం. స్త్రీ. కొట్టెడున్, కొట్టెడిన్. కొట్టెదరు.

స. కొట్టెడున్, కొట్టెడిన్. కొట్టెడున్, కొట్టెడిన్.

మ. కొట్టెదవు, కొట్టెదు. కొట్టెదరు.

ఉ. కొట్టెదను. కొట్టెదము.

వ్యతిరేకము.

తద్ధర్మార్థము.

౬. ప్రథమపురుషైకివచనమునఁ బులింగమందు 'ఁడు' పర్లకమును, స్త్రీలింగ సపుంసకలింగములయందు చువర్లకమును, బహువచనమునఁ బులింగ స్త్రీలింగములయందు రువర్లకమును, సపుంసకలింగమునందు పువర్లకమును, మధ్యమపురుషైకివచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, పు, రు, వర్లకములును, ఉత్తిమపురుషైకివచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, ను, ము, వర్లకములును, తుమున్నర్థకరూపము తుదను జేర్చుటవలన వ్యతిరేకతద్ధర్మార్థము నిష్పన్నమగును:—

ప్ర. పుం. పోషింపడు. పోషింపరు.

" స్త్రీ. పోషింపడి. పోషింపరు.

" స. పోషింపదు. పోషింపవు.

మ. పోషింపవు. పోషింపరు.

ఉ. పోషింపను. పోషింపము.

ప్ర.	పుం.	కొట్టడు.	కొట్టరు.
	స్త్రీ.	కొట్టదు.	కొట్టను.
	స.	కొట్టను.	కొట్టవు.
మ.		కొట్టవు.	కొట్టను.
ఉ.		కొట్టరు.	కొట్టము.

ప్రాథమార్థము.

౧. మధ్యమపదముకేవలసంజ్ఞాపకముగాను గ్రహముగా, ము, య, ఇ, వర్ణకములు ధాతువులను చేర్చుటవలన ప్రార్థనార్థము నిష్పన్నమగును. పురుషములు లేవు.

పురు.	ఏ.	ఋ.
మ.	పోషింపుము.	పోషింపుడు.
మ.	కొట్టుము.	కొట్టుడు.

౨. ప్రాథమార్థమునకు గురి క్రింద ము, అ, ఆ, ఇ, ఋ, లు వైకల్పికముగా నగును. — పోషింపుమి, పోషింపువా; కొట్టుమి, కొట్టువా; పోషింపుడ, పోషింపుడా; కొట్టుడి, కొట్టుడి.

౩. వ్యతిరేకార్థక మధ్యమ పురుషమునకు ఎ, ఏ, బి, ఓ, అయ్య, అమ్మ, చేర్చుటవలన ప్రార్థనార్థక మగును—పోషింపవే, పోషింపవే; పోషింపవా, పోషింపవా; కొట్టరే, కొట్టరే; పోషింపరయ్య, కొట్టరయ్య.

ఉదయకర్తృక ప్రార్థనార్థము.

౪. దమువర్ణకము ధాతువులను చేర్చుటవలన ఉదయకర్తృక ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపుదము, పోషింతము; కొట్టుదము.

వ్యతిరేక, ప్రార్థనార్థకము.

గి. సంస్కృత పురుషైకవచన బహువచనములయందుఁ గ్రమముగా, కము, కుడు, వర్ణకములు తుమున్నర్థక హుము తుదను జేర్చుటవలన న్యతిరేక ప్రార్థనార్థకము నిష్పన్నమగును. అపుడు తుమున్నర్థక హువమందలి ద్రుతము లోపించును.

ఏక.

బహు.

మ. పోషింపకుము.

పోషింపకుడు.

మ. కొట్టకుము.

కొట్టకుడు.

ఆశీరాద్యర్థకము

౧. ద్రుతసహితములగు ఎడు, త, వర్ణకములు ధాతువు తుదను జేర్చుటవలన ఆశీరాద్యర్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషిం చెడు, పోషించుతే. కొట్టెడు, కొట్టుతే.

౨. తద్గర్భాధికము తుదను, కాతే, కావుతే, కాక, పీనిసి జేర్చుటవలనను ఆశీరాద్యర్థక మగును. పోషించుగాతే, పోషింతులు గావుతే, కొట్టుదురుగాక.

౩. ప్రశ్నముల నడుగుచుపుడు క్రియాపదంబులమీఁద, ఆ, ఏ లు వచ్చును. — వానిఁ బోషించితివా? వారు కొట్టిరే?

౪. క్రియాపదంబులమీఁద సం దేహార్థమునందు, ఒ, ఓ, లు వచ్చును. — కొట్టెనో, కొట్టెడో.

అనమాపకములు.

౧. అవ్యయములు.

క్వార్థకము.

౧. ధాతువుకొనయందలి ఉకారమును ఇకారముగాఁ జేయుట వలన క్వార్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషించి, కొట్టి.

ఇకారము పరమగుచువుడు యకారాంతధాతువుల యాకు సకారమగును.—(చేయు+ఇ) చేసి. ఈ కార్యము ఎ, కొను, పరమగు నపుడు సహితము కలుగును.—చేసిరి, చేసెను, చేసెడిన్, చేసికొను.

వ్యతిరేక క్వార్థకము.

౨. శుమున్నార్థకరూపము తుదను కచ్చర్థకము చేర్చుటవలన వ్యతిరేక క్వార్థకము నిష్పన్నమగును. అప్పుడు ద్రుతముహితమగును.— పోషింపక, కొట్టక.

శుమున్నాద్యర్థకము.

౩. ధాతువుతుదను ద్రుతసహితమగు అకారము చేర్చుట వలన శుమున్నాద్యర్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపన్, కొట్టన్.

శత్రర్థకము.

౪. ధాతువుకొనను ద్రుతసహితమగు చువర్థకము చేర్చుట వలన శత్రర్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషించుచున్, కొట్టుచున్.

ఆనంతర్యాద్యర్థకము.

౫. ధాతువుకొనను ద్రుతసహితమగు డువర్థకము చేర్చుట వలన ఆనంతర్యాద్యర్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపుడున్, కొట్టుడున్.

చేదాద్యర్థకము.

౬. క్వార్థకరూపము తుదను ద్రుతసహిత నవర్థకము చేర్చుట వలన చేదాద్యర్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషించినన్, కొట్టినన్.

౨. విశేషణములు.

పర్వతానాథ విశేషణము.

౧. పర్వతానాథము తుదకు ఉన్న యనునది చేర్చుటవలన పర్వతానాథ విశేషణము నిష్పన్నమగును.—పోషించుచు, కొట్టుచు.

భూతానాథ విశేషణము.

౨. భూతానాథము తుదకు సర్వముఁ జేర్చుటవలన భూతానాథవిశేషణము నిష్పన్నమగును.—పోషించుచు, కొట్టుచు.

భవిష్యదానాథ విశేషణము.

౩. తుమున్నభూతము తుదకు కల యనునది చేర్చుటవలన భవిష్యదానాథవిశేషణము నిష్పన్నమగును.—పోషించుట, కొట్టుట.

తత్కాలానాథ విశేషణము.

౪. భూతపుత్రులను, పుత్రులు, పుత్రులు, పుత్రులు వైకళియుగాఁ జేర్చుటవలన తత్కాలానాథవిశేషణము నిష్పన్నమగును.—పోషించుచు, పోషించుట, పోషించుట, కొట్టుచు, కొట్టుట.

వ్యతిరేకానాథ విశేషణము.

౫. తుమున్నభూతము తుదకు నివర్ణముఁ జేర్చుటవలన వ్యతిరేకానాథ విశేషణము నిష్పన్నమగును.—పోషించుచు, కొట్టుచు.

౩. విశేష్యములు.

ధాత్యధికము.

౧. భూతపుత్రులను తత్కాలము చేర్చుటవలన ధాత్యధికము నిష్పన్నమగును.—పోషించుట, కొట్టుట.

వ్యతిరేక ధాత్వర్థము.

౨. తుమున్నర్థకరూపము తుదను మివర్ణకము చేర్చుటవలన వ్యతిరేక ధాత్వర్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపమి, కొట్టమి.

కృదంతములు.

౩. ధాతువులతుదను కొన్నిప్రత్యయములను జేర్చుటవలన నేర్పడు విశేష్యములు కృదంతములనబడును—ఏలిక (ఏలు), కలిమి (కలుగు), కొనుబడి (కొను), మొ.

౪. కర్మార్థక ప్రయోగము.

౧. సకర్మకధాతువుల తుమున్నర్థకరూపము తుదను పడు ధాతువు చేర్చుటవలన కర్మార్థకము నిష్పన్నమగును.—పోషింపఁబడు, కొట్టఁబడు.

౨. సమాపకములును, అసమాపకములును, అగు పెక్కురూపములు, పడు ధాతువుయొక్క ఆయా రూపములను పైయట్లు చేర్చుట వలన నేర్పడును.—పోషింపఁబడుచున్నాఁడు, కొట్టఁబడుచున్నాఁడు; పోషింపఁబడి, కొట్టఁబడి. మొ.

ఆత్మనేపదార్థకము.

౧. క్రియాఫలము కర్తను జెందునపు డది యాత్మనే పదార్థక మనఁబడును. ధాతువుతుదను కొనుధాతువు చేర్చుటవలన ఆత్మనే పదార్థకము నిష్పన్నమగును. అప్పుడు ధాతువు కొనయందలి ఉకారము నకు వైకల్పికముగా ఇకారమగును.—పోషించుకొను, పోషించికొను; కొట్టుకొను, కొట్టికొను.

౨. సమాశకములును, అసమాశకములును, అగు నన్నిరూపములును ధాతువునందను పైచ్యులు కొనుభాతువు రూపములను జేర్చుట నలన నేర్పఁచును. క రరకాదులను నెనుక చెప్పినతీరుననే యొందుగఁగ.

౧. ఆత్మనేపదకర్తృకము.

పోషించుకొనుచున్నాఁడు, పోషించుకొనుచున్నాఁడు, పోషించుకొని, పోషించుకొని; కొట్టుకొనుచున్నాఁడు, కొట్టుకొనుచున్నాఁడు, కొట్టుకొని, కొట్టుకొని; మొ.

౨. ఆత్మనేపదకర్తృకము.

పోషించుకొనబడుచున్నాఁడు, పోషించుకొనబడుచున్నాఁడు, పోషించుకొనబడి, పోషించుకొనబడి; కొట్టుకొనబడుచున్నాఁడు, కొట్టుకొనబడుచున్నాఁడు, కొట్టుకొనబడి, కొట్టుకొనబడి; మొ.

ప్రేరణాకము.

౧. మహారోగనివేరే జేయించునది ప్రేరణార్థక మనఁబడును. ధాతువునందను గలను చేర్చుటవలన ప్రేరణార్థకము నిష్పన్నమగును. — పోషించు, కొట్టించు.

౨. సమాశకరూపములును, అసమాశకరూపములును, కిరగకము మొనలగునవియు, పై న చెప్పినచొప్పున గ్రహింపవలయు.

౧. ప్రేరణకర్తృకము.

పోషింపించుచున్నాఁడు, పోషింపించి; కొట్టింపించుచున్నాఁడు, కొట్టింపించు, మొ.

౨. ప్రేరణకర్తార్థము.

పోషింపింపబడుచున్నాడు, పోషింపింపబడి, కొట్టింపబడుచున్నాడు, కొట్టింపబడి. మొ.

౩. ప్రేరణాత్మనేపదకర్తార్థము.

పోషింపించుకొనుచున్నాడు, పోషింపించికొనుచున్నాడు. పోషింపించుకొని, పోషింపించికొని; కొట్టించుకొనుచున్నాడు, కొట్టించికొనుచున్నాడు, కొట్టించుకొని, కొట్టించికొని. మొ.

౪. ప్రేరణాత్మనేపదకర్తార్థము.

పోషింపించుకొన బడుచున్నాడు, పోషింపించికొన బడుచున్నాడు, పోషించుకొనబడి, పోషించుకొనబడి; కొట్టించుకొనబడుచున్నాడు, కొట్టించికొనబడుచున్నాడు, కొట్టించుకొనబడి, కొట్టించికొనబడి. మొ.

న్యూనక్రియలు.

౧. 'బల్ల' కాలుములయందును, 'పొన్న' ములయందునుమాత్రము ప్రయోగింపబడు క్రియలు న్యూనక్రియలు. — బల్లడు, వలయును. మొ.

౨. ('బల్లడు' పనికి వ్యతిరేకమునందేకాని భావమున బ్రయోగములేదు;) ఈ ప్రకారముగానే వలయును, పొన్ను, వలదు, కూడును, కూడదు, మొదలగునవియు. గొన్నయెడలమాత్రమే ప్రయోగింపబడును.

౩. మఱియు సాధారణక్రియలు, సపాతీసక్రియలు, అని క్రియలు రెండువిధములు గలవి.

౨. ధాతువు తుదను ద్రుతసహిత అకారమును, ము, ఁడు, వర్ణకములును, చేర్చుటవలనఁ గ్రమముగా తుమున్నాద్యర్థకమును, ప్రార్థనార్థకమును, నిష్పన్నమగునవి సాధారణక్రియలు.—

ధాతువు.	తుమున్నాద్యర్థకము.	ప్రార్థనార్థకము.
పోషించు	పోషింపన్	పోషింపుము, పోషింపుడు.
భరించు	భరింపన్	భరింపుము, భరింపుడు.
కొట్టు	కొట్టన్	కొట్టుము, కొట్టుడు.
వండు	వండన్	వండుము, వండుడు.

౩. తుమున్నర్థకమునందును, ప్రార్థనార్థకమునందును వేల రూపములను బొందునవి నిపాతసక్రియలు.—

ధాతు.	తుము.	ప్రార్థ.
అగు	కాన్	కమ్ము, కండు.
వచ్చు	రాన్	రమ్ము, రండు.
చొచ్చు	చొరన్	చొరుము, చొరుడు.
చూచు	చూడన్	చూడుము, చూడుడు.
ఇచ్చు	ఈన్, ఈయన్, ఇయ్యన్	ఇమ్ము, ఇండు.
తెచ్చు	తేన్, తేరన్	తెమ్ము, తెండు, తేరుము, తేరుడు.
చచ్చు	చాన్, చాపన్	చావుము, చావుడు.
నొచ్చు	నోన్, నోపన్, నొవ్వన్	నొప్పుము, నొప్పుడు, నోపుము, నోపుడు.
పోవు	పోన్, పోపన్	పోమ్ము, పోండు.
అను	అన్, నాన్	అనుము, అనుడు.

ధాతు.	తుము.	ప్రార్థ.
కను	కనన్, కానన్	కనుము, కనుడు.
పిలుచు	పిలువన్	పిలుము, పిలుడు, పిలుపుము, పిలుపుడు.
లేచు	లేవన్	లేమ్ము, లేంచు.
నిలుచు	నిలువన్	నిలుము, నిలుడు, నిలుపుము, నిలుపుడు. మొదలగునవి.

ప్రేరణార్థకము.

౧. క్రియలు ప్రేరణార్థకమున, సమరూపక్రియలు, భిన్నరూప క్రియలు, అని రెండు దెలింగులు.

౨. ధాతువుతుదను ఇంచు చేర్చుటవలన నిష్పన్న మగునవి సమరూపక్రియలు. — (పోషించు) పోషింపించు; (కొట్టు) కొట్టించు. అట్లుగాక వేరువేరు రూపములను జెందునవి భిన్నరూప క్రియలు. — (రంజిల్లు) రంజించు; (అడఁగు) అడఁచు.

భిన్నరూపక్రియల పట్టిక

స్వార్థకము.	ప్రేరణము.	స్వార్థకము.	ప్రేరణము.
పూను పూనుచు, పూనించు.	మాను మానుచు, మానుపు,		
తేలు తేలుచు, తేలించు.	మానిపించు, మానించు,		
మగుడు మగుడుచు, మగిడించు.	మను మనుచు, మనుపు.		
కుదురు కుదురుచు, కుదిరించు.	అడఁగు అడఁచు, అడగించు.		
విను వినుచు, వినిపించు.	మాయు మాయు, మాయించు.		
అను అనుపించు.	కరఁగు కరఁగు, కరఁగించు.		
తిను తినుపించు.	వడియు వడుచు.		
కను కనిపించు, కానిపించు.	కలఁగు కలఁచు, కలఁగించు.		
మెచ్చు మెచ్చించు, మెప్పించు.	ఉడుగు ఉడుపు, ఉడిగించు,		

స్వార్థము.	ప్రేరణము.	స్వార్థము.	ప్రేరణము.
కడచు కడలు.		పెరుగు పెనుచు, పెంచు.	
కుడుచు కుడుపు, కుడిపించు.		తునుగు త్రుంచు.	
ఆగు ఆడు, ఆడు, ఆడించు.		మునుగు మునుచు, ముంచు.	
శేగు శేచు, శేలు, శేడించు.		చొచ్చు చొనువు, చొప్పించు.	
పాయు పాను, పాపు.		బియు బిగుచు, బిగించు.	
పిలుగు పిలుచు.		చినుగు చించు, చింపు.	
చూచు చూపు.		తెగు తెంచు, తెంపు.	
నేరుచు నేరుపు.		తెగు తెచ్చు.	
మేను మేవు.		చచ్చు చంపు.	
త్రోచు త్రోలు.		నిలుచు నిలుపరించు, నిలుపు.	
కలియు కలుపు.		ను కొలుపు.	
తడియు తడిపు.		అడు ఆడుచు, ఆడించు.	
తేలియు తేలుపు.		ఓడు ఓగుచు, ఓడించు.	
అగు కాపించు.		కూడు కూరుచు, కూడించు.	
పచ్చు గావించు, రప్పించు.		చేడు చేలుచు, చేలుపు.	
నొచ్చు నొంచు, నొప్పించు.		పడు పలుచు.	
ఉండు ఉనుచు, ఉంచు.		నలువ నెలువరించు,	
డిగు డిగుచు, డించు.		నెలువలుచు, మొ.	

ఇ. శబ్దము గొన్నిక్రియలకుఁ బెక్కురూపములు కానబడు
 పన్ను:—(ముగుడునకు) మొగుడుచు, మొగుచు, మొడుచు,
 మొడిచించు; (వోలునకు) పుచ్చు, పనుచు, పంచు, పనుపు; అనుచు,
 అనుపు, అంపు.

అవ్యయములు.

౧. (లింగము, వచనము, పురుషము, విభక్తి, వినీని బొండ్ల
 కుండు పదములు అవ్యయములు.)

2. లాక్షణికములు, ప్రతిపదోత్పన్నములు, అని యవ్యయములు రెండువిధములు గలవి. శాస్త్రముచేత నిర్ణయములైనవి లాక్షణికములు. పుట్టినవి పుట్టినట్లుండునవి ప్రతిపదోత్పన్నములు.

3. క్రియాజన్యములు, మొదలగునవి లాక్షణికములైన యవ్యయములు. తక్కినవి ప్రతిపదోత్పన్నములు.

4. క్షార్భకము, నర్మజన్యక్షార్భకము, హాసాద్భాషకము, శత్రుకము, ఆశ్చర్యాకము, కేహాద్భాషకము, క్రియాబలంబు గలిగిన యవ్యయములు.

5. అగుభాతువు తుమున్ను క్షార్భకహాసముగ. “కా” అనునది నిశ్చేషణములతోడఁ జేరి వచ్చిన అవ్యయముల కేయును. అప్పుడు కచ్చముయొక్క స్థానమున హాసము వ్రేలిల్పిమిగా నగును. చక్కగఁ, చక్కగఁ; చల్లగఁ, చల్లగఁ.

6. పదముల కొంతొక్కోడఁ గలుపుటకు నుపయోగింపఁ జేయు పదములు సముచ్చయము లనబడును. (సముచ్చయములు) నందు. — యు, ను. ఇవి (దుతాంతములు) ఉకారాంతములగునవి నున్నగనియును, మిగిలినవానినికాని యున్నగనియును పుచ్చును. — గామొనఁడును సత్తయము పొనియు నానకకు నచ్చును.

ప్రతిపదోత్పన్నములు.

అంత	అగ్గో	అమ్మచ్చెల్ల	ఆకట	ఇదిగో	ఁవ్వెత్తు
అంట	అద్దర	అయ్యో	ఆహ	ఇంచుక	ఊరక
అకట	అనయము	అవుర	ఇగి	ఇసీ	ఎంతయు
అక్కట	అమ్మకచ్చెల్ల	ఆ!	ఇగో	ఉడ్డవిడి	ఎట్టగా

ఎత్తిలి	ఓయి	కాబోలు	శబ్దయు	బాగా	హా
ఎప్పటి	ఓనూ	కాపున	శరమిడి	బాలె	హుటాహుటి
ఎల్ల	కటకట	కొణ	తర్వాత	బాపు	హోరాహోరి
ఎని	కట్ట	కోలె	తలా	బాపురె	అయ్యో
ఎల	కప	క్రమము	దనుక	మన్నా	ఎట్టకేలకు
ఒండె	కడ	గ్రక్కన	దాత	మఱి	ఎట్టకేని
ఒకొ	కదా	గ్రమ్మన	నెజీన్	మిక్కిలి	నైసరె
ఒత్తిలి	కనుక	చీ	పడపడి	మిన్నక	పారిపారి
ఓనూ	కరము	చెటి	పినప	వెండియు	బోరన
ఓచ్చెల్లి	కారి	పెల్లంబో	పిన్నట	వెండి	మొదలగునవి.
ఓటు	కాండ్ల	చేసి	బళి	నవి	

౧. ద్రుతప్రకృతికములు, కళలు అని పదము లన్నియు రెండు విధములు. ద్రుత మంతమందుగలవి ద్రుతప్రకృతికములు. ద్రుత మంతమందురానివి కళలు.

౨. ద్రుతప్రకృతికములు—౧. ప్రథమ, కయి, యొక్క, కాక మిగిలినవిధములు:—గిరినిర్ణ, దొరనిర్ణ, వనములర్ణ; నాచేతర్ణ, నీచేర్ణ, వానితోడర్ణ, దానితోర్ణ; మాకొటకుర్ణ; మీవలనర్ణ, తనకంటెర్ణ; హరికిర్ణ, మనకుర్ణ, శూరులలోపలర్ణ, నదులలోర్ణ; గృహమునందుర్ణ, స్వర్గమునన్. ౨. భూతతద్ధర్మార్థక ప్రథమపురుషైకవచనములు:—వచ్చెన్, వండుర్ణ, కొట్టెడుర్ణ, తినియెడిర్ణ. ౩. ఉత్తమపురుషైకవచనములు:—వినుచున్నాను, కంటిర్ణ, చేయగలన్, నిలుతుర్ణ, అరిగెదన్, కడర్ణ. ౪. ఆశీరాద్యర్థకములగు పద, తవర్ణకములు:—దగ్ధుడయ్యెడుర్ణ, మేలుకలుగుతర్ణ, శుభంబగు

గావుతే. ౧. శత్రుర్థకము. — చనుచు. ౬. తుమున్నా ద్వర్థకము. —
 ఏగ. ౭. ఆనంతర్థకము. — తొలగింపు. ౮. చేదాద్వర్థకము —
 వర్షించిన. ౯. సముచ్చయములు — హరియ్య, నేనును. ౧౦. తాను,
 నేను, మొదలగుచవి. — తాఁజిదివె, నేఁ జెప్పితి, వలె, పోలె,
 అయ్యున్. మొ.

౩. ద్రుతప్రకృతికములు కానివన్నియుఁ గళలు — రాముఁడు,
 వనము, వస్తువు, హరులు, బల్లిదుసికయి, వారియొక్క, (విభక్తులు);
 చెప్పితివి, వచ్చుచున్నావు (మధ్యమపురుషక్రియలు); లేచిరి, వచ్చిరి,
 (రేఘాంతక్రియలు); కంటిమి, చేయుచున్నాము, (మాంత క్రియలు);
 చేసి, వినక, (కర్తార్థకములు); చేయుచున్నాఁడు, చేయుచున్నది, కొట్టి
 నవి, చేయఁగలదు, చేయఁగలఁడు, చేయఁగలరు, కొట్టఁడు, కొట్టదు,
 కొట్టవు, (వర్తమాన, భవిష్యత్, వ్యతిరేక, ప్రథమపురుషములు);
 ఇంచుక, బాపురె, ఔర, కటకట, అప్పుడు, ఇప్పుడు, ఎప్పుడు, ఏమి, ఎ,
 ఏ, ఆ, కదా, ఊరక. మొ (అవ్యయములు).

౪. వాక్యములతుదనుండు ద్రుతము వైకల్పికముగా లోపిం
 చును. — న్యాయమార్గంబున నడువవలయు, నడువవలయు.

సమాసపదములు.

పెక్కుపదములుకూడె యొక్కపదమగునని సమాసం బనఁ
 బడును. — నలుగడలు, పాలకడలిపట్టి, గామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులు.

౨. సాంస్కృతికము, నిశ్రము, ఆచ్ఛికము, అని సమాస
 ములు మూడువిధములు. సాంస్కృతికము, కేవలసంస్కృతపదములచే
 గలిగినచో సిద్ధమనఁబడును. — తటాకోదకము; తత్సమపదములచే
 గలిగినచో సాధ్యమనఁబడును. — తటాకంబునుదకము. తత్సమముల

కును, అచ్చతెనుంగుపదములకును కలుగునది నిశ్చయము. —తేటాకంబు నీరు, చెఱువునుదకము. కేసలము తెలుంగుపదములకుఁ గలుగునది యాచ్చికము. —చెఱువునీరు.

౩. అవ్యయాభాసము, తత్పురుషము, ద్వంద్వము, బహు ప్రీహి, అని సమాసములు నాలుగువిధములు.

౪. మొదటిపదము సర్థము ప్రధానముగాఁ గలది యవ్యయా భావము. —మధ్యేనముద్రము, మీఁగాలు, పెడతల.

౫. ఉత్తరపదము సర్థము ప్రధానముగాఁ గలది తత్పురుషము. —చోరభయము, దొంగయలజడి.

౬. సమానాధికరణము, వ్యధికరణము, అని తత్పురుషము ద్వివిధము. విశేష్య విశేషణముల సమాసము సమానాధికరణము; తక్కినది వ్యధికరణము.

౭. సమానాధికరణము. —సంఖ్యావాచకము పూర్వపదముగాఁ గలది ద్విగుసమాసము. —త్రిలోకి, ముల్లోకములు. ముష్టిగములు.

౮. సంఖ్యావాచకము కాని విశేషణమునకు విశేష్యముతోడ సమాసము కర్మధారయము. —సరసవచనము, సరసపుమాట, దంటమాట.

౯. ఇందు, ౧. ఉపమాసము పూర్వపదముగాఁ గలది యుపమాన పూర్వపదసమాసము. —చంద్రసుందరము, చిగురుమోచి;

౨. ఉపమాన ముత్తరపదముగాఁ గలది యుపమానోత్తర పద సమాసము. —హస్తపద్మము, కేలుదమ్మి; ౩. అవధారణవాచకము పూర్వమందుఁ గలది యవధారణ పూర్వపదసమాసము. —నిశా కాంతి, రేవెలఁది; ఇదియె రూపకసమాస మనఁబడును. ౪ (నడిమి పదము లోపించినది మధ్యమపదలోపి సమాసము - ఛాయాద్రుమము, జవ్వాజిసెట్టి.)

౧౦. వ్యధికరణము. — ౧. ద్వితీయాతత్పురుషము. — కృష్ణ త్రితుడు, పడగదారి; ౨. తృతీయాతత్పురుషము. — మానపూర్వుడు, నెలతక్కువవాడు; ౩. చతుర్థీతత్పురుషము. — యూపదారువు, దేవర మేలు; ౪. పంచమీతత్పురుషము. — చోరభయము, దొంగయలుకు; ౫. షష్ఠీతత్పురుషము. — లక్ష్మీవల్లభుడు, లచ్చిమగడు; ౬. సప్తమీ తత్పురుషము. — ఈశ్వరాధీనము, మాటనేర్పరు; ౭. ఇత్యురుషము. — అజ్ఞానము.

౧౧. రెండుపదముల యగములును ప్రధానముగాఁ గలది గ్దంధ్వసమాసము. — జనసీజనకులు, తల్లిదండ్రులు.

౧౨. ఇతరపదార్థము ప్రధానముగాఁ గలది బహుప్రీహి సమాసము. — శీతకిరణుడు, చలివెలుగు.

౧౩. లుక్సమాసములు, అలుక్సమాసములు, అసి సమాసము ల్లు, ద్వివిధములు. విభక్తిలోపించునది లుక్సమాసము. — వృక్ష మూలము, చెట్టుమొదలు.

౧౪. సమాసమందు విభక్తిలోపించును. లకారము లోపిం పదు. — గుణములప్రోక్ష.

౧౫. విభక్తి లోపింపని డలుక్సమాసము. — వనేచరుడు, నీతోడి చెలిమి.

౧౬. సమాసమందు, చేత, తోడ, వలన, వీనియంత్య అకారమునకు ఇకారమును, అందునకు తుదను అలి యనునాగమంబును నగును. — నాచేతిపోరు, నీతోడినెయ్యము. వానివలనితప్పు, నాయందలి దయ.

౧౭. సమాసములం దంతట ద్రుతమునకు లోపము గలుగును. ఎల్లయంశములు; ఎల్లకాలము. తలఁబ్రాలు మొదలగువానియం దీలోపము వేదు. — తలఁబ్రాలు, నేనఁబ్రాలు, ఊరఁబిచ్చుక.

ప ద స ం ఘ ణు లు.

౧. పదము ధాకటితో నొకటి చేరునపుడు కలుగు రూప భేదము సంధి యనఁబడును. అచ్చంధి, హల్సంధి, అని సంధి రెండు విధములు గలవి.

అ చ్చ ం ధి.

౨. మొదటిపదము తుదియచ్చు లోపించి యచట రెండవ పదము మొదలియచ్చు నిలుచుట అచ్చంధి యనఁబడును. — రాముడు + అత్తడు = రాముడత్తడు.

౩. దీర్ఘాచ్చులంతమునందు గలపదములకును, ఇక మొదలగువానికిఁ దప్ప ద్రుతప్రకృతికములకును, తఱచుగా సంధిరాదు. సంధి వచ్చునపుడు ద్రుతము లోపించును. కళాశబ్దములకు సంధి రాని యెడల మొదటి యచ్చనకు బరమందు యకారమాగమముగా వచ్చును. — నూ + ఇల్లు = మాయిల్లు, చూడన్ + అయితి = చూడ సయితి, నాకొఱకున్ + ఇచ్చె = నాకొఱకెచ్చె.

అ కార ము.

౪. అకారమునకు సంధి బహుళముగా వచ్చును. — మేన + అత్త = మేనత్త, మేనయత్త. బహుళ మనుటవలన స్త్రీవాచకములు, సంబోధనాంతములు, తత్సమములు, మొదలయిన వానిఁ సంధి రాదు. — నెలఁత + ఇచ్చెను = నెలఁతయిచ్చెను, రాముడ + ఇదిగో = రాముడ ఇదిగో, హంసయిది.

గ. కర్మధారయమునందు, కొన్ని శబ్దములకు ఆలుశబ్దము పరమగునపుడు తుదను రేఫాగమమువచ్చును.—పేద+ఆలు=పేదరాలు, గొడ్డు+ఆలు=గొడ్డురాలు. తత్వమంబుల తుది యత్వంబున కుత్వంబగును.—ధీర+ఆలు=ధీరురాలు.

ఇ కారము.

౯. మధ్యమపురుషక్రియలయందా ఇకారమునకు సంధి నిత్యము.—ఏలితివి+అనని=ఏలితివతని, కొట్టితిరి+అప్పుడు = కొట్టితిరప్పుడు.

౧౦. ఏమి మొదలగు శబ్దముల ఇకారమునకును, ప్రధమోత్తమపురుషములయందలి ఇకారమునకును, సంధివికల్పము*గావచ్చును.—ఏమి+అనెను=ఏమియనెను, ఏమనెను; వచ్చి+ఇప్పుడు=వచ్చిరియప్పుడు, వచ్చిరిప్పుడు; నిచ్చితిమి+అప్పుడు=వచ్చితిమి యప్పుడు, వచ్చితిమప్పుడు. ఏమి, మఱి, కిషష్ఠి, అది, అవి, ఇది, ఇవి, ఏది, ఏవి, ఇవి, యేమి మొదలగునవి.

౧౧. తక్కినచోట్ల ఇకారమునకు సంధిరాదు.—వచ్చి+ఇచ్చెను=వచ్చియిచ్చెను; హరి+అతడు=హరియతడు.

ఉ కారము.

౧౨. ఉకారమునకు సంధి నిత్యముగావచ్చును.—రాముడు+ఎక్కడ=రాముడెక్కడ.

౧౩. ద్రుత ప్రకృతికము లగు ప్రధమేతరవిభక్తులయందును, శత్రుర్ధక చువర్గకమునందును గల ఉకారమునకు సంధి వైకల్పికముగా వచ్చును.—సన్నున్+అడిగెన్ = సన్నడిగెన్, సన్నునడిగెన్; మొ. చూచుచున్+ఉండెను=చూచుచుండెను, చూచుచునుండెను. సన్ను

* ఒకప్పుడు వచ్చి యొకప్పుడు రాకలోవుట వికల్పము.

(నిన్ను, తన్ను, మమ్ము, మిమ్ము, తమ్ము లకు ద్విత్వలోపమున సంధి లేదు.—నను నేలె, నిము నడిగె.)

౧౧. కిర్తధారయమునందు ఉకారమును కచ్చు పరంగా నపుడు పరిమంసు టకారిమాగమముగా వచ్చును. — కలుకు+అమ్ము= కలుకుటమ్ము. కొన్నిచోట్ల నీయాగమము నైకల్పికము. — పేరు+ఉరము=పేరురము, పేరుటురము.

౧౨. ఉకారాంతత్యక్తర్థాన్ని పిశేషములకును, షష్ఠీసమాసమునందు ఉకారాంత బుకారాంతవసములకును, అచ్చు పరమగు నపుడు సకారమంతాగమముగా వచ్చును. — చేయు+అతడు= చేయనతడు, చెచ్చెడు+అతడు=చెచ్చెడునాతడు; మోము+అందము=మోమునందము, విధాతృ+ఆత్మ=విధాతృనాత్మ.

౧౩. వాక్యములు తుంగుగును ఉకారమునకు సంధిలేకుండుట యొకదోషముగాదు. — సర్వతీర్థాగమనంబు సర్వవేద సమధిగమము సత్యంబుతో నమముగావు ఎఱుగు మెల్లసర్వములకున్.

౧౪. అప్రేడితమందును ఎడు మొదలగుశబ్దములు పరిమి లగునపుడును అన్నియచ్చులకు సంధి నిత్యముగా వచ్చును. — ఆహ+ఆహ=ఆహహా; వీస+ఎడు = వీసెడు; తాటి+అకు = తాటాకు.

హ ల్పంథి.

౧౫. ప్రథమమీఁద కి, చ, చ్చ, ట, త, ప, లకుఁ గ్రమముగా, గ, న, న, డ, ద, ఎ, లు, వికల్పముగా నగును. — వాడు+కొట్టె=వాడుగొట్టె, వాడుకొట్టె; అతడు+చేరె=అతడు నేరె, అతడు చేరె; ఇతడు+చరియె=ఇతడు ననియె, ఇతడు చేనియె;

* అప్రేడితమనగా రెండునూరు లచ్చరి పలుకుమాట.

వీణ+టక్కరి=వీణు డక్కరి, వీణు టక్కరి; ఆమె+తగవరి= ఆమె దగవరి, ఆమె తగవరి; అని+పలికె=అదిపలికె, అదిపలికె.

౧౬. ద్వంద్వసమాసమునకు పదముమీది క, చ, చే, ట, త, వ, లకుఁ గ్రమముగా, గ, న, న, డ, న, వ, లు నిత్యముగా నగును.—కూరగాయలు, కాలునేలలు, టక్కసాకులు, వంపు డొంపులు, అన్నదమ్ములు, డోకునల్లలు.

౧౭. తెలుఁగుశబ్దములమీది సాంస్కృతిక పదములకు గ, న, డ, ద, న, లు రావు—అతఁడుచక్రి, వాఁడుకంసుడు. మొ.

౧౮. ప్రత్యక్షకృతికములమీది, క, చ, చే, ట, త, త, లకుఁ గ్రమముగా గ, జ, జ, డ, ద, బ, లు నిత్యముగానగును. అప్పు డాద్రుతమునకు బిందువుగాని సంస్లేషము*గాని స్వత్వము† గాని నచ్చును.—చూచె+కమలము=చూచెగమలము. చూచెం గమ లము, చూచెగమలము, చూచెనుగమలము: విచ్చె+చక్రి=విచ్చె జక్రి, విచ్చెంజక్రి, విచ్చెజక్రి, విచ్చెనుజక్రి; ఏగె+చాన=ఏగె జాన, ఏగెంజాన, ఏగెనాన, ఏగెనుజాన; పూనె+టక్కు=పూనె డక్కు, పూనెండ్క్కు, పూనెడ్డక్కు, పూనెనుడ్క్కు; విచ్చె+శమ్మి=విచ్చెదమ్మి, విచ్చెందమ్మి, విచ్చెదమ్మి, విచ్చెనుదమ్మి; పూచెన్+పద్యము=పూచెబద్యము, పూచెంబద్యము, పూచె పద్యము, పూచెనుబద్యము.

౧౯. ద్రుతమునకు సరళవర్ణముగాని స్థిరవర్ణముగాని పరమగు నప్పుడు లోపముగాని, సంస్లేషముగాని, స్వత్వముగాని వచ్చును.—

*సంస్లేషమున గా మీదిహల్లతోఁ గూడుకొనట.

†ద్రుతముయొక్క మొదలిరూపము స్వత్వమనఁబడును. అది నువర్ణకము.

వచ్చె + గజము = వచ్చెగజము, వచ్చెజము, వచ్చెనుగజము;
 తెచ్చె + ఖడ్గము = తెచ్చెఖడ్గము, తెచ్చెడ్గము, తెచ్చెనుఖడ్గము.

౨౦. సమాసమందు ఉకారాంతములగు స్త్రీసమశబ్దములకును, (మువర్ణకమున కాదేశముగావచ్చు) పు, ంపు, వర్ణకములకును, పరుషసరళములు పరములగునప్పుడు ద్రుతమంతాగమముగావచ్చును. అప్పుడు ద్రుతప్రకృతికముల కెట్లట్ల స్వత్వముదక్క తక్కినసహపములు వచ్చును.—చిగురు + కయిదువు = చిగురుగయిదువు, చిగురుంగయిదువు, చిగురుస్సయిదువు; సరసపు + గుణము = సరసపుగుణము. ఇచట ద్రుతమునకు లోపంబురాదు, ఈయాగమము తనవర్ణకము పరమగునప్పుడు అకారాంతవిశేషణములకును వచ్చును.—తెల్ల + తనము = తెల్లదనము, తెల్లందనము, తెల్లనము.

౨౧. పడు మొదలైనవి పర మగునప్పుడు మువర్ణకమునకు లోపముగాని పూర్ణబిందువుగాని వికల్పముగావచ్చును. భయము + పడు = భయపడు, భయంపడు. భయముపడు. పడు, పెట్టు, పట్టు, పలుచు, ఇవి పడు మొదలైనవి.

౨౨. ప్రార్థనార్థక మధ్యమపురుష మువర్ణకమునకు హల్లు పరం బగునపుడు వైకల్పికముగా లోపము కలుగును.—చూడుము + రాముని = చూడురాముని, చూడుమురాముని. చూడకుము + నన్ను = చూడకునన్ను, చూడకుమునన్ను.

౨౩. అను పరమగునపుడు వినర్గమునకు లోపము గలుగును.—శ్వమేనగతిః + అనియె = శ్వమేనగతియనియె.

౨౪. అనుకరణంబునఁ గడహల్లునకు ద్విత్వ మగును.—పాయాత్ + అని = పాయాత్తని. అహమాదిశబ్దముల మకారమునకు ద్విత్వము వైకల్పికము.—దాసోహమ్ + అనియె = దాసోహమనియె. దాసోహమనియె.

౨గి. అనుకరణమందు ఉకారాంతనామములకు ప్రకారం బంతాగమం బగును. — ఇయంధేనుః + అనె = ఇయంధేనువనె.

పదపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

వాక్యపరిచ్ఛేదము.

౧. (ఒక క్రియతో నన్వయించు పదనముదాయము వాక్యమనఁబడును.) (అనఁగా, కర్తృ కర్మ క్రియలకూడికచే సంపూర్ణమైనయర్థము గలుగు పదనమూహము వాక్యము అని యర్థము.) — రాముఁడు రావణుని సంహరించెను. వాక్యములనుగూర్చి చెప్పినది వాక్య పరిచ్ఛేదము.

౨. సకర్మక ప్రయోగమునందు, (కర్తృ, కర్మము, క్రియ,) మూడును, అకర్మక ప్రయోగమునందు, (కర్తృ, క్రియ,) రెండును, వాక్యమునకు అవయవము లుండును.

ప్రయోగము.	కర్తృ.	కర్మము.	క్రియ.
సకర్మకము. అకర్మకము.	వాఁడు. వాఁడు.	సత్యమును.	పలుకుచున్నాఁడు. నవ్వెను.

౩. (క్రియ లేనివాక్యమును ఉండును. — వచ్చినవాఁడు ఫల్లునుడు. (అయిన నిట్టిచోట్లఁ గ్రియ యధ్యాహారమై యుండును.)

౪. ప్రతి అక్షరమునకును భాగము లక్షకము లుండ వచ్చును. —

క్షరము.	కర్తృము.	క్రియ.
యోగుడగు	పాపమూలమైన	ఎప్పుడును
పురుషుడు,	కల్పను	పలుకడు.

[శ్రుతిచుగా విశేషణములును, వానితో నన్వయించు సవ్యయము లును, కర్తృ కర్మలకును, అన్వయాదులు క్రియలకును, అంగములై యుండును.]

గి. ఒక వాక్యమునందు విశేషణము, విశేష్యము, మొదలగు వానితోడ చుట్టముగ నుండు వాక్యమునకు ఉపవాక్యమని పేరు: — ఎరుడు మంచిచాడుచుగా నుండునో వాడు గౌరవమును ఒడయును.

[ప్రతి వాక్యమునందు “ఎవడు మంచిచాడుచుగా నుండును” “వాడు గౌరవమును ఒడయును” అను రెండు వాక్యములు గలవు. వానితో మొదటిది నుంచి యనువిశేషణముతో, చుట్టము కావున నుపవాక్యము; రెండవది ప్రధాన వాక్యము.]

ఁ. సమాపక క్రియతో నన్వయించు సదసముగాయము సంపూర్ణ వాక్య మనియు, అసమాపక క్రియతో నన్వయించు పో సము దాయము అసంపూర్ణ వాక్యమనియు, చెప్పబడును.

౭. సామాన్య వాక్యములు, సంశ్లిష్ట వాక్యములు, ద్వంద్వ వాక్యములు, అని వాక్యములు మూడువిధములు.

౮. ఒక్కొక్కరునుకాత్రము గలిగియుండు సంపూర్ణ వాక్యము సామాన్య వాక్య మనబడును. — సూర్యుడుదలుచెను.

౯. అసంపూర్ణ వాక్యముతో గాని, ఉపవాక్యముతో గాని కూడియుండు సంపూర్ణ వాక్యము సంశ్లిష్ట వాక్య మనబడును. — సూర్యుడు

డుదయించి పద్యములు వికసించెను; ప్రపంచము నెఱుఁగి సృజయించెనో మూఁగుఁ డెఱుఁగఁడు.

౧౦. సముచ్చయాదికముచే గలపదములకు రంపములను సంపూర్ణ వాక్యములు గలవాక్యము సంస్కృతవాక్య మనఁ జేయును.— వాఁడు సత్యమునే పలికెనుగాని జను లాతనిమాటలను పిన్నపిచ్చులను వారు కాదు. దీనినే మహావాక్య మందును.

౧౧. వాక్యమునందలి పదములకుఁ గలపదస్వరముల లిప్యము అస్వయ మనఁబడును. సమూహాధికరణాస్వయము, వ్యతిరేకాస్వయము, అని యస్వయము ద్వివిధము.

౧౨. పదములకు లిప్య, పఠన, విభక్తి, ఘటనములు ప్రాక మశ్యము గల యస్వయము సమూహాధికరణాస్వయము; అట్టి యైక సుత్యము లేనిది వ్యతిరేకాస్వయము.

నూ త్ర ము లు.

వి శేష్యము.

౧. (“యోక్తి” తప్ప విభక్తులన్నియుఁ గ్రయలతో సస్వయించును.—రాముఁడు సతతం గొలుపుఁడను.)

౨. సంబోధన ప్రధనుతక్కు ప్రతిప్రథమము నొకక్రియను జేందియుండును.—రాముఁడువచ్చెను. (ఇచ్చట “రాముఁడు” అనునది “వచ్చెను” అను క్రియనుజేడును.) ఈ ప్రధమతో కర్త యనఁబడును. ఒకానొకప్పుడు క్రియాపదము లోపించియు నుండవచ్చును—వాఁడు యోగ్యుఁడు (గానున్నాఁడు).

౩. ప్రతి క్రియయొక్క కర్తమును ద్వితీయావిభక్తియం దుండవలయును.—రాముఁడు రావణుని జంపెను. (ఇచ్చట “చంపెను”

అను క్రియకుఁ గర్మము కావున “రావణుని” అనునది ద్వితీయా విభక్తిగానున్నది.]

౪. (అచేతన వాచకము కర్మమైనప్పు డది వైకల్పికముగాఁ బ్రథమ యగును. రాముఁడు రథమెక్కెను; రాముఁడు రథము నెక్కెను.)

౫. కర్మార్థక ప్రయోగమునఁ గర్తకు చేత వర్ణకము వచ్చును.—రామునిచేత రావణుఁడు చంపఁబడియెను. కరణార్థ మందును, హేత్వర్థ మందును, చేత, చేవర్ణకములును, సహాయార్థక మందును, తుల్యార్థకమందును, తోడ, తోవర్ణకములును వచ్చును.—గొడ్డలిచేతఁ జెట్టునరకెను. (కరణార్థము); విద్యచేఁ గీర్తికలుగును (హేత్వర్థకము); రాజుసేనలతోడవచ్చె (సహాయార్థకము); పిరికివాఁడు శ్రీతోనమానుఁడు (తుల్యార్థకము).

౬. సంప్రదానమున కొఱకు వర్ణకము వచ్చును.—జనకుఁడు రామునికొఱకు నీతనిచ్చెను. ఇచట పిష్టియు నగు.—జనకుఁడు రామునికి నీతనిచ్చె.

౭. అపాదానార్థమున వలన వర్ణకమును, నిర్ధారణార్థకమున కంటె వర్ణకమును, వచ్చును.—చెట్టువలన ఫలము పడెను; అపకీర్తి కంటె చావుమంచిది.

౮. సంబంధార్థకమున యొక్క వర్ణకంబును, నిర్ధారణార్థకమున లోపల, లో, వర్ణకములును వచ్చును.—విప్రునియొక్క గృహము; బాలురలో సోమరి చెడిపోవును.

౯. అధికరణార్థమున అందు, న, వర్ణకములు వచ్చును.—బీదలయందు దయయుండవలయును, పాత్రమున నీరున్నది.

విశేషణము.

౧౦. విశేషణములు విశేష్యములతోడను, సర్వనామముల తోడను, అన్వయించును. — మంచిరాముడు.

౧౧. విశేషణములు వానివిశేష్యములతోడ సమాసములగు లింగ విభక్తి వచనములఁ గలిగి యుండవలయును. — రాముడు యోగ్యుడు; నీత యోగ్యురాలు; పాటువడుట యోగ్యము; వారు యోగ్యులు; యోగ్యుల బాలుర మెచ్చుకొందురు.

౧౨. వస్త్యంత విశేషణములకు వికిల్పముగాఁ బ్రథమ వచ్చును. — గుణాభిరాముడు రామునకు వందనము చేసెద; గుణాభి రామునకు రామునకు వందనము చేసెద.

౧౩. స్త్రీనమము లగుగాని, ముఖ్యార్థములగుగాని విశేషణ ముల బహువచనమునకు వైకల్పికముగా నేకవచనం బగును. — పెక్కులు మాటలే! పెక్కుమాటలే! వానిచర్యలు చిత్రముగాఁ నున్నవి; వానిచర్యలు చిత్రములుగా నున్నవి.

౧౪. అగుధాతువువలనఁ బుట్టిన విశేషణములచే వ్యవధానము చేయఁబడినట్టి కాని, సముచ్చయములచేఁ గలుపఁ బడినట్టికాని విశే షణములకుఁ బ్రథమ వచ్చును. — శూరుఁ డగురామునిచే రావణుడు చంపబడెను; యోగ్యుడును ధీరుడునగు రామునికొఱకు జనకుడు కన్యనిచ్చెను.

౧౫. ఏకవచనమునందుండు రెండుమూడు విశేష్యముల విశే షణమునకు బహువచనంబగును. — పూజ్యులగు రాముడును గృష్ణు డును విచ్చేసిరి.

౧౬. (ఒకానొకచోఁ బులింగ విశేషణములు కొన్ని నపునక సమములై యుండును. — అందమైన మనుష్యుడు, సుందరమైన పురుషుడు.)

సర్వనామము.

౧౭. సర్వనామములు తాముచెందు విశేష్యములతోడఁగాని సంబంధించు సహజసర్వనామములతోడఁగాని సమాసములగు లింగవచనములను గలిగి యుండవలయును—అబాలుడు మంచివాడు; నాడు కల్లలాడు. సీత మిగుల సుకుమారి; ఆయన నామె వసవాసము చేసెను. మునులు కోపముగలవారు; కారణము లేక వా రితరులను శపింతురు. ఎవఁడుఘోషించినాడో నానిని బహుమానించెద. ఎవరుయోగ్యులో నారికి మేలుకలుగును. ఎవతె కిష్టపడునో యామె సౌఖ్యమునుభవించును.

౧౮. (వాక్యమునకు సహితము మాటలుగా సర్వనామము నొడఁబడును.—సత్రాజిత్తు కూతు శతభన్వని కీయకపోయెను. దానిం జేసి వాడు సత్రాజిత్తు సంతంబు నొందించె.

క్రియ.

ప్రతీక్రియయు. గర్భితో సన్వయించును.—వాడు సడచెను. సకర్మకక్రియలు కిర్మలతోడఁగూడ సన్వయించును.—నాడు గుట్టము నెక్కినను.

౨౦. కొన్నిక్రియలకుఁ గిర్మములు లెండుండును. అట్టివానికి ద్వికర్మకములని పేరు.—నిన్నొక్కిటి వేడెడను; వారు రిపుల నాపద. జెట్టిరి.

౨౧. జనులు కర్తలగునప్పుడు కర్తవైకల్పికముగా లోపించును;—నానకురియు ననిచెప్పదురు.

౨౨. ప్రతీక్రియయు, దనకర్తతోడ సమాసమైన లింగపురుషవచనములను గలిగియుండవలయును.—నేను కొట్టుచున్నాను; మేము కొట్టుచున్నాము; నీవు కొట్టుచున్నావు; మీరు కొట్టితి; వారు కొట్టిరి; వాడు కొట్టడు; ఆమె కొట్టదు.

౨౬. సముచ్చయములచే గొకటిగాఁ జేర్చబడిన కర్తృక్రియ బహువచనమునందుండవలయును:— రాముడును మరియు వచ్చిరి.

౨౭. ఏని, ఒండె, కాని మొదలగు వికల్పార్థములతోడఁ గూడిన కర్తృక్రియ కేవలచనం బగును. — శండియేని కొడుకేని వచ్చును. మధ్యమోత్తమ పురుషములతోఁ గూడినచో బహువచనమే వచ్చును:— రాములతో నీనొండె పుడియుదగు: నేనుగాని వారి గాని జయింతుము.

౨౮. (అనేక మహదనుహత్యలు కర్తృగుణపును క్రియ కడ కర్తృకం దగ్గయుండును:—గుట్టమును రాతును వచ్చిరి. కాతును గుట్టమును వచ్చెను.)

౨౯. తానుశబ్దముతోఁ గూడినపుడు కర్తృలు చెక్కులయ్యును క్రియ యేకాచనముందే యుండును:—రాముడు తానును లిచ్చు యాగును నీతయు రథమెక్కెను.

౩౦. ప్రథమ మధ్యమపురుషములు కర్తృగుణపును మధ్యమ పురుషముతోడను, మధ్యమోత్తమ పురుషములు కాని ప్రథమ మధ్య మోత్తమ పురుషములు మూడును గాని కర్తృలగునపు డుత్తమపురుషముతోడను, క్రియ సంబంధించి యుండవలయును:—వాడును నీవును వచ్చితిరి; నీవును నేనును వచ్చితిమి; వాడును నేనును వచ్చితిమి; వాడును నీవును నేనును వచ్చితిమి.

౩౧. వాక్యము కర్తృగుణపుడు క్రియ యేకాచనమునం దుండును. — ఈవృత్త మెల్లదప్పవలెనునో తెలియదు.

౩౨. (పూజార్థమునఁ గర్తృలకట్ల క్రియలకును ఏకాచనము మాహవచన మగును. — మదీయగురు లిష్టడ చనుదెంతురు) (మదీయ గురు విష్ణుడ చనుదెంచునని యర్థము.)

(వాక్యములలోని రెండు వ్యతిరేక క్రియ లొక భావక్రియ తోడ సమాసములగును.—వాడు కొట్టకపోలేదు. (=వాడుకొట్టెను))

౩౧. అనేక క్రియ లేక ర్తతో సన్వయించునపుడు కడ క్రియ తప్ప మిగిలినవి క్తార్థకములుగా నుండును.—రాముడు కపిసేనలను గూడి, నారధిగాటి, లంకజొచ్చి, రావణుని సంహరించెను.

౩౨. ఏకకాలమండలి న్యోపారములను డెలుపు క్రియలనేక మును భిన్నములైనక ర్తలతో సన్వయించినఁ గడదానికి దక్క మిగిలిన వానికి తుమున్నగ్ధక సూపము వచ్చును.—చిలుకలుకూయఁ, దుమ్మెదలుమోయఁ, గోయలలు పొడనేయఁ, మడఁడు వెడలెను.

అ వ్య య ము.

౩౩. అవ్యయములు క్రియలతోడను, విశేషణములతోడను, ఇతరావ్యయములతోడను, అన్వయించును:—వాడు మిక్కిలి నడచును; నాడు మిక్కిలి మంచివాడు; వాడు మిక్కిలి చక్కఁగాఁ జరుపును.

౩౪. (సముచ్చయములచేత నొకటిగాఁ జేర్చబడిన విశేష్యము లును సర్వనామములును ఒక్కవిధక్తి కలవిగా నుండవలయును:—హరియును రాముడును వచ్చిరి; శిశ్రుయొక్కయుఁ గేశవునియొక్కయు గుణములను శేషుడును వర్ణింపఁజాలఁడు)

౩౫. కొన్నిపదములఁ దక్క వాక్యమునం దన్నిపదములను మనస్సు సచ్చిసఛోటం బ్రయోగింపవచ్చును.—ఉపాధ్యాయుడు బాలురను గణనముగాఁ గొట్టెను; బాలుర నుపాధ్యాయుడు కఠినముగాఁ గొట్టెను. కఠినముగా బాలుర నుపాధ్యాయుడు గొట్టెను; కఠినముగా నుపాధ్యాయుడు బాలురను గొట్టెను. మొదలగునవి.

వాక్యపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

శ బ్దా తి దే శ ము.

ఒకవాక్యమునందలి పదముల సంబంధ నిరూపణము చేయు విధము శబ్దాతిదేశ మనఁబడును.

(వాక్యము.)

“ఒక మంచిబాలుడు బడికిఁజని పాఠములను మిక్కిలి క్రమముగాఁ జదివెను; కాఁబట్టి వానికి బహుమతి దొరకెను.”

ఒక—సంఖ్యార్థక విశేషణము, బాలుఁ డనువిశేష్యముతో నన్వయించును.

మంచి—గుణవిశేషణము, బాలుఁడు అను విశేష్యముతో నన్వయించును.

బాలుఁడు—విశేష్యము, మహదర్థకము, ఏకవచనము, ప్రథమా విభక్తి, చదివె నను క్రియకుఁగర్త.

బడికి—విశేష్యము, అమహదర్థకము, ఏకవచనము, పృథ్వీవిభక్తి, చని యను క్రియతో వ్యధికరణాన్వయముఁ జెందును.

చని—క్రియ, చనుధాతువు, అకర్మకము, అసమాపకము, క్తార్థక మైనయవ్యయము, బాలుఁ డనుకర్తతో నన్వయించును.

పాఠములను—విశేష్యము, అమహదర్థకము, బహువచనము, ద్వితీయా విభక్తి, చదివెనను క్రియకుఁ గర్తము.

మిక్కిలి—అవ్యయము, క్రమముగా అను మణియొక యవ్యయ ముతో నన్వయించును.

క్రమముగా—అవ్యయము, చదివెను అను క్రియతో నన్వయించును.

చదివెను—క్రియ, చదువుధాతువు, సకర్మకము, కర్తార్థక ప్రయోగము, సమాపకము, స్మార్థకము, భూతకాలము, ప్రథమ పురుషము, పులింగము, ఏకవచనము, బాలుఁడును కర్తతోడను పాఠముల నను కర్మముతోడను నన్వయించును.

వానికి—పురుషబోధక సర్వనామము, ప్రథమపురుషము, మహద్ధ
కము, ఏకవచనము, సప్తీవిభక్తి, బాలుర డను విశేష్యమునకు
మాటుగా నుపయోగింపఁబడినది.

బహుమతి—విశేష్యము, అమహద్ధకము, ఏకవచనము, ప్రథమా
విభక్తి, దొరకెనను క్రియకుఁగర్త.

దొరకెను—క్రియ, దొరకుఁధాతువు, అకర్మకము, సమాపకము, స్వార్థ
కము, భూతకాలము, ప్రథమపురుషము, నపుంసక లింగము,
ఏకవచనము, బహుమతి యనుకర్తతో నన్వయించును.

కావ్యపరిచ్ఛేదము.

౧. దోషరహితములును, అలంకార సహితములును, అగు
వాక్యసమూహము కావ్య మనఁబడును. కావ్యములను గూర్చి చెప్పు
నది కావ్యపరిచ్ఛేదము.

౨. కావ్యదోషములు మూడువిధములు. ౧.-పదదోషములు,-
అవశ్యము, నిరర్థకము, అప్రజనము, శ్రుతికటావు, ఛందోభంగము,
మొదలగునవి. ౨.— వాక్యదోషములు,- ప్రకరమభంగము అధిక పది
కము, ఘనరుక్తి, వినంధి, హీనోపమము, మొదలగునవి. ౩. — అర్థ
దోషములు,—వ్యర్థము, సంశయము, విరుద్ధము, నేయాఠము, క్లిష్ట
గూఢార్థము, మొదలగునవి.

౩. అలంకారములు రెండు విధములు. — శబ్దాలంకారములు,
అర్థాలంకారములు.

శబ్దాలంకారములు.

౧. అనుప్రాసము.— మున్నుగొన్న వర్ణమునే పలుమాఱు
నుడివిన, అనుప్రాస మగును:— అ క్కటిపక్కి నిక్కంబ మన దిక్కు
నకు వచ్చునే నొక్కముక్కుపోటునం జక్కడంచెద.

౨. యమకము. — పలుమాటొక్కవిధమయినమాటల సర్థ భేదముగల వానిని బ్రయోగించిన, యమకమగును. — మనసైన మన మైనకనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబు కానివాడు లేడయ్యె.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమా. — ఉపమానోప మేయములకుఁ జక్కని పోలిక గలిగినచో నుపమాలంకారము. ఉపమానము (అధిక గుణము కల చంద్రాదికము), ఉపమేయము (పోల్చఁ బడఁదగిన ముఖాదికము), సాధారణధర్మము (ఉపమానోపమేయములకు సామాన్యమైన కాంత్యాదికము), ఉపమావాచకము (పోలికను సూచించు 'వలె' మొదలగునవి), ఈనాల్గింటికి గ్రహణముగలిగినఁ బూర్ణోపమా. — నిక్కడఁ జూచిన నప్పరస్పృహన్వితంబును సుమనోవిరాజితంబును నయి కప్పురపు దీవి స్వర్గంబుంబోలె జూడ్పికి వేడ్క గొలుపుచున్నది.

౨. ఉత్పేక్ష. — ఉపమేయమునకుఁ గలిగిన యుపమాన ధర్మముంబట్టి, ఉపమేయము నుపమానముగా సంభావించుటయుత్పేక్ష. ఇందు, వస్తువుకానిది వస్తువుగాను, హేతువుకానిది హేతువుగాను, ఫలముకానిది ఫలముగాను, తలఁపఁబడును. — అప్పు డప్పతంగకుల దారుణరణమరణంబుఁ దానును బతంగుండె కానఁ జూడనోపక యాచోటువాసి చనియెనో యనఁ బ్రభాకరుండు ప్రభయెడలి పడమటి కడలికడకు నడచి మఱుంగువడియె.

౩. రూపకము. — ఉపమేయముయొక్క ధర్మము ఉపమానమునం దారోపింపఁబడి హృదయరంజక మగునది రూపకము. — పుణ్య సతంబున నిప్పటి కా శశాదనాప మృత్యుదేవతవాతఁ బడక బ్రతికితిమి.

౪. స్వభావోక్తి. — సహృదయ హృదయంగమముగా నున్నది యున్నట్టుగా జెప్పుట స్వభావోక్తి. — యాతాయాతగజవ్రాత పద

తలాఘాతంబులం జదిసి సమసిన శశకవినరంబుల నాలోకించి, శశకేం ద్రునిమంత్రి బెగ్గలం బగ్గలింప రోజుచుంబాటుతెంచి నిజాధీశ్వరునిం గాంచి వినయవినమితోత్తమాంగుండై నమస్కరించి తమవారికిం బాటిల్లిన ముప్పు చెప్పబోయి డగ్గుత్రికవడి కొంతవడి నోరురాక యూరకుండి యెట్టకేలకు నెలుంగు తెచ్చుకొని యిట్లనియె.

౧. అతిశయోక్తి — ఉన్నదానికంటె నెక్కువగాఁ జెప్పుట యతిశయోక్తి. — మరాళికులాఘ్యక్షుండు నిజవళక్షు పక్ష విక్షేపణ జాత వాతవేగసముద్ధూత పాంసుజాతంబు భూనభోంతరాళంబుం దిరో హించి యంతరిక్షం బలక్ష్మితంబుగాఁ జేయఁ జనుదెంచె.

౨. అర్థాంతరన్యాసము. — ఒకవిషయమునుజెప్పి, దానిని సమర్థించుటకు విశేషముగాఁగానిసామాన్యముగాఁగాని వేటొకవిషయమును జెప్పుట యర్థాంతరన్యాసము. — ఇనుమునుగూడిన వేడివేల్పునకు నమ్మెట పెల్లుబ్బెను; హీనునిగూడిన మానసియునకు లాఘవంబు గలుగునుగదా.

౩. స్లేషము. — అనేకార్థములుగల పదములఁగూర్చి చెప్పుట స్లేషము. — ఆ పరమ హంసావతంసుం డాశల జయించి నైజతేజం బెల్ల కడల వెలుంగ నొక్కనాడు నిజాప్తద్విజనికరపరివేష్టితుండై రాజ యోగంబు మెఱయఁ బుండరీకాననంబున సుఖాసీనుండై నిండు కొలువుండె.

౪. పద్యకావ్యము, గద్యకావ్యము, అని కావ్యము ద్వివిధము.

పద్యకావ్యము.

౧. ప్రతి పద్యమునకు నాలుగుపాదము లుండును. అనేక గణములుచేరి పాదమగును. గురులఘువుల చేరికచే గణము లేర్పడును.

౨. గురువులు: — దీర్ఘాక్షరములును, పూర్ణబిందువు, వినర్గము, పొల్లుపొల్లు, వీనిని గూడిన వర్ణములును, సంయుక్తాక్షరమునకు ముం దూదిపలుకు వర్ణములును, గురువులు. గ, ఇది గురువునకుసంజ్ఞ.

లఘువులు:—తక్కినవి లఘువులు. ల, ఇది లఘువునకు సంజ్ఞ.

‘ ఇట్లు బాలచంద్రునివిధమున వ్రాసిన గురువనియు, , ఇట్లు నిడుపుగీత లాగున వ్రాసిన లఘువనియు, గ్రహింపవలెను.

○ | | ○ | | ○ | | ○ | | ○ | |

[రా ముఁ డు సిం హా న స మె క్కి న్నాయ ము గణ భూ మి

○ ○ | | | | ○ | | | | ○ ○ | |

వా లిం చి ప్ర జ ల దుః ఖ ము లఁ బోఁ గొ ట్ట ను.]

౪. నిసర్గగణములు, ఉపగణములు, అని గణములు రెండు విధములు.

గీ. నిసర్గగణములు—ఇవి మూడేసి యక్షరములవలనఁ గలుగును. అందు, మూడుగురువులు మగణము, ఆదిగురువు భగణము, మధ్యగురువు జగణము, అంత్యగురువు సగణము, మూడులఘువులు నగణము, ఆదిలఘువు యగణము, మధ్యలఘువు రగణము, అంత్య లఘువు తగణము:—

○ ○ ○

శ్రీ రా మా, మగణము.

○ | |

నీ క డ, భగణము.

| ○ |

ద రం బు, జగణము.

| | ○

గ డు రణ, సగణము.

|

మె లఁ గు, నగణము.

| ○ ○

మ హా త్మోర్, యగణము.

○ | ○

సౌ ఖ్య ముణ, రగణము.

○ ○ |

గై కొం ద్రు, తగణము

౬. ఉపగణములు:—సూర్యగణములు, ఇంద్రగణములు, ఉపగణములలో ముఖ్యములు. సూర్యగణములు రెండు; ఇంద్రగణము లాఱు:-

౧. సూర్యగణములు.

సూ ఖ ము, సగణము.

∪ |

పొం దు. గలము.

౨. ఇంద్రగణములు.

|

స ర స ఖు, సలము.

| | | ∪

గుణము లక. సగము.

| | ∪ |

పలుమాఱు, సలము.

ఇందు గలమును హగణ మనియు
వాడుదురు. ఈలాగుననే లగము
సకు వగణమనిపేరు.

∪ | |

మా ను లు, భగణము.

∪ | ∪

ప్రే చు తో, రగణము.

∪ ∪ |

వ గ్నిం త్రు, తగణము.

2. యతిప్రాసములు:—సద్యపాదము మొదటివర్ణము యతి;
రెండవవర్ణము ప్రాసము. యతి ప్రతిపాదముసకు వేఱువేఱుగానుండును;
ప్రాసము పాదములకెల్ల నొకటిగా నుండును. ఆయాపాదములందుండు
మొదటివర్ణముతో మైత్రిగలవర్ణ ముండుచోటు యతిస్థానమనబడును.

౩. యతి:—యతికి స్వరము ప్రధానము. అచ్చులలో, అ, ఆ,
ఐ, ఔ లును; ఇ, ఈ, ఋ, ఋ, ఎ, ఏ, లును; ఉ, ఊ, ఒ, ఓ లును,

తమలోదాము మిత్రములు. హల్లులలో, క, ఖ, గ, ఘ, లును; చ, చ, ఛ, జ, జ, ఝ, శ, ష, స, లును; ట, ఠ, డ, ఢ, లును; త, థ, ద, ధ, లును; వ, ఫ, బ, భ, వ, లును; య, హ, లును; తమలోదాము మిత్రములు. ఈవ్యంజనములును స్వరమైత్రి జెందియే యొండొంటికిం బనికొనచ్చును.

౯. ప్రాసము:—ప్రాసమునకు వ్యంజనమైత్రి ముఖ్యము. కాబట్టి యేయచ్చతోగూడినను బనికొనచ్చును. ఒకపాదమున సంయుక్తాక్షరమున్న సన్నిపాదముల నాసంయుక్తాక్షరమే యండవలయును. ప్రాసాక్షరములకు ముందువర్ణములు సర్వత్ర గురువులుగా నైనను, లఘువులుగానైనను, ఉండవలయును.

౧౦. పద్యములు:—వృత్తములు, జాతులు, ఉపజాతులు, అని పద్యములు మూడువిధములు.

౧. వృత్తములు.

౧. ఉత్పలమాల:—భ, ర, స, భ, భ, ర, వ, గణములును, పదియవయక్షరము యతియును గలనాలుగుపాదములుగలది యుత్పలమాల:.

“కొండని వేడ్కతో బసిడి ♦ కొండ ధనార్థులకెల్ల బంచి యీ కుండుట దాసధారకు బ ♦ యోనిధులెల్ల వ్యయింపలేమి యీ రెండవకీర్తులం దల ధ ♦ రించినవాడు ప్రధానశీలు డా శిం డిరువాగుగా ముడికి ♦ దార్చినవెండుకల నిర్మలంబునన్.”

౨. చంపకమాల:— స, జ, భ, జ, జ, ర, గణములును, పదునొకండవయక్షరము యతియును గల నాలుగు పాదముల గలది చంపకమాల:—

“చెలునమునెల్లఁ గ్రోవుగను ♦ జేసి ప్రవీణఁ నంబుజంబులన్
నలువ నృజింప రేలవి క ♦ నద్యుతిహీనము లొటఁ గ్రమ్మఱుం
గలువలతేనిఁ జేసినఁ బ ♦ గ లుచిహీనుఁ డతండు నొటఁగా
కలికి మొగంబు లేవగలు ♦ కాంతిఁ దనర్చుగఁ జేసె నిమ్మహిన్.”

౪. మత్తేభవిక్రీడితము:—న, భ, ర, స, మ, య, వ, గణ
ములును, పదునాలవయక్షరము యతియును గల నాల్గుపాదములఁ
గలది మత్తేభవిక్రీడితము:—

“నతియూరుద్యుతిఁ జెందఁ బూచి నిజదు ♦ శ్చర్మాపనోదక్రియా
రతిఁ బాఢోలవపూరితోదరములై ♦ రంభేభవాస్తంబు లు
న్నతఱిన్ వీడ మరుద్విభూతిఁ గదలిం ♦ ద్వద్దోష మాచంచలో
ధతశుండాతతిఁ బాయదయ్యె నదెవో ♦ తద్వైరమూలం బిలన్.”

౫. శాద్దాలవిక్రీడితము:—మ, స, జ, స, త, త, గ, గణ
ములును, పదమూడవ యక్షరము యతియును గల నాలుగుపాదములఁ
గలది శాద్దాలము:—

“పున్నాగంబుల గెల్పు బాంగమనం ♦ బు న్నాభికావర్తముం
బున్నాగంబుల గెల్పు నీలరుచులం ♦ బొల్పారు రోమాభియుం
బున్నాగంబుల గెల్పు నవ్వికసితాం ♦ భోజాక్షి ప్రాపైనచోఁ
బున్నాగంబులగెల్పు టేమియరుదా ♦ పుష్పాస్తుఁడూహింపఁగన్.”

౬. మత్తకోకిల:— ర, స, జ, జ, భ, ర, గణములును, పదు
నొకండవయక్షరము యతియును గలది మత్తకోకిల:—

“పుత్రి యట్లగునవ్వు శోకము ♦ బొంది కుందుచున్న నీ
గాఢ మొండొకకీడు పాటిలఁ ♦ గందుఁ బొందుతనూభవుల్
పుత్రవర్గము చన్నచో నెద ♦ భూరిశోకముఁ బొందరే
పొత్తహీనతఁ బడ్డ కుంతికి ♦ బాయ నేర్చునె నెవ్వగల్.”

౬. మాలిని:—న, న, మ, య, య, గణములును తొమ్మిదవ యక్షరము యతియును గలది మాలిని:—

“కధితశుభచిత్రతా ♦ గ్రావకన్యాకళతా
మధితవిమతగోత్రతా ♦ మానిసంస్తోత్రపాత్రతా
ప్రధనదితిజైత్రతా ♦ భక్తచిత్రాజ్ఞానిత్రతా
పృథులధవళగాత్రతా ♦ భీకరోగ్రాగ్నినేత్రతా.

౨. జాతులు.

౧. కందము:—కందమునకుఁ బ్రథమ తృతీయ పాదముల మూడేసిగణములును, ద్వితీయచతుర్థపాదముల నయిదేసిగణములును, ఉండును. గగము, నలమా, భ, జ, స, గణములువచ్చును. వీనిలో బేసిని జగణమురాదు. ద్వితీయచతుర్థపాదముల మూడవ గణము నల జగణములలో నొకటిగాను, నాలుగవగణము మొదటియక్షరము యతిగాను, కడపటియక్షరము గురువుగాను, ఉండవలయును:—

“అకలుష నీలిమ నాక
స్య కచమునకు నోడి పాటి ♦ నవ్వియై తేటుల్
మకరందార్థము తఱుచుగ
వికచము లగువుప్పములకె ♦ వెదకుచు నేగున్.”

౨. ఉత్సాహ:—ఏమసూర్యగణములు, ఒకగురువు, ఐదవ గణము మొదటి యక్షరము యతియు, కలది యుత్సాహ:—

“తనయుఁగాచుపనికిఁ బూని ♦ ధర్మపుత్రవాయుసం
దనులఁ గవలఁ జేయఁగలుగు ♦ దండిమగలు సేనలం
గాని వడిం గడంగ నరకు ♦ గొనక నిలిచి యొక్కఁడుం
బెఁగి యాఁగ సైంధవుండు ♦ బిరుదు దక్షుండు గడే.”

3. ఉపజాతులు.

౧. శేటగీతము.—సూర్యగణ మొకటి, ఇంద్రగణములు రెండు, సూర్యగణములు రెండు, నాలుగవగణము మొదటియక్షరముయతియు, కలది శేటగీతము.—

“సీపు చదినింతు వనుచు న ♦ నిన్ యను నిడిచి
బిచ్చ మెత్తింగరాదు ♦ శేటపసి
గడవ నాడకు చాలు నీ ♦ గొడవ యేల
సెట్టగ వేల యని మది ♦ లజ్జ వాడమి.”

౨. ఆటవెలది.—మొదటిపాదమునకు మూడవపాదమునకు మూడుసూర్యగణములు, రెండ్రగణములును, రెండవపాదమునకు నాలుగవపాదమునకు అయిదుసూర్యగణములును, ప్రతిపాదమున నాలుగవగణము మొదటియక్షరము యతియును, కలది ఆటవెలది యను గీతము.—

“అందు బ్రమధముభ్యు ♦ అడవిని గ్రహించు
చుకొని శ్రమయనుంగు ♦ తెచ్చవించు
గూర్చుకొని వానో ♦ కోణపాలస్తూ
యలర వోలి నోల ♦ లాకు చుండ.”

౩. నీనము.—నీనమునకు ప్రతిపాదమున రెండుభాగము లుండును. అందు మొదటిభాగమున నాలుగు ఇంద్రగణములును, రెండవభాగమున రెండు సూర్యగణములు రెండుసూర్యగణములును, ప్రతిభాగపు మూడవగణము మొదటియక్షరము యతియును, అయి యుండవలయును. నాలుగుపాదములకు నొకగీతము జేర్చవలయును.

“నాతెలు అంగికికై ♦ పడిమాటలాడదు,

చేటిలన్పుత్తివపింపె ♦ గుంతలంబు

లక్షులు సిరులురా ♦ సరచూర్షిఁ గనుఁగొనె,
 నాడించె బొమగొని ♦ యాననంబు
 చనుగొమలై గయ వ ♦ క్షము చేక్షఁగడఁగొత్తై,
 బాణిపానములెత్తి ♦ వాఁల దొడఁగె
 సారెకు మస్యంబు ♦ దాడిద్ర్యములె పెప్పె,
 కొచ్చోర్వకిటు లోఁగె ♦ జొచ్చెమేచు
 వట్టిగాంభీర్య మొక్కఁడు ♦ పెట్టుకొనియె
 నాభి నానాటికిగతి ♦ నాటిపొందు
 చవుక యమునట్టి యిచ్చటఁ ♦ జనదు సేలువ
 ననుచు జాతినకరణి బా ♦ ల్యంబు జాఁచి”
 (వీనికి బ్రాసమక్కఱలేదు. యతికిమాత్రుగాఁ బ్రాసముండవచ్చును.)

గద్యకావ్యములు.

౧. అద్యకావ్యముకానిది గద్యకావ్యము. దీనినే వచనకావ్య ముందురు:—

ఆశ్రయించినను ఘోరార్థా హాసమస్వీకరిం బగునుహాస్యకమునే
 యాశ్రయింపవలెను. ఒక వేళ వైచిత్ర్యము ఘోరము లభింపక
 పోయినను, సనివార్యం బగు దానినిజే నేడు మావనోవును? సింహ
 ప్రసాదమున సజంబును వనంబున సగ్భయంబుగఁ జరియించుటఁ
 గానమే? అట్లు ప్రబలులు జేరిన లాఘవాస్పదలకును శౌరవంబుల్లును;
 ద్వేష్యులును సర్వజగన్మాన్య లగుదురు. ఇత నాప్యులు ప్రశంసనీయు
 లగుదురని యుగ్గడింప నేల! ఎప్పుడును హీనుని మాత్రము చేర
 రాదు. చేరినన్ మును గలశౌరవము సయితము పోవును. శౌండిని
 కరంబుననున్న పాలముంతనేని కల్లుముంతయే యందురు.

వి ర తు లు.

౧. చక్క-గానర్థమగుటకు భాషించునపుడు కాని పఠించునపుడు గాని వాక్యాదులయంతమందు యుక్తకాలము వఱకును నూరకుంట విరతి యనబడును, సులభముగా నన్వయించుకొనుకొనుటకు గ్రంథమును వాక్యములఁగాను వాక్యాంశములఁగాను విభజించుటకయి యట్టి వివిధ విరతులను దెలుపునంజ్ఞలు (గుఱుతులు) వాడఁబడును.

సంజ్ఞలు.

, వాక్యాంశబిందువు. అన్వయమునందు సమీపసంబంధమును గలిగియు నించుక విరతి నపేక్షించువాక్యాంశములతుద నీగుఱుతు వాడఁబడును.— సూర్యుఁడు, చంద్రుఁడు, నక్షత్రములు, ఆకాశము నలంకరించును. ఇది యేకమాత్రకాలపు విరతిని దెలుపును.

; అర్థబిందువు. మహావాక్యములోని ముఖ్యవాక్యములయంతమందీగుఱుతు వచ్చును.—నీటియందు బెండ్లు తేలును; గాని గుండ్లు తేలవు. ఇది ద్విమాత్రకాలపువిరతిని దెలుపును.

: న్యూనబిందువు. దూరసంబంధముగల రెండు ప్రత్యేకవాక్యములనడుమ నీగుఱుతు వచ్చును.—లోకములో నాకంటె బ్రాజ్ఞుఁడు లేడనుకోకు: ఒకరినిమించినవా రొక రుండనే యుందుడు. ఇది మూడుమాత్రకాలపువిరతిని దెలుపును.

. బిందువు. భిన్నవాక్యముల యంతమునందీగుఱుతు వచ్చును.—పాపమునకు భయపడుము. మనుష్యుల కోపమునకు భయపడుకుము. ఇది నాలుగుమాత్రకాలపువిరతిని దెలుపును.

౨. ఈవిరతులను దెలుపుగుఱుతులు గాక, అర్థానురాగము లైన ధ్వన్యాదులను సూచించుగుఱుతులును, మఱికొన్ని పెఱగుఱుతులును, కలవు.

? ప్రశ్నార్థకచిహ్నము. ప్రశ్నార్థకవాక్యములతుద నీగుఱుతు వచ్చును. — ఎనరక్కడ? సంస్కృతముం జదివితినా?

! రాగచిహ్నము. ఆశ్చర్యము, సంతాపము, మొదలగువానిని దెలుపుపదములయు వాక్యములయు తుద నీగుఱుతు వచ్చును. - ఆ! ఇవి యేటిమాటలు! అయ్యో! ఎంతమంచివాఁడు పోయెను!

“ ” అనువాదచిహ్నము. గ్రంథాంతరమునుండి గ్రహింపఁ బడిన వాక్యాదుల కిరుప్రక్కల నీగురుతు లుండును. — “దుగ్బలస్య బలం రాజా” అన వినమే.

() వృత్తార్థము, [] వలయితము. అముఖ్యము లగునట్టి కాని పర్యాయము లగునట్టి కాని పదములయొక్కయు వాక్యముల యొక్కయు రెండుప్రక్కల నీగుఱుతులు వేయఁబడును. — దాశరథికి (రామునకు) నమస్కారము. నిష్కారణముగ నీచుండు [పాపమునకు వెఱవండు కాఁబట్టి] సత్పురుషుల కెఱుచేయును.

^ హంసపాదము. ఈగురుతు లుప్తనర్ణాదులు మీఁద వ్రాయబడి యున్నవని తెలుపును.

* తారకము. } ఈగుఱుతులు రెండును గ్రంథమునందలి
† సూలము. } విషయములనుగూర్చి యడుగున వ్రాయఁబడిన
కాణికలు మొదలగువానిని జూడుమని చదువువానికిం దెలుపుట కుపయోగింపఁబడును.

కావ్యపరిచ్ఛేదము సంపూర్ణము.

A Glossary of Grammatical Terms.

భాష=Language	అలఘువులు=Harsh Semi-vo-
వ్యాకరణము=Grammar	పదము=Word [wels
వర్ణపరిచ్ఛేదము=Orthography	సృష్టపదము=Simple Word
పదపరిచ్ఛేదము=Etymology	సమాసపదము=Compound
వాక్యపరిచ్ఛేదము=Syntax	నామము=Noun [Word
కావ్యపరిచ్ఛేదము=Prosody	సంజ్ఞానామము=Proper Noun
వర్ణములు=Letters	తీర్థనామము=Concrete Noun
వర్ణసమాహారము=Alphabet	అనిర్దేశనామము=Abstract Noun
అచ్చులు=Vowels	క్రమానామము=Verbal Noun
హ్రస్వాచ్చులు=Short Vowels	లింగము=Gender
దీర్ఘాచ్చులు=Long Vowels	పులింగము=Masculine Gender
హల్లులు=Consonants	స్త్రీలింగము=Feminine Gender
పరుషములు=Hard Consonants	పుంసలింగము=Neuter gender
సరళములు=Soft Consonants	వచనము=Number
స్థిరములు=Fixed Consonants	ఏకవచనము=Singular Number
కంఠ్యములు=Gutturals	బహువచనము=Plural Number
శౌలస్యములు=Palatals	పదక్తి=Case [Case
మూర్ధస్యములు=Cerebrals	పథమావిధక్తి=Nominative
దంత్యములు=Dentals	ద్వితీయావిధక్తి=Objective Case
ఓష్ఠ్యములు=Lubials	తృతీయావిధక్తి=Implementive
అనునాసికములు=Nasals	చతుర్థీవిధక్తి=Dative Case
అంతస్థములు=Semi Vowels	పంచమీవిధక్తి=Ablative Case
ఊష్మములు=Sibilants	షష్ఠీవిధక్తి=Possessive Case
లఘువులు=Light Semi vowel	సప్తమీవిధక్తి=Locative Case

సంబోధనప్రథమ-Vocative Case	కర్తృము=Object
విశేషణము=Adjective	కర్తృకము=Active Voice
గుణవిశేషణము=Adjective of quality [Adjective]	కర్మకము=Passive Voice
సంఖ్యావాచకము=Numeral	ప్రేరణకము=Causal Voice
సంఖ్యార్థకము=Cardinal	సాంగము=Indicative Mood
పూరణార్థకము=Ordinal	ప్రార్థనార్థకము=Imperative Mood
క్రియావాచకము=Participial Adjective	అర్థకము=Precative Mood
సర్వనామము=Pronoun	కాలము=Tense
పురుషులార్థకములు=Personal Pronouns	వర్తమానము=Present Tense
సంబంధార్థకములు=Relative Pronouns	భూతము=Past Tense
ప్రశ్నార్థకములు=Interrogative Pronouns	భవిష్యత్=Future Tense
విశేషణసర్వనామములు=Adjective Pronouns	తత్కర్మము=Aorist
నిర్దిష్టసర్వనామములు=Demonstrative Pronouns	పురుషము=Person
అనిర్దిష్టసర్వనామములు=Indefinite Pronouns	ప్రథమపురుషము=Third Person
సంఖ్యావాచకసర్వనామములు=Numeral Pronouns	మధ్యమపురుషము=Second Person
క్రియ=Verb	తృతీయపురుషము=First Person
సకర్మకము=Transitive	భావము=Affirmative
అకర్మకము=Intransitive	స్వతిలేకము=Negative
సమాపకక్రియ=Finite Verb	స్వతంత్రక్రియ=Principal Verb
అసమాపకక్రియ=Infinite Verb	ఉపక్రియ=Auxiliary Verb
కర్త=Agent, Subject	నూనక్రియ=Defective Verb
	సాధారణక్రియ=Regular Verb
	ప్రాసక్రియ=Irregular Verb
	అవ్యయము=Indeclinable word
	సముచ్చయములు=Conjunctions
	సంధి=Combination of letters

అగమము=Additional	అలంకారములు=Figures of speech
ఆదేశము=Substitutional	ఉపచూలంకారము=Simile
నిత్యము=Fixed	ఉత్తేజ=Exaggeration
వికల్పము=Optional	నూపకము=Metaphor
స్వత్వము=Natural State	అతియోశక్తి=Hyperbole
లోపము=Elision	పద్యకావ్యము=Poetry
సంక్షేపము=Coalition	పదసకావ్యము=Prose
అమ్రేడితము=Repetition of Word	నిజము=Indigenous
ప్రత్యయము=Particle	సాధ్యము=Applied
సమానాధికరణాస్వయము=Concord	అతిదేశము=Parsing
వ్యతికరణాస్వయము=Govern-ment	అధ్యాహారము=Understood Word
వాక్యము=Sentence	విరతులు=Pauses
సామాన్యవాక్యము - Simple Sentence	వాక్యాంశబిందువు=Comma
సంక్లిష్టవాక్యము - Complex Sentence	అర్థబిందువు=Semicolon
మహావాక్యము=Compound Sentence	స్వూనబిందువు=Colon
ప్రధానవాక్యము Principal Sentence	బిందువు=Full-stop
ఉపవాక్యము=Subordinate Sentence	ప్రశ్నార్థకచిహ్నము=Mark of Interrogation
సూత్రము=Rule	రాగచిహ్నము=Mark of Exclamation
హంసపాదము=Caret	అనువాదచిహ్నము=Sign of Quotation
పద్యము=Stanza	వృత్తార్థము=Parenthesis
ప్రాసము=Rhyme	వలయితము=Brackets
	తారకము=Star
	శూలము=Oblisk

కావ్య సంగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

శీరైట్]

[పెట 0-4-0

రాజమహేంద్రవరమున
శరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ వందు ముద్రింపబడినది

కావ్య సంస్కరణము

కావ్య సంగ్రహము

౧. దోషరహితములును, గుణసహితములును, భావాదియంత
ములును, అలంకారసంయుతములును, అగు వాక్యార్థసముదాయము
కావ్య మనబడును. ఈకావ్యలక్ష్మికి శబ్దార్థములు శరీర మనియు,
అలంకారములు సౌమ్మలనియు, మాధుర్యాదులు గుణములనియు,
వృత్తులు వ్యాపారములనియు, పూర్వకపులు వర్ణించియున్నారు.
ఉత్తమకావ్యములు, మధ్యమకావ్యములు, అధమకావ్యములు, అని
కావ్యములు మూడువిధములు. ధ్వని ప్రధానమయినది యుత్తమ
కావ్యము; ధ్వని అప్రధానమయినది మధ్యమకావ్యము. దీనిని గుణీకృత
వ్యంగ్య మనియుఁ జెప్పదురు; ధ్వని యనుస్ఫుటమైనది అధమకావ్యము.
దీనిని చిత్ర మనియుఁ జెప్పదురు.

౨. మహాకావ్యములనియు, ఉపకావ్యములనియు, కావ్య
ములు మరల రెండువిధములు. పట్టణము, నది, పర్వతము, ఋతు
పులు, సూర్యుడు, చంద్రుడు, సరస్సు, వనము, మధువు, సంభోగము,
విరహము, వివాహము, పుత్రజన్మము, నీతి, యాత్ర, యుద్ధము,
జూదము, రాజు, అను అష్టాదశవర్ణనలుగలది మహాకావ్యము. వీనిలోఁ
గొన్నివర్ణనలు లేనిది ఉపకావ్యము.

౩. ఇతిహాసములు, పురాణములు, వ్రబంధములు మొదలయి
నవి కావ్యములలో భేదములు. పారంపర్యముగా వచ్చు పూర్వచరి
త్రములమూలమున జనులకు నీతిని తెలిపిని బోధించు గ్రంథము
లితిహాసములు; వేదములకు వ్యాఖ్యానప్రాయము లయి సర్గము
ప్రతిసర్గము, పంశము, మన్వంతరములు, వంశానుచరితము, అను

పంచలక్షణములు గల వ్యాసప్రోక్తములైన కథలు పురాణములు; కొంచెము సత్యముతోఁగూడిన కల్పనాకథలు ప్రబంధములు.

కల్పార్థములు.

౧. శబ్దములు వాచకములు, లక్షకములు, వ్యంజకములు, అని మూడువిధములు. వానియర్థములు వరుసగా, వాచ్యము, లక్ష్యము, వ్యంగ్యము, అనఁబడును. శబ్దవృత్తు లనఁగా కల్పార్థ సంబంధములు క్రమముగా, అభిధ, లక్షణ, వ్యంజన, అనఁబడును.

(౧) అభిధ — సంకేతికము లయిన పదార్థముల సంబంధ మభిధ యనఁబడును. ఇది యోగమనియు, రూఢి యనియు, రెండు విధములు. అవయవార్థ సంబంధముగలది యోగము. — జలజము. అవయవార్థ సంబంధము లేనిది రూఢి:—కులము.

(౨) లక్షణ—వాచ్యార్థము పొనఁగనియెడల దానిసంబంధము గల యర్థమును దెచ్చుకొనుట లక్షణ యనఁబడును. ఇది జహల్లక్షణ యనియు, అజహల్లక్షణ యనియు ద్వివిధము. వాచ్యార్థమునువిడుచు నది జహల్లక్షణ:—జగములు నంతసీల్లె. వాచ్యార్థమును విడువనిది యజహల్లక్షణ:— కోదండవంక్తులు ముందు నడిచెను.

(౩) వ్యంజన—పదము లన్వయించి ధ్వనిచే విలక్షణ మైన యర్థాంతరము కలుగుచుండుట వ్యంజన. ఇది శబ్దశక్తిమూలవ్యంజన యనియు, అర్థశక్తిమూలవ్యంజన యనియు ద్వివిధము. కేవల శబ్ద శక్తిచేత నర్థాంతరము కలిగినయెడల శబ్దశక్తిమూలవ్యంజన:— నీచేతి కత్తిని దారసించిన శత్రువుల కనిమిషభావంబు చేకూఱును. అర్థశక్తిచేతనే యర్థాంతరము కలిగినయెడల అర్థశక్తిమూలవ్యంజన:— నీదానగుణమును జూచి మేఘము వెలవెలఁబోలును.

దోషములు.

౧. పదదోషములు, వాక్యదోషములు, అర్థదోషములు, అని దోషములు మూడువిధములు.

౨. పదదోషములు.—అవుష్టార్థము, నిర్థకము, గ్రామ్యము, స్త్రీప్తము, పరుషము, మొదలైనవి.

(౧) ప్రకృతోపయోగము లేనిపదము అవుష్టార్థము.— రాముడు వింశత్యర్థ కంఠుని జంపెను.

(౨) సాదవూరణము నిమిత్తమే వేసినపదము నిర్థకము— రాముఁ డొగిజంపె రావణు రహి చెలంగ.

(౩) పామరులు మాటాడునది గ్రామ్యము.— అడు వస్తాడు.

(౪) దూర్ఘార్థము స్త్రీప్తము.—పద్మారి జనకపుత్రీ రమణకుమార తాపము.

(౫) శ్రుతికంటునైనది పరుషము. — కుభేష్టాధపమూర్ధధృతా ధోడ్వధివతిని గొల్తు.

౩. వాక్యదోషములు—అక్రమము, పునరుక్తి, వ్యాకీర్ణము, ఛందోభంగము, భిన్న లింగము, మొదలైనవి.

(౧) పదములవరుస తప్పియుండుట యక్రమము.— నీకీర్తిని ప్రతాపమును దినకరుఁడును హిమకరుఁడును పోలుదురు.

(౨) పదమునుగాని యర్థమునుగాని మరలఁ జెప్పట పునరుక్తి.— పెన్నుఁడు విష్ణుఁడు వచ్చె నరుఁడెంచె.

(౩) భ్రాంతికర మైన యన్వయముకలుగుట వ్యాకీర్ణము. — ఓకాంతా! పెట్టు తిలకమును గొప్పన ముడుపు పూవులను.

(౪) గణాదులుతప్పిన ఛందోభంగము.— క॥ కుందరదన కను భామలు । విండ్లవలె మనోహరంబు లయ్యెను బాడన్.

(౫) స్త్రీని పురుషునితోఁ గాని పురుషుని స్త్రీతోఁ గాని పోల్చుట భిన్న లింగము. — అనుందరి చంద్రునివలె నున్నది.

౪. అర్థదోషములు. — హీనోపమ, అధిరోపమ, పరుషము, నిరలంకృతి, విరుద్ధము, మొదలైనవి.

(౧) ఘనుని హీనునితోఁ బోల్చిన హీనోపమ. — ఇతఁడు కుక్కవలె మంచివిశ్వాసము కలవాఁడు.

(౨) అల్పుని సధికనితోఁ బోల్చిన సధిరోపమ. — ఆపేను శివునివలెనే పుట్టెను బట్టెను.

(౩) అర్థము చెప్పి కవహ్యముగానుండినయెడల పరుషము — సీరూపమునకు మంటలోఁబడ్డమన్మథుఁడు సమానుఁడు.

(౪) ఉన్న సంగతికప్ప మఱియొకయందము లేనిచో నిరలంకృతి. — ఆరాజు బాహుయుగళయతుఁడు.

(౫) దేశకాలాదివిరోధముగా నుండుట విరుద్ధము. — తుమ్మెద సంగపువ్వులోని తేనె యానుచున్నది.

గుణములు.

౧. స్లేషము, ప్రసాదము, మాధుర్యము, సౌకుమార్యము, సమత, అర్థవ్యక్తి, కౌదార్యము, కాంతి, ఓజము, సమాధి, అను పదియు గుణములు.

(౧) సంధి గలిసినపదము లొకపదము రీతిగా మనోహరముగా నుండుట స్లేషము. — అలావణ్యం బగణ్య మావీర్యం బనిర్వాచ్యము.

(౨) ప్రసిద్ధపదములతో నింపుగాఁ జెప్పట ప్రసాదము. — ఆరాజు యాచకజనులకు ముంగొంగుబంగారము.

(3) సరసము లగు వాక్యములు వేరువేరుగా పరుసగా నున్నచో మాధుర్యము. — అర్జునుడు యంత్రమత్స్యమును వేయఁగా ద్వాదశ రానులును పెనుకకుఁబాఱి, గడ్డికఱిచి, వేషమునుమార్చి, కలుగుమారి, అడవులచేరి, సిగ్గుపడి, భారమువహించి, విషముగ్రహించి, వంగి, నదులీడి, నీటమునిగి, నిలువుగ్రుడ్లువడి, తిరిగెను.

(౪) పూర్ణబిందుపూర్వకము లైన యక్షరములతో నింపుగా నుండుట సామూహ్యము. — చెందొవవిందుక్రందుగ విషబిందువులు చింద నుందరి డెందమునఁ గుందు చెందెను.

(౫) అరరీతిచేత నాలుగుపాదములు నొక్కరీతిగా నుండుట సమత —

సీ. శరవేగములు లేవె చలయంత్రపాతీన
పాటసక్రియకు నేర్పడవుగాక
చాతుర్యములు లేవె శారదాభండార
చోరకారక్రిః శౌరవుగాక
వితరణంబులు లేవె వివిధయాచకస్వపా
లకకంతదఘ్నము ల్లావుగాక
సామర్థ్యములు లేవె పరిదన్యవథయాన
కాపసప్రాధిక్విజనవుగాక.

(౬) అర్థము చిక్కులేక స్పష్టముగానుండుట యర్థవ్యక్తి. — నీకీర్తి లోకములోని యేనుఁగులనన్నిటిని నిండునియేనుఁగుతో పమానము లగునట్లుగా చేసినది.

(౭) కొన్ని సంయుక్తక్షరములతోఁ గూడుకొనుచువచ్చినచో నాదార్యము. — అతని కీర్తికాంత బ్రహ్మాండనాట్యరంగమున వర్తించి నిత్యనర్తనము చేయును.

(౮) కొన్నివర్ణముల సముదాయ వింపుగా మరల మరల వచ్చుట కాంతి—వలజ్జేని నిండుకల్పలజ్జేని నాతఁడు సోయగంబున మించును.

(౯) ఇంపై నసమానములతో నిండియుండుట యోజము. — ఆరాజమూర్తాండుని శుభ్రయశము పీఠహార సీహార దిండిరమందార కర్పూరమనోహరం బయి యున్నది.

(౧౦) ఒకదానిగుణమును వేటొకదానికి రమ్యముగాఁ గూర్చుట సమాధి. — ఓరాజా! దానకన్య బలిచక్రవర్తిచేత నడుగు లిడనేర్చి, కర్ణునిచే గంచుకము ధరింపనేర్చి, కామధేనువు చన్నుఁబాల తెరిగి, నీకరగ్రహణము చేసినది.

భా వ ము లు.

౧. స్థాయిభావములు, విభావములు, అనుభావములు, సాత్విక భావములు, సంచారిభావములు, అని భావములు అయిదువిధములు కలవి.

(౧) స్థాయిభావములు:— శృంగారాదినవరసములకును కారణములయి నడుమ సంచారిభావము లెన్నివచ్చినను తాముమాత్రము విడువకుండునవి తొమ్మిదియు స్థాయిభావము లనఁబడును. అందు రతి శృంగారరసమునకును, హాసము హాస్యరసమునకును, శోకము కరుణారసమునకును, ఉత్సాహము వీరరసమునకును, భయము భయానకరసమునకును, జాగుప్ర బీభత్సరసమునకును, రోషము రాద్రరసమునకును, విన్మయ మద్భుతరసమునకును, శమము శాంతిరసమునకును, కారణములు. పురుషులకును స్త్రీలకును సంభోగవిషయ మయిన

యభిలాష రతి; క్రూరములుకాని యాకారవికారచేష్టలు చూచి నప్పుడు పుట్టుమనోవికాసము హాసము; ప్రియశనవిహముచే మనస్సులోఁబుట్టుదుఃఖము శోకము; లోలోత్తరకార్యములను జేయుఁగోరి చేసెడు వ్రయత్నముత్సాహము; క్రూరాకారాదులను జూచినప్పుడు మనస్సులోఁ బుట్టుభీతి భయము; నెత్తురు, మాంసము మొదలయిన వానిని జూచుటవలనఁ గలిగెడి యనవ్యత జగుప్ప; క్రూరులు దుష్ట కార్యములను జేసినప్పుడు పుట్టుకుక్రోధము రోషము; ఆపూర్వవస్తువులను జూచినప్పుడు మనస్సులోఁ బుట్టు ప్రమోదము విస్మయము; పై రాగ్యాదులచేత మనస్సు నిశ్చలత పపించుట శమము.

(౨) విభావములు:— స్థాయిభావములకుఁ గారణములయినవి విభావము లనఁబడును. ఆలంబనవిభావము, ఉద్దీపనవిభావము, అని విభావము ద్వివిధము. స్థాయిభావమునకు సమవాయికారణ మయిన దనఁగా పుట్టుట కాశ్రయ మయిన దాలంబనవిభావము. రతికి నాయికా నాయకు లాలంబనవిభావము; ఉత్సాహమున కాలంబనము ఏరుడు; శోకమున కిష్టవస్తువును బోఁగొట్టుకొన్న వాడు. యే, స్థాయిభావమున కుద్దీపనకారణ ముద్దీపనవిభావము. అది యాలంబన విభావముయొక్క గుణము, చేష్ట, ఆలంకారము, తటస్థము, అని చతుర్విధములు గలది. శృంగారమున కాలంబనగుణము రూపయౌవనాదులు; ఆలంబనచేష్ట హావభావాదులు; ఆలంబనాలంకారము హారనూపురాదులు; తటస్థములు మలయనూరుతతోఁజిలాలాపాదులు.

(3) అనుభావము:—స్థాయిభావముచేఁ గలిగి దానిని దెలియుఁ బఱచుచునది యనుభావ మనఁబడును. రతికి కటాక్షభ్రూవిక్షేపాదు లనుభావములు. ఇవి నాయకకు నాయకవిషయమున రతిచేతఁ గలిగి నాయికామనోగత మగునట్టి యారతిని దెలియుఁబఱచుచున్నవి.

(౪) సాత్వికభావములు:— పరుల సుఖదుఃఖాదులను విచారింపఁగా పత్వగుణముచేతఁ గలిగెడు సుఖభావములు సాత్వికభావములు. స్తంభము, ప్రళయము, అశ్రువు, స్వేదము, వైస్వర్యము, రోమాంచము, కంపము, వైవర్ణ్యము, అనునెనిమిదియు సాత్వికభావములు. రాగభయాదులచే దేహము చలింపకుండుట స్తంభము; సుఖదుఃఖాదులచే బరపశత్వము పొందుట ప్రళయము; హర్షరోషాదులచే గన్నుల నీరు వచ్చుట యశ్రువు; రతిశ్రమాదులచే బుట్టు చెమట స్వేదము; ఈర్ష్యారోషాదులచే గద్గదస్వరము కలుగుట వైస్వర్యము; సుఖాధిక్యాదులచే శరీరము గగురుపొడుచుట రోమాంచము; రోషభయాదులచే బుట్టు వడఁకు కంపము; రోషవిషాదాదులచే యొగము వెలవెలపోవుట వైవర్ణ్యము.

(౫) సంచారిభావములు:— స్థాయిభావమునకు నలుప్రక్కలను సంచరించి దానిని వృద్ధి పొందించుచు రసోత్పత్తికి సహాయము లైన నిర్వేదాదులు సంచారిభావములు. నిర్వేదము, శ్రమము, జైన్యము, జాడ్యము, గ్లాని, త్రాసము, శంక, ఆర్తి, రోషము, గర్వము, అవేగము, ధృతి, స్మృతి, చావలము, ఉగ్రత, అపహిత, క్రవ, విషాదము, మదము, ఖేతుక్యము, మతి, నిద్ర, మోహము, బోధము, మృతి, ముదము, ఆలస్యము, వితర్కము, సుప్తి, అనూయ, చింత, ఉన్మాదము, అపస్మృతి, అను ముప్పదిమూడును సంచారిభావములు. వీనికి వ్యధిచారిభావములనియు పేరు గలదు. ఈర్ష్య, తత్వజ్ఞానము యొదలయినవానిచే గలుగు హేయత్వబుద్ధి నిర్వేదము; సురతము, మూర్ఖగమనము యొదలయినవానిచే గలుగుభేదము శ్రమము; విరహము దారిద్ర్యము యొదలగువానిచే గలుగుదురవస్థ జైన్యము; విష్ణానిష్ఠదర్శనాదులవలన కర్తవ్యమును తెలిసికొనలేకుండుట జాడ్యము

(జడత); సురతాయాసాదులచే గలిగెడుబలహీనత గ్లాని; మనస్తాపాదులచే గలుగు వృథాయనంక్షోభము త్రాసము; దుర్ల యాదులచేత కీడు మూడు నేమో యనువిచారము శంక; వృథాయ తాపము వలనఁ గలిగిన శరీరపీడ ఆర్తి (వ్యాధి); అవమానతాపక్షేపాదులవలనఁ గలుగు రోషము అమర్షము; ఐశ్వర్యము బలము కలీనత మొదలైనవాని వలన తనయందుఁ గలుగు నర్వోత్కృష్టబుద్ధి గర్వము; ఇష్టానిష్ట ప్రాప్తిచే గలుగు తొట్రుపాటు ఆవేగము; జ్ఞానశక్త్యాదుల వలనఁ గలుగు నిస్పృహత్వము ధృతి; పూర్వ మనుభూతమైన విషయము జ్ఞప్తికి వచ్చుట స్మృతి; రాగద్వేషాదుల వలన వనులు తాటు మాటుగాఁ జేయుట చాపలము; అపరాధము రోషము దౌర్జన్యము లోనగువానిచే గలుగునిర్దయత్వ ముగ్రత; గౌరవము కాటల్యము మొదలయిన వానిచే హర్షాద్యాకార గోపనము చేయుట యవహేళి; స్తుతిరత్యాదులచే గలుగు మనస్సంకోచము త్రప (వీడ); అపరాధము, ధనహీని మొదలయిన వానిచేత నేమియు తోచక మనస్సులో పుట్టెడు వ్యవసము విషాదము; సురాపానము మొదలయినవానిచేతఁ గలిగిన హర్షమోహముల యతిశయము మదము; ప్రియస్పృహాదులచేత కాలవిలంబము సహింసలేకుండుట బోత్సుక్యము; కాస్త్ర చింతనాదులచేతఁ గలిగెడి యర్థనిర్ణయజ్ఞానము మతి; చింత బడలిక మొదలయిన వానిచేత మనోవ్యాపారముడుగుట నిద్ర; భయ దుఃఖాదులచే గలుగు మూర్ఛ మోహము; నిద్ర లేకపోవుట వలనఁ గలిగెడి యింద్రియ ప్రకాశము బోధము; మరణ ప్రయత్నము మృతి; ఉత్సాహాదులచే గలుగుమనఃప్రసాదముముదము (హర్షము); గర్భాదుల వలనఁ గలుగు మంద ప్రయత్నము ఆలస్యము; సాధక బాధక విచారము వితర్కము; నిద్రాతిశయము సుప్తి దౌర్జన్యాదుల

చేత పరోత్కర్షణము నహింసలేదు అనూయ; ఇష్టవస్తువు లభింపక పోవుట మొదలయినవానిచేతఁ గలుగు నగవు చింత; ప్రియవియోగము, ధననాశనము మొదలయిన వానిచేత చేతనాచేతనముల యందు నమానముగా ప్రవర్తించుట యున్నాదము; మోహ దుఃఖాదులచేతఁ గలిగెడి యావేశము అపస్మృతి (అపస్మారము).

వృత్తులు.

౧. శైశికి, ఆరభటి, భారతి, సాత్వతి, అని యర్థవంబంధములగు శాస్త్రవృత్తులు నాలుగు.

- (౧) శైశికి—మృదువయి తేలికైన యర్థరచన శైశికి. దీనిని శృంగార కరుణారసములయం దుపయోగించవలెను.
- (౨) ఆరభటి—ఋతిసమై తీక్ష్ణమయిన యర్థరచన యారభటి. దీనిని రాగ్ర బీభత్సరసములయం దుపయోగించవలెను.
- (౩) భారతి—ఈషత్ప్రేథ మయిన యర్థరచన భారతి. దీనిని హాస్యశాంతాద్భుతి రసములయం దుపయోగించవలెను.
- (౪) సాత్వతి—ఈష తోమల మైన యర్థరచన సాత్వతి. దీనిని వీర భయానక రసములయం దుపయోగించవలెను.

రీతులు.

౧. మాధుర్యాదిగుణములతో గూడిన పదములకూర్చు రీతి యిహబదును. వైదర్భి, గౌడి, పాంచాలి, అని రీతులు మూడు.

- (౧) వైదర్భి—బంధపారువ్యమును, పదకాశివ్యమును, దీర్ఘ సమాసములును, లేనిది వైదర్భి.

(౧) గాడి—బంధపారుష్యమును, దీర్ఘ సమాసములును, గలది గాడి.

(3) పాంచాలి—కొంతవఱకు వయిరెండురీతుల నుండునది పాంచాలి.

పా క ము లు.

౧. అర్థగాఢీర్థము పాక హనఁబడును. ద్రాక్షాపాకము, నారికేళపాకము, అని పాకములు రెండువిధములు.

(౧) ద్రాక్షాపాకము—పయిని లోపలను స్పష్టముగా తెలియు చున్నరసము గలది ద్రాక్షాపాకము.

(౨) నారికేళపాకము—స్పష్టముగా బోధపడని గూఢమైన రసము లోపల గలది నారికేళపాకము.

క య్య.

౧ వదము లొకదానితో నొకటి మనోహరముగా చేగుట కయ్య యనఁబడును.—రతిపతివో చెలువున భారతిపతివో మతి.

అలంకారములు.

౧. కావ్యమునకు శోభను దెచ్చెడిధర్మము లలంకారములు. అవి శబ్దాలంకారములు, అర్థాలంకారములు, అని రెండువిధములు.

శబ్దాలంకారములు.

౧. శబ్దరూపము లయిన అనుప్రాసము, యమకము, ముక్త పదగ్రస్తము, మొదలయినవి శబ్దాలంకారములు.

౨. వృత్త్యనుప్రాసము, ఛేకానుప్రాసము, లాటానుప్రాసము, అని యనుప్రాసములు మూడువిధములు.

(౧) వృత్త్యనుప్రాసము—సంఖ్యానియమము లేక యొకటి రెండు మూడక్షరములు మరల మరలఁ జెప్పబడినచో వృత్త్యనుప్రాస మగును—విపక్షశ్చిక్షణచిక్షణః డగు నాధరాధ్యక్షుఁడు దక్షుఁ డయి విపక్షులను శిక్షించెను.

(౨) ఛేకానుప్రాసము—ఎడ లెగక రెండేసి యక్షరములు మరల మరల వచ్చినచో ఛేకానుప్రాస మగును—త్రిపురసంహరు హరు మనమనసులలోఁ దలంతము.

(౩) లాటానుప్రాసము—ఒక్కయర్థము గలపదములను కాత్యర్థభేదము కలుగునట్లు మరల మరలఁ జెప్పినచో లాటానుప్రాస మగును.—వరోపకారము చేసిడి వానిహస్తములు హస్తములు, అట్టి వానిజన్మము జన్మము.

౩. వచ్చినపదములనే యర్థభేదము కలుగునట్లుగా మరలఁ బ్రయోగించినచో యమక మగును. — ఆస్తైనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబుకానివాఁడు లేడు.

౪. వెనుకవిడిచినపదమునే యవ్యవధానముగా మరల మరల గ్రహించుచు వచ్చినచో ముక్తపదగ్రస్త మగును. — ఆమెముఖము చంద్రునియందము చూపు; చూపుతూవులను మించును; మించును శరీరకాంతి తిరస్కరించును.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమ—ఉపమానమునకును, ఉపమేయమునకును, మనోహర మయిన సాదృశ్యము గలిగియున్నవక్షమున, ఉపమాలం

కార మగును. ఇది పూర్ణోపమయనియు, లుప్తోపమ యనియు, రెండు విధములు. ఉపమానము, ఉపమేయము, సాధారణధర్మము, ఉపమా వాచకము, ఈనాలుగును ప్రయోగింపబడినచో పూర్ణోపమ. — ఆమె ముఖము చంద్రునివలె సందన్యుగ నున్నది. ఈనాలుగింటిలోఁ గొన్ని లోపించినయెడల లుప్తోపమ. — ఆమె ముఖము చంద్రునివలె నున్నది. పోల్పుట కయి గ్రహించెడి గుణాన్వితుల చంద్రాదిక ముపమానము, వర్ణనీయ మయిన ముఖాదిక ముపమేయము, ఉపమా నోపమేయములకు సామాన్య మయిన అందము మొదలయినది సాధారణధర్మము, పోలికను తెలుపు చంద్రునివలె మొదలగునది యుపమా వాచకము.

౨. అసన్వయము — ఒకవస్తువునే యుపమానము గాను, ఉపమేయముగాను కూడఁ జెప్పట యసన్వయము. — ఆమెముఖమున కామెముఖమే సమానము.

౩. ఉపమేయోపమ — ఉపమానము నుపమేయముగాను, ఉపమేయము నుపమానముగాను మార్చివర్తించుట యుపమేయో పమ. — ఆమెముఖమునకుఁ జంద్రుఁడు సాటి; చంద్రున కామెముఖము సాటి.

౪. ప్రతివము — ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించుట ప్రతివము. — ఆమెముఖముతోఁ జంద్రుఁడు సమానుఁడు.

౫. రూపకము — ఒకవస్తువునందు మఱియొకవస్తుత్వ మారో పించుట రూపకము. — ఆమెముఖచంద్రబింబము కళంకములేక యొప్పు చున్నది.

౬. ఊల్లేఖము — ఒకవస్తు వార్యాగుణములనుబట్టి యొక నిచే ననేకవస్తువులుగాఁ జెప్పఁబడినను, అనేకులచే ననేకవస్తువులుగాఁ

తెప్పఁబడినను ఉల్లేఖము.—నేనారాజును దానమున కర్ణునిగాను, కీర్తిని నక్షునునిగాను, బుద్ధిని బృహస్పతినిగాను, పత్యమున హరిశ్చంద్రునిగాను, తలఁచెదను. అతనిని శ్రీలు మన్నఁడునిగాను, యాచకులం కల్పవృక్షముఁగాను, శత్రువులు యమునిగాను, భావించుదు.

2. స్మృతిమంతము—ఉపమానోపమేయములలో నొకదానిని జూచినప్పుడు మఱియొకటి స్మరణకువచ్చుట స్మృతిమంతము.—పూర్ణి మాచంద్రబింబమును జూచినప్పుడెల్ల నా కామముఖము స్మరణకు వచ్చుచుండును.

౩. భ్రాంతిమంతము—ఒకవస్తువునం దన్యవస్తుభ్రమ కలిగినయెడల భ్రాంతిమంతము.—తుమ్మెద యామెముఖము వద్దమని త్రాల వచ్చుచున్నది.

౪. అపహ్నవము—వర్ణమైన వస్తువును మఱుఁగువలెచి కానిని మఱియొకవస్తువునుగా నిర్ణయించుట అపహ్నవము.—ఆ కశఁబడునది యామె మోముకాదు; కేవలపూర్ణిమాచంద్రబింబము.

౫. ఉత్పేక్ష—అన్యవస్తువులతోడి గుణాదినంబంధమును బట్టి యొకవస్తువుయొక్క ప్రసిద్ధగుణాదులకు విశేష తాత్పర్యమును కల్పించుట యుత్పేక్ష.—పత్నము నీచరజైక్యమును పొందుటతో యన నీటితో తపస్సుచేయుచున్నది.

౬. అతిశయోక్తి—సంబంధము లేనిదే యున్నట్టుగాని, సంబంధమున్నను లేనట్టుకాని వర్ణించుట అతిశయోక్తి.—అపట్టణమునందలి మేడలు చంద్రబింబమును స్పృశించుచున్నవి; నీవు దాత పయి యుండఁగా కల్పవృక్షముల నెవ్వకు నాదరింపకున్నారు.

౧౨. తుల్యతొగిత—ప్రకృతములకుఁ గాని, అప్రకృతములకుఁ గాని యేకధర్మములు చెప్పట తుల్యతొగిత—చంద్రోదయముకాఁగానే పద్మములును జారిబలముఖపద్మములును కూడ ముడుచుకొనిపోవుచున్నవి; నీశరీరహార్ద్రము చూడఁగా మాలతీ పుష్పమునందును పల్లవములందునుగూడ కాశిన్యము, తోఁచుచున్నది.

౧౩. దీపకము—ఉపమానోపమేయముల కేకధర్మమును చెప్పట దీపకము.—కుశముచే నేనుఁగును, శ్రుతాపముచే రాజును ప్రకాశింతురు.

౧౪. ప్రతివస్త్రాపమ—ఒక్క సామాన్యధర్మమును రెండు వాక్యములయందు భిన్నపదములచేఁ జెప్పట ప్రతివస్త్రాపమ.—నూర్మొడు తాపముచే రాజులును; శూరుఁడు చాపముచే శోభిల్లును.

౧౫. దృష్టాంతము—రెండువాక్యములయందు భిన్నధర్మములను భిన్నపదములతోఁ జెప్పట దృష్టాంతము—ఓరాజు! లోకములో నీవేకీర్తిమంతుఁడవు. చంద్రుఁడే కాంతిమంతుఁడు.

౧౬. నిదర్శన—సమానము రయిన వాక్యార్థముల కై మూలొపించుట నిదర్శన.—చాతకు పారుష్యము లేకపోవుట చంద్రునకుఁ గళంకము లేకపోవుటయే.

౧౭. సందేహము—సాధారణధర్మముచే రెండువస్తువులలో నిదియో యదియో యని సంశయము దోచినయెడల సందేహము.—అతఁ డింద్రుఁడో చంద్రుఁడో.

౧౮. వ్యతిరేకము—ఉపమానోపమేయములకు విరుద్ధధర్మములను జెప్పినయెడల వ్యతిరేకము.—నత్పురుషులు భర్వతములవలె మహోన్నతులు; అయినను వారు ప్రకృతితోమలులు.

౧౯. సహోక్తి—సహాధ్యము (తోడ) ను జనరంజకముగా నుప

యోగించినయెడల సహజోక్తి. — అతనికీర్తి శత్రువులతోడఁగూడ
దిగంతములకుఁ బోవుచున్నది.

౨౦. వినోక్తి—ఒకవస్తువు లేకపోవుటవలన వర్ణ్యము రమ్య
మగునని కాని, నింద్య మగుననికాని, చెప్పినయెడల వినోక్తి—
ఓరాజా! నీసభ దుష్టులు లేకపోవుటచేఁ బ్రకాశించుచున్నది; విద్య
హృద్యయైనను వినయము లేకపోవుటచేఁ సావద్య యగుచున్నది.

౨౧. పరికరము—సాభిప్రాయవిశేషణ మున్నయెడల పరిక
రము.—హిమాంకుని శిరస్సున ధరించిన శివుఁడు నాతాపమును
పోఁగొట్టునుగాక!

౨౨. పరికరాంకురము—సాభిప్రాయవిశేష్య మున్నయెడల
పరికరాంకురము.—దేవుఁ డైన చతుర్భుజుఁడు నాకుఁ బురుషార్థచతు
ష్టయము నిచ్చునుగాక!

౨౩. శ్లేషము—ఒకవాక్యమున కనేకార్థములు కలుగునట్లు
చెప్పట శ్లేషము.—పద్మాకర మూర్తికాకంకణాదులచే శోభిల్లు
చున్నది.

౨౪. అప్రస్తుతప్రశంస — ప్రస్తుతవిషయమున కనుకూలించు
నట్లుగా అప్రస్తుతవిషయమును ప్రశంసించుట యప్రస్తుతప్రశంస —
ఇంద్రునిదక్క- మఱియొక్కనిని యాచింపని యాచాతకపక్షియే
పక్షులలోనెల్ల సుకృతి.

౨౫. ప్రస్తుతాంకురము—ఒక ప్రస్తుతవిషయమే ద్వోతక
మగునట్లుగా మఱియొక ప్రస్తుతవిషయమును వర్ణించుట ప్రస్తుతాం
కురము. దీనినే యన్యూపదేశ మందురు.—ఓభృంగమా! చక్కని
మాలతీకుసుమమును విడిచి కంటకములతోఁగూడిన మొగలివూపు
వీరఁదిశిః బోయెదవేని!

౨౬. వ్యాజస్తుతి.— చేసెడునిండ వ్యాజముచేత స్తుతియే
యైనవత్సమున వ్యాజస్తుతి— ఓగంగా! నీవు మహాపాపులను స్వర్గ
మునకుఁ బంపుచున్నావు. నీకు వివేక మెక్కడిది!

౨౭. వ్యాజవింద.— చేసెడిస్తుతి వ్యాజముచేత నింకయైనచో
వ్యాజవింద — ఓనుందరీ ! నీవు మంచిదాసవు. నాపెనిమిటిని
బిలువఁజూయి నానిమిత్త మయి యీతని సఖత్వ దంతక్షతములకు
లోనయి శ్రమనొంది వచ్చితివికదా!

౨౮. ఆక్షేపము—తన యభిమతమును స్పష్టముగాఁ జెప్పక,
ఆక్షేపణపూర్వకముగా తనకీప్తము లేనివానినే విధించుచు మఱియొక
విధముగా తనయభిమతమును గమ్యముగాఁ జెప్పుట యాక్షేపము.—
ఓనాథా! నాకు చింతలేదు. నన్ను విడిచిపెట్టి నీమనసు వచ్చిన
చోటికి పోమ్ము. నేనక్కడనే మరలపుట్టి నీపాదసేవ చేసెదను.

౨౯. విరోధాభాసము— రెండువాక్యము లన్యోన్యవిరుద్ధార్థ
ములుగాఁ గనఁబడుచున్నను, అర్థాంతరముచేత విరోధము లేకుండఁ
జెప్పుట విరోధాభాసము.— ఆరాజా నీతిమంతుఁ డయ్య ననీతిని
ప్రజాపాలనము చేసెను.

౩౦. విభావన— కారణములేక కార్యము పుట్టినట్లు చెప్పినను
విరుద్ధకారణము వలనఁ గార్యము పుట్టినట్లు చెప్పినను విభావన —
ఓకాంతా! నీపాదములు లక్ష్మకపెట్టక పోయినను నెట్లు నగుచున్నవి.
వతి నెడబాసిననన్ను శీతాంశుకిరణములే సంతాపపెట్టుచున్నవి.

౩౧. విశేషోక్తి—సంపూర్ణమయిన కారణమున్నను కార్యము
పుట్ట లేదని చెప్పుట విశేషోక్తి.— ఆమె హృదయములో స్మరదీపము
పూర్ణముగా వెలుగుచున్నను స్నేహ మావంతయు తగ్గలేదు.

౩౨. అసంగతి.— కారణ మొకచోటఁ గలుగఁగాఁ గార్యము

మఱియొకచోటఁ గలిగినదని చెప్పట యసంఘటి. — విషపానము మేఘములు చేయఁగా విరహిణీస్త్రీలు మూర్ఛ నొందుచున్నారు.

33. విషమము — ఒకదాని కొకటి తగనిది సంప్రాప్త మయినదని చెప్పినను, కోరినదానికంటె విరుద్ధఫలము సంభవించినదని చెప్పినను, విషమము — ఆపుష్పకోమలి యెక్కడ ? ఇటువంటి దుర్వార మదనజ్వర మెక్కడ ? ఎలుక బుట్టకొఱికి యాహారమును పొందఁగోరి పాముచే భక్షింపఁబడియె.

34. చిత్రము — తాను కోరెడుఫలమునకు విపరీత మయినపని చేయుచున్నట్లు వర్ణించినచో చిత్రము. — అతఁడు మహోన్నతి పొందఁగోరి సమ్రాత నభ్యసించుచున్నాఁడు.

35. అన్యోన్యము — రెండువస్తువుల కన్యోన్యోపకారమును వర్ణించిన యెడల అన్యోన్యము. — కవిచే రాజును రాజుచే కవియుఁ బ్రకాశింతురు. కంకణముచే హస్తమును హస్తముచే గంకణమును శోభిల్లుచున్నవి.

36. విశేషము — ఒకవస్తువునే యనేకస్థలములయందున్నట్లు వర్ణించుట విశేషము. — నాకు లోపలను వెలుపలను ముందును వెనుకను సర్వత్ర ప్రియుడే తోచుచున్నాఁడు.

37. కారణమాల — వరుసగా నొకదానికొకటి కారణములుగా కొన్నిసంగతులను వర్ణించుట కారణమాల. — నీతిచేత ధనమును, ధనముచేత వితరణమును, వితరణముచేత కీర్తియు, కీర్తిచేత స్వర్గమును కలుగును. సరకము పాపమువలనను, పాపము దారిద్ర్యమువలనను, దారిద్ర్యము దానహీనతవలనను సంభవించును గనుక దానవరుడవు కమ్ము.

38. సారము — పూర్వమునకంటె సుత్తరోత్తర ముత్కృ

వ్యముగా వర్ణించినచో సారాలంకారము. — తేనె తియ్యనిది; అమృతము దానికంటెను తియ్యనిది; కవివాక్య మమృతముకంటెను మధురమయినది.

౩౬. యథాసంఖ్యము—క్రమసంఖ్య గలవానిని వరుసగాఁ గ్రమసంఖ్య గలవానితో నవ్వయించునట్లు వర్ణించుట యథాసంఖ్య లంకారము. దీనినే క్రమాలంకార మందురు.—పుత్రులను మిత్రులను శత్రులను పాపిలను భూషింపుము దూషింపుము.

౪౦. పరివృత్తి—ఒకదాని నిచ్చి మఱియొకదానిని వుచ్చు కొనుట పరివృత్తి.—రాజు తా నొక్క బాణమునువిడిచి శత్రువుల లక్ష్మీకటాక్షమును గ్రహించెను.

౪౧. పరిసంఖ్య—ఒకవస్తువు నొకచోట నిషేధించి మఱి యొకచోట విధించినచో పరిసంఖ్య.—దీపములయందు నేనాక్షయము కలిగినను కలుగునుగాక స్త్రీలహృదయములయందు కలుగదు.

౪౨. వికల్పము—తుల్యబలము గల రెండువిరోధము లైన కార్యములలో నేదైననొకటి చేయవలెననుటవికల్పము.—నీవు తలనైనను ధనువు నైనను వంచుకొని నీశత్రువువద్దకు పోవలెను.

౪౩. సముచ్చయము—ఒక్కకార్యమున కొక్కకారణము చాలియుండఁగా ననేక కారణములను జెప్పట సముచ్చయము.—అతని మదమునకు కులమును రూపమును వయస్సును విద్యయు ధనమును హేతువు లయినవి.

౪౪. సమాధి—ఆరంభించిన కార్యమునకు మఱియొక కారణముచే సౌభగ్యము కలిగినయెడల సమాధి—అసలే జారస్త్రీ బయలు వెడలఁ జలఁచి యుండెను, ఇంతలో నూర్కొడును గ్రుంకెను.

౪౧. కావ్యార్థవత్తి—ఒకయుత్కృష్టవస్తువే సాధింపబడుచున్నప్పుడు సామాన్యవస్తువును సాధించుట యెంతని చెప్పినచో కావ్యార్థవత్తి.—నిముఖముచేత చంద్రుడే జయింపబడుచుండఁగా నితఁ పద్మములు జయింపబడుట యెంత?

౪౨. కావ్యలింగము—సమర్థనీయ మయిన కార్యమును కారణ వాక్యముచే సాధించుట కావ్యలింగము. — నామనన్నులో ఫలలో చనుఁ దున్నాఁడుగనుక నేను మన్మథుని జయించితిని.

౪౩. అర్థాంతరన్యాయము — విశేషముజెప్పి దానిని సాధించుట కయి సామాన్యమును తెచ్చుకొన్నను, సామాన్యమును జెప్పి దానిని సాధించుట కయి విశేషము జెచ్చుకొన్నను అర్థాంతరన్యాయము — రామకార్యమునకై హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాఁటెను; మహాత్ములకు దుష్కర మేది? మహాత్ములఁ జేరి యల్పులను గౌరవమొందుదురూ? పుష్పమునుగూడి దారము తలకెక్కదా?

౪౪. ప్రాథోక్తి—క్రియాధిక్యమున కయి హేతువునందు హేతువు కల్పించినచో ప్రాథోక్తి — ఆమెశిరోజములు యమునా తీరతమాతవల్లికలవలె నీలముగా నున్నవి.

౪౫. సంభావన—ఈలాగున నయినపక్షమునఁ బ్రకృతకార్య సిద్ధి యగునని యూహించినచో సంభావన.—వర్ణించెడువాఁడు శేషుఁడయ్యెనా నీగుణములను పూర్ణముగా వర్ణింపఁగలుగును.

౪౬. మిథ్యాధ్యవసీతి — ఒకదానికి మిథ్యాత్వమును నూచించుట కయి మఱియొక మిథ్యాభూత మయినదానిని కల్పించుట మిథ్యాధ్యవసీతి. — ఆకాశపుష్పమాలను ధరింపఁ గలిగిన వాఁడు వేళ్ళను పశ్యనుగాఁ జేసికొఁగలుగును.

గీ.౧. ప్రహర్షణము—యత్నములేకుండ కోరిన కార్యము సిద్ధించినచోఁ బ్రహర్షణము—తాను వెదుకవలెనన్నతీగ కాళ్ళనే చుట్టుకొనెను.

గీ.౨. విషాదసము—ఈప్రీతార్థసిద్ధికయి ప్రయత్నిండు చుండగా తద్విరుద్ధఫలము గలిగినచో విషాదసము—దీప మెగపనద్రోయుట కయి చేయి పెట్టఁగానే దీప మాతపోయెను.

గీ.౩. అవక్ష—అధికాశ్రయమును పొందినను, అధికఫలము లభింపలేదని చెప్పుట యవక్ష—బొక్కెన సముద్రమున మునిగినను కుండెడునీటినే తెచ్చుచున్నది.

గీ.౪. లేశము—అనుకూల్యమునుబట్టి దోషమును గుణమునుగాఁ జెప్పినను, ప్రాతికూల్యమునుబట్టి గుణమును దోషమునుగాఁ జెప్పినను, లేశాలంకారము.—ఓచిలుకా! స్వచ్ఛందవిహారముగల తక్కిన పక్షులకులేని వాఙ్మాధుర్యము కలుగఁబట్టికదా నీకు పంజర బంధసము కలిగినది?

గీ.౫. తద్గుణము—తనగుణమును విడిచి యన్యగుణమును పొందుట తద్గుణము—అధరకాంతిచే నీముక్కు ముత్యము పద్మరాగ మణి యగుచున్నది.

గీ.౬. అతద్గుణము — అన్య వస్తుగుణమును పొందుటకల దగినకారణ ముండియుఁ బొందకపోవుట యతద్గుణము — ఓరాజా! నీకీర్తిధావశ్యముచేత శివునికంట మయినను దెలువగునుగాని నీశత్రుల దుష్కీర్తి తెలుపుగాదు.

గీ.౭. అనుగుణము—పూర్వము స్వతస్సిద్ధముగా నున్న గుణము నకు మఱియొక వస్తువుచే గుణాధిక్యమును జెప్పుట యనుగుణము—

చెవులయందలి నీగోత్పలములు త్వత్కటాక్షలభిచేత మణింత నైత్యమును బొందుచున్నది.

గౌ. మీలితము — గుణసామాన్యముచే భేదము లేనట్లు వర్ణించుట మీలితము—నీసహజార్థము లయిన చరణముల యందు లక్ష్యకపూత కనబడనే కనబడదు.

గౌ. సామాన్యము — సాదృశ్యముచేత నుపమానోపమేయములకు భేదము కనబడలేదని చెప్పినచో సామాన్యము—తామర కొలకులోఁ జొచ్చిన యామెయుఖమే కనబడుచుండలేదు.

౬౦. లోకోక్తి—సామెతను చక్కగా నమర్చినచో లోకోక్తి—సామకాళ్లు సామనకే తెలియును.

౬౧. వ్యక్తి—శ్లేష కాకున్వరాడలచే నన్యార్థము కల్పించుట వ్యక్తి — ఓయింటి! కాకులు కూయుచున్నవి యిప్పుడు పగలగునుజమా. ఓనాథా! కొఱిసోము నోచిన నాకుఁ బగలు గాక స్నేహము లెట్లుకలుగును?

౬౨. స్వభావోక్తి — చక్కనిపదములచే వస్తువుల నున్నవి యున్నట్లు వర్ణించుట స్వభావోక్తి—ఆలేటి చెవులు సిక్కించి జెదరి జెదరి చూచుచు గొరిసెలతోఁ దల గోకుకొనుచున్నది.

౬౩. భావికము—భూతకాలము నందతికాని భవిష్యత్కాలమునందలికాని కథ లిప్పుడు చూచినట్లుగా జెప్పుట భావికము—రామ రావణ యుద్ధ కథలఁ జెప్పచో నాకుం బ్రత్యక్షముగఁ గనబడుచున్నది.

౬౪. నిరుక్తి—యాగికార్థము గలకల్పముఁ గనయివార్థము వలన సర్ధాంతరకల్పన చేయుట నిరుక్తి—ఓచంద్రా! మమ్ము బాధించుటవలననే నీదోషాకరత్వము తేటపడుచున్నది.

౬౫. ప్రతిపేదము—ప్రసీద మయిసనిపేదము ననువదించి
వర్ణించుట ప్రతిపేదము.—ఓశకునీ! ఇది నాటి పాదకలతో నాడిన
జూదము కాదు. ఇప్పుడు వాడిబాణములతో నాడెడుజూదము
నుమీ.

నా య కా ది ల క్షణ ము.

౧. కావ్యనాటకాదులయందు వర్ణింపఁబడు ప్రధానపురుషుఁడు
నాయకుఁడనియు, ప్రధానస్త్రీ నాయిక యనియు, చెప్పఁబడుదురు.
ధీరోదాత్తుఁడు, ధీరోద్ధతుఁడు, ధీరశాంతుఁడు, ధీరలలితుఁడు, అని
కథానాయకులు నాలుగుతెగలవారు.

(౧) ధీరోదాత్తుఁడు—ధైర్యవంతుఁడును, ఆత్మస్తుతి లేనివాఁ
డును, కరుణాభుఁడును, సాక్షికుఁడును, గాంభీర్యశాలియు, గర్వరహి
తుఁడును, సత్త్విసంధుఁడును, క్షమాసంపన్నుఁడును, అయినవాఁడు
ధీరోదాత్తుఁడు.

(౨) ధీరోద్ధతుఁడు—శౌర్యశాలియు, శోపకీలుఁడును, దర్ప
వంతుఁడును, ఆత్మస్తుతిపరాయణుఁడును, మాయావియు, చపలుఁడును,
అగువాఁడు ధీరోద్ధతుఁడు.

(౩) ధీరశాంతుఁడు—ధీమంతుఁడును, శుచియు, అభిమానియు,
శమనమన్వితుఁడును, అగు బ్రాహ్మణుఁడు ధీరశాంతుఁడు.

(౪) ధీరలలితుఁడు—భోగలోలుఁడును, రూపవంతుఁడును,
కామభీరుఁడును, కామినీ పరవశుఁడును, అగువాఁడు ధీరలలితుఁడు.

౨. శృంగారమునం దీనాయకులు నలుగురును దక్షిణుఁడు,
అనుకూలుఁడు, ధృష్టుఁడు, శత్రుఁడు, అని మరల నాలుగుభేదములు
కలవారుగా నున్నారు.—

(౧) బహుకాంతలకు సమాసప్రియుఁ డయినవాఁడు దక్షిణుఁడు ; (౨) ఏకభార్యానురక్తుఁడైనవాఁడనుకూలుఁడు ; (3) తన జారత్వము బయ్యలఁబడినను భయపడనివాఁడు ధృష్టుఁడు ; (౪) ఒక కాంతయందు మనస్సు గలవాఁడయి మఱియొక కాంతయందు పయి కనురాగమును చూపుచు నప్రియము చేయువాఁడు శత్రుఁడు.

౩. ఈనాయకులకు స్త్రీలను కూర్చుటలో సహాయులుగా నుండువారు విటుఁడు, పీతమర్దుఁడు, చేటుఁడు, విదూషకుఁడు అని నలుగురు.—నాయకానంఘటన కనుకూలమైన యేకవిద్య గలవాఁడు విటుఁడు ; (౨) నాయకుని కంటె కొంచెము హీనమైన గుణములు కలవాడయి కార్యమునకు సహాయుఁడుగా నుండువాఁడు పీతమర్దుఁడు ; (3) నాయకానంఘానమునం దసమానచాతుర్యము గలవాఁడు చేటుఁడు ; (౪) వికృతములైన యంగములచేతను మాటలచేతను వేషాదులచేతను నవ్వుపుట్టింది యుత్సాహముకలుగఁ జేయువాఁడు విదూషకుఁడు.

౪. స్వీయ, పరకీయ, సామాన్య, అని నాయకలు ముగ్గురు.—

(౧) ఉచితలజ్ఞయు, అర్జవమును, శీలమును, సౌందర్యమును, గలన్వభార్య స్వీయ ; (౨) పరునిభార్యయు వివాహము కాని కన్యయు పరకీయ ; (3) వేశ్య సామాన్య.

౫. ఈనాయకలు ముగ్గు, మధ్య ప్రాథ, అని మూడుభేదములు కలిగి యుండురు.—(౧) నూతనముగా యౌవనమును పొందినదియు, అల్పరతమును గోరునదియు, ముగ్గు ; (౨) యౌవనమధ్యస్థయై రతాంతమునందు పరవశ యగునది మధ్య ; (3) యౌవనము ముదిరి యల్పలజ్ఞ గలదై సురతమునందు పురుషుని చొక్కించునది ప్రాథ.

౬. ౧, అధీర, ధీరాధీర, అని మరల మధ్యయు ప్రాథయు

ము త్రైతంగుల నుందురు.— (౧) సాపరాధుఁ డయిన భర్తను పరిహాసముగా నెత్తిపొడుచునది మధ్యధీర; (౨) కన్నుల నీరు పెట్టుకొని పరుషము లాడునది మధ్యాధీర; (౩) కన్నీటితో వక్రోక్తులను పలుకునది మధ్యధీరాధీర; (౪) భర్త యపరాధి యైనప్పు డాకారాదులచేత కోపము కనఁబడనీయక రతివేళయం దలయించునది ప్రాథధీర; (౫) భర్తను రోషముచేత కొట్టునది ప్రాధాధీర; (౬) కోపముతో కుటిలవాక్యము లాడునది ప్రాథధీరాధీర.

౭. ఈశృంగారనాయికలు స్వాధీనభర్తృక, వాసకసజ్జక, విరహోత్కంఠిత, విప్రలబ్ధ, ఖండిత, కలహంతరిత, ప్రోషితభర్తృక, అభిసారిక, అని యెనిమిది విధములఁ జెప్పఁబడుదురు.— (౧) తనకు భర్త వశుఁడై యున్నది స్వాధీనభర్తృక, (౨) ప్రియుని రాక వేచి శరీరమును గృహమును అలంకరించుకొనునది వాసకసజ్జక; (౩) సతివచ్చుట కాలస్యము చేయుగా తాళలేక తహతహపడునది విరహోత్కంఠిత; (౪) సంకేతస్థలమునకుఁ బోయి నాథుఁడు లేకపోవుటచే భేదము నొందునది విప్రలబ్ధ; (౫) విభుఁడు పరస్మిన్ బొంది వేకువనురాఁగా కోపించునది ఖండిత; (౬) భర్తను దూషించి వశ్చాత్తాపపడునది కలహంతరిత; (౭) భర్తవిదేశమునకుఁ బోఁగా వ్యధ చెందునది ప్రోషితభర్తృక; (౮) కాంతు ననుసరించి పోఁకొరునది యభిసారిక.

దృశ్యకావ్యములు.

ఈవఱకు శ్రవ్య (వినుఁదగిన) కావ్యములనుగూర్చి చెప్పఁబడెనుగాదా? దృశ్య (చూడఁదగిన) కావ్యము లను యింకొక తెగవి కలవు. దృశ్యకావ్యములకే రూపకము లని పేరు. నటులు రామకృష్ణాది

రూపములను తమయం దారోపించుకొని నటించుటచేత వీనికి రూప కము లని పేరుకలిగినది.

నాటకము, ప్రకరణము, భాణము, ప్రహసనము, డిమము, వ్యాయోగము, సమవకారము, వీధి, అంకము, ఈహామృగము, అని రూపకములు పది. వీనిలో నాటకము, ప్రకరణము, వ్యాయోగము, వీధి, అనునవిమాత్ర మిప్పుడు తెనుగునం దున్నవి.

౧. నాటకమునందు కథ ప్రఖ్యాత మైనదిగా నుండవలెను ; నాయకుడు ధీరోదాత్తుడు ; శృంగారవీరరసములలో నేదైన నొకటి ప్రధానము; అంకము లయిదు మొదలుకొని పదివఱకు నుండవలెను.

౨. రంగస్థలమునందుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూపబడడి యొక్క నాటికి మించిననాయఁ చరిత్ర మంకము. అంకములో దూరప్రయాణము, వధ, యుద్ధము, ముట్టడి, రాజ్యదేశాదులయుపద్రవము, భోజనము, స్నానము, మైపురాత, సురతము, చుంబనము, దంతక్షతనఖతములు, నిద్ర, మొదలయినవి చూపబడఁగూడదు; విదూషకాది పాత్రములు నాలుగయి దుండవలెను ; అంకాంతమున పాత్రము లన్నియు నిష్క్రమింప వలెను.

౩. అంకమునందుఁ జెప్పరాని కడచినకథనుగాని రాబోవు కథనుగాని సంగ్రహముగా మధ్య నీచపాత్రములచేఁ జెప్పించునది విష్కంభము. కథ మధ్యపాత్రలచేఁ జెప్పబడినచో శుద్ధవిష్కంభ మనియు, మధ్య నీచపాత్రములచేఁ జెప్పబడినచో మిశ్రవిష్కంభ మనియు, చెప్పబడును.

౪. రెండంకముల మధ్యను నీచపాత్రములచేఁ బ్రయోగింపఁ బడునది ప్రవేశక మనబడును.

గి. ప్రకరణమునందు కథ కవికల్పిత మయి, లోకానువర్తనమున కాశ్రయమై యుండవలెను. నాయకుడు ధీరశాంతుఁడయి, విప్రుఁడుఁగాగాని వణిజుఁడుఁగాగాని యుండవలెను. నాయక కులకాంతగాని, వేశ్యగాని, ఉభయులుగాని యుండవలెను. నాయకుడు ధర్మకామములయం దానక్తుఁడయి, అపాయములను గడచి కార్యసిద్ధిని బొందవలెను. పదియంకము లుండవలెను.

ఁ. వ్యాయోగమునందు కథ ప్రఖ్యాతమై యొక్కనాఁడు జరిగిన స్త్రీనిమిత్తము గానట్టి యుద్ధవిషయ మయినదిగా నుండవలెను; నాయకుడు ధీరోద్ధతుఁడు; ఏకాంకము.

ఁ. వీధియందు కథ శృంగారసప్రధానమై కల్పిత మైనది; నాయకుడు ధీరోద్ధతుఁడు; నాయక యనురాగముగలదైన పరస్త్రీ; ఒకటిగాని రెండుగాని పాత్రములు గలయేకాంకము.

౮. ఇవిగాక పదునెనిమిదియరూపకము లున్నను, వానిలో నాటిక యొక్కటిమాత్రమే తేనుఁగునం దున్నది. నాటికయం దంకములు నాలుగు; నాయకుడు ధీరలలితుఁడు; రసము శృంగారము; స్త్రీపాత్రము లభికము; ప్రగల్భురాలైన శ్వేష్టభార్య యుండఁగా, తపధీసురాలైన నాయకసంగమము కష్టముమీఁదఁ బొందెడు కన్యక నాయకగా నుండవలెను.

౯. రూపకములకు నాట్యము ప్రధానము. రూపకమునందు పచ్చు స్త్రీపురుషులయొక్క యవస్థల సభినయించుట నాట్యము. ఆంగికము, వాచికము, సాత్వికము, అహార్యము, అని యభినయము చతుర్విధము. కర చరణాద్యంగములతోఁ జేయునది యాంగికము; మాటలతోఁ జూపునది వాచికము; మనోభావములను కనబఱచునది సాత్వికము; పస్త్రీలంకారాదులచే నూదించునది యాహార్యము.

క వి స మ య ము లు

ఉన్నవానిని లేనట్లుగాని, లేనివాని నున్నట్లుగాని, అనేక స్థలములయందుండువాని నొక్కచోటనే యున్నట్లుగాని, వర్ణించుటకై ప్రాచీనకవులేర్పఱచుకొన్న నియమములు కవిసమయములనఁబడును.

(౧) ఉన్నవానిని లేనట్లు వర్ణించుట — వసంత కాలమునందు జాజీ పుష్పించదనుట, చందనవృక్షములయందు పుష్పఫలములుండవనుట, ఆశోకవృక్షములకు కాయలుండవనుట, పద్మములు రాత్రియు కలువలు పగలును వికసించవనుట, కృష్ణపక్షమున వెన్నెలయు శుక్లపక్షమున చీకటియు లేవనుట, మొదలయినవి.

(౨) లేనివాని నున్నట్లు వర్ణించుట — సమస్త పర్వతములయందును స్వర్ణరత్నాదులను వర్ణించుట, సర్వజలాశయములయందును హంసాదిక పక్షిసంచారమును జెప్పట, నదీసముద్రములయందు తామరపువ్వులును కలువలును ఉండు ననుట, రసాలచందనాది వృక్షములను తీగెలనుగాఁ జెప్పట, నవ్వును కీర్తియు తెల్లఁగాను, శోపమును ప్రేమయు పరాక్రమమును ఎఱ్ఱగాను, అవకీర్తియు ఆకాశమును పాపమును నల్లఁగాను, ఉన్నట్లు చెప్పట, రాత్రి చక్రవాకములెడఁబాసి ప్రాతఃకాలమున కలిసికొను ననుట, చళోరములు వెన్నెలలు త్రాగు ననుట, లక్ష్మి పద్మములయందును రాజ నేత్రములయందును వసించు ననుట, వానకాలమున హంసలు మానవ సరస్సునకు పోవుననుట, స్త్రీతన్నుటలన నశోకవృక్షమును— కల్లుమియుటలన పొగడచెట్టును పూచుననుట, మన్మథతాపముచేత హృదయములును హారములును పగులుననుట, యువతీకటాక్షముల చేతను మదన

బాణములచేతను యువజన హృదయములు భేదిల్లు ననుట, మేఘము గర్జించునప్పుడు నెమల్లు నృత్యముచేయుననుట, మొదలయినవి.

(3) అనేక స్థలములయందు వాని నొక్కచోటనే వర్ణించుట—మలయ వర్షతమునందే మంచిగంధపు చెట్లుండు ననుట. వస్త్రములకును ఛత్రములకును పువ్వుచులకును తెలుచే చెప్పట, మేఘసముద్రములకు నలుచే చెప్పట, వసంతమునందే కోయిలలును వర్షాకాలమునందే నెమల్లును కూయుననుట, ఆకాశమూర్ఖమునందే యున్నదనుట, మొదలయినవి.

అలంకారసంగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

రావీంద్ర]

[మొదట 0-8-0

రాజమహేంద్రవరమున
శరశ్వుతీ పవర్ ప్రెస్ నందు ముద్రింపబడినది

అలంకార సంగ్రహము

ప్రీతి

000

ఈపుస్తకము 1887వ సంవత్సరమునందు రాజమహేంద్రవరమునందలి రాజకీయశాస్త్రపాఠశాలలోని పట్టపరీక్షతరగతి విద్యార్థులొకరి రచియింపబడినది. అప్పటికి తెలుగుభాషలో వచనరూపమున రచియింపబడిన యలంకారగ్రంథములు లేవు. దీనిని వృద్ధిపఱచి పూర్వకవివరచితము లైనప్రౌఢకావ్యములనుండి లక్ష్యములను జేర్చి ప్రచురింపవలెనని యంతకాలము ముద్రింపింపక నిలిపియుంచితిననిగాని నావాత్రాతి శిథిలము కా నారంభించినందున నిప్పుడు మార్పులు చేయక యున్నదియున్నట్లుగా సచ్చొత్తింపవలసినవాడ నయినది. ఉపకారవేతనము నొందినతరువాత నొక గొప్పలక్షణగ్రంథమును వ్రాయఁ దలచి యున్నాడను గాన నప్పు డందు దీనిని జేర్చి పెంపు చెందించెదను.

౩

అలంకార సంగ్రహము.

అర్థాలంకారములు.

౧. ఉపమానంకారము - ఉపమానమునకును*, ఉపమేయమునకును*, రసికజనహృదయాహ్లాదకర మయి మనోహరమైనసాదృశ్యమును వ్యంగ్యరీతినిగాక స్పష్టముగాఁ జెప్పినపక్షమున, ఉపమానంకారమగును. అది పూర్ణోపమ యనియు, లుప్తోపమ యనియు, రెండువిధములు గలది. ఉపమానము, ఉపమేయము, సాధారణధర్మము, ఉపమానాచకము, ఈనాల్గింటిని గలిగియున్నచో పూర్ణోపమ:— ఆమిముఖము చంద్రునివలె నందముగ నున్నది. ఈనాల్గింటిలో నొకటి రెండుమాడు లోపించిన లుప్తోపమ:— ఆమెముఖము చంద్రునివలె నున్నది. పోల్చుటకై గ్రహించెడు గుణాధిక్యము గల చంద్రాదికముపమానము, స్థితివిదగినదై న్యూనగుణము గల ముఖాదిక ముపమేయము; ఉపమానోపమేయములకు రెంటికిని సామాన్యమయిన అందము మొదలగునది సాధారణధర్మము; పోలికను దెలుపు వలె మొదలగునది యుపమానాచకము. పయివాక్యములలో, మొదటి దానియందు చంద్రుఁ డనునుపమానమును ముఖ మనునుపమేయమును, అంద మనుసాధారణధర్మమును, వలె ననునుపమానాచక

* ఉపమేయము: భర్తృము, ప్రస్తుతము, ప్రకృతము, విషయము, అనునామములతోను; ఉపమానము అవర్ణ్యము, అప్రస్తుతము, అప్రకృతము, విషయ, అనునామములతోను; భగవదాదింపఁ బడుటయుఁ గలదు.

మును, ఉండుటచేత అది పూర్ణోపమ యనియు, రెండవదానియందు అందమను సాధారణధర్మము లేకుండుటచేత అది లుప్తోపమ యనియు, గ్రహింపవలెను. వాచకలుప్త, ధర్మలుప్త, ధర్మవాచకలుప్త, వాచకోపమేయలుప్త, ఉపమానలుప్త, వాచకోపమానలుప్త, ధర్మోపమానలుప్త, ధర్మోపమానవాచకలుప్త, అని లుప్తోపమ యొందివిధములు గల దని పెద్దలు చెప్పుదురు.

౨. అనన్వయాలంకారము — ఒకవస్తువునే యుపమానముగాను, ఉపమేయముగాను కూడ చెప్పినచో అనన్వయము:— శోభయం దామెముఖమున కామెముఖమే నమానము. ఇక్కడ వర్ణనమైన ముఖమే యుపమానముగాను ఉపమేయముగాను చెప్పబడుటచేత అనన్వయ మయినది. ఆమెముఖము సాటి లేని దని తాత్పర్యము.

౩. ఉపమేయోపమాంకారము — రెండువస్తువులలో నొకదాని నుపమేయముగాను మఱియొకదాని నుపమానముగాను చెప్పి, మరల వానినే మార్చి యుపమానము నుపమేయముగాను ఉపమేయము నుపమానముగాను చెప్పినచో ఉపమేయోపమ; ఆమెముఖమునకు చంద్రుడు సాటి, చంద్రున కామెముఖము సాటి. ఇక్కడ ముఖము నుపమేయముగాను చంద్రుని నుపమానముగాను మొదట చెప్పి, వానినే మరల మార్చి యుపమేయముగాను చెప్పిన ముఖము నుపమానముగాను ఉపమానముగాను చెప్పిన చంద్రుని నుపమేయముగాను రెండవసారి చెప్పుటచే నుపమేయోపమ యయినది.

౪. ప్రతీపాలంకారము - (క) ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించినను, (చ) ఉపమానము లభించుటచే నుపమేయమును తిరస్కరించినను, (ట) ఉపమేయపాత్రైక్యమునుబట్టి యుపమానమును తిరస్కరించినను, (త) ఉపమానమువలని ప్రయోజన

ముపమేయము వలననే కలుగుటచేత నుపమానముతో పనిలేదని చెప్పినను, (వ) ఉపమేయమున కుపమానము సాటి కాదన్నను, ప్రతీపము.

(క) ప్రసిద్ధోపమానమున కుపమేయత్వము కల్పించుట:- ఆమె ముఖమాతో చంద్రుడు సమానుడు. ఇచట ముఖము చంద్రునితో సమాన మనుటకు మాటగా ప్రసిద్ధోపమాన మయిన చంద్రునే యుపమేయము చేసి చంద్రుడే ముఖముతో సమానముగా నున్నాడని చెప్పటచే మొదటి ప్రతీప మయినది.

(చ) ఉపమానము లభించుటచే నుపమేయమును తిరస్కరించుట:- ఓముఖమా! గర్వపడకుము. నీతో సమానుడు చంద్రుడున్నాడు. ఇక్కడ నుపమాన మయినచంద్రుడు లభించుటచేత నుపమేయ మగుముఖము తిరస్కరింపఁ బడినది గనుక రెండవ ప్రతీప మయినది.

(ట) ఉపమేయప్రాశస్త్యమును బట్టి యుపమానమును తిరస్కరించుట:- ఓచంద్రడా! నేనె కాంతిమంతుడ నని యేల గర్వపడెను? నిన్ను మించిన దామె ముఖ మున్నది. ఇక్కడ నుపమేయ మయినముఖముయొక్క యుత్కృష్టతను బట్టి యుపమాన మయిన చంద్రుడు తిరస్కరింపఁబడినందున మూడవప్రతీప మయినది.

(థ) ఉపమానమువలన ప్రయోజన ముపమేయమువలననే కలుగుటచేత నుపమానముతో పని లేదని చెప్పట:- ఓరమణీ! నీ ముఖదర్శన మగుచుండగా చంద్రుడేల యుదయింపఁ వలెను? ఇక్కడ నుపమాన మయినచంద్రుని యుదయము వలని ఫల ముపమేయ మయినముఖముయొక్క దర్శనముచేతనే కలుగుచుండుటచేత నుపమాన మయిన చంద్రుఁతో పని లేదని చెప్పఁబడినందున నాలవ ప్రతీప మయినది.

(వ) ఉపమేయమున కుపమానము సాటి క్తికా దనుట :—
 ఓ కాంతా! తెలియనివారు నీ ముఖముతో చంద్రుడు సాటి వచ్చు
 నని చెప్పట యసశ్యమే సుగూ. ఇక్కడ సుపమేయమైనముఖముతో
 సుపమాన మగుచంద్రుడు సాటి కాఁడని చెప్పబడినందున నయి
 దప్రతివ మయినది.

గీ. గూపాకాలంకారము-ఉపమేయమునందు హృదయరంజక
 ముగా సుపమానముయొక్కరూపము నారోపించినయెడల రూప
 కము :— ముఖచంద్రుడు హంసహాసచంద్రికలను గాయు చున్నాడు.
 ఇక్కడ సుపమేయము లగుముఖమందిహాసములయందు వరుసగా
 ఉపమానము లగుచంద్రచంద్రికారూపము లారోపింపబడినవి గనుక
 రూపక మయినది. అభేదరూపకము, తాద్రూప్యరూపకము, అని
 రూపకము రెండువిధములు కలది. ఉపమానోపమేయములకు భేదము
 లేనట్లు చెప్పినచో నభేదరూపకము; ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగు
 నీశ్వరుడు. ఇక్కడ సుపమేయ మైనరాజే యుపమాన మయిన
 యీశ్వరుఁడైనట్లు చెప్పబడుటచే నభేదరూపకము. ఉపమానోప
 మేయములకు భేద మగుచున్నను, ఉపమానరూపముచేత సుపమే
 యమునకు రంజనము కలిగించినచో తాద్రూప్యరూపకము. ఈరాజు
 పురసంహారకుఁ డగురెండవయీశ్వరుడు. ఇక్కడ సుపమేయ మగు
 రాజునకును సుపమాన మగునీశ్వరునకును భేదము చెప్పినను, ఈశ్వర
 రూపముచే రాజునకు రంజనము కలుగఁజేసినందున తాద్రూప్య
 రూపకము. న్యూన, అధిక, అనునుభయభేదములచే వరుసగా అభేద
 తాద్రూప్యరూపములు మరల మూడేసివిధములుగా భాగింపఁ
 బడినవి.

(య) న్యూనాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె సుపమేయమునందు న్యూనత జెప్పినచో న్యూనాభేదరూపకము:—ఈరాజు మూడవకన్న లేనియీశ్వరుడు. ఇక్కడ సుపమాన మగునీశ్వరున కున్నమూడవకన్న లేదని యుపమేయ మగురాజునందు న్యూనత్వము చెప్పబడుటచే న్యూనాభేదరూపకము.

(ర) అధికాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె సుపమేయమునం దధికత జెప్పినచో సధికాభేదరూపకము:—ఈరాజు నిండు పౌరుషము గలయీశ్వరుడు. ఇక్కడ సుపమాన మగునీశ్వరునికి లేని నిండుపౌరుషము కలదని యుపమేయ మగురాజునం దధికత్వము చెప్పబడుటచేత సధికాభేదరూపకము. (వామార్థము పార్వతి గనుక సగృహీత్యుచితే శివునకు నిండుపౌరుషము లేదని రాత్వర్యము).

(ల) అనుభయాభేదరూపకము - అభేదరూపకమునం దుపమానముకంటె సుపమేయమునందు న్యూనత్యాధికత్వములను జెప్పక యుపమానముతోడ సమత్వమును జెప్పినచో ననుభయాభేదరూపకము:—ఈరాజు పురసంహారకుఁ డగునీశ్వరుడు. ఇక్కడ సుపమాన మగునీశ్వరునికిని సుపమేయ మగురాజునకును పురసంహారకత్వము సామాన్యముగాఁ జెప్పటచే ననుభయాభేదరూపకము.

(ళ) న్యూనతాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకమునం దుపమానముకంటె సుపమేయమునందు న్యూనతను జెప్పినచో న్యూనతాద్రూప్యరూపకము:—ఈరాజుపరమేశ్వరుడు మూడవకన్న లేక ప్రకాశించు చున్నాడు. ఇక్కడ సుపమాన మగుపరమేశ్వరున కున్న మూడవకన్న లేదని యుపమేయ మగురాజునందు న్యూనత జెప్పటచే న్యూనతాద్రూప్యరూపకము.

(మ) అధిక తాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకమునం దుపమానముకంటె నుపమేయమునం దధికతను జెప్పినచో అధిక తాద్రూప్యరూపకము:—ఈరాజువరమేశ్వగుడు నిండు పౌరుషము కలిగి వెలయు చున్నాడు. ఇక్కడ నుపమాన మగువరమేశ్వగునికి లేనినిండుపౌరుషము కలదని యుపమేయ మగురాజు దనికన్పించు చెప్పబడుటచే నధిక తాద్రూప్యరూపకము.

(ప) అనుభయతాద్రూప్యరూపకము - తాద్రూప్యరూపకము నం దుపమానోపమేయములకు న్యూనతాద్రూప్యములను జెప్పిన సమ త్వమును జెప్పినచో అనుభయతాద్రూప్యరూపకము:—ఈరాజు వార నంహారకుఁ డగురెండవయోశ్వగుడు. ఇక్కడ నుపమాన మగునీశ్వ రునికిని నుపమేయ మగురాజునకును పురనంహారకత్వము సామాన్య ముగాఁ జెప్పటచేత అనుభయతాద్రూప్యరూపకము.

౬. పరిణామాలంకారము - ఉపమేయైక్యముచేత నుపమా నమే పకృతకార్యోపయుక్తమైనదనిచెప్పినచో పరిణామ మగును:— ఆమె వికాసము నొందిన నేత్రపద్మములతో వల్లభుని జూచెను. ఇక్కడ పద్మ మనెడియుపమానము నేత్ర మనెడియుపమేయముతోఁ జేరి కన్నులు చేయవలసిన ప్రకృతమైన విక్షణకార్యమును పద్మములే చేసి నట్లు చెప్పబడినందున పరిణామమయినది.

౭. ఉల్లేఖాలంకారము—వివిధధర్మములు కలుగుటనుబట్టి యొకపదార్థమును పలువురు పలువిధములుగాఁ దలఁచినను, ఒకఁడే యనేకవిధములుగాఁ దలఁచినను, ఉల్లేఖము:—ఆరాజును స్త్రీలు మిన్నఘనిగాను, యాచకులు కల్పవృక్షముగాను, శత్రువులు యముని గాను, తలఁచుచున్నారు; దానమునఁ గర్జునిగాను, కీర్తిని నర్జునుని గాను, బుద్ధిని బృహస్పతినిగాను, నేను భావించెదను. ఇందు మొదటి

వాక్యమున సౌందర్యము, త్యాగము, వీరత్వము, అనుగుణములను బట్టి గాజనెడి యొక్కపదార్థమునె స్త్రీలు, యాచకులు, శత్రువులు, అను పలువురు పలువిధములుగాఁ దలఁచుటచేతను, రెండువాక్యమున నేనొక్కడనే యారాజును దాన, కీర్తి, బుద్ధులనుఁబట్టి పలువిధములుగాఁ దలఁచుటచేతను, ఉల్లేఖ మయినది.

౮. స్మృతిమదలంకారము :— ఉపమానోపమేయములలో నొకదానిని జూచినప్పుడు సాదృశ్యముచేత మఱియొకటి స్మరణకు వచ్చినయెడల స్మృతిమంతము:—చంద్రబింబమును జూచినప్పు డెల్ల నాకామముఖము స్మరణకు వచ్చుచున్నది. ఇక్కడ నుపమాన మగు చంద్రబింబమును జూచినప్పుడు సాదృశ్యమునుబట్టి యుపమేయ మగుముఖము తలఁపునకు వచ్చినట్లు చెప్పఁబడినందున స్మృతిమంత మయినది.

౯. భ్రాంతిమదలంకారము:— ఒకవస్తువును జూచినప్పుడు సాదృశ్యమునుబట్టి యది మఱియొకవస్తువుగా భ్రాను కలిగినేని భ్రాంతిమంతము:—కుమ్మిద లామెముఖము పద్మ మనుకొని వ్రాలఁ బోవుచున్నది. ఇక్కడ నుపమేయ మైన ముఖమును జూచి తక్కిదృశ్య మైన పద్మ మని భ్రాంతి పడినట్లు చెప్పఁబడినందున భ్రాంతిమంత మయినది.

౧౦. సందేహలంకారము:— ఒకవస్తువును జూచినప్పుడు సామాన్యధర్మమును బట్టి యది రెండుమూఁడు వస్తువులలో నదియో నిదియో యని సంశయము కలిగినచో సందేహము:— అశకు వసంతుఁడో కంతుఁడో! ఇక్కడ నొక పురుషుని జూచినప్పుడు భయ సామాన్య మయిన సౌందర్యమును బట్టి వసంతుఁడో కంతుఁడో యని సంశయము కలిగినందున సందేహ మయినది.

౧౧. అవహ్ను త్వలంకారము:— శుద్ధావహ్నుతి, హేత్వవహ్నుతి, పర్వస్తావహ్నుతి, భ్రాంతావహ్నుతి, ఛేదావహ్నుతి, కైతివావహ్నుతి, అని యవహ్నుతి యాఱు విధములు గలది.

(౧). శుద్ధావహ్నుతి:—నర్ణమునం దితరవస్తుధర్మము నారోపించుట కయి యుపమేయముయొక్క ధర్మమును మఱుగుపఱచినచో శుద్ధావహ్నుతి:—అప్రకాశించుచున్న చంద్రబింబము గాదు; ఆకాశగంగాని నున్నకనుము ఇక్కడ నవమేరు మున చంద్రబింబమునం దుపమాన మున యాకాశగంగానలత్వము నారోపించుటకయి చంద్రబింబము కాదని వర్ణము మఱుగుపఱుపఱచినది నందున శుద్ధావహ్నుతి.

(౨) హేత్వవహ్నుతి:—అన్యముయొక్క ధర్మము నారోపించుటకయి వర్ణముయొక్క ధర్మమును హేతువ్యక్తముగా నూటాపఱచినచో హేత్వవహ్నుతి:—వేడి చూపుచున్నది గాన నిది చంద్రబింబము కాదు; రాత్రి ప్రకాశించుచున్నది గాన సూర్యబింబమును గాదు; విరహిణులను బాధించుటకయి నముద్రమునందు పుట్టిన బడబానలము. ఇక్కడ వర్ణముయిన చంద్రబింబమునందు బడబానల ధర్మము నారోపించుటకయి వేడి చూపుట రాత్రి ప్రకాశించుట యను హేతువులు చూపఱచి చంద్రత్వము మఱుగుపఱుపఱచినందున హేత్వవహ్నుతి.

(3) పర్వస్తావహ్నుతి:— ఉపమానమునం దుపమేయవస్తు ధర్మము నారోపించుటకయి యుపమానముయొక్క ధర్మమును మఱుగు పఱచినచో పర్వస్తావహ్నుతి:— ఆ కనఱుచునది చంద్రబింబము గాదు కామినీముఖచంద్రబింబము. ఇక్కడ నవర్ణముయిన చంద్రబింబమునం దుపమేయ మయిన కామినీముఖ ధర్మము నారో

పించుటకయి చంద్రబింబము కాదని యుపమానము మఱుగు పఱువఁబడినందున పర్యస్తాపహ్నుతి.

(౪) భ్రాంతాపహ్నుతి :— అన్యనకు శంక కలిగినప్పుడు సత్యము చెప్పి భ్రాంతి నివారణముచేసినయెడల భ్రాంతాపహ్నుతి:— సఖ! శరీరమునకు శంపమును తాపమును వుట్టించెడును. ఓ చెలీ! జ్వరమా యేమి! సఖ! కాదుకాదు మన్మథుఁడు. ఇక్కడ నొక విర హిణి తనదేహమునకుఁ గంపమును దాపమును వుట్టించెడు నని చెప్పి నప్పుడు చెలికత్తెకు శంక తోచి యట్లు కంపతాపములను వుట్టించెడు నది జ్వరమా యని యడుగఁగా మన్మథుఁడని చెప్పి యాచెలి సందేహము నివారణము చేసినందున భ్రాంతాపహ్నుతి.

(౫) ఛేకాపహ్నుతి:— అన్యనకు శంక తోచినప్పుడు, నిజమును మఱుగు పెట్టి బొంకినచో ఛేకాపహ్నుతి:— ఓకాంతా! అంతట మొఱపెట్టుచు నాపాదమునఁ బడెను. ఓచెలీ! యెవరెవరు! నీకాంతుడా యేమి! ఓసఖ! కాంతుఁడు కాఁడు. అదియ. ఇక్కడ నొక కాంత తనకాంతుని విషయమయి సర్వసఖతో మాటాడుచు మొఱపెట్టుచు పాదమునఁ బడె నని రహస్యముగా చెప్పుచుండఁగా మఱియొక చెలికత్తె విని కాంతుఁడా యని యడిగినప్పుడు సత్యమును దాచి యందియి యని బొంకినందున ఛేకాపహ్నుతి.

(౬) కైతవాపహ్నుతి:— కైతవము, ఫలము, వ్యాజము, మిష, నెపము మొదలయిన పదములచే సత్యమును మాటపెట్టినయెడల కైతవాపహ్నుతి:— ఆకాంతయొక్క దృక్పాతము లనుమిష చేతి మస్థానబాణములు పెడలుచున్నవి. ఇక్కడ మిషయను పదముచేత దృక్పాతము లను సత్యమును మఱుగు పఱచినందున కైతవాపహ్నుతి.

౧౨. ఉత్పేక్షాలంకారము :— అన్యధర్మసంబంధమును బట్టి యొకవస్తువుయొక్క ప్రసిద్ధగుణాదులకు విశేషతాత్పర్యము కల్పించుట యుత్పేక్ష. అది వస్త్రోత్పేక్షయనియు, హేతుోత్పేక్షయనియు, ఫలోత్పేక్షయనియు మూడువిధములు గలది. ఉక్తవిషయ, అనుక్తవిషయ, అని వస్త్రోత్పేక్ష రెండువిధములుగాను; సిద్ధవిషయ, అసిద్ధవిషయ, అని హేతుఫలోత్పేక్షలు రెండేసివిధములుగాను; భాగివబడి యున్నవి. వస్త్రోత్పేక్షకుస్వరూపోత్పేక్షయనియు నామముకలదు.

(౧) ఉక్తవిషయవస్త్రోత్పేక్ష :— ఉపమానధర్మసంబంధము కలుగుటనుబట్టి యుపమేయమున కుపమాన తాదాత్మ్యము నూహించినచో వస్త్రోత్పేక్ష. అందు విషయము చెప్పబడినచో నుక్తవిషయ :— ఈచీరటి దక్షిణాక్షిరహగ్ని జనితధూమ మని నేనంచెదను. ఇక్కడ నుపమేయ మగుచీరటికి నలంపు మొదలయినధర్మసంబంధము కలుగుటను బట్టి యుపమాన మగుపాగయొక్క తాదాత్మ్య మూహింపబడినందున వస్త్రోత్పేక్షయి, విషయ మగుచీరటి చెప్పబడినందున నుక్తవిషయయు, అయినది. తాదాత్మ్యమనగా నదే యిది యనుట.

(౨) అనుక్తవిషయ వస్త్రోత్పేక్ష :— వస్త్రోత్పేక్షయందు విషయముచెప్పబడిన పక్షమున, అనుక్తవిషయవస్త్రోత్పేక్ష :— ఇప్పుడాకాశము నీలిమైపూత పూసికొన్న దేమో యని యూహించెదను. ఇక్కడ విషయమగుచీరటి చెప్పబడినందున, అనుక్తవిషయ.

(౩) సిద్ధవిషయ హేతుోత్పేక్ష :— హేతువుకానిదానిని హేతువునుగా నూహించినచో హేతుోత్పేక్ష. అందుఁ బ్రసిద్ధమైన విషయముకలిగిన సిద్ధవిషయ యనఁ బడును :— ఓయింటి నీవృదుపాదములు కలిగినయిం న భూమిమీద మోపుటవలన నెట్లుపడిన వని నేను కలఁచెదను. ఇక్కడ స్త్రీపాదములయందలి సహజగుణకాంతికి భూమి

మీఁద మోపుట హేతువు కానిదే హేతువునుగా సంభావించుటచేత హేతుాత్మేక్షయు నితినమయినభూమిమీఁద మోపినప్పుడు వాదము లెట్టివడుట ప్రసిద్ధము గనుక సిద్ధవిషయము, అయినది.

(౪.) అసిద్ధవిషయ హేతుాత్మేక్ష — హేతుాత్మేక్ష యందు విషయ మప్రసిద్ధమగునేని, అసిద్ధవిషయ హేతుాత్మేక్ష-ఓకాంతా! నీముఖాధను జెందఁ గోరి చంద్రుఁడు పద్మములలో వైరము పూన నని నేనూహించెదను. చంద్రునకుఁ బద్మములలోడి వైరమునకు ముఖాధనుజెందఁ గోరుట హేతువుకాకపోవుటచేత హేతుాత్మేక్షయు, చంద్రుఁడు ముఖాధనుజెందఁ గోరుట యప్రసిద్ధ మగుటచేత నసిద్ధ విషయము, అయినది.

(౫.) సిద్ధవిషయ ఫలోత్పేక్ష — ఫలము గానిదానిని ఫలము నుగా నూహించినచో ఫలోత్పేక్ష. అందుఁ బ్రసిద్ధవిషయము కలిగి నేని, సిద్ధవిషయ యనఁబడును — నైనభారమును భరించుటతో యన నామె సగుము బంగరు మొలనూలిచే గట్టబడినది. నడుముయొక్కకుచ భారమునకు బంగరు మొలనూలు కట్టుట ఫలము కానిదే ఫలమని యుత్పేక్షించుటచే ఫలోత్పేక్షయు, నడుము నైనభారమును వహించుట ప్రసిద్ధ మగుటచేత సిద్ధవిషయము, అయినది.

(౬.) అసిద్ధవిషయఫలోత్పేక్ష-ఫలోత్పేక్షయందు విషయ మప్రసిద్ధ మగునేని, అసిద్ధ విషయ ఫలోత్పేక్ష — పద్మము నీ చరణై క్యము పొందుటతో యన నీటిలో తపస్సు చేయుచున్నది. పద్మములు నీటియందుండుటకు చరణై క్యము పొందుట ఫలముకానిదే ఫలముగాఁ జెప్పఁబడినందున ఫలోత్పేక్షయు, పద్మములు చరణై క్యము పొందుట యప్రసిద్ధ మయినందున అసిద్ధవిషయము, అయినది.

౧౩. అళిశయోక్త్యలంకారము — రూపకాళిశయోక్తి, భేద

కాతికయోక్తి, సంబంధాతికయోక్తి, అసంబంధాతికయోక్తి, అక్రమాతికయోక్తి, చపలాతికయోక్తి, అత్యంతకాతికయోక్తి, అని యతికయోక్తి యేడువిధములు గలది. అందు రూపకాతికయోక్తి, శుద్ధ, సాపహ్నవ, అని మరల ద్వివిధము.

(౧.) శుద్ధరూపకాతికయోక్తి — ఉపమేయమును తద్వాచక శబ్దముచేఁ జెప్పక యుపమాన రూపముచేత నిశ్చయించినచో శుద్ధరూపకాతికయోక్తి — సీలోత్పలద్వంద్వమునుండి తీక్ష్ణ బాణము లెట్లు వెడలు చున్నవో చూడు. ఇక్కడ నుపమేయము లగు నేత్రములను కటాక్షవిక్రమములను తద్వాచక పదములచేతఁ జెప్పక యుపమానము లగుసీలోత్పలద్వంద్వతీక్ష్ణ బాణములచే నిశ్చయించుటచేత శుద్ధాతికయోక్తి.

(౨.) సాపహ్నవ రూపకాతికయోక్తి — రూపకాతికయోక్తి యే యపహ్నవ సహితమైనచో సాపహ్నవ రూపకాతికయోక్తి — ఓరాజా! నీమృదూక్తి యందలి సుధను మూఁగులు భ్రాంతు లయి చంద్రునియందు వర్షింతురు. ఇక్కడ మృదూక్తి మాధుర్యమే యన్యుత మని యతికయోక్తిని జెప్పి చంద్రునియందలి దమృతము కాదని దానిని మఱుఁగు పఱుచుటచే సాపహ్నవ రూపకాతికయోక్తి యైనది.

(3) భేదకాతికయోక్తి — లోకసాధారణమయిన దానిని భేదమయినదానినిగాఁ జెప్పినచో, భేదకాతికయోక్తి — ఓరామా! నీదైర్యము వేఱు; ఇతర రాజులదైర్యము వేఱు. రామునిదైర్యమితర రాజులదైర్యమువంటిదే యయినను దానిని భిన్నమయినదానినిగాఁ జెప్పుటచేత భేదకాతికయోక్తి యయినది.

(౪) సంబంధాతికయోక్తి — సంబంధము లేనిదానికి సంబంధ

మున్నట్లు చెప్పినచో సంబంధాతిశయోక్తి:—అప్పుడాపరాధము చంద్ర బింబమును స్పృశించుచున్నవి. సాధములగును చంద్రబింబమునకును సంబంధ మేమియు లేకపోయినను మేము చంద్రబింబము నంటు చున్నవని సంబంధము కల్పించినందున సంబంధాతిశయోక్తి యయినది.

(గ.) అసంబంధాతిశయోక్తి — సంబంధ మున్నదనిని సంబంధము లేట్లు చెప్పినచో అసంబంధాతిశయోక్తి:—నీ చానయి యుండగా మేములు నెవ్వరు నాదరించకున్నాము. అందును మేము ముల నాదరించుసంబంధ మున్నను లేదని చెప్పినందున అసంబంధాతి శయోక్తి యయినది.

(ఁ.) అగ్రమాతిశయోక్తి — కారణకార్యము లొక్కమాత్రే సంభవించినట్లు చెప్పినచో సగ్రమాతిశయోక్తి:— నీశరములు వింటిని జేరుటయు శత్రుశిరస్సులు మంటిని జేరుటయు నొక్కమాత్రే కలుగు చున్నవి. ఇక్కడ ముందుగా బుట్టిన కార్య మయిన బాణప్రయోగ మును వెనుక బుట్టిన కార్య మయిన శిరఃపాతమును ఒక్కసారియే కలిగినట్లు చెప్పినందున సగ్రమాతిశయోక్తి యయినది.

(2.) చపలాతిశయోక్తి — కారణమును బ్రసంగించినంతమాత్ర ముననే కార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో చపలాతిశయోక్తి:—భర్త గ్రామాంతరము పోయెదనని చెప్పగానే భార్య కుంగరములు కంక ణము లయ్యెను. భర్త గ్రామాంతరము పోకయే కారణ మయిన ప్రయాణముయొక్క నామోచ్చారణము చేయుటచేతనే భార్యయందుఁ గార్య మయిన గృహత్య మనఁగా వ్రేళ్ళకు పెట్టుకొందగిన యుంగరములే చేతులకుఁ బట్టినంత చిక్కుట చెప్పబడినందున చపలాతిశయోక్తి యయినది.

(౮.) అత్యంతాతిశయోక్తి:— కారణము కంటె కార్యమే ముందుగా జరిగినట్లు చెప్పినచో నత్యంతాతిశయోక్తి. అయితే మొదటనే ప్రణయకోపము పోయెను; తరువాత భర్తచచ్చి బలిమాలెను. భర్తప్రార్థించుటయే తడవుగా కోపము పోయెనని చెప్పుటకు కార్యమయిన కోపశాంతియే ముందుగాఁ గలిగి కోపశాంతిఁ గారణమయిన బలిమాలెటయే తరువాత జరిగినట్లు చెప్పఁబడినందున నత్యంతాతిశయోక్తి యుండునది.

౧౪. తుల్యయోగితాలంకారము— (౧) ప్రకృతములకుఁగాని, అప్రకృతములకుఁగాని, ఏకధర్మమును జెప్పినచో మొదటి తుల్యయోగిత. ప్రకృతతుల్యయోగిత:—చంద్రుఁ డుదయింపఁగానే పద్మములును జాఁబల ముఖపద్మములును ముడుచుకొని పోవుచున్నవి. చంద్రోదయసమయమునందు వర్ణింపఁ దగిన ప్రకృతము లగు పద్మములకును జాఁబల ముఖములకును ముడుచుకొని పోవుట యను నేకధర్మము చెప్పఁబడినందున ప్రకృతతుల్యయోగిత యయినది. అప్రకృతతుల్యయోగిత:— ఆమె శరీరమార్దవమును జూడఁగా మాలతీకునుమములందును రసాలపల్లవములందును శాశిన్యముతోఁచుచున్నది. ప్రకృతమైనకామినీశరీరవర్ణనమునం దప్రకృతము లయినమాలతీపుష్పములకును మామిడిచిగుళ్ళకును కఠినత్వ మనునేకధర్మము చెప్పఁబడినందున సప్రకృతతుల్యయోగిత మైనది.

(౨). హితాహితవస్తువులయం దేకక్రియను వర్ణించినచో రెండవతుల్యయోగిత:— ఆగాజు శత్రుగృహములయందును మిత్రగృహములయందును కాంచనవృద్ధియే కలిగించెను. ఇక్కడ హితములయందున్న హితములయందున్న కాంచనవృద్ధి యనడి దేకక్రియయే

వర్ణింపఁబడినందున రెండవతల్యయోగిత యైనది. కాంచన మనఁగా బంగారమును, ఉష్ణోత్తయను.

(3) ఉత్కృష్టగుణము గలవదార్థములతో వర్ణమును సమ పఱచి యేకధర్మము చెప్పినచో మూడవతల్యయోగిత :—ఓరాజా! ఇంద్రుడును కుశేరుడును నీవును లోకపాలురు. ఇక్కడ నుత్కృష్ట గుణము గల యింద్రకుశేరులకును వర్ణ్యుడైన రాజునకును జేర్చి లోక పాలత్వ మనెడి యేకధర్మము చెప్పఁబడినందున మూడవతల్యయోగిత యైనది.

౧౫. దీపకాలంకారము — ప్రకృతములకును అప్రకృతముల కును ఏకధర్మమును చెప్పినచో దీపకము:—ఓరాజా! తాపముచే సూర్యుడును ప్రతాపముచే నీవును దుర్నిరీక్ష్యు లగుచున్నారు. ఇక్కడ వర్ణ్య మైన రాజునకును అవర్ణ్య మైన సూర్యునకును దుర్నిరీక్ష్యత యను నేకధర్మము చెప్పఁబడినందున దీపకమయినది.

౧౬. అవృత్తిదీపకాలంకారము — దీపమున కావృత్తి కలిగినచో నావృత్తిదీపకము. ఇది పదావృత్తి, అర్థావృత్తి, పదార్థావృత్తి, అని త్రివిధము.

(౧) పదావృత్తిదీపకము — వచ్చినపదమే మరల వచ్చినచో పదావృత్తిదీపకము కామనియు వలపు గొలుపు చున్నది; పూవులును వలపు గొలుపు చున్నవి. ఇక్కడ నర్థము వేతైనను వలపుగొలు వను పదమే మరలఁ బ్రయోగింపఁబడినందున పదావృత్తి యయినది.

(౨) అర్థావృత్తిదీపకము — వచ్చినయర్థమే మరల వచ్చినచో నర్థావృత్తిదీపకము :— మల్లికలును పూచుచున్నవి; కదంబములును పుష్పించుచున్నవి. ఇక్కడ పూకు పుష్పింపు ఘటములు భిన్నము

లయినను వానియర్థ మొక్కటియే యయి వచ్చినయర్థమే మరల వచ్చినందున సర్వావృత్తిదీపక మయినది.

(3) ఉభయావృత్తి (పదార్థావృత్తి) దీపకము — పదార్థముల రెంటిని గూడ నావృత్తిగలిగినచో పదార్థావృత్తి దీపకము:— వర్ష యోగము వలన నెమళ్ళను మోదించినవి; చాతకములును మోదించినవి. ఇక్కడ మోదించె ననుపదము రెండుమార్లు వచ్చుటయేకాక యర్థముగూడ వేరు గాక రెండుచోట్లను సంతోషించె నని యొక్కటియే యయినందున నుభయావృత్తిదీపక మయినది.

౧౭. ప్రతివస్తూప సూలంకారము — ఒక సామాన్యధర్మమును రెండువాక్యములయందు భిన్నపదములచే జెప్పినచో బ్రతివస్తూపము :— నూరుడు తాపముచేత రాజిల్లును; శూరుడు చాపము చేత భ్రాజిల్లును. ఇక్కడ రెండు వాక్యములయందు నూరునకును శూరునకును ప్రకాశించుట యను సామాన్యధర్మము వరుసగా రాజిల్లు భ్రాజిల్లు ననుభిన్నపదములచే జెప్పబడినందున బ్రతివస్తూపము యయినది.

౧౮. దుష్టాంతాలంకారము — రెండు వాక్యములయందు భిన్నధర్మములను వింబప్రతిబింబభావముచేత జెప్పినచో, దుష్టాంతము:— లోకములో నీవే కీర్తిమంతుడవు; చంద్రుడే కాంతి మంతుడు. ఇక్కడ రెండువాక్యములయందు రాజనకును చంద్రునకును భిన్నధర్మము లయినకీర్తిమత్వమును కాంతిమత్వమును వింబప్రతి బింబభావముచే జెప్పబడినందున దుష్టాంత మయినది. వింబప్రతి బింబభావ మనఁగా నుపమానోపమీయములయొక్క ధర్మములను వేరువాక్యములయందు వేరుగా జెప్పినను వాని రెంటికిని పరస్పర సామ్యము గమ్యమయి యుండుట.

౧౯. నిదర్శనాలంకారము — వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన, పదార్థవృత్తినిదర్శన, సదసదర్థబోధనరూపనిదర్శన, అని సదర్శన త్రివిధము.

(౧) వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన—సదృశములయిన వాక్యార్థముల తైక్యము నారోపించినచో, వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన:—దాతకు పారు వ్యము లేకపోవుట చంద్రునకుఁ గళంకము లేకపోవుటయే. ఇక్కడ నుపమానోపమేయ ప్రాయము లయినసదృశవాక్యములగుండు దాత యొక్క పారుష్మాభావము చంద్రునికళంక రాహిత్యమే యని యర్థై క్యము నారోపించుటచేత వాక్యార్థవృత్తినిదర్శన యెనది.

(౨) పదార్థవృత్తినిదర్శన — ఒకపదార్థమున కన్యధర్మము నారోపించి వర్ణించినచో పదార్థవృత్తినిదర్శన:— ఓకాంతా! నీనేత్ర యుగళము నీలాంబుజద్వయవిలాసమును ధరించినది. ఇక్కడ నేత్ర యుగళ మనుపదార్థమునకు నీలాంబుజములయందే యుండెను నీలాంబు విలాస మనెడిమన్యధర్మ మారోపింపఁబడినందున పదార్థవృత్తినిదర్శన యయినది.

(3) సదసదర్థబోధనరూపనిదర్శన — (క) ఒక రొక కార్యమును జేసి దృష్టాంతభూత మయినయూ కార్యముచే నితరుల కసదర్థమును బోధించినచో, అసగర్థబోధనరూపనిదర్శన:— రాజవిరోధి నశించు నని తెలుపుచుఁ జంద్రోదయమునఁ జీఁకటి నశించుచున్నది. ఇచ్చట రాజవిరోధముచేత నశించుచున్న చీఁకటి స్వనాశన మను కార్యముచే రాజవిరోధి తనవలెనే నశించు నని పరున కసగర్థమును బోధించునట్లు వర్ణింపఁబడినందున, అసదర్థబోధనరూపనిదర్శనయయినది. (చ) పము యట్లే సదర్థమును బోధించినచో సదర్థబోధనరూపనిదర్శన:— సంపద లకు నుష్మాదనగ్రహము ఫల మనిబోధించుచు నూర్యుఁ గుదయిం చుచునే పద్మములగు శ్రీ నిచ్చుచున్నాఁడు. ఇచ్చట కమలములకు

శోభ నిచ్చుచున్న నూర్మ్యము స్వకార్యముచేఁ బద్మములకు సిరుల నిచ్చుచున్న తనవలెనే యభ్యుదయకాలమున సుహృదులకు సిరులు కలిగింపవలె నని యితరులకు సదర్థమును బోధించునట్లు వర్ణింపఁబడి నందున, సదర్థబోధనయాపనిదర్శన యయినది.

౨౦. వ్యతిరేకాలంకారము — ఉపమానోప మేయములకు సామాన్యమయిన ధర్మమును జెప్పక వ్యతిరేకముగా నుండు ధర్మమును జెప్పినచో వ్యతిరేకము :— సత్పురుషులు శైలములవలె మహోన్నతులయినను ప్రకృతికోమలులు గదా. ఇక్కడ నుపమేయ మగుసత్పురుషులకు నుపమాన మగుపర్వతములందుఁ గలసామాన్యకాఠిన్యము, చెప్పఁబడక వ్యతిరేక మయిన కోమలత్వము చెప్పఁబడినందున వ్యతిరేక మయినది.

౨౧. సహోక్త్యలంకారము — హృదయరంజకముగా సహోర్థకమును (తోడను) గూర్చి చెప్పినచో, సహోక్తి :— నీకీర్తి నీశత్రువులతోడఁగూడ దిగంతముల కేగినది. ఇక్కడ పాటిపోయి దిగంతములను కేరెడు శత్రువులతోఁ గూడఁ జేర్చి దిగంతములవఱకును వ్యాపించిన కీర్తిని చెప్పటచేత సహోక్తి యయినది.

౨౨. వినోక్త్యలంకారము—వినోక్తి రమ్యస్వరూపయనియు హేయస్వరూపయనియు, ద్వివిధము. (౧) ఒకవస్తువు లేకపోవుటచేత వర్ణ్యము రమ్య మగు నని వర్ణించినచో రమ్యస్వరూప :— ఓరాజా! నీసభ దుష్టులులేక ప్రకాశించుచున్నది. ఇక్కడ దుష్టులను పదార్థము లేకపోవుటచేత వర్ణ్య మగుసభ రమ్యముగా నున్నదని వర్ణించుటచే రమ్యస్వరూప యయినది. (౨) ఒకవస్తువు లేకపోవుటచేత వర్ణ్యమకమ్య మగు నని వర్ణించినచో హేయస్వరూప :— విద్యహృద్యయిన నను విషయములేక ప్రకాశించుచున్నది. ఇక్కడ విషయ మనుపదార్థము

లేకపోవుటచేత వర్ణ్య మగు విద్య యరమ్యముగా నున్నదని వర్ణించుటచే హేయస్వరూప యయినది. ఏనికి వరుసగా చారుతావినోక్తి, అచారుతావినోక్తి అని పేర్లు.

౨౩. సమాసోక్త్యలంకారము—ప్రస్తుతవృత్తాంతమును వర్ణించుచుండగా, అప్రస్తుతవృత్తాంతము స్ఫురించినయెడల సమాసోక్తి:- చంద్రుడు రక్తఁడయి ప్రాచీముఖము నానుచున్నాఁడు. ఇక్కడ చంద్రుఁ డెట్టి నయి తూరుపుదిక్కు యొక్క యగ్రమునందుఁ గానఁబడుచున్నాఁడని ప్రస్తుతవృత్తాంతము వర్ణింపఁబడుచుండగా, చంద్రుఁడని వుంలింగవద ముండుటచేతను ప్రాచీ యని స్త్రీలింగవద ముండుటచేతను రక్తఁడు ముఖము ననువదముల కనురాగము గలవాఁడు మోము నని యర్థము లుండుటచేతను కాముకుఁడు కామినీముఖమును చుంబించుచున్నాఁడని యప్రస్తుతవృత్తాంతము స్ఫురించుటచేత సమాసోక్తి యయినది. సమాస మనగా సంక్షేపము. ప్రకృతాప్రకృతవృత్తాంతములు సంక్షేపముగా నిందు చెప్పఁబడును గాన దీనికి సమాసోక్తి యని పేరువచ్చినది.

౨౪. పరికరాలంకారము:-సాధిప్రాయవిశేషము లున్నచో పరికరము:-శీతాంశుధరుఁ డైనహరుఁడునాతాపమును బోఁగొట్టును గాక! ఇక్కడ శీతాంశుధరుఁ డనువిశేషణము తాపనివారణసామర్థ్యాధిప్రాయగర్భితముగనుక పరికరాలంకార మయినది. ప్రకృతార్థమునకు విశేషతాత్పర్యమును గలిగించు విశేషణములు సాధిప్రాయవిశేషణములు.

౨౫. పరికరాంశురాలంకారము:-సాధిప్రాయ విశేషమున్నచో పరికరాంశురము:-చతుర్ముఖఁడు మీఁకు బురుషార్థచతుష్టయము నిచ్చుచుగాక! ఇక్కడఁ బరుర్ముఖఁ డను విశేషము చేత సాత్విక

చేతులు గల విష్ణువే నాలుగుపురుషార్థముల నీయ సమర్థుడని బోధించు చుండుటచేతఁ బరికరాంకుర మయినది.

౨౬. స్తోపాలంకారము.—అనేకార్థములు గలుగునట్లు చెప్పి నచో స్తోపము:—అది ప్రకృతస్తోపమనియు, అప్రకృతస్తోప మనియు, ప్రకృతాప్రకృతస్తోప మనియు, త్రివిధము.

(౧) ప్రకృతస్తోపము.—అనేకార్థములు కేవలవర్ణ్యములయందే యుచ్చినచోఁ బ్రకృతస్తోపము:— శంకరుఁడు మాధవుఁడు మాకు విజయ మిచ్చుఁగాక! ఇక్కడ స్తుతియు నిచ్చుచాఁడైన లక్ష్మీవల్లభుఁడైన శంకరుం డనియు, శంకరుఁడు మాధవుం డను వదముల కర్థ మయి కేవల ప్రకృతభూతు లయిన హరిహరులకు స్తోపచే నర్థ మగుటవలన ప్రకృతస్తోప మయినది. శివవరమున ఉమాధవుఁ డని పదవిభాగము.

(౨) అప్రకృతస్తోపము.—అనేకార్థములు కేవలావర్ణ్యముల యందే యుచ్చినచో నప్రకృతస్తోపము:—ఓకాంతా! నీముఖము శంబర సంగతాబ్జతుల్య మయి యున్నది. ఇక్కడ శంబర సంగతాబ్జ మయిన ప్రకృతమునకే హరిణయుక్తుఁ డయిన చంద్రుఁ డనియు నీటిని పొందిన పద్మ మనియు రెండర్థములు కలిగియున్నందున అప్రకృతస్తోప మయినది.

(౩) ప్రకృతాప్రకృతస్తోపము.—ఒక యర్థము ప్రకృతపరము గాను మఱియొక్క యర్థ మప్రకృతపరముగాను నున్నచో ప్రకృతాప్రకృతస్తోపము—పద్మాకర మూర్తికాకంకణాదులచే శోభిల్లుచున్నది. ఇక్కడ పద్మాకర మూర్తికాకాంకణాదు లనుదానికి కొలఁకు తరంగ ములచేతను జలబిందువులచేతను నని యైవప్పుడు ప్రకృతవర్ణ్యపరము గాను లక్ష్మీయొక్క హస్త ముంగరములచేతను కదియుములచేతను

వని యైనప్పు డప్రకృత మైన లక్ష్మీహస్తపరిమముగాను అర్థద్వయము కలిగినందున ప్రకృతాప్రకృత మైనది.

౨౭. అప్రస్తుతప్రశంసాలంకారము - ప్రస్తుతాంశము తోఁచు నట్లుగా సప్రస్తుతాంశమును ప్రశంసించినచో సప్రస్తుతప్రశంసః— ఇంద్రునిఁదప్ప వేటొకని యాచింపని యాచాతకపక్షియే పక్షులలో నెల్ల సుకృతి. ఇక్కడ నింద్రుని దక్క వేటొక్కని చాతకపక్షి యాచింప దని యప్రస్తుతవిషయమును జెప్పుటవలన త్సుంద్రులను యాచింపఁబోవక గుణాధ్యు నాశ్రయించినవాడే సుకృతి యను ప్రస్తుతాంశము తోఁచుచున్నది గనుక, అప్రస్తుతప్రశంస యయినది.

౨౮. ప్రస్తుతాంశురాలంకారము — ఒక ప్రస్తుతవిషయము ద్యోతక మగునట్లుగా మఱియొక ప్రస్తుతవిషయమును వర్ణించినచో ప్రస్తుతాంశురము. దీనినే యన్యోదేశ మందును. ఓభృంగరాజా ! చక్కని మాలతీకుసుమమును విడిచి కంటకములతోఁ గూడిన మొగలి పూవు మీఁదికిఁ బోయెద వేమి? ఇక్కడ నొక కులకాంత యొక తోఁటలో బరాంగనాసంగమార్థియై వల్లభుఁడు బోవుచుండఁగాఁ బ్రస్తుత మగపడుచు మాలతీపుష్పము నుండి మొగలిపూవు మీఁదికిఁ బోవుచున్న తుమ్మెదను గూర్చి యన్న పయివాక్యము వలన సుఖవ్రద మయిన కులాంగనా సంగమును విడిచి యసాయబహుళ మయిన పరాంగనాసంగమున కేలపోయెద వని భర్త నుద్దేశించి పలుకుట యను మఱియొక ప్రస్తుతాంశము బోధపడుచున్నది గనుక ప్రస్తుతాంశుర మయినది.

౨౯. పర్యాయోక్త్యలంకారము—(1) ఏవస్తువు నేప్రకారముగా వర్ణించిన సుబోధ మగునో యాప్రకారముగా వర్ణింపక భంగ్యం తరముచేఁ జెప్పినచో మొదటిపర్యాయోక్తి రాసలుపధూయోషన

మును వ్యర్థపఱచిన దేవుని గొలిచెడను. ఇక్కడ విష్ణువును లక్ష్మీవల్ల భాద్రపదవిశేషణములచే నుబోధ మగునట్లు చెప్పక రావూని శిరో మూత్రావశిష్టనిగాఁ జేసి యాలింగనాది క్రియాకర్త లేకపోవుటచే నాతనిభార్యయొక్క యావనమును వ్యర్థపఱచినవాఁ డను విశేషణ మును వాడుటచే మొదిటిపర్యాయోక్తి యయినది. (2) తన యభీష్టకార్యమును కార్యాంతరమివచేత సాధించుకొనినట్లు వర్ణించినచో రెండవపర్యాయోక్తి — ఓదంపతులారా! మీరీపొదరింట నుండుడు. నే నాచూతలతను చూచి వచ్చెదను. మామిడిచెట్టును చూచివచ్చెద ననుమివచేతఁ దొలగి తనయభీష్ట మయిన వధూవసుల యభేష్టావిహారమును కూర్చినట్లు వర్ణింపఁబడినందున రెండవపర్యాయోక్తియయినది.

30. వ్యాజస్తత్యలంకారము — (1) నిందావ్యాజమున స్తుతి చేసినచో మొదటివ్యాజస్తుతి—ఓగంగా! మహాపావులను స్వర్గము నకుఁ బంపుచున్న నీకు వివేక మెక్కడిది? ఇక్కడ బయికి నిందవలెఁ గనఁబఱచినను నీవు పావులను సహితము పావనులను జేసి స్వర్గస్థులు మున కర్హులను జేయుచున్నా వను స్తుతియే యుద్దేశింపఁ బడినందున మొదటివ్యాజస్తుతి యయినది. (2) స్తుతివ్యాజమున నింద చేసినచో రెండవవ్యాజస్తుతి—ఓదూతీ! నాపెనిమిటిని బిలువఁబోయి నానిమిత్త మయి యాతని దంతక్షతనఖక్షతములకు లోపయి శ్రమ నొందితివి గదా! నీ వెంత మంచిదానవు? ఇక్కడ బయికి స్తుతివలెఁ గనఁబఱచినను నానిమిత్త మయి పోయి దుష్టురాల వయి నావతితోనే సంభో గించి వచ్చితి వను దూషణమే యుద్దేశింపఁబడినందున నిందాగర్భిత మయిన రెండవవ్యాజస్తుతి యయినది.

30. వ్యాజనించాలంకారము — ఒక వస్తువును నిందించుటచే మఱియొకవస్తువు యొక్కనింద తోడినయెడల వ్యాజనింద—నన్నిట్లు దుఃఖము లనుభవింపు మని లిఖించిన బ్రహ్మ నింద్యుఁడు కాఁడు; ఆతని శిర జొక్కటి మాత్రమే ఖండించిన శివుఁడు నింద్యుఁడు. బ్రహ్మదేవుని యైదుతలలును దునుమక యొక్కతలను మాత్రమే తుని మిన శివుఁడు దూమ్యుఁడను శివనిందవలన బ్రహ్మవధాన్యుఁడని బ్రహ్మ నింద తోఁచుటచేత వ్యాజనింద యైనది.

31. ఆక్షేపాలంకారము—ఉక్తప్రతిషేధ రూపము, నిషేధాభాస రూపము, తిరోహితనిషేధవిధివ్యక్త రూపము, అని యిది త్రివిధము.

(1) ఉక్తప్రతిషేధ రూపము: — ఒకవస్తువును ముందుగాఁ గోరి, తరువాత, వస్త్రస్థితము కలుగుటచుబట్టి విచారణమీఁద దానిని నిషేధించినచో నుక్తప్రతిషేధ రూపాక్షేపము — ఓచంద్రా! నీ వొక్క సారి వర్షన మిమ్ము. అక్కఱ లేదు. నాప్రియురాలి ముఖ చంద్రబింబ మున్నది. ఇక్కడ మొదటఁ జంద్రబింబమును గోరి, తరువాత నాక్షాద ప్రాయ కాంతా ముఖ చంద్రబింబమును దలచుకొని చంద్రుని నిషేధించుటచేత నుక్తప్రతిషేధరూప మయినది.

(2) నిషేధాభాసరూపము—నిషేధము బాధింపఁబడినదయి యథార్థమునందుఁ బర్యవసించుచు నొకవిశేషార్థమును దెచ్చినచో నిషేధాభాస రూపాక్షేపము — ఓరాజా ! నేను దూతిని గాను. సీప్రియురాలిని దహించుచున్న యగ్నిపరు మగు విరహతాపమునుజూడ లేక వచ్చినదానను. ఇక్కడ దూతియే తాను దూతిని కానని చెప్పుటచే నిషేధ మాభాసమయి నేను సామాన్యముగాఁ గార్యార్థమయి పమయోచితముగా మృషావాక్యములు పలుకు దూతిని కానను

సర్థాంతరమునందుఁ బర్యవసించుచు నీవు వచ్చి యిప్పుడే వ్రియ్యరాలి ప్రాణములు కాపాడుకోవలె నను విశేషార్థమును జెచ్చినందున నిశ్చేదాభాసరూప మయినది.

(3) తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూపము — తన కిష్ట మయిన నిషేధమును జెప్పక తన కిష్టములేని విధిని జెప్పుచు స్వాభిమతనిషేధము గర్భికృత మగునట్లు చేసినచో తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూపము — ఓపియవల్లభా! నన్నిందు విడిచి దేశాంతరము పొమ్ము. నీవేగిన యుత్తరక్షణముననే నేనాదేశమునఁ బుట్టి మరల నీపాదనేవ చేసెదను. ఇక్కడఁ తన కిష్ట మయినప్రియ దేశాంతర గమన నిషేధమును జెప్పక, తన కిష్టము లేని దేశాంతరగమనవిధినే చెప్పుచు తన మరణమును సూచించు వాక్యములతోఁ దనబ్రతుకు గోరినయెడలఁ బోవలదను నిషేధము గమ్య మగునట్లు చేయఁబడినందున తిరోహిత నిషేధవిధివ్యక్తరూప మయినది.

33. విరోధాభాసాలంకారము — రెండు వాక్యములు పై కన్యోన్యవిరుద్ధార్థములుగాఁ గనఁబడు చున్నను, అర్థాంతరముచేత విరోధము పరిహార మయినచో విరోధాభాసము — ఆరాజా నీతిమంతుఁడయ్యను ననీతిని ప్రజా పాలనము చేసెను. ఇక్కడ నీతిమంతుఁడయ్య నీతిమాలి ప్రజాపాలనము చేసె నన్నయర్థము పైకి స్ఫురించు చున్నను, అనీతి యుచుదాని కీతిశాధన లేకుండ నని యర్థాంతర మయి పయివిరోధము పరిహార మయినందున విరోధాభాస మయినది.

34. విభావనాలంకారము — విభావనాలంకార మాఱువిధములు గలది.

(1) కారణము లేకయే కార్యము పుట్టినట్లు చెప్పినచో ఘోషటినిభావన — ఓకాంతా! నీపాదములు లక్ష్మక పెట్టక పోయినను

సెట్టి నగు చున్నవి. ఇక్కడ లక్షకపూత యనుకారణము లేకయే రక్తిమ యనుకారోత్పత్తి కలిగినట్లు నహజదారుణము లైనవరణములు వర్ణింపబడినందున మొదటివిభావన యైనది.

(2) సంపూర్ణకారణము లేకయే కార్యము పుట్టినట్లు చెప్పినచో రెండవవిభావన — మన్మథుఁ డతిమృదులాశ్రయములచేతనే ముల్లోకములను జయించెను. లోకముల గెలుచుటకు సంపూర్ణకారణము లైనకఠినబాణములు లేకయే కోమలపుష్పబాణము లనెడి యసంపూర్ణకారణముచేతనే లోకవిజయకార్యము నిర్వహించినట్లు చెప్పబడినందున రెండవవిభావన యైనది.

(3) ప్రతిబంధక మున్నను కార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో మూడవవిభావన — ఓరాజా! నీఖడ్గాహి పరసరేంద్రప్రాణానిలము లనే పానము చేయుచున్నది. సరేంద్రు లనఁగా రాజులును విషవైద్యులును గనుక, ఖడ్గ మనెడినర్పము విషవైద్యప్రతిబంధ మున్నను సరేంద్రప్రాణములు గొనుట యనుకార్యము కలిగినట్లు చెప్పబడినందున మూడవవిభావన యైనది.

(4) కారణము కానిదానివలనఁ గార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో నాలవవిభావన — ఆహా! ఇక్కడ శంఖమునందు వీణానినాదము కలుగు చున్నది! వీణానినాదము వట్టుటకు శంఖము కారణము కాకపోయినను, కామిషకంఠమును శంఖముగాను గళస్వరమును వీణానినాదముగాను నుద్దేశించి కారణము గానిశంఖమువలన వీణానినాద కార్యము కలిగినట్లు చెప్పబడినందున నాలవవిభావన యైనది.

(5) విరుద్ధకారణమువలనఁ గార్యము కలిగినట్లు చెప్పినచో నైడవవిభావన — ప్రియురాలి నెడఁబొసిన నన్ను శీతాంశురణములే సంతాప పెట్టుచున్నవి. ఇక్కడ చలువ గొలువవలసినశీతాంశురణము

లనువిరుద్ధకారణమువలన సంతాప మనుకార్యము పుట్టినట్లు చెప్పబడినందున నైదవిభావన యైనది.

(౬). కార్యమువలననే కారణము పుట్టినట్లు చెప్పినచో నాటవిభావన — ఓరాజా! నీకరకల్పవృక్షమువలననే కీర్తిపయస్సముద్రము పుట్టుచున్నది. కల్పవృక్షములు పుట్టుటకు పాలసముద్రము కారణ మైనట్లు జగత్ప్రసిద్ధమయి యుండగా నిక్కడ కరకల్పకమనెడికార్యమువలననే యశఃపయోనిధి యనుకారణము కలిగినట్లు చెప్పబడినందున నాటవిభావన యైనది.

౩౫. విశేషోక్త్యలంకారము:-సంపూర్ణమయిన కారణమున్నను కార్యము పుట్టలే దని చెప్పినచో విశేషోక్తి:- అమెహృదయములో స్మరద్వీపము పూర్ణముగా వెలుగు చున్నను స్నేహమావంతయుతగ్గలేదు. లోకములో దీపము వెలుగుటచేత చమురు తగ్గుట ధర్మమయి యుండగా నిక్కడ స్మరదీపము వెలుగుట యనుసంపూర్ణకారణమున్నను స్నేహ మనుచమురు తగ్గుట యనుకార్యము పుట్టకట్లు చెప్పబడినందున విశేషోక్తి యైనది. స్నేహమనగా చమురును ప్రేమమును.

౩౬. అసంభవాలంకారము:- జరిగినకార్యము విషయమయి యట్లు జరుగు నని యెవ్వరికి నూహించుటకీ శక్యము కాదని వర్ణించినచో ససంభవము:- ఒకగొల్ల శిశువు కొండ నెత్తు నని యెవ్వడనుకొనును? ఇక్కడ గోపాలబాలుఁ డైనకృష్ణుడు గోవర్ధన పర్వత నుత్తు నని యెవ్వరు ననుకో లే దని వర్ణింపబడినందున ససంభవమైనది.

౩౭. అసంగత్యలంకారము:-అది మూడువిధములు గలది.

(౧.) కారణ మొకచోటఁ గలుగఁగాఁ గార్యము ముఱియొక చోటఁ గలిగె నని చెప్పినచో మొదటి యసంగతి:— దుష్టులు రాజు చెవి కొఱకఁగా భృత్యజనులు చచ్చు చున్నారు. చెవి కొఱకుట యనుకారణము రాజునందుఁ గలుగఁగా కార్య మయిన మరణ మచ్చటం గలుగక భృత్యులయందుఁ గలుగుచున్న దని చెప్పఁబడి నందున నసంగతి యైనది. చెవికొఱకుట యనఁగాఁ గొండెములు చెప్పట గాని దుష్టులకొండెముల మూలమున ప్రకృతివర్గమునకు ప్రాణాపాయము వచ్చుచున్న దని తాత్పర్యము.

(౨.) ఒకచోటఁ జేయఁదగినపని మఱియొకచోట చేసినట్లు చెప్పినచో రెండవ యసంగతి:— ఓకాంతా! నీవు కంకణములు హస్తములందు ధరింపవలెనుగాని యిట్లు కన్నులందుఁ గంకణములు ధరింపవచ్చునా? ఇక్కడఁ జేతులయందు ధరింపవలసిన కంకణములు కన్నులయందుఁ ధరింపఁబడినట్లు చెప్పఁబడినందున నసంగతి యైనది. కంకణము లనఁగా హస్తాంగదము లనియు జలబిందువు లనియు నెఱుంగునది.

(౩.) ఒక కార్యమును జేయఁ దలఁచి తద్విరుద్ధమైన కార్యమును జేసినట్లు వర్ణించినచో మూడవయసంగతి:— దానవారిని మనస్సునందు నిలుపఁ టూని యతఁడు దానవారిని విడిచెను. ఇక్కడ దానవారిని మనస్సునం దుంచుకొనఁ దలఁచి దానవారిని విడుచుట యను విరుద్ధకార్యము చెప్పినట్లు చెప్పఁబడినందున నసంగతియైనది. దానవారియనఁగా విష్ణుమూర్తియనియు దానజల మనియుఁ జెలియునది.

3౪. విషమాలంకారము—అననురూపఘటనారూప మనియు, విరుజకార్యోత్పత్తిరూప మనియు, అనిష్టావాప్తిరూపమనియు, విషమాలంకారము మూడువిధములు గలది.

(౧.) అననురూపఘటనారూపవిషమాలంకారము:— ఒకదాని కొకటి తగనిపదార్థముల సంఘటనమును వర్ణించినచో అననురూప ఘటనారూపము:— ఈ శిరీషకునుమ నుకుమారశరీర మెక్కడ? దుర్భర స్మరజ్వరపరితాప మెక్కడ? ఇక్కడ మెత్తవిమేని కననురూపముగు దుర్భరమన్మథతాపము ఘటిల్లుట వర్ణింపఁబడినందున అననురూపఘట నారూప విషమాలంకార మయినది.

(౨.) విరూపకార్యోత్పత్తి రూపవిషమాలంకారము:— కారణ విరుద్ధమైన కార్యముత్పత్తియైనట్లు వర్ణించినచో విరూపకార్యోత్పత్తి రూపము:— ఓరాజా! సిఖడ్గము నల్లని దయ్యము డెల్లనికీర్తిని ఘటించు చున్నది. కారణ మెట్టిగుణము కలది యగునో కార్య మెట్టిగుణము కలదియో కావలసినది ధర్మ మగుచుండఁగా నల్లనికీర్తి యనుకారణము వలనఁ డెల్లనికీర్తి యనువిరూపకార్యము కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున విరూపకార్యోత్పత్తిరూపమయినది.

(౩.) అనిష్టావాప్తిరూపవిషమాలంకారము:— ఒకయిష్టకార్య ప్రాప్తికి యుత్సాహముగా నిష్టలాభము కలుగక యనిష్టము కలిగినట్లు చెప్పినచో అనిష్టావాప్తిరూపము:— మూషక మహారాజా చేతఁ బెట్టెను గొఱికియందున్న పాముచే భక్షింపఁబడియె. ఇక్కడ నాహారమునిమిత్త మయి పెట్టెను గొఱికినయెలుక కాహారము లభింపక పోవుటయే కాకి యనిష్ట మైనప్రాకాహాని కూడ సంభవించినందున అనిష్టావాప్తిరూప మయినది.

౩౯. సమాలంకారము — అనురూపవర్ణనరూపము, కారణ సారూప్యవర్ణనరూపము, అక్షేప కార్యసిద్ధివర్ణనరూపము, అని సమా లంకారము త్రివిధము.

(౧.) అనురూపవర్ణనరూపము — అనురూపము లగు రెండు వస్తువులకు సంఘటనము వర్ణించినచో మొదటిసమాలంకారము: — తనకుఁ దగినవర్ణల ముఁది ముత్యాలహార మామె కంఠము నాశ్రయించెను. ఇక్కడ ముత్యాలహారమునకు గళప్రదేశ మనురూపవర్ణల మని వర్ణింపఁబడినందున ననురూపవర్ణనరూపసమాలంకార మయినది.

(౨.) కారణసారూప్యవర్ణనరూపము — కార్యమునకుఁ గారణముతోడ నమాన రూపత్వమును వర్ణించినచో రెండవసమాలంకారము: — ఓలక్ష్మీ! నీటఁ బుట్టిన నీకు నీచోపసర్పణము సహజమే కదా? కారణ మైన నీటికి నీచోపసర్పణము సహజ మైనట్లే కార్యమైన క్షీరసముద్రనంభుత యగు లక్ష్మీకిని నీచోపసర్పణ మనునరూపత్వము వర్ణింపఁబడినందున కారణసారూప్యవర్ణనరూపసమాలంకార మైనది. నీచోపసర్పణ మనఁగా జలపక్షమునఁ బల్లములకుఁ బొలుట యనియు, లక్ష్మీపక్షమున నీచులను జేరుట యనియుఁ దెలియునది.

(౩.) అన్వేషకార్యసిద్ధివర్ణనరూపము — ఒకఁడు చేయఁదలంచిన కార్యముకష్టము లేకుండ సిద్ధించి నట్లు వర్ణించినచో మూడవసమాలంకార మగును: — ఓబావా! వారణమును గోరిన నీకు రాజద్వారమున వారణమే లభించినది గదా? ఇక్కడ వారణమును గోరినవాని కనాయాసముగా వారణమే లభించి నట్లు చెప్పఁబడినందున అన్వేషకార్యసిద్ధి వర్ణనరూపసమాలంకార మయినది. వారణ మనఁగా నేనుఁగును ద్వారనిరోధమును గనుక, ఏనుఁగును బహుమానము పొందఁగోరి పోయినవానికి రాజభటుల వలన నిరోధము కలుగఁగా బావమొంది పరిహాసముగాఁ బలికిన వాక్యము.

రం. చిత్రాలంకారము — ఒకఁడు చేయఁబూనినవనికి విపరీతమయిన ఫలమును పొందుట కయ్యవ్రయత్నించినట్లు వర్ణించినచోఁ

జత్రము — నుజనుఁ డొన్నత్యమును పొందఁగోరి సమ్రతను వహించును. ఇక్కడ నుజనుఁడు వంగియుండుట యనెడువని చేసి దానికి విపరీతఫల మయినయున్నది పొందఁగోరినందున చిత్రాలంకార మయినది.

రగ. అధికాలంకారము — అధికాలంకారము రెండువిధములు గలది.

(౧.) విస్తార మయిన యాధారమునకంటె నాధేయమున కాధిక్యమును వర్ణించినచో మొదటి యధికాలంకారము:— ఓరాజా! బ్రహ్మాండములను బుద్బుదములవలె ధరించిన యామహాజలము నీగుణములు నిలుచుటకుఁ జాలకున్నది. ఇక్కడ రాజునకు గుణములు మహాజలమును దాటిపోయె నని మహాధారమగు మహాజలము కంటెను నాధేయ మగు సుగుణజాల మధిక మయినట్లు వర్ణింపఁబడినందున మొదటియధికాలంకార మయినది.

(౨.) విస్తార మయిన యాధేయమున కంటె నాధారమునం దాధిక్యవర్ణనము చేసినచో రెండవ యధికాలంకారము:— ఓరాజా! సీయనంతగుణములు విక్రమించి యుండుటచేత వాగ్భ్రష్ట మంత గొప్పదే యనవచ్చును. ఇక్కడ రాజుయొక్క గుణము లన్నియుఁ దదాశ్రితకవికృతానంతకావ్యములం దిమిడె నని యాధేయ మయిన గుణజాలము కంటె నాధారమయిన కవివాగ్భ్రష్టమునం దాధిక్యము వర్ణింపఁబడినందున రెండవయధికాలంకార మయినది.

ర.౩. అల్పాలంకారము — అల్ప మయిన యాధేయవస్తువున కంటె నాధార మతిసూక్ష్మ మయినట్లు వర్ణించినచో నల్పాలంకారము:— ఇప్పు డీకాంతకు మణియుంగరము జవమాల యగుచున్నది. వేలికిముడ వలసినది గనుక సూక్ష్మ మయిన యుంగర మను

నాథేయము మణిబంధమునకే వదులయి మణిమాలవలె నుండి విరహావస్థవలన మణిబంధ మనునాధార ముతినూత్ముతను పొందినట్లు వర్ణింపఁబడినందున నల్పాలంకార మయినది.

ర౩. అన్యోన్యాలంకారము — రెండువస్తువుల కన్యోన్యోవకారమును వర్ణించినచో నన్యోన్యము:— కంకణముచే హస్తమును హస్తముచే గంకణమును శోభిల్లుచున్నవి. ఇక్కడ హస్తకంకణము లొకదానివలన నొకటి శోభిల్లుచున్న వని తెలిసి విరస్పరోపకారము వర్ణింపఁబడినందున నన్యోన్య మయినది.

ర౪. విశేషాలంకారము — ఆధారరహితాథేయవర్ణనరూపము, ఏకానేక గోచరత్వవర్ణనరూపము, అశక్యకార్యాంతరవికృతివర్ణన రూపము, అని విశేషాలంకారము త్రివిధము.

(౧). ఆధారరహితాథేయ వర్ణనరూపము — ప్రసిద్ధ మయిన యాధారము లేకున్నను నాథేయవస్తువు లుండి కార్యకరములగుచున్న వని వర్ణించినచో మొదటివిశేషము:— సూర్యుఁ డస్తమించినను నాతని కిరణములు దీపముల నాశ్రయించి రాత్రియందును జీకట్లను భేదించుచున్నవి. ఇక్కడఁ బ్రసిద్ధాధార మగుసూర్యుఁడు లేకపోయినను తదాథేయము లగు కిరణము లుండి తమపని చేయుచున్నట్లు చెప్పఁ బడినందున విశేష మయినది.

(౨) ఏకానేకగోచరశ్చ వర్ణనరూపము — ఒకవస్తువే యేక కాలమునం దనేకస్థలములయందున్నట్లు వర్ణించినచో రెండవవిశేషము:— ఓచెలీ నాకిప్పుడు లోపలను వెలుపలను ముందును వెనుకను సర్వత్ర ప్రియుండఁ తోచుచున్నాఁడు. విరహానికిఁ బ్రియుండను నొక్కవస్తువే బహుస్థలములయందుఁ గానఁబడుచున్నట్లు వర్ణింపఁబడినందున విశేష మయినది.

(3) అశక్యకార్యాంతరవికృతివర్ణనరూపము — ఒక కొంతపుఁ గార్యసిద్ధి కయి ప్రయత్నింపఁగా నసాధ్యవస్త్యంతరకరణము లభించి నట్లు వర్ణించినచో మూడవవిశేషము:— ఓరాజా! నిన్నుఁ జూచుట చేత మా కిప్పుడు కల్పవృక్షదర్శనము లభించినది. ఇక్కడ రాజదర్శనమున కయి యత్నింపఁగా దానిచేతనే యసాధ్యమయిన కల్పవృక్షదర్శనకార్యకరణము తటస్థించినట్లు చెప్పఁబడినందున విశేషమయినది. రాజా వితరణగరిమచేతఁ గల్పవృక్షమువంటివాఁ డని భావము.

౪౫. వ్యాఘాతాలంకారము — తథాకార్యతథాకారిత్యక్రియ, పోకర్యనిబద్ధకార్య విరోధిక్రియ, అని వ్యాఘాతము ద్వివిధము.

(౧). తథాకార్యతథాకారిత్యక్రియ — ఒక కార్యమునకు సాధనమయినదానిని తద్విరుద్ధమైన మఱియొక కార్యమునకు సాధనమయినదానినిగా వర్ణించినచో వ్యాఘాతము:— లోకమునకునంతోషకరములయినపుష్పములతో మన్మథుఁడు లోకములకు బాధను జేయుచున్నాఁడు. జగత్ప్రీతికి సాధనమయిన పుష్పములను తద్విరుద్ధమైన జగద్బాధకు సాధనముగాఁ జేసినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాతమయినది.

ఒకఁ డోకపనికి సాధనముగాఁ జేసికొన్నదానిని తత్రుతి భటుఁడు తద్విరుద్ధమయిన పనికి సాధనముగాఁ జేసికొన్నట్లు వర్ణించినను వ్యాఘాతమే మగును:— తన వాడిచూపునఁ జూచి మరుని రూపు మాపిన యీశివునిఁ దనవాడిచూపునఁ జూచి పార్వతి మరల మరుని బ్రతికించుచున్నది. మన్మథదహనమునకు చూపే సాధనమయినను శివునిజయించి మన్మథునిపాలు చేసిన పార్వతిచూపే మన్మథుని బ్రదికించుట యను తద్విరుద్ధకార్యమునకు సాధనమయినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాతమయినది.

(౧) సౌకర్యనిబద్ధకార్యవిరోధిక్రియ:—ఏసాధనము చేత నౌక కార్యము నిశ్చయింపఁబడునో యాసాధనముచేతనే తద్విరుద్ధకార్యము సుకరముగా నమర్థింపఁబడినట్లు వర్ణించినచో వ్యాఘాతము:—
ఓ కుమారా! బాలుఁడవు గనుక నిన్ను రాజ్యమందు నిలిపెదను. ఓజనకా! బాలుఁడ నగుటచేతనే నన్ను రాజ్యమునందు నిలువ వలదని ప్రార్థించెదను. ఇక్కడ తండ్రి కుమారుని పడుచువాఁ డను హేతువుచేత రాజ్యమునందు నిలువ నిశ్చయింపఁగా ననుభవము లేని పడుచువాఁ డనెడి యా హేతువుచేతనే తద్విరుద్ధ మగు నిలుపఁగూడక పోవుటను సుకరముగా సాధించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాఘాత మయినది.

ర౬. కారణమాలంకారము:—వరుసగా నుత్తరోత్తరము లకు పూర్వపూర్వములు కారణము లయినట్లు గాని, పూర్వపూర్వముల కుత్తరోత్తరములు కారణము లయినట్లు గాని, కొన్ని సంగతులును జెప్పినచోఁ గారణమాల:—నీతిచేత ధనమును, ధనముచేత వితరణమును, వితరణముచేతఁ గీర్తియు, కీర్తిచేత స్వర్గమును గలుగును. ఇక్కడ నుత్తరోత్తరములకుఁ బూర్వపూర్వములు హేతువులుగాఁ జెప్పఁబడినందున మొదటి కారణమాల మయినది. నరకము పాపమువలనను, పాపము దారిద్ర్యమువలనను, దారిద్ర్యము దాన హీనతవలనను గలుగునుగాన దానపరుఁడవు కమ్ము. ఇక్కడఁ బూర్వపూర్వముల కుత్తరోత్తరములు హేతువులుగాఁ జెప్పఁబడినందున రెండవకారణమాల మైనది.

ర౭. ఏకావశ్యలంకారము:—ఉత్తరోత్తరపదమునకుఁ బూర్వపూర్వపదము ఏకేవమగునట్లుగాఁ గాని, పూర్వపూర్వపదమునకు

కుత్తరోత్తరపదము విశేషణ మగునట్లుగాఁగాని, వర్ణించినచో, ఏకావళి:—అకవికన్యాయ కర్ణాంతరవిస్తారములు ; కర్ణములు దోస్తంభ అంబమానములు ; దోస్తంభములు జానపర్యంతములు. ఇక్కడ పూర్వము లైనకన్యలను గుఱించి యుత్తరము లయినకర్ణములకును, కర్ణములనుగూర్చి దోస్తంభములకును, దోస్తంభములనుగూర్చి జాన పులకును విశేషాశ్చయము చెప్పఁబడినందున నేకావళి యైనది. ఈప్రకారముగానే రెండవది యూహించుకొనునది.

౪౨. మాలాదీపకాలంకారము:— దీపకాలంకార లక్షణమును, ఏకావళీలక్షణమును, రెండునుగూడఁ గలిగినచో మాలాదీపకము:— లక్ష్మీ కిరుణచే నీకటాక్షములయందును, నీకటాక్షములచేత విబుధులయందును జేరెను. ఇక్కడ వర్ణ్య మైనరాజకటాక్షములయందును అనర్ణ్య మైనవిబుధులయందును లక్ష్మీనివాసత్వ సుఖశోభనము చెప్పఁబడినందున దీపకలక్షణమును, విబుధులనునుత్తరలరమునకుఁ గటాక్షము లనపూర్వపదము విశేషణమగు ట్లుగాఁచుప్పఁబడినందున నేకావళీలక్షణమును పట్టినది.

౪౩. సారాలంకారము:— పూర్వపూర్వమునకంటె నుత్తరోత్తర ముత్కృష్ట మయినదిగా వర్ణించినచో సారము:— లోకములోఁ దేనె మధుర మయినది ; అమ్మ మంతకంటెను మధుర మయినది; కవివాక్య మమృతముకంటెను మధుర మైనది. ఇక్కడ తేనెకంటె సమృతమునకును, అమృతమునకంటెఁ గవివాక్యమునకును పూర్వపూర్వమునకంటె నుత్తరోత్తరమునకు గుణోత్కర్షణము వర్ణించుటవలన సారాలంకార మయినది.

౪౪. యథాసంఖ్యాలంకారము :— క్రమసంఖ్య గలవానిని యథాసంఖ్య గ్రమసంఖ్య గలవానిచో నవ్వయించునట్లు వర్ణించినచో

యథాసంఖ్యము:— ఓయీ! నీవు పుత్రులను మిత్రులను శత్రులను, బోషింపుము భూషింపుము దూషింపుము, ఇక్కడ “పుత్రులను బోషింపుము మిత్రులను భూషింపుము శత్రువులను దూషింపుము” అని యథాసంఖ్యముగా ననగా మొదటిది మొదటిదానితోను, రెండవది రెండవదానితోను మూడవది మూడవదానితోను అన్వయించు నట్లు వర్ణింపఁబడినందున యథాసంఖ్య మయినది. క్రమాన్వయమును బట్టి దీనిని కొందఱు క్రమాలంకార మందురు.

గిం. పర్యాయాలంకారము :— ఏకానేకాశ్రయరూపము, అనేకేకాశ్రయరూపము, అని పర్యాయాలంకారము ద్వివిధము.

(౧). ఒకవస్తువునకుఁ గ్రమముగా ననేకాధారములను వర్ణించినచో మొదటిపర్యాయాలంకారము:— అమముఖకాంతి వద్దమును విడిచి యిప్పుడు చంద్రుని జేరుచున్నది. ఇక్కడ ముఖకాంతికి మొదట బగలు పద్మాశ్రయమును తరువాత రాత్రి చంద్రాశ్రయమునుగా, ననేకాశ్రయములు చెప్పటవలనఁ బర్యాయాలంకార మైనది.

(౨). ఒకవస్తువునందుఁ గ్రమముగా ననేకాధేయములను వర్ణించిన రెండవపర్యాయాలంకారము :— పూర్వము ప్రవాహమున్నచోట నిప్పు డిసుకతిన్న కానఁబడుచున్నది. ఇక్కడ నాధార మగునొక్కస్థలమునంగే ప్రవాహమును పులిసము ననెడియనేకాధేయవస్తువు లున్నట్లు వర్ణింపఁబడినందున రెండవపర్యాయాలంకార మయినది.

గి.౨. పరివృత్త్యలంకారము:— ఒకదాని నిచ్చి మఱియొకదానినిఁ బుచ్చుకొన్నట్లు వర్ణించినచోఁ బరివృత్తి. అల్పము నిచ్చి యధికమును స్వీకరించినట్లుగాని, అధికము నిచ్చి యల్పమును స్వీకరించినట్లుగాని, సమవ్యయముచే సమస్వీకరణము జేసినట్లుగాని,

మూడువిధములుగాఁ జెప్పవచ్చును:— రాజు తానొక్కఁబాణమును విడిచి శత్రువుల యపారరాజ్యలక్ష్మ్యలను గ్రహించుచున్నాఁడు. ఇక్కడ రాజు బాణ మను నొక్కవస్తువు నిచ్చి యనేకము లయిన రాజ్యలక్ష్మ్యలను స్వీకరించినట్లు చెప్పఁబడినందున మొదటి పరివృత్తి యయినది.

౫౩. పరిసంఖ్యాలంకారము:— ఒకవస్తువు నొకచోట నిక్షేపించి మఱియొకచోట విధించినయెడలఁ బరిసంఖ్య:— స్నేహాత్మయము దీపములఁ గలుగవలెను గాని కాఘనుల మనస్సులందుఁ గలుగ రాదు. ఇక్కడ స్నేహాత్మయము స్త్రీలమనస్సులయం దుండఁగూడ దని నిక్షేపించఁబడి దీపములయం దుండవలెనని విధింపఁబడినందునఁ బరిసంఖ్యాలంకారమయినది. స్నేహాత్మయ మనఁగా ప్రేమ తగ్గుటయు, చమురు తగ్గుటయు, నని తెలియవలెను.

౫౪. వికల్పాలంకారము:— సమబలము గలరెండువిరోధకార్యములలో నేదైన నొకటి చేయవలె ననివర్ణించినచో వికల్పము:— ఇప్పుడు నీవు శిరస్సు నైనను ధనుస్సునైనను పంచుకొని శత్రున కభిముఖముగాఁ బోవలెను. ఇక్కడ యుద్ధమును సంధియునను సమాన బలము గలరెండువిరోధకార్యములలోఁ దలపంచుకొని సంధి కయినను విల్లు పంచుకొని యుద్ధమున కయినను నేతో యొకదానికీఁ బోవుట చేయవలె నని వర్ణించుట వలన వికల్ప మయినది.

౫౫. సముచ్చయాలంకారము:— అది ద్వివిధము.

(౧) విరుద్ధములు కానిబహుకార్యము లేక కాలమునందుఁ బ్రొత్తించినట్లు వర్ణించినచో మొదటిసముచ్చయము:— యుద్ధభూమి యందు నీశత్రువులు నొచ్చియు విచ్చియుఁ జచ్చియుఁ బలుతెఱుగులపా

రయిరి. ఇక్కడఁ బరస్పరవిరుద్ధములు కాని నొచ్చుట విచ్చుట చచ్చుట యనుకార్యము లేకకాలమునందు సంప్రాప్త మయినట్లు చెప్పఁబడినందున సముచ్చయాలంకార మయినది.

(౨). ఒక కార్యమున కొక్కకారణమే చాలి యున్నను ననేక కారణములను జెప్పినచో రెండవసముచ్చయము — ఆతని మదము నకు ధనమును యోవనమును కలమును రూపును విద్యయు హేతువులయినవి. ఇక్కడ మదమును జేయుటకు ధనయోవనాదులలో నొక్కకారణమే చాలియున్నను ధనాదికారణములను జెప్పింటిని జెప్పట చేత సముచ్చయ మయినది.

౫౬. కారకదీపకాలంకారము:—క్రమముగా ననేకక్రియల లేక కర్తృకారకాస్వయము కలుగునట్లు వర్ణించినచో, కారకదీపకము:— అతఁడు తన యింటిని విమర లేక నాలుగడుగులు నడుచును దిరిగి చూచును మరల వచ్చును సిట్టూర్పులను విడుచును. ఇక్కడ నడుచు చూచు వచ్చు విడుచు ననుబహుక్రియ లేక కర్తతో నన్వయించునట్లు చెప్పఁబడినందున కారకదీపక మయినది.

౫౭. సమాధ్యలంకారము:—ఒక కారణముచేతనే కార్యారంభ మగుచున్నను మఱియొక్క కారణముచే నారంభకార్యమునకు సౌలభ్య మగుచున్నట్లు వర్ణించినచో సమాధి:— చోరుఁడును వేగిరపడుచుండె నింతలో నూర్పుడు నస్తమించెను. ఇక్కడ చార్యకార్యా రంభము నకు దొంగయొక్క వేగిరపాటు చాలి యున్నను సూర్యాస్తమాన మను కారణంతర మాకార్యమునకు సౌకర్యము కలిగించినట్లు వర్ణించినందున సమాధి యయినది.

౫౮. ప్రత్యనీకాలంకారము:— బలవంతుఁ డగు శత్రువును జయింప లేక తత్ప్రతిమునానిని దిరస్కరించెనని వర్ణించినచో, ప్రత్య

నీకము:—ఇందీవరము తన్ను మించిన కన్నుల గలువ లేక కన్నుల చెంత నున్న చెవులఁ గ్రిందు పఱుచుచున్నది. కలువ తన్ను జయించు నేత్రమును జయింప కత్తిలేక నేత్రముల దావుచేరిన కణ్ణములను లాఘవపఱచినట్లు చెప్ప బడినందున ప్రత్యేక మయినది. నల్లగలువ కర్ణభూషణ మయి చెవిపయి నున్నందునఁ జెవిని క్రించుపఱచి నల్లు చెప్పఁబడినది.

గృ. కావ్యార్థావ త్త్వలంకారము:— ఒక యుత్కృష్టవస్తువే సాధింపఁబడు చున్నప్పుడు తక్కువవస్తువును సాధించుట యెంత యని వర్ణించినచోఁ గావ్యార్థావ త్తి:—ఓకాంతా! నీముఖముచేతఁ జంద్రుఁడే జయింపఁబడుచుండఁగా నింకఁ బద్మ మెంత? ఇక్కడ దుర్జయుఁ డగు చంద్రుఁడే ముఖముచే జయింపఁ బడుచుండఁగా కైముఠిఁవ్యాయమున నుకర మైనపద్మవిజయ మెంతటికార్య మని చెప్పఁబడినందున కావ్యార్థావ త్తి యైనది.

౬౦. కావ్యలింగాలంకారము:—మొదట నొకదుష్కరమయిన యర్థము నుపపాదించి, అది సంభవించఁ దగని దయి నచుద్ధింప వలసి యుండఁగా, వాక్యార్థమును గాని పదార్థమునుగాని హేతువుగాక జేసి దానిని సమర్థించినచో గావ్యలింగము. దుష్కరార్థమును వాక్యార్థముచే సమర్థించినయెడల వాక్యార్థ హేతుకము:— ఓకాముఁడా! నేను నిన్ను జయింపఁగలను; నామనస్సులో ఫాలాక్షుఁ డున్నాఁడు. ఇక్కడ దుష్కరమయిన కామజయ ముపపాదించఁబడి, (మనస్సథ దేహ దాహము చేసిన) ఫాలాక్షుఁడు మనస్సులో నున్నాఁడను వాక్యార్థముచే నది సమర్థింపఁబడినందున వాక్యార్థహేతుక కావ్యలింగ మయినది. దుష్కరార్థమును బదార్థముచే సమర్థించినయెడల, పదార్థ హేతుకము:— సహ్యానిర్వృతఁడ నయిక్రోధనిగ్రహము చేసెదను. ఇక్కడ దుష్కర

మయిన శ్రోధనిగ్రహ ముచరాదింపఁబడి, అది శమాన్వితుఁ డను పదార్థముచే సమర్థింపఁబడినందునఁ బదార్థహేతుక కావ్యలింగ మయినది.

౬౮. అర్థాంతరన్యాసాలంకారము — ప్రస్తుత మయినవిశేష మును సమర్థించుట కయి యప్రస్తుత మయినసామాన్యమును జెప్పినను, ప్రస్తుత మయినసామాన్యమును సమర్థించుటకయి యప్రస్తుత మయినవిశేషమును జెప్పినను, అర్థాంతరన్యాసము. విశేషమును సామాన్యముచే సమర్థించుట :- రామకార్యమునకయి హనుమంతుఁడు సముద్రమును లంఘించెను; మహాత్ములకు దుష్కర మేమి యున్నది? హనుమంతుఁడు సముద్రమును దాటె నను ప్రస్తుత విశేషాంశమును జెప్పి దానిని సాధించుటకయి మహాత్ములకు దుష్కర మేమి యున్న డనుసామాన్యాంశమును జెప్పినందున మొదటి అర్థాంతరన్యాస మయినది. సామాన్యమును విశేషముచే సమర్థించుట. — మహాత్ములను జేరిన యల్పులును గౌరవము నొందుదురు. పుష్పమును గూడి దారము తల కెక్కదా? ఇక్కడ మహాత్ములను జేరినయల్పులు గౌరవము నొందుదు రనుసామాన్యాంశము చెప్పఁబడి, దానిని సాధించుట కయి పుష్పమును గూడి దారము తల కెక్కదా యను విశేషాంశము చెప్పబడినందున రె డవ అర్థాంతరన్యాస మయినది.

౬౯. వికస్వరాలంకారము — ఒక విశేషార్థమును సమర్థించుట కయి సామాన్యము గ్రహింపఁబడి మరలసామాన్యమును సమర్థించుటకు మఱియొకవిశేషము చెప్పఁబడినచో వికస్వరము :- ఆ రాజా నెవ్వరును జయింప లేకు. మహాత్ములు సముద్రమువలె ససాధ్యులు సుమా. ఇక్కడ రాజా నెవ్వరును జయింపలే రనువిశేషము గ్రహింపఁ బడి దానిని సమర్థించుట కయి మహాత్ములసాధ్యులను సామాన్యము

చెప్పబడి గూసానూన్యమును నుగల సాధించుటకయి సముద్రము వలె నను నుపమానరూపమైన విశేషము చెప్పబడినందున వికస్వర ఘోషమని.

౬౩. ప్రాథోక్త్యలంకారము — క్రియాధిక్యమునిమిత్త మయి హేతువు కాని దానియందు హేతుత్వమును గల్పించినచో ప్రాథోక్తి :— ఆమెశిరోజములు యనువాతీరతనూలవల్లికలవలె నీలములుగా నున్నవి. తనూలవల్లికలనీలత్వమునకు యనువాతీరమునం దుండుట కారణము కాకపోయినను తనూలవల్లికలయందు నీలత్వాతిశయమును జెప్పటకయి సల్లచినీగు గలయనువాతీరమునం దుండుట హేతువుగా జెప్పబడినందున ప్రాథోక్తి యయినది.

౬౪. సంభావనాలంకారము — ఈలాగున నయిన పక్షమున నిట్లుగునని ప్రకృతకార్యసిద్ధికోట కూహించినచో సంభావన :— ఓరాజా! వర్ణించెనువాడు శేషుఁ డయ్యెనా నీగుణములను పూర్వముగా వర్ణింపఁ గలుగును. ప్రకృతకార్య మైన గుణవర్ణనముకోటకు వర్ణించెనువాడు శేషుఁ డయ్యెనుపక్షమునఁ గార్యసిద్ధి యగు నని యూహింపఁబడినందున సంభావన యైనది.

౬౫. మిథ్యాధ్యవసీత్యలంకారము — ప్రకృతమునకు మిథ్యాత్వమును నూదించుటకయి మిథ్యాభూత మైన దానిని కల్పించినచో మిథ్యాధ్యవసీతి :— ఆకాశపుష్పమును ధరించినవాడు వేళ్ళను వశ్యముగాఁ జేసికొనును. ఇక్కడ వేళ్ళను వశ్యురాలినిగాఁ జేసికొఁ గలుగుట మిథ్యయని చూపుటకయి మిథ్య యైనయాకాశ పుష్పధారణము కల్పింపఁబడినందున మిథ్యాధ్యవసీతి యైనది.

౬౬. లలితాలంకారము — ప్రకృత మైన వాయుకాధిభర్తి యందున్న ప్రస్తుతవృత్తాంతమును జెప్పక తత్పక్షకాప్రస్తుతవృత్తాంత

మును వర్ణించినచో లలితము:—ఆనుందరి జలము పోయినతరువాత నేతువు గట్టఁ దలఁచు చున్నది. తన్ను బలిమాలి వచ్చిననాయకుని గసరి పోనాడుకొని యతఁడు పోయినతరువాత ప్రార్థించి తెచ్చుట కయి ప్రయత్నించు చున్నదన్నప్రకృతవృత్తాంతమును వర్ణింపక తత్సదృశ మైనగతజలనేతుబంధనవృత్తాంతమును వర్ణించినందున లలిత మయినది.

౬౭. ప్రహర్షణాలంకారము — సర్వేంద్రియనుభూనుభవము కలిగించెడు భావము పహర్షము అట్టి హర్షప్రద మయిన యర్థము యొక్కసిద్ధి ప్రయత్నము లేకయే సంభవించినట్లు వర్ణించినచో మొదటిప్రహర్షణము:—ఆతఁ డేనుందరిని గోరి పిలిపింపఁ దలచి యుండెనో యానుందరియే దూతికగా వచ్చెను. ఓకపురుషుఁడు గోరిన నుందరి ప్రయత్న మక్కఱ లేకయే దూతికగా వచ్చి లభించునట్లు చెప్పఁబడినందున మొదటిప్రహర్షణ మైనది. గోరినయర్థమునకంటె నధికార్థము సిద్ధించెనని వర్ణించినచో రెండవప్రహర్షణము:—వెలుతురు నిమిత్తము దీప మెగఁద్రోయఁగానే నూర్యోదయ మాయెను. ఇక్కడ వచార్థప్రకాశనముకొఱకు దీప మెగఁద్రోయఁగా దీపముకంటె నధిక ప్రకాశము గల నూర్యుఁడు దైవవశమున నుదయించెనని చెప్పుటచేత రెండవప్రహర్షణ మయినది. అర్థసిద్ధికొఱ కుపాయాన్వేషణము చేయు చుండఁగానే తదర్థసిద్ధి యయ్యెనని వర్ణించినచో మూడవప్రహర్షణము:—ఆతఁడు పెన్నిధిని గోరి నిధ్యంజనౌషధీమూలమును ద్రవ్యు చుండఁగాఁ బెన్నిధియే కానఁబడెను. ఇక్కడ నొకపురుషుఁడు ధన నిక్షేపమును గోరి దానిని పొందుటకు సాధన మయినద్రవ్యాంజనౌషధి యొక్కవేరును త్రవ్వించుండఁగా నక్కడ ధననిక్షేపమే లభించెనని చెప్పబడినందున మూడవప్రహర్షణ మయినది.

౬౮. విషాదనాలంకారము—ఈప్రకారస్థితిలోఁగల యత్నము చేయుచుండఁగా దైవవశముచేతఁ తద్విరుద్ధ మయిన యనిష్టార్థప్రాప్తి యైనట్లు వర్ణించినచో విషాదనము:—దీప మెగననఁద్రోయ యత్నించు చుండఁగా దీప మాటిపోయెను. ఇక్కడ దీప మెగననఁద్రోచి యెక్కువ వెలుతురును కలిగింప యత్నించు చుండఁగా దీప మాటిపోయి మును పున్న వెలుతురుకూడఁ బోయి యనిష్టప్రాప్తి యయినట్లు వర్ణింపబడి నందున విషాదన మయినది.

౬౯. ఉల్లాసాలంకారము—ఒకరిగుణదోషములచే నితరులకు గుణదోషములు కలిగినట్లుచెప్పినచో నుల్లాసము. అది నాలుగు భేద ములుగలది.

(౧). ఒకరిగుణముచేత మఱియొకరికి గుణోత్పత్తిని వర్ణించినచో మొదటి యల్లాసము:—ఆపతివ్రత తననీట న్నానముచేసి తన్నుఁ బవిత్రురాలినిగాఁ జేయు నని గంగానది తలఁచుచున్నది. ఇక్కడ పతివ్రతిగుణముచేత గంగకు గుణోత్పత్తి యైనట్లు తెప్పఁబడి నందున మొదటియల్లాస మయినది.

(౨) ఒకరిదోషము చేత మఱియొకరికి దోషోత్పత్తిని వర్ణించినచో రెండవయల్లాసము:—ఓరాజా! అరణ్యమార్గముల నడిచెడు నీకశ్రుకాంతిలు తిమ కుచములయం దుంచిన కాశిన్యమును పాదములయం దుంచ లే దని బ్రహ్మను నిందింతురు. ఇక్కడ స్త్రీలచరణములయందలి యకాశిన్యదోషముచేత బ్రహ్మకు నిందాదోషము చెప్పఁబడినందున రెండవయల్లాస మయినది.

(౩) ఒకరి గుణముచేత మఱియొకరికి దోషోత్పత్తిని వర్ణించినచో మూడవయల్లాసము:—త్యాగిశీలుఁ డయినసజ్జనుని బొందికకుండుట ధనముయొక్క యభాగ్యము గాని సజ్జనునిదోషము గాదు.

ఇక్కడ సజ్జనునిగుణముచేత ధనమునకు దోషము చెప్పబడినందున మూడవయుల్లాస మయినది.

(౪) ఒకరిదోషముచేత మఱియొకరికి గుణోత్పత్తిని వర్ణించినచో నాలవ యల్లాసము:— అడుప్తరాజు నేవకలను జంపకుండుటయే వారికిఁ బరమలాభము. ఇక్కడ రాజయొక్క దుష్టత్వదోషముచేత పరిజనులకు చావు లేకుండుటయే గుణముగాఁ జెప్పబడినందున నాలవయుల్లాసమయినది.

౭౦. అవజ్ఞాలంకారము—అవజ్ఞాలంకారము ద్వివిధము.

(౧) ఒకరియొక్క గుణముచే మఱియొకరికి గుణము కలుగనట్లు వర్ణించినచో మొదటియవజ్ఞ:— బొక్కెన సముద్రమున మునిగినను కుండెడు నీటినే గ్రహించుచున్నది. బొక్కెనకు బహుజలసమృద్ధమయిన సముద్రమును జేరినను దానిగుణము కలుగక యల్పజలమే వచ్చిన దని చెప్పటచేత మొదటియవజ్ఞ యయినది.

(౨) ఒకరియొక్కదోషముచేత మఱియొకరికి దోషము కలుగనట్లు వర్ణించినచో రెండవయవజ్ఞ:— కమలము ముడుచుకొన్న మాత్రముచేతఁ బూర్ణిమాచంద్రునకు లోపమేమి? ఇక్కడ పద్మయొక్క దోషముచేతఁ జంద్రునకు దోషము కలుగనట్లు చెప్పబడినందున రెండవయవజ్ఞ యయినది.

౭౧. అనుజ్ఞాలంకారము — దోషమునం దేదో గుణ మున్నదను హేతువుచేత నాదోషమునే కోరినట్లు వర్ణించినచో ననుజ్ఞ:— ఈశ్వరభక్తిని కలిగించు గుణమందుండటచేత నేనాపదలనే కోరెదను. ఇక్కడ నాపద లనుదోషమునం దీశ్వరుని మఱువకుండఁ జేయుగుణముండుటనుబట్టి యాయాపదలనే కోరినట్లు వర్ణింపబడినందున ననుజ్ఞ యైనది.

22. లేశాలంకారము — అనుకూల మగుటనుబట్టి దోషమును గుణమునుగాఁ జెప్పినను, ప్రతికూల మగుటనుబట్టి గుణమును దోషమునుగాఁ జెప్పినను, లేశము: — మధురవాక్యములు లేని సకలపక్షులకును స్వచ్ఛందవిహారము కలుగుచుండఁగా, ఓచిలుకా! నీ కీపంజర బంధముకలుగుట నీవాజ్ఞాధుర్యముయొక్క ఫలమే కదా? ఇక్కడ మొదటివాక్యమునందు స్వచ్ఛందవిహారాను కూల్యమునుబట్టి దోషమయిన వాజ్ఞాధుర్య రాహిత్యమును గుణమునుగాఁ జెప్పటచేతను, రెండవవాక్యమునందు స్వేచ్ఛావిహారాభావ ప్రాతికూల్యమును బట్టి గుణ మయిన వాజ్ఞాధురిమమును దోషమునుగాఁ జెప్పటచేతను రెండువాక్యములును వరుసగా ద్వివిధ మయిన లేశాలంకారమునకు నుదాహరణము లయినవి.

23. ముద్రాలంకారము — ప్రకృతార్థబోధకము లయిన పదములచేతనే ప్రకృత మయిన సూచ్యార్థసూచనమును వర్ణించినచో ముద్ర: — ఆటవెలది గీత మందంబుగాఁ జేసె, మృదుపదాభితోడ మెచ్చువుట్ట. ఆటవెలది యనఁగా వేళ్ళయు నాటవెలది యను గీత పద్యమును గనుక, ఆటవెలది (వేళ్ళ) మృదుపదములతో గీతము (పాట) ను మెచ్చువుట్టున ట్లందముగాఁ జేసె నను ప్రకృతార్థ ప్రతిపాదకము లయిన పదములచేతనే ప్రకృతమందు సూచ్యమయినయాట వెలది యను గీతపదమును మృదుపదములతో మెచ్చువుట్టున ట్లందముగాఁ జేసె నన్న యర్థముయొక్క సూచనగూడ వర్ణింపఁబడినందున ముద్రాలంకార మయినది.

24. రత్నావళిలంకారము — ప్రకృతార్థమున కప్రకృతార్థతాదాత్మ్యము తోఁచుటకయి ప్రకృతార్థబోధకపదముల చేతనే ప్రసిద్ధక్రమమును వదలకుండ సప్రకృతార్థమును నిర్దేశించినచో

రత్నావళి:—నీవు చతురాన్యుడవును పురుషోత్తముడవును సర్వజ్ఞుడవును నయి వెలయుచున్నావు. ఇక్కడ వర్ణ్యమయిన రాజున కప్రకృతము లయిన బ్రహ్మాదులతాదాత్మ్యము తోచుటకు నేర్పు గలమాటలు గలవాడవును పురుషశ్రేష్ఠుడవును సమస్తమును డెలిసినవాడవు నను ప్రకృతార్థములను బోధించెడు చతురాన్య పురుషోత్తమసర్వజ్ఞపదములచేతనే క్రమముగా బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరు లను నప్రకృతార్థము నిర్దేశింపఁబడినందున రత్నావళి యయినది.

౭౫. తద్గుణ లంకారము — ఒకనస్తువు స్వగుణమును విడిచి యన్యగుణమును పొందినట్లు వర్ణించినచో తద్గుణము — ఓకాంతా! అధరకాంతిచే నీముక్కు ముశ్యము పన్నగాగమణి యగుచున్నది. ఇక్కడ నాసాహస్రక్రికము తనధవళ కాంతిని విడిచి యధరోష్ఠము యొక్క రక్తకాంతిని పొందినట్లు వర్ణింపఁబడినందున తద్గుణ మయినది.

౭౬. పూర్వరూపాలంకారము—ఇది ద్వివిధము.

(౧) స్వగుణమును విడిచి యన్యగుణమును స్వీకరించినవస్తువు నకుఁ గారణాంతరముచే మరల స్వగుణము వచ్చినట్లు వర్ణించినచో నొకపూర్వరూపము:—ఓరాజా! శివుని గళకాంతిచే నల్లపడిన శేషుఁడు మరల నీకుద్ధకీర్తిచేఁ దెల్లపడుచున్నాఁడు. ఇక్కడ శేషుఁడు స్వకీయమైన ధావళ్యమును విడిచి శివునికంత నీలిమను పొందినవాడై మరల రాజయొక్క యళకాంతిచే ధవళిమ నొందినట్లు చెప్పఁబడి నందున పూర్వరూపమైనది.

౨. వస్తువునకు నాళనము కలిగించిన తరువాతను పూర్వస్థితియే యున్నట్లు వర్ణించినచో రెండవపూర్వరూపము: — ఆకాంత కలివేళ సిగ్గుచే దీపము నార్చినను కాందికారత్నములచేత వెలుతు రట్ట యుండెను. ఇక్కడ కాంతికారణ మయిన దీప మార్పఁబడినను

గాంతి పోక యొద్దాణమునందలి రత్నములచేత దీప్తి పూర్వ రూపము ననే వెలుగుచున్నట్లు చెప్పఁబడినందున పూర్వరూప మయినది.

౭౭. అతద్గుణాలంకారము — అన్యవస్తువుయొక్క గుణమును పొందఁ దగిన కారణ ముండియుఁ బొందనట్లు వర్ణించినచో నతద్గుణము:—ఓరాజా! నీకీర్తిధావశ్యముచేత శివునికంత మైనను దెల్ల నగునుగాని నీకీత్రుల దుష్కీర్తి తెలుపు గాదు. ఇక్కడ కీత్రుల దుష్కీర్తి రాజయొక్క యశోధావశ్యమును జేసి వెల్లఁపడఁ దగి యుండియు తద్గుణమును పొందనట్లు వర్ణించినందున అతద్గుణ మైనది.

౭౮. అనుగుణాలంకారము — పూర్వము స్వతీస్సిద్ధముగా నున్నగుణమునకు మఱియొకవస్తువు యొక్కసంయోగము వలన గుణాధిక్యము కలిగినట్లు వర్ణించినచో ననుగుణము:— చెవులఁ జేర్చిన నీలోత్పలములు తత్కటాక్షులభిచే మఱిత నైల్యమును పొందు చున్నవి. ఇక్కడ నల్లగులువలయొక్క స్వతీస్సిద్ధనీలగుణమునకు కడకంటి చూపులచే మఱిత నలుపు కలిగినట్లు చెప్పఁబడినందున ననుగుణ మైనది.

౭౯. మీలితాలంకారము—గుణాదిసామాన్యముచేత భేదము కనఁబడనట్లు వర్ణించినచో మీలితము: — సీసహజారుణము లైన చరణములందు లక్ష్మకపూత కాసరాకున్నది. ఇక్కడ నరుణగుణ సామాన్యముచేత పాదములయందు లాక్షారసాలంకారము భేదముగాఁ గానఁబడునట్లు వర్ణింపఁబడినందున మీలిత మైనది.

౮౦. సామాన్యాలంకారము — సమానధర్మము గలరెండు వస్తువులలో నేది యేవస్తువో తెలిసికొనుభేదము లేనట్లు వర్ణించినచో సామాన్యము:—కామరకొలఁకులోఁ జొచ్చిన యాకాంతల ముఖములే తెలియరాకున్నవి. ఇక్కడ సమానధర్మమునుబట్టి యుపమానోప

మేయము లయిన పద్యముఖములకు భేదమే కానరానట్లు చెప్పబడినందున సామాన్యమయినది.

౮౧. ఉన్మీలితాలంకారము — రెండు స్తువులకు సాదృశ్యము వలన భేద ముగివడనప్పుడు కారణాంతరమునే భేదము తెలియ వచ్చినట్లు వర్ణించినచో నున్మీలితము — ఓ రాజా! నికీర్తిమగ్న మైన హిమవద్గిరిని దేవతలు తైత్త్యముచేతఁ దెలియుచున్నారు. ఇక్కడ యశోధానశ్యముచేత నభిన్న మయినహిమపశ్చ్యంతము వే అయిన తైత్త్యధ్యముచేఁ దెలిసికోబడట్లు వర్ణింపఁబడినందున నున్మీలితమయినది.

౮౨. విశేషాలంకారము — సమానధర్మము గల రెండువస్తువులలో నొకదాని కొకానొకకారణముచేత విశేషము కలిగినట్లు చెప్పినచో విశేషము:— తమ్మికోలఁగులో నోలలాడు శ్రీలముఖములును పద్మములును జంద్రోదయము కాఁగానే తెలియ నయ్యెను. ఇక్కడ భేదము కానరాకుండు పద్యముఖములలో నొకటియైన పద్మములకుఁ జంద్రోదయకారణమున మాకుళన మను విశేషము కలిగినట్లు వర్ణింపఁబడినందున విశేషాలంకారమయినది.

౮౩. గూఢోత్తరాలంకారము — ఒక రడిగిన ప్రశ్నకు మఱి యొకరు స్వాభిప్రాయగర్భితముగా నుత్తరము చెప్పినట్లు వర్ణించినచో గూఢోత్తరము — ఓకాంతా! ఈనది నిక్కడ దాటవచ్చువా? ఓపథికుడా! ఇక్కడ గాదు. ఆవేతనీసికుంజ మున్నచోటికిఁ బొమ్మ. నేను జూచెదను. ఇక్కడ నది యొక్కడ దాటవచ్చు నని పథికుఁ డడిగిన ప్రశ్న కొక యువతి మన కచ్చట సంగమానుకూలస్థల మనుస్వాభిప్రాయము గర్భమం దుండునట్లుగా వ్రబ్బుపోదకడ దాటవచ్చు నని యుత్తర మిచ్చినట్లు వర్ణింపఁబడినందున గూఢోత్తర మయినది.

౮౪. చిత్రోత్తరాలంకారము — ప్రశ్నాభిన్నోత్తర రూప మనియు, ఉత్తరాంతరాభిన్నోత్తరరూప మనియు, చిత్రాలంకారము ద్వివిధము.

(౧) ఒక రడిగినప్రశ్న కాప్రశ్న చేసిన వాక్యముచేతనే యుత్తరము చెప్పినట్లు వర్ణించినచో ప్రశ్నాభిన్నోత్తరరూపము:— నాతి! దూరమే యిల్లు! అడుగు లాటె. నాతి దూరమేయిల్లు; అడుగులాటె. ఇక్కడ “నోనాతి యిల్లుదూరమా కాళ్ళు కాలడున్న” వని యర్థ మిచ్చెడుప్రశ్న కావాక్యముచేతనే “యిల్లు నాతిదూరమే (నమీవమే) ఆ అడుగులే” యని యుత్తర మిచ్చినట్లు చెప్పఁబడినందున ప్రశ్నాభిన్నోత్తర రూపచిత్రోత్తర మయినది.

(౨) భిన్నవిషయకము లయిన రెండు ప్రశ్నల కొక్కవాక్యము చేతనే యుత్తరము చెప్పినట్లు వర్ణించినచో సుత్తరాంతరాభిన్నోత్తర రూపము:— సోమయాళాలు స్వర్గమున నెవ్వఁలను గలయి; గోరుదురు? శుభకార్యములయందు న్తంభముల శేమి గట్టుదురు? రంభను. ఇక్కడ భిన్నవిషయకము లగు పయి రెండు ప్రశ్నలకును వరుసగా దేవదేవత్యము కదళీస్తంభము నను వర్థ మిచ్చెడు రంభ నను నొక్క యుత్తరమే చెప్పఁబడినందున సుత్తరాంతరాభిన్నోత్తర రూపచిత్రోత్తర మయినది.

౮౫. నూత్నాలంకారము—ఒకరు నేత్రాది చేష్టచేత స్వాభీష్ట మును దేలువఁగా మఱియొక రది తెలిసికొని తదనుగుణస్వాభిప్రాయ మాచకచేష్టా విశేషమును జూపినట్లు వర్ణించినచో నూత్నము:— నాయకుఁ డొకనుండరిని త్రేమతోడిచూడ్కిని జూడఁగా నాకాంత శీమంతముణిని దనకురులచేఁ గప్పెను. ఇక్కడ నాయకుఁడు తా నాకాంత సఖిషించిన యభిప్రాయమును కన్నులతోఁ దెలుపఁగా

నాకాంత శాపటయం దున్నరత్నములు తనశిరోములలోఁ గప్పి మూర్ఖుఁడై న్దమించి చీకటి పడినతరువాత రమ్మను నిశాభిప్రాయము చేష్టచేత నూచించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున సూక్ష్మాలంకార మయినది.

౮౬. సిహితాలంకారము — పరునివ్యాపారమును తద్దీయలక్షణములచేఁ దెలిసికొని తెలిసినట్లు చెప్పక సాభిప్రాయదేష్ట చేసినట్లు వర్ణించినచో తిహితము:— పతి ప్రాతఃకాలమున నింటికి రాగా భార్య పరుండుటకయి పాన్పు వేసెను. ఇక్కడ రాత్రియంతయు భర్త పర సతిని గలసి మేలుకొని యుండె నన్నవృత్తాంతమును తచ్చరీరమందలి కుంకుమాదిచిహ్నములచేఁ దెలిసికొని దానిని బయలఁ బుచ్చుక రతి శ్రమచే నలసి రాత్రినిద్ర లేకుంటివి గాన సుఖనిద్ర చేయు మనడి యభిప్రాయము స్పష్ట మగునట్టుగా శయ్య యమర్చినట్లు వర్ణింపఁబడి నందునఁ బిహిత మయినది.

౮౭. వ్యాజోక్త్యలంకారము—అకారచిహ్నములయొక్కకారణము చెప్పఁదగి యుండనిచో గారణాంతరమును గల్పించి చెప్పి నిజ మయినకారణమును దాఁచినచో వ్యాజోక్తి— ఓచెలీ! గృహరాక్షసులు నందుఁ దిరుగుటచేత నామేనఁ బరాగ మెట్లు నిండెనో చూచితివా! ఇక్కడ నొకయువతికిఁ జోరరతివలన దేహమున దుమ్ముంటున్నఁగా నిజ మయినసూకారణము చెప్పఁదగినది కావందున తోటలోఁ దిరుగుటచే నొడలధూరి గ్రమ్మె నని కారణాంతరమును గల్పించి నిజ మయిన హేతువును మఱుఁగుపఱచినట్లు వర్ణింపఁబడినందున వ్యాజోక్తి యయినది.

౮౮. సూఢోక్త్యలంకారము — ఒకరినిగూర్చి పలుకఁదగిన పాశ్యమును బరులకుఁ దెలియకుండుటకయి మఱియొకరినిగూర్చి జల్పి

నట్లు వర్ణించినచో గూఢోక్తి— ఓవృషభమా! క్షేత్రస్వామి వచ్చుచున్నాడు. ఈపక్షక్షేత్రమును విడిచి వేగముగా బామ్మ. క్షేత్రమనగా భార్యయు పొలమును గనుక పొలములో నన్యనతితో పరిభోగించుచున్న పురుషునిగూర్చి భర్తనచ్చుచున్నప్పుడు కావలియైతనిదూతిఁ పలుకవలసిన వాక్యమును బరులకుఁ దెలియకుండుట కయి పొలములో మేయుచున్న యెద్దుచుగూర్చి క్షేత్రస్వామి వచ్చుచున్నాడు గాని శీఘ్రముగా క్షేత్రమును విడిచి పొమ్మని చెప్పినట్లు వర్ణింపఁబడినందున గూఢోక్తి యయినది.

౮౯. వివృతోక్త్యలంకారము — స్లేషచే గోపనము చేడ. బడిన గూఢార్థము కవిచే గంఠోక్తిగా వివరించు చేయఁబడినచో వివృతోక్తి:— ఓవృషభమా! పరక్షేత్రమును వేగవిడిచి పొమ్మని నఖున కొక దెలికాడు సూచనగాఁ జెప్పెను. ఇక్కడ పరక్షేత్రమును విడువు మనచోటఁ గల స్లేషగుప్త మయిన గూఢార్థము సూచనగాఁ గవిచే వినరింపఁబడినట్లు వర్ణించఁ బడినందున వివృతోక్తి యయినది.

౯౦ యుక్త్యలంకారము:— ఒక రహస్యమయిన పనినిజేయుచు నావులు కాని వారువచ్చినప్పు డా రహస్యము వారికిఁ దెలియకుండుట కయి యొకానొకక్రిమిచే వారికి భ్రాంతికలుగఁజేసి వంచించినట్లు వర్ణించినచో యుక్తి:— ఒక యవతి చిత్రపటమునఁ బ్రేమని వ్రాయుచు ననావురా లొకతె రాఁగా నాతినిహస్తమునఁ జెఱుకువిల్లు వ్రాసెను. ఇక్కడ నొకానొక యవతి రహస్యముగాఁ దన ప్రియునిరూపము వ్రాయుచు నింతలో నావురాలు కానిదొకతె యచ్చటికి రాఁగాఁ దన రహస్యమూ యనావురాలికిఁ దెలియకుండ వంచించుటకయి చేతి యందు ధనుస్సు వ్రాసి చిత్రలిఖితుఁడు మన్మథుఁ డనుభ్రాంతి కలిగించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున యుక్తి యయినది.

౯౦. లోకోక్త్యలంకారము — లోకప్రవాదము ననుకరించిన మాటలను కూర్చి వర్ణించినచో లోకోక్తి:— ఓచెలీ! నాలుగయిదు దినములు కన్నులు మూసికొని గడపుము; నీభర్త నుఖముగావచ్చును. భర్త గ్రామాంతరము పోయినసఖని కూర్చి యొక చెలికత్తె నాలు గయిదుదినములు కన్నులు మూసికొని గడపుచున్న లోకోక్తి నమర్చి చెప్పినందుగు లోకోక్తి యయినది.

౯౧. ఛేకోక్త్యలంకారము — లోకోక్తి సర్థాంతరగర్భిత మగునట్లుగాఁ గూర్చి వర్ణించినచో ఛేకోక్తి:— పాముకాళ్ళు పాము నకే తెలియును. ఇక్కడ పాముకాళ్ళు పామునకే తెలియు నన్న లోకోక్తిప్రియునిగూర్చి నాయొకచే నీమాయలు నీకే తెలియునుగాని యన్యులకుఁ దెలియ వనునభిప్రాయము గర్భిత మగునట్లుగాఁ జెప్పఁ బడినందున ఛేకోక్తి యయినది.

౯౨. వక్రోక్త్యలంకారము — ఒకఁ డొకవాక్యమును ఋజు బుద్ధిచేతనే పలుకఁగా మఱియొకఁ డావాక్యమునకుఁ గోపాదికారణము లనుబట్టి స్త్రోషచేతఁగాని కాకుస్వరము చేతఁగాని యర్థాంతరమును గల్పించి వంకరమాట యాడినట్లు వర్ణించినచో వక్రోక్తి:— ఓకాంతా! కాకలు కూయుచున్నవి. యిప్పుడు పెగలగును జుమా. ఓనాథా! కొఱ నోములునోచిన నాకుఁ బగలు గాక నేహ మెట్లగును! ఇక్కడ వగ లనుమాట ఋజుబుద్ధితో దివ్యాభాగ మను సర్థమునందే నాయకునిచే నుపయోగింపఁబడినను కోపముచేత నాయొక డానికి విరోధము లను సర్థాంతరమును కల్పించి వక్రభాషణ మాడినట్లు వర్ణింపఁ బడినందున వక్రోక్తి యయినది.

౯౩. స్వభావోక్త్యలంకారము — జాత్యాదులయం దున్న యథార్థధర్మములను రసీకజనహృదయరంజకముగా నున్నవి యున్నట్లు

వర్ణించినచో స్వభావోక్తి:— అలేడి చెవులు నిక్కింది బెదరిబెదరి చూచుచు గొరిసెలతో; దల గోకుగొనుచున్నది. ఇక్కడ లేడియొక్క స్వభావచేష్ట లున్నవి యున్నట్లు వర్ణింపఁబడినవి గనుక స్వభావోక్తి యయినది.

౯౧. భావికాలంకారము — మెనుక జరిగినవృత్తాంతమునుగాని ముందు జరిగఁబోవువృత్తాంతమునుగాని మహాశ్చర్యకరము లగుటచేఁ బ్రత్యక్షముగా నిప్పుడు జరుగుచున్నట్లు వర్ణించినచో భావికము:— దేవానురు లిప్పుడు నాకన్నులయెదుర యుద్ధము చేయుచున్నారు. ఇక్కడ భూతకాలమునం దెప్పుడో జరిగినదేసదానవయుద్ధము తిన కిప్పుడు కన్నులఁ గట్టిన ట్లున్న దనునర్థమునఁ బ్రత్యక్షముగా నిప్పుడే జరుగుచున్నట్లు చెప్పఁబడినందున భావిక మయినది.

౯౨. ఉదాత్తాలంకారము — శ్లాఘ్య మైనట్టిగాని శౌర్యాది సంపత్సమృద్ధిమంత మయినట్టిగాని చరిత్ర మనన్యమున కుపలక్షణము గాఁ జెప్పినచో సుదాత్తము:—చకిరాతార్జునులు పోరాడిన కొండచటి యను జూచినాఁడను. ఇక్కడ సుపలక్షణ మనఁగా నానవాలు. ఈయుదాహరణమునందు శ్లాఘ్యమై శౌర్యాదిసమృద్ధిమంత మయిన శివార్జునయుద్ధచరితము కొండచరియ కుపలక్షణముగా ననఁగా నాన వాలుగాఁ జెప్పఁబడినందున సుదాత్త మయినది.

౯౩. అత్యుక్త్యలంకారము — అత్యద్భుతమును ససత్యమును నగుశౌర్యాదార్యాదులను వర్ణించినచో సత్యుక్తి:— ఓరాజా! నీవు దాతవై యుండఁగా యాచకులు కల్పవృక్షము లయినారు. ఇక్కడరా జిచ్చిన యపరిమితధనముచేత యాచకు లెల్ల ధనాభ్యులయి యుడిగిన వారిల్లెఁ గల్పవృక్షములవలె నిచ్చువా యైనారని అత్యద్భుతము

గా మిథ్యాభూత మయినయోదాత్తము వర్ణింపఁబడినందున సత్కృతి యయినది.

౯౮. నిరుక్త్యలంకారము — యోగిశార్థము గలశబ్దముల కడ యవార్థమువలన సర్థాంతరకల్పనము చేసి వర్ణించినచో నిరుక్తిః — ఓచంద్రా! మమ్మిట్లు బాధించు చుండుటచేత నీవు దోషాకరుడవగుట నిశ్చయమే. ఇక్కడ విరహబాధచే వెన్నెలకాశకుఁ దాళ లేని యొకనరి రాత్రిని కేయనాఁ డనుయోగిశార్థము గలదోషాకరశబ్దమున కవయవార్థమునుబట్టి దోషములకు స్థానభూతుడ వనుసర్థాంతరమాను గల్పించినట్లు వర్ణింపఁబడినందున నిరుక్తి యయినది.

౯౯. ప్రతిషేధాలంకారము — చెప్పఁబడిననిషేధము ప్రసిద్ధమైన దయియుండి యర్థాంతరగర్భితముగా ననువదింపఁబడినచోఁ బ్రతిషేధముః — ఓశకునీ! ఇది నీవు నాఁడు పాచికలతో నాడినజూదము కాదు; ఇప్పుడు వాడిబాణములతో నాడెడుజూదము నుమీ. ఇక్కడ యుద్ధము జూదము కాదన్ననిషేధము ప్రసిద్ధముగాఁ దెలిసినదే యైనను శకునికి జూదమునందే కాని యుద్ధమునందు నేర్పు లేదను సర్థాంతరమును నూదించుటకు నకులునిచేఁ జమత్కారముగా ననువదింపఁబడి నిషేధింపఁబడినందునఁ బ్రతిషేధ మయినది.

౧౦౦. విధ్యలంకారము — అర్థాంతరగర్భిత మయి చమత్కార హేతు వగునట్లుగా సిద్ధమైన వస్తువును దిరిగి విధించినచో విధిః — శవసంతకాలమునఁ బంచమస్వరముతో నొప్పుచుండుటచేతఁగోళిల గోళిల యయినది. ఇక్కడ గోళిలకు గోళిలత్వము సిద్ధమయియుండఁగా బంచమస్వరకాలిత్వముచే సర్వజనమనోహర మగుచున్నదన్న యర్థము గర్భీకృతమయి చమత్కారజనక మగునట్లుగా మరల గోళిల గోళిల యగునని విధించుటవలన విధియైనది.

౧౦౧. హేత్యలంకారము — (౧) కార్యముతోడఁ గారణము నకు సంబంధమును వర్ణించినచో హేతువు:— ఆచంద్రుడ: విరహిణీ జనులను భయభ్రాంతిలనుగాఁ జేయుటకే యుదయించెను. ఇక్కడ చంద్రుడయ మనుకారణమునకును విరహిణీభయ మనుకార్యమున కును సంబంధము వర్ణింపఁబడినందున హేతు వై నది.

(౨) కార్యశీఘ్రత్వాదినూచనకై కార్యకారణముల కభేదము వర్ణించినచో (రెండవ) హేతువు:— ఓరాజేంద్రా! నీకటాక్షములే కపింద్రులకు లక్ష్మీవిలాసములు. ఇక్కడ రాజయొక్క కటాక్ష మాత్రముచేతనే కవులకు సంపత్తిమృద్ధు లగుచున్న వని చెప్పఁ దగి యుండఁగాఁ గార్యశీఘ్రతా నూచనమునకై కటాక్షములే సంపద్విలాసము లని కార్యకారణముల కభేదవర్ణనము చేయఁబడినందున హేతు వై నది.

నీతి చంద్రిక, విగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

రావీరట్]

[మెం. 1-0-0

రాజమహేంద్రవరమున
శరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ వందు ముద్రింపబడినది

నీ తి చం ద్రి క, ఏ గ్ర హ ము.

ప ర బ్ర హ్మ జే న మః

క. శ్రీకళ్యాణగుణః డళిల

లోకారాధ్యుఁడు సాధు శ్ లోకావనదీ

క్షాకలితుఁడు నిత్యుఁడు జగ

దేకగురుఁడు దేవదేవుఁ శ్ డిచ్చుత శుభముల్.

గీ. మొదల వాగనుకానను శ్ మదిఁ దలంచి

సోమయాజిని భాస్కరు శ్ సోము నెంచి

భీముఁ గొనియాడి శ్రీనాథు శ్ వినుతి చేసి

తక్కుఁగలయట్టివిబుధులఁ శ్ దవలి కొలుతు.

ఉ. చిన్నయనూరి ధీరు లెడఁ శ్ జేరిచి సారెకు గారవింపఁగా

మున్ను రచించి మించె పగ శ్ ము న్వచనంబుగ నీతిచంద్రికన్;

నన్నుతి తెక్క చాని కిడె శ్ సాటి యటంచు బుధుల్ సునంబులం

దెన్నఁగ నిప్పుడేను రచి శ్ యించెడఁ దక్కినయుత్తరార్థముగ.

ఉ. వేరిచి సావకాశముగ శ్ విగ్రహ మీయది వ్రాఁయఁ బూని నే

వారసి పెక్కు లాంధ్రకృతు శ్ లంతట్లఁ బోక హితోపదేశమున్

భారతపంచతంత్రములుఁ శ్ బల్కలునుం బరికించి వానిలోఁ

గోలకయాకథల్లానియుఁ శ్ గూర్చితిఁ గొన్నిటి నూతనంబుగఁ.

గీ. దీన సామోన్యముగఁ దొంటి శ్ తెలుఁగుకవులు

వాడియున్నట్టి పదవాక్య శ్ పద్ధతులనె

యేర్చి కూర్చినవాడఁ గ శ్ పిండ్రులకును

మించుగా జెందముల రుచి శ్ యించుకొలుకు,

క. ఎంతైన నిందుఁ దొల్లిటి

చందంబుల రచన లున్న శ్ర సైరించి యెదం

చొందింప కుండ నీనుల

వందన మొనరింతు నార్య శ్ర వర్ణుల కెల్లఁ.

శ్రీ ర క్షు

నీతి చంద్రిక, విగ్రహము.

వ్రథ మ భాగము

౧౦

అనంతర మానశ్చేదనందను లమందానందకందభిత్పూద
యారవిందు లయి, విష్ణుశర్మం గని, యిట్లునిరి. “దేవా! తావకం
ఋగు సేవావిశేషంబున, నిరవశేషంబుగ మిత్రభేదంబును వినంగని,
మనంబున ఘనంబగు మోదంబు నొందితిమి. ఇంక విగ్రహంబుం
గూడ ననుగ్రహించి, మమ్ముఁ గృతార్థులం జేయ వేఁడెదము. వేగిర
మీనవకథానుధారసంబు పెల్లిగొలిపి, యాశొన్న మావీనులకు విందు
సేయుడు.” అనిన నాయవనీసురనత్రముం డాదర్శాయత్రచిత్తుం
డయి, యిట్లు వినిపింపందొడంగె.—

తొల్లి, తుల్యబలవిక్రమంబు లగు మయూరమరాళంబులకు
సమీకంబు చేకుఱినతఱి, నొక యరిష్టమును నమ్మి, యాహంసమ్ము
వరాజయమ్ము నొందెను. మీకక్కథ వక్కాణించెద; చక్కగా
వినుండి.

కర్పూరద్వీపమునందుఁ బద్మకేళి యనుకొలను గలదు. అందు
హిరణ్యగర్భుం డను మానసాకస్వామి వాసము చేయుచుండును.
అందలి జలవిహంగమంబు లాయంచలరాయనిం దమ కందరకు
దొరఁగాఁ జేసికొని, వాసిగని యుండును. ఆచరమహంసావతంసుఁ
డాశలఖయించి, నైశితేజం బెల్లకడల వెలుంగ, నొక్కనాఁడు

మార్వండు పూర్వపర్వతశృంగం బలంకరించిన యనంతరంబ నిజాప్త ద్విజనికర పరివేష్టితండయి, రాజయోగంబు మెలియఁ బుండరీకా నసంబున నుఖాసీనుం డయి, 'నిండుకొలుపుండఁ గలిపయిమాసంబులకు మున్ను దేశాంతరం బరిగి మరలి యరుదెంచిన దీర్ఘముఖుండను బక నుఖ్యుఁడు, వాకిట నిలిచి, ప్రతీహారులవలనఁ దనరాక యెఱిగించి శుచ్చి, సముచితప్రకారంబునఁ గొలుపు సాచ్చి, వినయవినమిత గాత్రుండయి, దండప్రణామంబుఁ గావించిన, రాజును సాదరాహ్లాద మేడుర నిరీక్షణంబుల నాతని నీక్షించి, "రమ్ము కూర్చుండ" మని, చేయి చూచి, దాపునఁగూర్చున్నయతని కిట్లనియె. "ఓయీ! దీర్ఘ ముఖా! నేమమా నీకు? బహుకాలంబునకు నేఁడు నీజాడఁ జూడఁ గంటిమి! విదేశవాసాయాసక్లేశంబున, భృశంబును జెన్నఁదఱిగి నట్టున్నవాడవు. ఇంతతడవు నేయేదేశమ్ములఁ గ్రుమ్మరుచుంటివి? ఏయేసీమల నేయేవిచిత్రంబులు నేత్రంబుల కపూర్వవర్సంబు లొన రించె! ఎక్కడను మిక్కిలి యక్కణంబులు లేవుగా? నీమోము పొలఁకువ దిలకింప, నెప్పట్టుననో యొక గొప్పవిశేషం బున్నట్టు పొడకట్టుచున్నది. నీవేగినచోట విశేషంబు లేలపుట్టకపోవును? నరగ నొరిగింపుమా; విందము." అనిన, తేని మొగంబున దృష్టి వఱసి, యాతం డిట్లనియె.

"పరీక పాలసంబు నేయునేల నేమూలం గుళలం బలుమా త్రంబును గుంటువడ దన, సార్వకాలము దేవరపాదము లొశ్రయించి నన్నిధానంబు నన మెలంగు నన్యదాదులను, 'నేమమా' యని వేఱ యడుగనేల? ఇంక దేశాంతరమం దున్నవాటి నాకుళలమో, శక విపాకాప్రహోహంబు. అది యంతయు దేవర కీతనద్యుతియే తెలుపుడు నేయుచున్నది. అది యుండనిండు. నాఁ డట్లు స్వామిపాదంబుల

యాదేశంబు గొని, చనిన గాదిగ్గా నీయాదేశం బననేల! అశేషాశావ
కాశములుఁ గ్రుమ్మరి, క్రమ్మటి, భాగ్యవశమ్మన సమ్మఖమ్ముఁ
జేరఁగంటిని. అంతరాంతరంబుల, నే నడనడఁ గాంచినవిత లసంఖ్యా
కంబులు గలవు. అవియన్నియు నెన్న, నేడ్లును బూండ్లునుం బట్టు.
నిలకడమీద విన్నపంబు చేసికొనియెద. త్రోవను నేవకుం డొక్క
యవరాధంబుఁ గావించుకొని వచ్చిసవాడు మహారమాత్రంబు
మార్గభేదం బవనయించి, యామూలాగ్రంబుగఁ గార్యనివేదనం బొన
రించెడు. దేవరదివల్లదిత్రంబున లెస్సగా నవధరింపవలయును. అని
యరమోడుంగన్నలతో వేడిసిట్టూర్పు నిగిడించి, తుణ మూరకుండి,
యల్లన నిట్లనియె.

జంజు దీగపంబున వింధ్యం బను ధరాధరంబు గలదు. అగిరివర
శిఖరంబున గవానవివాగంబులకెల్ల వల్లభుండయి, చిత్రవర్ణం డను
శిఖావలతల్లజాండు కాపురముండును. తదంతిక కాంతకాంతారంబున,
వతనియనుజీవు లగుఖగంబులు కొన్ని, నన్ను బహుయోజనాధ్వ
గామిం గాంచి, యాతిథేయసత్కారంబు లాచరించి, యమృతకల్పంబు
లగు పరిపక్వఫలంబులొసంగి, మెసంగి విశ్రమించియున్న నన్నుం
జూచి, కుశల వ్రక్ష పూర్వకంబుగా నిట్లనియె. “ఓబోత్రమా!
యేదేశంబు భవజ్ఞసంఘసకుఁ దావలంబై, పుణ్యంబువహించినది? ఏ
యేదేశములను నీవియోగవ్యధపాలు చేయుచు వచ్చి, యిప్పు డీదేశము
నలరించుచున్నాడవు? ఇంకను నీపాదము లేదేశమును బవిత్రము
గావింప నున్నవి? ధర్మపరిపాలనంబు గ్రాల మీసేల నేలుచు, నిను
బోటికుచిమూర్తుల నేవకులనుగాఁ బడయునంతటిభాగ్యము వహించి,
సత్పురుషశిరోమణి యనిపించుకొనుచు, మీరాజ్యము నలంకరించు
చున్న రాజరత్న మెవడు? మాయందఱకర్ణంబులు, భవదీయ

వృత్తాంత శ్రవణకుతూహలాధీనంబులయి వేదియున్నయవి. ప్రయాణ త్వర యొక్కింత గుదియింప వలనుపడునేని, నిమిషమాత్రం బిందు నిలిచి, నీయుదంతంబు సాంతంబుగా వానిగిది బ్రసాదింపుము. నావును నే నిట్లు వాక్రుచ్చితిని.

“కర్పూరద్వీపమన, మును విని యుండురేకదా? నే నాదీవికి దేవర యగుహిరణ్యగర్భుఁ డను చక్రాంగపుంగవుని యనుంగుభృత్యుఁ డను. మారాజు బలపరాక్రమాదు లాబాలవ్రసిద్ధంబులు; కాన, నాతం డొకవేళ మీకు శ్రుతపూర్వంజై యుండనోవు. అందఱు నన్ను దీర్ఘముఖుం డందురు. ఆబాలపాదనాయకుండు నన్ను బ్రాణంబు ప్రాణంబుగా మన్నింప, సన్నిధానపర్తివై, మెలంగు చుండును. అట్లు నువ్వుకథాజనంబనై యుండి, యొక్కనాఁ డశేషవిషయంబులం గల విశేషవిషయంబుఁ నీక్షింప నవేత్త వొడమి, మాయొడయనివీసుకొలు వడసి, యావుడఱు వెడలి, యెండ నాక, వాన నాక, దేశమ్ములు గాని దేశమ్ము లెల్ల సంచరించి, తత్తద్విశేషంబులకు డెందంబున నానందించుచు, వచ్చి వచ్చి, యదే పనిగ నేఁ డీదీవి యుజొచ్చితి. ఇచ్చటివిశేషంబు లెల్లఁ జూడ నాయుల్లంబు కడువేడుకపడుచున్నది. పక్షివరులారా! యీదివిశేషంబు, మీసమక్షంబున, నీదీవివీశోడ వీక్షావిహారంబునఁ గాలక్షేపంబు చేసి, రాత్రియు మీతోడఁగూడ; నిష్టకథాగోష్ఠి నడపి, యెల్లిప్రాద్ధున మానీషు కేగడ.” అనవుడు నావిహంగంబులు ప్రహృష్టాగతీరంగంబు లయి, “యట్ల యగుంగాక” యని, గమనపరిక్రాంతి కొంత శాంతి పొందినవిప్పుల, నన్ను మున్నిడుకొనిపోయి, యాధాత్రింగల విలోకపపాత్రంబు లగు చిత్రంబు లెల్ల నాకుం గ్రమంబునఁ జూపి, యాపిదప నన్ను మగుడఁ దహ మనికిపట్టునకుం డొకొని, వచ్చి, యచ్చేరువ నివ్వల దత్సల నిలికి,

లోనితమతేనిం గానిపించి, యిట్లనియె. “ఓయండజకులమండనా! మీభవనంబును చూభవనంబును లెన్నగాఁ గూదితివి గదా. ఏది, యాదీపులరెంటిలో, నీకంటి కింపును సొంపును మిగుల నింపుచున్నది? ఏవాడు మనతేఱు లిద్దఱలోఁ దద్దయుఁ బెద్దతీకంబు వహించి మించును? అభిజనాభిమానంబును, ననుమానంబును మాని, నీమాన సంబునఁ గలయది తప్పక చెప్పుము.” అనినఁ, బ్రహ్మసభాసురముఖుండ నయి నేనిట్లు పలికితిని:—

“నెచ్చెలులారా! మీరు, సూపకూర్కంబులవలె, సదా యిందుండి, దేశాంతర వృత్తంబులఁ గలనైనఁ గని విని యెఱుంగమిం జేసి, యాలాగున భేలతనంబునఁ బలుకుచున్నారు. ఓడెందంబులఁ గ్రందుకొన్నసందేహంబు వాపికోస, మిక్కిలి యక్కటపడి యడిగితిరి. కాన, మైత్రిం బురస్కరించి, యున్నది యున్నట్లు వాక్రుచ్చెద, ఆలింపుడు. నిజముగా మాదీవికి మీదీవికి వాస్తవికతాంతరము గలదు. మాయావాసంబు జనశరణ్యభవనంబు; మీవాసము మహా రణ్యము. ఇట్ల రాజుల పడుగుమరేని—మాతేనికిని, మీతేనికిని, బర్వతంబునకుం బరిమాణపునకుం గలవాసి. మాయధీశ్వరునికి నిల యము కేవలము పద్మాకరము; ఆహార మమృతము; అనుచరులు నిరంతరము సరసులసంగతి నుండుకవికుంబులు; మావిభునివైభవము సమగ్రముగా నెన్న వేనోళ్ళవాడును నేరఁ డన మనమా యిట్ల వాఁగొనఁ గలవారము? పట్టిచూడ, మీదొరయం దివియన్నియు వివ రీతంబు లయి యున్నవి, నిలయంబు నట్టడివి; ఆశనమో, కాయలు గడ్డలు; భృత్యు లందుమా, యనవతరము కుజనులసంగతిం దిరుగు పలుగాకిమూఁకలు. ముంజేతికంకణమున కద్ద మేల; ఇట్టిమీప్రభువు మైభవము మీయుల్లంబులకే లెల్లంబు. అది యటుండ నిండు, మీరీ

శిఖచెంతఁ జేరి, చెట్ల గట్ల నీరీతిఁ బరితపింపనేల? కాయగనురు లేలు
 కొని తిని మననేల? మిమ్ము గన్నప్పటినుండియు, నాహృదయంబున
 కిదియ విచార మగుచున్నది, ఏమి నేయవచ్చు? ఇది యంతయు
 మిమ్ములుపుట్టించిన దైవంబుదోషంబు గాని మీదోషంబు గాదు.
 లోకములో సజ్జనులతోడి సఖత్వంబు సంభాషణమాత్రసిద్ధంబు; కావున,
 మీరు నాకిప్పుడు పరమాపు లయితిరి. సత్పురుషులైనవారు పరుల
 కష్టంబు లైనఁ జూచి సహింపఁజాల రన, నావుల యాపద లెట్లు
 చూచి పైఁవఁగలరు? ఈదేహమును ధరించుటయుఁ బరోపకారార్థమే
 యగుటను, మీకొక్క హింసోపదేశంబు చేసెద. నాపలుకులు కుఱుచ
 నేయక, చెవులం జొనుపుఁడు. బుద్ధిచుంతులరు, మీకు విస్తరించి
 చెప్పఁ బనిలేదు. బాగుపడఁ గోరెదరేని, గీడు మేలాడక, వైశంబ
 పయనంబయి, రేవకడ నాతోడఁగూడ మానేలగు రండు. ఆకడ
 మీకనన్యాపేక్షంబుగ వలయునట్లు జీవనము నడుచును. మాయొడ
 యందును, సర్వజనసంస్తవనీయుండు; పరమకృపానిరతుండు; ఆశ్రిత నుల
 భుండు; మిమ్మందఱఁ దనపరివారంబులోనివారిఁగా మన్నించును. ఆతని
 పాలంబడి, మీకుబోలినలీల మేలుగం గాలం బచ్చటఁ బుచ్చవచ్చును.
 దీనికిం దగినయుత్తరం బంగీకారంబ. ఒండుతలఁపుఁదక్కి, ప్రయాణంబై
 రండు. అడుచుం బాడుచుం బోవుదము.” అనిన, రోగార్తులకుఁ బథ్య
 వదార్థంబులుం బోలె, నాహితవచనంబులు, రుషారోగపీడితంబు లగు
 నాపత్నుల శ్రవణంబుల కనూయాజనకంబు లయిన, ముఖింబులఁ
 గోపంబులు ముడివడ, శుష్కహాసితంబు తెచ్చుకొని, కన్నుల మీదుఁ
 గుఱులు రాల నన్నఁ దూష్టింభావంబున సీక్రించుచు నాపత్నులెల్ల,
 నోరికి వచ్చినట్లు సన్నును దేవరను గొన్ని సకృష్టవాక్యంబు లాడెను.
 అవియెల్ల నిండినయోలగంబు; నుగ్గడింప బోలవు. ఆకుక్క లటు

మొటిగినమాత్రంబున, నేలినవారిగారవంబున కొక్కతక్కవయ్యు
గలుగదు. అవి తమనైజగుంబులే పెడల నాచుకొన్నవి. పాములకుఁ
బాలు వోయ వివవృద్ధి యగునట్లు, పివేకళాస్యలకు హితవాక్యం
బులు గఱప దుర్బంధం బెక్కును. సర్పము కొక్కనోరనెగాని, ఖలు
లకు నిలు వెల్లను విషంబే యని, మనీషులు నుచువుదురు. కావున
క్షుల్లకజనంబులకు బాడి గఱవఁబోవుట నోరిచావలంబు గాని వేఱు
కాదు; అట్టి హితోపదేశంబువలన జలంబు బలియం గాని, లవం
బును గుణం బలవడదు. కాఁబట్టి, బుద్ధిమంతుఁ డెల్లవిధంబుల వివేక
లోకంబునకీ బోధింప యత్నవడవలయును. కానినాఁ డసితాననంబు
లకుఁ డెలువఁ బోయిన చెవులపోతురీతిని, దప్పక చుప్పుజెందును. ఆకథ
యాకర్షింపుఁగు.

మూల్యవంతంబుపొంత సంతతపరిణత ఫలకలిత తరువండ మం
డితం బగువనం బొంచు గలదు. అచ్చటిగోలాంగూలజాలంబు, మండు
వేసవి నొక్కవాసరమధ్యంబున, మెడుగుఁ దృషార్దితంబయి, బయలు
పెడలి, కడుదవ్వనఁ బొడంగన నగు మృగత్వస్థాప్రవాహం బాలోకించి,
నదీప్రవాహం బని భ్రమియించి, మించినయెండ వేడిమి నడుగు
లొక్కమొగిఁ బొక్క మిక్కిలిదూరము నడచి, యెక్కడను నిక్కంపు
వారి పూరంబు గాన నేరక, యూరక డస్సి, యున్ను రనుచు నడు
గామడగా నాచాయ నున్న యొక్కస్యగ్రోధపాదపచ్చాయాశీతలం
బగుసికతాతలంబున కల్లన నొడల్లునేర్చి, జటార్ముటంబులూతగా
గురుచుండియుండఁ, గొండఘ్రచ్చొక్కటి తక్కటివానితో నిట్లనియె.
“చూదితిరా! మలినముఖులారా! మన మిపు డెంతదూర మరు దెంచి
నారమో! మనయావాసంబున కీవనుమతీజరాజంబు యోజనంబుండు
నని వినుచుందుము. ఎండతాకునం గడుబడలియు, జలంబులాన

నానను తలంపున, నదెఱుదె కాసారంబు జాసెద మని, యాసానలం దజిమి నడిచితిమి. నడచినకొలండుని జలంబు లంతకంతకు ద వ్యగు చున్నట్టు నామదికిం గన్పట్టుచున్నవి. ఇప్పటిచోప్పు పగికింప, నడుగు తీసి యడుగిడువాడ పొడగానరాదు. మధ్యందిన దినకరాతపక్షైక్ష్యం బునఁ గాళ్లులు కాని చాల బొబ్బ లెక్కినవి; నాలుక తడియాటి పిడచవాలుచున్నది. నేడీదప్పి కెట్లు దప్పువారము! ఏమి నేయుదము!” అని మిగుల వగలం బొగులుచుండ, నావటకుటకోటరాభ్యంతరంబున వసియించుశకం బొకం డాదీనాలాపంబు లాలించి, స్వాంతరంగంబు కరుణాతరంగితం బగుడు, మనసు పట్టలేక, విధివేరణంబునఁ దొట్టి నెడలి వచ్చి, యజుత నిలిచి, కర్ణంబులు టిక్కించి యిట్లనియె. “ఓబుద్ధిహీనులారా! మీరామెండమావులం గని కాఁబోలు, నీటి తావులని యాసపడుచున్నవారు. అవి మరీచికలుకాని వీచికలుగావు. ఇదిగో—నాచెయిచాయం దిన్నఁగఁ జూడుడు. అల్లదె—యావల్లం బున, ననతి దూరంబున వారిజాకరం బొకండు గలదు. అందరిగి, మీపెందఁగఁ దీర్చికొందు; పొండు.” అన, నొక యసితాననంబు ప్రహసితాననంబై, కాలాసల జ్వాలలీల మండిపడి. పటపటఁ బండ్లు గీటుచు, గుటిలభ్రుకుటి యయి, చదలున నదరులు సెదరఁ జూచుచు లేచి, కప్పరపాటున నాకుండేటిమీఁదికిఁ గుప్పించి యుజ్జికి, దానికడకాళ్లు తనకేలఁ గీలించి, పైకెత్తి చూపి,—“వింటిరే! యిహాశోభాధముండు నో రలుగ మనల నెన్నికాటు లజచెనో. మన మెల్లరము బుద్ధిహీనులమట! తా నేమో మనకు బుద్ధులు దిద్దెడి పాటి మహాబుద్ధిమంతుండట! మనకుఁ దన కున్నపాటి వివేక మున్నదో? మనకుఁ జక్కెల్లుదిద్దఁ దాఁగాక మఱియెవ్వ రున్నారని ఎఱి దీని త్రుళ్లు?” అని, నిందాగర్భంబుగాఁ దోడిమసికోతులతోడ నాడుచు,

గలిగిననుచు, నిర్దాక్షిణ్యచిత్తంబున నాచెవులపిల్లని బిట్టుగ నేలంగొట్టి కాలం జమరి, కృతాంతనిశాంతంబున కతిథిం జేసి, యనియన్నియుఁ గదలి జలాశయంబునకుం బోయి, తోయంబు లాపోవఁ ద్రావి, యథేష్టంబుగం జనియె కావున, నెంతమాత్రము మూఱుల కుపదేశింపఁ బూనరాదు. అట్లు పూనువానికి మానక కీడుమూఁడును.

అట్లు దూఱి యప్పక్షు లెల్ల నన్ను రూక్షవీక్షణంబుల నీక్షించుచు, సరోవసరు షాక్షరంబుల మఱియు నిట్లనియె, “ఓరీ! దుర్మతి! నీవు మతిభ్రమ గప్పి, మాకడ గోరంతలు కొండంతలుగాఁ జదువఁ జొచ్చితివి. అంతతో నైన నిలువక, నిర్భయంబుగ మాదేశ మును మమ్మును నూరక మీఱ నాడితివి. నీవు పాపనర్తనండవు, నీబుద్ధి పోనిచ్చుకొందువే? ఏవారలంగాని వారినింబట్టుకొన్న నైనగ్గిక దోషంబులు విడువవు. నీవును పక్షపాతలోలబుద్ధివై నీమనంబువెలితి యందఱకుం దేటపఱచితివి. సర్వజనసమాదరణీయుండు చిత్రవర్ణుండు నీకాదరణమాత్రుండు గాకపోయెగా! విపరీతచేతన్ములకుఁ బూజ్యులే యక్షిగతులగుదురు. నీవు నితరం బెరుంగక, యెక్కుడువారల ధిక్కు రించెదవు. నీకింతదురాగతంబు కొఱగాదునుమీ. మింటఁబోవు మొయిలుం జూచి పాటుసహజభీరువునా నాన లేక, మాకడ నేమో గొప్పపారుషశాలి యని, యింతతడవును వర్ణించితివి! అట్టి మీరాజహంసంబున కెవరు రాజ్యాధికారం బొనంగిరి? అతఁడు రాజ్య భారంబు భరియింప నెట్లు సమర్థుం డగును? ఏవారు దేనిఁ బూన నర్హులో, వారు దానిఁ బూనఁ బొసంగి యుందురు. అట్లు గానిచో, హాస్యాస్పదు లగుదురు. మీహిరణ్యగర్భుఁడా మ మ్మావదలవలనం బాచి, యేలఁజాలువాఁడు! మొగిలినీరునమ్మి, చెఱువునీరు పాఱఁ జల్లించునంతటి బుద్ధిమంతుఁ డిం దెవ్వఁడును లేఁడు. మీరాజావంటి

వారు వేపురైన, మారాజున కెత్తు వత్తురే? చాలుఁ జాలు. ఈపాటి నీమాట లుడుగుము. మాకుఁ గాదు—నీకే మే మొక్కహితోప దేశంబు చేసెదము. తగవర్తినై తేని, మాపలుకు సేయుము. మారాజు మీరాజుబోటివారి నూలుపుర రక్షింప దక్షుండు. మామాటఁబట్టి నీవును మీయొకిమీఁడును గూడ మాత్రేని నాశ్రయించి బ్రదుకుండు” అని యాపలుగువులుగులు దేవరం దూఱునప్పు డేమిచెప్పుదు? నాకు నాకసంబును భూమియు నొక్కప్రక్కను మ్రింగవలె నన్నంత కోపంబు వచ్చినది. ఐన . నే నప్పటి వెనుకముందరలేమి విచారించి, జేయునది లేక, యా కన లెల్ల నల్లంబుననె దిగఁద్రావి, పొరలి పొరలి వచ్చు పరుజ్జోక్తుల నాలుకతుదకు రాకుండఁ గ్రుక్కి, కొంత శాంతం బవలంబించి, మది కలంగియు గాంధీర్యంబు తెచ్చుకొని, యిట్లంటిని. “అ! ఏటిమాటలివి! మీ రందఱుం జేరి యుపచార పూర్వకంబుగాఁ బ్రార్థించి యడిగిన, లోకంబుతోడిపాడిగా నాకుం దోచినది పలికితిని. మీ కది మనస్సువచ్చి చేయుదురేని మేలు; చేయకుండినం గదుమే లయ్యె. అంతియకాని, యింతమాత్రంబునకే కోపమెత్తి, యిట్టి తెజంగుమాలిన పలుగులు నోర వెడల నిచ్చుట మీయట్టియుచితజ్జలకు ధర్మ మగునె? మారాజుగౌరవంబు పేర్కొన మీ రేపాటివారు? ఏల నిర్నిమిత్తంబుగ నసాధారణ గౌరవోదారుం డగుమాత్రేని నోరికొలఁదు లాడి, పలవనిపాపంబు కట్టుకొనియెదర? లోకంబున సాధునిదకంటె మిక్కిలిపాతకం బెద్ది వృధాప్రయాసంబు; ఇట్టిసోరిచే టేని? నాబుద్ధి నిని, యింక నైన మృదుమార్గంబు వట్టుడు. లోకంబున నెట్టిదిట్టలకును నాతివాడితనంబు చెట్టలఁ బుట్టంపక పోదు. ఎవ్వరును తొల రున్వినవానిఁ బూలరువ్వరు! కాన, నేనును మీ మొక్కటి నడుగవలసివచ్చెడును. మారాజుమాట పిమ్మటఁ జూచు

కొందము. ఏదిట్ట మీనట్టవపట్టను బక్షి రాజ్యంబునకుఁ బట్టము గట్టినో మొట్టమొదట దాని నుడువుండు,” అను నానోటిమాటలు నోట నుండఁగ నై, కట్టలుక నొకపలుగాఁకాకి కనుగీట, వేగ న్నానైగఁ గైకొనిన గౌరము లెల్లఁ బెల్లురేగి, చివ్వకుం జేఁ జూచుడు, లాతిచో కాంతంబునట్ల యవమానంబగుచోటఁ బరాక్రమంబ పురుషులకు భూషణం బగుటం దలపోసి, నేనును వెనుకదీయక కలని కాయితం బయి, ప్రతిఘటించి నిలిచితిని. అనవుడు సస్త్రితాన్యుడై, శక్రాంగ పుంగవుండు కొంగ కిట్లనియె. “ఎవ్వఁడుఁబ్రోవునఁ బరనిజశక్తులకొలంది గఁగింపక, యెక్కుడువారల డీకొన నుంకించునో, యాకట్టిఁడిమిత్తుఁ డిక్కట్టులకెల్లఁ బుట్టినిల్లగును. తొల్లి యొకకపోతంబు పోతరంబున నంతరం బెఱుంగక, పాఠువంబుతో నెదిరి మద మఱెను. నీ కాకథ తెప్పద వినుము.

పాండ్యమండలంబున మధుర యను పురవరంబు గలదు. అవీటికోవెల నాశ్రయించి, యొకపారావత మిథునము వాసము చేయుచుండును. అఖగయుగ్మం భొక్కనాడు ముఖమండప సమీపంబున దేవాలయములో నేల వ్రాలి చెఱి లాడుచుండ, నొక్క శ్రేణంబు పాని దవ్వుదవ్వుల నీక్షించి, చేరవచ్చి దుర్గసమా శ్రయ బలంబునఁ బట్టసలవికాక, యప్పటికి నొడువుదప్పి ‘వంటయింటి కుండేల్చివి యెండేగఁగల’ వనియెంచి, నాటి కెండేనియుం జనియె. అదియంతయు తెప్పలిడక చూచి, వెఱచి, పారావతి పతికిట్లనియె. “చూడరుగదా? ఇప్పుడొక్కజాలి, జాలిమాలి, మనలం బట్ట నీపట్టున కేరెంచి దుర్గబలంబుల మనలం జెనకరానిఁ దలయుచు, మహాకోపంబున మనవైపునకే చూడ్కి నిగిడించుచుం జనియెడు. పుణ్యవశంబున నిప్పటి కాకళాద నాస మృత్యుదేవతవాతం బుదక

బ్రదికితిమి. అది ముందెప్పుడును మనమీదనే కన్ను వేసి యుండును. ఇక నీచోటు వాయుకుండిన, నెన్నఁడో మన మాయోరణంబు బారి కగ్గ మగుదుము. ఏవారిఁగాని బలపద్విరోధంబు లగ్గుగాదు. ఈతావు తరలి, వేగ నీడగ నేగి తలంగుదము. తాత త్రవ్వించిన తటాకంబని పొంగి బ్రుంగం దగమగదా? అందుల కొప్పుకొన్నను, ఇది పెద్దలార్జిం చిన కాణాదియఁగాదు. నిలయంబు వదలలేక, యిందుండి మిన్నక లయం బంద నేల! ఇంక నీనేగికి వేగిర ముఱవగు వెరవు పరికింపక మసలరాదు. మసలితిమే ననుఱులు తొఱగవలసి వచ్చును. కావున, మునుముట్ట మెలకువ పడవలయును. ఏమిబుద్ధి? అని, కన్నుల నీరుపెట్టుకొని, గద్గదవచనయై యుమ్మలించు తనబోటిమాటలు గీటు నంటుచ్చి, మగవులుంగు మెంగంబున కలంఠినగవు చెలువు గొలువఁ దన చెలువ కిట్లనియె. “ఏల యీలాగున వలవనివెఱవు గట్టుకొని, నాలా వెఱుంగక, రిత్తయుత్తలపాటు చిత్తంబునకు హత్తించెద? తన్నయూరును గన్నతల్లియు నొక్కరూపన వినవే! సాటివానిపోటున కొహటింది, గృహంబు పాడఱఁజేసి పాఱినఁ దోడివారు మనలంగని నగరే! దానిచే నగుపాటు దక్క నొక్కకార్యంబు లేదు. దైవంబు తప్పఁజూచిన, మనయత్నంబు లన్నియు నీటివా లగును. వెరవులు వేయను నొసల్గివాలు తుకువనేరవు. దేహికి సుఖదుఃఖంబు లీశ్వరే చ్ఛాయత్తంబులు. సుఖమ్ములు రమ్మని తెచ్చుకొన్నవచ్చి, దుఃఖ మ్ములు పొమ్మని త్రోచివైచినఁ బోవునే! మఱియొక్కటి వినుము ఎట్టి విక్రమ ధురంధరులును నాకట్టెదుటఁ దలచూప నోడుదురు. ఈతుదృఢులు డేగ యెంత? ఆసాధువంబును నొక్క ఖగంబకాని దయ్యంబుగాదు. నీమది నాయధమకళానసంబున కింత భీతిల నేల? అదియు శకుంతంబ; నేనును శకుంతంబను. ఎక్కడ నేనియు వజ్రంబు

సకు వజ్రంబు తక్కు నగునె వల యూరక కొఱమూలిన పిరి
 కనంబుఁ గఱపెదవు? అక్కఱిపక్కి నిక్కంబ మనదిక్కునకు వచ్చె
 నేని, నేనొక్క ముక్కు పోటునం గీటడంచెద నొండె; కులికసఖంబు
 లగు నిశాత్సఖంబులఁ జించి చెండాడెననొండె, అర్జులు కార్యమ్ముల
 దమశౌర్యమ్ములఁ బ్రకటింతురుగాని, మాటలం బ్రకటింప నొల్లరు.
 నాకిప్పు డూరక నీతోడ వాగ్వాదమేల? నీవుచూచి మెచ్చుతటియును
 వచ్చును. నావచనములు విశ్వసించి, యావంత యావంతయు లేక,
 నిశ్చింతమ్ముగ నుండుము. మన కిప్పుడు పెచ్చిన భయమేమియు లేదు;
 అని, యూఱడించిన నావులుఁగుచెలువ చెలువునిమాటకు మాతాడ
 వెఱచి, లోనియారటంబున కూరటఁగానక, డెండంబున డోఁగాండోళ
 నంబు నొంద, మొగము వెలవెలపా తెలనకవున నడంచి, యూర
 కుండెను. అంత నాడేగయుఁ బగచాటి, మఱునాడు రేపాడి పెడలి
 వచ్చి, యాలయప్రాసాదంబుమీఁద నిర్గమద్వారంబువలనికిం దృష్టి
 సారించి, పొంది చూచుచుండెను. అప్పు డక్కలరనంబు లరుణోద
 యంబున, నెప్పటియట్ల సంచారార్థంబు మందమందగమనంబుల
 దిక్కుల కరుగ వెడలుడు, నాటితోఁ బాపురవునతికిం బతితోడి
 ఋణానుబంధంబు తీటుటంజేసి, యయ్యబుజు, పోతుబకదారి నుక్కన
 ముక్కునం గఱచికోనిపోయి, నాటితోనంబునకుం దానిఁ దొలి
 ముద్దఁగాఁ జేసికొని, యాప్యాయనంబుగ నావడియె. ఆకలరవాంగనయుఁ
 బులిసోరికండఁ జాటిపడ్డట్లు చావునకుం దప్పి, దేవళంబుం దూఱె.
 ఎంతవారికిఁగాని, యాత్మకృతదోషఫలం బనశ్యభోక్తస్యంబ కదా.
 కావున, బలవంతునితో నొంటమిఁగొంట దుర్మరణంబునకే కారణం
 బగును.

మఱియు నెంతటిబల్లిమలకును వాక్సారువ్యంబు మేలుగాదు.

దానివలన సర్వకార్యంబులును విఫలంబులై చనును. గొడ్డంట నటి కిన తరువైన మరలఁ జిగిరించుంగాని, మాటల విడిగిన మనసు తిన్నఁ బడ నేరదు. మున్ను వాస్తోషంబునంగాదె యొకగర్దభంబు మర్దింపఁ బడియె. నీకాకథ వాక్రుచ్చెద నాలింపుము.

కరిపురంబున విలాసుం డను రజకుం డొకండు గలఁడు. ఆమడి వేలు చేరువగ్రామమునుండి క్రొత్తగా నొకగాడిదను విలిచి తెచ్చి దాని బలిపింపవలె నను తలంపునఁ జక్కనియుపాయం బొక్కండు పెడక, పొడగాంచి, యాగాలిగానిమేన నొక్కపులితోలు వ్రేలం గప్పి యుప్పుడప్పు డరణ్యప్రాంతసస్యక్షేత్రంబుల రాత్రులు త్రోలుచుండును. క్షేత్రరక్షకులును విభావరిం బులికళాసంబులోనిదాని దూరమునుండి విలోకించి, చిత్తమున వ్యాఘ్ర మను భ్రమ గప్పి, యుప్పుడ భయోత్కంపంబున డాయ నోడి, యూడనిఁబాడుదురు. కాఁబట్టి నిరంతరాయముగా నిచ్చలుఁ బచ్చగండని పయిరు కడుపార దొరుకుచుంటం బట్టి, కఱవాట మేసి పోసరించి, యారాసభంబు యథేచ్ఛముగాఁ గ్రుమ్మరుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలము కడచినపిమ్మట నొక్క నాడు, క్షేత్రస్వామి యొక్కఁడు తాగుండియవాడు తన పయిరు నిచ్చలుఁ బాలివోవుచుంటకు మనంబున దుఃఖించి, దూరము విచారించి, యెట్టకేలకు మనంబు గట్టిపఱుచుకొని, నెట్టన సాహసించి, దుర్గమం బగు ప్రయత్నంబునఁ బొలంబు సొచ్చి, ధూసరకంబళంబు మెయినిండం గప్పుకొని, యప్పొలంబునవలతటి నొకవృక్షంబు క్రీసేడ నధిశ్ఠితరాసనుండయి కనుమోసములేక పొంచి కూర్చుండి యుండెను. అప్పు డెప్పటియలవాటుచొప్పున ఖరంబు చేసు చొచ్చి, యచ్చేరువ బూదివన్నియగొంగళిలో నున్న పొలముకాఁపును వే తొక్కగర్దభంబుగా వగచి, కాలపరిపాకం బగుటను వాని కళిముఖంబుగాఁ

గూయుచు జాయవచ్చెను. ఆకూత విని పొలముకాపు కలహాపు తెలిసి, దరహాసచంద్రికా నుందరవదనందుండయి, “యూశీగ్గాడి గాడిదా యిన్నాళ్లును మాయందఱకన్నులను గప్పినది?” అని నిర్భయంబుగ జాయబోయి, యాబాలేయము నవలీల నొక్కకోలం గూలనేసి, కృతాంత దర్శనంబునకుం బుచ్చి, కృతకార్యుండయి చని నాటఁబట్టి కరము నుఖింపడియుండె.

కాపునఁ బలుకు బ్రల్లద మెప్పుడుం దప్పక గొప్పయొప్పుమీఁ బుట్టించును. శ్రేయస్కాముం డది యుడిగి, యడఁగి మడఁగి తుంక వలెను. అది యట్లుండె; తదనంతరవృత్తాంతంబు వినిపింపు మనిన, హంసంబునకు బోటం బిట్లనియె.

అట్లు వాని పరుషభాషణంబులకు రోషించి యుద్ధపన్నద్ధుండ నయి నిలిచిన నన్ను వీక్షించి, యాపత్తు లిట్లనియె. “ఓరీ! స్వామి ద్రోహి! యింటఁగుడిచి యింటివాసము తెన్నిక యిడిన వడువున, మాడేశమునఁ గ్రుమ్మరుచు మాస్వామినే యాక్షేపింపఁ జొచ్చితివి. కావున, నీవు సద్యోవధార్తుండవు; పాపకర్ముండవు; నీయెడ నిండు కయిన దయఁ జూడఁదగునా? కుడిచి కూర్చుండి యుబుసుపోక, నోరి వ్రొవ్వున నింత తెచ్చుకొంటివి. చేసికొన్న దనుభవింపకతీతుడు. మ స్త్వవరేగా జూచితివి! శౌర్యాలంకారుం డగు చిత్రవర్ణుని బంట్లను మ స్త్వముంగ నే! ఇప్పు డెట్లును నీప్రాణంబులు పుచ్చుకొనక విడువము. నిమిష ముడిచిపడకుండ నిలువుము. నీవడుబాములు చూశెదవు.” అనుచుం గవిసి, దురాగ్రహగ్రస్తంబులై యాఖగంబులు సఖరముఖ విదారణంబుల బక్షతాడనమ్ముల నన్ను నొంది, మఱియు నిట్లనియె. మీరాజ మరాళంబు మిగుల మెత్తనివాడు. అట్టివానికి కాశ్యాశి కారపూజ్యుత యొక్కడిది! సంతతక్షుముండైనవానిం గని, భృత్యులు

వెంటక యెల్లిదంబుగఁ జూతురు. శూనాతేజంబు లాయాయి యెడలఁ బ్రయోగించుట రాజధర్మంబు అట్టిరాజే ప్రజానురంజకం డగును. సంతతతేజం డగుటయు శ్లేషంబు గాదు. తేజంబు కడుఁజూపిన వాని నతిక్రూరుగా భావించి, వానిపొత్తు నహిపొత్తుగా నెత్తురు. కావున, నిలాపాలసంబుఁ బూసిన వాఁ డవసరీచితంబుగ శూనూ తేజంబులు రెండును వెలయించుచు, వీరశాంతాదిగుణంబుల, సరఘాసమాశ్రిత మధుకోశంబు చంద్రంబున నధ్యవ్యుండును నభిగమ్యుండును నయి చూపట్టవలెను. ఏకాంతమృగమగు వాఁడు కరస్థ మగు వర్ధము నేని దక్కించుకొన నమర్థండు గాఁడనఁ, బ్రజాపాలనదత్తుండయి రాజ్య భారంబు భరియింప నెల్లు శక్తుం డగును? అప్పులఁ బడియుండు తెలి పిట్టయా రాజనామంబుఁ దాల్చి నర్హుండు? దానిఁ బూసిన వాఁ డెంతటి వాఁడు కావలెను? అట్టి దుర్బలుని పాదసేవకుండవయి నీ వేమిభాగ్య మనుభవించితి వని, నిక్షింపు హితుండవుఁబోలే మా కీ వెడబుద్ధులు గణపవద్దితివి? లోకమున నెవ్వరైనఁ బ్రబలునిం జేపట్టుదురు! గాని దుర్బలునిపాంతలం బోనైన నొల్లరు. ఆశ్రయించినను, ఫల చ్ఛాయాసమన్వితం బగు మహావృక్షమునే యాశ్రయింపవలెను. ఒక వేళ దైవికంబుగ ఫలంబులు లభింపకపోయినను, సనివార్యంబగు దానినీడ నేడు మావనోవును? సింహప్రసాదంబున నజంబును వనం బున నిర్భయంబుగఁ జరియించుటఁ గానమి? అట్లు, ప్రబలులం జేరినలాఘవాన్మదునకును గౌరవం బబ్బును! ద్వేష్టులును సర్వజగ న్నామ్య లగుదురు; ఇత నార్యులు ప్రశంసనీయు లగుదురని యుగ్గ డింప నేల! ఎవ్వడును హీనుని మాత్రము, చేరరాదు. చేరినచో, మునుగల గౌరవము పైతము పోవును. శౌండినికరంబున నున్న పాల ముంత నేని కల్లుముంతయే యుండురు. నీచసేవ కేవలము శ్రవణ తి

వడిన యాయాసం బెల్ల నిష్ఫలం బగుటయకాక, దాన మనోభీష్మితం బెప్పుడును నఫలంబు కాదు. హీనమానసదాశ్రయులకుఁ గొన్ని యవ నరంబుల దొనంగులును బాసంగును; అట్టిచారి జన్మంబు లెప్పుడును దుఃఖభాజనంబు లగును. ఎప్పుడైనఁ దప్పిచారి, యింతుక యభీష్టఫల సిద్ధి యయిన నది తుదముట్టనేరదు. అల్పజలాశయంబుఁ జేరిన విసా రంబునట్లు, యల్పు నాశ్రయించువాఁడును వానితోడన తీఱును; అట్లు తీరకమున్నను, నాగండకమున కెట్లు వానికి నట్లు గండములు మొందుగా నుండును. అల్పులతో క్షణమాత్రంబును నిలువను, సం భాషింపను, బోలదు. సజ్జనసాంగత్యంబున సర్వార్థసిద్ధులంబోలె, దుష్టనసంగమంబున పకలానర్థములును బ్రాప్తము లగును. ఆధారా ధేయభావాయునంజేసి యాదర్శంబున ద్విరదం బన్నవయ్యు కనువట్టు నటుల, యలంతులఁ జేరినవలంతులును నలంతులయి కానఁబడుదురు. కాన, హీననేవ యావంతయుఁ గర్తవ్యంబుగాదు. పొట్టకయి యట్టి హీనుని కాభ్యుపట్టుకొని, కష్టవృజీవనము జీవించుటకంటె, మానవంతం నకు నిశ్చించలం బగు నిశ్చయంబున నడవిలో నుండి, వన్యాహారం బుల నుఖముగాఁ గాలము గడపుట సర్వలోక సమ్మత మైన పక్షము; లేదా, కీర్తిధను నొక్కనిపాదభక్తుడ నని పేరుపెట్టుకొని, తక్కువ పాటులేక బ్రతుకుట యంతకంటె నుత్తమపక్షము. మఱియు లోక ములో రాజనాశ్రయించుట, కష్టకాలంబులఁ దమ్మాతం డపాయం బులవలనం బాపి కాపాడునని కదా? అట్టిరక్షణ మా రాజవలనం గలుగకపోయెనా, వానితోడి ప్రయోజన మేమి? అట్టి పరివృథుండు లేకపోయినను, వ్యవదేశంబున నైన బ్రతుకవచ్చును. తొల్లి శక మ్ములు వ్యవదేశంబునంగాదే, యభిమతార్థసిద్ధిఁ బడసి నితాంత సౌఖ్యం బనుభవించె; ఆకథ ససాకల్యముగా వినిపించెదము వినుము.

పూర్వ మొకప్పు డవగ్రహనిగ్రహంబు సంభవించి, జలాశయంబు లెల్ల జలశూన్యంబు లైన, దైన్యంబున గహనంబునం గల మతంగజనివహంబులు యూధనాధు పాలికిం బోయి, నకరుణంబుగా నిట్లనియె. “స్వామీ! యేమని చెప్పుదుము? ఈనికటంబున మే మజవ్రంబును స్నానపానంబులు నేయతటిని, యీయేటివఱపుచే నిదాళుంబగుడుఁ బ్రబలాశపతాపంబున జంబాలమాత్రావశిష్టంబయ్యె. అల్ప కాసారంబులగతి తడవ నేల? తావకచరణసేవకుల ముగాఁ గాఁజాలియు, ననతిక్రమణీయం బగుమాయభాగ్యంబుకతంబునఁ దృష్టాతిరేకంబున మాఁజిల్లకులపాటు పాటిలవలసిన కాలంబు సంప్రాప్తమయ్యెను. ఇట్టిదుష్కాలంబు ప్రాప్తమగునని కల నేనిం దలంచి యెఱుంగము. ఏకాలమున నేమివచ్చునో యెవ్వఁ జెఱుంగును? అహ! కాలంబుఁ బోలుదానిఁ, గాలంబుఁ దక్క నింకొక్క దానిం గానము గదా? ఇత్తటి మమ్ము భవదీయప్రసాదోపశేపుల నీపిపానం గాసిలకుండ నేది, యీబారిఁ గడవఁజెట్ట దేవరచరణంబులుదక్క నన్యంబు శరణంబుఁ గానము. మేమందఱము మామనఃపరితాపంబు నిజేదించి, దేవరకృప నాశ్రయింప వచ్చితిమి. వేళంబ దీనికిం దగిన నదుపాయంబు చింతింప నలయు. అనన్యగతికులమగు మమ్మింక ముందినందేల్చినను దేవరదేభారము.” అని యూరకున్న, యూధనాయకుండను సంక్షుభితం బగుహృదయంబునఁ, గార్యభారమగున్నదై కొంతొకవడిదించింది, యొక్కజంఘాలునింబిలిచి, నీవిప్పుడతిత్వరితగతిం బోయి, “యీకుఱంగల నెందైన మధురశంబరపూరితం బగుసరోవరం బారసి, మాకడనున్నట్ల చనుడెమ్ము. అట్లునేయఁబ్రాలుమాలి యూరకరాక, నీయనువర్గంబులపోక నుమీ.” అని వంచిన, వాడును వినయనయ భయంబులు హృదయంబునం గడుర, తేనియానతిని శిరపా

వహించి తత్తః కంబునఁ గదలి మనోవేగముతో నేగి, విహినం బెల్ల
వెడకి, తుంద కచ్చేరువ నొక్కమడుపు పొడగని, హస్తోత్కర్షంబునఁ
బటలెంచి, యూధపతి కిట్లనియె. “దేవా! నేవకుం డీవనమధ్యంబున
నిర్మలజలపూర్ణప్రాదం బొక్కటిచూచి, యిదిగో సఫలప్రయత్నోఽ
డయి వచ్చె; ఇంక భృత్యులతోడఁ గూడి దేవన విచ్చేయ నవసరంబు.
మనవారెల్ల నాప్యాయనంబుగఁ బానీయంబులు శ్రోలఁ గాంచిరి.”
అనఁ సామజస్యానియు, గడుఁబ్రమోదించి, యతని నభినందించి,
గజప్రజంబుల వెంటఁబెట్టుకొని మడుపుకడకు నడచి, జలమ్ముల డిగి,
తోయమ్ము లాకంఠమ్ముగఁ శ్రోలి, కంఠదమ్ముమ్ము లగునంబువులం
దేలి, యోలలాడం దొడంగను. అప్పుడు, యాతాఘాతగజవ్రాత
పదతలాఘాతమ్ములం జదిసి సమసినశశకవినరమ్ముల నాలోకించి,
శోకానలసంతప్తస్వాంతండుడయి, శశకేంద్రునిమంత్రి రోమకర్ణుడు
బెగ్గలంబగ్గలింపరోజామఁ బారు లెంచి, నిజాధీశ్వరునిశిలీముఖునిఁ గాంచి,
వినయవినమితోత్తమాంగుండయి నమస్కరించి, తమవారికిఁ బాటిల్లిన
ముప్పుచెప్పఁబోయి, డగ్గుత్తికపడి, కొంతవడియూరకుండి, యెట్టకేలకు
నెలుంగు లెచ్చుకొనియిట్లనియె “దేవరవారుకంటిరో కానరోకాని, గజ
వినరములచే మనశశములకుం బ్రళయము ప్రాప్త మయ్యెను.—
అనుడు, నాదారుణ భాషణము శ్రవణములం దూచి హృదయ
చారణము గావింపఁ, గరగుప్తకర్ణుండై ‘హరిహరీ’ యని కన్నులు
మూసికొని, కొంతసేపు చిత్రాయమానగాత్రుండయి టిచ్చవడి
యుండి, మంత్రిప్రయత్నంబునం దెలిసి, దీర్ఘనిశ్వాసపురస్పరముగా
నలుదెసలుం జూచి, యల్లన లేచివచ్చి, కార్యచిత్రావరత్వమున
నమాత్యులంగని శిలీముఖుండిట్లనియె. “మంత్రులారా! యీ యేడు
వేసవివేడిమిఁ బోడిమిచెడి, యెల్లవంకలవంక లింకంబాటిన, మీఱిన

దగ వెల్లిదమున నుల్లములు పల్లటిల్ల, వదనములు వణువట్లువట్ట,
 వేదండతండములు నడగొండపిండువడువున వెడలి, పుడమి యానిన
 చందమున నెల్లెడలఁ దామ యయి, మెండుకొని యున్నవి. ఇప్పుడు
 వానియడుగుల యడుగుల బడి మడిసిన మనచెవులపిల్లులనుద్ది వినిన
 యప్పటినుండి నాయుల్లము పెల్లు తల్లడిల్లుచున్నది. పిపాసాపరాయత్త
 చిత్తము లగు నీమత్తదంతావశసంతానముల స్రాంతము సంబుసానా
 ర్థము వచ్చుచు బోవుచు నుండ నిచ్చితిమేని, యచిరకాలమున మన
 కులంబెల్లఁ బ్రాణములు గోలు వోయి, నామమాత్రావశేషం బయి
 యుండవలసి వచ్చును. ఇప్పటికే కించిదూనముగాఁ బాలిసి, పారా
 వార్ముఁ బుడుడించుబలంగమ్ము గోష్ఠదాకృతి యయ్యె. ఇంకఁ
 దడసినఁ, గార్యంబు తప్పును. బలహీనులము కావున, మనకు వాని
 మాటుగొనుపాటిబలిమిలేదు. ఏమి నేయువారము? ఎట్లయిన నీవారణం
 బులబారికిం దగు ప్రతీకారంబు సత్వరంబుగ నారయం జను.” అన,
 శోకవిస్మయపరీతస్వాంతలయి యెద్దియుం దోచక, మంత్రులనోన్యస్య
 ముఖావలోకనంబులు నేయుచు, మన కియ్యెడ దైవంబకాని వేటొండు
 శరణంబు లేదని వగగూరి, మొగంబులు తెలివితప్పి యుండ, నాదర
 వినయసంభ్రమంబులు ముప్పిరిగొన నాతటి విజయుం డను ముసలి
 కుండేలు. శిలీముఖున కిట్లనియె. “ఓమహావ్రథూ! దేవరదివ్యచిత్తం
 బున నిది యొకపనిగా నెంచి చింతింపవలదు. దేవరదయ గలుగ, నా
 కీయమిత్రుల నోర్చు పెంతపని? లోకంబునఁ బ్రజ్ఞాసాధ్యంబులు కాని
 కార్యంబు లేవియు లేవు. దేహబలంబు లేనివాడయ్యె, శేముషీ
 మంతం దెంతఘనకార్యంబు నైనఁ దృణప్రాయంబుగ నిర్వహింప
 సమర్థుడై యుండును. దేశకాలజ్ఞులమై యనారతము దేవరయోల
 గంబునం గొలుపునేయుమముబోటివారి కీనాగమ్ములఁ దొలగఁ

ద్రోలుట యొకదుష్కర్మము గాదు. స్వామి కనుగొనిన జాలు
 వలినవారినియోగబలంబున, సశ్రమంబున నెంతటికార్యంబు నైన
 ననివార్యంబుగా సాధించుకొని, నీలెంకలెంక రాగలండు.” అని
 యనిపించుకొని చనువాడయి యాజ్ఞయే యను గుండేళ్ళరాయం
 డును నాతనిఁ బ్రీతిశీతలంబగు నాలోకనంబునం జూచుచు, సంగీకార
 పిశునమందహాసనకందశనుందరం బగు మొగంబు పంకించి, “సరగ
 నరిగి కర్ణంబు సఫలంబు చేసికొని రమ్ము. నీతిలంఘనకు దైవం బను
 కూలం బయ్యెడు” మని దీవించిన, ‘మహాప్రసాదం’ బని పనివిని,
 మార్గంబున నిట్లు చింతించెను. — ఆదంతిగాజు మహాజంతువు; నేను
 గడు నల్పజంతువను. ఆగౌరుం దారసించి నా కెట్లు నూటలాడఁ
 దలకూడును. తలకూడఁబో, కార్యసంఘటనం బెట్లు సాధ్యమగును?
 నే నందనివ్రానివండ్లు గోయం దలపెట్టితి. నాకోరిక యాడేఱునో
 యాడేఱిదోగదా? — అని చింతాడోలాయమానమానమండయి,
 కడకుఁ బరమోపాయంబొక్కటి బుద్ధికిం దవలినఁ జక్కఁగాఁ బరికించి,
 యది మనసునకు సరిపెట్ట తరువాతఁ గదలిపోయి, ‘స్పృశించుచునే
 ద్విపంబును, నాశ్రూణించుచునే యురగంబును, బాలించుచునే
 నృపాలుండును, నవ్రుచునే దుర్జనుండును, హింసించు’ రని విచక్షణులు
 పలుకుదురు. — కాన, నేనీసగ్ర మెక్కి కరిహజుతో ముచ్చటించెద
 నని నిశ్చయించి, వేగ నాగిరిశృంగం బధిరోహించి, రాగమనంబు
 ప్రతిష్ఠించుచుండె. ఆపగిదిం గొంతతడవాతనిరాక కెదుగుమాచుచుండి,
 దంతినాయకునితో మదువున కేలేంచి పానీయంబులు గ్రోలి మరల
 యిరవున కరుగుచున్నవానితోఁ గొండ కొమ్మున నుండి యిట్లనియె.
 ‘ఓ మాతంగపుంగవా! నీకు సమస్తంబును శస్త్రంబగుఁగాక!
 ముహూర్తమాత్రంబు నిలిచి, నావచనంబులు విని పొమ్ము”

నావిని యాపలుగొమ్మల మెగమ్ములతోడు మెగమ్మెత్తి చూచి,
 “సీతేవ్వడవు? మాతోడ నేమికార్యము గలిగి మాటలాడ వచ్చితివి?
 కాలవిలంబనంబు నేయక నీయుదంతం బంతయు నొకటి రెండు మాటల
 నుడువుము” అనిన, విజయుం డిట్లనియె. “ఎన్ననిపేరు విన్న సహిత
 చక్రంబులు నిచ్చునఁ దల్లడిల్లుచుండు, నాకు వలయైకాధినాథుండగు
 రాజామాతను నేను; దూశ యయినవాడు విరోధి యనిరోధ
 శ్రోధంబునఁ గృపాణపాణి యయి ప్రాణంబులుగొన గమకించుచున్న
 నైనఁ, దాసంబు వాసివాయోడక యథార్థంబై వచియింప వలయుం
 గాన, నానిశానాథుండు తానుగ నీతోడ నాడుమని నాకుం గఱపి
 వుత్తెంచిన వార్తలు కొన్నిగలవు: వచించెద. వాని సావధానముతో
 నవధరింపుము.—మదీయాజ్ఞాపనిపాలితం బగుటంజేసి, యీనరోపరం
 బెట్టి భీముబలులును నాయనుమతంబు వడయక కదియ శంకింతురు.
 మీరు నన్నుఁ జూరికింగొనక, నేటితో పోట లేక యీకొలను సొచ్చి,
 కలగుండు వజ్రదితిరి. అంతియకాక, పథంబున నప్పదీయ పాదభక్తుల
 శశంబులఁగ నేకంబులరూపుమాపి నాయెడ మహాపరాధంబుగావించితిరి.
 బుద్ధిగలిగిబ్రదుకఁదలంతురేని, యీక్షణంబు మడుంగువిడిచియొండుకడకు
 వడచునది. ఇది మొదలెన్నండును నాముదలఁగొనక కొలఁకుఁ జొరకుండు
 నది. ఎఱిగి యెఱుంగములంజేసి, మీరింతదనుకంజేసిన నేరంబు సైరించితి.
 ముందు నాపనువుచేసి, మొక్కలంబు మాని ప్రాణంబులు గాచి
 కొండు. అట్లుగాక యింకను మదాంధకారంబునఁ గన్నుగానక మదీ
 యాజ్ఞోల్లంఘనంబుఁ గావింపఁ బాలుపడుదురేని, మిమ్మందఱ నస్మ
 దీయప్రతాపనలంబున కొక్కటఁ బూర్ణావృత్తిఁ జేసెద. మీఁద
 మీకుంబోలినగతిఁ జూచుకొండు.—అని రోషాభివ్యవంజయి, సవస్త్ర
 సమయభివ్యవ హుతాశనకీలపోలిక మండిపడుచున్నవాడు. కాలాతి

పాతంబుగాకుండఁ, బరమకృపానిరతం డగు హిమకరుని శరణుసాచ్చి,
తదనుగ్రహంబునకు భాజనంబ వగుము. ఆతనియానతి మన కందఱకు
నవిలంఘనీయము. మీకుఁ బ్రాణములు చేఁ దగునేని, యాయనయాజ్ఞ
నన్యథాకరించునది.” అనుడు, దంభోభిపాతకుంబు లగు నావాక్య
ముల హృదయంబు వగిలి, బెగడు గదిరి, కంఠంబు సర్వాంగీణంబై
యెలయ, వివశం బగు డెండంబు నెట్లకేలకు నూలుకొల్పి, గద్గదిక
నెలుంగు దగులువడఁ గుంజరపతి చెవులబొతుం గని యిల్లనియె.
“క్షుద్రులము మే మామహామహాని కోపగబున కెంతవారము!
తనయు లెం దయిన బుద్ధిదోషమున నెరుచుపడి యాజ్ఞ మిగిలినఁ,
దండ్రీ యది మనసునఁ జెట్టునే? ఆశీతాంశునకు బుధుఁడొకఁడును
మే మొకరముఁ గాము. మే మజ్ఞానకృశంబున మి మ్నాయానపెట్టి
కడునవజ్జఁ జేసితిమి. మాచేసినయావృత్తిక్రమమ్ము క్షమియింప నీవే
మామారుగా క్షపాకరుం బ్రార్థింపుము. ముందెప్పుడు నీతలాకంబు
చెంతలం జేరము. దీనిం బ్రాణభయమునం బలుకు కార్యవశంపు
మాటనుగాఁ బాటించఁబోకుము. ఏనిన్ని మాటలవాడంగాను. ఇంక
నీపలుకుఁ ద్రోచిన, నీపాదములకుం దప్పినవార మగుదుము. మీరాజు
సమ్ముఖమ్మున మామీఁద దయ వుట్టునట్టుగా నెట్లు ప్రసంగించెదవో
నీడేభారము. మదీయవిజ్ఞాపనము విని వాక్సాత్రంబున నీవు మాకీ
యవకారము తప్పక చేయవలయును. మఱవకుమీ పోయివత్తుము.”
అనిన, శశకం బిట్లనియె. “ఓయూధనాథా! మానాథుం డగు సుధాం
శుండు సన్మార్గవర్తి; దయానుభానిధి; శరణాగతభరణైకబిరుదాం
కుండు; భక్తు లెంతలెంతలు తప్పులు చేసినను, ననుతాప పడిరేని
నెరను లెన్నిక మన్నించును. తలం కొందకుము. నీవారును నీవును
గావించిన యవగడంబు లెల్ల నిస్సంశయముగా లోఁగొనును. ఈ

సరోలలామం బాయన పేరనే చంద్రసంస్కృతాః బరగు చున్నది. ముమ్మాతండు దీనికిం గావలిపెట్ట, నిచ్చోట నున్నవారము. మేమందఱి మాయనభృత్యులమా. ఆదయాభుండు ముమ్మసవరతముః హిఃప్రాణంబులుగాఁ జూచుకొని, పుత్రవాత్సల్యంబునం బ్రోచుచుండును. శతంబులం గలిగి యుంటనే, యాశశధరునకు శశి యను నామము జగచునఁ బ్రథిశం బయ్యె. ఇప్పు డాతం డతిదూరం బగు గగనపథంబున పర్తించు చుండును. మన కావ్రదేశంబు బహుతర ప్రయాసగమ్యంబు. ఆతఁ డెడపడదవ నీమడుగునకు వచ్చి చూచి పోవుచుండును. ఈనిశాసమయమున నీసరోవరంబునకు విజయము చేయఁ గలవాఁడు. సమ్ముఖమున రాయబార మేటికి? అప్పు డాతని పాదసందర్శనంబు చేసికొని, మీయపరాధంబు పర్వంబును నివేదించి తదీయానుగ్రహంబు వడసి, చనుటమందిది. అందాఁక నిందు నిలువుము.” అని, యెడఁబడిచి, ప్రాద్దు వాలినపిమ్మట గజరాజును వెంటఁ బెట్టుకొనిపోయి, సంజవేశకు జలాశయంబుజేరి, కొనినిజలంబుల ననిలవశంబునం గదలునరుణంబగు నిశాకరప్రతీబింబంబుఁ జూపి, యిట్లునియె. “అదే చూడుము. కుముదబాంధవుండు శ్రోధరసం బుట్టి పడ నెట్లు కోపప్రకంపహునాంగుఁ డయి యున్నవాఁడో. ఇది నీవు సంభాషింప నవసరంబుగాదు. కినుక తీతిన వెనుక సమయము చూచి, నీచందం బీచందమామకువిన్నవించి, నీదెసఁబ్రసన్నహృదయుం గావించెద. ఇక్కడ నీవు మఱేమియుఁ ద్రవ్వక, గ్రక్కున మ్రొక్కి నీయిక్కకుంజనుము. కడమపని నామీఁద విడువుము.” అని సమయోచితముగాఁ బలికి యేనుఁగును మ్రొక్కించి పీఠకొలిపి, విజయం దును దనజన్మంబు సఫలంబయ్యెఁగదాయని యలరి, వికసన్ముఖుం డయి చని, శిలీముఖమునకు నమస్కరింపుడు, గార్యభివేదనం బొన

రించునంతకు మానవంబు పట్టణాలక, విస్మయమాచనలోచనరోచులు నిట్టవొడువ నిట్లనియె. “కార్యము గోట మీటుకొనివచ్చుట నీముఖ వికాసంబై చెప్పఁ దెప్పుచున్నది. అమోఘనంబుండవు? నీతలం పెన్నఁడయిఁ బొల్లగునే? నీయంతటిహితుండు కలుగంబట్టికదా, నేడు మే మందఱు మృత్యువక్త్రముగాక, బ్రతుకు గంటిము నీముఠంబు మేము పదివేలజన్మంబు లెత్తి యయిన నీగఁగలమే?” అని మఱియు బహువిధంబుల నాతనివిన్నానంబుఁ బ్రశంసించుచుండ, రాజున కభిముఖుం డయి విజయుండు సవినయంబుగా నిట్లనియె. “అశ్రితవక్షముచే దేవర యిట్లానతిచ్చెదరు, గాని నిక్కంబునకు దేవరప్రశంసనేఁగూడగినంత శక్తియుక్తుండను గాను. ఆనామకుల మగుమాద్యశులకును, బ్రశంసకు నెంతదూరము? ఒకవేళ మాకట్టి శక్తిగలిగిన, నదియు మీ నేవనలననేకదా? దేవరయాజ్ఞ కన్యధాత్వం జేలగలుగును? కార్యంబు వండించుకొని వచ్చితి.” అని తనవృత్తాంతం బాద్యంతంబును విజ్ఞాపనం బొనరించి, పారిలోషికంబు వడసి, విజయుం డపరిమిత సంశోషంబునం బొదలియుండె. అది దొరకొని లంబ కర్ణంబులెల్ల సతివేల నమ్ముదమ్మునం దేలుచు, సుఖంబు పడియుండె. కావున, రాజు లేకున్నను నెపమ్ము వెట్టియయిన సుఖంపవచ్చును.

అనుడుఁ దదీయ వచనశ్రవణానంతరంబున సుద్దీపితం బగు పాటోపంబు లోలోపలన యడంచుకొనుచు, మనోవికారం జేమియుఁ దోఁపనీక, నేనిట్లంటిని. “ఆర్యజనమిత్రుండగు నా హంసకల చని త్రుండు వీరాధిపీరుండు; నిజప్రతాపదీపాంశురనిర న్ననమ స్తవై రిపీర దుర్వారగర్వాంధకారుండు; విక్రమాధ్యు నొరు నాతనిఁ జెప్పి చెప్ప వలెను; పితృకీతనం బాయన యున్య యూరనైన లేదు; ఆతం డించుక కాలు గడిచినేని, భువనంబులెల్ల నల్లలనాడుచుండును. ఊబునుపోకకు

మీ రూరక పుట్టనిబాట్టలకుం జేర్పు పెట్టెదరుగాని, యాతండు నలువో తెలువో, యెఱుంగరు. భనాదృశులు ప్రాజ్ఞలే యిట్లు భావ్యంబులు కానిపలుకులు నలుకుచుండ, నింక నజ్ఞులగతి యేమనవచ్చును? పరాక్రమగుణంబున నాతం డొక్క కర్పూరద్వీపంబునకై కాదు, త్రిలోకాధిపత్యమునకై నం దగినవాడు. ఇంక నాతనిం జేరుగ్రుచ్చి యేమైన నన్న, నవచారం బగును. మీప్రల్లడంబు లుడిగి యూర కుండుండు.” అన, నాయండజంబులు మండిపడి, నన్నుఁ దెగటార్పఁ గృతనిశ్చయంబు లయి, తమతేని యెఱుకమీఁద మఱి పరిమార్చు తలంపునఁ జెడఁజెక్కలు విఱిచికట్టి, కొట్టి కంఠగతప్రాణం గావించి, హతదంష్ట్రమహాభుజంగంబుభంగి రోజుచున్న నన్నుఁ బ్రసభాచరణంబున దుష్టభూయిష్టం బగుసభావర్ధికిం గొనిపోయి, తమ రాజ ముండఱఁ జెట్టి, సభాస్థారు లందఱు విన నిట్లనియె. “స్వామీ! యేము భవదాజ్ఞాధీనకృత్యులముగాన, నఱిగినయర్థము చెప్పక కప్పివుచ్చి మాయం తన యొకటి చేయుట భృత్యధర్మంబు గాదని, యీమత్తునివృత్తంబు దేవరకు నివేదించి భవదుక్తమార్గంబున నడవఁ జనుదెంచితిమి. ఈమొక్కఁలీఁడు, సమయుటకు నమయంబై, యుచితానుచితవివేకంబు లేక, ధర్మస్వరూపుల రగుదేవరయెడఁ గొడిమలు గడియింపఁ దొడఁ గినవాడు. “అన్యదోషకారి తనకిల్పింపంబునఁ దానకాలిపోవు; చచ్చిన వానిఁ జంపనేల! యనరాదు ఒకప్పుడు దైవంబును దోసకారులకై తోడు చూపును. ఈమూర్ఖబకంబు మనసీమం దిరుగుచుఁ దేకువ మాలి, యేలినవారిపాదంబులనె యధిక్షేపించుచుఁ, బలుకరానిపలుకు లెల్లం బలికె. కావున, నీబకాధముం డవశ్యవధ్యుం డయ్యెను. కలహ శీలుండగు సీతనిబొలియింప మేము సంజాతనిశ్శయిలమె యును.

వారము. ముక్కుచాడువగా లేనిముంగోప మదియెన్నటికి? పీనియెడ
లేశంబును దయ తలంపవలదు. ఆజ్ఞయైన పీని గడతేర్చెదము. ' అని
యన్నియు నేకవాక్యతగాఁ బలికిన నాలించి, వావి వారింది, భయా
ధీనమానసుండనై మాటుమెగమువెట్టి వజ్రవజ్ర వడఁకుచున్న నన్నుఁ
గరుణాతరంగితాపాంగుండై కాంచుచు, చిత్రవర్ణుండు 'పీ డెవఁడు? ఏ
దేశమునుండి వచ్చుచున్నవాడు? తెలుపుడు.' అన, నవియు 'హిరణ్య
గర్భుండను రాజహంసంబు ననుచుండఁట; కర్పూరద్వీపమునుండి
వచ్చినవాడు' అని విన్నవించుసమయాబునఁ, బరిసరవర్తి యగునా
శిఖండిప్రకాశునిమంత్రి దూరదర్శియనుగ్రద్ద నన్నుపలక్షించి, 'మీ
యధ్యక్షుని సమక్షమున ముఖ్యామాత్యుఁ డేవాడు?' అని యడిగిన,
నేనిట్లు చెప్పితి. "వివిధవిద్యావిశారదుండగు పర్వజ్ఞనామక చక్ర
వాకప్రశస్త్రుండు. ఆతండునర్వధర్మములను మూలముట్టుగ నెఱుంగును;
సత్య శౌచాది సద్గుణ గరిష్ఠుండు; స్వదేశసంభవుండు, ఉపధా
శుచియు, అఖలార్థసంపేదియు, అభ్యంత్రసమస్త వ్యవహారుండును,
నుప్రసిద్ధుండును, సర్వజనసమ్మతుండును, దైర్య శౌత్య ధుర్యుండును,
ప్రతిభావంతుండును, ధర్మాధర్మ విశారదుండును, స్వామికారైక
తత్పరుండును, నగువాడు మంత్రిపదంబున కర్ణుఁ డని నీతిశాస్త్ర
వేత్తలు చెప్పదురు. దైవానుగ్రహంబున నీసకలసద్గుణములును
నాజక్రవదారయంధుఁ బొందువడియున్నవి.' అని చెప్పినవసరంబున,
నాయాస్థానంబుననున్న యరుణముఖుం డనుకీరంబు మయూరరాజున
కిట్లనియె. "దేవా! యవధరింపుము. కర్పూరద్వీప ప్రముఖాంతరీపంబు
లెల్ల నీజంబూద్వీపాంతర్గతలఘుద్వీపంబులె కావున, నాకప్పురపు
దీవియు దేవరవారిద యయియుండును. దాన, నామానసాకస్వామియైన
నానుగాదనక స్వామియానకు లోనై మౌగెడగినవాడు. నేఁ

డాదిగా నేడేడును దేవర కరివెట్ట నాజ్ఞాపింప, హిరణ్యగర్భునిపాలి
 కొక్కవేగరిని వేగఁ బుచ్చుట ప్రధానానుష్ఠేయమైన కార్యము.
 వీతిహోత్రుండు కాష్ఠంబులఁ దృప్తి పొందనిచందంబున, భూకాం
 తుండు రాజ్యంబునఁ దనివిననక యుండవలెను. అనంతస్తుం డగు
 భూసురునట్ల, సంతస్తుండగు పార్థివుండును జెనును. కావున, మహీ
 కాంతుండు సంతతోత్సాహవంతుండై, యార్జవంబునంగాని, యన్వార్జ
 వంబునంగాని, దుర్జయులగువగఱ నిర్జింపవలయును. అంతియగాక,
 వేఱొక్క ధర్మనూత్కృతగలదు; సావధానమతిపై యాకర్షింపుము.
 'రాజ్యంబు వీరభోజ్యంబు' అని ధర్మశాస్త్రమర్మపారగులు వచిం
 తురు. కాన, సముచితస్వస్థసమన్వితులరై కదలి, దేవర చేప మెయి
 నాడివి నావరించుట యర్హకృత్యము. అతండు నుంచిమాటలం
 జక్కఁబడెనేని మేలయ్యెడు. అట్లుగాక, కాదు కూడదని దేవర
 పలుకు నేయక యవధీరణము చేసెనేని దత్ఫలం బాతండు చేసేతం
 గుడువఁగలఁడు. మదీయ ప్రార్థనాభంగంబు నేయక, యొకదూతం
 బనిది మొదిరివృద్ధయం బెఱుంగుట యపరిహార్యకార్యంబు.' అనిన
 వికాసహాస భానురాననుండై, చంద్రకీంద్రుండును. "అవు; అది
 కార్యంబు" అని తలయూఁచె. ఔరా; 'రాజ్యమదాంధుండును,
 శూలుండును, ధనగర్వితుండును, నున్మదుండును, శక్త్యాశక్యవిచారంబు
 నేయక యలభ్యంబుల లభ్యంబులఁగాఁ దలంతు' రనుకోవిదులవలు
 కల కేల యస్యభాత్వంబు గలుగును? రాజ్యలోభంబైదా, యీ
 దుర్విచారంబులకెల్ల మూలంబు. కోటరస్థానలంబు కుజంబుంబోలె,
 హృదయస్థతృప్తానలంబు మనుజు దగ్ధంబుచేయును. ఆశయే సర్వా
 నర్థంబులకు నాకరంబు. అట్టియాశను దిగనాడి, ప్రాప్తలాభ
 ముదిశహృదయంబు యుండువాఁడె కృతార్థతముండు. అప్పుడు దేవర

ప్రథమభాగము

యక్షిణ రణదక్షతావిశేషంబు తలంది, నాకునాకుతనువు లొల్లరొళో యనుబుద్ధి జనించె. అది యుండ నిండు. ఆ విభావ మంబు లగు దుష్టలాంబులు మనస్తాపంబు నేయి, నన్ను నేన యుపశమించుకొని, రాజవంశ మరలి “నే నొక్కటి విన్నవిం చెద; కోపంబు లేదుగదా” యనిపెచ్చనింది. యాయనచే లేదని పించుకొని, మితహితోక్తుల నిట్లుంటిని. “లోకంబున నెందైన నొరుల సొమ్ములు రమ్మన్న వచ్చునె? ఏల, యఘటమానంబగు కార్యంబునందు, నిర్భక్ప్రయాసంబు వడియెదరు? చెప్పిడివా రొక వేళఁ జెప్పినను, వినెడువారైన వివేక ముండవలెనుగదా! అట్లుగాక, ‘దున్న యీనినదన, దూడను గట్టుమన్న’ మతివస యొక్కటే రచ్చ కెక్కుంగాని, గాన సభిమతకార్యకరణంబు చేకూఱలేదను. అఖిల విమండపు; నీవెఱుంగనిధర్మాధర్మంబులు గలవే! దుర్దాంతరిపుస్ఫురణ హరణపరిణతుం డగుహిరణ్యగర్భుండు, వారువీరుంబోలెనన దనితలంప వలదు. విక్రమంబున నాతం డతిలోకుం డని స్మరణఁ జెచ్చుకొని, పిమ్మట నొక్కత్రోవ త్రొక్కుము. కాలనియోగప్రేరేపకండ్ల, నిజ జీవితనిస్పృహత్వంబునఁ గడుపూఁదఁదీఱఁ బ్రేరినయంతనె రాజ్యంబు రాఁజోదు. మదిమదినుండి, యేల నిర్మిమిత్తంబు చెట్టుగొట్టి పై వేసి కొనెదరు? తదీయప్రభావం బెంతవారికి నపరిభావ్యంబు. మీమీ పంతంబు తెల్లఁ దదీయభూభంగవర్మంతంబులుగాని, యామీఁదం జెల్లవు. ఆతనికడవారును నుగ్రరణికోవిదులు; మీమరభిమానంబు మాని, మాయొడయిం గడవ నాడక, ప్రాణపరితాణంబు చేసి కొందు. లోకంబున వచనమాత్రంబుననె యాధిపత్యంబు సిద్ధించు నేని, మత్స్రభుం డగుహిరణ్యగర్భునకును నీనరెడుదీవియందు స్వామ్యంబు గలదనవచ్చును. ఈ చెప్పిడిమూలలతోడ నేమి ప్రయో

జనము! ఈచాలెడువారికెల్ల నోరికి మాటు లేదుగనుక, నేలినవారి మొఱమెచ్చునకె యోలగంబున వలసినట్లెల్ల వదరవచ్చుంగాని, తమ దుర్వ్యవసాయంబునఁ గార్యపాకంబు తప్పి, స్వామి కొక్కయొప్పుమి వచ్చినప్పుడు దానికిం దగుఁడతీకారంబుఁ గానక, విస్మయపరీతచేత న్నులై మిన్ను చూచుటదక్క నొక్కటి శక్యంబుగాదు. చిత్రవర్ణునకు మాకర్పూరద్వీపమునఁ బ్రాజ్యరాజ్యాధికారంబు గలదో, హిరణ్య గర్భునకు మీతొలుదీవిని నెఱదొరతనంబు గలదో, యెట్లు నిర్ణయింప నగును!” అనినఁ జిలువవునవ్వి యవ్విషధరభుగ్వలభం డీట్లనియె. “త్వరయేల? యద్ధంబుననె యెల్లయర్థంబులును నిర్ధారణంబులగును. ఇప్పుడుపోయి, నీయేలిక నాలంబున కాయితంబు చేయుము. ఇదే నీతోడ మాదూతుఁడు నేలెంచెడు. ఊణమాత్రంబు నిలుపుము.” అని పలికి, మంత్రి మొగంబు చూచి యిట్లనియె. “మంత్రివరా! మన కిపు డొకదూతకార్యంబు ప్రభుతం బయినది. దక్షతయుఁ, గార్య వాదిత్వంబును, బ్రగల్భతయుఁ, బరమర్హజ్ఞతయు, సద్వచోగౌరవం బును, గలవాఁడు సందేశవారకృత్యంబున కత్యంతార్హుండు. హిరణ్య గర్భునయొద్ద కీకొక్కెరతోడఁగూడఁ బనుప, మనవారిలో నేరుపరి నొక్కనిఁ జేరుకొమ్ము.” అనిన శుకంబు మొకంబు చూపి, దూర దర్శి యిట్లనియె. “ఈయరుణముఖుండె మీయెన్నినట్టి సర్వలక్షణ సంపన్నుండు; కాలము చెల్లినవాఁడు; గుణజ్యేష్ఠుఁడు; మనకుం బరమవిశ్వాసి. కావున, దూతభావంబున కీతండె యోగ్యుండు. ఈతనిఁ బనుపఁజను.” అనిన వినయంబుమీఱ నాకీరం బిట్లనియె. “దేవా! నాయెత్తువిత్రమ్ముఁ గ్రుమ్మరించినను, నీమదోన్నత్తుని తోడఁగూడి యడుగువెట్ట నొడంబడ నేరను. సర్వవిధంబుల న న్ని కార్పణ్యదోషావహతస్సభావం బగు దుష్టబలంబుతోఁ బండుట యిండు

కయ్యఁ గభ్యాదాదాయకము గాదు. దేవరమాటకు మాటుపల్కితి నని కాఁగ నేయక, నామాటలు తేటపడ విని, మీఁద దేవర యిచ్చ వచ్చినట్లు చేయవచ్చును. ఈ టక్కరికొక్కర ముం దఱగుటయె మిక్కిలి యుక్తము. వీనివెనుకనె నేనునుం జనియెద. సర్వధర్మ విదులు దేవరకు ధర్మములు సెప్పవంతటివాఁడఁ గాను; నానేరము సైరింపుడు. దుర్జనుతోడం గూడి నడచుట యెడరు తొడరుటకా కారణం బగును. మన మీతనిగుణము లెల్ల మనవారివలనఁ గథ లుగా విన్నవారము. కొంతదారి సాగనిచ్చి, యచ్చట నన్నుబొడ వడఁగించిన నెద్దిదిక్కు? అదియఁగాక, ననఁగూడి నార తలకెక్కిన స్త్రైక్కువవారిం జేరినతక్కువవారికి గౌరవమును, నినుమును గూడిన వేడివేల్పునకు స్కొట్ట పెట్టబ్బినట్లు హినునిఁగూడిన మానసియునకు లాఘవంబును, గలుగుట సమాజము. గౌరవలాఘవంబు లెందును నంనర్గాధీనంబులె కావే? ఖలులు నలుపు దుర్వృత్తంబుల ఫలంబు తప్పక నన్నికృష్టు లగు సత్పురుషులం బొరయును. తొల్లి యొక్క వాయసముతో సావాసము చేసి, హంస హింసింపఁబడియె. ఆ కథ యాకర్షింపుడు.

ఉజ్జయినిపట్ట లేరువునక్క నొక్కగొప్ప పిప్పలవృక్షము గలదు. ఆసాదపంబుమీఁద నొక వాయసంబును హంసంబును గూండ్లు కావించుకొని, వాసము చేయుచుండును. అట్లుండ భీష్మం బగునొక్క గ్రీష్మవాసరంబున, నధ్వనీనుం డొక్కరుండు మిక్కిలి యధ్వపరిక్రాంతం డయి, యెక్కిడినవి ల్లక్కడ నిడి, త్రోవక్రేవం దనరు నారావినీడ నిద్రించుచుండఁ, గొండొకవడికి ఛాయ తొలంగి, యరుణకిరణములు తెరువరిమోమునం బడఁదొడఁగె. అయ్యది వీక్షించి, వనస్పతిస్థితచక్రాంగంబు దయాంతరంగం బయి, గలులు

విచ్చి యచ్చెట్టుక్రింద నిదురించు పాంథుని మొగమున కెండసోతకుండఁ బట్టె. అప్పుడప్పటికుని సౌఖ్యంబు కన్ను గుట్టి, చూపోవక, యశ్వద్ధంబు మీఁది పికవర్ధనంబు స్వభావదౌర్జన్యంబున వాని యాననంబునం బురీక్షోత్సర్గంబు చేసి, యాచోటువాసి యాకసంబున కెగసి, మాయ మయిపోయెను. ఆదెన్నటికాకి తనదౌర్జన్యం బందఱకు నెఱిగించెఁ గాని, దాన నేమి కట్టుకొనియె? ఏదియు లేకున్నను, దుర్జన్మలకుఁ బరపీడయే పరమలాభంబు గదా! అంత, నాచాలపాద శ్రేష్ఠమునకుం గాలావధియైన, నాయధ్వగుండు మేలుకాంచి, యువ్వరము విలోకించి తనయావ్యమున రెట్టవైచిన దా తెలిపిట్టయే యని యెంచి, కోపా నేశమున నప్పట్టున మోపెట్టి పెట్టియున్నవిల్లు దిగిచిఁగొని, యొక్క భల్లంబున నేపావము నెఱుంగని యిాయంచతుల డొల్లనేసిన, నది బౌంధవ రాజహంసా వధిదృష్టి నీఱు నేయుచు నేలఁగూలి, ప్రాణములు విడిచె. కంటిరిగదా కాలవక్రతప్రకారము? దైవకృతమునకు మాఱు గలదె? అపరాధి యగు గాక ముండఁగా, ననపరాధియగు హంసము హింసింపఁబడియె! “పాపీచిరాయు” వనువండితుల మాట కేనాఁటి కైన బొంకు గలుగునే? ఎట్టును, జెడుగులతోడినంగాత మిడుమలకే మూలంబగును.

తదనంతరము నేఁ జిలుకవల నవలోకించి యిట్లు పలికిరిని. “పంగడిఁడా! నాకు మాస్వామి హిరణ్యగర్భుఁ డెట్టివాఁడో నీవు నట్టివాఁడవై; లోకములోన మహాత్ముల కండఱు నాత్మ సమానులు గాక, పెఱవా రొకరు గలరె? ఆత్మ పరభేద బుద్ధి గల్పించుకొంటు మంద బుద్ధులకుం గాని, మహాబుద్ధుల కట్టి భేదభావములేదు, ఆత్మవత్సర్వ భూతాని యను నీతి దలంప వలదె? నామనంబు లోఁతు గానక, వలసని కొలలు కట్టెదవు. నిమిష భంగురంబగు శరీరము

నమ్మి నీయునులు పోసికొని, యెవ్వఁడు కాశ్యపవరక కూపంబునం బడి వెతుకుదువఁ గడఁగును ! నాయెడ నీకుఁ బ్రత్యయ మేల వుట్టుదు? నత్తురువుల తోడి మైత్రి సా ప్రపదీనం బన విననే! ఫలభంగములు నేయుట నీకు నైజంబ కాన, నీవెల్లర నట్లుగాఁ దలంచెదవు. నీవెడ కఱదలుడిగి, పయనము తూఁగింపుము. అనినఁ బకపక నవ్వి, శుకం బిట్లనియె. “నీవు దద్దురన్వర దర్శికరంబవు; నీయెడ నెవ్వరికైన నమ్మిగ వుట్టునే! ఏది యెట్లయిన, నాత్మగ్రక్షణోపాయం జేమిటి యుండఁ గూడదు. నీవివృటివగ మనంబునఁ జెట్టుకొని పైకైఁగానరానీక, దారి సాఁగనిచ్చి, యొక్క విజనప్రదేశంబునఁ గిరురవెట్టి, నన్ను మట్టు పెట్టుట కిన్ని యెన్ను చున్నాఁడవు. ఇంతతడవు మమ్మును మాయొడ యనిని నోరికసిదీఁ దూఱి, యింతలో, నేనోరుపెట్టుకొని మరల నెయ్యంబు నెఱపెదవు? నీవు ఋషిధూర్తాగ్రగణ్యుండ వౌట నీవాల కమే చెప్పాచున్నది. ‘అతివిసయము ధూర్తలక్షణ’ మనియ కదా సుధీజనులు వలుకుదురు. ప్రియంబులు నామోదజనకంబులు నయ్యుఁ, గుజనవచనంబు లకాలకనుమంబులుంబలె, నవసానంబున ననర్థదాయ కంబులై పరిణమించును. నీ దుర్జనత్వము వాగ్వాప్తారముచేతనే ప్రత్యక్షీకృతం బగుచున్నది. చిత్రవర్ణ హిరణ్యగర్భుల మహోగ్రవిగ్ర హంబునకు నీవచనములెకదా నిదానములు. అప్పుడు గిట్టనివానిఁ గోల్పుచ్చుట కయి యెన్ని వన్నగడ లైనం బన్నను. ధారుణీవయిం జిరకాలము జీవింపఁగోరువా రానుడుల కెడ మీరు. మున్నొక మువ్వన్నె మొకం బొక బకంబును బలవంతంబునంగాడె యంతంబు నొందించె. నీకాకథ వినిపించెద సమాహితమరివై యాలింపుము.”

జంబూద్వీపంబునఁ గామ్యకం బను లోకైకరమ్యం బగు వనంబు గలదు. అందు, నిరంతరపరిపుల్ల వనమల్లికావల్లికా మత్స్యకా వేల్లిత

నికంజపుంజరంజితం బయి, కనుమవిసరపరిమళ మిలితగలిత ముకరంద
 బిందుసందోహస్వాదనాగత మిలిందబృందనుందరంతై నికటవిటపిటప
 చ్చటారటచ్చకుంతపతతానాక్రాంత తతరవాక్రాంతదిగంతరాళంబయి,
 పొదలు పొదరుటడవి యొక్కటి యుండును. దానినడుమ, నాయతచ్ఛా
 యానిరస్త సమస్త తీవ్రగభస్తిగభస్తిచయం బగునొకకుజంబుక్రింది
 యారమ్ములో, దీర్ఘకాలమునుండి పుండరీకం బొకండు నివసించు
 చుండును. ఆచెంగట, జవ్విచెట్టుమీద గులాయంబు నిర్మించుకొని,
 యొకకొంగ కాపుర ముండును. ఆశార్దూలం బొక్కనా డొక్క
 యురణంబును మరణంబు నొందించి, దానివిశిత్తంబు మెనవుచుండ,
 దైవయోగంబున నూత్నకీకసం బొక్కటి దశనమధ్యంబునఁ జిక్కు
 కొని మిక్కిలి వ్యధపఱుపఁజొచ్చెను. పులి, దాని వెలువరించుకొను
 పెరపు దొరకక, శిరంబు ధరణీతలంబున వ్రేలవైచుకొని, పొరలుమీఁ,
 దీప్రవేదనాసలంబున మలమల మఱుంగుచు, దిక్కులుప్రతిశబ్దంబులీన
 సంగలార్చు చుండెను. ఆయార్తస్వరంబున సంతరంగంబు గరంగి,
 వ్లక్షవృక్షంబు మీఁదిబోటంబు వ్యాఘ్రంబుం గనుంగొని, కరుణ
 మీఱ నిట్లనియె. “ఓశార్దూలకులోత్తమా! నిన్నీయరణ్యంబునఁ జిర
 కాలమునుండి పొడగనుచున్నాడను. మున్నెన్నడుగాని యిట్లు
 వావిడిచి కస్తి పడినవాడవుగావు. ఇప్పటి నీచోప్పుచూడ, నాకత్య
 ద్యుతమగుచున్నది. నీవాపోవుటకు నిమిత్తమేమి! తెలుపుము. అనినఁ
 గొంతచింతాశల్యంబు వాసి, ప్రమోదమగ్నమాసనం బయి, నాలుక
 తొట్రుపడఁ బులి యిట్లనియె. “ఓదయామయా! నాయభాగ్య
 మేమని చెప్పకొందును? నిన్నరేయే నొకతగరుం దెగటార్చి, సంజుడు
 గుడుచుచుండ, నాపాపకర్మ మేమోకాని యొకయెముకనారదసంబుల
 ఘండునం దగులుకొనియె. దానిఁ దీయునుపాయంబు దోపక?

యప్పటి నుండియు నివ్వగిదిం దెప్పరం బగు వెతఁ గుడుచుచున్నవాఁడను. ఇంక సన్నీయపాయంబువలనం దలంగి రక్షింపఁజాలు కరుణాభురెవ్వరు గలుగుదురొకో యని వ్యాకులపడుచుండ, నాపాలిటి భాగ్యదేవత యన్నిటికి నీసన్నిధానం బనునాధారంబు గల్పించినది. ఆరసి చూడ నీవు బక మాత్రంబవే? నన్ను బ్రతికింప మూర్తిమంతం బయి నిలిచినబహుజన్యకృత సుకృత ఫలస్వరూపంబవు గాక, నాకింక నీవు దక్క నన్యంబు శరణ్యంబు లేదు. నాకు దిక్కై నను గాకున్నను నీవ. నామనోరథంబు వ్యర్థంబునేయక, సదయహృదయుండవై ప్రాణదానంబుచేసి, పుణ్యంబుఁ గట్టుకొమ్ము. నాకింతమాత్రము నీచేత నైనయాయువశాంబుఁ జేసితివా, యావజ్జీవము నీమేలు మఱచి పోను. బాగేల! వ్రవన్నుండ సగున న్నవివన్నుండేయుము.' అని యతికరుణంబుగా బహువిధదీనాలాపంబులు పలికినఁ, బట్టరానిదయ పుట్టి, చెట్టు దిగివచ్చి, యాకొంగ తనగొంతు క్రోల్పులిశోరఁ జొనిసి, యాయస్థిశకలంబు మెలపున నూడఁబెట్టికె. అది దొరంగొని, యా ద్వీపియుఁ గొక్కెరయు బద్ధసఖ్యంబున నుండి, సాహార్ద్రసౌఖ్య మనుభవించుచుఁ, బ్రత్యేకముఁ గడుపుం బ్రోచుకొనుచుండెను. అట్లు కొంత కాలముండి, యొక్కనాఁ డాచాటలమెకం బెక్కడ నాహారంబు చేకూఱుమి, నంగద నలంగుచు, సంతర్గతంబున నిట్లు చింతించెను. 'నే డెంత దుర్దినమో! ఒట్టుపెట్టినట్టు లెంతిరిగిన నొకకబళమాత్రం బైన మాంసం బీవఱకు దొరకలేదు; ఇంకనుం జిక్కుకాడ గానరాదు. ఇన్నాశృయనది; మున్నెన్నడైన నెఱచి పుట్టనిదినంబు గలదే! దైవంబు ప్రతికూలం బైనయప్పుడు పౌరుషం బేమియుఁ గొఱగాదు గదా! ఏమి నేయుదు? నే డీయెరియు జతరాగ్ని క్షిటవగునెర యర యకున్న, మిన్నక యనువు లీవలసివచ్చును:—

భూతాని” యను ధర్మంబు గలదు. అయినను దనప్రాణంబులు నిలిచిన పిమ్మటగదా సర్వధర్మములును. “శరీరమాద్యంఖలు ధర్మసాధన” మన మునువినమే? తానుగలిగిన, బదివేలు గలుగును. కావున, ధర్మ పథంబుఁ దప్పఁద్రొక్కియైనఁ, దన్నుఁదాఁ గాపాడుకొనుట పరమ ధర్మంబు. పడలికొనుటకు బుడమి నైనను విడువఁజనును “ఆత్మార్థం వృథివీర్యజ్ఞే” తన నీతివేత్తలు వాక్రిస్తురు. నేనిప్పు డొక్క యుపాయంబున నీకవ్వంబు కాయంబున కపాయంబు కల్పించి, మృశ్యముఖంబునకుం దప్పి ప్రాణంబులు నిల్వికొనియెద. ప్రాణంబులు దక్కినఁ దక్కిన పాతకంబు లేపాదితంబులైనఁ బాచికొనవచ్చును” అని నిశ్చయించి, తద్దోహచితనానుకూలంబగు నుపాయంబు చింతించి, పూర్వప్రకారమ్మునఁ గ్రమ్మఁ దల నేల నేలవైచి, తొంటిపంట నినుమడిగా గుహలు మాటుమ్రోయఁ గుహనావిలాపంబు నేయఁ జొచ్చెను. ఆవిలాపం జాలించి ప్రాణంబులు గలఁగఁబాటి, యప్రతీకారం బగు శోకంబు జమ్మరవోయి, క్రమ్మఁ దెలివొంది మిత్రం బగు బకంబు నిల్లాలాఁకిరణంబుతోఁ జేర వచ్చి సమాదరణ పూర్వకంబుగా నిట్లనియె, ‘చెలికాడా? నేడేల యీలాగునఁ జింతా స్థిమితమూర్తివై మగుడఁ దల్లడకుడుచుచున్న వాడవు? నీమనికీతంబు నాకడదాఁపురము నేయనేల? నీకు నే నొకవింతవాడనె? గొబ్బున నీయుమ్మలంబునకుఁ గారణం బెఱిగింపుము. ఇత్తటి, మదాయత్తం బగు కార్యం బొక్కటి గలిగిన, నీనిమిత్తమై నాప్రాణంబుల నైన నిచ్చెద.’ అనిన, బెబ్బలి యంతరంగంబున నుబ్బి, యాననంబున దీన భావం బభివయించుచు, నెలుంగురాలుపడ నిట్లనియె. “నేను గృతం బెఱుంగనివాడఁగాను. సందేహము లేదు; ఈదేహము నీవు పెట్టిన చట్టు. మీఁద నేతనించుటయు నీయాధారముననె, నీ విప్పు డిచ్చిన

వరంబు మఱచిపోక చెల్లించి, సత్యపరస్వతి వగుము. ఓప్రాణనభా ! ప్రాణప్రదాత యగు మహావకారి కింతవఱకుం బ్రత్యుపకారము నేయ నద నొదవక పోయెగదా యని, నాహృదయంబున నాకే లజ్జ వొడచుచున్నది. లోకమున నెంతటివాడును 'నేను బలవంతుండ ; నా కితగులతోడి దేమి ?' యని విట్టవీగరాదు. బలవంతులకును బల హీనులవలన ప్రయోజనంబులు నిచ్చులు నవేక్షణీయంబులై యుండును. నీవు నా డట్లు ప్రాణాంతంబుఁ జెందకుండ నన్ను నిలిపితివి. బల్లిదుండ నయ్యా, వ్యర్థునికై వడి నేను దానికి బదులునేయఁ జాలకుంటిని. కట కటా ! నాబ్రతు కింకఁ గాల్పనే ? ఏమో యీశ్వరమాయ యెఱుంగ ! అది యట్లుండ, వెండియు నేడు నీనాయుఁ బె నాకు స్పృహణీయం బయి యున్నది. చూచితే కాలగతి? కాల మెంతవారికి దుస్తరంబు గదా ? అది యట్లుండ. ఇప్పటి నాదురవస్థ చినుము. తొల్లింటిచంద ముననే, నాదంతంబులయంతరంబున నే డొక్కయెంపముక్క చిక్కు వడి, మిక్కుటంబుగ బాధించు చున్నది. నాయట్టిసత్యసంపన్నున కుప కారం బొసరించి, యింతతడవు నీ వుదరపోషణంబునకై యిటునటుఁ జనుచుండఁ గన్నులు పెట్టుకొని చూచుచు, నిన్నాళ్లు సైచిననాతవృత్తునిన్నింపుము. నీయడుగులాన యింకఁ దొంటియట్ల నిన్నాహారార్థం బిందునంమఁ దిరుగులాడనియ్యను. సేటితో నీకష్టము గట్టెక్కును. నాహృదయంబున గలయది నిఁకముగా నెదియించితి. నామాట లెక్కసంపుము. ఇదే మిత్రకార్యము సమకూర్చ సమయము వచ్చినది. కాలవిలంబనము నేయక, మిత్రరక్షణశత్రురుండవై నావక్త్రబిలంబు గొచ్చి, చెచ్చెర పీయంగద నార్చుము." అని నెనరుదవులఁ బలికిన గాబోటంబు గాటం బగు సంతోషంబున, వ్యాఘ్రంబున కిల్లనియె. 'మిత్రతనూ ! యిది యెంతవని ! విషాదంబు మానుము. ఇట్టి

పాటులు లోకమున నీతలనె వుట్టెనే? విధి త్రిప్పులకు లోనుగాక కడ
 తేటినవా రేరు? నాచేతిలో నున్న యీమాత్రపుఁబనికి, నన్యునట్లు
 నన్నును నీ వింతదూరము వేడికొనవలయునా? ఉత్తమచరిత్రునకు
 మిత్రమనోరథపూరణంబుకన్న నవశ్యకర్తవ్యం బొక్కటి గలదే?
 నేడుగా నాతనువెత్తినఫలంబుఁ గాంచగంటిని? నాపుణ్య మేమి
 చెప్పను? చూడు మే నిద నిమిషమాత్రంబున నిన్నీయాపదవలనం
 బాపి, ప్రాణసమానుం డగు మిత్రునిఁబ్రణంబుఁ దీర్చికొనియెద. ఇది
 నీయట్టి కక్తిసంపన్నునకు రాఁదగినయాపద కాదు' అని పలుకుచుం
 దానినోరఁ జొరబాటుదుఁ బసిదిండి కఱుక్కున మెడం దెగఁగొఱికి
 యాక్షణంబ యాబకంబును భక్షించెను. దురాత్ము లాత్మంభరి
 త్వంబునకై మిత్రదోహంబునకైనఁ బాలుపడుదురుగదా! కాబట్టి
 దుష్టులు పలుకునిష్టాలాపంబులు చెవిఁ బెట్టరాదు. తప్పిచారి చెవిఁ
 పెట్టితిమా, బెట్టిదం బగు చెట్ట పుట్టక మానదు.

అని మఱియు నాచిత్రవర్ణనికొలుపుదుకాండ్రు పెక్కండ్రు
 రోషదూషితులై నన్ను దిసంతులు గొట్టుచు, బెక్కులు దురాలా
 పంబులు పలికిరి. అవియెల్ల నుల్లంబునంబట్టి, ప్రత్యర్థి సంతకుఁ చెంతకుఁ
 బుచ్చునంతకు నెంతయు దేహదాహంబు నేయుచుండును. నే
 నకత్తుండఁ గావున, లాఘవాప్పదుండనై భంగంబు బ్రుంగి, యెప్పటి
 యొప్పున నందరిలో నొనని తలయెత్తి తిరుగుచుంటిని. నే నొక
 పొరువశాలినే? ఈయవమానంబు మానవంతం డోర్పునట్టిది కాదు.
 అచేతనమయ్యను, నూర్యకాంతము తపసుపాదములు పోడినంతనే
 ప్రజ్వరిల్లుననఁ, జేతనుం డగునభిమానవంతుఁ డెట్లహితకృతతిరస్కా
 రంబుఁ జూచి సైఁచును? ఆయిన, నాభంగపాటు స్వామికి నివేదింప
 వలె ననునభిలాషపాశంబు, ప్రాణంబుల వెడలనీక బొందితో బంధించి

నన్నీకడ కీడిచితెచ్చెను. ఆహా! విధిచెయిద మేమనవచ్చును? నాకు గొండంతబలఁగంటు గలిగియు లేనివాడనై, కానిదేశములలో దిక్కుమాలినవక్షి నై నిలిచితిని. అది యట్లుండె. నీయట్టిజన్మశ్రుతునియడుగులు పట్టఁగలిగియు, విధివశంబున నొప్పనివారి ముందఱఁ గొలుపులో నన్నిరోతమాటలకు వీను లొగ్గవలసివచ్చెను. గతవృత్తంబులకు విచారపడ నయ్యెడుకార్యము లేదుకాని, మఱచినను మఱుపునకురాక, యాకష్టపాటు నాహృదయంబున నాటుకొని, మనశ్శల్కంబు యలయించుచున్నది. నాకిన్ని త్రవ్వనేల? కానివారిచే గానిఁ బొందుమని విధి యట్లు వ్రాసియుండ, నెవ్వఁడు తప్పింపనేర్చును? ఇది దేవర మొగంబునం దెలిపి, మనంబు నొగిలించుట కెంతయు నాస్వాంతంబు దురపిల్లెడును. అచ్చోఁ జిత్రవర్ణం డించుక యక్కటికంటె వహించి, వైదేశికు డ నని నన్ను చున్నిగొన మదిగొల్పక, విడిచి, పుచ్చె. స్వామిపాదపద్మంబులు మరలసందర్శించుభాగ్యంబు కరంబు కల్గుటఁబట్టి, యీసంగ్రామవార్తాహరత్వంబు వహించి, యెట్లైతెంచ గాంచితిని. మార్గాయాసనిమిత్తంబునఁ జిత్తంబు స్వాయత్తంబు కాకున్నయది; అందులకుతోడు, విషాదవేదనాదోదూయ మానమాననుండ నయి యున్నవాడను. ఇంక మిక్కిలి విన్నవింప నేరను. స్వామికి వార్తావిశేషంబులు నివేదింపవలయు నను నుత్సాహమును, స్వామినన్నిధాన నివసనాభిరతియు, నవలంబంబులుగా నింతతడవు నిలువఁ గలిగితిని. ఎఱింగినంతవఱకు మొఱంగక జరిగిన సర్వవృత్తాంతమును దేవరకువిన్నవించి, కృతకృత్యుడ నైతిని. ఆచంద్రకీంధ్రుండు నన్ను వీడ్కొల్పునపుడు 'నీవెచుకనే కీరంబుఁ బుత్తు ముందు పోమ్మని పంపెను. అదియు నింతకుఁ జనుదెంచు చుండును. ఇఁకఁ గర్తవ్యాంశంబు దేవరచి త్రమునకే విధితంబు, పోయివచ్చెద.' అనిన

హిరణ్యగర్భుండను నాతని గృహకటాక్షవీక్షణంబులం జూచుచు నిట్లునియె. “దీర్ఘముఖా! దైవతంత్రం బైనవని కార్తికేంద బని లేదు. నమస్తముఁ డెలిసినవాఁడవు; నీకు నే జెప్పవలయునె? నీవు మిక్కిలి ధైర్యశాలివే, యిట్లు పేదమాట లేల యాడెదవు? ఆదిత్ర వర్ణుఁడు సమిత్రామాత్యపుత్రంబుగా జావఁదలంచి కాఁబోలు, నీయట్టిపాధువున కపకారంబు దలంచె. ఏమయిన నేమి? ఇంతటితో మునిగిపోయిన దేమియు లేదు. శేష చని, యాపాపమేపరిదోరయవ లేవంబు మావుదము. ఊఱుదుము. సర్వజనసత్కారార్హుండ వగు నీవంటివానికా, యిట్టిపాటులు పాటిలవలె?” అని శ్రవణరసాయన ముగాఁ బలుకుచు విషాదాపనోదము నేయుచున్న తేనియన్ను వడసి దీర్ఘముఖుండు కొంత మనసునందుఁ గొఱగొఱమాని. విశ్వసించుచు నిజాగారంబునకుం జనియె.

అంత నక్కడ దీర్ఘముఖునిఁ బనిచినవెనుకఁ బ్రవీక్షించుం డరుణ ముఖుఁ జేరఁజీరి, హిరణ్యగర్భుని కొలువులోఁ బలుకవలయువలయుకు లెల్లఁ దేటపడఁ గఱపి, “నీ వివియన్నియు నీభృ నమలక దిటంబున నోలగమునఁ బలుకవలయుఁ జామీ! యని వుచ్చి యంత మంత్రి కేకాంత మిచ్చి, తద్వచనానుసృతిని మేఘవర్ణుం డనుకాకమును రప్పించి, బహుమానపురస్కరముగా నిట్లనియె. ‘మనకిప్పు డక్కప్పు రపుదీవి నావరింప యత్నము కలిగి యున్నది. దానికి నీతోడుపా టవ శ్యము గావలసి యున్నది. ఈకార్యంబు కడముట్ట నిర్వహింప భవ దన్యుఁడు సమర్థుండు లేడు. కావున సర్వప్రయత్నముల నీవీపనికి వేగు నడపవలయును. నీవు ప్రచ్ఛన్నవేషమునఁ జని, యేలాగునైన హిరణ్యగర్భుని చెలిమికలిమి కుపాయంబు గావించుకొని వేషభాషల నచ్చిక వుట్టున ట్లటమటించుచు, నెందుఁ జనవరినై యుండి, యాను

కూల్యప్రాతికూల్యంబులతెఱం గఱింగి, మనకార్యసిద్ధి యెవ్విధంబున నగు నవ్విధంబీవ సంఘటించి, కార్యనిర్వాహకుండ వగుము. నీచచ్చట తేనిదండనుండు నేనికనయిన దోమనయిన నెడసి పోనాడుకోక, కూడఁ గట్టుకొని, వారివారిమనసు కనిపట్టి తిరుగవలయును. వారి కించుక వెగటు దోఁచెనేని, దగునవనరంబున నీమీఁద నేమేనియు నావగింజలు తాటికాయలుగా నేలికచెవులం బోసి, యెగపోసి, నీవలన నొక్కకొఱ గామిఁ గల్పించి, నిన్నాతనిమది కెడఁజేయుదురు. దానంజేసి, సకలో ద్యమఘ్నంబు లగువిఘ్నంబులు దొట్టి, మనప్రయత్న మెల్ల నాఱడి పోవును. కార్యము మించినవెనుక, నేమనుకొంటిమి పో యేమి కార్యము ? రాజులజిత్తంబులును శ్రుణ్మణంబులు; ఎప్పు డెప్పుది నుండునో తెలిసి పె రఁగుట కడువేఱు. కావున నయ్య జియ్యలు వెట్టుచు, నైనదానికీ గానిదానికీ నడ్డమువచ్చి పైఁబూసికొనక, వాలుపము నడచునట్లు మెలకువ గలిగి మెలఁగవలయును. రాజుదయ గలిగినన్నాభ్యుననందఱు మిత్రులే యగుదురుగాని, యది యింత గొఱత వడిన మిత్రులే యమిత్రు లగుదురు. వనంబులు దహించు దహనునకు మిత్రుడగు మారుతుండ, దీపంబున నన్నవయయి యున్నప్పుడు మారుతుండు గాఁడే ? కావున, నీవేవారికి వేడిదాకు నట్లుగాఁ జరింపక, రాజు క న్నెఱింగినవాడనై, యాతనిచిత్తవృత్తి ననువర్తింపవలయును. ఎందును నీవెఱుంగని నయానయంబులు లేవు. అచట నీమనసుగూడినవారికైన, హృదయ మీకుము; మఱచియైన నిచ్చటమాట లచ్చట వాక్రువ్యకుము; నీవు బుద్ధిమంతుడవు. ఓరుల చేతఁ జెప్పించుకొనునర్థంబు లేదు. పొమ్ము. మేము నిత్యము నీరాకయే కాచి యుందుము. వెనుక మఱచెదవు నుమీ.” అని పనిచి, చిత్ర వర్ణుండు స్వకార్యంబునం బ్రవర్తించుచుండె.

అంత నిచ్చట దీర్ఘముఖుండు కొలువు దాటినపిమ్మట, గోక
మ్మించుక హసించి హంసప్రకాశించునతో నిట్లనియె. “చిత్తగించితిరా ?
మనబాలికుండు పరదేశ మరిగి యేమి కొనివచ్చెనో ! ‘తాఁజెడ్డకొఁతి
వనమెల్లఁ జెఱచిన’ దన్నట్లు, దుర్జనుండు తానుజెడుట చాలక, తన
వారికింగూడ వీడనికీడు దెచ్చిపెట్టును. అందున కీముక్కుడి కొక్క
రయె తార్కాణంబయి కానఁబడుచున్నది. కారణము లేకయే కలహ
మునకుఁ గాలుద్రవ్వట శ్శుద్ధునిలక్షణము. పండినవృక్షంబుచందం
బున, నజ్జనుండు వంగి యుండును. మూర్ఖుండు, శుష్కశావ్యంబుంబలె,
భేద్యుం డగుంగాని, సమ్రుండు గానేరడు. పండితమాన్యు లెఱుక
లోకపదివే లుపచరించినను, వారినిబట్టిన నైజదోషంబు లీషన్యా
త్రంబును విడువవు. నూలుమాలులు నీరంబులం గడిగిన, సంగారం
బులమలినత్వంబు వాయదు.” అని మఱియుండూలుచుండ, వారించి
కలహంసనాయకుండు నిజమాత్యున కిట్లనియె. “ఇప్పు డీయుపాలం
భనవచనంబులతోడఁ బ్రయోజన మేమి ? ఇదియంతయుఁ గాలప్రా
ప్తంబుకాని. హితకార్యధూర్వహుం డీతనియెడ నీగ కాలంతయు
నవకార్యంబులేదు. లేనిది పైఁజెట్టరాదు; కాలవివర్యయమ్ముల నుద్య
మమ్ము లెల్లఁ బ్రతికూలంబు లగును. ఈ తండు మననదయ
వాక్యసంభావనకుఁ బ్రాతుండుగాని గర్హణార్హుండు గాఁడు.
నీవును బహువిలోకివి; లోకంబున నీకుఁ దెలియనిది లేదు; పోయిన
దాని మరలఁ ద్రవ్వట చర్చిత చర్వణంబు ; దాన సారంబేమియుఁ
గనుపట్టదు; అందులకయి వందురుటయు గతజలసేతు బంధనంబు.
కాన, దానిమాని, ప్రస్తుత కార్యవిచారంబునకు గోచరంబగునంతయు
గార్యనూత్ర మెఱిగింపుము.” అనిన నాజ్ఞకృపలరాయం దారాయంబ
వొర కిట్లనియె.

“బుద్ధిమంతు లగువారు వర్ణాకారప్రతిభావంతుల వలనను, నేత్రవక్తాది వికారంబుల వలనను, బరులమనోగతంబు లూహింప సమర్థు లయి యుందురు కావున, మంత్రరక్షణం బత్యంతావశ్యకంబు. అభిగుప్త మంత్రులకు సర్వార్థసిద్ధులును సుకరంబులగును.” అనుడు, సమ్మాటల వెంబడినె యొడయునిచూపు దీప్తితైకాంత కాంతంబయి, నలుగడల నిగిడిన, నాచూడ్కితోడన యాయెడకుం గడునెడ గలుగ నడుచు నందలి మానసియుల వెంట నడి, తక్కుటివారును దూర దూరముల కేగిరి. అంత మంతిరి మఱిత చెంతకు జరిగి, యేదిక మోమునఁ జూపు మోపి, యిట్లనియె. ‘దేవా! యవధరింపుము. నాబుద్ధికింజూడ, నివృత్తి కప్పగవానిపాలికిఁ బ్రణిధి నొక్కని బనుచుట యుచితంబుగాఁ దోచుచున్నది. పదింబదిగ విమ్మింపక, పదిరికర్ణంబు పూనుట కార్యజ్ఞసీతణంబు గాదు. వైద్యకర్మంబున కాలస్యంబు నట్ల కార్యనిశ్చయంబున కాలస్యంబకరంబు శ్రేయంబు. ఒకానొక చో నల్పకార్యంబు సాహసారబ్ధంబైనఁ గావచ్చుంగాని, మఱికార్యంబు సాహసక్రియాసాధ్యంబు గాదు. సువిచారపూర్వార్బ కార్యంబునకు, దైవంబును సనుకూలం బగును. అంతియగాక. యెదిరితలంపుఁ బదిలం బుగా నెఱుంగక, యొక సాహసంబునకుం జొచ్చుటయుఁ గానివనియె. క్షితితలాధ్యక్షుం డాత్మచ్ఛిద్రంబుల బయలఁబడకుండఁ గాపాడుచు, విపక్షవక్షచ్ఛిద్రంబుల భద్రంబుగా ఘనమైన చారదృష్టిని వీక్షింప వలయును. దూరస్థు లయ్యును, గార్యంబు లనిశంబును గొట్టికాండచే గనుచుంటఁబట్టియే, వృద్ధీకాంతులు చారచక్షు లనం బరంగుదురు. ప్సవర రావ్రష్టముల కార్యాకార్యముల నవలోకింప రాచవారికి వేగులకెదా లోచనములు? ఎవ్వని కాలోచనంబులు పూజ్యంబులో, యామానవనాథుం డనయంబును నయనంబులుండియు, సంధ కల్పం

డగును. ఇప్పు డరుగుచరునితోడఁ గూడ, నయో పాయజ్ఞుఁడును, విశ్వాస పాత్రుఁడును, నగువేటొక్కనిఁ గూడఁ జుచ్చ వలయును. అతఁడు సర్వధా యప్రమత్తుఁడయి, విరోధివీటఁ బుట్టు విశేషంబు లెప్పటి వప్పుడు మన చవుల వేసి, వేసఱక గుప్తప్రకారంబునఁ జను చుండవలయును. ఇన్సుహాకార్యంబు నిర్వహింప మన దీర్ఘముఖుండ శక్తుఁడు. అతఁడు స్థలజలనాచరణ చణుఁడు; ఆకార వికారాదులఁ బరులభావంబు లూహింపఁ జతురుండు; నీటిలోఁబడలఁ దీయనేర్చున నీనిఁ జెప్పి వేటొక్కనిఁ జెప్పనలెను; ఈతనితోడ నీడగువాని నీసభ నొం డొక్కనిం గానము. ఎల్లభంగులఁ జరకృత్యంబున కీతండ యర్హుండు. ఈతనికి బావటయై చన నీతని యనుజుండు ధవళాంగుండు దగినవాఁడు. అతఁడును బరేంగితజ్ఞానచతురుండు. వరులు తెలియ రాదు గాన, నిది యంతయు గుప్తంబుగాఁ గావించుట శ్రేయోదాయ కము. పిడుగు పడుతఱినయెఱుకపడునట్లు, రాజకృత్యంబును ఫలకాల ముననె యెఱుక పడవలయును. మఱియు, మూఁడుతం జేరువ నునిచి కొని, యేమఱియుండు నాతఁడు ప్రమత్తత్వంబు దీర్గవృక్షంబు కొన కొమ్మను శయనించి కనుమోడ్చువానికైనయగును. కావునఁ, బరివా రంబునెల్ల రాజద్వారంబుననుండ శాసించవలయును. ఇట్టిసమయంబుల భూపాలుండెట్టివారినిసమ్మక, వై రినివారణంబునకుపాయంబు రోయుచు నెల్లప్రాద్దు నాత్మరక్షాపరుండయై, బాగరూకత కలిగి యుండవలెను. మంత్రరహస్యంబును బయలుబడరాదుగాన, నిజరక్షాయత్న మెట్లుట్లు, మంత్రరక్షా యత్నము నేమఱకుండునది మంత్రంబు మూడవ నోటంబడిన, సర్వకార్యంబులు భగ్నంబులయి పోలియును. ఇదియంతయు నెఱిగి, ధరావరుం డాత్మమంత్రిద్వితీయుండై, యెంతవారికిం గర్జునోచరంబు గాకుండ మంత్రకార్యంబు నిర్వహింప వలయు.

అదియ, రాజులకు విజయమూలంబు. అట్లుగాక తక్కిన రహస్యంబు కర్ణపరంపరం బ్రకటంబగును. మంత్రవిధేదంబువలనం గలుగు నిక్కట్టలు చక్కఁబడుట మిక్కిలి యక్కఱ మని నయజ్ఞులు వలుకుదురు. నాకుఁ దోచినంతవట్టును స్వామికి విన్నవించితిని. నర్వజ్ఞులు, దేవర యెఱుంగనిధర్మంబులు లోకంబున లేవు; ధర్మతత్వమ్ము లెల్ల స్వామికి గరతలామలకమ్ములు. దేవర దివ్యచిత్తంబునకు వచ్చిన పని ననుష్ఠింతుము.” అనినఁ గృపావలోక మందహాససుందర వదనం డయి, వరటాధిపాథుం డిట్లనియె. “బావురే! నీవు నామనంబునం గలయదియె, చెట్టునంబుడికినట్టు వచించితిని! నీవు దీర్ఘాయుష్షుం తుండ వయి మందువు? క! నీవలన నెంతయు సంతసిల్లితి. నీవాక్య ములయందు గ్రాహ్యంబులు కానివియుఁ గలవే? మనకుఁ బ్రతిధియు నుత్తముండు దొంకెను. నిశ్చితకార్యమునకు జాగేల? శుభస్య శీఘ్ర” మృనిన, సవినయముగా మంత్రి యిట్లనియె. “దేవా! యిట్లప్రయత్నముగ సర్వానుకూలం డగు చారుండు లభ్య మగుట, భావిజన్యవిజయ సూచకంబయి కానఁబడుచున్నది. సంకల్పసిద్ధులగు దేవరకే యుద్ధంబున జయంబు నిశ్చయంబు.” అని ప్రశంసించు నవ సరంబునఁ, బ్రతీహారుం డొక్కరుండు ప్రవేశించి, ప్రణామంబు గావించి, యిట్లనియె. “దేవా! దేవర దర్శనార్థంబు జంబూద్వీపము నుండి కొండొక శుకంబు వచ్చి, తలవాకిట నిలచి యున్నది. లోనికిం గొనిరా సెలవే!” అనిన, దొర మంత్రివలనికిం జూడ్కి నిగిడించుడు, దదభిప్రాయం బెఱింగి, చక్రవాక వల్లభుం డిట్లనియె. “నీవివ్వ డేగి, యచ్చిలుకం దగుచోటఁ గూరుచుండఁ లెట్టుము. తేనియానతి యైనవ్వడు లోనికిం గొంచురమ్ము. పొమ్ము.” అనిన, మనంబున భయభక్తులు పెనంగొన వెనుక వెనుకం జని, కీరంబున్న

గని యిట్లనియె, “మాదొరవా రిత్తటిఁ దమధీసచివులతో మంత్రా
వాసంబున నేకతి ముండి, కార్యపర్యాయలోచనము నేయుచున్నవారు.
వారివృద్ధ వచ్చి బయలికొలు విత్తురు. అప్పుడు పోయి వారిచరణములు
నందర్పింపవచ్చును. అందాఁడ నిందు వసియింపుము” అని యుచితాస
నంబువెట్టిన, నది యందు వసించి యుండె. అంత, సమరసముల్లా
సంబు మొగంబునకు వికాసంబు నింప, మంత్రమోముచూచి మరా
ళేంద్రుం డిట్లనియె. “అహ! నుభటనివహముదావహంబును, భీరు
భయావహంబును, నగు నాహంబు సంప్రాప్తమైనది. దురంబునఁ
బడిందికి నడుగువెట్టని బిరుదుమగలకుం; దమగాత్రంబు సాఫల్య
పాత్రంబులఁ గావించుకొనను, జిరంతన మగు కీర్తి గాంచను, మంచి
యవసరం బొడఁగూడినది. శాణవిఘ్నప్రహణియును, స్థిరాత్మక
ధను లగు దానఘనులును, రణనిహతు లగు శూరవీరతులును, గృక
త్వంబునంగాదె కడుకోభింతురు. కావునఁ బిటికికండలేని దండిమగల
నెల్ల భండనమున కాయితం బయియుండ నియమింపుము. ఉత్సా
హంబు వాటింపుము.” అనిన, మందహాసరోచుల మొగంబునఁ
జెలివి తొలంకాడ, నాజ్కవయెకిమిఁ డిట్లనియె. “దేవర వాక్రు
చ్చిన దంతయు శూరజనశ్లాఘనీయంబ కాని, వేఱుగాదు. అయినను
స్వామిదగ్గర నాకుం గల చనవరితనం బొక్కహితంబ విన్నవింప
నుల్లంబును తెల్లగఁ బీడించుచున్నది. దేవరమాట కడ్డమాడెనని
నేడిమి నేయక, లెస్సగా దివ్యచిత్తమున నవధరింప వలయును.
తొలుదొల్లఁ గలహమునకుఁ గాలుద్రవ్వుట, యెవ్వరికి నసర్థదాయ
కంబు. ఇట్టి యార్యగర్వితం బగు పనిని, మిముఱోటి మేటిమగ లేటికి
బాటెందు! ఉపాయములలో నెల్ల దండోపాయం బధమోపాయం
బని, యనియమును నయవిదులు పలుకుచుందురు. ఏమి నేయఁ

బోయిన నేమగునో! జయపజయంబులు స్వర్ణయింప నెవ్వరిసాము?
 విద్యేషివిజిగ్మ లగు మనీషు లాహవంబు శుభావహంబుగాని, సామ
 దానభేదముల నేదాన నేని దమకార్యముల సాధింపఁ బాటువడుదురు.
 అం దెందునఁ దీఱకున్నఁ దుదకుఁ గడయుపాయమునకుం గడంగు
 దురు, కడఁట నెటువో నెటువచ్చునో యని, యప్పుడును సంప్రాప్త
 మనోరథు లగుదనుకఁ, బాలలోఁబడ్డ బల్లివిధంబునఁ దల్లడిల్లుచుండురు.
 ఇందలి మనవార లందఱు శూరాగ్రేసరు లని ముఁదియరాదు. బవర
 మొదవక మున్ను మదిఘది నిండ్లకడ నుండ నెల్లవారును శూరులే
 యోచురుగాని, దురమున మద మొదవ నెను రెదిరినతఱి; బెదరి
 యెదరక మది కుదురఁ బెట్టుట యెట్టిదిట్టలకుం గట్టఁది. పరాక్రమ
 క్రమాసాధ్యములగునట్టి కర్ణములు పెక్కు లోప్పాయసాధ్యములయి
 యుండును. అనితరసాధనోత్థాప్యంబు లగుమహోపలముల మహా
 న్నతపదముల తెక్కించుట యుపాయము చేతనకాదే! యుక్తకాలకృ
 తోద్యోగమువలనఁ గృషి సఫలం బగునట్లు, ప్రయత్న మెల్లమయి
 నను, సముచితసమయం బొదవుదనుక వేది యాచరించిన నయవ్యవ
 సాయమును, సహస్రగుణాధికం బయిన ఫలము నిచ్చును. అట్లు కాని
 నాడు, పడ్డపాటంతయు నిష్ఫలంబయి వృధావస్థయగును. దూరభీరు
 తయు, నాసన్నశూరతయు, మహాత్ములకు సహజగుణములు. అట్లు
 లయం దీగుణములు విపరీతము లయి యుండును. వేమఱుకపథములు
 పలుకుటయు, సంజలులు, సభివాదనములు, సామప్రియవాక్యములు,
 గావురువులకుస్వభావసిద్ధములు. ఇఁకమిథ్యావచనములన్న, వెన్నతోడఁ
 బెట్టినవె. మహాత్ములు విపత్కాలములయందును దమధీరత్వము విహు
 వరు. ఆపత్కాలములపై ర్యమును, సంపదలయందుఁ దాలిమియు, రాజ
 సుఖలయందు సరిసవచనరచనాచాతుర్యమును, రణరంగముల విక్ర

మంబును, మహానుభావులకుఁ బ్రకృతీసిద్ధములు కావే! మఱియుఁ జిత్రవర్ణుండు మహాబలవంతుఁడును బలవత్సహాయసంపన్నుఁడును నగుట, మన మిప్పు డాతనిఁ దొడరఁ గడంగుట గహనదహనముపయి మిడుత లురువడి నుఱుక నడరుట. ఎట్టిజెట్టిమండుగాని తన్ను డీకొను వానివీరఁ బోకార్పఁ దొడంగుంగాని, యడఁగియుండువానివయిఁ దన వడి నిగిడింపఁ దొడఁగఁడు. నదీరయంబు నిలిచిపోలుచు నిలాజంబుల నన్మూలంపఁ బూనుఁగాని, వంగి యడుగంటి యున్నపిల్లుఁ జెల్లగింపం బూనదు. క్షమానమానంబు లగునయోపాయంబు లొందు లేవు కావున వేగిరపాటు చేటు వాటిల్లుటకు మూలం బగును. మన కిప్పుడు దుర్గనిర్మాణోద్యమం బత్కృతావశ్యకంబు. దుర్గస్థుం డగునొక్కనికి, వెలివారి నూఱుపుర నైన నోరువ నుకరంబయి యుండును. దుర్గవిష యుం డగుగోత్రావరుండు, కాత్రవాసాధ్యుండయి, పరిభవాస్పదుండు కాకుండును. ఇంక నదుర్గవిషయుం డగుభరావల్లభుండో, ధరచ్యుత మనుష్యప్రతిముండయి, పరాభవంబు నకుఁ దావలంబగును. మనము నిర్మింపఁబోవుదుర్గంబును సరాతివర్గంబునకు దుర్గమం బయి, యప్ర భేద్యం బయి, లోపల నిర్మలజలసమృద్ధం బగుకొలఁకు నొక్కటిఁ గలిగి యుండవలయును. వచనీయంబు సర్వంబును వచియిందితి. ఇంక దేవర సర్వక్రియాకలాపనిర్వహణధురీణులు కావలయును. దుర్గంబు సంసిద్ధం బగువఱకు, మాత నిచ్చోటికి రప్పింప నొప్పదు. కావున, దడపునేయక ముందఱ సీపనికిం బనుపవలయును.” అనిన, హిరణ్యగర్భుండును మంత్రివదనంబుఁ జూచి, “కాలయాపనంబు నేయక దుర్గనిర్మాణపరిణతం డగువాని రావించి, యాజ్ఞాపింపు” మనవుడు, ‘నాఁగా’ కని యాశోకనాయకుండు తత్క్షణంబ యొకపరి ఛారకు నంటి సకలావల్పశిల్పకలాకులేలు వీరవరాధిభానసారసప్రకన్తు

నాయెడకుఁ బిలిపించి, సగారముగా నిట్లనియె. “ఓయీ! సారవరా! ఈయవసరమున నీవలన మా కొక యవసరము గలిగి, పిలిపించితిమి. మాకు నీయంతటిహితముండు గలుగుటకు నీచే నైన యిక్కార్యమున కక్కటవచ్చుటయే ఫలంబు. మన కిత్తటి నొకదుర్గంబు కావలసివచ్చినది. ఈపని యనితరసాధ్యం బగుటండేసి, యీభారంబు నీవయినె మోవవలసి వచ్చెను. ఇది నీకుఁ బరమప్రయోజనంబు. స్వామియానతి యాదలం చాలిచి, యతిత్వరితంబుగ నొకదుర్గంబు నిర్మింపుమా. నీనేరిమిపేరిమి చూతము.” అనిన నగ్గలం బగువినయంబు తోడఁ బ్రచుణాంబుఁ గావించి, యాజెగురువమ్మి యిట్లనియె. “దేవరకు నాయెడఁ గలవత్సలత్వంబున నీమానసియ వాక్యంబు లానతిచ్చెదరుగాని, నే నంతటిశక్తియుక్తుండను గాను. నా కొండొకపని యనుగ్రహింపుఁడు. నేను మీసాదచ్ఛాయం బడియుండి, మిమ్ముఁ జూపట్టుకొని, చాటునఁ బొట్టఁబోసికో వలసినవాడనుగాని, స్వతంత్రిని యొకపని వయి వ్రేసికొని సంబంధంఁ బాలినవాడను గాను” అనుచో మరాళతల్లజుండు కించిదుల్లసితవదనం డగుచు, సారవసతి కిట్లనియె. “నీప్రజ్ఞావిశేషంబు వర్వంబును, మావర్వజ్ఞుండు వాక్రవ్య విస్మయవారము. నీకిప్పుని త్రోచివుచ్చినం బోవదు. ఇది యనన్యవిషయం బయిన కార్యంబు. మాకడ నున్న యాయుండఱతో నీవు పమరతముండ పని నిశ్చయించి, పని పంచితిమి. ఇక వృథాకథ లెన్నక, క్రియాపరుండవు గమ్ము” అనిన, తేనిమాటకు మాతాడ నోడినట్లు మెత్తన నియ్యకొని చని, చయ్యనఁ జనుడెంచి, నమస్కరించి మీరవరం డేలిక కిట్లనియె. “స్వామీ! భవత్ప్రసాదంబున, మనకు వలయు దుర్గం బొక్కటి యారసివచ్చినాడను. మననగరోపకంఠంబున, నొకయహార్యగహ్వరం బున్నయది. అయ్యది వికాభాంత

రాశంబయి, ప్రత్యర్థిజనదుస్సాధ్యంబయి, యత్యంత రమణీయంబై యుండును. అందు నయనానందకరంబైన విమల కమలపూర్ణకమలా కరంబొక్కటి మిక్కుటముగాఁ గ్రాలుచుండును. ఆయది దేవరచిత్త మునకు వచ్చెనేనిఁ జెచ్చెర నాయత్తం బొనరించెదను.” అనిన, మెచ్చి వసదనంబు లొసంగి, యారాయంచదొర పలుమాటు పెగ్గడ విన నాల్గెగురు నగ్గించి, యిట్లనియె. “మాకు సీవంటిబంటు గలుగుట మాభాగ్యముగాదే! సీవలనం గడుబ్రమోదించినారము. దుర్గపాల నాధికారంబును, సీతె యొసంగినవారము. మన్నియోగంబులందు లేశంబును బ్రమాదంబునం బొరయక, స్వకృత్యం బేమఱక కను గలిగి కాచుకొని యుండునది. సీకు శుభ మగుఁగాత పోయిరమ్ము.” అని సెలవొసంగిన, నుదీర్ణపూర్ణ హర్షుండయి ‘మహాప్రసాదం’ బనిచని, వీరవరుండు తన్నియోగ ప్రకారంబున నాహారనిద్రల కెడము లేక, రేయింబవలును దుర్గరక్షణంబై నిత్యకృత్యముగాఁ గనుపెట్టుకొని యుండెను.

అనిన, రాచకొమారులు తదనంతర వృత్తాంతశ్రవణకుతూహ లాయచిత్తచిత్తులై, విష్ణుశర్మంగని, యనంతరవృత్తం బెట్లుండఁదెఁ జెప్పమని యడుగుటయు,—

ప్రథమభాగము.

సమాచము.

నీతిచంద్రిక, విగ్రహము

ద్వితీయ భాగము

---o---o---o---

పరమదయావరుండైన విష్ణుశర్మ, యాదరశీతలేక్షణంబులం గాంచుచు, వీరవరుండు కొలువు విడిచి చనిన యనంతరమునఁ జెల్లిన వృత్తాంతంబంతయు, నృపతిసుతులకు నిట్లు చెప్పఁ దొడఁగెను.

అంతలో ద్వారపాలకుఁ డొక్కఁడు క్రమ్మతి నరుడెంచి, యుంజలి ఘటియించి నగిచి యిట్లనియె. “జేవా! యేలినవారిపాద నందర్చనాభిలాషంబున, సింహళ ద్వీపమునుండి నీలవర్ణనామక వాయున నాయకుండు వచ్చి, బహిర్ద్వారంబున నిలిచి యన్నవాఁడు. ముదలయేని, సన్నిధానంబునకుండొడుకొని వచ్చెద.” అనిన, మనంబున నలరి, చక్రాంగివుంగవుం డంగంబు వొంగ మంత్రి కిట్లనియె. “కాకంబు కరంబు ప్రాజ్ఞంబు, శక్తిసంపన్నంబు, రాజు మందప్రజ్జల వేపురఁ జేర్చుట కంటె, బ్రాజ్ఞ నొక్కని గడించు కొంట లాభంబు. సింగంబును గాదని, కాలేయకంబుల వేయింటిఁ గూర్చుకొన్న నేమి ప్రయోజనము? మనపారిలో, నీగుమికానికీ సమానుండు బలవంతుం డుండిన, వ్రేలుమడఁచి యొక్కని నెఱింగింపుము. యుద్ధోద్యోగసమయంబుల శూరపంగ్రహం బవశ్య కర్తవ్యంబు. కాన, సర్వప్రయత్నంబుల మన కీతనితోడుపాటభ్యర్థ సీయము. మనకిట్టి యవిజేయుని సహాయం బొదవిన, నెవ్వఁ డయిన మనలఁ జాట్టనవ్రేలఁ జూప నోవునే! నీవును విచారించి చెప్పుము.”

అనిన, మండహన విద్యోతవదనుండయి, సర్వజ్ఞుం డిట్లనియె, “మనో
వాక్కాయశ్శర్కరంబుల నేనెప్పుడు స్వామికి సాతంబె కాంక్షించు
చుందుంగానె, గొంతుమాని నాకుం నోచినది విన్నవించెద. దేవర
చిత్తంబున వేఱుగా భావింపజోకుండు. కార్యవేగం జేలినవారిచిత్తం
బున కుచితకార్యవివేకంబుం దోచనీకన్న ట్టున్నయది. శ్రొత్తవాని
సాహాయ్యంబునఁ బ్రత్యయంబు నిడి కడిదిమార్పురఁ బరిమార్చు
మంట, శునకవాలంబు పట్టుకొని కడఁగిగడవఁ గడఁగుట. అదియునుం
గాక, కాకంబు స్థలచరంబు; మనమఁ జలచరంబులము. ఈతండు
మనతోడం గలియువాడు కాదు. సమానుఁడు గానివానితోడిపాత్తు
విపత్తునకుఁ గారణం బగును. కావున, మన మీయరిష్టమును జేకొనుట
యరిష్టమును గైకొంట గాని, వేఱు గాదు. దేవర యింక నీతిలఁపు
వేసి పెట్టవలయును. తనవారి మాని లాతివారిఁ గోరుట, యమృతంబు
దిరస్కరించి కాలకూటంబుఁ గ్రోలఁ దలంపుగొంట. ఈప్రత్యక్షవిపక్ష
పక్షి యెట్లు సంగ్రాహ్యః బగురో. దేవరయే చక్కఁగా నిచారింప
వలయును. ఎవ్వఁ డాత్మపక్షంబుఁ బరిత్యజించి పరపక్షంబుపక్షించునో
వాడు నీలవర్ణ నృకాలంబువోలికఁ గాలధర్మంబు నొందును. ఏలిక
కాకథ విన్నవించెద ననధరింపుడు.”

ఒక్కతామసీనిశ్చింధంబున శవకబళనలోలం బయి, నృకాలం
బొక్కటి నగరోపాంతంబున నిచ్చలవిడిఁ జెఱలాడుచు, జీకువాలు
కతంబునఁ బ్రమాదపడి, నీలపాచనభాండంబునంబడి, వెడలనేరక
నిరంతరచింతం బనిపవనిపి, కొంతవడికి డెండంబు కుండు డిందువడిచి
కొని, మాటుచింత లేక వేగువఱకు విచారించి, వెరవొండరసి యెడఁ
దకు సరివఱచుకొని, తెల్లవాటి భాండస్వామి యేలెంచునంతకు,
నూర్వచరణంబును వివృతాననం ను నిష్కాసితదంతంబును నయి,

కన్నుల కేలగిలవైచి, యూపిరి బిగబట్టి, గిట్టినయట్టుల పడియుండెను. అంత, నానీలికాపు వచ్చి చూచి, విస్మయగోచరుండై, యావంప కంబు పంచత్త్యంబు నొందెఁ కాదలంచి, వంపకి గుండ పెడలించి, ఘేరువు నూరికి దూరంబుగఁ బాటవైచె అంత నామూసిసి యచ్చోటు వాసి చనినవెనుక, మూసిసకన్ను లల్లన విచ్చి, యాద్యైనువడి యాపాద మస్తకము తన మేనినీలిడాలు విలోకించుకొనుచు, జంబుకంబు తనలోఁ దా నిట్లుచింతించెను. 'నాయదృష్ట మింతయు మంచిది కాబట్టి, నేడు నాకు గూఢచుచ్చికంబుగ నేతాదృశం బాపశుత్రమువర్ణంబు లభ్య మైనది; నాకొలంబులోన నూన్యండ నైతిని. ఇంకను, జ్ఞానహీనుని చందంబునఁ బ్రాభవశూన్యండనై, నిరర్థకీర్తనండనై యుండనేల: ఇట్టిసర్వోత్కృష్టవర్ణంబు సచుకూరినప్పుడే మీలుం బడయంజాల కుంటినే, నింక నాశ్రమ్యులు సాధింతుకొనుట యెన్నడు? నా యత్యుత్కృష్టంబు లోకంబులకుం బ్రకటింప నిదియ యదను.' అని విచారించి, కార్యం బారసి, తోడిఘేవంబుఁ జేరజరి కుట్లనియె. "విన్నారా? నిన్నరేయి సన్నోకదివ్యపురుషుండు స్వర్గంబునకుం గొంపోయి, ప్రసాదమందిస్తాతవశేక్షం బగుకటాక్షంబు నాపయింబొల ముంచునఁ, దనయనుకంపపెంపున సర్వోర్వాణసమక్షంబునఁ బూజ్యం బగుప్రాశ్నారణ్యరాజ్యంబునకు పుర్వంబునకు సన్నధ్యక్షునిఁగాఁ జేసి, యీ యుత్తమవర్ణంబు నాకుఁ బ్రసాదించె. సంశయంబువాయ నా మొదలు వొడగాంచితిరిగదా? ఇంక విశ్వాసపనిచి విస్పష్టముగావినుండు. ఇది మొదలు, మీరందఱు మదీయాజ్ఞానుసారంబుగఁ గింకుర్వాణులై ప్రవర్తింపవలయును. మఱియు నేడునుక, యాకానంగల జంతుసం తానంజెల్ల నాయానకు లోనై మెలంగవలయును. మీరిప్పుడ పెడలి, యామేటివార్త సకలాటపులుఁడేబడంజాటునది." అనివీడుగో లిచ్చి,

వృక్షాలజాలంబులు దానిమేనివిశిష్టవర్ణం బవలోకించి, రోమాంశకం
చుకిత గాత్రములయి, యిండుకయు ననుమానింపక, యాచరిత్రము,
విస్రంభపాత్రముగా వగచి, వినయభయసంభ్రమంబు లుల్లంబుల
మల్లడిగొన సాగిలఁబడి మ్రొక్కి, చని యక్కాననంబు దళదళలంగల
పకలజంతుజాతంబున కాతనిస్మృత్యాంతంబు చిత్తంబుల కెక్కునట్టు
పానఃపున్యంబుగ వాక్రుచ్చి, వచ్చి, నిర్వాణవిషయంబున సహర్షితం
బును భక్తిసేయుచు, బ్రదక్షిణప్రాప్తానురాగంబు లయి, వంచనలేక
యవంచకంబు నజస్రంబును నేవించుచుండెను. అది మొదలుకొని,
యంధపరంపరా వ్యవహారంబున భ్రమియించి, వనంబున పసియించు
పింహకాద్దూలాదిమృగజాలంబు లాస్పృగాలంబున కాజ్ఞానుషర్తులై,
మహోపహారంబులు నమర్పించుచు, నాతినిమన సెక్కడ నొచ్చునో
యని యనుసరించి సంచరించుచుండెను. ఇట్లాగోమాయాపు, హర్య
క్షాద్యుత్తమన త్వంబులు పరిజనపదమునం గుదిరి యవిరతమును
దనమాటలో మెలఁగుచుఁ గొలుచుచుంటంబట్టి, తొట్టిన గర్వాతిరేకం
బునఁ దనజాతి మెగంబుల మొగంబైనఁ జూడనొల్లక, వానియం
డెల్ల నతిమాత్రనిరాదరంబై యుండె. అందుచే, నాశివాసముదయ
ములు వివర్ణహృదయములయి తమ ప్రమాదమునకు నిర్వేదము
నొందుచు, వ్రేలు మొగములుపడి తమలోఁ దలపోతలకుం జొచ్చి,
రహస్యముగ నొక్కనాఁ డొక్కచక్కెం గూడుకొనియుండ, నందొక్క
వృద్ధక్రోష్టపు తనవారి నెల్లఁ గలయం గనుంగొని యిట్లనియె. “ఇది
యంతయు న్వయంకృతాపరాధము. కాలకర్మఫలమై బుద్ధిమాంద్యం
బున మనమే యీతని కీప్రభుత్వసంపదఁ గలుగఁజేసితిమి. అందుచే
నీతనికీఁ గాకియుఁ గోకిలమును నొక్కటిగా నున్నవి. ఎంత మేలుచేసి
వను, మనమీతని కేమైన హితులమైతిమే! మత్తచిత్త పృథ్వులకుఁజేసిన

మేలు వమ్మగుటయేకాక, చేసినవారికి గోరములును బ్రాహ్మము లగును. విమర్శ దూర మైనవానికడ నిలుచుట, మనది నేరము. ఇంత కాల మొద్దనున్న తప్పునకు, ననిశము వీనిచే నవమానవాక్యములం బడిపడి యెమ్ములెల్లఁ జిల్లులు పడ్డవి. ఇప్పుడు కార్యము తప్పినది. వీని నిన్నాళ్ళును భాడంబునట్ల తల మోచితిమి. ఇంకఁ దఱివేచి, కటికి నేలం గూలవై వకున్న, మనకుఁ బ్రాణాంతంబువచ్చు. ఆపత్పరి హారార్థముగా నేనొక్క యుపమ పెప్పెద. అది మీమదులం బట్టు కొలిపి, యీపుట్టిన కలంకఁ దొలంగఁబెట్టుడు. ఈమృగధూర్త కాధ ముండు రాజ్య మదాంధ కాకంబు కన్నులం గవ్వకొని, క్రిందును మీఁదునుం దెలియఁ జాలకున్న వాడు! ఒద్ద నున్నవారి నైనఁ గనఁడు. మనమెల్ల వీనిమృషావచనమ్ములు నిక్కమ్ములని నమ్మి, తెలివిలేక మోసపోతిమి. నక్కయెక్కడ నాకలోకమెక్కడ! రాజ్యం బునకుఁ బట్టంబు గట్టు లెక్కడ! ఇది యంతయు నదృష్ట శ్రుత పూర్వము. వీలాగుననో దీనికీసిలిరం గలవడిన, నిట్లన్ని మాయలీటక్కరి నక్కయే పన్నినది. దీనికి మూలం బెఱుంగమిని, మన మిట్లు వితాకు గదిరియుంటిమి. ఈచుతకరిబూమెలు చెవి నిడి మానంబు గోలుపోయి తిమి. ఒక్కమనమే యన నేల! పంచాస్యాదులును నీమ్రుక్కడి నక్కచేత నవమానితంబు లయ్యెను. ఇంత వఱకు మనమే వివేకుల మనుకొంటిమి; మన మృగేంద్రాదు లంతకు ముందే వివేకులు. కడ చినగాధల ద్రవ్వనేల! మన చిత్తమాంద్యమే మనల నింతకుఁ దెచ్చినది. ఇఁకను మేలుకొనకున్న, దానిచేష్ట లెప్పుడు నప్రతిహతంబు లయి సాగుచుండును. ఇప్పు డాతండు పట్టిన దెల్ల బంగార మగుచున్నదని, మన మాత్రని నంత పెద్ద నేమవలదు. అగుకాలంబున నర్థంబులు దుర్బుద్ధికైన సిద్ధించును. కాని కాలంబున నుబుద్ధులకును సిద్ధింపవు

అయినను, ఋజుమార్గులె యాపదలం బొరయక, నిరకాలజహు సౌఖ్య భాగు లగుదురు. తనకుఁ గాలంబు నిండి, యీతండాత్మవివాళ హేతు వగు దౌరాత్మ్యంబున, హర్యక్ష ప్రముఖుల యెడఁ గుటిలవర్తనం డయ్యెను. 'చెట్టుచెడుకాలంబునఁ గుక్క 'మూలిసిందె' యన్నట్లు చేటుకాలంబు కడు నికటంబైన, వీని కీమయ్యుద్ధి ఘటిల్లఁ గాఁబోలు! 'వినాశకాలె విపరీతబుద్ధి' యను నాద్యులవచన మేల పృథ వోవును? పొత్తి పురుపు తెఱఁగున, నీఫేరువును దన్నుఁగట్టఁ ద్రాళ్ళు తానె తెచ్చుకొన్నది. మఱియు హరులు గిరులు దీనిఁ గొలుచు చున్నవని యును మనకు వెఱవఁ బనిలేదు. మర్మజ్ఞుఁడైన మానావమానంబు లెంతవానికి శుభాశుభంబుల నావహింపక మానవు. కావున మర్మ జ్ఞులమైనయన కీయొప్పనివానిఁ బరాభవించుట యటచేతిలోని పనియై యుండును. మన మనోవేదనానోదార్థంబుగా దీని కొక మందు చెప్పెద. మీరెల్లరు దత్తావధానులలై వినుండు. ఇప్పుడు మనమెల్లను గూడి, వీని కభిముఖుల మయి కూసిన, జాతిన్వభావంబునంజేసి తానును గూసెడును. ఆనన్న యిండుక యెఱింగవేసి, యప్పు డిప్పుండరీకాదు లలో నెద్దియైన నిద్దుష్టుని దిష్టాంతంబు నొందింపక పోదు. ఈశ్వర సంతృప్తులును సనుకూలంబై వచ్చిన, శత్రునిరాసం బనాయాసంబుగఁ జేకూటును. ఇంతకన్న నిరపాయంబైన పరమోపాయం బొక్కటి లేదు." అనిన, నావాక్యములు వీనుల కమృతోపమానము లయిన నిర్భరప్రమదంబునం బొడలి కడిలి, దివసావసాన సమయంబున నాభూరి మాయువుచిక్కు మొగంబయి, తదీయరాజ్యావసాన సామీప్య నూచ కంబుగా వఱడులఱచెడునో గా, నానక్కలెల్ల నెదురుపడి కూయుఁ జొచ్చెను. ఆకూఁత చెవిసోకుఁడు, నక్కలరాయండును దురతిక్రమం బగు జాతిధర్మంబుఁ గడవ నేరక, విధి చోదితుండయి, శ్రవణ విదారణ

దారుణారావంబుఁ గావించె. ఆరొడ చెవిఁబడ్డతోడనె, తత్పార్శ్వంబున నున్న యొక్క బెబ్బలి యది నక్కయోదా యని యెఱింగి, కోపావేశంబున దంతపందప్తదారుణాననం బయి లేచి, మెఱుంగుమెఱసిన మెఱుంగునఁ జెంగునమీఁదికుఱికి నెఱువఱవలు వాఱ గొంత్రుఱోవి యట్లకుంబాపి, తనదారిం బోయెను. అంతకుమున్న నిలువలేక పరుఁ జెత్తుదానిమేనిప్రాణంబులతోడనె, బంధజనమ్ములమనమ్ముల యుమ్ములమ్ములును బరుగువాఱె.

“కావున, బరపక్షం జెందును భయావహంబు. ఈకాకమును జేరఁదీయుట నామతముగాదు. ఇంతకుం గార్యంబు భవద్యావాధీనం బయి ననుచును.” అని పలుకు మంత్రివాక్యము లాకర్ణించి, హంస స్కామి యిట్లనియె. “మనకు నేఁటతేపట దారుణరాంబు నఁప్రాప్తంబు కాఁగలదు. అప్పుడు శూరజనసంగ్రహంబు సమధికావేష్యం బయి యుండును. రోయబోవుతీవీయ దైవయోగంబునఁ గాళ్ళంబెనఁ గొన్నతీరున, నీశూరపరుండు కోరినకోరికగా మనకు లభ్యమయ్యెను. సిరిరా, మోగా లొడ్డ నేల? మనపాలిటిపుణ్యస్వరూపంబు నన్ని హితంబైన ట్లితనిప్రాపు దొరకినది. అశుభము లట్ల శుభములు నప్రయత్న సిద్ధంబులు. ‘అయాచితోప పన్నంబగు మేలుఁ బరిహరింపఁ గూడదు. మనము జలచరంబుల మీఠందు స్థాచరుం డందువేని, వజ్రమును భేదింపఁ దలంపు గొన్నవాఁ డనన్య భేద్యంబగు నద్దాని వేటొందు వజ్రంబుచేతనె భేదింపవలసి యుండుంగాన, స్థలచరుండగు చిత్రనర్ణుని దోఁలంపఁగోరు మనకోరిక స్థలచరుండగు నీనీలవర్ణ తోడ్పాటులేక చేకూఱ నేరదు. మనము వెకలులయై యీబలియుని చెలిమి స్థూల్లక వీడనాడితిమేని, యలుక యెలసి యల్ల శిఖ తల్లజం గలసిన నవల వలవని వానిం గలనం గెలుచుట కరంబు

భరం బగును. వాంఛితార్థంబును గడముట్ట నేరదు. పిమ్మటఁ జేసుందిన కార్యంబునకు వగఁగొంట నిర్వాణదీపతైలదానం బయి, యత్నవైఫల్యంబెకాక మనోవేదనానర్థమును నగును. కాఁబట్టి, పర్వ విధంబుల మన కీకరిటంబు పరిగ్రహ్యంబు. ఇంక లేనిపోనిశంకలు మాని, యీప్రయోజనం బంగీకరింపుము.” అనిన, మంత్రియు నిండుక యనుమానించి, మిక్కిలి విన్నవించిన తేనిమనను నొచ్చునో యని హృదయానురంజకంబుగా నిట్లనియె. “సర్వధర్మమర్మజ్ఞానమాన నీయులు, దేవరకుం డెలియనికృత్యాకృత్యంబులు లేవు. కార్యగతుల తెఱంగులు దేవరవారికన్న మిన్నగా నారయువారును లేరు. లెప్పుగా విచారించి, కార్యంబు దేవరచిత్తవృత్త యెఱైఱంగున వర్తించు నత్తిరున నాచరింపవచ్చును. నాయెఱింగినంతవట్టును నేనువిన్నవించితి. ఈ వఱకే ప్రణిధి నిర్ణయింపఁబడియె; దుర్గంబును సంసిద్ధం బయినది. ఇంక జంపు నడపక, దూతను రావించి, యేతెందినప్రయోజనంబు విమర్శించి పంపఁజను.” అనిన తేఁడు ‘నట్లకాని’ మృదుడుం, జక్రవాకంబు బయలికొలుపుం బ్రవేశించె. అంతకుమున్న యెకిమోడును జనుడెంచి, యాస్థానం బలంకరించి యుంటంజేసి, పరిజనంబు లల్లనల్లనఁ బరతెంచి, యధ్యక్షుండు యథాప్రధానంబుగా సంభావించఁ, దమతమ నెలపులం బాలిదిరి. అప్పుడు ప్రెగ్గడ ప్రతిహాను నొక్కనిఁ జీరి, “నీవేగి వేగిర మాకీరంబును గాకంబును నేలికఁచెంతకుం గొనిరమ్ము” అనుడు, ‘మహాప్రసాదం’ బనిచని, పణిహారి తెలుపుడుచేసినఁ, గాకకీరంబులు కొలుపు సొత్తెంచి, హిరణ్యగర్భకరనిర్దిష్టానసంబులం గూర్చుండె. అంతఁ గుళలప్రశ్నంబుఁ గావించి నిజాగమనప్రయోజనం బడిగిన యొడయని కభిముఖంబై, దరవిరహితంబుగా శుకం బిట్లనియె. “దేవా! నావచ్చినకార్యం బవధరింపుము. “జంబూద్వీపాధినాథుం

దగుచిత్రవర్ణ నామబర్హింద్రుండనువ, మీలోడ మూలూడఁ బని గలిగివచ్చితి. ప్రయోజనాంశంబు తిరుడవై యాకర్ణింపుము. అవసరం బగునేని విన్నవించెద; హృదయం బేకాగ్రంబు కావించి, యాతం జాజ్ఞాపించినవలుకులకుం జెని యొగ్గుము. 'మీకప్పురపుదీవి లోనుగాఁ గలచిటుదీపులెల్ల సేనేరెడుదీప్తికింది యలంతిదీపు లగుటండేసి, యీను మాని వానియేలిక లందఱు మాకుఁ గరం బర్సింప నర్హులు. కావున, సీవును మానప్రాణంబుల కాసింతువేని, యీను గాదను వివాదంబు మాని, మానేలకు వేళమవచ్చి, యస్మచ్చరణంబుల శరణువేడి, నేఁ దాదిగా నేఁడేడును దప్పక కప్పం బప్పనము చేయుచుండునది. సామవచనంబుల సీమనంబు కూడియాడుట కొడంబడదేని, నేనిదె కదనంబున సీమదంబు సదమదంబు చేరి పుడమి వడయు నడతెంచు చున్నవాడ. వాడిమగండవై నిగుడునది.' అని మీఁజేరించి, మీ వాక్యంబుల తెఱం గెఱింగిరమ్మని నన్నిచ్చటికిం బుచ్చె. నాకిక్కడఁ గడుండడయుఁ దీఱదు. సత్వరంబుగఁ బ్రత్యుత్తరం బొసంగి, సెల వొసంగుము. ఆకేకిలోకాధ్యక్షుండు దుర్వారవైరివారగర్వనిర్వాచ జాఖర్వశౌర్యధుగ్ధుండు; నిగ్రహనుగ్రహసమర్థుండు. కాన, నాశిఖ వరుమఱుపు సాదుము. ఆతనిబుద్ధిఁ గైకొనక నిరాకరించితేని, నీకీర్తి కల్పకాలంబుననె సమాప్తియొదవును." అనినం దోఁకత్రొక్కిన త్రాఁచుచందంబున సముత్థితుండయి, వళకువక్త్రీంద్రుండు, రోహ వేశంబునఁ జెదపు లదర, నద్భుతరసాక్రాంతం బగుస్వాంతంబుతో, మేఘగంభీరభావణంబుల నిట్లనియె. "ఎట్టెట్టూ! నేఁ డేమేమో త్రొత్తులు వింటిమి!" అని కొలుపు కలయంజూచి "ఆహా! వింటిరే? నేఁ డెట్టిదిట్టలు పుట్టెనో! ఒక్కకూళనెమ్మిప్పిట్టకు, నవ్యాజితేజోవిరాజ మానంబయి క్రాలుజాలపాదోత్తమంబు పాదాక్రాంతంబయి యరి

వెట్టవలయునట! ఔరా! ప్రతాపాక్షులు! అట్టులైన, సింగంబులు
 వ్రవంగంబుల యడుగులం బడి, శాశ్వతపరిచర్య చేయవలయుం
 గాబోలు! చిత్రవర్ణుఁ డలవి యెఱుంగలేక, చుట్టుకొన్న యజ్ఞానలిమి
 రంబున, సశక్యవిధానంబునకుఁ బాటుపడుచున్నవాడు. లొల్లి
 వాండ్రను వీండ్రను గొందఱ జయించితినిని తలఁగొవ్వి, యిక్కడ
 నక్కొలంగినె ప్రోవు నని తలంచెంగాని, హిరణ్యగర్భునిప్రతాపాగ్నికిఁ
 దనప్రాణములు వెచ్చపెట్టక బ్రతికిపోలేదు యింతయుఁ జెరింతఁ
 దయ్యో.” అని, యనివార్హక్రొభభీషణుం డయి పలుకుచున్న తేనివంకఁ
 జూడఁజూలక, భయార్తమూర్తులై పశ్చాన్నదులెల్లఁ బరస్పరముఖావ
 లోకనంబులు నేయుచుండ, నామరాశనేత యనుభావంబున కను
 దూరముగా రిత్తకోపంబు లెచ్చుకొని, దండ నుండుబలిభుజుండు
 కోపంబు రూపంబు వాలించినపోలిక లేచి, యాచిలుకై వెలలుచు,
 సవినయముగా దొర కిట్లనియె. “కాలపాశబద్ధుండై, యీపాలసుం
 డో గంబున దేవరం దన్నును విచారించక, మందేమేలంబున నోరికి
 వచ్చిపైల్ల గర్జకతోరంబుగఁ బ్రేలుచున్నవాడు. ఎంతగుండెగల
 వాడు గాకున్న, నిట్లు మొఱకడమ్ములు పచరింప నోవునే! వీనిం
 దూతయని దయఁ జూడఁగూడదు. ఈయధముం డత్యంతంబు వధా
 ర్హుండు. ఏను దేవరసేవకుండ నుండ, నేలినవాకి క్రమయేల!
 మాటు పలుకకుండు; నేఁ గడఁగి యీచెడుగు నిప్పుడ కడముట్టించెద;
 మదీయవిజ్ఞాపనము వృథాకరింపక, ముదల యీవలయును.” అనుచుం
 గదలి, ఫలాశనముకడ నిగుడుచు, నెడసొచ్చి యచ్చక్రవాకవల్లభుం
 డిట్లనియె. “నిలునిలుచు; సాహసోద్యోగంబు వలదు: ధర్మంబుఁ
 బదటఁ గలవకుము. దూతప్రాణంబుల కలుగుట పాడిగాదు. పాడి
 విడిచిన పుడమియొడయనికడ నొడమ వెడలునని, నెఱి నెఱి నెఱిగిన

గణుచలవలన విందుము. త్రికరణశుద్ధిగా భూతజాతంబులయెడ నెగ్గు
దలంపమి శీలంబు నాఁబడు; సమస్తంబువకు శీలంబు మూలంబు;
శీలంబువలన ధర్మంబు నెగడును; ధర్మంబువలన సత్యంబు గలుగును;
సత్యంబువలన వృత్తంబు చొప్పుడును; వృత్తంబువలన బలంబొల
యును; బలంబువలన సిరి యొడవును; దానివలన వర్వకార్యోద్ధు
లును సఁఘటిల్లును. ఆవు నావునుం గ్రుమ్మలాడి, నడిమిలేఁబెమ్మ
కాళ్ళు విడిచినట్టు, రాజును, రాజునుం బోట్లాడి దూత కెగ్గునేయ డగ్గ
ఱునురే? ఏతటి నేతటికి సర్వానర్థంబులును సిద్ధంబు లగును. దూత
యొప్పుడు నవధ్యండు. ఆతండు తనయవధ్యభావంబుఁ దలంచి, పలుక
వలసినట్లెల్ల వాయొడక పలుకుంగాని యెన్నఁదైన మోమోడి స్వాప
కర్షంబును బరోత్కర్షంబును బ్రకటింపఁజూచునె? ఈతనిమాటలు
తప్పఁగాఁ బట్టఁబోకు. దూతపలుకుల కలుకఁ బూనుటకంటె నవివే
కము లేదు, కోపము మూర్ఖులకు ముక్కుననె యుండు; క్రోధి,
కార్యాకార్యజ్ఞతఁ గోలుపోయి, యవధ్యులనైన వధిముంచును; తుద
కాత్మహతమునకైన శంకింపఁడు. కోపము పాపముల కెల్లను
మూలము. కావున, శ్రుమాజలములం జేసి మతిమంతుఁడు క్రోధాప
లము నార్పవలయునని, సూక్ష్మదృక్కులైన మహాత్ములు పలుకు
దురు. శ్రుమయే సర్వకార్యములకు సమృద్ధి కారణము. కోపము కొని
యాడుట లగ్గుగాదు. క్రూరకర్మము యోధధర్మం బగునే? అని
మందలించి, సీలవర్ణనిఁ గొంత ప్రశాంతస్వాంతం జేసి, సందంభం
బుడిపిన నుదీర్ణతరనిశ్వాసుండై, యాతండు కుంభనిశ్చిప్తభుజంగంబు
భంగి రోఁజుచు, నిలువంబడి యుండె. అంతఁ దదవచనామృతాస్వాద
నంబునం దేటి, ప్రళమితక్రోధుండయి యున్నరాజునకు మంత్రి
యిట్లునియె. “జేవా! తడవయ్యె. ఈశుకోత్తముండు ప్రత్యుత్తరము

వాల్చియున్నవాడు. ఇత నిలువఁగూడదు. మీ మనోనిశ్చయము చందం బానతిచ్చి, చెచ్చెరఁ బుచ్చవలయు.” అనినఁ, గలహంసా వతంసుండు శుకంబువంక మరలి యిట్లునియె. “ఓరీ! యరుణముఖా! వినుము వాక్యం బస్మదీయంబు. నీవేగి నీరాజను బొడగన్నతోడనె, నోరోడక నభామండవమున నందఱు విన నాపలుకులుగా నిట్లునుము. “నీవు రాజ్యమదంబు ముదిరి మాదేశం బొక్కట నాపోశనము గొనఁ దలవు గొన్నవాడవు. హిరణ్యగర్భునిముక్కున నూర్చు గలుగ, నీ నేల నేలఁగులుగట నీకకా దల్ల నొసటఁగన్నప్పవాని కైన మెయి మెయిం గలుగ నేరదు. నీవు నాబల తౌర్యములకు మారొడ్డుట, ఖద్యో తంబు ఖద్యోతమండల వ్రభావటలంబుఁ గడవఁగడఁగుట. ఒక్కచిత్ర వర్ణుండ కాదు, కోటిచిత్రవర్ణ లొక్కట నెత్తివచ్చినను, నంవర్త మారాండమండలము మెండున విపక్షదురధిక్షేపం బయినప్రతా పంబున వెలుంగు హిరణ్యగర్భుని రణాంగణంబునఁ దేజిమాడ కక్యంబు గాదు. నీవు నిక్కంపుఁబొరుషకాలివేసి, యాలంబుచేసి మానేల నొడిచికొనుటయే మగతనంబు. అప్పుడుగా నీమగంటిమి మెచ్చుకొందుము! ఎందును నినుబోటి శూరమానులమాటలె కోటలు దాటుంగాని, కాలు గడవదాటదు. పనికిరాని యీ జేరజ వుంబీరంబులు గట్టిపెట్టి, పోటుబంటపై పోరితంబునకు జాయుము. మృత్యువుం గృత్యత్యుఁ జేసెద. లేనా నీపడుచుమాట లవలఁజెట్టి జిలోస్థి యనుము. అనిన న్విడిచెద.” అని తెగనాడి, యిది యన్నియు మీయేలికపాల వఘకుమాని వాక్రువ్వవలయుంజమి.” అని మఱిమఱి చెప్పి, “మీరాజ నాజిం గొనిరమ్ము, పొమ్ము.” అని పసదనం బొసంగి, స్వాదుఫలదానంబున సంకృత్రఁ జేసి, ఏడుకో లిచ్చిన, నచ్చిలుకయు రాజున కున్నభంబయి, “మీకడ నేమియుఁ

దప్పనాడనుగదా? నావాక్యంబులం గలవచస్థలిత్యంబులెల్ల మఱవ వలయు; నావల్లఁ జాల శ్రమం బయ్యెను. పోయివచ్చెద; నాతోడ నింకేమేనియుఁ జెప్పవలయునది గలదే” అని సవినయంబుగా వీడ్కొని, వని వినియెను.

అట్లాకీరంబు బయలుదేఱి, కలివయస్రయాణంబున నిజ దేశంబుఁజేరి, దుర్గమార్గపరిశ్రాంతిఁగొంతకాంతించిన వెనుకఁ గొలువు కూటంబునకుఁ బోయి, పేరోలగం బున్నమయూరరాజం గాంచి, ప్రణామంబు గావించుచు, నాతండు కరుణాతరంగితంబులగునపాం గంబు లరుణముఖునిపెయిం బొలయించుచు, సాదరంబుగా నిట్లనియె. “ఓయరుణముఖా? కర్పూరద్వీపమునకుం బోయి యొకయొచ్చెంబుఁ దొరయక మరలి నేమఁబున వచ్చితివా? నీవచ్చటనే కదలనికంబంబ వైతి వదియే మొఱి యని, మనమ్ము తామరపాకునీరుక్రియఁ దల్లడిల్ల ననిశంబు నీమార్గమే చూచుచు, నిమిషంబొక్కకల్పంబుగా దినములు పుచ్చుచున్నారము. మాచేసినభాగ్యంబుకతంబున, నేడుతిన్నఁగా నిన్నుఁజూడఁగాంచి మాకన్నులు చల్లనయినవి. అచ్చటి వార్తావిశేషంబు లేవియుఁ గడమవడకుండఁ దెలుపుము” అనిసశుకంబిట్లనియె. “నాఁడుస్వామియానతిమాఁగిదాలిచి, హిరణ్యగర్భుపాలి కేగి, మాట లాడి, యాతఁ డనువ నివృఢ వచ్చితి. ఆదీవిమానోజ్జికం జేమని విన్న వింతును? ఎక్కడఁజూచిన నవ్వరప్పమన్వితంబును సుమనోవిరాజితం బును నయి, మాటటస్వర్గంబునాఁ జూడ్కికి వేడఁగొలుపుచున్నది. హిరణ్యగర్భుండును నాత్మగ్రుఱయం దప్రమాదుండయి, యథియాతుల వేయికన్నులంజూచుచుండును. ఆలంకంగలవిహంగంబులెల్ల, సమానం బగునభిషాభిమానంబు గలవయి, తమరాజ సవ్యాజానురాగమునఁ గొలుచుచుండును. అస్మదాదు లాయొప్పులో శతాంశంబును జెప్ప

శక్తులుగారు. నేర్చినవఱకుం జెప్పుదునన్నను, అందులకుం జెక్కుదినం బులు పట్టును. ఆకథ దవ్వల నుండనిండు. నే నేగినప్పుడు, హిరణ్య గర్భుండు లోపలికొలుపులో నిజామాత్మద్వితీయుండై మంతనం బుండి యుంటుండేసి, మదాగమనాభిధానంబులు విజ్ఞాపనంబు నేయుండని దావారికుల నెండఱ నెన్నివిధంబుల నర్థించిన, 'మంచిది చెప్పిన ముండు' మనుచుంటయెకాని, యెవ్వరుం గాలుకదల్చు జాలినవారు గారు. తరువాతఁ గొంత నేవున కొకరెండువిడుతలు కొందఱు లోనికిం బోయిపచ్చి, 'యిప్పుడు సమయంబుగాదు. కొంచెము తాగు' మనుచుం జాగు చేసిచేసి, యం దొక్కరుండు లోపలినుండి వచ్చి, 'యేలిక సెలవైనది ర' మ్మని నన్నఁ బిలుచుకొనిపోయెను. అయ్యవసరంబున నయ్యెకిమీఁడు సంతత నేవాసమాయాతశకుంతజాతంబులవరపుడంబు లంగీకరించుచు, నాంతరంగికులమనవికఁ జెని యొగ్గుచునుండి, యాలో నన్నఁ జూచి, సముచితాసనంబునఁ గూరుచుండ నియమించి యాగ మనకారణం బడిగెను." అని, తాఁగొలుపు సాచ్చు టాదిగా హిరణ్య గర్భుం డాడ నియోగించినమాటలు తుదిగా నడచినసర్వవృత్తాంతం బును నానుపూర్వంబుగా విన్నవించి, మఱియు నిట్లనియె. "ఆతండు నన్నిచ్చటికంపుచో, న న్నలవోకగాఁ జూచుచు, నవసానంబున 'సీరాజ నాజీఁగొనిరమ్ము పా' మ్మని వేగిరించె. ఆతఁ డరాతంల కసాధ్యుండు; అనుపోష్యులును భటులును యధాశౌండులు. అయినను మనకొడవ లన్నియు దీర్చి గెలు పొసంగ, మనమేఘవర్షుండు గలఁడు. అవసరోచితంబు లగువర్తనంబుల జేనిమననున తెక్కఁ బ్రవర్తిం చుచు, బ్రసాదంబునకుఁ బాత్రభూతుండై, యాతం డచ్చట నీలప ర్ణాహ్వయంబున రాజానకు విప్రంభభావనంబై యున్నవాఁడు. వెఱవ న్నీల! భారంబు దైవంబుమీఁదఁ జెట్టి, 'ధర్మజయతి' యని యుద్ధం

బున కుద్యోగింపుడు.” అనినఁ, గొలుపు కలయం గనుంగొని, చిత్ర వర్ణం డిట్లనియె. “వింటిరే? చెవులార మీ రెల్లరు. హిరణ్యగర్భుని గరువపుంబలుకులచందంబు. తా నట! జితోస్థియనిన, నన్ను విడుచు వాడెట, ఈవాక్యం బొక్కటియె నాహృదయంబునకు శల్యభూతంబై నొప్పు దనిజించు చున్నది. ఏనాడైన మదకుంభికుంభవిదళనపటిష్ఠ నిష్ఠూరనఖముఖం బగుకేసరి ఘాసంబు గ్రాసంబునేయఁ బాలువడునె? చిత్రవర్ణం డొరున కొక్కనికి, నీపుణ్యమని దోసిలి యొగ్గి మనుట కల నైనం గలుగనేర్చునే? ఇత్రతి సమరంబుకంటె నుత్తమకృత్యంబు నామది కొక్కటి చూపట్టదు. పరరాజ్యజగీషుత్వంబు కన్నను, వన్నాతం డాడిన తులువమాటలు కలనికి మిక్కిలి త్వరపెట్టు చున్నవి. నాచేగు విన్నఁ, బాటుపామైనం గదల వెఱచు. అట్టి నన్నా తెలిపిట్టల మన్నఁ డావేరంబున వీరిని వారినింబోలె వెఱపింపఁజొచ్చె. ఆహా! అంత్యకాలం బాసన్నం బయి, దుష్ప్రలాపంబులు నేయుచున్న వాడు! ఎవ్వఁడు వైరంబు తుదముట్ట సాధింపఁజాలఁడో వాని జన్మంబు నిరర్థకంబు. పౌరుష శానికిఁ దనంత వాడు పగవాఁ డుండినఁ, బగ తెగునంతపఱకుం గంటికి నిద్దుర రాదు; నోరిఁ కోరెం బింపుగాదు; ఇతరసౌఖ్యంబులు మనసునం జొరమి మేర యెప్పనేల? కావున, మనమిప్పుడ జైత్రక్రియాత్ర వెడలి, పగవాని నిర్జించుట కర్థంబు. మీవంటి సహాయ సంపన్నత్వము గలుగ, నాకొక్క హిరణ్య గర్భుం డెంతవాడు! ముల్లోకంబులు నొక్కట నెత్తివచ్చినను, పరకుగొనను. అతం డింటనుండిఁ దలముతప్పిన గర్వమున మనల మాటలం గెలుచుచున్నవాడు. మన మాయధముగ బ్రధనంబున నిధనంబు నొందించి, నోర డంతము. పరివాఁడొకఁడ కొలువులో ములుకులవంటి తులువమాటలు పెక్కులు వ్రేలెన

విని ప్రతికృతిఁ గావించక యీలువుగలవాని శ్రేణులు తాళ మనను వచ్చు ?' మన మొకవేళ దయఁ దలంచి యోరించి యూరకుందుముపో, లోకులు హనలఁ జాలనివారనరే ? లోకాపవాదము పడకకృమగునె ? ఆహవంబు శుభావహంబు గాదనియు జయూషజయంబులు దైవాధీనంబు లనియుఁ దలంచితిరేని, వినుండు. ఈదేహంబులు బుద్ధుడ ప్రతిమంబులు ; మృత్యుకృత్య మిదమిథ్త మని నిశ్చయింప రాదు ! పుట్టినవాఁ డవశ్యము గిట్టవలయును ? సదనమునఁ గడలని గడములంబడి యొడలు విడువక, వగతుండు వెగడుపడునట్టి దిట్ట తనంబు వాటించి, యాలంబునం గూలుమేలు పురాతన జననకృత మకృత పరిపాకమునంగాని చేకూఱ నేరదు. బహూక్తు లేల? కలనం బొలియుఁగనుట స్వర్గమార్గంబుఁ గనుట. ప్రసంగ వశంబున నింతయుఁ బలుకవలసి వచ్చెంగాని, వివేకధనుల రగుమీకు ధర్మంబు లుపదేశించు పాటివాఁడంగాను. తద్దయుం బ్రొద్దువోయెడు జాగేల? మీమీసైన్యంబుల నాయితంబు చేసికొని రండు; పొండు. అని చేసి, మనమాదాయసిరిహరింతము విత్తములుపురుషారంభాయత్తములు." అన, మంత్రిదూరదర్శియిట్లనియె. "దేవా! యింటగెలిచిమఱిరచ్చగెలువ వలయును. మనలోనిమాట విచారితము. ఇప్పుడు మనయరుణ మౌఖండు చెప్పినవాక్యములచొప్పు పరికింప, సంగ్రామం బుత్తమ కర్మంబుగా నాబుద్ధికిం దోవదు. మిత్రమాతృనుహృద్వర్గంబులు దృఢభక్తియక్తులయి యుండి, విపక్షునికడవారు విపరీతులై యుండి రేని, భండనం బప్పుడు కర్తవ్యంబు. మఱియు విగ్రహంబునకు ధరణియు హిరణ్యంబును నను రెండును ముఖ్యఫలంబులు. అవి తద్దయు నిశ్చితంబు లైపడవఁగదా, కడనంబునకుఁ గడంగవలయును? అంతియకాక, పడిపడిం దొడర ననన్వసామాన్వపరాక్రమమాన్వం

దై నహిరణ్యగర్భుండంత యశ్రమసాధ్యుండె? మనతలఁచున ట్లాతఁ
డలంతులఁ బోవువాడు గాఁడు. అతఁడు పెద్దయుఁ బ్రజారంజకుండై
యున్నవాడు. నేవకులును గేవల వీరవ్రతశ్రౌండులు. వైరిబలంబు
విచారింపక, మూఁడు సాహసంబునకుం జొచ్చి, హరిబారిం బడు
హరిణంబుకరణి మరణంబు నొందును. కావున, నీసాహసిక్యంబు
మానవలయు” అన, మంత్రిమాట చెవిఁ దూఱక, యలుకవొడమి
యొడయందొట్టనియె. “నీవాశ్యంబులు చూడఁ జిత్రాతిధిత్రంబులుగా
నున్నవి. నీవు కేవల వయోవృద్ధుడవు. తల తెల్లనై సంతన యెఱుక
కలుగు నెల్లు? ముదుసభులు దమ కనుకూలంబుగాఁ జదువుకొనుటఁ
దక్క, వేటొక్కటిఁ గానరు. జ్ఞానవృద్ధులబుద్ధులు గదా, సభ్యుల
శక్తును? నే నెల్లును బరరాజ్యాక్రమణంబునకుం గృతనిశ్చయుండనై
యున్నవాడ. ఇక మదీయోత్సాహభంగంబుగా మాకడ నీ నేర్చిన
నెల్లును వల్లించకుము. ఓపిరివేని, విజయానురూపంబులగుసల్లాపంబులు
నలుపుము. అట్లు నలిపినను, నీవు మాకు మహాపకారంబు చేసిన
వాడ వగుదువు.” అనుచు నెఱుకుదూఱఁ బలికిన, విష్ణుం డయ్యో
బ్రసన్నుండుంబోలె, దుర్వారం బగుపరిభవవికారం చేమియు వెలి
దోఁపకుండ నవ్వుముసుంగు నెట్టి, మానసంబున లేనియోత్సాహంబు
తెచ్చుకొని, దాక్షాయ్యనాయకుం దొట్టనియె. “మాశ్లరకు దేవర
మూలకండ మగుటంతేసి, దేవర మేలు గోరి యింతనట్టును నిష్కపట
ముగా వదియించితిని. చెవికిఁ జేదుగా నున్నను, స్వామిహితం దెడఁ
గోరుభృత్యుండు తనకుఁ దోచినహితము నిశ్చంకముగ వాక్రవ్యవల
యును. అట్లుగాక, కొందఱు యథాజాతులు స్వామిచిత్తము నొప్పింప
నేల యని, యెఱిగినదానినైన నడచివుచ్చి, మనసుకక్కుటిరి నిచ్చక
ముగాఁ జెదవులు గవలువ కూరకుందురు. అట్టివారు తప్పక స్వామి

ఓడోహులై, యిహావరలోకదూరు లగుదురు. సర్వభర్తజ్ఞులు, దేవర యెఱుంగరా నీతినిర్మితల తెఱంగు? మే మెల్లరము స్వామితోటినుఖ దుఃఖముల కియ్యకొని, యనన్యశరణ్యులమై స్వామియాజ్ఞ యందున్న వారము. దేవరనియోగంబన్న, మాకలంఘ్యంబు. సత్యసంకల్పులు, దేవర తెన్నండును నొక్కకొఱంత రాదు. స్వామియానతింజేసి, చమూసమూహంబు లాహవదోహలంబు లయి యేలేంచి యున్నవి. దండయాత్ర కిది మంచిసమయము. శత్రువు ముక్కడియని ప్రయత్న ముల్పము చేయరాదు. చిన్నపామునైన బెద్దకట్టతోడనె కొట్టవల యును. కాబట్టి, సర్వసైన్యసమేతముగా నడచి, యాకస్మికముగఁ బోయి, యేమజించి వయింబడితిమేని, బగఱబలంబుల నేలఁ గలు పుట మనకుఁ గరము నుకోరం బగును. కాలయావనము చేసిన, వా రందఱుం గూడుకొని, నెయ్యిరశోడుపాటుఁగూడఁ బడయుదురు. అప్పుడు వారి దోరించుట కరంబు దుష్కరంబగును. కావున, వేవేగ నమిత్రసంతానమును మిత్రసముల్లాసమునుగా దండు వెడలుదము. కార్యము తీరికప్పుక చేయుట లగు. 'ఆలస్య దమృతం విష' మ్మని కదా, యుష్మాద్భృశు లైవపెద్దలు పలుకుదురు." అనుడుఁ బ్రెగ్గడ మాటల కలరి, దండముల నడపింప మొనగాండ్రకు నాజ్ఞయిడి, నెమ్మి సామి నేనానమేతముగా దాడి వెడలి, నిత్యప్రయాణముల మల యంబుం జేరి, యాచేరువఁ బాఠెంబు దిగి యుండె.

పదపడి హిరణ్యగర్భుండు కొలువున్నయెడ, మున్ను చిత్రవర్ణు పాలి కేశీసద్భిన్నముఖుండు చనుదెంచి, పథశ్రమమునదూఁగాడుచు నిలువంబడి, జోహారు వొనరించి, తేనియనుమతిని దావునకుఁ జని, వక్త్రాన్యంశము విన్నవింప సంకోచించి, నలువంకలుఁ బొఱుఁజూచుడు, దలం పెఱింగి యుచ్చటిమేఘవర్తాదు లవలికిం జనిన, తేనియాసనమ్ము

ననే చూపు నిలిపి, మఱిగొంతచెంత జరిగి మెల్ల న నిట్లనియె. “ఓహో కలసార్వభౌమా ! చిత్రవర్ణునిసభం బుట్టిన విశేషములు విన్నవించెడ; పరాకులేక యాకర్ణింపుడు. కడ కక్కడ నీయెడల దాడి వెడలుట నిశ్చయింపఁబడి, చిత్రవర్ణుడు సముజ్జ్వలవై జలేజమున మలయధరా ధరోపత్య కన్యానలలోడ వీడు విడిసి యున్నవాడు. ప్రతిక్షణమును దుర్గం జేముటకుండునది. మఱియు నొక్కయాశ్చర్యం బవధరింపుడు. మున్నారాజుచేతఁ బ్రత్యాఘాతం బైన యొకపోతముతోడఁ జెలి కారంబు వాటించి, రాజమంత్రతంత్రము సమస్తము నాకలిందినాడను. చెప్పిన సమ్మెదరో సమ్మరో కాని, మఱివీట నెవ్వఁడో చిత్ర వర్ణ ప్రేషితగూఢపురుషుం డొక్కొరువుం డున్నవాడని విన్నవాడను. ఇప్పులుకు చెప్పనంతలో సప్సారావతంబు కార్యాంతర వ్యాపంగమున నొండెడ కేగుటం బట్టి, దిజ్జాత్రంబెకాని, సవిస్త్రముగా నాతఁ డెవఁడో యెట్టివాఁడో యడిగి తెలిసికొనఁగ జాలనైతి. అతనిలోడి ప్రసంగానుప్రసంగముల వేఱొకప్పుడు మఱియొక రహస్యంబును నెఱిగినవాడను. తదీయమంత్రి, రాజు తనమంత్రంబు దెస ననాదరంబు నేయుటంజేసి, యపేక్షాపరుండయి, యున్నవాడట! ఇదియు మన ఫలావాప్తికిఁ గొంత యనుకూలంబుగాఁ దోచుచున్నది. నావాక్యములయం దేది యయిన, దేవరకార్యంబునకుం బ్రయోజనకారి యగునేని, గైకొనునది. మున్నరాత్రి చిత్ర వర్ణుని పరిచరులు కొందఱు చీకటిచాటున నన్నుఁ దారసింది, పూర్వపరిచయంబున, నాపటుకుబడియు మొగముచాయయుఁ దలంచి, యీతండల్లనాటి దీర్ఘ ముఖుండోను నాటను సంశయంబుతో గొంతవడి పొట్టుపొరలయి, గుఱలు గుఱలువోయి డాయఁ జూచిన, నేనా ! తెలింగి, తడసినఁ గార్యపాలోంబు తప్పనని యెంచి, యుచటఁ

గాలునిలువక మేను నిడువెండ్రుక పెట్ట లేది యది యే మని యడుగుకలరవంబుతో నేమియులే దిప్పుడ మరలి వచ్చెడ నని పులిమిపుచ్చి, దక్కినవారిం గనుమూసి, యిచ్చటి కొక్క యంజను జరుడెంచితి, మనధనశాంగుఁ డచ్చటనే యున్నవాఁడు ” అని తావిన్నదియుఁ గన్నదియు సహకల్యముగా వినిపించి యూరకున్న, ధూమాత్ర నిమాలిత నేత్రుడై కొంత చింతించి, కుశాగ్రబుద్ధి గావున నహిత కృతద్రోహం బూహించి, ముత్రి రాజున కిట్లనెఱుఁగెను. “అలించితిరా! మన దీర్ఘముఖుని వచనంబుల, నెవ్వఁడో నెమ్మిత్తేని దూతవేషధారి యొక్కరుం డిందున్నవాఁడని, చూచాయగా నెఱుక పడుచున్నది. ఒకవిధంబున నాగూఢ పురుషుండీ నీలవర్ణుడై యైసం గావచ్చును. ఆకార పూజ్యం డగు నీపలుగాకి కాకి నీకడ నునిచికొనుట యనుదితంబు. వీనిని నిపుణులుగాఁ బరికించి వేగ వెలార్చవలయు. ఈతనిరాకకు మూలము చాలఁ గలిగియుండును. అదియంతయు మీఁక నాకు వాగొననేల? తుడమాట చెప్పిడ వినుండు. ఈతని మనమిప్పు డొప్పరికించిన, నుపేక్షితం బయున యాచుయంబువగిది బ్రాణంబుపయి వచ్చును. వేత్రాకవిచారంబు మాని, నామాట చెవిదూర్పుండు. పరులఁజెఱుప వేడి, యరులు వలుపోకలం బోవుమరు : వారాల్లైకకార్యామత్తులు ; మాయా కీలురు. వారిమాటల కెల్లఁ జోటిచ్చినఁ, జేటు వాటిల్లును. ఈతండు వట్టి కలపనగంప. ఈతనిమాట లేమియు నిజము నేయకుండు. నిక్క ముగా నీతండు సింహాశద్విపమునుండి వచ్చినవాఁడు గాఁడు. చివ్వుడి గట్టుకొన్నట్లు లీతని నొద్దఁ జెట్టుకొననేల? స్వకార్యార్థము కాత్రపుం డెంతయు నిచ్చకం బడుపుడ ముచ్చట లాడి, మచ్చిక చేసికొని, నచ్చికపుట్టిచి, కడకుం బ్రకారించి దోరించును. అట్టివానిపొత్తున

కిచ్చగించుట, దండధరుపాత్తు చిత్తంబునం గోరుట. అట్టిఁడు, గోముఖ వ్యాఘ్రంబులాగున, సమక్షవ్యవహారంబుల సాధువర్తనండుంతోలఁ జూపట్టును. అజ్ఞనుసఖ్యము ముఖ్యముగా సజ్జనుం దుజ్జగింపఁజను. కానినాఁడు చిరంజీవి యను కాకమ్మును నమ్మి నిహతమ్ము లైన ఘూకమ్ములట్ల, కడలేనిహానిఁ జెందును. దేవర కాకథ వివరించెద నవధరింపుఁడు.”

పుండరీక గండకవేదండాది సిఘలమృగకులశరణ్యం బగు దండ కారణ్యంబున, బహుళఫలదళవిలసితం బగు వటవిటపి యొక్కటి గలను. అయ్యది పరిసరతరునికరంబుల లోడి పెచ్చుపెరిగిన మచ్చ రంబుల మిచ్చుముట్టఁ బన్నిదంబు నఱచి, యోడిన లోడివ్రూకుల నాలోకించి కిలకిల నగువగిదిని కాఖి లాకినం బొఱయఁ, బలుడెఱంగుల పులుంగుల కలకలంబులు సెలంగ, గరం బభిరామం బయియుండు. ఆభూజరాజంబున, లోకభీకరంబు లగుకాకిమూఁక లనేకంబులు దన్నుఁ గొలువ, సత్వనిర్జితనువర్ణం డగు మేఘవర్ణాభిధానుండు బలిభు గ్వల్లభుండు కావురం బుండును. వాయసావానం బగు వటకుటంబు నకుఁ గొంతఁజెంత, నులూకమందిరం బగు నుండరవనుంధరాధరకంద రంబుదనరును. ఆగవ్వారంబున, దుర్దమరిపుదుర్దనుండగు నుపమదుర్దనుం డను నులూకలోకాధ్యక్షుం డొక్కరుండు, తనకొలంపుఁబులుంగు మొత్తం బులుపెక్కులు దన్ను నేవింప, నివసించి యుండును. ఆవతంగవుంగవుం డొక్కనాఁటి నశీఘంబున నమాత్యాదులతోడ మంతనంబు నలిపి, యవ్వడ నేనాని రప్పించి, యుత్సాహపోషణంబు లగు భాషణంబుల వీరావేశ మెనకొల్పి, మొన లేర్పఱించి, యనేకంబు లగువనీకంబు లతో ఘూకఘూంకృతులు పొదలఁ గదలి, విరోధులు కాకులు కసి యించు మట్టిచెట్టఁ జాట్టుముట్టి, నిద్రాముద్రితసేత్రంబులై గాత్ర

బులు మఱచి కూడియున్న వాయుసంబులఁగాంచి, సంతసించి, మించిన
 కోపాతిరేకంబున ఘూకంబుల డీకొల్పుడు, నవియు శాఖోపశా
 ఖలవెదకి, శాతముఖంబు లగుసఖంబుల నడచియు మహోగ్రంబు
 లగుచండతుండగ్రంబులఁ బొడిచియు నచంచలంబు లగుగరుడంచ
 లంబులఁ జఱచియుఁ గొన్నింటి తెక్కలు మొక్కవఱచి, కొన్నింటిఁ
 బ్రక్కలు చ్రక్కలించి, కొన్నిటి ముక్కులు చెక్కలు వాపి వివిధంబు
 లగువధంబులఁ ద్రుటికాలంబులొన, ననేకకాకలోకంబును యమ
 లోకంబున కనిచిన, సమావృతాంతరీక్షం బగునావటవృక్షంబు విగత
 ధ్వాంక్షంబగుట వీక్షించి, కృతార్థీకృతలోచనంబై, యుపమర్ద
 నుండు సంతోషపుఁకాంకురాలంకృతనర్వావయవంబులతో, నిజపరి
 జనకోలాహలనినదబధిరీభూతరోదోంతరాళంబుగాఁ గ్రమ్మరి, పింగళే
 యణంబుల మెఱుంగులు తుఱుంగులెఱుప నిజనివాసంబునకుం జనియె.
 అంతఁ బ్రభాతం బగుడు, రేయి వాయుసారథులరాయిడిం బడక
 యొక్కడ నొడ లోముకొనిన మేఘవర్షుండు లేచినచ్చి, రాత్రి కలా
 యాంతరనిద్రాణకరటకులంబునకు సంభవించిన యకాలప్రళయంబు
 చూచి, గుండెలు పగిలి కొంతవడి చింతాసాగరంబున న్మృనిగి
 యుండి, కొంత నివ్వెఱ తొఱఁగి, లోకాంతరగతు లయినతనతనయులం
 జేరుపేరువరుసలం దలంచి నిట్టూర్పు నిడిగించుచు, గడువుకోక
 మునఁ దలంబగుకొందలంబునం గుండుచుండ రాతిరి గూబలపాలు
 గాక చిక్కినప్రెగ్గడ లొక్కచక్కిం గూడుకొని, తమమందభాగ్య
 త్వంబులకుం దూర వగచుచు, రాజానుం బ్రాణంబులు తప్పించు
 కొంట విని యాతనివరన కరుడెంచి, దీనంబు లగునాననంబులతోడ
 నడుగులందెల్లి, కంటికినేలకు నేకధారగా రోదనంబుచేయుచు నిట్లనిరి.
 “జేవా! తెల్లవాఱిమరల నేలినవారి ఛరణంబులీతరున నందంర్పించు

బడసికదా, మాయందఱ నయ్యెంబులుభాగ్యంబులుచేసె. మాప్రాక్తన పుణ్యంబుఫలించె; నేడుగా దైవము గలుగుట పరిజనంబులు వేపురు గలిగియు, రాజులేనిరాష్ట్రం బరాజకంబగు కతంబునఁ జాక్కలు పెక్కుం డియుఁ దేజంబుంగాంచనిసోమవిహీనయామినికైవడిఁ, దమోవృత్తంబయి కన్పట్టును. ప్రధానులు లేని యధినాథుండునుఁ బ్రాణంబులఁ బాసిన బొందిచందంబునఁ, గాంతి దటిగియుండును. దైవవశంబున స్వామియు నేమును నీ రే యొకబన్నమునకు లోనుగాక, నప్రాణులమై మగుడఁ బుడమిపై నడుగిడఁ గలిగిరిమి. పగవారిం గూడి దైవంబును మనకుఁ గీడుఁ దలంచె. ఇది యవశ్యభావి యైనయర్థం జెట్లు తప్పింపనగును? నిష్కారణముగా నీయట్టివధర్మనకుఁ జేసినయవకారం బాక్రూరకర్మ లకుఁ దోడనే చూపకపోదు. ఇప్పుడు మనప్రాణములు దక్కినవంఠియ చాలును. ఇఁకఁ బగ నెన్నటికైన, మెల్లఁగా సాధింపవచ్చును. కాలంబు మన కీవేళ మేలు కాకున్నయది. కాలము మీటి నడవ నెవరి తర మగును? ఆయుఁ ప్రమాణము నిండి, మనవారు పేరు గలవారు పెక్కుండ్రీ ట్లనామధేయంబులగు దివాధంబులచే నిద్రావశాత్కులై మానప్రాణంబులు గోలుపోయిరి. దైవవైచరీత్యం బయినప్పుడు వగవఁ బనిలేదు. మే మప్పుడ యలసి కన్నొకింత మూసితిమి. అంతలో నాక స్థికముగ గణనాతీతము లగుపగజబారు లరుడెంచి, కనుమూయుగా వీరిగాంతుకలు కోసిపోయెను. మేమే మేలుకనియున్న, నొక్కఁడు మీబంట్ల నిట్లువఱచి నామ మడఁగ కుండెన? ఇప్పుడేమో మా దుర దృష్టంబునఁ బరాధవంబు నొందితిమికాని, దేవరకటాక్షు లవంబు గలుగ, మున్నెన్నఁడు నిట్లయిన వారము గాము. దేవరయంత వానికిం బరాధవము సంభవించెను. ఇది మాచేసికొన్న భాగ్యము గాఁబోలు! పగత్తురు మనల మిగిలి నొగిలించుట కంతరంగంబున

నెగు లొందకుము. 'అత్యుచయః పతనహేతు' వని యార్యులు వచియింతురు గావున, బెరిగడివాడే విఱిగడివాడు. నేడు శత్రు నిరాసంబున ధన్యోస్మి' యనుకొని విఱ్ఱవీగు దాయ తేవేమి మూడ నున్నాడో, యే రెఱుగుదురు? సతతముఁ గంటికి తెప్పవలెగాచుచుఁ బ్రోచుచుండ దేవరబుద్ధి విని, స్వామియే కనువెలుగుగా వెంటఁ జరియించు తలంపున, మేనుండఱము మీకడకుం జనుదెంచి నారము. నీకుట్టి ఘనుని కరుణారసవృష్టి కలిగినంగదా, మాహృదయ తాపము చల్లారును. ఇన్ని నాథును నందఱోనన బ్రదికి, తుదకుఁ జారువము చెడినప్పుడు శరీరభారగార్థం బొక్కనీచవృత్తికి లోనయి, రోతల కాలయము కానేల! ఈతకు మిక్కిలిలోతేడు లేదు. కానసాహసించి, యుసహాయ శూరులమై, జనులు మనమీఁదఁ జాలమివెట్టఁ జోటు లేకండ, నాయురవసానపర్యంతమును బోరి, యద్రువంబులగు దేహం బులచే ద్రువం బగుకీర్తి నార్జింతము. మనకాలము మంచి దయ నప్పుడు నిగిడి మగుడ నాచెడుగులఁ గడముట్టింతము. విమతుండు బలవంతుండు గావున, నింతే మనభాగ్య మనుకొని, యాతని నాశ్రయించి బ్రదుకుదము. ఇప్పటికి విప్రకృష్టదేశం బరిగి, యందఱి యుండి, పదంపడి పోలిసట్లు చూచుకొందము. ప్రత్యర్థుల కసాధ్యం బగుదుర్గంబు నాశ్రయింతము. బల్లిదు నొక్కనిఁ జేరి, వైరి నిరాసం బనాయాపముగఁ గావించుము." అని తమకుఁ దోచినట్లనేకు లనేక వాక్యములు వలుకుచుండ, వారికలకలంబులు వారింది, చిరంజీవియను మంత్రి యిట్లునియె. "దేవా! దేవరయమాత్యు లెల్లఁ బెల్లుసమధులు; ఒక రొకర తమధీబలమున లోకము లెల్ల నటచేతిలోనికిం దేజాలిన వారు; నీతిశాస్త్రమున వారిని మీఱినవా రేరును లేదు. ఇంక స్వామి హనుర్ధ్యాతికయందో, నమఁకుంబున వాక్రవ్యవలసినది కాదు. సంతా

పంబు చేసిని, మనసునకు సమాధానంబు లేక యిక్క న్నాచారముల నెఱుంగకుంట నిప్పు డేమోకాని, యిచ్చుకంత మని కుదురఁజెట్టి యాలోచించిన, దేవరకుం దోవనికార్యాంశంబులు లేవు. ఎట్టిబుద్ధి శాలులును దేవరగో సమాప్రాంశంబును బోలఁజాలునురె? ఇది మా కెల్లరకు ననుభవగోచరంబు. అది యట్లుండె, స్వామి నన్నును నొక మానిసిఁగా నొది మిగుల మన్నింతుగాన, మిన్నకుండఁబట్టక చిత్త చాపల్యంబున వాకం దోదినయర్థంబు నేనును విన్నవింపఁ గడఁగె దను. భవదీయ మతి నతి విశదంబుగా నొసరించి, చూలింపుము. దురంబున నురగారి నయిన నుజునిశూర వారంబునెల్లఁ జంపుకొని, కోరిలు వెఱికినభుజంగంబులభంగి భంగపడి యున్నవారము. ఇత్తటి మన మెత్తునడి యుంటంజేసి, యహితుం బొడిచి యెరువఁ గడిమి చాలదు. సమయ మొడఁగూడుదాఁక లాఁతిమీఁదఁ గన్నిడి నిశ్చయ చలముగ నుండి, తఱివేచి, బకముపోలిక నరి నొక్కట గ్రుక్కఁ గొందము. నాబుద్ధి కిప్పటికి సమాశ్రయం బొక్కటియే యుత్తమ కార్యముగాఁ గనుపట్టుచున్నది. పగవాఁడు మిగులఁ బొగరు గవిసి యున్నవాఁడు కాన, దీనదశనొంది డిందు పడియున్న మన కాతని పొందెట్లు సంఘటిల్లు నని చింతిలవలదు. తాన కాజ్ఞాబలమునను, వీరికెల్ల నాదేసం గల యనుకంపపెంపునను, దైవానుకూల్యము గూడ గోరంత కలిగిన నెంతదుష్కరకార్యము నైన వ్రేల్చిడి సఫలంబు గావించుకొనివచ్చెద. నన్నుఁ బనిగొనుండు. ఓపిరిలేని, మీరెల్ల నా కొక్కనాయము చేయుండు. ఈక్షణంబ మారందఱు నెందయునఁ జని, యల్లనల్లంగొనివచ్చి, నామేరు రక్తసిక్తంబు గావించి, తడయక ఋష్యశృంగంబునకు వెడలి, యచ్చోట సప్రమత్తులరయి యుండుండు. తక్కిన కార్యభారం బంతయు నావయిం జెట్టి, మీరు నిర్విచారంబుగ

నుఖయింపుడు. ఎల్లవిధంబుల శుభంబాపాదించెద.” అని మృదుమధుర భావణంబుల సాగ్రభిలాషంబు లేటంగఁజింగించిన, మొగంబులం జెలి వొంది, వాయసంబు లప్పుడ కడలకు వెడలి, సందుల గొందుల నెనుకీ, మూషిక ప్రముఖశ్చుద్రజంతంసంతానముల దారుణత్రోటి విచారణముల మారణము గావించి, వలయునంతక్రొత్తనెత్తుకు కొంచు వచ్చి, యచ్చిరంజనీశరంబునం బూసి, నీవు సిద్ధసంకల్పుండవు. నీ కసాధ్యం బెందును లేదు పొమ్మని సాగనంపి, యాచోటు వాసి చనియె. అంత నాచిరంజనీయు ‘7 గ్రహోయనఁ దలారియి ల్లగు నొక’ యని ప్రాణంబులు పిడికిటం బట్టుకొని, మెల్లఁగానడచి ప్రాప్తు గ్రుంకునంతకు దిచాభీతంబు బుంచుకొండగువాఁ జేరి, వైరికి విసంబడునట్టి కెలుంగు గడ్గదికం దగులు, గుహముఖంబునఁ గూసె. ఆకూత చెవి పోకుడు నదిరిపడి, కోటఁ దొక్కఁ దాచక్కరిం బట లేంచి, కాకిం బట్టి కొనిపోయి, యువమర్దనుముందఁ జెట్టిన, నాతండును విస్మయవికచ విశోచనంబులం జూచుచు ‘నీ వెవ్వనివాడ నేల యిట్లుయితి’ వని యడిగినఁ జిరంజీవియు దైన్యం బానసంబున నటించుచు, మాయ యచ్చు పడ, దగ్గుత్తిక వెట్టి యిట్లనియె. “చెప్పనోరాడ దేమని చెప్పును నావార? నేను మేఘవర్షునిప్రధానమంత్రిని; చిరంజీవి యనువాడను. నేటివేదోక, మేఘవర్షుండు నిజప్రధానులం బిలిచి కార్యలోచనం బడిగిన, నేనాతనిదుర్మయం బెఱింగియుఁ దోచినహితంబు చెప్పి చూతముగాక యని, యిట్లుంటిని. “ఉపమర్దనుండు లావు గల వాడు గావున భక్త్యైకసాధ్యుండు: ఆతని పాదంబులు వట్టి మనుట లగు. నీవు రాజ సనుదురభిమానంబు మాని, యవశ్యంబుగఁ దద్గర్వ నంబు చేసి, నామాట విని యక్కరుణాకరుశరణంబు సొరుము.” అను నప్పు డేమిసెప్పు? నావలుకు లాపాలనునిశోపానలంబున కాజ్యధారా

ప్రవాహోపమంబు లైన, భగ్గున మండిపడి, యక్షివిక్షేపంబున ననాదరంబు నూపుచు, మంత్రుల నాలోకించి 'ఏడు విపక్షపక్షపాతి యై యొక లెఱుంగక యున్నత్రప్రలాపంబులు నేయుచున్న వాడు: దయఁ జూడక వీనిం బొదివి విధియింపుడు.' అనిన, వారును గుక్కలట్లు నావయిం గవిసి, ముక్కులుబొడిచి, కాళ్ళుగ్రుమ్మి, నెత్తురులం దొప్పదోగి సొమ్మవోయి యున్న నన్న మృతుఁగా నగచి, దిగవిడిచి తమయిచ్చుం బోయిరి. పుడమిపై నిట్టిరాజోత్తము టుండఁ బట్టియేకదా, 'రాజ్యాంతే నరకం ద్రువ' మనుషండితోక్తి యెల్లెడలను బెల్లుగ విలసిల్లెను. నేనును గొండ్లోక వడికిం దెలిసి, నలువలంకులుఁ గలయ పిఁగింది యెందు నెవ్వరిం బొడగానక, పెదఁసెమడి తుదకుం బదిలించుకొని, విస్మృప్తస్వజనబంధుజనుండ నగుటంజేసి, యీ యవన్త నర్వంబును దేవరకుం గాఁపించి మఱి ప్రాణంబులు విడుతు ననుతలంపు వొడచు, గళద్రక్షసిక్తాంగంబులతో నిల్లరుగు దెంచితిని. ఇంక నాకు దేవరయే యేడుగడ. శ్రద్ధాధానునకు విద్యాదానంబును, యుధార్తున కన్నదానంబును, వ్యాధిమధితున కౌషధ దానంబును, భీతున కభయదానంబును, దానంబుల నుత్తమదానంబు లని యార్జ్య లందురు. రాజుల కార్తరక్షణంబును బోలుధర్మంబు నొందు లేవు. 'దుర్బలస్య బలం రాజా' యన వినవే! దేహ మాంసము స్థిము గాదు: అట్టి యస్థిరం బగుకాయంబుగొఱక, బరకృతావమాన నివీడ్య మానమానసుండనై యుదాసీనం బుజ్జగించి, యెల్లు సరివాఁలో మరలఁ దల యెత్తుకొని మెలంగ నేర్తును! ఎవరిని రక్షింపఁగోరి నే నీబ్రతుకు బ్రతుక వాంఛితును! నేను నర్వసంగవిముక్తుండ నయి యున్న వాడను. స్వమాత్రవోషకుండ నగు నా కింక నీమనతోడిపాత్తు నలదు. ఇంతవఱకును మేఘవర్షుని గొఱగామి స్వామికి సేదెంపఁ

బ్రాహ్మణులు పట్టికొని యున్నవాడను. నాకుంబాటిల్లిన యీదురవస్థ యంతయు దేవర కెతిగింపఁ గలుగుటంబట్టి, చరితార్థుండ నైతిని. ఇక నెట్లయినం గమమేల. నేనీయెడఁ బ్రాణమాత్రాప శిష్టుండనై, పగ నీఁగుకత్తి లేక, కాలంబున శిష్యురూపము, జీవచ్ఛవంబనయి యున్న వాడను. ఆపాపకర్ములప్పుడు నాప్రాణంబులు గొనక కొంత కొంత వెట్టి పోయిరి. మీరైన దక్కినకొంతఁ దీర్చి, పుణ్యంబు గట్టుకొను—సుకృతి నయ్యెదను. తొల్లి నేనప్పుడును భవత్సందర్శనంబు చేయవలయు ననియే కోరుచుందును. ఎంత వారలినను, దైవానుగ్రహంబు లేనికార్యంబులు సిద్ధింబొందవుగదా? నేటి కది యీనపంబున నైన సిద్ధించినది, మహాభాగ్యవంతులకుఁ గొండఱకుఁ గాక, మీయట్టి వారిసేవ యండఱకుం దొకొనునె! మఱియు నే నవవరతము దేవరచరిత్రమే యాతని యోగంబున వేనోళ్ళ సంస్తవ మొనరించు చుండును. అందుల కారండు కటకటంపడి, మిమ్ముఁ గడవనాడు చుండును. ఆకథలు త్రవ్వినకొలదిని, బెక్కు లూరు చుండును — పోయినవి పోనిండు. నేనాతనికి నేటిదనుకం జేసినమేలంతయు నొక్కపూటతో వఱదఁ గలసిపోయెను. అందు దేవరకుం గోటితమాంశం జైన నాచరించిన, నింతకు నామనోంథంబు నిండదే! అని కర్ణకలాపంబులుగాఁ గరటంబాడు దయనీయాలాపంబుల మెత్త నైన రాజాదిత్రంబు నారసి, మంత్రు లిట్లనిరి 'సామీ! యేమో వలుకు చున్నామని యవాదగంబు నేమి, మామనవి చేకొనుడు. ముండఱఁ గీడెంచి మేలెంచవలెను. నైరంబు లామరణాంతంబులు గాసి, యింతట సంతటం దెగువవి కావు. ఈతనిచరితంబు ప్రత్యక్ష పరిచితం బయినది ప్రాపడిపోయెనె! రాజ తనవంక వారిసే నమ్మి నమ్మక యుండవలెనన, లాఁతినానిఁ జెప్ప నేల! ఈతండు త్పిణ

చచ్చి కూపంబువంటివాడు; వీనిని విశ్వసించఁ గూడదు. మనము మఱి
దప్పి విశ్వసించితిమీని, వీరిం జేర్చినఫలం బవనానంబున, వంశ
ఫలంబురీతి సమూలవినాశంబు నేమక మానదు. సందియము లేదు;
వీడు మనలం జెఱుపవేడి, వైరులకుఁ దాపికాడయి వచ్చి
యెందు లేనిపలుపొకలచూయలు పచరించుచున్నవాడు. వీని నృన
కడ నునుచుకొనుట, దూదిం జిచ్చు దాచినయట్లయ్యెడు కొండంకి
దూదికిం గొడుంత నిప్పేలు! మనల నేలచాలు నేమి వీఁ డొక్కఁడ
చాలును. విపత్తుండు త్సుద్రుం డయ్యును గాలక్రమంబునం తెరిగి
వృక్షమూలమునందలి వామయారువు వృక్షంబుబోలె, జెఱుప
సమర్థుం డగును.” అని మంత్రు లొడ తెత్తెఱుంగున నాతవిపాత
హత్రించుకొనుట విపత్తునకే మూలం బని యొత్తిచెప్పినను, వాని
దనచిత్తంబున హత్రివక, విధి మూడి, యుపయుద్ధమండు తనవట్టి
చలంబు విడువక, శరణాగతవరిత్రాణంబున కెవయునుత్కృష్ట ధర్మం
లేదుగుం డని వారల వారింది, యాబలిభుజరక్షణ కరణంబున
గృతనిశ్చయుం డయి, వారల కిట్లనియె. “జాతిమాత్రంబు చేత
యీతని లాఠిఁగాఁ దలంపవలదు. ఈతండు సాధుశూద్రగణ్యుడు
కలనైనం బరుల కాపదఁదలఁచువాఁడుగాఁడు; సత్యంబు కానివాళ్ళ
వీతనిరసనతుదకు రాదు; జగంబున నీతనికిసమానుండు మానధనుఁ
లేడు. ఈతని వాక్యంబులే యీతనిగుణముల నెఱింగించుచున్న
మన పుణ్యపరిపాకంబున నీచిరంజీవితోడి పరమపాహర్షలాభం
దొరకినది. మన కీతండు కనువిశ్వపసేయుండు; ఇందు నందు ను
మనమందిరంబున నెందైన నడ్డంకిలేక తిరుగఁదగినవాడు. నే
మొదలు పూర్వవైరంబు విచారింపక, మీరెల్లరు నీతని సతిమా
గౌరవంబునం బొందుచుండునది.” అని యానతిచ్చి, తనకథయ్యె

నం బొసంగి ప్రకంపించు చున్న రాజున కభిముఖుం డయి, భయ భక్తులు మెఱయఁ జిరంజీవి యిట్లునియె. “సాధు! సాధు! పరదోషకథా విముఖుల రగుదేవర గుణంబులు గొనియాడ నే నెంతవాఁడ? భవ త్సందర్శనమాత్రంబున, మామకవిలోచనంబులు భాగ్యంబులు వహించె; భవదీయవచననామృతాస్వాదనంబున, శ్రుతిద్వయంబును దృఢీకరించినది. స్వామిసందర్శనంబు దొరకొననివానిజన్మ మేల! సర్వజగజ్జైత్రులరు మిత్రులగుటంబట్టి, నాజన్మంబు కృతార్థత్వంబు నొందె. మీకారుణ్యంబు గలిగినం, దృఢమయిన మేరు వగును. వగ వారినైన నాచ్చిననోరం బలుక నొల్లవు. అది దేవరబోటిగుణగ్రహ శైకపారీణి లగుధరాభాసధారేయులకుఁ గొందఱకుం జెల్లెఁగాక యందఱకుం జెల్లునె! స్వామివంటివయాభురు కొందఱు గలుగంబట్టి కదా, యీశ్ఠిర తిరంబై నెగచుచున్నది. అక్కడక్కడ రాజ్యపరిపాలనంబు నేయువారు లెక్కకుఁ జెక్కురుగలరు; దేవరం జూచి, మఱి వారిం దలపెట్ట సిగ్గు వొడముచున్నది. మత్స్వరూపస్వభావంబులు దెలియక, వీరందఱు నాపై నింద గడించెదర. హితాహితస్థిర్యంబు నేయ మహాప్రబుద్ధులకుఁ గాక, సామాన్యముగ నందఱకుం బయి పయి నున్నదియే? నావల్ల కల్ల గోరంత కలిగినే, నిప్పుడకా దెప్పు డయిన నీతికి చిత్తంబునకు వచ్చినట్లు చేయవచ్చును. నిఖిలహేయ భావనం బయి క్షణభంగురం బయినయీకాయంబుఁ గల్పస్థాయిఁగా నమ్మి, యెట్టి కష్టాత్కండయిన విశ్వాసఘాతుకత్వంబున కొడిగట్టు కొనునే? దైవంబు దయమాలి నలుపురిలో నన్నిట్లు తల వంచుకొనం జేసెఁగావున, నీరీతి నిన్నికటకుమాటలకు మీను లొప్పగింపవలసి వచ్చెను. ఆబాల్యము నేఁ గాంచినగౌరవంబంతయు, నివృణ్ణు స్వప్న లబ్ధపదార్థంబుచందం బయ్యె. కన్నెవ్వ రెట్లునుకొన్నను, దేవర

యాజ్ఞ కడుగుదాట నోడుగుగాన, నేలికపాలఁ దల దాచుకొని యిచ్చట భవన్గర్భవానగుప్రిం దనిములు పుచ్చెదను.” అని యిచ్చ కంటు లాడుచు, నిమిషంబును తేని నెడబాయక, యాతనిచూపు లేచాయ నిగుడునో యని. నిర్ని మేషంబుగ సమ్ముఖమ్మునం గొలిచి యుండుచు, దినదినంబును వింతవింతగా నవనరోచితంబు లగువినో దంబుల బ్రమోదంబు రెట్టించి, యంతకంతకు మొదలింటికంటె శతగుణంబుగా రిత్రయువచారంబుల నువమర్దను మనమున శక్కు నడవడిం బ్రవర్తించుచు, గరమ్ము నమ్మకము పుట్టించి, యెల్లెడల నడ్డు లేక క్రుమ్మరుచు, జిరపరిచయంబునఁ జిరండివి తక్తద్రహస్య వర్తనమ్ములును దర్గబలాబలమ్ములును నిమ్ముగా నెఱింగి, తఱి యారసి, యొక్కనాఁటి పగటిపూట బహుస్వనమ్ము లాడ మఱచి నుఖసుప్తంబు లయి యుండ గుహవాకిలి వెడలి వచ్చి, యచ్చేరువ మొదవుపదుపులు గలకాపుల కరిగి, యెరువు కొంత చరణంబుల నిఱి కియుఁ గొంత ముక్కునం గఱచికొనియుఁ గొనివచ్చి, గుహమఃఖం బునం దాపి, రెండవకంటి వాఁ డెఱుంగకుండ మేఘవర్షపాలికిం బోయి నమస్కరించి యిట్లనియె. “దేవా! మనము నేయునధ్యనసాయంబు తయు నేడు ఫలితంబునకు వచ్చినది. అంతకంతకుం బెరుగు దేవర మన్ననఋణంబు నేటికిం దీర్పఁ గఁటిని. స్వామిమనోరథపూరణం బాపాదించఁ బడసి, నాయొడలెత్తిన ఫలంబుఁ గాంచఁ గలిగితిని. మీ ఁందఱు నేకనిశ్చయు లయి, నాకుఁ జేదోడై నడవవలయును. నే నాయువమర్దనునిచెలిమి కలిగించుకొంటకై పడరానిపా ళ్లెస్లం బడితి. కట్టా! దాయలపంచం బడి యే బడినయిడుమ లిన్నియన్నియని యెన్నఁడిటునె? ఉపమర్దనుండు శనపాపంబు పండి, నులభంబుగ నావలం దగులుపడి, నా కన్నపానాదు లిడి పరామర్శించఁ దనవారి

నియమించె. నా రెల్లఁ దొలుత నాపాడ కనబడినపు డెల్ల నన్ను గుటుకు మనకుండ మ్రొంగవలయు నని యుండిరి. అప్పుడు వారిపట్టు వోతలకు లోఁబడి, వారింద మని యిచ్చినదే భుజించుచు, నోరు కట్టుకొని శరీరశోషణంబునకయిన నోర్చి, యసంభవం బయిననాడు జలప్రాశనంబె చేయుచు రాజుతోడనైన జెప్పక కాలంబు ప్రతీక్షించు చుండి, కడకు వారియనుగ్రహంబునకు సహితము పాత్రుడ నయిరిని. ఎందును గార్యంబు సఫల మయిన, నేపూర్వప్రయాసంబును నేల గణనకు వచ్చు? కాలుచేతిత్రొక్కులంబడి, యిపు డుపమర్దనుండు రాజ్యానుసంధానం జేమిటి, నాతోడిదలోకం బని యున్నవాడు. నాపాండు వలదని, యమాత్యు లెందఱో నోరఁ గాయ లిడక బోధించిరి. వారి హితవచనంబు లన్నియు, రోగికిఁ బథ్యాహారంబు లట్లు యాతనికి రుచింప వయ్యెను. నేయేల? కడమాట నుడివెద; వినుండు. వారి సంతోషకాలము నేడు ముగిసివచ్చినది. ఇప్పుడు మీతోడ సూరక మాటలాడుచుం గూరుచుండుటకు నాకు లేకమును నవకాళము లేదు. వారినందఱఁ గన్పఱామి, నే నిటు చనుడెంచితి. మాతీసిద్ధు వెల్లువవోవు. తక్కిన నాయక్కడిగాథ లన్నియు సవిస్తర ముగా ముందు విన్నవించెద. ప్రస్తుతకరణీయంబువినుండి. గుహ లోపల నుటాకంబు లీలోకంబు మఱచి, నిద్రావివశంబు లైయుండ నాకుం గనుమొగుడక లేచి వచ్చి, యచ్చుట్టుపట్టుల నుండుతోట్టు పట్టల కేగి పసులపెంటఁ బట్టుకొని వచ్చి, గవివాతం బెల్ల, మిమ్ముం బిలుచుకొనిపో వచ్చితిని. అందగ్నిరగిల్చి కాలి, నిద్దురవోవు కాళి కంబులఁ బెద్దనిద్దుర వుచ్చ వలయు. ఇప్పుడ మనవా రందఱుం గదలి, రవులుగొఱకచ్చులు చంచువులం గరచికొని, నాపిలుంద నరు జేగమొనఁను” అని కలసి. “తా నొక, ముందుకానంబు ముగిలనం

జక్కెబట్టి, పురోయాయి యయి శ్రోవవెట్టినఁ, జెఱపిట్టలును నట్టు
 లాతనివెంట వింటు ననుగఱుంచె. అంత నాశకుంతలు లనంతాధ
 రంబుం దఱిసి, దరివాతం దార్చినయెరువునకుం గొఱవులు దరిగొల్పి
 యెఱకల విసరుడు, నర్పివృంతుండు కరటవిసరపక్షపవమానజాన్వల్య
 మానకీలాజాలంబుల నాభీలంబుగఁ గవియించి, ధూమస్తోమంబు లెస
 గొల్పి గుహయెల్లఁ దామయై పేర్చినయర్చులవేడి గోడి, లేది పేద
 కంబులు నిదురమంపున నటచుచు వెఱచఱది పఱచి, యెట్లును
 గుహవెడలువెరపు దొరకక, రాజకడం జేరి, ప్రభు వని చూడక
 యిట్లునియె “దేవా! వైరి యగునీచిరంజీవిం జేరఁ దీయవలదు ;
 కీడుమూఁడు” నని మే మెల్లఁ బలుదెఱంగులఁ జెవి నిట్లుకట్టుకొని పోరిన
 మామాటలు పాటిగాఁ గొనక, పెడ చెవులంజెట్టి, నీవడిఁ బట్టుకొన్న
 యున్నాదంబు మానవైతివి. అనన్యాధిష్ఠితం బగు పదమూన నిష్కం
 టకముగా నుండి, యనపహర్యం బగు నైశ్శర్యంబుఁ గుడువ నేరక,
 నిర్దేశితముగఁ గూలఁ దన్నుకొంటివి. మఱియుఁ గానక కన్నసంతా
 నంబును, నెందునుం బడయరానిబంధుజనంబును, బ్రాణసమానం
 బగుమిత్రవర్గంబును, నూరక మ్రొంగుకొంటివి. మాపలుకు వినక,
 విరోధికిఁ దా విచ్చినఫలము చేనేత ననుభూతం బయ్యె. ఇప్పు డయిన,
 నహంకారపంక వింకఁగా?” అని యపమర్దనం దూఱుచు, మూల
 మూలలు దూఱుచు, మంట లొడ శృంజీవఁ గమరి, ఘర్షణికంబు
 లెల్ల నిలువున విగతాసువు లయి, కాళ్ళు కుప్పవడ నేలఁగూలి, వేడి
 వేలువుచే భక్షింపఁబడియె ఇట్లహితులెల్ల నివాతు లయి, నిమేష
 మాత్రంబున గుహయంతయు నేనుగొ తిన్న వెలంగపంటివలె నైన
 నలరి, హృదయంబుల ముదంబు వదనంబుల వెల్లివిరియఁ, గరటంబు
 లెల్లఁ గూడఁబడి, చిరంజీవిని జట్టుకొని యిట్లునియె. “ఓయీ! చిరం

అవీ! నీవు కలుగఁబట్టికదా, యిబ్బారిం గడవఁగాందిలివి. ఆక్కడ నుండి నీవు క్రమ్ముట వచ్చి మాకంటఁ బడువర్యంతము, మమ్ము మే మెఱుంగము. మాయందఱిప్రాణంబులును నీవ; నీవులే కిక్కడ మా కొక్కనిమిషమయిన వేగునా? నీ మేధావిశేషంబునంగదా, నిశాదర్శి యొక్కడయినఁ గడమనడకుండఁ గడలేతె. ఇప్పుడు మామనంబులం గలనెగు లాతె. అనన్యాదృశనుశృతంబున మాకు నీవంటి చెలివి కాఁడు దొరక. ఇక మాకేమిసేక్కున?” అని శ్రవణానందంబుగాఁ జిరఁజీవిం బ్రస్తుతించి, యాతనిచేఁ బ్రతినందింపఁబడి, కొంతనేపు వాయసంబు లెల్ల సల్పావసౌఖ్య మనుభవించుచుండె. అనంతరము వాయసేంద్రుఁడును బరమానందభరితుఁడయి వైరిపి డెల్లఁ జూతాడి, శాకశాకారవముఖిరీత హృదంతరఁబుగా నిజనివాసంబునకుం జని, ముఖం బుండె,—

కాఁట్టి గిట్టనివాని నొద్దఁ జెట్టుకొంట బెట్టిదంపుంజెట్టుఁబుట్టిం చును. దేవరయోగన్నులం జూచెదరోకాని, నాకీకాకమ్మును నమ్ముట వర్ణవిధమ్ముల ననర్థదాయకమ్ముగాఁ గన్పట్టుచున్నది. దేవర యీతని తేనెమాటలకు మోసపోయి, యీతని తోడ్పాటున కువ్విఘ్నము చున్నట్టు తోఁచుచున్నది. సత్యమారయ, నితఁడు చక్కెరపూత పూసిన విషముగాని వేఱుగాదు; శీతలప్రవాహంబు కూలసాలనిర్మూల నానుకూలంబగుట దేవరచిత్తంబున భావింపవలయును. ఏవిధమునఁ జూచిన, నీసీలవర్ణండు గర్హణీయుండయగుంగాని సంభావనీయుఁడుగాఁ గానిపింపఁడు. ఈయన సేయసాయంబుపేరు దైవం బెఱుంగు; అసా యంబు సేయకున్నం జాలును. విన నేర్చితి లేని, నాకఁ దోచినహితం బొక్కటి చెప్పెదఁ జిత్తంబున జేర్చుడు. ఆవల వినసీ వివకపోసీ హితంబుగోరి యాఁడుమాట కీశ్వరుం డయిన మెచ్చుఁగదా? క్రూర

కర్మం బనిచూడక వీని నీయెడ మట్టు పెట్టుచు; వీడు తెగిన మన మనపీడయంతయుం దెగును. అని పలుకుచుంత్రిమాటలకుఁ జిలు నవ్వు నవ్వి రా జిట్లనియె “నీ వాడినదంతయు సత్యము. అయినను గ్రొత్తగావచ్చినంతమాత్రముననే విశ్వాసపాత్రంబు గాడని నిశ్చయించుట తగదు. ఈతఁ డింతవఱకును మనకుఁ గిందిద్దోహంబై నఁ జేయఁడు. ఒక్కనిగుణంబు లిట్టిచని గుణవ్యహారంబుల నెఱుంగ వలయుంగాని, జాతిమాత్రంబుననే నిర్ణయింపరాదు. ఒకానొక వేళ నాగంతుకులును హితు లగుదురు: సన్నిహితులే యహితు లగుదురు. శరీరజం బగురుజ యహిత మగుటయుఁ గాటఁ గలిగి యశావధంబు హితమగుటయుఁ బాటించవలదే! కొండలు తోలుత హితులయట్లు కనఁబడి, కడపట నహితులగుదురు. మఱికొండలు మొదల నహితుల మాడ్కింజూపట్టియుఁ, గార్యాచనసరంబుల హితులగుదురు. ఈతుండునున కొక్కడే రోయుచాఁడుగా నాబుద్ధికిం బొడకట్టఁడు. మనకపకారంబె తలంచినవాడేని, నాడట్లుకొలుపులోఁ జిలుకంబిలుకుచూర్చు దలఁపడు నెట్లు! మనదెసం గల నాత్మల్యంబెకారణంబుగా మన కుపకారంబుచూప వచ్చినవాఁడుగాని, వేటొక్కపాపం తెఱిగినవాడు గాఁడు; పరమ ధార్మికుఁడు; సత్యసంధుఁడు. పరీక్షాపూర్వకంబుగాఁ గొన్నా భీతిని మనకడ నునిచికొని, యీలోపల నెద్దియైన నీతనియెడ నీయెన్నిన యవగుణం బించుక గాననైన, నేమి చేసినను లోకంబు మెచ్చుం గాని, వేగిరవడి ధర్మంబు కట్టిపెట్టి యకారణంబుగ నితని నొకక్షిడు పకు లోఁబఱిచితిమేని, లోకులు మనల నీ యనరె! మఱియు మనకుఁ బ్రత్యక్షవిపక్షమువాఁడని కదా, యీపక్షిని నమ్మఁగూడ దనుట. కార్యార్థియగువాఁ డొక్కొకతటి కాత్రవునైనం గలపిగొని మెలంగ వలయును. ఆవల లావరియగుదాయ మనమీఁడ దాడి వెడలి యున్న

వాడు. మన మిప్పు డీతనిం బోనాడునవసరంబు గాదు. మన ప్రయోజనంబు తీటుదనుక మన మీతని నేస్తంబున కొడంబడవలయును. విమతులకు హితులైనవారిం గని మతిమంతుండు వికసన్నుఁడై, పల్కునవనీతకోమలంబును హృదయం బాయసనిష్ఠురంబుననై, మాట లాడవలయును. 'చెలిమి మైఁ జేదు మేపింపవచ్చుంగాని, బలిముమెయిం బాలు ద్రావింపరాదు.' అనులోకోక్తి వినలేదా? విపక్షునియెడఁ గార్యంబుపొంటె మిత్రభావంబు నెఱపియి, మనమ్మున నమ్మక, యప్రమత్తుం డయి యుంట బుద్ధిమంతులలక్షణం బని మేధావులయి వినకి గలవారు చెప్పుదురు. మనకెలసంబు తీటు నందాఁక నీనీలవల్లుని విశ్వసించినట్లు నటించి, లోన నమ్మక యుండదు. కంటకంబునఁ గంటకోమ్మలనంబు చేసి యాముంటిఁ గూడఁ బరిహరించులాగున, నీతనిప్రాపున నావిరోధిని మర్దించి మనకార్యంబు గడపిగొని, పిమ్మట నీతని విడనాడుదము. పూర్వ మొకమూషికంబు తనకర్జంబుగొరకుఁ గేవలము వివక్షపక్షమువానితోడ మార్జాలనాధుని తోడఁ జెలిమి కలిగించుకొని, కార్యాంతంబున విసర్జించెను. నీకాకథ వినిపించెద, వినుము.

పంచవటంబుప్రాంతంబున, నొక్క మట్టివృక్షము తొట్టలో కోమళుం డినుబిడాలము నానము చేయుచుండును. ఆచెట్టుక్రిందిలాఁగ లోఁగిలిగాఁ జేసికొని, పలితుం డను నెలు కొక్కఁడు వసించుచుండును. ఒక్కనాటిరాత్రి కిరాతుం డొక్కఁ డక్కడ కరుదెంచి, యాచెట్టు చుట్టు నురులాడ్డి పోయెను. ఆయెడ్డు పెఱుంగమింబట్టి, వేగుజామునఁ గనుచీఁకటి యుండ, మార్జాలం బాహారంబునకుఁ జనబోయి యాయురిం దగులుకొనియె. అదికాంచి గంతోషించి, మూషికంబు తోడును నానె గదా యని నిర్ధరంబుగఁ గలుఁగు తెడలివచ్చి, యచ్చే

రువం బెఱలాడుచుండఁ, జంద్రకుం డనుకొనికంబొక్కటి యాచక్కటి కేతెంచి నిలిచెను. దానిపాడ వవలోకించి, కాళ్ళు గుదివడ, నొడలు వడవడవడంక, నల్లంబు జల్లనఁ, బుల్లవడి యొల్లంబోయి, యల్లనఁ గొంతవడికిం దెలివి తెచ్చుకొని, బిలేశయంబు తనలోఁ దా నిట్లనియె. 'హా! ఏమి నేయుదును? ఈదేహ మిన్నినాళ్ళును బెంచి, కడ కీక్రించుగూబాట్టఁ బెట్టవలసి వచ్చెను! దైవమా! నీకంటికిం తేల గింజయుఁ బెద్ద దయ్యెన? ప్రాణంబులు గొనందలంచి, నాపాలివిధి నన్నిటకుం దెచ్చఁగాఁబోలు! తప్పింప నెవ్వనికి శక్యమగును? అడవిలోపల ఫలమూలమాత్రంబున దేహయాత్ర నడపుచు, నొరుల కెన్నఁడు సెరగు తలఁచి యొఱుఁగనినాకును, ముదిసిముప్పుకాలంబున నపాత్రపుణాపు చావ విధి లిఖించెన! ఆమూలదైవముచేతలకు మేరగలదే? నిమిషంబుక్రింద నీపిల్లనీడ నేటితో విరుగడయ్యాఁగదా యని, హాయిగా నుండఁ జింతింప, నింతలో నా కీయకాలమృత్యు వెక్కడనుండి యాసన్న మాయెను? దీని కేమి నేయుదు? ఎందుఁ జొత్తు? అని విలపించి, గుండియ లవిసి బెండువడి, మగుడ ధైర్యం బవలంబించి, యిట్లు చింతించెను. 'బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁ డప్పు డుప్పు తిల్లిన ముప్పు తప్పించుకొనఁదగిన వెర వరయవలయుంగాని, యధీర త్వంబున నోరు బెఱచి, యుప్పరంబు విలోకించుచుఁ గలత నొంద రాదు. ఇప్పుడు నాకీమార్గాలనాయకుం డొక్కఁడేయాశ్రమణీయుం డయి కనుపట్టుచున్నవాడు. ఏదో యొకమాయోపాయంబు పన్ని, యాతనియనుగ్రహంబునకుఁ జాత్రుండ నయ్యెద. అని కొంతనే పూర కుండి, యిండుక కార్యం బూహించి, నఖరాయుధంబున కళిమసుఖం బయి నడచుచు మూషకం బిట్లనియె. ఓబిడాలకులోత్తమా! నీకిడ నమస్కారము. తడవులనుండి మన మిద్దరము సేవ్యుము నాశ్ర

యించి యేకోదరులవలె నున్నవారము. అట్టిమనలో మనకు భేద భావంబు వహించి యుండుట కార్యంబు గాదు. నాకు నీవుగాని, నీకు నేనుగాని, యేకాదును నొకయపకారంబుఁ దలంచి యెఱుంగము. నీకు నాకు నితగతరద్వేష హేతువు వే తేదియును లేదు. మనము కల కాలము బ్రతుకఁబోము. ఉన్నట్లుండ నెప్పుడో కాలుఁడు నోర వ్రేసి కొని పోవును. ఈయున్న రెన్నాళ్ళయిన, మన మన్యోన్య మిత్రభావంబునం బాదలుచు, నొకరికార్యంబుల కొక రవుట యుదితంబు. నీ వీయిరిం దగులుకొలు నాలోచనగోచరం బయినంతనుండియు, సహవాసదోషంబేమి చెప్పుదును? నిష్కలం బొరలించినట్లు నా యుల్లం బెరియుచున్నది. ఇచ్చకంబు గాదు. ఈమనశ్శుద్ధి యీశ్వరం దెఱుంగును. వేయేల! ని న్నిమ్మత్వపాశంబువలనం దలఁగువరకును, నావృద్ధయంబు కుదుటఁ బడియుండదు. అయినను, బుధ్యామునకుఁ లోపఁ బాప మెదు రయ్యె' నన్నట్టు, నీబ్రతుకునకై కడంగ నాబ్రతు కున కెక్కడ మోస మొదవునో యచి, నాయుల్లం బొకపట్టునఁ దెగువకుం జొరఁ బాటఁ జాలకున్నయది. అది యట్లుండ, నదిగో నొక పాపిష్ఠఘాతము నన్న వాత వ్రేసికొన నుంకించి, నట్టాదుచు మ్రోలఁ గొండవలె నిన్నుఁ బొడగాంచి, కదిచు శంకించి, శిరఃకంపంబు చేసి, చిత్తం బురియాడ వెచ్చనూర్చుచున్నది. నీకారుణ్యంబు గలిగిన, నాయాపద నిస్తరించి నీ కీనిత్యయోధి కవధిఁ జూపుదును. ఎరవుగాఁ జూడక, నన్ను నీవానిగా మన్నింపుము." అనుచు, నుల్లంబునఁ బెల్లు సంతసిల్లి, హస్తాచ్ఛాదితశ్రోత్రుండయి పృథదంశకోత్తముం డిట్లనియె.

“హ! కారుణికోత్తమా! నీబ్రతుకునకు మోస మొదవునం చెంత మాటాడితివి! ఊరక యుపకారంబు నేయవచ్చిన నీఁటినోరుమాలిన జంతువుం బొట్టకై పాలియింది, నే నేమి కట్టకొందును! దేనికి వెలవ

కున్నను, బాపంబున కైన వానిన వలదె! నేనిప్పుడు నిరాశ్రయతా
దళను మ్రగ్గి, కాటికి గాభ్య నాచుకొని యున్నాడను. ఇట్టిచో
నట్టికట్టిడి యైన, ధర్మేతరుండయి నీతిబాహ్యుం బైన కార్యంబున
నిడఁబడునా? ఒరు లేయవి యొనరించినఁ దనమునమున కప్రియ
మగునో, యాయవి తానొరులకుఁ జేయకునికదే, పర్వతాశ్రుపారం
బైన పరమధర్మము. నేనును బాల్యమునుండియు నినుబోటియెఱుక
గలవారికిఁగలనె పెరిగినవాఁడనుగాని, తెఱకువమాలిన నడవడిం
బ్రవర్తించినవాఁడఁ గాను. మిత్రుడా! నీయాలోకంబున నాతమో
నిచయంబులు పటాపంచ లయ్యెను. నే నెప్పుడు నీపొందునకే
మున్నను గ్రుక్కిఁగ్గు మింగు చుందును. నేటికిది యీనిమిత్తంబున
సిద్ధించినది. నీచెలిమి యబ్బిన ధన్యుండు పర్వజనమూర్ధన్యుండు గాఁడె
భవత్సందర్శనంబున వేపు రావులువచ్చి మ్రోల నిలిచిన ట్లున్నది.
లోకంబున మంచివారికి సజ్జనదర్శనంబునకంటె బరమలాభంబు
గలదె? నీపరోపకారచింకితు నాస్వాంతం బెంతయు సంతసించె.
ఎవఁడు చేసినధర్మంబు వానిఁ గాచును. కావున, మరిమంతంబు
కాలుచె య్యాడుతఱి నే ధర్మమునందు బుద్ధి నిలుపవలయును. ఆవల
జనపత్నంబు లుడిగి, యస్థిచర్మావశేషావయవంబులతో ముదిమి గదిరి
యున్నప్పుడేమి నేయుటకును బురుషుండు సమర్థుండు గాఁడు. అంతియ
కాక యాయావును, నాయుచలితదీపకలికయుంబోలె, క్షణభంగురంబై
యుండును. అది విచారించి, ధర్మకార్యం బెల్లి చేయవలయునది.
నేడును, మాపు చేయవలయు నది తేవును, జేయుచుండవలయును.
'ధర్మస్యత్వరితాగతి' యను పురాణవచనమును చాటినవలదే! దుఃఖ
సముద్రంబున మునుంగఁబాటి, నిరాధారంబుగ నున్ననాకు నీవొక
తెప్పగాఁ దారించితివి. ఆహా! యేమి నాభాగ్యము! ఆడఁబోవుతీర్థ

మెదు రయ్యెను! నేను నీలోడు వేడికొన వేగిరవడుచుండ, నింతలో నయాచితంబుగ నీవే నన్నుదరింపఁ దలంపుఁగొంటివి. నీవంటిపుణ్య కర్ముండు లోకంబున నొండొక్కరుండు గలఁడే! నీకీఘ్రాకమాత్రం బున కీలాగున భయపడ నేల! నాప్రాణము రక్షించితేఁ జాలును. భవదిష్టంజే నవశ్యంబుగఁ గావించెద. గుండెబెదరు దీటి నాసరస కరుడెమ్మ. నాప్రాపు గలిగి యుండ, నిన్నీనీచపేచకంబు చెనకి మయిమయింజోవ నోపున! నీకొక్కయావడ రాకుండ నాప్రాణ మడ్డము వైచెద: చెచ్చెరవచ్చి, యాయుచ్చుప్రచ్చువనిఁ బూనుము. అనిన, నాయుందురుపు డెందంబున నానందించి. వల్లెయని, మెల్లన నాచీలి సమీపంబునకుం జనియె. అదిచూచి, మనసు నిరాళ చేసికొని, యులూకంబు తనవచ్చినత్రోవఁ బట్టి తిరిగిచూడక మరల తన యిరవున కరిగెను. అంతఁ బోయయు జాగిలమ్మలు పెక్కులు ప్రక్కలంబులసి చనుడేర, జముదూతవలె నేలేంచుచుండెను. మార్జాలం బొయ్యెఱుకును దూరమునుండి కాంచి, గుండియ రాయివడి, యంగ మాకంపింప, నెలుక !ట్లనియె. “చెలికాఁడా! మనము మాటల సందడిని మఱచి, యేమటి యుంటిమి. చూచు మదిగో — నావధంబున వ్యాధుండు దండహస్తంబై రెండవ దండధరునోజుం జనుడెంచు చున్నవాడు. ఆక్రూరకర్ముండు నాకంటఁ బడ్డప్పటినుండియు, నాప్రాణంబులు నామేనలేవు; చిత్తంబు స్వాయత్తంబు గాక తత్తరించుచున్నది. ఇంక నాబ్రదుకెల్లను నీచేతిలోనిదయి యున్నయది. పుట్టి బుద్ధియెఱుఁగుట మొద లేన్నడును మున్నిట్టి కష్టములకు లోనైనవాడఁ గాను. కాలవిలంబనాసహిష్ణుత్వంబున జలదరించుచున్న నన్ను భయవివ్యాలు నాస్మశంసుబొరిం బడకుండ వేగ విడుగర నేయుము.” అనిన, మూషకంబును నురిచేరులు కొఱుకుట నటించుచు, ‘నోడ

కోడను మిడ విడిపించెద' నని లుబ్ధకుండు సమానన్నుండగు సంతకుం
గడపి, వాడును గడుచికటం బగుడు, వడివడిం ద్రామ తెగఁ గొఱికి,
యొక్క పరుగునందోయి, తనబారియు జోరఁబాతె. లబ్ధ మనోరథం
బగునోతువును ముంగలఁ జెంచుంగాంచి, దరమర్దితం బగు హృదయుం
బున, నాక్షణంబ వృక్షసమారోహణం బాచరించె. క్షిప్రప్రయత్నం
డయి విహనుండు, విహదనఁబున నురి పోరిపోవుటకు నాసికా శిఖా
గ్రంబునఁ గరతర్జని మోపి యబ్బురపడుచుఁ దనయిచ్చుం జనియె.
అంత నావృషదంశకంబు చ్రూను దిగివచ్చి, యెలుకం జేరుకొని
యిట్లునియె. మిత్రుడా! పరోపకార కారణంబున, నన్నిట్లున్నిటం
జాలియున్న సంగడికానిం బడసియు, సౌహార్దసౌఖ్యం బనుభవించ
నొల్లక, యేల జేలతనఁబున ఫలవిముఖుండ వయ్యెదవు! ఇంకొక
తడవ నీనచోమృతంబు నాచెవులకుం జవి చూపుము. నేడు మొద
లుగా నాసిరి యనుభవించ నీవును భాజనంబ వైతివి. నీవు వెలిగా
నొక మంచినదార్థంబు గుఱువ నామన సాగ్ధ కున్నయది. నా కెల్ల
చుట్టఁబులును ఒక్కంబులును నీవ. నాయిల్లు నీయిల్లుగా భావించు
కొని, నేనును తేవును నీవవశ్యము మధ్యహఁబున నన్నపా
నాదిపూజనఁబులు గయికొని, నా భవనమ్ము పావనమ్ము చేయు
నది. ఇదిగో మదీయంబు లగు సర్థంబును జీవితంబును భవదధీనం
బులు. ఇంక నన్ను నీవానిగా నెంచుకొనుము. ప్రాణరక్షణం
బొనరించి మించిన మహోపకారిం బ్రితుపూర్వకంబగు గాఢాలింగనం
బున నయిన గారవించక, కృతజ్ఞతాలేశం జెట్టికట్టిడి నయిన మది
కుదిరియుండ నిచ్చునే! ఇప్పుడు నీగాఢ పరిష్కరసౌఖ్యం బొసంగక
నేను నేయుట, నెమ్మదిదెస కూర్చి కఱవేయుటగాని యెంచుగాదు;
నేనేగ వివరంబు వెడలివచ్చి, నన్నుక్కునం గదియించి మన్నింపుము."

అనిన చిలంబులోనుండి మూషకం బిట్లసియె. ఒకప్పుడు ప్రయోజనం బపెక్కింది విపత్తుని కోడి నఖత్వం బంగీకరించియు, బుద్ధిమంతుఁ జేమఱి యుండఁడు. ఇప్పుడు నీవొనరించు తఱిబీపునకుం జిక్కి, చొక్కి, యుండుట నాకు బ్రదుకు తెరువు గాదు. నీవంతదనుకం బాశంబునఁ జిక్కికొని మిక్కిలిబడలి వేరాఁకలి గొనియున్న వాడవు; ఈదరంబు వెన్నంటు కొని యున్నది; కన్నులు గుంటలు పడ్డవి; నీ కిప్పుడు చలిది వలసి నెయ్యంబు కరంబు నెఱువు చున్నాడవు. నీమాయ మాటలకు లోఁబడి, ప్రాణంబులు యిచ్చోదునే; నీ నెయ్యంబునకును నీకును వేయిననుస్కృతులు. ఇంక నీవిక్కడ మఱేమియుఁ జదివి చంపక, యీవట్టిభ్రమలు మాని నీదారిం దలయెత్తక పొమ్ము. ఇంతకుముంద యాలుబ్ధకుపాశంబువలన వెలువడియు, మరల నింతలో నీమరాశాపాశంబులఁ గట్టువడఁ గోరెదేల!” అని తెగనాడి, కలుఁగు వదఁక యెఱక నుఖం బుండె. అంత నామాటల మనసు విఱిగి, చీలియు వాస్తవగతం బగు ధనంబు నోనాడుకొన్న కరణి సంతోషించుచుఁ జనియె.

“కాఁబట్టి శత్రువులోడఁ గూడి మనవలసిన యవసరంబు నందును. అప్పు డేమఱి యుంటమాత్రము కానివని. ఈప్రయోజనంబునకు మఱేమియు విచారింపఁ బనిలేదు. ఇంక నీవు మాతాడకు, మీశని చేకఁ కీకొమ్ము” అని, మఱియుం గలశంకలన్నిటికిం బరిహారంబులు సెప్పి మఱియు బిట్లసియె. “విరోధి వహాధినిలోడఁ గూడి, మలయపర్వతమ్ము నెత్తమ్మున విడిసియున్న వాడు. ఇట్టియెడ మనలో మనము ప్రోక్షలాకుట పగతుని కార్యోద్ధిగి నుపకారంబు. కావున నీచెఁటి వివాదంబు మాని, శాస్త్రైక్యకతత్వమండ వయి, ముందుగాఁ బ్రస్తుత కరణియంబు విచారింపుము.” అనినఁ బత్నీచలంబులు

వాల్చి తనలోఁ దా నింతనేపు చింతించి, రాజనాథు మంత్రి యిట్లనియె. “చిత్రవర్ణుచేతఁ బ్రత్యాఖ్యాతుం డయి, యాతనిమంత్రి యుపేక్షాపరుం డయియున్నవాఁ డని వినియున్నాము గదా! ఇది యొక్కటియె మనకార్యసిద్ధి కత్యంతప్రయోజనకారి. అంతిముకాక, పరవశుండును, బ్రహ్మాదియు, యోధాపమంతయుఁ బగతురకు నుఖ భేద్యు లగుదురు. ఈ చెప్పిన లక్షణంబు లన్నియు నిష్పాదు చిత్రవర్ణుని యందుఁ గన్పట్టుచున్నవి. ఆతనివాహినీనాథులును మార్గాయానపర వశులై, ప్రమాదు లయి యుందురు. దీర్ఘచైత్ర్యవర్జితంబును శూన్యపాపార్ధితంబును నయి, సైన్యంబు దైన్యంబు గదరి యుండును. ఆబర్హిప్రకాశంబుం డింతవఱకు నస్పృదుర్గావరోధంబు గావించి బ్రమత్తుండయి, తన్నుఁదా నెఱుగకున్నవాఁడు. కావున, సభియీతులఁ బరాభూతులఁ జేయ నది మంచిసమయంబు. నద్యప్రివనమ్నాంబు లవరోధించి, విరోధపరూధిని వధియింప మనసారసామల వేగ నియ మింప వలయు. మాకు బుద్ధి యేమి! అనిన, సమ్మాటలకుం బ్రముఖ దితాంతరంగుం డయి, కార్యత్వరాసముత్సాహదోహలిత హృదయం బున రా జిట్లనియె. “మనవా రిత్తతీ వైరిం దాసింది భీరం బులు తోరంబులుగాఁ బోరిన వచ్చు నా గౌరవముగానియందుల కుంగాని యీయాకారగౌరవంబు గౌరవముగాదు. దురంబున సర పాయిగొనక, మీరందఱుఁ బ్రాణాత్మయపర్యంతంబుఁ బోరునది. కాలవిలంబనంబు నేయక యందఱిమన సొక్కటై నచువుండు.” అని యానతిచ్చె. ఆమాటలాడుటయె తడవుగా, నేనాపతియు మహాోత్సాహంబునఁ బృథనాపుంజంబులతోడ నడచి, కడునడచినబడలిక నొడఁగ్గు తూఁగాడఁ బోడిమి చెడియున్న పరబలంబులవయి నేమియు పాటునం బడి, వేడిమి చూచి, పక్షపాననంబులఁ దూలించి, శాతనఖ

చంచుపాశినంబు నొంచి, పాలికలన నెత్తురునుడుగులు గట్టించి,
 పలువుఁడై యాపుమాపించి జితవర్ణంకు విఘ్నేపక్షపక్షపక్షభతుండా
 ఘాతముల నేలం గూలి కీ లెడపిన జంత్రపుబొమ్మలుంగోలె గాలు
 కాలం బెఱచికొని చాఁచకట్టుచుడి యున్న నిజసైనిక సకరంబు విలో
 కించి, నిర్విఘ్నండు, బహిర్నిభతచిత్రాకారంబు పగిదిం గొంతవడి
 చేష్టలు దక్కియుండి, మగుడ నెట్టకేలకుఁ బరిజనవ్రయత్నంబునఁ
 దెలిసి, దారుణాకరణస్మరణంబు చిత్తంబు నుత్తలపెట్ట, దూరదర్శిం
 గాంచి, నవివాదంబుగా నెట్లనియె. ఇప్పుగిది నొప్పునివారివలన మన
 దళంబులకుఁ దెప్పరవుముప్పు వాటిల్లుచుండఁ, గానివానియొప్పున
 నొప్పుకొంచి చూచుచుండుట నీయట్టిదిట్ట కుచితంబే! నీయుపేక్షా
 నిర్ఘాతంబె పీఠపక్షయంబునకు హేతుభూతం బయినది. మనసైన
 మన సైనికనికాయంబులోఁ గాయంబు గాయంబు గానివాఁడు
 మందునకైనఁ గాన్తరాఁ డయ్యెడును. మా యదృష్ట మిట్లుండ,
 నిన్నిట్టట్టల నేరము. అయినను, మనమొన కొకచెట్ట పుట్టిన,
 నిందుఁ బ్రసిద్ధులరు మీరకావున నది మీతలనె నిలుచుంగాని, మీ
 రప్పుడు తప్పించుకొందమన్నఁ బోవునది కాదు. కృతమతి పగు
 నీమంత్రము పెడచెవులం బెట్టి, వాక్పారుష్యంబు చూపిన నాపాప
 ఫలము తోడన కట్టి కుడిపినది. భవదంతాకరణంబునం గరుణఁ
 జొనిపి, యంతదనుక నానోర వెడలినప్రల్లదంబు లెల్ల మఱచి
 నన్నఁ జల్లనిచూపునెం జూడుము. లేదా, యాదండులం దోచుకొని
 విజృంభింపకు మార్గంబునెట్టుము. నాగతిదైవంబెట్టు కావించఁ
 దలఁచె నెట్లయ్యెను — గామే నున్నది, ఈవింధ్యాటవి యున్నది.
 అంతేకాని, రాజునె యాదలంబులు వోలియఁజూచి పహింపఁజాల.
 అకారణంబు, ఓరి తూటాపడి నందితించునలబలం లిప్పు డలబలంబు

ద్వితీయభాగము

లేక, సద్బడగియున్నది; నాయారంతబలగలబును సల్పవశిష్టంబును, కాదువడియున్నది. ఏరింకూడ, స్వల్ప చూచిచూచి వైరుల వాతఁ ద్రోయును? ఇదే ఘోరమును బాపమును నీవయిం బెట్టితిని. ఇంక, నేటిదినను నేఱకున్నను గూఱిచికొని రావలయును. న న్నీయపారవిఘ్నానారంబున ముందినం దరిఁజేర్చిన నీదే భారము." అని న్యాయోన్మథంబు లాడి, కరుణ పుట్టునట్లు మడిసినదండంబుల దడవి తడవి కరరివలె విలపించిన, మనము కరగి దూరదస్పియుఁ దొంటిశోపం బెల్ల దిగఁ ద్రావి, ప్రసన్నముఖుం డయి రాజానఁ జేర్చియు, "దేవా! దేవరయవార్యశౌర్య విజృంభణంబున దుర్గం బాక్రమించి, లబ్ధవిజయమునై సమస్త సస్తువులం జూజుకొని, యదిర కాలంబునకు భవదుక్తప్రకారంబుగా వింధ్యాటవికే చనుదము. సుఖముఖంబు లెంతవారికి ననుభావ్యంబులు కావే! ప్రాక్షవృత్తత కర్మాధీనంబు లైన వీని నెవరు పొందకుండఁగలరు? ఆయువు మూఁటి యీచన్నవారికై శోకంబు మాని, కార్యపరుండవు గమ్ము. ఈహతశేషపరిమిత బలంబులతోడ నవరిమితవృత్తనావృత్తుం డగు నహితు నెట్లు నిహతుం గావించఁ దలకూడు నని చింతింపలనదు. లోకంబున నుపాయశాలికి, లోకువగానియర్థంబు లేదు. దేవర నిజముగాఁ దలఁచినఁ గలన నీయలఁతిమూఁడల గెలువ నెంతనేపుపట్టును! నానామర్థ్యంబు నేఁ బెప్పవచ్చిర, హస్త్యాపృథందలై చూపట్టును. మఱియు నాత్మప్రశంస యనర్హంబు; నన్ను నే నెన్ననీల! నా బాఁం బడ్డవారు ముందఱ నాచే నెంద తెట్లయ్యెదరో, నీవ యెఱింగెదవు. తక్కిననీలెంకల బలశౌర్యంబులును దలంప లోకసామాన్యములు గవు. ఏమంగుంబోలె నీబలము నీవెఱుంగవు. నీ వింతుక యుల్కిచూచిన, నీముందఱ పాంసలుగింపలు నిలువఁ గలవే! మన

మండలముం గూడి తెరువు లరికిట్టి, యెట్టివారికిఁ జొరవ యీక, లోనివారిం గడుపుచిచ్చున లోలన దరికొనుటలు నేయవలయు. మన వారిం దొలుత దుర్గద్వారం బవరోధింప విధింపుము. దీర్ఘ సూత్రత విజయసిద్ధికి హేతువుగా వివేలోకంబుచే గణింపఁబడు అయ్యదియు నియ్యెడ సిద్ధం బయ్యెను. ఇంకఁ గార్యసిద్ధికి సంఘియం బెమ్మది? సముత్సాహంబు వాటించి, దళవాయిని రణనిహరణ క్షీడకుం దీవరింపుము. జయశ్రీ వరింపుము.” అని యాతని యనుభావంబునకుఁ బ్రోద్బలంబుగాఁబలికిన, కేడును సంతరంగంబునం బొంగి నింగిముట్టె.

అంతట మున్ను వంపఁబడిన రెండవప్రణిధి ధనభాంగుండు రయంబునం బటతెంచి, హిరణ్యగర్భుం గానిపించుకొని, నమస్కరించి యిట్లనియె. “స్వామీ! యవధారు. ఆపాపమేఁపరిదోర యెఱకల మెఱుంగులు తుఱంగలిగొనం దనచేరువతో నీచేరువం జనుడెంచు చున్నవాడు. భగ్నమకారభుండయి యాతండు తనమంత్రికడకుం బోయి వేలాగుల బరిమాలి. యతివ్రయత్నంబున నాతనిం బ్రనన్నుం గావించుకొని, తనమంత్రివృందంబున విజృంభించి, యాతనివచనంబులె మహావలంబుగా నప్మద్దుర్గావరోధంబు నేయ విశ్వయించె. ఇక నవశ్యానుష్ఠేయం బైన కృత్యంబుపయిం దలఁపు నిలుపుము.” అనవుడు, జ్వ్రాంగవుంగవుండు రథాంగంబు మొంగంబుఁ జూచి, “సర్వజ్ఞ! మీఁడఁ జేయవలయుపని యేమి? చెప్పము.” అనిన నాజక్రవల మేలుబంతి యిట్లనియె.

“మనవీరుల సారాపారంబులు విమర్శించి, తత్తద్వర్తనంబొన నంబుల గారవింపవలయు. దానంజేసి, యుత్సాహసాహసంబు లినుమడించి ప్రాణము లైన జానక పోరుచురు. దానముకంటెను సన్నా

వంట వేయుచుడుంగు లెక్కుడు; సన్నాసలై సర్వార్థపాథకము. దత్తు
లగు భృత్యుల యథార్హసంభావనములందనుపమింపె రాజులొప్పుని
వేటు లేదు. కాబట్టి నావలుకల వడ్డచేయక, యాదరింపవలయును.”
అనిన, హిరణ్యగర్భుండును మనమున గడుగలది నిజసైనిక నికరముల
రావించి, బహుకరించి, యుత్సాహం తెల్పించి, దురమునకుం బురి
కొల్పె. అంత దూరదృశ్యమాన వైరివాహినీసంఘోహముం గాంచి,
మించిపోయినట్లు వఱతెంచి, నీలపర్ణుండు రాజునకు నమస్కరించి,
యిట్లనియె. “దేవా! నేవళనిఁ గృపాకంకరం బగు కటాక్షాంకురంబున
నీక్రింది, యీదిన్నవిన్నవం బవధరింపవలయు. నామాట యనదుగాఁ
జాడ వలదు. అల్లదె ప్రత్యక్తి యుద్ధార్థియై దుర్గద్వారమువలనికిం
జాయుచున్నవాడు. ఆతండు మనదుర్గవిగ్గమచూర్గం బవరోధించెనేని,
మనమెల్లఁ గాభ్యు తెగినఁగిది నిందుండి పేరులేక మ్రుందవలసి వచ్చును.
పనుపవచ్చును రాదనశంక మాని, నన్ను నీయిచ్చవచ్చినపనికిం
బుచ్చుము. స్వామియాదేశం బయ్యెనేని, జోరికిం దారసించిన యీ
శారీకావరమ్ములను గీరమ్ములను నే నొకచీరికిం గొనను. ఇవి గరు
వమున నాడు కండకావరపుమాట లని తలంపకుము. నేఁబ్రథనము
నకుం జొచ్చినఁ, జచ్చియు విచ్చియు నరాతు లెట్లు యథాయుధ
లయ్యెదరో కనుంగొనుము. స్వామి నాకింతపట్టు మన్నన యీవలయు,
దేవరఱుణంబెల్ల వడ్డినోడఁగూడ నేడయాముక్కడులచేఁ గ్రక్కించి,
స్వామిఱుణమువలన విముక్తుండ నయ్యెద. అంగీకారమాచక
ముగా నొకమాటు భూవల్లరి నించుక యల్లారుము.” అనిన,
మొగంబుననవుగనినవ్వు నవ్వి, కోకలోకాధ్యక్షుండు రూక్షేక్షం
ణంబుల నధిక్షేపించుచు, గాకి కిట్లనియె. “హే నాను: నీవన్ని
టికిం జాలుదువు. ఆయాన ముడిగి, యింతటిలో మిన్నకుండుము,

కృత్యాకృత్యపజ్ఞానంబు లేక, యారక త్రుళ్ళుటయెకాని, బుద్ధి యావంతయు నెఱుంగవు. నీ వెప్పుడుం బోరు పోరనియే పలువ రించుచుండువు. కేటి కది తలకూశివది నీవే నిష్కారణముగా నీవైరంబుఁ జెనిచితివి. దీవ మాకండఱకుంఁగూడఁ బ్రళయంబు సంభ వించుంగాని, నీయొక్కనితోడం బోవదు. అయోధ లగు మానసు లిండ్లకడ నెన్నియైన బీరంబులు నఱకుదురుగాని, మారుతుండు దోర సంభై యారవంబునం బోరునప్పుడు వాని నక్కిఁబ్రువదును. నాహిత వచనంబు లవజ్ఞతగా నెక్కించుకొక, నీపోకడమాలినతనంబుఁ గట్టి పెట్టి, సాధునమ్ముతుండవగుము.” అని, రాజునంక మరలి “స్వామీ! యారజ్జలాని వృధాజల్పంబులు నిక్కంబులుగా వగచి, మానసాణంబులఁ గోలుపోవుట మేలుగాదు. వీడు గడుఁగ్రావ్వి, నోరికిచ్చిన స్త్రైల వెడఁయజువు లఱచుచున్నవాడు గాని, లేకంబును గార్హంబుఁ గానఁడు. కర మారసిచూడ, వీడు మిత్రవ్యవదేశంబునం బగఁగు శత్రుండు. నీకుఁ గల వివేక మంతయు నిపు డేమూఁకిఁ బోయె? మాయకుల కెందును మాయపుథంగులే మును గాని, ఋజుమూర్ఖం బులు గొఱగావు. నీవార్యవృత్తంబునకుం జొచ్చి, యీతని శుష్కోప చారంబులు కనుతీవులుగా నభివర్ణించెదవు. ఈమరాత్మునిదాశ్శ్రం త్ర్యంబు చెవి నిడఁగూడ దను తలం పించుకయు నీబుద్ధికిం బుట్ట దయ్యెను. మనయోధలు దుర్గంబు నిర్గమింతురేని, దుర్గాశ్రయణం చెల్ల నిష్ప్రయోజనంబై చెల్లును. అందులకై మనపక్షప్రయాస పాటును నిష్ఫలం బగును. నీశ్యోనోనుశి యేనుంగుఁ బీరుఁగు గావించు జాలు సక్రంబు, బయటిభవఁగఁబుచే భంగపడుట ప్లానభంశ దార్పణంబునంగాదే! దుర్గంబు వెలువడునేనిం జివ్వలో మనగువ్వలు గవ్వకుం గొఱగావు; అనుకూలశత్రుం డగు నీలవర్ణుని చెమఁ గట్టవులు

నీవీనుల కన్యతకల్పంబులయి, మతికి హితంబులుగాఁ దోఁచు చున్నవి. మనవారికిఁ గాలంబు చేరు వాటం గాఁబోలు, నీయెడ కీబూటకపుమాటలు వాటంబులుగా నాటకొనియెడిని” అని మఱియు నేమో యనఁబోవుమంత్రిమాటల కడ్డంబు వచ్చి, హిరణ్యగర్భుండు తన నమ్మకపుటురిం దగులుటభావించి, వర్ధివ్యమాణశోషం డయి కరఁపెంద్రుం డిట్లనియె. “ఓమహారాజా! నామాటలు బోట నేయక, దేవర దివ్యచిత్తంబున సవధరింపవలయు. ఈసర్వజ్ఞుండు మేకవన్నెపులి. మన కవమానంబు వాటిల్లినను, దనప్రాణముల దాచికొనవేడి, యిప్పు డిన్నిపోకలం బోవుచున్నవాఁడు. ఈతఁడు మనకడ, సుత్యంఁగంబున నాశీవిషం బున్నట్టన్నవాఁడు. స్వకారైక్యక ధురంధరు లగు నేతాదృశమిత్రుల దూరంబున విసర్జించుట కర్హంబు. ఈతండు పోరికి రాకుండుటయె యుజువు. ఈతం డొక్కఁడు లేకు న్నను, మన కొక్కకొఱత రాఁబోదు. సన్నెకలు దాచినంతనే పెండ్లి చిక్కునా? దేవర ముందట బంతంబులు పలుకరాదుగాని, యెవ్వరు నేల? నీకుం గలుపానంగ నే నొక్కరుండఁ జాలుచును. నాయుత్కర్షణంబు చూడఁజాలక, మీఁదుమిక్కిలి నాపై నొక్క యోషమి నారోపించి, దూఱనాడుచున్నవాఁడు. ఓహో వీనుల శింత రోత విలవలసి వచ్చెను! నిక్కంబు విచారింప, నివి యన్నియు న న్నావుఁ డని మన్నించుదేవర నంట గాక, న న్నునుటయె? ఈతని బోటిబంటు కెట్లుయివ నగురగాని, శరీరంబునఁ బిఱికికండ లేనివీరుడు మగలకుఁ బ్రాణంబు మానంబుకంటెను దైద్రకాదు; మానమే ప్రాణాధికంబు. కావున, లోకమున మానధనులు మానహీనమయివ బ్రదుకు నొల్లరు. ప్రాణంబులనైన విడువనోపుదుంగాని, మానంబు వీటిబుచ్చి లోకంబున భీరు వను పడి వడంజాలను. కుండ మూయ

మృని పెద్దలు చెప్పదురు. ఎంత చెప్పిన, దనమార్గంబు మానక,
మన తేడు తాను బట్టినపిట్టకు నాలుగుకాళ్ళ యనుచున్నవాడు.
మన కాడిక రాకుండఁ, కేతకయినంకివఱకు మనము నిలిపిచూచితిమి.
మీఁద నీశ్వరసంఘటనం బెటులుండె నటులకాకమానదు. మనకుఁ
గాలంబును గర్భంబును బ్రతికూలంబు లయియుండ, నాతనికి మంచి
బుద్ధి యెట్టుపుట్టును? మనరాజనకుఁ గ్రోత్రవారే పెద్దయివ్వులు;
మనమే లాఠివారము.” అనుచుండి, యంతిమారవర్తి యగుచక్రాంగ
చక్రవర్తిం గాంచి, యెండోరుల నవలోకనంజ్ఞల వారించుకొనుచు,
రణసంభ్రమంబునం బరిభ్రమించు చుండిరి. అంత మరాళకలాధ్య
క్షుండు, నిజవలక్షవత్సవిక్షేపణ జాతివాతి వేగసముద్భూతి పాంశుజాతింబు
భూసభోంతరాళంబుం దిరోహించి యంతిరిక్షంబులక్ష్మికింబుగాఁ జేతు
దురాగ్రవాగ్రహవేళంబున నొడ లెఱుంగక, సమగ్రసన్నాహంబున,
సత్సాం బెసంగఁ జనుదెంచి, యింగలమ్ము లొలుకునపాంగమ్ముల
వైరిపరుల నీక్షించుచు, మొనమెనుకం బొలిచి సలిచె. అప్పుడు
హిరణ్యగర్భవాహిని సందోహంబు లన్యోన్యాహ్వాన వాదంబులును
సింహనాదంబులును రోదనీకుహరంబులు నిండ వైరిపరులం దలపడి,
కళోరాకళోరిం బోరిన, నంగ్రామం బుద్ధామంబుగాఁ జెల్లె. అందు
దీర్ఘముఖాదులు తొంటిపగిలె ప్రాణంబులకుఁ దెగించి, రోషావేగ
విపశు లయి రిపుసేనఁ బోయవడిం బోచ్చి, దారుణంబు లగుట్ర టి
విదారణంబులను, నత్యంతకఠినపాతంబు లగు చరణ సఖాఘాతంబులను,
నభియాతుల నొప్పించి, యద్భుతరసావహంబుగా మహాహవం బొన
రించినఁ గించిదవళివ్వుంబుగా నరాతిచమూసమూహంబు నవ్వుంబునొండె.
అప్పు డవ్వతంగకులదారుణ మరణంబుఁ (దానును బలింపండె
కానఁ) జూడ నోవక యాతొటు వాసి చనియెనో యనఁ (అప్పు

కరుండు ప్రభ యెవలి పడమటికడలికడకు నడచి, మఱుగుగుడియె.
అమునిమావున నిరువాఁగుల పడవాల్లును నాటికి బవరంబు చాలించి,
తమతమబలంబులం దివిచికిని వీర్పు నేరిరి.

అట్లరిగి, యారాత్రి సుఖనిద్ర చేసి, మఱువాడు రేపకడ
నుభయవాహినీవతులును సహర్షుభోదితకృత్యంబులు నిర్వర్తించిన
పిమ్మటఁ దమతమబలంబులఁ గలని కాయితంబు చేసి, పురికొల్పిన,
నవి యనల్పక్రోధంబున నభ్యర్థన శక్తి చంద్రోదయ ఘూర్ణమానార్ణ
వంబులభంగిఁ బొంగి, యొండొంటిం దలకడచితఱికి, ఘోరంబుగాఁ
జోరుచుండె. ఆభీమనంగ్రామంబునఁ బ్రొద్దు పొడవకమున్ను వచ్చి
యొన్న మేఘవర్షండు, హిరణ్యగర్భరాజ్యగర్వాంధకారవినాశనూచ
కోల్క నానొక్కజ్వలత్కాంతంబు ముక్కునం గఱచికిని కవటవలా
యనంబు నటించుచు, దనవారు వేపురు వెంటనంటిరా దుర్గం బనర్గళ
రయంబునం జొచ్చి, చిచ్చింటింటం దరికొల్పి, చట్టువల విసరుడుం
బ్రజ్వలితశిఖుం డగుసమీరణపఘండు, కరాళజ్వలికాజాలంబుల దళ
దిశలం బఱపి, దుర్గంబెల్ల నాక్రమించిన, బహువిహంగంబులు విహాయ
పంబున కెగసి, పక్షంబులు కమలిన నుడివడుచు ముడింగివడి, హుతా
ళేశున కళనంబు లయ్యె. కల్పాంతకల్పం బగుననలవిహారంబునకుఁ
దలంకి, హతశేషము లయినపక్షు లంతరిక్షంబున కెగయ గమకింపఁ,
జోసక కాకులెల్లం బొదివి త్రోటిఘాతమ్ములఁ జరణప్రహరణమ్ములఁ
తద్విహంగర్పూటమ్ముల నిరాఘాటమ్ముగఁ గెడపి, పుడమికిం బలిచేసి
'దుర్గంబుపట్టువడఁబట్టువడె' నని యార్చిపేర్చిన కోలాహలము రోదోం
తరాళము నిండిన, తెండువడి విమతకృతం బగుపావకోపప్లవంబునకు
వగచి; లోనినగొకములు కాందిశీకము లయి, యాహవమున కోహ
టించిపాత, కంకతశవనము లగుచు జలంబులంబడి, తమప్రాణముల

దక్కించుకొనియె. తక్కిన కొన్ని స్వభావమునకు భయము తోడ్పడ గుండియలు జల్లుముని, కట్టువడి, యేగఁ గాట్లురాక, పగతురచరణ నభాఘాతనిపాతితములై, ప్రవన్నిర్భరము లగుశోత్రములుం బోలె, నెత్తురుపటదలువాటుగాత్రములు మెఱయ, నిశ్చేతనము లయ్యెను. అట్లు క్షణమాత్రమున దుర్గం బెల్ల మల్లెపట్టినపొలముచందం బగుట విని, బయటివారును వెఱవేఱిఁగొని, కాలుచే యాడక, పిడు గడిచిన వడుపునఁ గూలఁబడి బిమ్మిటి గొనియుండ, నేమటుపాటునం జాట్టు ముట్టి, పరబలము లసంఖ్యములు నిశితముఖము లగు నఖములం గ్రుచ్చి, నిర్భాతపాతములంబోని తుండాఘాతముల నొప్పించిన, నిలు వున విగతానువులై రక్తసిక్తాంగంబులతో రణాంగణం బలంకరించిరి. కొందఱు రణభీరువులు రాజుం బగవారినడుమ దిగవిడచి, నిలిచినచోట నిలువక, చూచినవంకంజూడక, కెళ్ళుట కుఱికి, యొకఁడు పోయిన త్రోవ నొకఁడు వోవక, చెట్టొకఁడుగా నొదిగిరి. మఱికొందఱు కాలుతక్కువవారు పాటంజాలక వెనుకదిక్కి, విరోధియోధచరణ ప్రహారమూర్ఛాపరవశులై, త్రోటిభేదనముల సంధులు ప్రిదుల మురిసి వ్రాలిరి.

ఇట్లు నిహన్యమానము లగుసైన్యములు నిలువఁజాలక, దైన్యమునఁ జెల్లాచెదరై పఱచిన, నాయాపత్కాలమున రాజహం నము స్వభావమందగలి యగుట నబ్బరి గడవనేరక, సారవద్వీతీయం బైయుండి, పొరిలి పొరిలి పచ్చుకన్నీటివఱదం దనదైర్యనేతువున నుడువుచు, నేనానిదిక్కు మొగం బయి యిట్లనియె. 'వీరవరా ! చూచితివిగదా, నానిమిత్తమున మనవారల కెందఱ కిట్లు ప్రాణాంత కారియైన యాపద సంప్రాప్తమయ్యెనో? వారందఱివిక్రమము లిది జనము లదృశ్యములుగాఁ జెప్పకొందురు. ఈగడియకు నీవును

నేనును నూచిరితో నున్నారము. ఉత్తరక్షణమున నెట్లయ్యెదమో తెలియదు. నాకై యంతలేసివార లట్లు కాగా, నింక నీవాడుకరి రమా నన్న రక్షించునది! ఈసీలవర్ణుని నమ్ముటగదా, కార్య మింత మోస మయ్యెను. ఆమాయమాటలు చూచి, యీతఁ డేమో విశ్వాసపాత్రుం డని భ్రాంతిపడి, తప్పుచేసి యీగతిఁ దెచ్చు కొంటిని. కడ కీదురాత్ముండు నమ్మించి భంగపఱచెను. అప్పు డీతనిఁ జేరదీయవలదని మీరెంద యెంద తెన్నెన్నివిధములనో నూటి పోసితిరి. ఏమికాలకర్మచోషమో యప్పు డావచనము లేమియు నాచెవికిం జవి గావయ్యెను. అప్పటి నాడెందఁబు చందఁబు తలంప, నిపుడు నాకే విస్మయ మగుచున్నది. విధి మూఁడిన వానికి హితులవాక్యము లెట్లు రుచించును ! మీరెల్లరు వలదువలదని వేవిధములఁ జెప్పినఁ, తెలిసి బెట్టక యాకట్టిడికానిని గోరి తెచ్చుకొన్న నాపాపఫలం బనుభవించకతీటునఁ ఇంతకును దైవసంకల్పం బిట్లుండఁ, కొరువం జేయి నేయనోపును? హా! దైవకృత మేమనవచ్చును ! నాడట్లు వేపు రెప్పడు నొలసి కొలువ వెలయునాకుఁ, బిలిచిన నో యనువాడును లేకుండఁ జేసె. వారందఱు ముందుగాఁ ద్రోవ తీసిరి ; ధర్మ మెక్కువ తక్కువగా మనము నాదారినే వారిఁ జేర నున్నారము. మనస్పర్వజ్ఞం డాడినమాట లన్నియు నేడు తథ్యంబు లయినవి. అతండు తలంప నీలోకములోనివాడే ! ఇత నాతనివిషయమై యెట్టి పాపపుమాట చెవిని బడునో ! నీవు నాకుం గూర్తువేని, యీలోనవ గని, యొక్కయువకారము చేయుము. దైవోపహతుండ నగునన్న రక్షించఁ బూను నీమైత్రిగో లెట్లును వధలము గానీరదు. నేటితో నాయాప విడిచిపెట్టి, నాకడంక కడ్డకా లేవయక, మదీభృతంబుఁ దుడ ముట్టించి, కృతకృత్యుండ నగుము. నీవు వేగమ మీకు చొచ్చి పర్వ

జ్ఞానుమతంబున మత్స్యక్రుం జూడాకర్ణు విహంగరాజ్యంబున కభిషిక్తుం
గావించి, యాశుభవార్త ద్భృ నాచెవిని వేయుము. ఆతడైనఁ
బ్రాణములతోడ నుండి రెక్కొనెనా మనయ్యావగ నెన్నటికైన నీగఁ
గలవాడు. దైవంబు మనలసిద్ధతఁ దిన్నఁగాఁ జూచినఁ, బునర్దర్శనం
బయ్యెడును. లేదా, యింతే మనయదృష్ట మనుకొని, యిదే కడసారి
చూ పనుకొమ్ము; పొమ్ము” అను తేనివచనములు కర్ణ శూలాయ
మానంబులయి హృదయంబుఁ గలంచినఁ, గొంతవడి దిగ్భ్రాంతి వడి,
యతివ్రతుత్సంబునం దెలిసి, గ్రుడ్లనీరు గ్రుక్కుకొనుచు, నెలుంగు
గడ్గదికం దగులువడ నిట్లనియె. “దేవా! యిట్టి దుష్టహవచనంబులు
దేవరనోర వెడలఁదగవు. ‘చూడాకర్ణుని విహంగరాజ్యంబున కభిషిక్తుం
తేయుమని యెంతమా టానతిచ్చి! ఆచంద్రతారార్కంబుగ
నీపర్వంపహవక్రంబు సర్వంబును దేవరవారే యేలవలెను. నేను
నేనానినై యుండ, దేవర నెవ్వరైనఁ, జాట్లనప్రేలఁ జూపవోవుదురే
వేయేల! మదీయ మాంసాస్పృశిప్రమార్గంబునంగాని, దాయ శీలిన
వారి దాయఁదలకూడదు. క్షమావంతుండును, దాతయు, గుణగ్రా
హియు నగుదొర దొరకుట, మహాభాగ్యంబునంగాని గలుగదు.
శుదీయు, దక్షుండును, ననురక్తుండును నగుభృత్యుఁ డొడవుటయు
దుర్లభంబె. అట్లు భాగ్యవశంబున లభ్యం బైనప్రభుత్వంబు నెట్టి
మందభాగ్యుఁ డైనఁ బెడవాయఁ జూచునె! నాకు స్వామితోడిద
లోకంబు; దేవరచరణంబు లెడవాసి క్షణంబును మననేర. ఎంతటి
వాడును మృత్యువుఁ గనుఁబ్రామలేడు. ఎన్నటికైన నీదేహంబు
నెలపాలు గావలసినదే. అస్థిరం బగుశరీరంబునకై సుస్థిరం బగుకీర్తిం
గోలుపోనేల! భృత్యుఁడు స్వామికార్యహతప్రాణుఁ డయ్యెనేని,
బుణ్యలోకంబులు చూరగొనునని యార్యు లందుకు, ఎప్పుడైన

విడువవలయునీశరీరంబు, నిప్పుడు విడుచుటయేమి భారము? స్వామ్యర్థ
పరిత్యక్తజీవుడనై సుకృతి నగుచును. సంపదలు గజకర్ణాంతవిలో
లంబులు ; తనువులో, శరస్థేఘతటి త్రరళంబులు ; ఇక్కడ దారుణ్య
మందుమా, వారితరంగచంచలంబు; నిన్నఁ జూచినవాఁడు నేడు
గానరాఁడు. ఊన్నను జన్నను, జేసుమాత్రము పోక నిలుచును. దేవర
వారు సర్వధా రక్షణీయులు; సప్తాంగములలోఁ బ్రధానాంగము రాజు;
ప్రకృతివర్గం బెంత బలవంతం బయ్యో రాజవిహీనంబై జీవించసేరదు.
ధన్వంతరి వై ద్యుడైన, నాయువు మూఁడినవాని నేమి నేయకోవును?
అంభోజంబుంబోలె, నెనునియభ్యుదయపంక్షయంబుల లోకంబంతయు
విశాససంకోచంబులం బొరయుచుండును.” అనునంతలోఁ జిత్రవర్ణుని
నేనాపతి తామ్రచూడుఁడు తనపుంజపాఞ్జలో రాజహంసనుహింసించు
తలంపునం దారించె.

అప్పుడు కుక్కుట మరాళంబులకు దారుణప్రవిచారణం బొడవి,
పొడలునుదంబులం బొదివి పరస్పరజయకాంక్షలం బోరుచుఁ, బిఱింది
కిం జరిగి మరల నరుడెంచి యెగిరి చరణంబుల నొండొరుల నదరంటం
బుచుచు, నఱచుచుం బఱలెంచి చంచువు చంచువునం బెఱచి యిత
రేతరాక్షరణంబుల మించి మేనులు చించుచు, వాఁడిగో శ్పొడఘ్న
గాఁడఁ దాఁచుచు, నెత్తురులం జొత్తిల్లి, జెక్కలుగల మలలమాడ్కి
నిగి తెగసి వత్తుంబులు ప్రక్షతంబులు చేసిన జోరనం గారుధారాళ
మధిరాసారవూరంబు ధారాధరనిపతితపయోబిందుసంక్షోహంబు నను
కరింప, నొండొరువులకు వట్టవడక పెద్దతడవు పెనంగి, ధరణీతలంబు
నకు లంఘించి కొంతనే వీడంబోక పోరాడి యంతకంతకుఁ బరిశ్రాంత
నత్త్వండగుడు వచ్చుసంచలతేనిం గని సత్త్వాధికం డగుకృకవాకు
వల్లభుండు మేలు చేయియ్యి, మెఱుంగు మెరసిన తెఱుంగున హిరణ్య

గర్భమీడి కుటికి యెఱకల శిరమ్ము మోచిన, నమ్మోదుకంటెను
 ముంగలి చానగవుశిఖివోలె మనం జెరియింప, నటాసముత్పాటన
 కుపిశం బగుకంఠీరవంబు నేవునఁ గోపంబు ముప్పిరిగొనఁ దఱివారిఁ
 గొందఱిం బొరిగొని, యంతలోఁ జరణాయుధంబు క్రమ్మఱఁ దన్నిన
 మ్రొగ్గతిలి, దిగ్గన సంబంధించుకొని లేచి, భ్రుకుటిప్రకటికృతరోషం
 డయి, కడంకలు నుడివడఁ గడిమిపెంపు వోనాడి, దండతాడితదర్ప
 కరంబునోజ రోజుచు, శ్రమంబునం డీలుపడియుండ, వీక్షించి సార
 సాధ్యక్షుండు వీరవతుండు రోహనూయావలగూననుండై కడంగి
 యుగరు లుమిసెనుమాను, లాశనిపై నీడించునుం గంపి నిజఖరతర
 నఖరప్రహరంబులఁ జరణాయుధంబు స్పృశేలగు ధరణికిరఁజేసి, బాసట
 యై వారిచేసినఁ దెఱపిగొంది యామంచలరాముడు వెఱపిల్లునం
 బ్రాణార్దుండయి పాటి, నీరంబులం దూఱె, అట్లు తమయుద్యమం
 జెల్లి వీనరహృదులు, బృతనావతి నిహతుం డగుటయు, నీక్షించి
 విపక్షిఁజ్ఞులెల్లఁ గోపాటోపంబునం జాట్టుముట్టిన, సరకుసేయక
 యాసారసశల్లజుండు సంవర్తవేళాప్రసర్తిక దారుణసంహారవిహారం
 డగుమాటట సమవర్తియుంబలె నువగ్రమహాహవ్యగుండయి,
 యనేక శకుంతలంబు నంతకాంతికంబున కలిచి, చూప జగ్గింపఁ జిత్ర
 వర్ణచాహిని నేటి కెను రీడినట్లు వీరవిహారంబు సలిపి, విపక్షునుర్ని
 రీక్షుండయి, రణక్షోణిమెల్ల నిపతిశనసామాంసభారంబు లగు శోణిత
 పూరంబులు వఱపి, మఱియు బిఱువోవక జముఁ దాడించు జంత్రపు
 బొమ్మలట్లు పంపింపుం గవియు పింగళి బలంబులఁ బీనుండుపెంటల
 గావించి, మాటులేక మలయుచుండి, హతశేషఃక్షికులంబు వికలం
 బయి విడిగి నురిగి తనమఱుగుఁ జొచ్చుటయు, గోకనాయకుం జెల్ల
 డలం జెల్లుగఁ ద్రెప్పి మృతంబులు మృతకల్పంబులు నైయున్న స్వకీ

యానీనీజనంబులకు విచారపడి, నేనలం బురిగొల్పి, యొక్క పెట్టె దానును నమాత్తుండును బెంగునవయిం బడి బడిలిందిన, కేవలజీవితము జూరువంబు వాటింది, కాత్రవసహస్రంబులం దునిమి, విగత సత్త్వం డయి తూగూడుచు నరగన్న వెట్టి, కొఱపాణంబులతో వీర వరుండుండ, శిఖండిందుండు పురివిచ్చి వచ్చి యాత్మపక్షప్రోటి ప్రవారణమ్ముల మొత్తిన, వికృతంబుగా నొకలుచు విగతజీవుండయి వీరశయనంబున శయినించె. ఇది చూచి చిత్రవర్ణుం డమందానందం బునం బొడలి, సింహనాదంబు చేసె.

ఇట్లు చిత్రవర్ణుండు విజయోల్లాసభాసురుండయి, యరిదుర్గంబుఁ బ్రవేశించి, రాచనగరులెల్లఁ గొల్లగొని, యుల్లంబుల వెల్లివిరియు నంత వంబు మొగంబునం (బచ్చి యచ్చి, జయజయశబ్దంబులు భూనభోం తరంబు విండ, నిజామాత్మభృత్యవర్గంబుం దోడుకొని, నిశ్శబ్దమూ ణంబుల నిజరాజధానిం జేరి, యశ్వంతయత్న బద్ధం బయిన విజయంబు సార్థకంబుగా నపారసంతోషంబున వసుంధరాపాలనంబు నేయుచు నుఖముండ.

అని విష్ణుశర్మ విగ్రహము సమగ్రముగా ననుగ్రహించి, ప్రజానశయకారణం బగు రణంబునకుఁ గాలు ద్రవ్యశో, నోవ్యశో, మీరును నేమిమీఱఁ బ్రజాపాలనంబు సలుపుం డనిన, రాజపుత్రు లింతంతసరాని సంతసంబునం బొడలి విష్ణుశర్మను బహుభంగులం గొనియాడిరి.

ద్వితీయభాగము ముగిసెను.

విగ్రహము సంపూర్ణము.

నీతిచంద్రిక - సంధి

రచయిత

కందుకూరి వీరేశలింగము

(రివ కూర్పు)

ప్రకాశకులు

హితకూరిణీసమాజము

రాజమహేంద్రవరము.

పీ ఠి క

శ్రీకరు సవ్యయు నాద్యుఁ
లోకచయావసశీలుఁ
శోకవిశోషణు నీశుఁ
బ్రాకటభక్తిని గొల్తుక్.

ఆంధ్రభాషను బద్ధకావ్యములు పెక్కు
మున్ను లోకోపకారంబుగ రచించి
నట్టి నన్నయాదుల నెదయందుఁ గొలిచి
వచనకావ్యంబులను వ్రాయువారిఁ దలఁతు.

ఇంతకు మున్ను నేను రచించిన విగ్రహతంత్ర మెల్లచో
నెంతయుఁ గష్టశ్రేలి రచియింపఁగఁబడ్డ దటంచుఁ బ్రాజ్ఞుఁ
పితగ నాకు లేఖలను బెక్కురు వ్రాయుచునుంటఁ జేసి య
త్యంతము వ్రాసితిన సులభమౌగతి దీనిని సంధితంత్రమున్.

పలుమఱు హితోపదేశంబు భారతమును
పంచతంత్రంబుఁ బరికించి, వానిలోన
వలయు కథలను గొని దీని వ్రాసినాడఁ
గ్రొత్తగాఁ గొంత యందఁడు గుమరుపటిచి.

పెద్దల వేడెన దీనిఁ
దిద్దఁగ దోషము లున్నన్
విద్దియ చాలని నన్నున్
దద్దియుఁ గూర్చి త్తమింపఁ.

PRINTED AT
SREE RAMA PRESS
RAJAHMUNDRY.
1918

శ్రీరస్తు

నీతిచంద్రిక

విగ్రహతంత్రముయొక్క కథాసంగ్రహము.

కర్పూరద్వీపమునకు హిరణ్యగర్భం డను మరాళశ్రేష్ఠుడు రాజుగా నుండెను. ఆతని భృత్యుడగు దీర్ఘముఖుం డనుకంబు సమస్త దేశములం గల విశేషవిషయములను జూడవలె నను నభిలాషతో బహు దేశములు తిరిగి కడకు జంబూద్వీపమునకు వచ్చి యచ్చటిమరణ్యములో సంచరించుచున్న తద్వీపాధినాథుడగు చిత్రవర్ణుం డను మయూరరాజు పరిచరులం గాంచి, వారితోడఁ గొంతతడవు సరసస్థలాంబులు జర పెను. అప్పుడు వారు ప్రసంగవశంబున మనదీవుల రాజు లిద్దఱిలో నెవ్వఁడు ఘనుఁ డని దీర్ఘముఖుని నడిగిరి. హిరణ్యగర్భుడే సర్వవిధముల నుత్తముఁడని సంకోచింపక దీర్ఘముఖుండు మాటుపలికెను. ఆ మాటలకుఁ గోపమువచ్చి యాదీవిపత్తులు దీర్ఘముఖునిం బలువిధముల మీఁసింపుచు, మాదేశమునం గ్రుమ్మరుచు మారాజునే నిందించెదవాయని యాతనిని చెడఁజక్కలు నిఱచికట్టి తమయేరికపాలికిం గొని పోయి నడచిన సర్వవృత్తాంతముచు నివేదించెను. అప్పు డాసభలోఁ గూరుచుండి యున్న యరుణముఖుం డను కీరము తనరాజుఁ జూచి, కర్పూరద్వీపము మొనలుగాఁ గలవి జంబూద్వీపమునొనినే కాఁబట్టి యాదీవియు దేవరపాలనంబునకు లోబడినది యనియు, ఈయోడు మొనలుకొని యేఁదేలుఁ గప్పము కట్ట హిరణ్యగర్భునికిఁ జెప్పి పంపవలయు ననియు, విన్నపము చేసెను. అందునకు రాజుతో ననితల యూచి, ముందుగాఁ బోయి యావార్త నీస్వామి కెఱిగింపుమని దీర్ఘముఖుని విడిచిపెట్టి, తరువాత నరుణముఖునినే మితగా హంస స్యామికడకుం బంపెను. ఈలోపలనే చిత్రవర్ణునిమంత్రి మారదర్శి యను గృహిణు రహస్యముగా రాజుతో నాలోచించి మేఘవర్ణుం

డను కాకమును రావించి యాతని కెఱిగింపవలయు నర్థం బెఱిగించి,
హిరణ్యగర్భుని మాయోపాయంబునఁ బరాభవించుటకయి పంపెను.
అకాకియు నీ వర్ణం డని పేరుపెట్టుకొని సింహాశద్వీపమునుండి వచ్చితి
నని బాంకి, తేనెమాటలు పెక్కులు పలికి హిరణ్యగర్భుని యను
గ్రహంబు వడసి, యాతనికొలుపువలం గరముఁ జనువని యును యుండెను.
అప్పుడు మరాళవల్లభుని మంత్రి సర్వము డను చక్రవాకము జంబూ
ద్వీపమున సర్వసంగతులును వీర్లును భునివలన సచివలకే వినియుం
డుటంజేసి, యాకాకమును జేరదీయవల దని తనరాజున కనేకవిధం
బుల బోధించెను గాని, యాతనిచాక్యము లన్నియు స్వర్గము లాయెను.
ఇంతలో జంబూద్వీపమునుండి యంగముఖుండు వచ్చి తనరాజు చెప్పిన
మాటలన్నియు హిరణ్యగర్భుని నధిలో వాక్రచిప్పి, యంచలరాయని
యభిప్రాయం బెఱింగి నిజజేయింపున కరిగెను. అోడో సర్వస్వండు
వీరవరుం డను నారసజక్షిం విలిపించి యాతనిచే నొకనుగ్గంబు నిమ్రం
పించి, దుర్గపాలనాధికారింబును నాతనికే యొకరి, శత్రువార్తలు
గుడ్డకాకారంబునఁ బెచ్చుటకయి వీర్లును భుంకుఁ జనుచున్నవి ధవ
ళాంగునిఁ దోడ్చి విరోధినిటకిం బుచ్చెను. అంతఁ జిత్రవల్లుడు వాహి
నులతోడ వెడలి వెండుదింబులు చుట్టము చేరి మేఘచ్ఛాయలు చేసిన
మోఁముచే జనుముకొంటును కాని తన సాధివతి యగు తామ్రమామఁ
డను కుక్కుటమును కెక్కండ్రుపీఠులను గోలుపోయెను. మేఘచ్ఛాయలు
దుర్గంబున స్తబ్ధులైన యనంతరంబున హిరణ్యగర్భుండు శత్రువులచే
జాట్టుకోఁబడి తన సేనాని యగు వీరవరుని సాహాయ్యంబునఁ బ్రాణం
బులు దక్కించుకొని జలంబులం జరియెను. వీరవరుండును స్వామ్యర్థ్య
పరిత్యక్తజేహూం డను. లోకాంతరగతుం డయ్యెను. అప్పుడు చిట్టి
వల్లుండు విరోధినిఁజెల్లఁ జూడకొని హతశేష్మనైకనికరంబులతో నిజ
దేశంబునకుం జనియెను.

శ్రీరస్తు

నీతిచంద్రిక

సంధి

తదనంతర మానరవలకుమారు లాధరణీసుర వ్రచరున కిట్లనిరి;
“స్వామీ! మీయనుగ్రహంబు కలంబున, విగ్రహమును సమగ్ర
ముగా నాకస్థించితిమి. దయచేసి యింక సంధిని సహితము ప్రసా
దించి మాకుం గర్జరసాయనంబు గావింపుడు. అనవుడు నభ్యస్త సమస్త
నీతిశాస్త్రమర్మం డగు విష్ణుశక్తుం డిట్లని చెప్పం దొడంగె:—

అమ్మాక్కీ, మనంబ్రగామంబున నిహతానేక సైనికలోకంబులగు
మయూరమానసాకంబులకు గృధ్రచక్రవాకంబులచే ఊహితంబున
సంధి చేయఁబడియె, ఆవిధంబు పవరించెన వినుండు.

అట్లని దారుణం బగు ప్రవిచారణంబున వీరవారం బెల్ల మార
ణంబు నొందినఁ జంతాకాంతస్వాంతుండై వరహికాంతుండు మంత్రిం
జూచి, “నర్వహ! ఎవ్వఁడు నున ముగంబున నల్లకైట్టిన దుష్టాత్ముడు?
ఇగఁజేఁ బరికింపఁబడి యెవ్వరయినఁ బ్రచ్ఛనవేషులయి మనమర్గంబు
నివాసంబుగా నుండి మనల మోసపుచ్చి చిచ్చంటించి పోరుగదా?”
అనిన వినయావనతుం డయి చక్రవాకవ్రశస్తుం డిట్లనియె.

“దేవా! దేవరవారికి నిష్కారణంబునై యుండు నీలవర్ణం
డిప్పు డేమొకో సహరివారంబుగాఁ గానరాకున్నవాడు. నాకుం జూడ
నిదియంతయు నావిశ్వాసఘాతుకుని విచేష్టితమ యని తోచుచున్నది.
దేవర యమాయకత్వమే దేవర నింతకుం డెచ్చినది. పుట్టుపూర్వము
లను నిచారింపక యవిశ్వసనీయు లగు నభినవాగతులయెడ న్నాడ

యంబు సనయంబు గావించి నన్నిన పాపఫల మనుభవంప నేడు కాలము వచ్చినది.” అనిన రాజును ఊణమాత్రంబు స్వాంతంబునఁ జింతించి, “ఇది యంతయు మామరవృత్తము. మాయవృత్త మట్లుండఁగా నెవరి ననలసిన నని యేమున్నది? ఈవిషయంబున ప్రైవప్రాతి పూర్వ ముక్కటియె కాని మింతుల దోషంబు లేశంబును లేదు. మనుష్యునియత్నిముచే గాఢ మంత చక్కగా సంఘటింపఁబడినను, ప్రవయోగముచేతం దెడలవును. నిటలభితాక్షరంబులు తుడిచి వేయ నెవ్వరిచే నగును?” అని యూరకుంజెను.

అప్పుడు సవినయముగా మంత్రి యల్లనియె, “లోకములోఁ బండితులు కానివారి తమ కొక్క విషయదశ ప్రాప్తమునప్పుడు, ప్రవ మును గెల్పింతురు; కాని, మూర్ఖకర్మదోషంబుల నెఱుంగఁజూలరు. అపహ్నానురాగు లగు రోగులలాగున నృపాలుఁడు హితైతంత్రీ లగు మంత్రిల మతి నతిక్రమించి మూర్ఖవంచకు లగు యభినవస్థాయలం బురస్కరించుకొని కార్యంబు ముగిసినవెనుక గర్వము సర్వముం చూలి యప్పు డవృత్తముం దొంకొందురు. సుహృదులును హితకాములును నగు సచివుల వాక్యంబు లాదరింపనివారు సహవాసి హితోపదేశంబు విసక చెడిన దీర్ఘ సూతుం డను వినారంబుతీరున వినాశంబు నొందుదురు. అక్కడ వక్కాణించెద నవధరింపుడు.”

ఒక్క యేటిమడుపున దీర్ఘకాలమునుండి దీర్ఘదర్శి, ప్రాప్త కాలజ్ఞుడు, దీర్ఘసూతుఁడు, నని మత్స్యంబులు మూడు కూడి వసి యంచుచుండును. అట్లుండఁ గొండ్లోకకాలంబునకు వేరవి సమీపం దుడు, దీర్ఘదర్శి తక్కటిమీల రెంటిని జేరఁజేరి యల్లనియె:—“మిత్రు లారా! మీకునుం జూచుచున్నాఁడు గదా! అదినమున కాదినము వేరఁగి మిగుల నానన్న మగుచున్నది. ముందు నిక్కముగా నీ భీవురఁ బూజిపెరిఱిని మన కొండ్లోకనోటికిం బోవ శక్యముకాదు, కాబట్టి

యప్పుడే యీయేటం బడి వెడలి యగాధజలంబును జలచరబహుళం
 బును నగు మణిగొక్కమడుపుం జేసెదము.” అనిన ప్రాప్తకాలజ్ఞుం
 డిట్లనియె: “భవిష్యవర్థంబునందు బ్రమాణముం గానము; కాబట్టి
 యె బుద్ధిమంతులగువా రెప్పటి కేది ప్రాప్తిమగునో యప్పటికి దానికిం
 దగినట్లు కార్యము ననుష్ఠింపజూతుం; కాని ముం దెప్పుడో యొప్పుమి
 రాజోపు నని యప్పుడే చిత్తించున రిత్తవిచారంబు పెట్టుకొని కుండను.
 ఇట్లమడుపు మహానలంబు వడుపున నుండుగా నిష్ఠ చే యంతవ్రంత
 యేల? అంత పట్టినప్పుడు పోలినతెటంగు చూచుకొందము.” అనిన
 దీర్ఘస్మాత్రుం డేమియుఁ నాలోచన పాలునోపక మూరకుండె.
 అంతయు నివ్వచారించి దీర్ఘవర్తి లంక నిందు నిలుచుట కార్యంబు
 కా దని మున్ముంద మెలంకుననుక జలసమ్మర్థం బగు మణిగొక్కమడు
 పుం బ్రవేశించె. ఆ సమకం గొన్నాళ్ళు గడచిన నెడలు మెం డగుడు
 బూటప్రాటకు జలంబు లింకఁ జొచ్చిన, జాలరులు వచ్చి యూతలు,
 చిక్కములు, పొలపుట్టికలు మొదలగువానితోడ నిరంబులం జొచ్చి,
 విషంబులం గల ఝషంబులనెల్ల బట్టి త్రాళ్ళం గుచ్చుచుండఁ బ్రాప్త
 కాలజ్ఞుం డొక్కనెర పూహించి యం దొక్కతాడు నోరం గజచికిరి
 గ్రుచ్చినట్టు లంటివట్టుకొని గుక్కుమిక్కునక యుండెను. అప్పుడు
 దీర్ఘస్మాత్రుం డబ్బాపిం గడచు నువాచుంబు. గానక యేమి చేయుదు
 నందుఁ జొత్తి నని తత్తరించుచు నిందునందు మిట్టిమిట్టిపడుచు దుముకు
 లాడుచుండఁ జూచి యాక్షవర్తు లాపాలుగను లగుడంబున నడిచి మడి
 యించిరి. అంత నాధీవరులు మీలవేటుఁ జాలించి నారిచరంబుల
 యొడళ్ళ నంటిన మంటిని గడుగ మీలగుదుల జలంబుల జాషించు
 నప్పుడు మీనంబుల నందున నిరుదౌడలం ద్రాచు గజచివట్టుకొని
 గిట్టినట్టులు కదలమెదలకున్న ప్రాప్తకాలజ్ఞుడు మెల్లగాఁ ద్రాడు విడిచి
 గంభీరవారిం బ్రవేశించి పరాణతాణంబు కాపించుకొనియె. కాబట్టి

మిత్రుల హితవచనంబులు విననివాడు దీర్ఘసూత్రుని విధంబున నంతంబుఁ జెందును. మఱియు దీని నింకొక విశేషంబు గూడ గలదు. ముందుగా ననాగతములగు కార్యంబుల నూహించి మెలఁకువపడువాడు దీర్ఘ దర్శివిధంబున నాపదం బొరయక సుఖించును; అప్పటికిం దోచినట్లు వెరవు పడించి ధైర్యముతోఁ గార్యము నిర్వర్తింపజూచువాడు ప్రాప్త కాలముని తెఱంగునఁ బరమశంకయొప్పునం బయిన బ్రతుకుం గాంచును, భవిష్యదర్శంబును గానక సమయోచితం బగు నుపాయంబు తోచక యూరకుండువాడు దీర్ఘసూత్రుని కైవశిఁ దప్పక యపూహ ముపూఁ జెందును.

అనునప్పు డోప్పనివారి పేటఁ బట్టి వింతల నారసి రాఁ గన్ముఱఁ బంపఁబడిన ధవళాంగుడు చనుడెంచి యుచలరాయనిం గాంచి నమస్కరించి బిట్టనియె: స్వామీ! ప్రతిక్షణంబును దుర్గకోధంబు కర్తవ్యం బని మున్నే విన్నవించుకొని యున్నాడను గదా? దేవర నా వచనంబులయెడ ననాదరంబు చేసి యాపనిం గానింప రైతిరి. అట్లేమఱియుంటవలని ఇల మిప్పు డనుభూతంబైనది. గృధ్రానీతంబయిన మేఘవర్షం దను వాయుముచేతనే మనదుర్గదాహంబు చేయఁబడినది. ఆతఁడే మీపాల నీలవర్షం దనఁ జనువరియై యుండినవాడు, ఆప్రకారము—” అనునంతలో నాతనిమాట కడ్డమువచ్చి తలయూచి నిశ్చయించి మరాళవల్లభుం డిట్లనియె: “బౌనాను, ఉపకారంబువలనం గాని ప్రణయంబువలనం గాని కానివాని విశ్వసించినాతఁడు వృత్యగ్రమున నిద్రించువానివలెనే యధఃపతితుం డగును. సందియము లేదు. తదనంత రోదంతంబు చెప్పుము” అనుడు బకం బిట్లనియె. “ఆప్రకారము దుర్గదాహంబుచేసి దాయవచ్చిన మేఘవర్షునిఁ జిత్రవర్షుండు సగౌరవంబుగా బహూకరించి, ప్రసాదమేదురంబుగా మంత్రివంకఁ జూచి యిట్లనియె:

“కృతకృత్యుడయిన భృత్యునికృతం బూరకపోరాదు. ఆతండు మనో
వాక్కుల సంతోషించు ప్రతిఫల మవశ్యము కలుగవలయును. కాబట్టి
యీమేఘవర్షునినే యాకర్షురద్వీపరాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేయు
దము.” అని చెప్పినప్పుడు పోరిచొప్పు తలపునం బాటి పరధ్యాన
ముతో విచారించుచున్న రాజుం జూచి మంత్రి చక్రవాకంబు “ప్రణిధి
యేమో ముఖ్యాంశంబు మనవి యొసరింపఁ బోవుచున్నాఁడు. దేవర
పరాకు లేక సనాకల్యముగా నాకర్ణింపవలయును.” అనుచు జేడు “ధవ
ళాంగా! మేము చిత్తగింపుచునే యున్నారము. ఏదీ? తరువాయి
వృత్తాంతమును వినిపింపుము.” అనవుడుం బ్రణిధి యిట్లు విన్నవించు
చున్నాడు.

అంత నామాటలకుఁ బ్రధానమంత్రి యొక మాండలి యిట్లనియె.
“దేవా! ఇట్లు జేసినవారు సెలవిచ్చినదంత యుచితం బని నేఁ దలంపను.
ఈతనికి మేల్గొనరింపం దలంపుకొంటిరేని, ప్రసాదాంతంబు చేయుటయె
యెంతయు నర్హకార్యము. చూడఁబడినానమునం బాదుకల నిడఁ
గూడఁబ్బు, మహాత్ము లుండఁగిన పవంబునందు నీమల నెప్పుడును
నిలువరాదు. నీచన్నయోగ్యునిం దెచ్చి యతిశయస్థానమునందు నిలి
పిన భూషణుడు, కానం దొడుగఁగిన పాదుకలం దల ధరించినవాని
వలె బాహుపాత్రుండగును. లోకములో దేవర యొలుగనిది మఱి
యెవ్వఁ యుగదును? పూజించినను నవమానించినను గూడ నపకా
రంబు చేయుచుండుట యల్పులకు నైజగుణము. శిరంబున ధరించినను
గాలం ప్రొక్కినను భుజగంబు బడలుపడం గఱుచును గదా? నీచులు
స్థాప్యంబుం బొందుదురేని, లోకాకాశ్వుడు మేలు చేసినవారికే
ప్రసాదంబు చేయఁ జింతింతురు. మున్నొకకాలసర్ప ము వణిజునిచే బ్రతి
కింపఁబడియు, నాతనికే యపకారంబు చేయఁ జూచెను. దేవర కాకధ
వాక్రుచ్చెన నవధరింపుడు.

హిమవంతంబు ప్రాంతంబున నొక కాంతారంబున గాలితెరువున నొక బేహరి చుచుండెను. ఆయెడ నాయడవియందు దావపావకుండు గడు నడచి నలుగడలు జుట్టి యొక్కపట్టున నొక్కపెట్టున బెక్కుచెట్లం గాల్పుచుండెను. అట్లు వెంటనె మంటలు మింట నంటగా, నా నడుమ నొక్క కాలవ్యాళంబు చిక్కుకొని యెక్కడకుం బోవఁ ద్రోవగానక నూకానం జరుచున్న నశిజలం గని నేలెలుగున నిట్లనియె: “ఓమా క్షణశరణ్య! ఈయరణ్యంబు నలుచెనలుం గ్రమ్మి ముమ్మరమ్మగు జుట్టుకొన్న యాయెగలెం బడి ప్రాణంబులు గోలుపోవలసి వచ్చెఁగా యని నక్షణోపాయంబు తోడ కైవలంబుం బ్రార్థింపుచుండగా, నాచాటి వంశచరణంబున మయమున నన్నిహితండు నాడవు. ఈకాగత్యరణంబున నిచక్రవర్తిని కలదింపం దగు నీ యంతటి లోకోత్థుని నేరణంపెతిని. ఇత నా కేమి కొనవ? జాగుసెయక వేగ నచ్చి ప్రాణదానంబు చేసి పుణ్యముచం “మ్మ, నే విన్నవినఁ గల శంతయు విన్నవించితిని. నమ్మలు నమచ్చియు నాధాగ్యము.” అని మఱియు నీనాటికలంబు అగు నచలంబుల బ్రార్థింప, నాతిండు కుప్ప జంశువు ప్రంతరి హితము చూడఁగాక యగణ్యకాగణ్యంబున దాయకంబు లోపలు పూముల మెదలచు శరణ్యలోకంబు చేయుచున్న యాగముం గుంఁగొని, తనచేరిక కొలఁచుం దాతాత్మలో నొక కంచిన, కేలంగట్టి, యాక్షణిముగలు చేతం బుట్టుకొని యుపాయముగా నందిన, కలలో జూజువిడిచి, తోడనే మోడన్నం బగు నా పన్నగంబు నందినో, పనికి చుట్టచుట్టకొని యుండెనె. అంతి నా పణ్యాపవండు బల్లగా నందిని బుట్టల దీసి నూకేనిమము నొకపోట విడిచిపెట్టెను. మొక్కలలోను గుడి విడిగ లోను బడినట్లు తోడనే యాతాచు బుట్టొచ్చుచు నీచి, ‘ముఠమ్మలు పాములం గంటంబడిన తోడనే చొప్పు ముగసుగ. కాట్టి యట్ల మాకులం బు కల్లను మృత్యు

ప్రాయం లైనవారిం దొరకినపుడు దొరింపక విడువరా దని పలుకుచు, నాలుకలాల్పుచుం గవిసి యాతనిపైఁ బడి కఱువఁ బోయెను. అందుల కాతం డడలు గడలుకొన వడలుచుఁ బనిసర భరాభర దరీద్రార్థంబులు మాటుమోయ సఱచును సంచి నొక యూరిం బొత్తించి ద్వీక రము వెనుకయుఁ దాను ముందునుగాఁ బఱచు జూచ్చెను. ఆ చేరువ పొడలో నిదురించుచున్న గోమాయు వాయలుకుడు విని యులికిపడి లేచి వచ్చి, కణికిని వణిక్కిరోమణికిని నడుమ నిలిచి యిట్లనియె: “ఓ యురగరాజమా! ఏల యూరిక రోజుచు నీపాటుబోతు నెంటం బడి పగుగెత్తుచున్నాడవు? ఇంచుకనేపు నిలిచి నీవార్త నాలోడఁ జెప్పుము. నాచేత నగు సాహాయ్యం బున్నం జేసెదను. అనినం గృహహి తన యావన్మృత్యంతంబును బూన గుచ్చిన కీతిని వినిపించెను. అది విని యక్క-జంపడిన ట్లభిసయించుచు నక్క యిట్లనియె: “ఓమితమా! ఇప్పుడు నీవు చెప్పిన చరిత్రము విప్రసంభవాత్రముగా నేఁ జింతింపను. ఈసంచి యెక్కడ ? నీదేహ మెక్కడ ? దీనిలో నీవు నూలుట యెక్కడ ? నీవు చూడఁగోరునఁ బెన్దబొక డున్నావు: సంచియో పట్టు మన్న జేసెడు లేడు. నీ విందు మరిలఁజూచి చూపువఱకును నీమాట సత్యమని చిత్వసింహులను. అనుడు నానాగుఁగొ మహాన సంచిం బ్రవేశించి, తొంగింటియట్లు చుట్టఁ జూకుకొని లోపల నిమిషముండెను. వెంటనే యాపుగాలము మోమున కైవర్ణ్యంబు మిగులఁ బెడవులు తడుపుచు నిలుచున్న యావణిజునకుం జేసేగ చేరి యాసంచిముఠిని గట్టిగా దారముతో బిగింపు మని చెప్పెను. అతఁ డానకారము చేసి, తనచేతి బడియితో సంచిటొన గాలుగు మోఁచులు మోడి నింకనొకముచు స్వస్థిలోకమునకుం బుచ్చి, జంబుకంబుం గొనియూడి తనదానిం బోయెను.

కాబట్టి క్రమములు తమ కుపకారంబు చూపినవారికే యపకారంబుఁ దలంపెనని. అనితియ కాక, ముక్కు ముయొడం జేసె యుప

కారంబును నిసుకయందు రచించిన ముద్రయంబోలె జాలకాలంబు నిలువదు. మాన్దాలంబును ధర్మకర్తగా భావించి సేవింపబోయిన శతశంజలములకుం బోలె నమ కెప్పుడు కీడు మూడునో యని యెంచి, ప్రజలును నల్లునిం గొలిచియుండ నొడవడిరు. మీ కాకథ వాక్కు చెప్పద నాలింపుడు.

వింధ్యాటనిలో నొక వృక్షకోటరంబున జరకాలముచుండి కపి జలం బను పక్షి యొకటి కాపునం బుండును. ఒకనాటి సూర్యోస్తమయ సమయంబున మొలులుమొత్తమ్ములు వియత్తల మ్రొల్లఁ గాఱుకొమ్ముకొని కడవలం ద్రిమ్మించిన నొకజడివాన కురిసెను. ఆవర్షంబునం దడిసి తడిసి యాపులుంగు వేళకు దొడ్డి కేరశేఖయెను. అప్పుడు దీర్ఘకర్ణం ను కపి “కృండు భృశంబును నానను నాని యాశకుం తం బుండు తరుకోటరంబు చేత, కెమ్మదిగా నందు సుఖిని” చేయు చుండెను. ఇంతలో గపింజలము తన నివాసాన్ని స్వీకరించుచు జమ్మచీకటిలో వచ్చి లోన నిమరించు కుండేలుం గని యులించి కోపం బు గడుగ నిట్లనియె. “అది నాధమా! నీ నంట చేయియెడ వచ్చి నపు కావరంబున నాగృహం నిక్షేపించు”ని, విశ్మయముగా నియనించు చున్నా నపు. ఇక నైన నాల్గంబు చేయక నాల్గులు నాకు విడిచి యన లికి చెచ్చిపో. చూడు పోకుంటివా నిచ్చాణములు నీవి కావు.” అనిన గరువంబున శకం యిట్లనియె. “చాలుజాలు. నిజదండపుమాట లింత టితో గట్టపెట్టెను. దీర్ఘకర్ణునిముందరగా చిరంబులు నలుక వచ్చితిని? వాగ్దానంబులును కటాకంబులును గరువివరంబులును నెవ్వరు ముందు గా నాగ్రహించుకొందునో నాటికి వారివి గాని యెల్లకాలము ప్రశస్తి కముగా నొకరినొకరు గావు. మాటాడక పోపో, పో నొల్లనే నెయ్యెడ కై నం దగవుకు రా. పోదము” అనిన “వ్యవహారమునకు రమ్మ స్తువో రా నడవచ్చునా? ఈరాత్రి పుచ్చి కేగినం బోదము. అందాడె

గొంచె మోకపెట్టుము.” అని యాకొడవరాత్రి నెట్లో వేగించి తూరుపు తెల్లవాఱుడు శశంబును లేపి, దానితోఁ దగవునకుం బోదము నడుపు మని నాలుగడుగులు వెట్టి, యాపెట్ట మనవివాదంబు దీర్చగల వాఁడెవ్వఁడనిన పేర్ల కనుం డిట్లనియె. “నర్మదానదీతరంబున దధికర్ణం డను మార్గాలవల్లభుం ఁకొకడు గలఁడు. అతఁడు బహుకాలవృద్ధుఁడు; బహువ్యవహారివఱ్ఱ; శాంతమూర్తి, సధర్ముఁడు. అతఁడే మనచిక్క-వదలింపఁ దగినవాఁడు” అనినఁ గాఁబోలు ననియెఁడఁటి యాకపంజలము కుండేటితోడఁ గూడఁ గాల్చెనువునం జని చని మిట్టమధ్యాహ్నమున నా ప్లతోతు వుండు తావుం జేసెను. ఆహా! కాంబు చేయవలసఁ దల లుత్తరించుకొనిపోవునోటికే పాఁబు లెంతవార నులన నేరేరధారుల నెచ్చుకొనిపోవును గదా! అట్లా శశంబుంజలములు గవ్యధానంబుఁ జేరి, పురోధాగంబున వృక్షమార్గాలునిం గాంచి, కపటధార్మికుఁడును గేవల జరిరపూరితుండును నని యెఱుంగక యిట్లనియె. “ఓమార్తాలనాయకా! మాలో మాకు వివాదం బొక్కటి పుట్టి దానిని సర్వస్వరూపుల రిగు స్వామిసమ్మతిమునుం దీర్చుకోవలె నని నగుమారమునుండి యాశపడి వచ్చినవారము. మిమ్ముఁ డెప్పు కున్నుండఁజెట్టక నివృత్త పాతిముగా వేగిరము మావ్యవహారంబు తీర్చి మిమ్ము మానెలపులకుఁ జంపివేయుము.” అనిన నామునుసల్పిల్లి యిట్లనియె:—“అయ్యలారా! మీ రేమో మారమునుండి చెప్పుచున్నారు. జరాధరంబు నకుఁ జాంద్రాయణాదివ్రతంబులు తోడుపడఁ గృశించి యుండియ పటుత్వము లేగియున్నవాఁడఁ గాన నాశ్రివణంబులు మారమునుండి మీవాక్యంబులఁ దిన్నగా గ్రహింపనేరకున్నవి. మీరిరువురుం జెఱియొక చెనిచెంతి జేసి మీమీ వివాదాంబులఁ దేలుపప నుచ్చైస్వ సంబునం దెలుపునది. మా కనుష్ఠాననమయంబు సమీపించుచున్నది; మాధ్యాహ్నికంబు లోనరించి దానసర్వములు చేసికోవలెను. అము

నను నిగవు చీర్పుగలవా వెండిచెందనో యుండ మీరు వారి సేరి
గా చిని, నే నేమో స్వప్నపాతముగా దీర్చువాడనని విని కడువత్పుల
నుండి చచ్చియున్నవాను. అట్టి మి మూర్ఖులక యెప్పుట మమఃబోటి తప
స్సులకు ఫస్తింబు గాదు. శ్రావణములోనే యెల్లకాలము నుట్టికట్టికొని
యూగులాడఁబోము. కాలఫస్తియు వెంపెనప్పుడు ఫస్తి మొక్కటి చిక్క
నీలోకములోని చేవియు గూడ రావు. కాబట్టి యట్టి ఫస్తిమును మా
త్రిము నేమియూడెలు చచ్చినను జెడరాదునోక కాపాడుకొనుచు
రావలెను. ఇది యెంతయుఁ బట్టము; శత్రు మెప్పుడును దప్పరాదు.
సత్యమే సర్వవిధములకు చూలము. శత్రుమునకుఁ బోదు భూతద
యయు మిడవలెను. భూతిదయయే సమస్తఫస్తిను కు నుంకా
రము. తన దేహమున కక్కంబకము బోకినంతనె యెంతయు కలు
గునో యెల్లదేహధానిల నేర్పివేసెయు పట్టిదే కదా యని మొఱంగి
తత్త్వ తత్త్వమును హింఁకుని గడు దప్పగఁ జెప్పుంపుచుండును. క్రూర
కర్మమునిం బెఱుంగక దయయు ఫస్తింబును విడిచి దేహయాత్రా
మాత్రమునకై పోవతాంబు చేయఁ బాలుడనుచు. “స్వాశ్రితా
నన సమో నహి ధర్మ” యని వేదములు ఘోషించుచు గదా? కాబట్టి
యా శ్రితక్షణమునను సమాన మున ధర్మము మఱియొకటి లేదు.
వివాధం బగు బోధంబును మొట్టమొదట మొదలంట నున్ములింప
వలయును. ఎంత సంపాదించినను పాణావసానసమయంబున లోక
ములోని జేడైనఁ జలఁగట్టుకొనిపోదుమే? ఓమరాళా! పాపభూము
భం బున నూకలికాలంగున నీవెందటి వశవస్థలం గావించుకొని
యెందఱిచే నెన్నిదుష్కార్యములఁ జేయుచుచున్నావు? ఓహో!
సీతే! తలపునఁ బాడఁవంతనె నాగుండెలు పగులుచున్నవి!” అని
యన్నగ్గి పట్టి చల్లపిమాటలతో నల్లన ధర్మోపన్యాసంబులు సేయు
చుండ, న శశికపంజలములు విశ్వానముతో బిడాలమును బాదుంబోము

అందును అందుచేపులలోను దనతన వ్యవహారమును జెప్పకొనుచుండ,
పిట్టలేగవు పిల్లి తీర్చెనన్న ప్లా జరతమార్జాలంబు కాన్పితో నారెంటిని
జిక్కంటి యొక్కట మెడలు కొరికి చిత్రపథం జూనరించెను. ప్రాణ
ప్రమాణవేసి స్వశకపంజలములు: “అయ్యో! ఒక్కరాత్రి కెవ్వరు
పరున్న నేమి యని యూరకుండక లేనివాని వివాదంబు పెట్టుకొని తగ
వునకుం బావున మను చుట్టి యొకటి పుట్ట సుఖముగా బతుకలేక
వేకువజామునఁ బడిపోయెనట్టు లేచి అంతమారము పగులెత్తుకొనివచ్చి,
యీఖలుని నాశ్రయించి నీని మిథ్యావాదములు విని వృథా భ్రమ
పడి దుర్మరిణంబుఁ బెచ్చుకొంటిను. ‘పోరు నష్టము పొందు లాభము’
నన్న లోకోక్తి యెన్నఁ జేసె వ్యర్థ మగునా? వినాశకాలము సమీ
పించినప్పు డెవ్వరి యాలోచనలు నేల పనికివచ్చును? తా నొకటి తలఁ
చిన ద్రవ మొకటి తలఁచుచు. ‘అలాటలేఖా నచ్చుచు నీ మూతి’ యన విన
మే ? ” అని చింతించుచుఁ బ్రాణములు విడిచెను. మార్జాలమును
యశస్యునిగ అందుమూడుదినము లాహారంబు నెడకుకో నక్కఱ లేక
వానిని భక్షింపుచుండెను.

అప్పుడు చిత్రవర్ణండు నూరివచ్చిం పు ని, “మంత్రీవరా! నీవు
చెప్పినట్లు మేఘవర్షుని కుపకారాంతము చే చేయుదము. కాని మున్నం
దు చేయవలసిన పని నొకదానిం జెప్పెద వినుము. మనచే సక్రమంబున
జుంపఁబడిన కర్పూరద్వీపమునకు మరల నీమేఘవర్షునినే పంపుదము.
ఈతండు చని యారాజ్యమునం గల యుత్తమపదార్థములనెల్ల నిరాయా
సంబున నిచ్చటకుం గొనిరాగలడు. అప్పు డా తెచ్చినవానిలోఁ
గొన్ని యపూర్వవస్తువుల మనయీపులకుం బుత్తము, కొన్ని మేలి
వస్తువులు ప్రకృతివర్గంబున కొనింగుదము; మిగిలినవానిని యధే
చ్ఛముగా మన మనుభవింపఁగలము. ఆపయు నిష్కంటకముగా మన
మే యొకకాలముఁ జలనంబు లేకుండ నాదీని దొరతనంబుఁ జెల్లంపఁ

గలము.” అను రాజనచనంబులు విని నవ్వి మారదర్శి వినయ విధేయత్వంబులు కాన్పింప మెల్లగా నిట్లనియె. “దేవా! అనాగతకార్యంబుల దలంచి సంతోషింపరా దని నయవిదులు పలుకుదురు. మనోరథ రాజ్యపాలనంబున నానందించువాడు కడపటఁ బేలసిండ్కికంఠం బగులఁ గొట్టుకొన్న మేదిసేదివిజునివలెనే విషాదంబు నొందును. ఆకథ విని పించెనను. వినుండి.

అయోధ్యాచగరంబున దేవశిర్మ యను బ్రాహ్మణుఁ ఁకొడుగలఁడు. ఆయహీనుడు మహావిషువత్సంకాన్తినాఁడు మఱియొక విప్రునియంట త్రాదమునందు నిమంత్రితుడై, యొకప్పు ఘృణితరావమును దానముగాఁ బ్రసాదించెను. అందున కాలఁడు డెందంబున నమందానందము కంది, మూలకృష్ణుటముం గొని యున్న కరుడెంచుచుఁ గడువార త్రాదభోజనంబు చేసియుంటఁజేసి నడవఁ జాలక యాయాస పడుచు హస్త నిమరుకొనుచు మెల్లన మార్గంబున నొక కుంభకారుని గృహంబు చేరి యరుగుమీఁద దొంతరలుగా నిశన కడవలకడఁ దన నీరుకావిదోవతొం బఱిచి, తలకుఁ జూట్టిన యంగవస్త్రము తీసి చుట్టకుదురుగాఁ జేసి దానిఁను నిశ్చలభాండంబు నిడి, సక్తురక్షణారంబు దక్షిణ హస్తంబున దండంబు నొకదానిని ధరించి, యెడమచేతు తలగడగా నిడుకొని యాపంచెమీఁద శయనించి, కన్ను లరమోడ్చి మితిమీరిన కోరికలు కోరుచు నిట్లు చింతించెను. “ఈసక్తువును మంచివెలవచ్చినప్పు డమ్మి యొకపాడిమేతను గొనియెదను. అది యేటెట టెండేసిపిల్లలఁ బెట్టుచుండును. అవియు వానికిఁ బుట్టినవియు సంవత్సరక్రమమునఁ బెరిగి కొన్నిహాసములలో బహుసహస్రము లగును. అప్పుడు వానినన్నిటిని విక్రమించి నూలుపాడిమొదవులఁ గొందును. ఆధేనుశతమును గతిపయ్యాబ్దములలోఁ బెక్కుమాడల సేనును. అవి యన్నియుఁ గాఢకమమున మందలు మందలుగా వర్తిల్లి,

దొడ్లు నిండిపోవును. ఆవల వానిలోఁ గొన్నింటితో విరివిగా వ్యవసాయము సాగించి, పొలములలోఁ బండినపంటలలోఁ గొంత విక్రయించి లక్షసంఖ్యలధనము నార్జించెదను; మఱికొన్ని కోడల నమ్మి సామ్రా కూడఁబెట్టెదను. ఆవిత్తముతో నత్తటి నేను గోటీశ్వరుడ నగుదును. ఆసిమ్మట మూలంబు నేమూలంబు బాదినను కొక్కము వెక్కసముగా మూలుగుచుండుట నెఱిగి యెల్లవాచును నాకు 'మేము కన్య నిచ్చె. గము మేము కన్య నిచ్చెన'మని యింటిచుట్టును దిరిగి పోవుచుండురు, అందులోఁ గులగుణరూపసమన్విత యగు నొకతన్ని పెండ్లియాడెదను. ఆ లలనవలన నాకు మారునిం బోలు కుమారుఁ డొకఁడు కలుగును. వానికి మాసోమశర్మ పేరే తప్పక పెట్టెదను. గృహకృత్యవిర్వహణ యర్హత చిత్తంబున గాసుందరి నందను నెత్తుకోక నాముందట విడిచి పోవఁ గోఁంబు పట్టలేక నెనుకపాటునఁ బోయి యామగున నీ లగు డంబుననే నాలుగడపు లడఁచెదను." అను సమయమునఁ గొంచెము నిద్ర వచ్చి టెప్పలు వాల్చి నిద్రముగా. భార్య వచ్చి మ్రోల నిలుచున్నట్లు కలవరించి, యాగ్రహంబునఁ దనకుడిచేత నున్న దండముతో గాసిండికుండను భిన్నభిన్నములుగా గొట్టెను. కట్ట విసురునప్పు డాపట్టలలోఁ గొన్ని యీచేయ నున్న భాండపంతులకుం దగిలి గొన్నికుండలు సగిలిపోయెను. ఆచప్పుడు విని యదరిపడి లోపలినుండి కుమ్మరివాడు పరువెత్తుకొని వచ్చి యీ నెడఁగుబాపయ్యకు నాలుగు నామమాసంబు లప్పించి, వడివడి నాపుడమివేల్పును జావడి నెడల నడఁచెను. కాబట్టి యెందును రాబోవు కార్యంబులం దడవికొని సంతోషించువాడు మున్నున్నదానిం గూడఁ జెడఁగొట్టుకొనుటయె కాక, సరివారిలో మీఱు వడయును.

అప్పుడు మయూరసార్వభౌముండు మంత్రిం జూచి యిట్లనియె.
 "మూరదగ్గి! నీ వీవఱకును వచ్చియించిన దంతయు నాదరణీయం బును

యున్నది. నీమాటచొప్పున మేఘురద్ధుని రాజ్యంబునకుఁ బట్టంబు కట్టఁ గూడమికి మేమును నొప్పుకొన్నారము. ఇంక కర్పూరద్వీప పరిపాలనంబునకు మనవారిలో నేరీ నియోగింపవలెనో వాకునిప్పుము.” అనిన మంరహంబులు గావించి, సగౌరవంబుగా పారదర్శియి ట్లనియె.

“దేవా! మన మిప్పు డాహిరణ్యగర్భుని బరాజయంబు నొందింపఁగలుగుట మామోపాయముచేతఁ గాని, నిక్కంపుఁ జారువంబు చేతం గాదు. అతఁడు మహాసత్వసంపన్నుఁడు; ప్రచారంజకుండు; అసమానమానమహితుండు. కావున నీయవమానంబున కోర్చి యాతం డూరకుండువాడు కాఁడు. ఉన్న ట్లుండి యెప్పుడో యేమిఁబాటుర మనముం దిది వగఁ దీఱుకొన నమయంబుకొనకుం బ్రతీతింపుచుండును. అతని మంత్రియు ననన్యసామాన్య శేముషీహితుండు; సర్వం కమస్త్వై గలవాఁడు! సాజన్యసన్యుఁడు; ప్రతాపదీప్తిండు. కాలచోదితుం డయి వెనుక నుండవలయుననినాదరంబు నేము టంజేసి యీమేఘవర్ణున కండుఁ జేరంగలిగెను గాని, హిరణ్యగర్భుం డప్పు డాతనిమంత్రిని నమ్ముకొని ప్రవర్తించెనేని అంతకుముంద మన పెక్కడ నుండవలసివారమో దేవరయే యూహింపఁదగియుండును. వెనుక నుండి నమ్మి భంధియున్నవాఁ డవుటఁజేసి తొంటి యెక్కినాఁడుండక నొక జాగరూకతతో మంత్రివాక్యములనే నేన వ్యాములనుగా మన్నించుఁ గాన, ముందు మరమాట లేమియు నాత నికడ నాగవు. ఇంతియ కాక రాజ్యోవునది నర్హకాలము. జలపక్షు లగుటం ది సూతసి పైకికనికాయం బన కది యాలంబున కనుకూల కాలంబై చూపును. కలపం లగు మనశ్శమువాదికో నర్హకాలనిం బులు వచ్చెను అత యు కాఁగలదును. కాఁగల్గి హిరణ్యగర్భునితోడ నుం ఁ గావించుకొని సూతసి నాజ్యం బాతని తొనంగుట సమాచితకార్య ము. హిరణ్యగర్భుని నంగరంబు జంపితి పున్న సత్తియు దివళికే

వచ్చియున్నది. దానంజేసి యిదే దేవరక్షి లోకంబున శాశ్వతంబుగ నెలకొనఁగలదు. అంతకన్న మనకుఁ గావలసిన దేమి? హిరణ్యగర్భంబు దేశకాలానుకూల్యంబు తెఱిం గెఱింగి మరల సంగరంబునకు రాక తక్కుఁడు. పరమర్థభేదనోపాయధానేయుం డగు సర్వజ్ఞుని బుద్ధిసంపదకుఁ దోడు సహాయసంపదం గూడఁ బడసి దడంబులతోడ దాడివెడలి మనఁ దొడరు మరాళరాజున కాజుచ్చి నొచ్చి యోడి దిగ్దేశముల వ్యాపించిన యశస్సును గోలుపోక నిలుపుకొనుట యుక్తము. నేఁ జెప్పవలసివది చెప్పితిని. ఇదే దేవరక్షువును.” అనినఁ బక్షపక నవ్వి బలదర్పంబున నాతనిచూటలు పాటింపక శిఖిండ్లందుం డిట్లనియె.

“నీ వేమో లోకములో లేని యాహల నెల్ల నల్ల సేప్పుమెయి నిరూఢారముగా నాకాశహర్యమును నిర్మింపఁ జూచుచున్నాడవు, కాని యది యుక్తిమారుతంబు లొడునకుం గడలక నిలువనేరదు. సంగ్రామంబున సర్వంబును భోగొట్టుకొని ప్రాణమాత్రావశిష్టంబై యోడి పాఠిన హిరణ్యగర్భం డెక్కడ? సంగ్రామవిజయగర్వోన్నతి న్మాటలు లేక మలయుచ్చు చిత్రవల్లుని నాతండు భండవంబునందాకి మానప్రాణంబులు గోలుపోక నిలిచి గెలుచు టెక్కడ? ఈమాట లెవ్వరైన విన్న నవ్వదురు. బాహుబలంబున నాశించుకొన్న నేల నాచికోలేక నిష్కారణముగాఁ జేవిడుచుట వీధస్మింబు గాదు. రణవిజితుం డగు హిరణ్యగర్భం డిష్టము నాచేతితోనివాడ. ఆతని నాతనిరాజ్యంబును నాయుచ్చవచ్చివల్లు చేమఁగలవాడను. నీ విదేవేయి చెప్పనను రాజ్యంబు విడువఁగలవాడను గాను. ఇంక నీవిషయమున నీవు నాతోడ నేమియుఁ జెప్పవలదు.” అని వీరగర్వంబునఁ గొలుపు విడిచి లోపలి మందిరంబునకుం జరియెను. అంత మంత్రి మొదలగువారును దమతమ నెలవులకు నెరిగిరి. నేనును దేవరక్షు వా

విశేషంబులు విన్నవించఁ గ్రన్ననఁ జరుడెంచితిని," అని ధవళాంగుండు సర్వంబును నివేదింప, రాజానుమతంబున సర్వజ్ఞుం డాతని కిట్లు నియె "ధవళాంగా! నీవు మార్గాయాసంబునఁ గడు బడలియున్న వాడవు. ఇప్పుడు గృహంబునకుం బోయి యలసట వాటికొని, పిమ్మట నెమ్మదిగా మఱియొకసారి దొరివారిని కందర్శించుకొమ్ము. నీకు మేము మిక్కిలి శ్రమ యచ్చివారము. నీస్వామిభక్తికి గార్యవిధానావకత్వంబునకును స్వామియు నేమును స్వాంతంబున నెంతయు సంతసించివారము. నీ వింకఁ గాదు నిమ్ము." ఆచి వీడుకో లిచ్చిప, నాజకంబును మనంబునఁ గలింగు నమంబును భయంబును గనురజేసికిని మంత్రికిని మొక్కి తనముక్కకుం జరియెను.

ధవళాంగుండు నిజనుండిరంబున కనిగిన యనంతసింబున హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితోడ నేకత ముందీ, కార్కాలోచనం బడినఁ బ్రసాద యిట్లుచియె మన మిదివఱకే పవరింపిన నోటనడి వాసి చెడియున్న వార మగుటండేసి, మన డావిరోధివరూఢులంబులు నెక్కటిం దాకి వీరక చెడక నిలువ జాలము. అనినది యగు విరోధిని స్థానింఁ దలంపుకొన్నవాడు అంతకంత జలవంతునితోడఁ బోరాడంబు వాటించి మామేటిమగసిం దన్నుకొనిపోసికి జేరఁ దవలయు నని నీతి విద్యావీరులు నలుకుదురు. గంధగజుం బుచ్చునోడ నగులుకొన్న పుడు గంధగజుం దేవనైవలెను గాని మూడని ముక్క ముక్కగఁ జిమ్మగంబుచేతఁ గాఁచెను. సింహశ్వేద్యాగాధుం డగు మహాబలాధిభావ గారకులనఁ జూచు మనకుఁ బరమమిత్రులండు గలదు. ఆతనివారి కిష్టండు మాత్రమి బంధు, జంబూద్వీపంబునను దండునడలి మనకుఁ దోడు పుడవ వేడుకొనవలయును. ఇప్పుటి కిదియ గాకుం జూడ నవశ్యక ద్రవ్యంబుగాఁ దోడుచున్నది." అనిన నాడును గడు సుఖి మంత్రిం గొనినవాడీ, తనకుఁ జారంబున వేగంబు సుగుర్తంబుగా

నొక లేఖ లిఖించి, పదిలంబుగా ముద్ర వైచి, విచిత్రుని డను బకంబును రహస్యంబుగఁ బిలిపించి యాలేఖ సతనిచేత నిచ్చి, సింహాశ ద్వీపంబునకుం బుచ్చెను.

అంత నచ్చటఁ జిత్రవల్లండు మఱియొకనాడు నిండుకొలువునికి నానావిషయంబులు ముచ్చటించుచు, ప్రపంగవశంబునఁ గర్పూరద్వీపముమాట వచ్చి మేఘవర్షనితో నిట్లనియె: “ఓయీ! మేఘవర్ష! నీవు బహువారములు కర్పూరద్వీపమున నుండి వచ్చితివి గదా? హిరణ్యగర్భుఁ డెట్టిగుణములు గలవాఁడో యాతనిమంత్రి చిత్రవల్లభునితో నీవు చక్కగా గ్రహించియుండువు. కాబట్టి వానినెల్ల మాకడ వివరింపుమా మాత్రము,” అనినఁ గాకరి నిట్లనియె: “హిరణ్యగర్భచుహారాజు మహాశయము, శత్రువులకు, భాగరూపుడు, మంత్రుల శత్రువులకును శత్రుచిహ్నంబుల సమముడు. పెద్దదత్తనంబున నాతనితోడ నిడుగు ప్రయోజకుని నొంపొక్కరిం గానము.” అనినఁ జిత్రవల్లండు తల యూచి మందహాసపూర్వకంబుగా నిట్లనియె. “అంతటి మహాశయం దగుటచేతనా హిరణ్యగర్భుడు నీచేత సంత సులభముగా వచ్చెను. దయ్యెను: ఏదెద? ఇకఁ గొంత చెప్పుమా?” అనిన వాయవముఖ్యుం డిట్లనియె: “విశ్వాముతంబున నేమఱియున్నవానిని వంచించుట యొక ఘనకార్యము కాదు. నమ్మకము చేతఁ దొడఁగింపఁ నల నిడుకొని సుఖముగా నిరుంచుచున్నవానిని గొంతతోయుట యొక పోరుష మగునా? నెల్లని వెల్లనిల్గును దెల్లని వెల్లఁ గాలును ననుకొను నమాయకులు తమవలెనే లోకములో నెల్లవాగును సత్యవాదులును సన్మార్గియులును నిష్కలములును ననుకొంచును. లోకంబు నందు మాములును మర్మములును సెఱుంగరాకుండఁ జేయుమొందు దుర్జనులు చెప్పి తేనెమాటలకు మోసపోయి ప్రధమమున వారివలలం దగులుకొందురు. ఒకటిచెందుమాట లనుభవ

మునునమీడటఁ దరువాతి విషయములలో మిక్కిలి జాగ్రత్త గలిగి యుండురు. ఎవ్వరైనఁ గొత్తగా వచ్చినవానిగుణంబు లిట్టి వని వానిమాటలనుబట్టి నిశ్చయించుకోవలెను గాని మనసులో నే మున్నదో లోపలఁ జొచ్చి చూడ లేని గదా? పూర్వ మొక యక్ష్మిఁనుండఁ కొందఱు ధూర్జలచేత మోసపుచ్చబడలేదా? దేవర కాకథ విని పించెదను వినఁడు.

బ్రాహ్మణుడు పరిమళాంధసుఁ డొకఁడు తన యధ్వరార్థంబు నల్లమేక నొకదానిం గొని మెడకుఁ బగ్గ వగ్గలముగా బిగించి మించు వేడుకతోడ నింటి కీడ్చుకొని పోవుచుండెను. త్రోవలో నొక చెఱువు గట్టుమీఁదఁ గూర్చుండి చూచి దుర్జయంబునఁ గొందఱు దుర్జయంబును గాఢేయవలె నని తలంచి తమలోఁ దా మిట్లు చింతించిరి. “ఈధరామరుం డడ బలిసిన మేడప తుం గొనిపోవుచున్నవాఁడు. ఒక్క నిమ్మ మిచ్చి కొంద మన్నను మర కిట్టి క్రొవ్విసది సాధారణముగా దొరికదు. ఈనైదిశిఖామణి నేలాగున నైన వంచించి యాఘాగంబు నిప్పు డపహరించితిమేని, వారముదినములవఱకుఁ బుష్కలముగా మన మనన్య పేక్షంబుగ మాంసభక్షణంబు సేయవచ్చును.” అనునెడ నొక ధూర్జుడు నడుమ నడ్డము వచ్చి యిట్లనియె. “ఈబ్రాహ్మ ణుడు పిశాచమువలె బట్టుకొని యేమిటక యీమేడం గొంతున కురి పోసి ధరాపరాగంబు కేగ లాగుకొనిపోవుచుండఁ, బట్టపగలు నట్టనడువీధిలో మన మెట్లు దీని నెత్తుకొనిపోయి ప్రజలకన్నులు గప్ప గలము? రాజభటులును భయంకరు లును యమకింకరులవలె దండ హస్తలై యూర నెల్లడఁ దిరుగులాడుచున్నారు. మనల నొకవేళ టొంగల మని పట్టుకొనిపోయి, చండశాసనుఁ డగు రాజునెదురం బెట్టినఁ గ్రూరశిక్షలకుం గుఱి కావలసినచ్చును. దైవ మిచ్చిన మాత్ర ము సుఖముగఁ గుడిచి కూర్చుండ లేక తలకొవ్వి యత్యాకరణంబు

నకుం జొచ్చితిమేని, మన కందఱకు నేకకాలంబునఁ గాలంబు చేరు
వగును. ఈవ్యర్థప్రయత్నముచే మన కవమానం బగుట దక్క నభిమత
కార్యసిద్ధి యొకవ నేరదు. నాబుద్ధి విని యింక నీప్రయత్నంబు మా
నుడు.” అనినం బకవక నవ్వి, బాల్యమునుండియు మోసపుటనుల
నాటిజేతిన యె ‘వృద్ధవంచకుం డిట్లనియె:— నీకు లోకానుభవంబు చాల
మింజేసి బేలతనంబున బాల్యవాక్యంబులు పలుకు చున్నాడవు. నిజ
ముగా నావంటి ప్రాణుడు దలచుకొన్న నీయల్పకార్యంబు సాధిం
చుట యెంతవని? ఫలాదునైనను మోసపుచ్చి యభిమతంబు
తుదముట్టించెదను. చూడు మే నిదె నీవు చూచుచుండ నాశక్తిచేత
నీమేకపోతును గుక్కచు జేసి తీసికొనివచ్చి మీ కందఱకు గాంక్షలు
దీఱి దీనిమాంసంబున విందుచేసి మీచేత నిష్కడ మెప్పించుకొందును.
తోల్లంటికాలంబున నొకమర్కటంబు మకరంబుచు మోసపుచ్చి
కాదే తనప్రాణంబులఁ గాపాడుకొనెను. మీ కక్కడ వక్కాణించెదఁ
బక్కఁగా వినుండి.

పశ్చిమసముద్రతీరంబున నుండు నడవియందు బలవర్ధనఁ డను
ప్లవంగపుంగవుం డొకఁడు వసియించుచుండును. ఆతండు వార్ధక్యం
బున హీనసత్త్వం డగుట చూచి యాతని జ్ఞాతులు సర్వముం దోచు
కొని యిట్లు వెడలనడఁచిరి. బలవర్ధనుండును నడవులపా లును పోయి
పోయి, తపతీనదంబుతీరంబున ఫలభరితంబై యున్న యొక్కమేడిచెట్టు
నాశ్రయించి, తత్ఫలాహరింబున శరీరధారణంబు గావించుకొనుచుం
డెను. ఇట్లు ఫలమాత్రమునఁ బ్రాణభరణము చేసికొనుచు నాయు
దుంబరవృక్షముమీఁదఁ జిరకాలము నిర్విచారముగా నుండి. యొక్క
నాడు పండ్లం దినుచుండ వలకేలం బట్టుకొన్న పండు ప్రమాదవశేంబు
నం జాతి నీరంబులం బడి బుడబుడ శబ్దం బొక్కటి పుట్టెను. వానర
మున కానినదము శ్రవణానందముగా నున్నఁ డన మర్కటచేష్టలు

బయల్పడ గుండ్లనుం డవారిగ వాంఛోపల ఫలములు నడవేయఁజొచ్చెను. పైచెవలను నావేళనె ఛాయకులు వచ్చి చెట్టుక్రింది నీడంబండుకొనియున్న శ్రీకచంబు మకరిం బొకపండు కొని చప్పరించి జిహ్వా క్రిందగా భక్షించి సుదీమరిగి మఱియు నోరూర వాసంము రాల్పు ఫలముల నెల్ల మెల్లమెల్లగానాలుక మిన్న దున్న నాగరింపనాగెను. ఇట్లు ఛాయకపరిజేసి యామొలలి మునికోటితో ప్రైత్తి చేసి కొని, యెలువ వాకలియు వజ్రచి యాబలిశలం నిలపెట్టక నెలల కొలంపి నిచ్చటకే కాటక్షము చేయుచుండెను. అంత గృహంబున నాతని గృహిణి మస్సకంబు పతివిరహంబునకుం వాళఁజాలక పెనిమిటిం దలంచుకొని యుక్తవృత్తిములు చేత్రిముల నీగు సంతతధారిగాఁ గార చేప్పుచు, నొక్కనూరి పిలిచి ప్రాణాధాయకుని వింపిన కారణం బాపిని యాతని సుఖవార్తలు తెల్పుచేసి మఱం బ్రాణంబుల నిలుపు మని హానిపింబులఁ బ్రార్థించెను. అమాతీయు సతీరయంబునం గనలి వెనకును వచ్చి యామేషిచ్చెన్నీడను గోతితోఁ గూడ నుండి వేడుక మాటలాడుచున్న క్షణచునిం జూచి పోయి, దీనానంబుతో నామానినియడుగులం బడి, “మగువా! నిమగఁ డొకకోటిముగుడం దగులుకొని మగుడ నెవ్వరకు రాజులకున్నా” డని, ఉన్నది కొన్నియు లేనివి కొన్నియుఁ గల్పించి గుడ్డనిగు గ్రుక్కుకొనుచు వినిపించెను. పతి యొందొకసతిం దవిలియున్నాఁ డన్నపలుకులు ములుకులవలెఁ జెనివి బడినమాత్రమున నుల్లము ఝల్లన నెల్లఁబోయి యల్లనఁ జేలిపొంది యామొసలిచెలువ చెలువునడతం దడవి మన మెరియ వెచ్చనూర్చుచుండెను. ఇచటఁ గ్రకచుండును మాతీక యేలేంచి దవ్వల న్మగుషివోవుట మారిమునుండి పొడగని గుండెలు తటతటం గొట్టుకొన, అది సదసంబురకుం దని తనపూర్వ గామినితో నేమిచేరములు చెప్పినో యని యచట సిమిషమునఁ గాలు నిలువక, వడివడి స్పంగడికాని

వీడుకొని. యింటి కేగునప్పుడు నూన్యహస్తములతోఁ బోగూడ దని చేదీయకు నూడిదగా నీడఁ గొన్ని మధురతర పరివర్తనలంబులం గొని హుటాహుటిన జనియెను. ఈలో నామకరాంగన తన చెలులవలనం బతి రాక మున్నుండ యెఱింగి, చెలికత్తియలు సూరెలం జేరి విలపించు నుండ, మూసికన్నులు కైవక పడియుండి మూలుగుచుండెను. క్రకచుండును దారం దారించి కాంచి హృదయంబు పగిలి, నోరు గడ్గ నికం నగులునక బడఁతిం బిలిచి యబ్బ్రతివచనం జను, తత్తరంబున నిది మే మని చెలికత్తియల నడిగిన నత్తరంబు లిట్లనిరి. “నీవు వెనుక మఱచి, పొయినచోకగాఁ బోయి యింటిమెన్దఁ జెండ్ల మే మయినను పరే యనుకొని కలుగింపములనుండి పొత్తిగా నిల్లు తొక్కి చూడకుంటివి. నీ నదిగిన మునుపటివలెము మొలలుకొని నీభార్యకుఁ నీతినివ్యాధి పట్టు కొని దివదివక్రమయిన నోగము ప్రదిలి నేటియుగయముచుండి మాట నడిఁగెనునది. తెల్లలు కడఁగినది మొలలుకొని రాత్రీయనక పగ లునక తిరిగి కన్నకన్నవారి కాన్పెట్లం బట్టకొని నా ముగ్ధకు వెనుక ముంగులు చూడక మేము మాచేతనమున పని లోకములో లేని సిద్ధా యగముల నెల్ల న కటి కా పని యొకటిఁ బోయించితిమి. ఆడువార మింతకంటె పని చేయగలము? నేను మందులెల్ల నేమూలఁ బడుచున్న నో కాని భేద ములను గూడ మగపడ లేదు. మందులు పోసిపోసి విసిగి నైవ్యలు కడచితప్ప మొకటి చెప్పిరి. కోఁతిగుండెకాయ నేమిత్తము చేత నైన సంపాదించి దానిని బొలతో నాలుగుదినములు సాయం నమయమున సేవించును వచ్చిన నోగము నిశ్చేషము యీముదిత బ్రహ్మకగల దినియు, భేకున్న జీవితాశ వదులుకోవలసిన దనియుఁ దెలి యుం చెప్పిరి. చెడఁగాఁ చెడఁగాఁ గాపురములు గావు. మేము చెప్పవలసి నది చెప్పతిమి. ఇంక ‘పాల్లు పడి వానరహృదయము తెచ్చి భార్యం బ్రతికించుకోనానో మీఁద నీయిష్టము.” అనినం గొంతపడవు నిశ్చే

ప్రీతిఁ దొని వితాకు గడిసియుండి, యేమియుం బాలునోక యాకనంబు వంకఁ బెరికించి పోవరివిధంబులఁ జూతించి తల పంకించి, యెల్లఁడు బోక తీత దని నిశ్చయించి, చారికడ నోరు మెవల్పుచేక కదలి చనుచు మార్గం బున నిల్చి చింతించెను. “ఇంట భార్య చూడఁబోయిన వచ్చెడుప్రాణముతోను నేమెడుప్రాణముతోను మన్నె. వైద్యులో యసాశ్వ మయిన యోషధముం దెప్పు. సాశ్వ మయ్యెం నే వెయ్యనిం బోయించునంటికి వని శుద్ధియ. బలవర్ధకుండు నిక్క గాకు మఱియొక్క కోటి యొక్క కలఁ జక్కును? వానరిహృదయ మెత్తెఱంగునఁ దెల్పును? నేక గూయవర్ధులొ మన్నె కన్నతాంగి కల్లు మందు నేముకి బలవంత ముగాఁ జంపికో న్నెను? భార్యనిమిత్తము మిత్రినోహము చేయుట తగ నగునా? కా దని మొప్పకొందిన నిష్కారిణముగాఁ బండువంటి కాపురము కూల వోవుచున్నది. మిత్రివర్ధంబు మదితంబులతో నెల్ల దురితింబు; బాదు తన కాయంబుతో న్నగం గుటంజేసి యాలిం గోలు పోవుట యాత్మవర్ధంబుకంటెను బలవంతం. బోకములోఁ దన్న మా లింకకము చేసె గదా? సూక్ష్మశ్చిత్త వ్యచారిం బునని ప్రాణంబులు గొని యెవఁ దాజేయ ప్రాణతాణంబు గావించి యెల్ల నిలువఁ జెట్టుకొనుటయే యుచితము.” అని కృతనిశ్చయం దొని పదియడుగులు నడచి యంతటి చాంబుల కొడగట్ట నొకఁబ్బయి మన నొప్పక డోలాంబోదంబు నెండఁ గ్రమ్ముకఁ గొంతవడి విచారించుచు నిలువంబడి కడకుఁ బోవచ్చెముం దెట్టి బలవర్ధనవర్ధనోగంబున నేగు పంకించి చెవికాసిం గని మానవచరవల్లభుం డిట్లనియె: “మిత్రిమా! చిత్ర మయ్యెడును. కృతయుం బూడ నేమకపడి గడియ కిందట నె చని యంతలో నేమి పొందవచ్చినాడవు? నిరాకరుం గని కారిణము పాలు ప్పము.” అని నా క్రంగి వక్రంబుగా నవ్వి యిట్లనియె: “నిచేత ననుగాతుండ ను మందరింబుకుం జని గానుండుం గని యమందా

నందంబున నీ విచ్చిన స్వాదుఫలంబుల నొసంగిన నంతరంగబునఁ బొంగి యాయంగన కొన్ని మెనంగి, వానిరుచి కచ్చెనువడి “యీపం ద్లక్కడివి? వీని నీ కిచ్చిన పుణ్యాశ్శుం డెవ్వఁడు ? నీ విన్నినాళ్ళదాడ నెక్కడ మసలి తివి? చెప్పు” మనిన, చే నిట్లు చెప్పితిని: “తనతీసదియొప్పున నుండు మేడిచెట్టు మీఁద బలవర్ధనుం డచుతపిచరస త్తముం పోకఁడు కలఁడు. ఆతఁ డనిదస్య చరితుఁడు; స్నేహపాత్రుఁడు. గాకుం బరమమిత్రుఁడు. ఆవయాళుని యాదరణంబుల నమస్తము మఱచి యాతనికడ సభూర్యసుఖం బను భవించుచు నిందాడ వనలి గాతే కుంటిరి. ఆమహామహుడు నన్ను సాంత్యవచనంబుల వీడుకొలిపి యన్యుతోపమానంబు లగు సేకలంబుల నిచ్చి నీమొద్దకుఁ బుచ్చెను. అని నియుపకారకృత్యంబులు స్తుతిపాత కుగతిం బొగడి నీపుగుణాంపదను సహస్రముఖంబులఁ గొనియాడితిని. నీడలియ బాకలుకులు చిని నన్నుఁ గిడిసి ‘ఓయి ! కృతిఘ్నుడా! సుహృత్తిముఁ డైన యీవచచరోత్తముని నీతోడ గూడ మనభవమునకుం గొని వచ్చి మనపాలిటి వేలుపుం బోలె బూజించి జన్మసాఫల్యంబు గాంచక మీఁచెట్టమీఁద నొంటం దిగవిడిచి నచ్చితివే? ఇప్పుడ పోయి యాకపకుల గామునికి నొచ్చె క్కని మ్రొక్కి మ్రొక్కిడకుం దోడిదెచ్చి ముఖి నాతోడ మాఁగఁడుము.’ అని పలికి న నిచ్చటకుం బంపిన నిన్ను వెంటఁబట్టుకొని పోవచ్చితిని. నాప్రాణం బంగీకరించి వేగమ మనీయా గారంబునకు నిచ్చేముమా. పోనిము.” అని యాకపమాన్యుండు నివ్యావినయంబులఁ బలికిం గానానరవనిండు నెయ్యునిమాట క్షణ మాడ లేక నియ్యకొని యుట్లనియె: “క్రకచా! నాకు నీయిట్లు బొత్తియిట్లు కాదు; నీయగారంబున కుదించి నీవలని సత్కారం బులం బడయుటకు నా కేమియు నష్టంకి లేదు కాని యొక్కప్రతిబంధము మాత్రము కనఁ బుడున్నది. నీను వనచనుండ నయ్యును నీవనంబులనె చరియింపఁగలను గాని మీ గుండు వనంబులఁ జరింపఁజాలను.

మీగృహంబున కెట్లు రాగలుగుదునో చెప్పుము.” అనిన మకరంబు కరంబును మిమ్మువంక జూచి యాలోచించి యిట్లనియె; “నే నంత విచారింపక నీన్నుఁ బిలుచుకొనిపోఁ దలఁచినవాడను గాను. నాముల్లు నీకు రారానినోటు గాదు. మే ముండునది యాయేటిలంకలోని యొక సుంవరమందిరము; దానిచుట్టుపట్టుల శలవృక్షము లనేకంబులు గలవు. అదీవి మానోజ్ఞకం బే మని చెప్పుదును? అది భూతలస్వర్గంబునాఁ జూడ్కికి వేడ్కగొలుపుచుండును. జేపుచు మాపుచు మామందిరంబున సపర్య గొనుచు నిచ్చవచ్చిపల్ల జెల్లు చంకు విహారంబు సలుపుచుండ వచ్చును. మార్గంబున నీ కొక్కయపామంబు గలుగకుండ నిమ్ము నావీపుమీఁద నెక్కించుకొని యుపాయముగాఁ గొనిపోయి మా యా వాసంబుం జేర్చి నీచెలియ లత్యంతతాత్పర్యంబున నావహించిన శాకపాకంబులతోడి భక్ష్యంబు చుపాయనంబు చేసిన. నీసోదరి మనరాక కెదురుచూచుచుండును. సమా పోయవలెము. అనిన మామ మాటాడక యాకీశలోకేసుండు వృక్షవనీశ్వరం డయి కృకచుని వీపునం మీఁకెను. మాచుటయె తడవుగా మకరంబు సుకరంబుగా వాసరంబును వెన్నున నిడుకొని చరుచుఁ వెన్నునఁ దనలోఁ దా నిట్లు పలుకఁ జొచ్చెను. “అయ్యయో! ఎంత దారుణకర్మంబు గావించఁ జూచుచున్నాడను! ఒక్కఁ గూఁడుదాని నిమిత్తము నిమిత్తముగ దోరించి ఘోరపాతకంబు కట్టుకోవలసివచ్చె గా? ఇద నే నేదుర్గతికిఁ బోవునో యెఱుంగను. ననువంటి గుప్తాత్ము లెం దైన నుండురే? దైవమా! నే నేమి నింపలపాలు గావలయునో?” అని యీరెలుంగున ననుకొనుచు భిక్షువృత్తయందుఁ జరుచుండగఁ గరివసుం డించుకగ్రహించి “మిత్రుడా! ఇప్పుడు నీమోము జూడఁ జూడ నొండొక విధంబుగాఁ దోచుచున్నది. నీయందు ముం గున్న యుత్సాహంబు గానరాదు. చిత్తంబు విచారాయత్తం బయి తత్తరించుచున్నట్లు కనుపట్టుచున్నది.

దేహము లాధివ్యాధిజరాన్వితములు; గృహంబున నానాహోదరి సేమమున నున్నది గదా?" యనెను. క్రకచుండు పలుకుల దడపాటుపడుచు "నీచెల్లెలు కొంచెము వ్యాధిబాధిత యును యున్న" దనెను. "అంతటి యల్పగోగమునకా నీమొగ మింత చిన్నపోయినది? చీటికిమాటికి దాలిమి దిగనాకుట మగపాడి గాదు గదా" యని బలవర్ధనుండు పలికెను. "ప్రౌలవ్యాధిసీడిత యుయే యున్న దని క్రకచుండు సందేహించుచు పలికెను. అంత నప్రమిశ్రితాసుండు వానరాధ్యక్షుండు; 'వైద్యులం బిలిపించి వేగము దివ్యోపధి ప్రయోగము చేయించినావు కావా?" యని యడిగెను. 'ఏమిమాయయో యెఱుగకు; వైద్యు లెంతమంది యెన్నిమందిలను వేసినను గుణ మియ్యలేదు— నిన్నట్లు వీడ్కొనిపోయి చూచునప్పటికి నీచెలియలు యమమాలిన పడుచున్నది; నాకుం జూడ నీగోగము కుదిరి జీవించుటయె కష్టముగాఁ దోచుచున్నది' అని క్రకచుండు బదులు చెప్పెను. విని వనచరుండు; 'ఇది యేమి? మిత్రుడా! ఇంతి వెఱ్ఱిపని చేసితివి? ఇంట భార్య ముట్టియవస్థయం దుండఁగా మందు మాకును విచారింపక యొంటి న్నిడిచి మిత్రునియొద్దకు రాఁ జిత్త మెట్లా ప్పెను? విందునకు బిలువ నో రెగ్గాడెను?' అని మందలించెను. 'ఘన వైద్యులు కొందఱు కోఁతిగుండెకాయతో మం దీయవలె నని చెప్పాచున్నారట అందునిమిత్తమును వచ్చితి' నని మాక్రకచుండు శోకవ్యాకులైహృదయుం దగుకలంబున మతిపోయి లోనగుట్టు బయలుదెట్టెను. ఆమాట విన్నతోడనే ప్రాణములు గలగఁబోతే మేను చెమర్చు గొంత వడి యామర్కటంబు దిగ్భ్రాంతి కొందియుండి యంతలో దెందంబు కుందు డిందువఱిచికొని 'అయ్యో! ఖర్వాటుండు సూర్యారతపమునకు సహింపలేక తాళవృక్షచ్ఛాయకుం బోవఁ దాఱిపండు పడి గిల పగిలి నట్లు, దైవోపహతుం దగువాఁ డెందుఁ బోయినను నాపదలు పెంట

వచ్చును గదా! అతనిని విడిచి మృగసంచారము సహితము లేని సముద్రతీరముం జేరియు, మృత్యుముఖప్రవిష్టుండ నైతిఁ గదా' యని వగచుచుఁ దెచ్చికోట్టిరింబున నిట్లనియె. "క్రకచా! యెంత సిచ్చిపని చేసితివి? వానిని పృథివియందుకొని వచ్చినవాడ వామాట నించుక మిత్తుని చెవిని వేయవలచా? ముంచ చెప్పిన మునిమి గడిరియంట నోయెంతక మేడిచెట్టున దవిలించి ముంచిన నాగుండెకాయ నన్నుడ కూడఁ గొని వత్తు గదా? నీరురోగతింబు వెచ్చునికపి న్మృతుఁగుడజీవి పని చేసిచితివి. ఇట్టి నీవు నికళితిముఁకు న్మృతుఁడవు గాక మిత్తుడవే? మన కింతవఱకు నడిచిన దంతయు వృథా త్రొప్పట యయ్యెను. అనున నేమి? శీఘ్రంబ మరలి మేడిరొంత కరివేయును. గుండెకాయం గొనినవత్తును." అను మాయమాటలు నమ్మి మరల మావాసవిచ్చును గ్రమ్ముట మేడికడకుం గొనితెచ్చి విడిచెను. ఇతఁ బ్రాణములు దక్కిన నని మామర్కట మొక్కవడి భూసుహంబు నెక్కి నెక్కించుచు, 'హృదయమును లేదు గిడయమును లేదు హృద' మ్మని క్రికచుని గద్దించెను. అది చూచి 'మొరలి మోసముం దెలిసికొని యేవలనను మోఁ మెట్టిరో యెఱుఁగని నన్నును నీముఁలికోటి మ్మట్టై మోసపుచ్చెఁగా యని వగచుచుండఁ బ్రవంగ మిట్లనియె. "నీవు ప్రవాదపురస్కరముగా నెన్నియో యుపచారవాక్యంబులు పలికి నిలువరటఘటితాంబలివై నీముంటికి ర మ్మని దేవుఁరించుటండేసి, పాపపు మోమోటమి నోరు నొక్క రా ననలేక మోసపముఁటిని గాక నన్నుఁ బ్రతారించి నీతర మగునే? ఓరిముఁధాత్మా! మాట దాటక వచ్చి చేపకనవాడె లేప్పుచుకొనిపోయెను గదా యని ఓంతాపంబు నొండక యీవాటి నీదారిం బొమ్ము. ఒక కూర్మముచేత నిక్క. యంతటికి మోసపముఁడవి. ఇతఁ నీ వనఁగా నెంతవాడవు? వినవలతువే నాకథఁ జెప్పెన ననుము."

కర్ణాటక దేశమునందుఁ గావేరి యను నది యొక్కటి ప్రవహించుచుండును. సాగరసంగమునకు సమీపంబునఁ దత్తీరంబున నొక్క వట మహిమము గలదు. ఒకనాటి మధ్యాహ్నసమయంబున నొక కమలంబు జలంబులు వెడలివచ్చి యచ్చెట్టునీడను సుఖముగా నిద్రించుచుండెను. అప్పుడు తత్త్పాంతకాంతారంబున నుండు ఘోరవం బొక్కటి యాఁచుట నీరువట్టు మాపుకొనం జరుఁచెంచి తీరునిపానీయంబు లాప్యాయనంబుగఁ బానంబు చేసి యా సమీపపాదప్రచ్ఛాయం బనభించి యున్న తాబేలుం గాంచి పరమసంతోషంబున మెల్లమెల్లగాఁ దారుచుం బఱుతెంచి యేమఱుపాటున దానివీపుమీఁదఁ దనపాదంబు నూడి త్రొక్కెను. అంత గాతామేలు మేలుకని కీలెఱింగి కాలునుం గేలునుం దూలున ముడుచుకొని తల పొట్టలో నిముడుచుకొని కదల మెదలకుండెను. త్సూధార్తం బగు మృగధూర్తంబును బదంబున దాని నదిమివట్టి పట్టటు పొరిలించుచుఁ గోతలు మొతకలు వాఱఁ గొఱుకుచుఁ గూర్మంబుమర్మంబులు ఘోరింపఁ జాలక చాలసేపు విడిచిపోవను మనసురాక క్రిందను మీఁదను బడుచుండెను. అక్కరణి నది మిక్కిలి చిక్కులు పడుచుండ నకూర్మం బెక్కరణి నైన నీముక్కడినక్కను డక్కునెట్టి ప్రాణంబులు చిక్కించుకొనెదఁ గా కని తలంచి యిండుక యాలోచించి మాయ యచ్చుపడ నిట్లనియె. “ఓజంబుకోత్తమా ! తత్త్వం బెఱుంగంజాలక యేల యీలాగున వృథాప్రయాసంబు పడి యెదవు ? నీ వీక్షనకి వేయేడులు కొఱికినను నాయొకలు నీకుఁ గొఱు కుడుపడఁ గలదే ? నీ వేవిధంబునను నను వధించి యాపోవ నామాంసం బు మెనపక యివలఁ బో వని తలపోసి యీమరుగడము నాసను గోసి యనాయాసమరణంబు నొంద నిశ్చయించుకొన్నాడను. విషములోని బ్రతుకు; మా కెప్పుడును మృత్యువు శిరసుపై నాడుచుండును. కాఁబట్టి యాఁకొన్న మహానుభావునకు నీ కొక్క చక్కని యుపాయం బుపడే

శించెదను వినుము. నన్ను గ్రన్ననం గొనిపోయి సీరంబులం జేసిచి
కొంతతడ వందు నాననిచ్చిన, నామేను వెన్నవలె మెత్తనము నిమిష
ములో నీచిత్తమువచ్చినట్లగును. అప్పుడు కడువార నామాంసంబుతో
సుఖపారణ చేసి నీవలసినచోటికిం బోవచ్చును. అట్లు చేయుము.” అనిన
గోమాయువును మాయావాగురం జిక్కుకొని యక్క-పటవచనం
బులు వేదవచనంబు లని నమ్మి యదియ కార్య మ్మనుకొని తాపేలును
జేటుపోయి జలంబులం బడచెచ్చియు, గొంత మెలకువ గలిగి నట్లు
విడువక గట్టిగాఁ దనముంగాళ్ళు వానివీపున నోటి పండ్లయూటలు
ద్రావుచు దానిమీఁదినె కన్నిడి ముహూర్తనూత్రంబు నిలిచి మరలఁ
గొటికి చూచి దానిబొయ్య పండ్లకు సాధ్యముగా కున్నఁ గమఠంబున
కిట్లనియె, “తడ వాయెను; నిన్ను జలంబుల నిడి యొడలు మెత్తపడినఁ
గడువడిం గుడిచి నడవవలె నని కాచుకొనియున్నాడను. ఏవేళకును
నీమేను నాను జాడ గానరాకున్నది. ఏమి చెప్పెదవు?” అనినఁ గచ్చ
పం బిట్లనియె, “మిత్రుడా! నీవు నావచనంబులయందు గుఱియుం
చక వెన్నుమీఁద రెండుపాదములును దిట్టముగాఁ బెట్టియున్నవాఁ
డవు. నీ రంట వలనుపడకుండ వెన్నున కెల్ల సరిపోవ దారుణముగాఁ జర
ణంబును నిలిపియుండ నామే నెట్లు నానగలదు? నీకోరిక యెట్లీడరఁ
గలదు? ఇందు నాదోసంబు పీడంబును లేదు. నోటిశనిచేత నీవే యిం
తతడవు నవనమ్మికపడి చెడితివి. అయిన నిప్పు డేమాయెను? ఇంక నైన
నామాట నమ్మి వెన్నుమీఁది పాదంబు లెత్తి ట్టణమాత్రము చేరువం
గూరుచుండి చూచుచుండుము. ఇప్పుడ పులఖండంబులబోలు నాపల
ఖండంబులలో విం దారగించి యనామీసంబుగాఁ బోవచ్చును.” అనిన
నాగ్నగొలంబు కూర్మంబు వాణ్ణీచయంబులు నీశ్చయంబులుగా వగది
తేదీయోపదిష్టప్రకారంబున వెన్నుపై నిడియన్న యడుగుదోయని

మెల్లగాఁ దీసిను. తీసినతోడనే ప్రాణంబుల దక్కించుకొని యక్కఱు
తంబు శరవేగమునం బఱచి లోతునీళ్ళం బడియెను.

అని చెప్పి యామర్కటము మఱియు నిట్లనియె. “ఓరీ! మఱ
రాధమా! మోసముల కెల్ల నిధి యగు వంచకమే యటు వంచినపబడఁ
గా, నీవంటి పుట్టుగుడ్డు మోసపోవుట యొక యక్కజమా? చాలుఁ
జాలు. నీతోడ మైత్రి చేసినందునకు ఫలము తోడనే కలిగినది. ఇఁక
నీమైత్రిని నీయొద్దనె యుంచుకొమ్ము. లోకవిఖ్యాతపత్నీండ నయ్య
దైనవంచనచేత రాజ్యంబుఁ గోలునోయి త్రాణ చెడి రిపులతోఁ బడ
లేక కళత్రప్రముఖసుఖవిముఖుండనై లేచి వచ్చి నిలువ నీడయుఁ ద్రాగ
నీరును గానక యేకాకినై యడవులు పట్టి తిరిగి తిరిగి కడ కీవృక్షంబుఁ జేసి
స్వచ్ఛందాహారంబున నురరపూరణంబు గావించుకొనుచుఁ గుల గోత్ర
గామంబులు దాచుకొని మొన్నటిదాఁక కాలము గడుపుచుండి, నీపెద్ద
తనంబు చూచి బుద్ధిబ్రతుని మిత్రవంచకుడ నని తెలియఁజూడ నీతోడి
సఖ్యంబు బంగీకరించితిని. నీవును బాపాత్మురాలైన నిభార్య దుర్యోధ
చేతఁ జెడుబుద్ధి పుట్టి, కుటిలోపాయంబున నన్ను మట్టిపెట్టఁ నలచి,
మామంట నీం దానిగింతువు గాని రమ్మని నచ్చికబుచ్చిక లాశిన నే నా
మ్మ మోటుంగక నీమందిరమ్మనఁ దిరమ్మగాఁ నలదాచుకొన నిశ్చ
యకుడ నయి నితాంతింతలోపంబున బయలుదేటి మధ్యేమార్గంబున
గాకారివికారాదులచే భవనీయం బగు మనోవ్యవసాయం బూహించి
పూర్వపుణ్యవశమున నీయుపాయంబు తోచఁబట్టి బ్రతికి, పులి నాకి
విడిచివదినిగా భావించుకొనుచున్నాడను. అందునా మంచి యె
ఱుంగదు: చెడ్డ యెఱుంగదు; పట్టి కుచ్చితములు పన్ని తమ పట్టినపట్టు
సాధించుకొనఁ జూడును. నీవు నాతోడిచెలిమింజేసి యిల్లు-ట్టకున్న,
నన్నీలాగున నైనఁ జంపింపఁ నలచి యిది యంతయు నిభార్య పన్నిన

పన్నుగడ యు యుండును. దేహములు బుచ్చునప్రతిమంబులు; పరు
వము నేనవదృశంబు; సంపదలు తటిచ్చంచలంబులు; అలంకారంబులు
భిత్తిచిత్రంబులు; దారపుతాడు లాశ్మశానగమనులు గాని యాపముని
వచ్చువారు కాదు; ధర్మ మొక్కటియే తోడ వచ్చి తన్నుఁ గాచునది.
అట్లయ్యును నీవు తగవును ధర్మంబును దలపోయక సద్యఃపాతి యగు
తమవును నయ్యుకొని కీర్తిశరీరము వ్విడిచి నిత్యం బగు సఖ్యాత్రి గడి
యించుకొంటిని పాణిధికుఁ డయిన మిత్రునినే యిట్లు చేసిన పరమ
సాహసికులకు నీకు నితరులు తృణకణంబులు. మీఁద నీ వేమిగతిఁ బోవు
వాడవో! నీయట్టి మిత్రుడొహిం జూచుచున్న నభయం బొడవును.
ఇక నీవు నామందః నిలిచి నన్ను గఁలించక, వేచేగ నీ యింటితోవఁ
బట్టి రామ్ము. అని ముక్కును మొగమును జూడక మాటనాడి,
నిగిత్తియం జేసి మామొల్లికిని నక్కడనుంకి నాగపంపెను. క్రక
చుండును విష్ణుఁడై నక్కలు చూచుచు నొడిచేతుల స్మరిసి
నిజనివాంబునకుం జనిమెను.

కాబట్టి మోక్షముచే నెట్టివని నైన నాధింపవచ్చును. నాయం
దనుగ్రహించి మీరందఱు నా కొక్క సాహాయ్యమును మాత్రము
చేయుఁడు. మీరందఱును ముందుగాఁ జూచి బాహ్యులును చు
మార్గమునందు సూచింపఁగముగా నిలిచి, ఆతఁడు మీ సాహాయ్యమున
నుండి పోవునపుడు 'విప్రశ్లేషమా! కఠికుక్క నేల కొనబోవుచున్నా' నని
నక్షే చేయుఁడు. ఇంతమాటనియు పూస తోడునడితిరా, మిగిలిన
కార్యమును ను జక్కఁజెప్పెను. అని మాన్యునంచుకుండు పలికెను.
మంచి దన మాపనికి నమ్మితిని, లెక్కినవా రందఱును బ్రాహ్మణున
కగడకుండం జని మాతఁడు పచ్చదానిలో నందఱును గూరుచుండి,
మాతనిరాకం బ్రకటింపఁచుండిన. ఇంతలో బ్రాహ్మణుడును మేక
పోయి నెచ్చుకొని, మొరటిపంచకుఁ డున్న తావునుండి పోవుచుండెను.

అప్పుడు వాడు “అయ్యో! మీరు చూడబోయిన బ్రాహ్మణోత్తములుగా నున్నారు. ఈటికుక్క నేని ముట్టుకొని తీసికొనిపోవుచున్నారా?” అని యడిగెను. అందున కాబ్రాహ్మణుడు నేత్రాంతంబులఁ గెంపు గడుర. “చీచీ! త్రాగుబోతా! మరాగతభాషలు ప్రేలకుము. నే నభ్యుత్థము కొనిపోవుచున్న యీశ్వర మన ఛాగమును అపవిత్రమున శుచిమునుగాఁ బుక నీకు నో రెట్లు వచ్చినది? పో పా” మృని యామాటలను లక్ష్యము చేయక తనతోనం బోవుచుండెను. మఱి నాలుగడుగులు నాగిరతరువాల రెండవ భూర్తుఁ డెవరు వచ్చి. మస్కాస్త్వహస్తుఁ డు నమస్కరించి, బ్రాహ్మణునివంకఁ జూచి, ‘స్వామీ! మీరు సర్వముం డెలిసినవారు గదా? ఈనల్లకుక్క నెగ్గు లేక ముట్టుకొనుచున్నావో’ మని ఎలికి పోయెను. అందున కావిప్రుడు డెండములో నించుక నందేహించి, నానిమాటకు మాటు చెప్పక మేడం గొనిపోవుచుండెను. ఇంతలో మూడవవాఁ డెవరువడి, “ఇది యేమి? బాండా! ఇంత యక్రమమునకు లోబడినావు. నీ నెత్తినది బ్రాహ్మణ జన్మము గదా? అట్లయ్యుచుం గురిసలముల పేటఁ గలిసి లోకు లెల్ల నవ్వఁబట్టినగలు రాజనీధిం పడి యాయశ్వత్త మున వేసి నెచట కీడ్చు కొనిపోయెదవు? ఈరాజ్య మీయిహము చేయి కాని కులాచారధర్మములు నిర్యామము లుం బోవుచున్నవి.” అని పదనెను. అంత నాయనం తానుకుడు మని పికలత్వంబు నొంది నంకామగ్నం డు, “ఒకరు కా రిక్కలు గాని, కన్ననా రెల్లరు వీనిని వేసి యుచున్నారు. నా కొక వేళ మత్సిధమ జపింపఁ గోలు” నని చింతించుచు, ఉల్ల ముయ్యెలలాగున నూగ నిటవలసి జూఁ గోచక యుచునానించుచు నిలుచుండెను. మొదటికుండిము బ్రాహ్మణు నెడఁబాయక నెంబడించి వచ్చుచున్న మాన్యస్థనంచకుడు నిజమయ్యిని ఫోనక్రతుమునకు వచ్చెఁ గదాయని సంకోపించి, బ్రాహ్మణునకు విడలుడువట్లుగాఁ జేయ నున్న

తోడుదొంగతో నిట్లనియె: “సాప మీ ముగ్ధబ్రాహ్మణుని వెట్టివానిం జేసి యెవ్వనో యిట్లు కుక్క నొకదానిం గట్టిపెట్టిరి. చూచితివా గూఠని దురవధా?” అని విప్రుని యకార్యకరణమునకు వ్యవసాదునట్లు పలికి పకపక నవ్వెను. బ్రాహ్మణుఁ డామాటలు విని, యింక జేకవాక్యముగాఁ జెప్పిన వనితము కావేర నని నిశ్చయించి తన ప్రమాదమునకు లోపల నొచ్చుకొనుచు యజుచ్చాగము నచటనే విడిచిపెట్టి, మరల వెనుకకుం బోయి ఘోరమలంకణుఁ గొలంకుకొలంకుఁ జేర నవ్వఁ నటాకములో స్నానము చేసి సుచియై తడిబట్టలతో నింటికిఁ బోయి, పాప పరిహారార్థము గాయత్రీ జపించుకొనుచుండెను ఘోర లామేడపోతుం గొనిపోయి, చంపుకొని తిరిగి.

అని మేఘవన్దంతు చెప్పిన విని, చిత్తశిస్టండు మోము నిట్లనియె. “నిమిషకాలము శిశువుతోఁ గలిసియుండుట మెంతో సాధారణముగా నుండును. అట్టిసిగ్గుతో, నీ నంతకాలము హేళ్యార్థమని వీట నిశ్చయముగా నుండఁ గలుగుట చూడ నస్మిస్మితముగా నున్నది. శత్రుమన్యమనఁ జాలము నీ పుట్టు గుండెకుఁ జూర్చునాడనో తెలుపుము.” అనిన, మేఘవన్దంతు వినియందుగా నిలచిపో. న్నామి! కార్యార్థము నున్నవాడు స్వప్నయోజనమును ముఖ్యముగాఁ జూచుకోక యెవ్వ పన్ని బాధలు పెట్టిన నొప్పుకొని శత్రువును క్షంధమున పడించి మోచి యెవ్వ కార్యము నాచరించునోను. పూర్వ మొక వృద్ధునిను తనకార్యము నుత్తము కన్పించునట్లు పుండ్లకొని మోసి, కడవటం దనమనోభ మోషేష్టకొనెదేదా? దేవర కాకభఁ శిష్యుడను అశ్శిరపండు.

కాంచీపుర నమోదంబున నుండు శిష్టోద్ధ్యాయులఁ దడవుల నుండి సుందరియఁ దన వివర్ణస్మృతిని జోక ము వాఁడు చేయుచుండును. అతఁ డొక్క నాఁ దహస్కర్తలైన గాహారాస్వేషణాగ్రము నందా

రంబు వెడలి, ఒక్కనోట శకకలకలంబులు మిన్నుముట్టు గంభీరజలంబుల సలహారు నోవంబు పొడగాంచి, యందుఁ బ్రవేశించి యామంఠాకంబుల నెల్ల భస్మించు మూర్ఖంబు దొరకక, కొండొకవడి చింతించి యొక్కయపాయం బూహించి తత్తీరంబున నేలపై ఫణంబు వాల్చి వ్యాధిగ్రస్తుని విధంబున మూల్గుచుఁ బడియుండెను. అది చూచి జలపామంఠం డను మండువాల్చుచే నచ్చి యుట్లవయె. “ఓనాగకులావతం సమా! నీవు తిలఁచుకొన్న మహాబలు సంతవాని నమున నొక్కగుక్కను వాత వేసికోగలవు అట్టి నీ విశ్లేషణ గప్పులు కుప్పతిప్పలుగా మ్రోల దుముకులాకుచ్చులు భక్షించ నొల్లక, చాణుములు కన్నుటాలుకులతోఁ బెట్టుకొని నుడువడి యుండుట యెంతయు వింతగా నున్నది. ఇందుకుఁ గతం నెఱుంగివు” మనిఁ గాలాహి యుట్లవయె. ‘నాకుఁ గానించిన మృత్యు మితోడ నే మని చెప్పకొందును? నే నిది వల కెన్నడును బొట్టకొటకుఁ బులను దేహి యని మాచించినవాడను గాను. నేటికాలమునకు నాకు మివాంతివాచి ననుచుండి పొట్ట పొకోవలసిన దింనులు వచ్చినవి. వేయే? ఇకముందు మీ రనుగ్రహించి భోజన మిడిన గుండలంబున నాడను. లేకున్న బస్తుండవలసినవాడ నునాడను. విన్నవించి మర్థిరాత్రంబున నే నాహారేచ్ఛం ద్రిమృదుచుండ, నొకభూసురుకూయఁ దాత్రోవను జనుచు దురదృష్టవశమున నాతలమీఁద నడుగు నైచెను. ఆయవమానమును సహించలేక నేనును బుస్సు మని విహగ్ను లుమియుచుఁ దత్క్షణంబు యావిప్రసంధనుని కా లొడిసి కజీచితిని. ఆకాటు తిని విప్రార్థికుండు భయాతిరేకంబున గృహంబుగోరికిం బాఠి శంషి కంఠయుం దెలిపి పులుకుపులుకున నేడ్చుచు విష మెక్కి మూర్ఛిల్లి నోర నుగలు గ్రక్కుచు నేల బడి తొప్పలు నేలనైచెను. బ్రాహ్మణుడును గొడుగుం దొడలమీఁద నిడుకొని యస్త్రశిరోకమగ్నుం డను పెరిపరివిధముల విలపింపఁ జొచ్చెను.

అప్పుడాతని బౌద్ధపులు పలుచెఱుగుల మఃఖశోషణంబు లగు భాష
 ణంబుల నాతనికి ధైర్యము చెప్పి మరలించి, ఆమర్థరాత్రినేళఁ జిమ్మ
 చీకటిలో నూరిమీఁద వెళ్ళును. డప్పు పాదములతోఁ జూచి విషవై
 ద్యుని బిలుచుకొని వచ్చి యూదీన్నవానిని వీడు మీవాడు గారి మా
 వాడు కాఁ డని వానిపాదములమీఁదఁ బడవైచి, తదనుగ్రహంబున
 విషముక్తుఁ డు లేచి కూర్చున్న కొడుకును జూచి యంతరింగంబు మా
 ర్గోత్తరంగం బును, 'వీడు మీరు పెట్టిన చెట్టని జీవనము లిచ్చిన యా
 ఘనుని వేనోళ్ళఁ బొగడి నిశకొలిపి నామీఁది యాగ్రహం బుడుగక
 యా బ్రాహ్మణుడు న న్నుచ్చేకించి యుట్లయె. 'ఓపన్నగమా! పున్న
 మచందమామను పాలు నీయట్లకుని మోము చూచి, కయ పుట్టిక నిష్టే
 తుకముగాఁ గాటువేయ నీకు నో కెల్లాచెయి? సవా రుభాగ్నీస్వేషణ
 మే పనిగాఁ గుటిలగతి కృత్తించు వాడతనికి నీ కెల్ల దయ పుట్టును?
 నిష్కారణముగా విశ్రాంతిగం గజీచిన యూమంతింబు నీ దేహ మె
 ల్ల జుట్టుకొని, నీయహంకారవంక మింకున క్లింతనజకును ని కాహార
 ముగా నున్న భేదముల సేతల మోపించి దయానుతి నవి యొరఁగిన యా
 హారముచే నీచేతం గుడిపించుఁ గావుతే మని రోహనేశంబున ఘోరశా
 పం పిచ్చెను. వాముల బాముల నె మందును? ఆశాపాక్షరంబు లశనిపా
 తంబు నోలె నాకర్ణంబులఁ జూడి హృదయభేదంబు గావింప, నాయెడలు
 నావశము గాక కాళ్ళు లేచివానివలె గడలలేక మెల్ల మెల్లఁగా బ్రాణకు
 ను మిక్కిల నాశ్రయంప వచ్చితివి. దై నోహతుండ నను మీపాలు
 బడిన నన్నుఁ జేయిదువక, మీవాహనముగాఁ జేకొని యాహారదా
 గంబు చేయుచు రక్షింపుచుండిన, ఎప్పుడును సూపాదముల కొలుపు
 సేయుచుందును." అనుచు జలపాదుం డున్నంగ యారోహణకౌతూ
 హలంబు తన్నవివేకిం జేయ దుష్టోరగంబు మాయావాగురం దగులు
 కొని వాసముచుకువ కేకొనియెను. అంత నన్మందవిఘండును జలపా

దుని నిజభోగమున స్వహించి, కొండొకవడి చిత్రప్రచారంబున నిందు నందుం ద్రిప్పి లేని బడలిక తెచ్చుకొని రోజును దల వ్రేలవైచి యూరకుండెను. జలపాదుం డంతయుం జూచి, నీ వేల యిట్లు సడవఁ జాలకున్నా వని యడిగెను. మందవిషండు: స్వామీ! నిన్నటినుండి కబళమాత్రం బున నాహారంబు లభింపమింజేసి, శుష్కశవసం బున నొకమారు జవసత్వంబు లుడిగి జీవచ్ఛవంబునై యున్నవాడను. కటికియాడట నకనకంబు నా కిప్పు డాహారంబు దయచేసెం గాక, నా వాహనకృత్యం బెట్లు నిర్వహింపఁ గలుగుదును? కడుపు నిండినమీదట మఱి నాచిత్రపదక్రమంబు దేవర చిత్తగింపవలయు.” అనిన, నావా క్యంబులు నిజస్మృతిని నమ్మి, యాతరంగంబు గరగింపవాఁ డు జల పాదుం డిట్లనియె. “ఓభుజగపూగవా! నీ నొక్కమాట చెప్పె దను వినుము. మధ్యమధ్య నేవు నన్నడుగవలసిన పని లేదు. కడుపు చిచ్చు దరికొనునప్పు డెల్ల వలసినన్ని మండుకంబుల భక్షింప నొక్క సారిగా నీ కిదె యూజ్ఞ యొనఁగివాడను. ప్రతిదినంబును నీచచ్చవచ్చి నన్నిటిఁ గొనవచ్చును. ఇప్పుడు మేము యథేచ్ఛితంబుగ నాహారంబు నైకొని వచ్చి, మరల నాహారకార్యంబునం బ్రవర్తిల్లుము.” అనిన మహాప్రసాదం బని జలమధ్యంబునం బ్రవేశించి కఱవ్రదీఱి, జుక్కుకప్పలఁ గొన్నిటిఁ గినుకు రన మ్రుంగి జకరానలం బొచ్చుకొని మండుకరాజు నెమర నిలిచెను. ఈ ప్రకారము యథేచ్ఛను ప్రతిదినమును వలసినన్ని టిని దిగమింగుచు, తొలుత నన్నగాండ్రు చిదప బలవంతులను వద నంతరము మంతులను దివక్రమమున జలపాదావశేషంబుగా ప్రావంబు నిర్మండుకంబు గావించి, కట్టకడపట నాకప్పలతేనిని సహితము కూడుదం బట్టుకొని మేనిమాంసం బాప్యాయనంబుగ మెక్కి, యి ప్పటికి నావ్రతసమాప్తం బయ్యె గా యని సంతోషించుచు, ఆకొలను వెడలి యుండొకచోటికిం జరియెను.

నేనును మంచవిసుచి చందంబుననే యవమానంబున కోరిన్ని
కోని, ప్రితిపక్షికాన్వయిసూతం పొందించి స్వకార్యమున్నదించితిని. భగ్గున
మండు పివాంబులు వృక్షగోంబులం గాల్చి విడుచుం గాని, వాని
నిరూపలము గానింబు జాలకు. నైత్యగీల మయ్యులు సదీజలంబు తటస్థత
వసుమతీజలంబు మూలంబుతోడఁ గల్గించును కాబట్టి మంచి
మాటతో నాధారపచ్చు పచిని, పరాక్రమశతంబుచే నైన సాధంప
రాదు. అని నను హీనగర్భంబును సంధికిం పిరవాం జనియె నాను
తము. అని చెప్పి మేఘవర్షంబు మిన్నకుండెను.

అంత మంత్రేహారివిచ్చి చిత్రవర్ణరచంక విడిగి యిట్లనియె.
“దేవా! పద్మినింబులు పుష్పం హిరణ్యగర్భునితో సంధి చేసికొని
యాతనిరాజ్యం నన నాతనియె యధాపూర్వముగా నిలుపుట శ్రేయ
స్కరిము. మొన్న నెడుమఁ గర్పూరిద్వీపమునండి ముకందంబు
సింహశద్వీపాధిపాదుండు మహా బుర్రకడకుం బంపింపియె నని చారు
లవలనఁ జెటిముదయముననే విన్నాడను. విచారించి చూడ హిరణ్య
గర్భుండు వచ్చుటకు మోతి సంపుట, మనతో యువము చేయ సారస
రాజును సహాయంబు వేడుటకె యందును. మనయూహయె నిజ
మయ్యెనేన, మహాబలుండును బూర్వ ముకందాది మనచే నవమానంబు
డను మున్నవాడె కావున మహాసంతోషముతో హిరణ్యగర్భునకుం
దోడుపడు ననుటకు సందియము లేదు. వారకుపురుం గలిసికొని మన
పింఛ దండునెడలుట సఁచుగదేని. ప్రస్తుతేషితిసిట్టి విచారంబు మన
ము వారిని గెలుపఁ గలుగుట మర్హతము. కాబట్టి హిరణ్యగర్భునితో
సంధి చేసికొనుటయె యుక్తమనకు మని నాకుఁ దోచుచున్నది.

అనిన మందహాసంబురాననం డు చిత్రవర్ణం డిట్లనియె.
“హిరణ్యగర్భుఁ డెప్పు డాలమిచ్చి మనచే బరాజితుఁ డయ్యెనో యప్పు
డ రాజ్యాధికారిపూజ్యతం గోలుపోయి మనకు సేవకప్రాయుఁ

డయ్యెను. అట్టివానిం బూజించి తెచ్చి, మరల రాజ్యశ్రీకాయకు బ్రతి
ష్ఠినవలసివంత యక్కఱ మన కిప్పు డేమి కలిగినది ? అంత కలిగినప్పుడు
పోలినట్లు చూచుకొందము. ‘ఈఁ గాచి, పొలమును నక్కలకుఁ బెట్టి
నట్లు’ బాహుబలాధిక్యంబు వేరిమిని గట్టఁగి రణంబునం గెలుచు
కొన్న రాజ్యంబును ధలకాలంబున నొరుచిపాలు నేమి నేర ? ఈవిష
యమున సక్రమముగాఁ బూనుకొని మహాబలుండు మనమీద ధ్వజ
మెత్తినను నెత్తలిమ్ము. గాఢతాపాలంబు వేడిమి నాతఁ డింకొక
సారి బాగుగఁ జవిచూచెడుం గాక!” అనుచుండ చొక శుకంబురొజుచు,
గొలుపుకూటంబు కిక్కురకుం పఱచెంచుచు మారముననుండి
“దేవా ! సింహశష్ఠ్వరా జకేకాశికంబులతోడ న్వడలివచ్చి మనపట్టణ
మాక్రమిండు. చూచుదుల నిద్విడియుచున్నాఁడు.” అని కేకవేసెను.
రాజాచాక్ర్యము చిని యులికిఁగి ‘మేము లేమిటి’ యని చూతురతతో
నడిగెను. కొలువునాచుచు నచభ్రము లయి, అంతఁ జిలుకయు నమీ
పముఁకు నచ్చి రాజునిక్కు నొగుముదేసి నమస్కరించి, “దేవా !
సింహశష్ఠ్వరా జగు మహాబలుఁడాకస్మక్ముగాఁ గోచకారణ మేమియు
లేకమె మఁ గాన నందు వెళ్లి వచ్చి, తిరినేల క్కుగరంబు పఱగడ
ప్పడి నందు మగ్నాఁడు. ఆతండు మన రాజధాని పుమీరించువజకుచు
మఁచాఁ గన్నకి గాతనిరాక నేమియు నిమ్మెరు. వారిం జూచి
నట్లు నూరికాచిచాచిలు రణంధిమింబునం బరిశ్రమించుచున్న
వారి. నీ కులంబులు పో ననంబునకు జరి కలంబులు గోయుచు,
కొలుకొలుత కక్కచ్చతో గ్రమునండి మారముఁ మిమ్మును మన్నుచు
కను చేయుచు లేచిఁ గూనిం గడగాంచితిని. చోలాంధ్రోత్తమాన
సంకలము దానికారిణంబు యోచించుచుండ నింతలోఁ గూతవేటు
నూరి నూతన స్వద్యక్షకలంబులు చిననెయ్యెను. పనిఁగి బాగులు ఏర
మన పోలి నం జనుచు పక్షివారంబు నాలోకించితిని;

తదనంతరము పురోయాయ యువచ్చిన యొకబకంబువలన మన వీ జాక్రమింప వచ్చి సారసాశుని సైన్య మగుటం దెలిసికొని, దేవర కా సమాచారమును నివేదింప వాయువేగమునం బఱు తెంచితిని" అని మరలఁ జెప్పెను.

అప్పు డమృతయారరాజు శ్రావణసమూర్తియై లేచి, కొలువు కలమం జూచి యుట్లనియె: “మారవన్నీ! నిన్నునో మొన్ననో కదా మహాబలుండు మనమీద చాడినెడలి వచ్చి బవరింబునం బరాధవంబు నొంది నేవల నేలచాలు చేసెకొని తాను మాత్రము ప్రాణంబులతో నడవులఁ బడి నిజదేవుం జొచ్చిచనాడు! వాని సంతయు నింతలోనే మఱచి తాను చొకమానసి నుకొని ప్రబలత్వ మున్నలత్వంబులు తలంపక తగని వచ్చి కొండకు వాకిట్లు మరల మనమీద నేమొ గంబున వచ్చి పండు నడవినాడు! చూచితివా! చూచిని కండకావరము! మన మిక్కడ వోయి యున్నాము! జన్మంబు చేసి సైన్యంబుగా యమ పురి కరిగి గావించెను. అవ్యక్తశౌర్యసమృద్ధి క నగు గాముంకఁ దృణకల్పం దగు నెట్టి సందాహి నాడు! శత్రుని సైన్య మెంత? ము న్ముండు గా వచ్చిన పీడితావంబు నెల్ల పరంబుల కాహారంబు కావించి వచ్చి, నడు పింపాద్యైః సుగంధ గూఢ దాహనదోష గూఢారి తత్పక మాతసిరాజభావం నొకటి చక్కతో నుగించి ను లేకుంప నేలమట్టము కావించెను.” అనెన సేయంబుగా ముంత్రి యుట్లనియె.

“ఇన్నతలనలె గాను. సున్నటిపోనలఁ బోన గలవాడు పలువు రంతెందులంకే మన శైల్య పక, ము హాతృశ్శస్త్రమై యున్నది. తామ చూడుండు మోమనలెనవాతె మనసేలు పిత్తిగఁజుల నెఱిగి నడచి కార్యాచరణంబుఁ శ్శ్రద్ధగాను శౌర్యగాను బాహువీర్యంబును మెఱి గించి నలెనా తెనలె! మా మున్నం దగు హాహాహానిచక్షుణు డొక్కఁడును గాకంటికి గిలఁపడుగొనెను. అందుచే మన సైనిక

నికరంబులు బహునాయకత్వంబు గలిగియున్నవి; ఎల్లకాలంబును సాహసంబు సాగిరాదు. శత్రు వొకప్పుడు బోబడిపవాడై కదా యని తలంపం బని లేదు, శిఖిఖాత స్థం బగు జలంబై పొంగివడి యామగ్నిం జల్లాప్పుచుండుట లోకభద్రము. కేకబలనకర్కంబు తెలింగునఁ గాల గతులం గ్రొను విూదురు విూదురు కిందురు కగుచుండురు. కననిహిత కండుకంబునకుం బోలె భూమి నం దె దేహాధారుల కండుకతురు నిడుచుండుటయు చేదుచుండుటయు నైదుకలు. చే నంతవారము చెప్పట నావ్రాణములు వాంఛించి కాంక్షించుటయు నొక ఘోరజ్జితము చేయుటయు గాఢ్యము గురు గాఢము; మహాస్థులు సావధానముగా నాధికబ్రాహ్మ్యము క్రిందముఖులుం జక్కగా నాలోచించి, యథాస్థితిల సహించి, మహాకాన్యకైష్ఠ్యముచేయుదురు. రాజు తా నెంత బలవంతుడ నగు, ఎటువలరాజునో వివాదము జెల్లకోరాదు. యెన్నోచేసి, కృషియుగా మరలంను నెందును. కన్ను మిరియలంబు మియును. నే చీరలచేతం జక్కి నముక్కలు చుంక మియు చూచుచుంక నే నాకి విూకనోభంబుల కమృతం నూడక దేహమున కున్నాగిహించి నిగ్రహంబు మానవలయును. ఎరుకు వాక్యాకాన్యకావాక్యముల మీ క్రోధమునైష్ఠాము చేసి కొని యుకంకి జలము నీరే, నా మియున పచారంక నకులమును జలంబున నీరే విమానం బెన. గ్రాహ్యజునిలెనే కడ పటం శాన్తిభూమిలును. దేహ కాన్యకైష్ఠ్యంబునంబులు.

గొడదేహమునంబు యుక్తయగిహంబున దేహనిర్మల యనుపేరు గల నేనజదు డగు నిర్మల వొకడు గలడు. అతనికిఁ గొంతకాలము పంతానము చేసి కొనిన మిక్కటియే కాని నేనుకొనిన లేక ముండెను. అనిభార్య మగు గూర్జరీని పంతానము చేసినను, పురుషులంబు వెండు తన బాదుచేసెమలం గని ముచ్చటండుచు, నిశ్చలనిశ్చము

యోగు లని వేషములు వేసికొనువారి నెల్లఁ గాళ్ళు కడుపులు బట్టుకొని యాశ్రియించి వారిచే వేళ్ళు నెల్లంకులు గట్టించుకొనును, తాము గన్న తాటికి గుడి గన్న గుడికి మ్రొక్కుచు, ఎవ్వ కేతీర్థము చేరు చెప్పిన నచ్చటికిఁ బోయి మునిగి వచ్చుచు, లోకములో లేని నోములు వ్రతములు పట్టుచుండుచు. ఇట్లు కొంతకాలము గడచినసమయట, నామంతి యీశ్వరానుగ్రహమువలన గర్భవతియై యొక్కపుత్రోకుం గనియెను. లేకలేక కలిగిన సంతాన మగుటండేసి, తల్లివండు లాచిన్నవానిని తొమ్మమూడికాలు నేలఁ జెప్పినక పాణములకంటె వెక్కువగా గారా బమునఁ బెంచుకొనుచుండిరి. ఒక్కఁడఁ డానిష్ఠను బాలించి నిమర పుచ్చి, య ద్భులలోఁ బరుండఁబెట్టి, మగనిని గావలి యుంచి మాజ్ఞ సేని పొనుగువీధి నున్న తన పుట్టినింటికిఁ జూడఁ జూయెను. నాడు పర్వ దిన మగుటండేసి రాజువద్దఁజరుండి పార్వతాశ్వాధాన మిచ్చుటకొని కయి, మాబ్రాహ్మణున కాహ్వానము విచ్చెను. సహజదండ్రుఁ డయిన యాశుద్ధశ్రోత్రియుఁ డప్పు సిట్లు చింతించెను. “రాకరాక కేటికాలము నకు భూపతికి నాయం దనుగ్రహము వచ్చి, సాహిత్యవగు లనేకు లుండ వారిం గాదని నాకే దాన మిచ్చుఁ నలఁచి వర్తమాన మందెను. నన్న భాగ్యవంతునిఁ జేయవలె నను తలంపుతో నేలిక పలువ సంకల్పజే, నాపాటిటి యభాగ్యదేవత సమయమున కీయసంకల్పము తెచ్చివెట్టివది. ఇఁక బుట్టినింటుండి నాభార్య వచ్చు తెప్పుడు ? నేఁ గోయి దానము పట్టు తెప్పుడు ? రాకున్న కేమి బోవును నన్న, నిందాఁడఁ గంటికిఁ జెప్ప వలె నుండి కాపాడుకొనుచున్న పిల్లవానికడం గా పుండువారు లేరు; పోక మానెద నన్న, భూపాలుఁ డాదానము సన్నిల కిచ్చివేయును. నా కోపముపాయము కనుపట్టుచున్నది. బహుదినములనుండి కన్న బిడ్డవలెఁ బెంచుచున్న నకుల మున్నట గదా! ఈ పెంపుకుముగిని నా మధుపట్టికి రక్షక ముంచి, కడలివోయి దానమును స్వీకరించి యింట

నున్నట్లు పరుగెత్తుకొని వచ్చెదను." అని నిశ్చయించి, ముంగిసను ససంకేతముగాఁ జెప్పి యాయుర్భకునకుఁ గావలి పెట్టి, రాజమందిరమునకుం బోయెను. దానమునిమిత్ర మేగిన వెనుకగడియమును బ్రాహ్మణునికి శరీర మొక్కటియే రాజమందిరమున నుండెను, గాని చిత్తమంతయు నింటిమీఁదిను గొమారునిమీఁదనే యుండెను. ఇంతలో నొకకృష్ణ సర్పము మిద్దెమీఁదినుండి యుమ్మాలచేసలగుండ బాలుడు నిద్ర పోవుచున్న పాన్పుమీఁదికిఁ బ్రాంత వచ్చుచుండెను. దానిని ముంగిస చూచి యొక్కయెగు రెగిరి మెడ పట్టుకొని కొఱికి ముక్కచుక్కలు చేసి క్రింద బడవైచెను. అంత న బ్రాహ్మణుడును రాచనగరం గాను వీరములు గ్రహించి, కొడుకుమీఁది క్రిమ తనకుఁ ద్వరపెట్ట నేల మీఁద మడమలు మోపక పోలాయమానమానముం డయు మహావేగ ముతో వచ్చుచుండెను. బహువునుం దనస్వామి యడుగులచప్పుడు విని పామునెత్తు రంటికొన్న నోటితో మార్గముమోడుగున రక్తబిందువులు జాజు పీచిగువ్వుముఁగ్గిల కెమ రేగి, సంకోషముతో నాబాపని కాళ్ళ ప్రవేశం బడి పెనంగఁ జొచ్చెను. రక్తవిలిప్తముఖం బగు నకులంబును జూచి గండెలు తటతటఁ గొట్టుకొన, శిరఃపీఠచేతస్కుం డయు యా పాటుడు తనకొమారునినె మూసకులంబు చంపి వచ్చె నని యెంచు కొని, పెంచిన విశ్వాస మున లేక నాముద్దుపట్టి నెత్తురుగందు నెట్లు గఱిచితి విని దురహంకారంబునఁ జేరున నున్న చుడ్డుకొత్తిను హస్తమున నంకించి నకులమును మోందెను. ఆమోఁగు శిరంబునఁ దగుల గ్రుడ్లు వెడలఁబెట్టి, నేలం బడి విలవిలఁ దన్నుకొనుచు నొక్కపెద్దయతి పఱచి నకులము ప్రాణము విడిచెను. అట్లాముంగియునును గొని యాభూసు రుడు నందనునికలు ప్రహరించుచు లోనికిం జని తలిమంబునఁ జెక్కు చెమర్చకుండ నిదురించుచున్న బాలకుని గని, ప్రమాదమానమానముం డయు, పడఁపడి పోలసమీపంబున ఖండఖండము లయు పడి

యున్న స్వల్పతామర జూచి చోవ్యనకి, కలహపు తెలిసికొని శోకో
ద్రేకమృత ముమృత శిశుమృత హస్తలమృత మోడుకొనుచు
నెందు కెప్పుడెకే గలుగని కలుగును తన కొడుకా గా యని పెద్దాడవు
నోదనముచేయ. దొడ్డుగలు. కాన్పు మేకాన్పులును సావకాగముగా
విమర్శించక స్వల్పము చేయరాదు.

అని మురిసికొని చెప్పు విధమున మనయనుచుంచి, నిఖండి
ప్రకాశము శిల్పినిను. ముగ్ధునిగా! అనుచు చెప్పుచు నింతయు
నాడినచేయచుగ. కాన్పునును. కాన్పునకు. కన్నులు ముగ్ధుని
నిముమిని నిండునకు. చెప్పు. అని కి మును క్రితంచుచుగ
దీర్ఘాలోచన చేసి కాన్పునిమును చేమిలయు. అని జాగుచేయు
చుండుట కాన్పుని గిడుట్టును. ముమూలోచన నిముమిని, పురిము
చొప్పివేచుచును. కాన్పు నిముమిగా చేసి ననుచు అనిని
బాజుచోలు నాగిని ముమూలు ముగ్ధునికన్నులు. చెప్పును చెప్పును
యాడును చొప్పించుకొని తిరువాని వాణ్యగొట్టంగతి చూచు
కొందము. నాకుం జూచి పనివారింబుం గునుచుకొన్న పైకి
దానించి చొప్పించు నిజులకన్న నైరవారణులకుం దగిన
యుపాయం ముగ్ధులు కనుగట్టు. అని ముమగ్ధునిచొప్పించుకొ
గోచరమున చేమిలని గట్టిగను జలుపుము. ఆలోచించి సర్వముల
మునున పక్షమునవలంబితము. అని దాదామృతాయకుం శిల్పినియె.

“మనము హరిణ్యగర్భస్థతోడం బోలె గెలుపు కొన్నవార
మయ్య. మనము పాకగెలు పని కంతోమందరాకు పని యనిన, మన
పాలం గల యోగవారింబుగో. బెరు గువాకు పెక్కుం జాలము చేసి
స్వర్గప్రాప్తి లము. ఉన్నవారిలోను డలువును కాయంబుగిండ
గాయంబులు గువా రు. పోకిరి బనికొనివారయిరి. ఇట్టి యశక్తు

వెంటబెట్టుకొనినప్పుడు, మేమే శూరుల మని సాహసంబున నైరిం

దలపడుచుమేని మనవారు శరీరంబుల కానపడక యోషినంతనట్లు పోరాడినను దువను బరాధవంబు నిశ్చయము. ఈమహాబలుం డిప్పుడు మనమీఁద దాడి వెడలుట, హిరణ్యగర్భుని మంత్రి యైన సర్వజ్ఞుని ప్రేరణముచేతం గాని స్వబుద్ధిచేతం గాదు; తన తొంటివిరోధంబు సాధించుకొనవలయు నను నుద్దేశంబును దానికిం గొంత తోడుపడి యుండువచ్చును. అయినను దనమిత్రునోరథం నిడఁబుచ్చేది, ఈతండు సంకుచ్చుం డును తనపురికి మరలఁగలవాఁ డగుటకు సంగియుంబు లేదు. మన మిప్పుడు హిరణ్యగర్భుని సమాధానపఱచుచుకొను యత్నంబు చేయుటయే ప్రధానానుష్ఠేయ మైన కార్యము. కావట్టి మున్ముంద యాహంసస్వామిచానికి మరమాత్ర యరుగవలయు: అట్లగుచు మాత్ర కార్యసంఘటనం బొనర్చుకొని మరిల మరలం జేరుటకు లోపలనే యీమహాబలుని విశముఖవలన నొకటి పుట్టకుండ, ఈక్షణంబు సారస రాజునొద్ద కొకరాయబారి సంపునము. ఇట్లు చేసిన సకలము ననుకూలంబుగా నడుచును.” అనిన రాజులు నౌ నని యీకొనియెను. అప్పుడే రాజానుమతంబున మంత్రి యగుణముఖుని రచ్చించి, మహాబలునితోడం బలుకవలయు పలుకుల నెల్లం దేటవడఁ గఱసి, కార్యంబు పొత్తుకొనుచు కొని రి మ్మని సంచిస, నాతండును వినయవేషంబునం జని నగరంబు పఱగడ నొక్కననంబున నున్న స్కంధావారంబుం దఱిసి, సేనారక్షులకుం దన వచ్చిన కార్యంబు చెప్పి, యెల్లసైనికులు మూఁగలు గట్టి తిన్నుఁ జూచుచుండఁ దనద్యంబున నొకచోఁ జంకనతరుసమీపంబున లతాగృహంబున వసియించియున్న మహాబలునికొ ద్వారపాలకుల నెంబడిం బోయి సందర్శించి నమస్కరించి, యాతని యాజ్ఞానుసారముగా సమీపంబునఁ గూరుచుండి చేతులు జోడించి యు ట్లయె.

“దేవా ! జంబూద్వీపాధినాథు లగు చిత్రవర్ణమహారాజులవారు తాముగ దేవరవారితోడ నాడు మన్న మాటల విన్నవించెద; అవధాన

ముతోఁ జిత్తగింపుడు. 'ఇరుగుపొరుగులదేశముల కేలికల మనున మునము మనలో నిట్లు దుర్మత్సరంబు వాటించి మానుషధర్మమును మఱచి లోకులు మనలం దలయెత్తి చూడ జగడము లాడుచుండుట యుచితము గాదు. మన మైకమత్యంబు పోని సోదరభావంబు గూరి యందుమేని, ముల్లోకము లొక్కట నెత్తివచ్చినను గలనఁ ద్రులఁ దేటి చూడఁగలవే? పూర్వ మేవేళావిశేషముననో మన మనసులలోఁ గోఁ థాగ్ని పొడచూపి, మెల్లమెల్లగా రాణి ప్రజ్వరిల్లి యుద్ధరూపమునం బయల్పడలి యుభయపక్షములవారిం గొందఱు దహించి యప్పటి కాఱి నది; అఱిపోయినదాని స్మరల మండఁజేయుచు మన మున్నీమలఁ గోపంబును గాపుగం బుండనిచ్చుట యుభయులకును తేమకరము గాదు. ఇతఁముందు మన మన్యోన్యస్నేహము సంబించి మిమాట మేమును మామాట మీరును జెల్లించుచుఁ గూడి మనుట మాయభి మతము. కర్పూరద్వీపాధీశ్వరుం డగు హిరణ్యగర్భుడు మన కిరువురకుఁ బ్రాణమిత్తుడుగా నుండఁ దగినవాడు. ఆతనిరాజ్యం బాతని కిచ్చితి మని తెలిసి, మాతోడ సఖ్యంబు నెఱప నాతని నడుగ నేడె దూతను బంపుచున్నాడము."

అని చెప్పి యారకున్న, మహాబలుండును గొంతవడి చింతించి, తన బాంబులు మార్గాయానంబునం బడలియుండుటంజేసియుఁ దన వచ్చినకార్యం బనుకూలముగా ముగియు చిహ్నములు కానఁబడుచుం టుండేసియు సంధి చేసికొనుటయే యప్పటి కుచిత మని నిశ్చయించి, పూర్వవైరంబు మాని సంధి కియ్యకొనియె. అప్పుడు మహాబల చిత్రవర్ణు లకుఁ గపాలసంధి యయ్యెను.

తరువాతఁ జిత్రవర్ణుండు తనమంత్రితో నాలోచించి, యుచిత గతిని హిరణ్యగర్భునిపేర నొకలేఖ వ్రాసి, తల్లేఖం గొనిపోయి హంస స్వామికో యుక్తక్రమంబున సంభాషించి కార్యంబు పొందుపఱుచు

కొని రా నరుణముఖుండె తగినవాఁ డని యెంచి, ఆతనినె పయనంబు చేసి క్రమృతఁ గర్పరద్వీపంబునకుఁ బంపి యాతనిపునరాగమనంబున కెదురుచూచుచు దినము లెన్నుచుండెను. ఆతండును గతిపయ ప్రయాణంబులఁ గర్పరపుదీవిం జేరి రాజధానిం బ్రవేశించి, ముందుగా మంత్రిసందర్శనంబు చేసి నిజాగమనకారణంబు తెలిపి, యాశంకు లెన్ను వెంటఁబెట్టుకొని పోవ హిరణ్యగర్భుని రహస్యావాసంబుం జూచ్చి యచ్చట నాప్తవర్గముతో నిష్టకథాప్రసంగంబులఁ గాలక్షేపంబు చేయు చున్న హంసాధ్యక్షుని వీక్షించి, నమస్కారపూర్వకంబుగాఁ ద న్నెఱిఁ గించుకొని, మితహితోక్తుల నిట్లనియె. “జంబూద్వీపాధినాథుండు చిత్రవర్ణుండు దేవరసుగుణసంపదకు బలువురు శ్రవసింహుఁ బూర్ణమ నంబుతో నాకర్ణించి, దేవరతోడి మైత్రి నపేక్షించి న నిట్లకుం బుత్తెం చెను. నేడు మొదలుకొని యథాపూర్వకముగా దేవరవారు కర్పర ద్వీప రాజ్యాధికారంబు మరల వహించి, లోకోత్తరముగాఁ బ్రజా పాలనంబు గావించుచు మయూరస్వామితోడి సౌహార్ద్రసౌఖ్యం బను భవిష్య న్వులు.” అని లేఖం జేసి కిచ్చెను. దానిం బుచ్చుకొని చదువు కొని, హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితో నాలోచించి తగిన ప్రత్యుత్తరంబు వ్రాసి ధవళాంగునిచేత నిచ్చి, ‘నీ వీ యరుణముఖునితోడం జంబూ ద్వీపంబున కరిగి యత్రవర్ణుని సందర్శించి యర్హసంభాషణంబుల నాతని నలసించి యీజాచిచ్చిర’వృత్తిని యానతి యొనగి, యరుణముఖుని స్వర్ణ సత్కారంబుల గారవించి యెప్పవలయు పలుకు లెల్లం జెప్పి, వీడుకొలి పెను.

అంత ధవళాంగుండును నరుణముఖుండును బయలు వెడలి, సరస సంభాషణంబుల మార్గాయాసంబు వీసంబును గానరాకుండ నడచి, కతిపయదినంబులకు జంబూద్వీపంబు చేరి చిత్రవర్ణుండు నిండుకొలు వుండియుండ నాతనిపాదసందర్శనంబు చేసికొని, సందేశంబు సమస్తంబు

నివేదించి, కృతకృత్యు లయిరి. మహాబలుండును మిత్రకార్యంబు సాధించుకొని చిత్రవర్ణుని మన్ననఁ బడసి పరమానందభరితు డయి సైన్యసమేతంబుగా నిజదేశంబునకుం జరియెను. నాఁడు మొసలుకొని మహాబల చిత్రవర్ణ హిరణ్యగర్భు లన్యోన్యమైతిరి బాదలుచు, పరస్పర డేమలాధంబులఁ బత్రికాముఖంబులం దెలిపి తెలిసికొనుచు, చిరకాలము సుఖముగా రాజ్యపాలనంబు గావించిరి.

అని విష్ణుశర్మ సంధితంత్రీమును ససాకల్యముగా వచియించి, మీగును నర్వసర్వంసహాపతులతోను సంధి కావించుకొని, యైక మత్యంబు పెంపున సకలశాఖ్యంబుల ననుభవింపుఁడనిన, రాజపుత్రులెంతయు సంతసించి 'దేవరమూలమున నజ్ఞానాంధకారంబుచుండి వెలువడి జ్ఞానభాను స్ఫువర్షింపఁ గంటి' మని విష్ణుశర్మను నుతియించిరి. అంత సనయు లయిన పృథ్వీసయుఁ దనవెంటఁ దోడ్కొనిపోయి, సురగ్ధనున కర్పించి, విష్ణుశర్మ యాతనిచే సకలసమ్రానంబులం బొంది, యొకయగ్రహారము భూమానంబు వడసెను.

సంధితంత్రీము, సంపూర్ణము.

(శ్రీ)రామముద్రాక్షరశాల—రాజమహేంద్రవరము.

తర్క సంగ్రహము

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

రావీంద్రా]

[మె.బి.0-4-0

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతి పబ్లికేషన్‌లందు ముద్రింపబడినది

తర్క సంగ్రహము

తర్క సంగ్రహము

క. శ్రీ ఉణానీ
 కా సర్వసజ్జః * నార్తిహరుండున్,
 శ్రీ స నగు దేవునిఁ
 కై ప్రియయైక్తి * భజియింతు మదిన్.

౧. - ద్రవ్యము, గుణము, కర్మము, సామాన్యము, విశేషము, వసునాయము, అభావము, అని పదార్థము లేడు.

౨. - పృథివి, అవ్వు (నీరు), తేజస్సు, వాయువు, ఆకాశము, కాలము, ధిక్కు, ఆత్మ, మనస్సు, అని ద్రవ్యములు తొమ్మిది.

౩. - రూపము, రసము, గంధము, స్పర్శము, సంఖ్య, పరిమాణము, ప్రథక్త్వము (వేరుపాటు), సంయోగము, విభాగము, పరత్వము (దూరత్వము), అపరత్వము, (సామీప్యము), గురుత్వము, ద్రవత్వము, స్నేహము, శబ్దము, బుద్ధి, సుఖము, దుఃఖము, ఇచ్ఛ, ద్వేషము, ప్రయత్నము, ధర్మము, అధర్మము, సంస్కారము. అని గుణము లేరువది నాలుగు.

౪. - ఉత్పేదము (ఎగజిమ్ముట,) అవక్షేపణము (విగ్ఠద్రోయుట,) కుంచనము (ముడుచుట,) ప్రసారము (చాచుట,) గతునము (నడక,) అని కర్మము లయిదు.

గ. - పరము, అపరము, అని సామాన్యము ద్వివిధము.

ఘ. - నిత్యద్రవ్యములయం దుండు విశేషము లనంతములు.

తర్క-సంగ్రహము

2. - సమవాయ మేకవిధము.

౮. - ప్రాగభావము (పూర్వమున లేకుండుట,) ప్రధ్వంసాభావము (నశించుటచే లేకుండుట,) ఆత్మంతాభావము (అసలే లేకుండుట,) అన్యోన్యాభావము, అని యభావము చతుర్విధము.

౯. - ద్రవ్యములలో గంధముగలది పృథివి. అది నిత్య, అనిత్య, అనిద్వివిధము. పరమాణురూపమయినదినిత్య; కార్యరూపమయినది యనిత్య. శరీర, ఇంద్రియ, విషయ, భేదములవలన ననిత్య మగుచున్నదివిధము. మనుష్యులు మొదలగువారిది శరీరము; నానాగ్రవర్తియయి, గంధగ్రాహక మయిన పూణ మింద్రియము; మృత్యావస్థానాదికము విషయము.

అని ద్వివిధము. - శీతస్పర్శముగలది యవ్వా (జలము.) అది నిత్య, అనిత్య, అనిద్వివిధము. పరిమాణరూప మయినది నిత్య; కార్యరూప మయినది యనిత్య. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అనుభేదములవలన ననిత్య మగుచున్నదివిధము. శరీరము పరమాణులోకమునం దుండును; విషయము, రసగ్రాహక మయిన రసన యింద్రియము; నదీసముద్రాదికము విషయము.

10. - ఉష్ణస్పర్శముగలది తేజస్సు. అది నిత్యము, అనిత్యము, అనిద్వివిధము. నిత్యము పరమాణురూప మయినది; అనిత్యము కార్యరూప మయినది. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అను భేదములవలన ననిత్యము త్రివిధము. శరీర మూడిత్యలోకమునం దుండును; ఉష్ణతారాగ్రవర్తియయి, రూపగ్రాహక మయిన చక్షు రింద్రియము; భౌమము, దివ్యము, ఔదర్యము, ఆకరణము, అను భేదములవలన విషయము చతుర్విధము. వహ్నియొద్దికము భౌమము, విద్యుత్ (మెరుపు) దాదికము దివ్యము, తిన్న దానిని తీరముచేయుటకు హేతు

వయి యుదరమునం దుండునని యోదర్యము; సువర్ణాదిక మాళ రజము,

౧౨. - రూపరహిత మయి స్పర్శముకలది వాయువు. అది నిత్యము, అనిత్యము, అని ద్వివిధము. పరమాణురూప మయినది నిత్యము; కార్షణరూప మయిన దనిత్యము. శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము, అనుభేదములవలన ననిత్యము త్రివిధము. శరీరము వాయులోకమునం దుండును; సర్వశరీరవర్తి యయి, స్పర్శగ్రాహక మైనత్సర్వ ఇంద్రియము; వృత్తాదికంపనహేతువు విషయము.

౧౩. - శరీరములోపల నంచరించువాయువు ప్రాణము; అది యొక్కటియే యయినను, ఉపాధిభేదములవలన బ్రాణాపానాది సంజ్ఞ లను బొందుచున్నది. [ప్రాణము, అపానము, వ్యానము, ఉదానము, సమానము. అను పంచవాయువులును పంచప్రాణము లనఁబడును.]

౧౪. - శబ్దగుణము కలది యాకాశము, అదియొక్కటి యయి, అంతటను వ్యాపించి నిత్య మయి యుండును.

౧౫. - అతీతము (భూతము) మొదలయిన వ్యవహారమునకు హేతు వయినది కాలము. అది యేక మయి సర్వవ్యాప్త మయి, నిత్య మయి యుండును (భూతము, భవిష్యత్తు, వర్తమానము, ఇవి యతీతము మొదలయినవి.)

౧౬. - తూర్పు మొదలయినవ్యవహారమునకు యోగ్య మయి నది దిక్కు. అది యేకమయి, సర్వవ్యాప్తమయి, నిత్యమయి యుండును, (తూర్పు, పడమర, ఉత్తరము, దక్షిణము, ఇవి తూర్పు మొదలయినవి.)

౧౭. - జ్ఞానాధికరణ (అధార) మయిన దాత్మ, అది పరమాత్మ, జీవాత్మ, అని ద్వివిధము. అం దీశ్వరుడును సర్వజ్ఞుడు నయినపక్ష

మాత్మ యొక్కటియే; జీవాత్మ ప్రతిశరీరమునందును భిన్నమయి యుండును; అది సర్వత్ర వ్యాపించి నిత్యమయి యుండును.

౧౮. - సుఖదుఃఖాదులను బొందుటకు సాధన మైనయింద్రియము మనస్సు. అది ప్రత్యాత్మయందు నుండుటచేత ననంత మయి పరమాణురూపమై నిత్యమై యుండును.

౧౯. - చక్షు (కన్ను) శ్రావణముచే గ్రహింపఁ దగినగుణము రూపము. అది శుక్లము, నీలము, పీతము, రక్తము, హరితము (ఆకువచ్చు), కపిశము (కోతివన్నె), చిత్రము, అనుభేదములవలన నప్త విధము. అది వృద్ధివియందును, జలమునందును, తేజస్సునందును, ఉండును. వానిలోఁ బృథివి యందు సప్తవిధముల నుండును; జలము నం దభాస్వరశుక్ల మయి యుండును; తేజస్సునందు భాస్వరశుక్ల మయి యుండును.

౨౦. - రసన (నాలుక) చే గ్రహింపఁ దగినగుణము రసము. అది మధురము, ఆమ్లము (పులుసు), లవణము, కటువు (కారము), కషాయము (ఓగరు), తిక్తము (చేదు), అనుభేదములవలన పద్విధము. అది భూమియందును, జలమునందును, ఉండును. అందు భూమియందు పద్విధము; జలమునందు మధురముమాత్రము.

౨౧. - ఘ్రాణము (ముక్కు) చే గ్రహింప, దగినగుణము గంధము. అది సురభి (పరిమళము), అసురభి (కంపు), అని ద్వివిధము. అది వృద్ధివియందుమాత్ర ముండును.

౨౨. - త్వగింద్రియమాత్రముచే గ్రహింపఁ దగినగుణము స్పర్శము. అది శీతము, ఉష్ణము, అనుష్ణాశీతము, అనుభేదమువలనఁ ద్రివిధము. అది వృద్ధివియందును, ఆప్యనందును, తేజస్సునందును,

వాయువునందును, అందు శీతము జలమునందును, ఉష్ణము తేజస్సు నందును, అనుష్ఠాశీతము పృథివీవాయువుల యందును నుండును.

౨౩. - పృథివియందు పాకజనిత మైన రూపాదిచతుష్టయము (రూప, రస, గంధ, స్పర్శములు) అనిత్యము. ఇతరస్థలములయందు దపాకజనిత మయినది నిత్యానిత్యభేదమును గలిగి యుండును. నిత్య గత మైనది నిత్యము; అనిత్యగత మైన దనిత్యము.

౨౪. - ఏకాదివ్యవహారపీఠువయినది సంఖ్య. అది తొమ్మిది ద్రవ్యములయందుండి, యేకత్వము మొదలు పరాధమువఱకు నుండును. ఏకత్వము నిత్యమును, అనిత్యమును అయి యుండును. నిత్యగత మయినది నిత్యము; అనిత్యగత మయినది యనిత్యము. ద్విత్వాదిక మంతట నిత్యము.

౨౫. - మానవ్యవహార కారణ మయినది పరిమాణము. అది తొమ్మిదిద్రవ్యములయందు నుండును. అది, అణువు, మహత్త్వ, దీర్ఘము, ప్రాప్యము, అని చతుర్విధము.

౨౬. - పృథగ్వ్యవహారకారము పృథక్త్వము. అది పర్వ ద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౭. - సంయక్తవ్యవహారమునకు పీఠు వయినది సంయోగము. అది పర్వద్రవ్యములయందు నుండును.

౨౮. - సంయోగనాశకగుణము విభాగము. అది సర్వద్రవ్య ములయందు నుండును.

౨౯. - పరావరవ్యవహారాసాధారణకారణము పరావరత్వము. అది పృథివ్యాదిచతుష్టయమునందును, మనస్సునందును, ఉండును. అది దిక్స్పృశము, కాలకృతము, అని ద్వివిధము. దిక్స్పృశ మయిన పరత్వము కూరస్థ మయిన పస్తువునందుండును; దిక్స్పృశ మయిన

యపరత్నము సమీపస్థనస్తువునం దుండును కాలకృత మయిన పరత్నము జ్యేష్ఠవస్తువునం దుండును; కాలకృత మయిన యపరత్నము కనిష్ఠవస్తువునం దుండును.

30.—అద్యవత్సమమున కసమనాయికారణ మయినది గుగుత్నము. అది పృథివీజలములయందుండును.

31.—అద్యవ్యూదసము (కాటుట) న కసమనాయికారణ మయినది ద్రవత్నము. అది పృథివీజల తేజస్సులయందుండును. అది వాంసిద్ధికము, వైమిత్తికము, అని ద్వివిధము. వాంసిద్ధికము జలమానం దుండును. వైమిత్తికము పృథివీతేజస్సులయందుండును. పృథివీసంబంధు లయిన ఘృతాదులయందు ద్రవత్న మగ్ని సంయోగజము; తేజస్సంబంధు లైన బంగారము మొదలైనవాని యందును ద్రవత్న మగ్ని సంయోగజము.

32. — చూగ్గాదులు మూర్ధ యగుటకు హేతు మయిన గుణము స్నేహము. అది జలకుసందుమాత్ర ముండును.

33. — శ్రోత్రము (చెవి) చేత గ్రహింపఁ దగిన గుణము శబ్దము. అది యాకాశమునందు మాత్ర ముండును. అది ధ్వన్యాత్మకము, వణ్ణాత్మకము, అని ద్వివిధము. ధ్వన్యాత్మకము భేర్యాదులయందుండును; వణ్ణాత్మకము సంస్కృతభాషాదియొక మయినది.

34.—సర్వవ్యవహార హేతు వైన జ్ఞానము బుద్ధి. అది స్మృతి, అనుభవము, అని ద్వివిధము. సంస్కారచూతత్వ మయిన జ్ఞానము స్మృతి; తద్విచ్ఛ మయిన జ్ఞాన మనుభవము. యధార్థము, అయధార్థము అని యనుభవజ్ఞానము ద్వివిధము. ఆయాగుణములు కలదానియందు దాప్రకార మయిన (ఆయాగుణములు కలవనెడి) యనుభవము యతావము—రజితమునందు రజితజ్ఞానము యధార్థము; ఇదియే

ప్రమ యనఁబడును. ఆయాగుణములు లేనిదానియందు దాప్రకార మయిన (ఆయాగుణములు కలది నేడి) జ్ఞా మయధార్థము—శుక్తి యందు రజతజ్ఞాన మయధార్థము; ఇదియే భ్రమ యనఁబడును.

376.—ప్రత్యక్షము, అనుమితి, ఉపమితి, శాబ్దము, అను భేద ములవలన యధార్థానుభవము చతుర్విధము. ప్రత్యక్షము, అనుమా నము, ఉపమానము, శబ్దము, అను భేదములవలనఁ దత్కరణము సహితము చతుర్విధము.

377.—వ్యాపాగివంత మైన యసాధారణకారణము కరణము. అనన్యథాసాధ్యకార్య సయశ్చూర్వవృత్తి కారణము; ప్రాగభావప్రతి యోగి కార్యము.

378.—సమవాయి, అసమవాయి, నిమిత్తము, అనుభేదముల వలన కారణము త్రివిధము. పటమునకు తంతువులవలెను, స్వగత రూపాదులకు పటము (బట్ట) వలెను, దేచినుండి సమవేత (విడువని సంబంధముగల) కార్యము వుట్టునో యది సమవాయి కారణము. పటమునకు తంతు (దారముల) సంయోగమువలెను, పటగతరూపము నకు తంతురూపమువలెను, కార్యముతోఁగాని కారణముతోఁగాని యేకార్థమునందు సమవేతమైనకారణ మసమవాయికారణము; పట మునకు కుంచెవలెను, మగ్గమువలెను, తమధయభిన్నమైన కారణము నిమిత్తకారణము. ఈ త్రివిధకారణములలో ససాధారణమైన కారణ మేదో యదియే కరణము.

379.—అందుఁ బ్రత్యక్షజ్ఞానకరణము ప్రత్యక్షము. ఇంద్రియార్థ నన్ని కర్వజ్యమైన జ్ఞానము ప్రత్యక్షము. అవి సర్వకల్పము, సరికల్పము, అని ద్వివిధము. ఇది యేదోయొకటి యనునట్లు నిష్ప్రకారక మైన

జ్ఞానము నిర్వికల్పము; ఇతఁడు దీర్ఘఁడు, ఇతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు, ఇది వలువు, అనునట్లు ప్రకారక మైన జ్ఞానము సవికల్పము.

౩౯.-సంయోగము, సంయుక్తసమవాయము, సంయుక్తసమవేత సమవాయము, సమవాయము, సమవేతసమవాయము, విశేషణ విశేష్యభావము, అని ప్రత్యేకజ్ఞానహేతు వయిన యింద్రియార్థసన్నికర్షము మత్విధము. కంటికి ఘటము ప్రత్యక్ష మయినప్పుడు సంయోగ సన్నికర్షము; చక్షుస్సంయుక్తమైన ఘటమునందు రూపముయొక్క సమవాయమువలన ఘటరూప ప్రత్యక్షమునందు సంయుక్తసమవాయ సన్నికర్షము; చక్షుస్సంయుక్తమైన ఘటమునందు సమవేత మయిన రూపము రూపత్వమునకు సమవాయ మగుటవలన రూపత్వ సామాన్య ప్రత్యక్షమునందు సంయుక్తసమవేత సమవాయ సన్నికర్షము; కిర్లరంధ్రమునం దుండెడియా కాశముయొక్క శ్రోత్రత్వము వలనను, శబ్దముయొక్క యాకాశగుణత్వమువలనను, గుణిగుణములయొక్క సమవాయమువలనను శ్రోత్రమునకు శబ్దసాక్షాత్కార మయినప్పుడు సమవాయసన్నికర్షము; శ్రోత్రసమవేత మైన శబ్దమునందు శబ్దత్వముయొక్క సమవాయమువలన, శబ్దత్వసాక్షాత్కారమునందు సమవేత సమవాయసన్నికర్షము; భూతలము ఘటాభావమును గల దనుచో చక్షుస్సంయుక్త మైన భూతలమునందు ఘటాభావముయొక్క విశేషణత్వమువలన, అభావప్రత్యక్షమునందు విశేషణవిశేష్య భావసన్నికర్షము. ఈసన్నికర్షములవలనఁ గలిగినజ్ఞానము ప్రత్యక్షము. తీసి కింద్రియము కరణము కాబట్టి యింద్రియము ప్రత్యక్షప్రమాణ మునుట సిద్ధము.

౪౦.-అనుమితయొక్కకరణ మనుమానము. పరామర్శజన్యమైన జ్ఞాన మనుమితి. వ్యాప్తివిశిష్ట పక్షధర్మతాజ్ఞానము పరా

వర్తము—ఎట్లనఁగా, ఆవర్తతమా వహ్ని వ్యాప్యమైన ధూమమును కలది యనుజ్ఞానము పరామర్శము; దానివలనఁగలిగిన వర్తతము వహ్నిమంత మనుజ్ఞాన మునుండి: ఎక్కడ ధూమ ముండునో యుక్కడ వహ్ని యుండు నను సాహచర్య నియమము వ్యాప్తి వ్యాప్యముయొక్క వర్వతాదివృత్తిత్వము పక్షధర్మత.

రగ—స్వార్థము, పరాథము, అని యనుమానము ద్వివిధము. స్వానుమతి హేతువు స్వార్థము-ఎట్లనఁగా, తానే పలుమాఱు చూచుట చేత వంటయిల్లు మొదలైనవాని యం దెక్కడధూమ ముండునో యుక్కడ నగ్ని యుండు నని వ్యాప్తిని గ్రహించి, పర్వతసమీపము నకుఁ బోయినవాఁ డయి వర్వతమునందలి పొగను జూచి దానియం దగ్ని యుండునా యనినందేవాపడి, ఎచ్చటధూమముండునో యచ్చట నగ్నియుండు నన్నవాప్తిని స్మరణకుఁ దెచ్చుకొనుచున్నాఁడు; తదనంతరము వర్వతము వహ్ని వ్యాప్యధూమవంత మని జ్ఞానము కలుగు చున్నది; దీనినే లింగపరామర్శ మందురు; అందువలనఁ బర్వతము వహ్నిమంత మనెడు యనుమతి పుట్టుచున్నది; అది స్వార్థానుమానము ధూమమువలన నగ్నిని దానే యనుమానించి, పరులకు బోధించుట కొఱకుఁ బంచావయవ మైనవాక్యమును బ్రయోగించినప్పు డది పరాధానుమాన మగును—ఎట్లనఁగా,

(౧) పర్వతము వహ్నిమంతము;

(౨) ధూమవత్సమువలన;

(౩) మహావనము (వంటయిల్లు) వలెనే యేది ధూమవంతమో అది యగ్ని మంతము;

(౪) ఇదియు నాలాగుననే;

(గ) కాబట్టి యిది (స్వత్వము) 'యటువంటిదే' (వహ్ని మంత్రము).

ఈవాక్యముచే బ్రతిపదిత మయినలింగమువలన రెండవదియు నగ్నిని ప్రతిపాదించుచున్నది.

ర.౨. - ప్రతిష్ఠ, హేతువు, ఉదాహరణము, ఉపనయము, నిగమనము, అనునవియును నవయవములు. (౧) "పర్వతము వహ్ని మంత్ర" మనునది ప్రతిష్ఠ: (౨) "ధూమవత్స్వము వలన" ననునది హేతువు; (౩) "మహానసమువలెనే యేది ధూమ వంతమో యది యగ్ని మంత్ర" మనునది యుదాహరణము; (౪) "ఇదియు నాలాగు ననే" యనునది యుపనయము; (౫) "కాబట్టి యిది యటువంటిదే" యనునది నిగమనము.

ర.౩. - స్వార్థానుమితి యందును పరార్థానుమితియందును లింగ పరామర్శమే కరణము; కాబట్టి లింగపరామర్శ మనుమానము.

ర.౪. - అన్వయవ్యతిరేకీ, కేవలాన్వయి, కేవలవ్యతిరేకీ, అని లింగము త్రివిధము. వహ్ని (నిప్పు) ని సాధింపఁ దగినప్పుడు ధూమ వత్స్వము (పొగ గలిగి యుండుట) వలెనే, అన్వయముచేతను వ్యతిరేకముచేతను వ్యాప్తికలది యన్వయవ్యతిరేకీ—మహానసము వలెనే యెచ్చట ధూమ ముండునో యెచ్చట నగ్ని యుండు ననుచోటనన్వయ వాప్తి; మహాహ్రదమువలెనే యెచ్చట నగ్ని లేదో యెచ్చట ధూమ మును లేదనుచోట వ్యతిరేకవ్యాప్తి, అన్వయమాత్రవ్యాప్తిని గలది కేవలాన్వయి; ఎల్లచోట, పటమువలెనే ప్రమేయత్వము (తెలిసికోఁ దగట) వలన ఘటము పేరు పెట్టఁ దగిన దనుచోట, సర్వమానకును ప్రమేయత్వమును నభిధేయత్వమును (పేరు పెట్టఁ దగట) నుండుట

వలన ప్రమేయత్వాభిధేయత్వములకు వ్యతిరేకవ్యాప్తి లేదు. వ్యతిరేకమాత్రవ్యాప్తిని గలది కేవల వ్యతిరేక ; ఎట్లనగా,

(౧) పృథివి యితరములకంటె భిన్న మయినది ;

(౨) గంధవత్త్వము (వాసనను గలిగి యుండుట) వలన ;

(౩) ఏది యితరములకంటె భిన్నము కాదో యది జలము వలనే గంధవత్త్వ (గంధము కలది) కాదు ;

(౪) ఇది (పృథివి) యాలాగున (గంధము లేనిదిగా) లేదు ;

(౫) కాంతి యిది వాని (ఇతరముల) వంటిది కాదు.

గంధవత్త్వము పృథివిమాత్రపక్ష మగుటవలన, ఏది గంధవత్తో యది తదితరములకంటె భిన్న మయిన దనుచో సస్యమదృష్టాంతము లేదు.

౪౫. - (అన్ని సూహించుటకు) ధూమవత్త్వము హేతువయినప్పుడు సర్వోపాధియువలె నిందిగ్ధసాధ్యవంతము పక్షము, అందు (అదృష్టాంతమునందు) మహానిసమువలె నిశ్చితసాధ్యవంతము నపక్షము ; అందు మహాప్రాదమువలె నిశ్చితసాధ్యభావవంతము విపక్షము.

౪౬. - సవ్యభిచారము, విరుద్ధము, సత్ప్రతిపక్షము, అసిద్ధము, బాధితము, అని హేత్యాభాసము లయ్యెను. ఏకాంతికము (ఒకేయాహు గలది) కావది సవ్యభిచారము. అది సాధారణము, అసాధారణము, అనువసంహారి, అనుభేదమువలన త్రివిధము. అందు, సాధ్యాభావపద్యుత్తి (సాధింపఁ దగినది లేకుండుట) సాధారణము ; ఎట్లనగా, 'ప్రమేయత్వమువలన సర్వతముపహ్నిమంతము' అనుచో ప్రమేయత్వముపహ్నిభావమును గలదియైనప్రాదమునందును గలదు (గాన సాధారణము). సర్వసపక్షవిపక్షవ్యాప్తియు (సపక్షము నకును విపక్షమునకును చెందనిది) అసాధారణము ; ఎట్లనగా, 'శబ్దత్వమువలన

శబ్దము నిత్యము' అనుచో నమస్తనిత్యములయందును, అనిత్యముల
యందును వ్యాపృత్త మయిన (ఉండని) శబ్దత్వము శబ్దమునందు
మాత్రమే యుండునది (గాన ససాధారణము). అన్వయవ్యతిరేక
దృష్టాంతరహితము (అన్వయదృష్టాంతముగాని వ్యతిరేకదృష్టాంత
మునుగాని లేనిది) అనుపసంహరి; ఎట్లనగా, 'ప్రమేయత్వము
వలన సర్వమును ననిత్యము' అనుచో సర్వమునకును వక్షత్వము
కలుగుటవలన దృష్టాంతమే లేదు (గాన సమసహా). సాధ్యాభావ
(సాధింపఁ దగినదానిలేదు) వ్యాప్య మయిన హేతువు నికాద్యము;
ఎట్లనగా, 'కృతకత్వమువలన శబ్దమునిత్యము' అనుచో కృతకత్వమే
(చేయఁబడుటయే) నిత్యత్వాభావ మగుటచేత ననిత్యత్వమునందు
వ్యాప్త మగును. సాధ్యాభావసాధక మయిన హేత్వంతర మెచ్చటఁ
గలదో యది సత్ప్రతిపక్షము; ఎట్లనగా, 'శ్రవణసంబంధిత్యమువలన
శబ్దము నిత్యము' అనుచో 'కార్యత్వమువలన ఘటమువలె శబ్ద మని
త్యము' (అనవచ్చును). ఆశ్రయాసిద్ధము, స్వరూపాసిద్ధము, వ్యాప్య
త్వాసిద్ధము, అని యసిద్ధము త్రివిధము. 'అరవిందత్వమువలన సరో
జారవిందమువలెనే గగనారవిందము పరిమళము గలది' అనుచో
నాశ్రయాసిద్ధము. ఇచ్చట గగనారవింద మాశ్రయము; అది లేనేలేదు.
'చాక్షుషత్వమువలన శబ్దము గుణము' అనుచో స్వరూపాసిద్ధము.
ఇచ్చట శబ్దమునకు శ్రావణత్వము (కర్ణగోచరత్వము) కలుగుటవలన
శబ్దమునందు చాక్షుషత్వము (నేత్రగోచరత్వము) లేదు. సోపాధిక
(ఉపాధిని గలది) మైన హేతువు వ్యాప్యత్వాసిద్ధము; సాధ్యవ్యాపకత్వ
ముండఁగా సాధ్యవ్యాపకత్వము లేకండుట యుపాధి. సాధ్యసమా
నాధికరణాత్మంతాభావా ప్రతియోగిత్వము (సాధింపఁ దగినదానితో
సమాన మయిన యాశ్రయము గల యత్యంతాభావమునకు విరోధి

కాకుండుట) సాధ్యవ్యాపకత్వము, సాధనవన్నిష్ఠాత్వంతా భావప్రతి
యోగిత్వము (సాధనవత్త్వవం దున్నయత్వంతాభావమునకు విరోధి
యగుట) సాధనవ్యాపకత్వము. వహ్నిమత్త్యమునలన వర్కశఃయి ధూమ
పతమనుచోట వచ్చికట్టల సంయోగ ముపాధి; ఎక్కడ ధూమ
మండనో యక్కడ వాల్చేంధన (వచ్చికట్టల) సంయోగమనుట
సాధ్యవ్యాపకత్వము; అయోగోళము (ఇనుపగుండు) సంయోగేంధన
సంయోగము లేమింటేసి యొక్కడ నహ్ని గుండునో యొక్కడ వాల్చేం
ధనసంయోగ ముపాధి; సోపాధికత్వము వలన నహ్ని మత్త్యము వ్యాప్తి
తాత్పర్యము. దేనికి సాధ్యాభావము ప్రమాణాత్వముకేళ నిశ్చితి
మగునో యది బాధితము; ద్రవ్యత్వమునలన నహ్ని యుచ్ఛమునుచో
అనుష్ఠత్వము (చల్లడనము) సాధ్యము (సాధిపూర్వకము); తదభావ
మయిన యుష్ణత్వము (త్వక్) స్పర్శప్రత్యక్షముచేత గ్రహింపఁ
బడును గనుక బాధిత మయినది.

ర2. — ఉపమితికరణ ముపమానము. సంజ్ఞా (పేరు) సంజ్ఞ
(పేరుగలది) సంబంధజ్ఞాన ముపమితి; సాదృశ్యజ్ఞానము దానికరణము.
అతిదేశ* వాక్యాగ్ధముయొక్కస్మరణ మనాంతరవ్యాపకము. ఎట్లు
నగా, ఒకడు గవయశబ్దార్థ మెఱుంగనినాడయి, ఒకానొక యార
ణ్యక పుగుషునినలన గవయశ్యుగము గోవునకె నుండుననివిని, వనము
నకుఁబోయి వాక్యాగ్ధమును వృఠించుకొని, గోసదృశ మయినరూపమును
జూచుచున్నాడు; అటుతరువాత నిదిగవయశబ్దవాచ్యమయినదని యుప
మితి పుష్కలమగును.

* ఒకచోటఁ జెప్పఁబడినదానిని సామ్యమానుబట్టి మఱియొకచోట నుపయోగ
పఱుచుట అతిదేశము.

ర౯. - ఆ ప్రవాక్యము శబ్దము. యథార్థవక్త యాత్మజు. పద నమూనాము వాక్యము :— “నోవును లెమ్ము” శక్తికలది పదము; ఈ పదమునలన నీయర్థము బోధింపఁదగిన దనియెడి యీశ్వరసం శ్లేతము శక్తి.

ర౯. - ఆకాంక్ష, యోగ్యత, సన్నిధి, ఇవి వాక్యార్థజ్ఞాన హేతువులు. పదమునకు పదాంతరవ్యతిరేక ప్రయత్నాన్వయానను భావశక్తియు (పదాంతరములేక యుద్దేశింపఁబడిన యర్థము నిచ్చుశక్తి లేకుండుట) ఆకాంక్ష; అన్యబాధము, యోగ్యత; పదములు నవిలంబ నముగా (బాగులేకుండు) నుచ్చరించుట సన్నిధి.

గ౯. - ఆకాంక్షాపరహిత మయినవాక్యము ప్రమాణము కాదు. ఆకాంక్ష లేకపోవుటనలన, “నోవు, అశ్నాను, పురుషుడు, హస్తి.” అనువాక్యము ప్రమాణము కాదు; యోగ్యతలేకపోవుటనలన, “అగ్ని చేత తమవుచున్నాడు” అనువాక్యము ప్రమాణము కాదు; సాన్ని ధ్యాబావమునలన, జామున కొకపాని “నోవును—లెమ్ము” అను సహోచ్చితములు కానిపదములు ప్రమాణము కాదు.

గ౯. - వైదికము, తాళికము, అని వాక్యము ద్వివిధము. ఈశ్వరోక్తమునలన వైదికము సర్వమును ప్రమాణము; తాళిక మైన యాప్రవాక్యము ప్రమాణము; ఇతర మప్రమాణము.

గ౯. - వాక్యార్థజ్ఞానము శబ్దజ్ఞానము; తత్కరణము శబ్దము.

గ౯. - సంశయము, విపర్యయము, తీర్థము, అను భేదము నలన, అయథార్థానానభవము త్రివిధము. ఒకధర్మియందు విరుద్ధ నానాధర్మవై శిష్టజ్ఞానము సంశయము :— (ఒకవస్తువును బాది) స్థావపుకాని పురుషుడుకాని (అనుకొనుట). మిథ్యాజ్ఞానము విపర్య యము :— శుక్తిని (ముత్యపుచిప్పను) బాది రజతము (నెండి) అను

కొనుట. వ్యాప్యరోపముచేత వ్యాపకారోపము తర్కము:— వహ్ని లేకపోయెనేని, అప్పుడు ధూమమును లేకపోవును (అయివొనుట).

గౌర. — యథార్థము, అయథార్థము, అని స్మృతియు ద్వివిధము. ప్రమాణస్వపయినది యథార్థము; అప్రమాణస్వ మయథార్థము.

గౌగ. — అందఱిచేత సనుకూలముగాఁ దెలిసికోఁ దగినదినుఖము.

గౌఁ. — ప్రతికూలముగాఁ దెలిసికోఁదగినది దుఃఖము.

గౌఁ. — కామ మిచ్ఛ.

గౌ. — ద్వేషము శ్రోధము.

గౌ. — కృతి ప్రయత్నము.

౬౦. — విహితకర్మజన్యము ధర్మము.

౬౧. — నిష్పితకర్మజన్య మధర్మము.

౬౨. — బుద్ధ్యాదు లెనిమిదియు (బుద్ధి, సుఖము, దుఃఖము, ఇచ్ఛ, శ్రోధము, ప్రమత్తిము, ధర్మము, అధర్మము) ఆత్మమాత్ర విశేషగుణములు.

౬౩. — బుద్ధిచ్ఛాప్రమత్తములు నిత్యములు, అనిత్యములు, అని ద్వివిధములు. ఈశ్వరునివి నిత్యములు; జీవునివి అనిత్యములు.

౬౪. — వేగము, భావన, స్థితిస్థాపకము, అని సంస్కారము త్రివిధము. వేగము పృథివ్యాది చతుష్టయమునందును (పృథివి, జలము, లేజము, వాయువు,) మనస్సునందును, ఉండును. అనుభవ జన్యయు స్మృతిపేతువు నయినభావన యాత్మీయందు మాత్ర ముండును. మఱియొకవిధముగాఁ జేయఁబడినవానికి మరల తదవస్థా పాదకము స్థితిస్థాపకము — ఇది చావలు మొదలయిన పృథివిమాత్ర మునగుండును.

౬౧. - చలనాత్మక మయినదికర్మము. ఊర్ధ్వదేశసంయోగ హేతు పుట్టేణము; అథో దేశసంయోగ హేతు వపక్షేణము; శరీర సన్నికృష్టసంయోగ హేతు వాకుంచనము; విద్రక్ష్పప్రసంయోగ హేతుపు ప్రసారణము; అప్యముపర్యమునుగమనము. ఇది (చలనము) పృథివ్యాది చతుష్టయమునందును మనస్సునందానుమాత్ర ముండును.

౬౨. - నిత్య మయి యేక మయి యనేకములయం దుండు నది సామాన్యము. అది, ద్రవ్య, గుణ, కర్మలయం దుండును. అది పరము, అపరము, అను భేదమువలన ద్వివిధము. పరము పత్త; అపరము జాతిద్రవ్యత్వాది.

౬౩. - నిత్య ద్రవ్యములయం దుండు వ్యావర్తకములు విశేష ముల.

౬౪. - నిత్యసంబంధము సమవాయము. అది యయుతీసిద్ధి ఖులయం దుండును; ఏరెంటిలో నొకటి రెండవదాని నాశ్రయించి యుండునో యవి యయుతీసిద్ధములు; ఎట్లనగా — ఆవయవావ యవులు, గుణగుణులు, క్రియాక్రియావంతులు, జాతివ్యక్తులు, విశేష నిత్యద్రవ్యములు, మొదలయినవి.

౬౫. - అనాదియు సాంతము నైనది ప్రాగభావము — ఉత్పత్తికింపఁ బూర్వము కార్యమున కిది యుండును. నాదియు ననంతము నైనది ప్రధ్వంసాభావము — ఉత్పత్తికింప ననంతరము కార్యమున కిది యుండును. త్రైకాలిక సంవిర్గాభావ మత్యంతాభావము — ఎట్లనగా భూతిలమునందు ఖుటము లేదు. తాదాత్మ్యసంబంధావచ్చి స్పష్టతయొగియు (తాదాత్మ్యసంబంధముచే వేరుపఱుఁబడిన విధో

ధముకలది) అన్యోన్య భావము:— ఎట్లనగా, ఘటము పటము కాదు.

20. - సమస్త వదార్థములును వయిని తెప్పఁబడినవానిలోనే చేరియుండుటవలన వదార్థము లేడే యని సిద్ధ మయినది.

క. అన్నంభట్ట కృతంబయి

సన్నతి గన్నట్టితర్కసంగ్రహమును దీ

ని న్నెఱి బాలురకొఱకున్

గ్రన్నన వీరేశలింగకవి తెనిగించెన్.

సర్వ వా ది ని

గ్రంథ కర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1951

రావీరెట్]

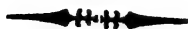
[మొద 1-0-0

-

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌వందు ముద్రింపఁబడినది

స త్య వా ది ని

సత్యవాదిని

THE FATHERHOOD OF GOD, AND THE BROTHERHOOD OF MAN.

ఈశ్వరుని పితృభావము, మనుష్యుని భ్రాతృభావము.*

ఓ భ్రాతృవరులారా!

సమస్త సంస్కారములలోను మతసంస్కారము ప్రధానమైనదనియు, మతము పరిశుద్ధమయినచో సమస్తసంస్కారములును దాని వెంబడినే యనాయాసముగా జరుగు ననియు, గతిభానువారమునాఁడు చెప్పి యుంటినిగదా. తినకంటె సభకళక్తిసంపన్నతి గల దేవుఁడుగాని దేవతలుగాని యున్నారనియు, తిరువాసనము చేయుచు తీవ్ర్రతికరముగాఁ దాను వర్తింప వలయుననియు, తలఁచెడి మనుష్యుని యభిప్రాయము మత మనఁబడును. అనాగరికదశలో సృష్టిలోని స్యాభావిక పవార్థములనే పూజించుటయు, అల్పనాగరికదశలో తమ దేవతలచేరవ్రతిమలనుగూడఁ గల్పించి వాని నర్చించుటయు, అధిక నాగరికదశలో నీశ్వరుఁ డొక్కఁడని యెఱిగి యాతని మానసికముగా నుపాసించుటయు, సాధారణముగా తిట్టించు చున్నది. ఏకేశ్వరోపాసకులైన పరిశుద్ధాస్తికమతస్థులు దేవుఁడు సృష్టికర్త యనియు లోకరక్షకుఁడనియు, నిరాకారుఁడనియు, సత్యస్వరూపుఁడనియు, పరిశుద్ధుఁడనియు, దయాస్వరూపుఁడనియు, విశ్వసించి సర్వ విషయముల

* ఇది 1900 వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెల మొదటి తేదీని రాజమహేంద్రవర ప్రార్థనాసమాజమునఁ జదువఁబడినది.

యందును శదాజ్ఞానుసారముగాఁ బ్రవర్తించుట పరమకర్తవ్యమని భావించును. దయాస్వరూపుఁడయిన పర్యకర్త యగుటచే నీశ్వరుఁడు లోకపిత యగుచున్నాఁడు; ఈశ్వరసృష్టిలోనివారై తద్దయాపాత్రులైన సమస్త మానవులను నీశ్వరకుటుంబమయి పరస్పరభ్రాత లగుచున్నారు. కాబట్టి సత్యమైన పరిశుద్ధాస్తిక మతమునందు దేవుని పితృభావమును మానవుల పరస్పరభ్రాతృభావమును ముఖ్యసిద్ధాంతములు. ఈరెండుసిద్ధాంతములను గూర్చియు నే నీ సాయంకాలమునఁ గొన్నిమాటలు చెప్పఁబోవుచున్నాను.

పూర్వాచారము నొక్కపట్టున విడువలేకుండుట మానవస్వభావ మయియున్నది. అందుచేతనే జనులనేకవిషయములలో నాగరికాగ్రగణ్యులయి యేకేశ్వరారాధనమే పరమకర్తవ్యమని యెఱిగి నవారయును ఆనాగరికదశలో వచ్చిన స్వాభావిక వస్తుపూజనమును నల్పనాగరికదశలో వచ్చిన ప్రతిమార్చనమును పలువురు పూర్వాచార బలముచేత పూర్ణముగా విడువఁజాలకున్నారు. కాబట్టి మతమును పరిశుద్ధము చేయవలె నన్నచో నేతద్విషయమున సంస్కార మవశ్యముగాఁ జేసికొనవలయును. మతసంస్కారము జరగనియెడల నీతివిషయములోను సంఘవిషయములోను తక్కిన సమస్తవిషయములలోను మితిమీరినదురాచారము లుద్భవిల్లి ప్రజాసౌఖ్యమునకును దేశాభివృద్ధిని భంగము కలిగించును. సమస్తమానవధర్మ కాళోపకాఖలకును సంతోషరసమును బ్రపింపఁ జేయుటకు మూలమైన మతజలాశయమే కలుషమయి యనర్థదాయక మయినపక్షమున సంసారవృక్షమునం దేశకాళ యారోగ్యస్థితిలో పర్థిల్లి సుఖప్రదము కాఁ గలుగును! మన ష్యుని కాయమునకు మతమే ప్రాణము; మతము నిర్దుష్టస్థితిలో నుండఁ గొనుట సంఘము జీవచ్ఛిష్ణము లేనిబొందివంటిదిగా నుండును. సంఘ

శరీరమునకుఁ బ్రాణమయిన మతము పరిశుద్ధమయి యుత్సాహవంతియు కాదేని, సాంఘికసంస్కారాదు లేవియు సఫలములయి దేశక్షేమకరములు కానేరవు. కాబట్టి దేశభిమాన మానసియు లగు మాన్యులారా! మీరు నిజముగా దేశక్షేమమును గోరెడువా రయిన పక్షమున, ఈశ్వరునిపితృభావమును వక్కుచేతను మనస్సు చేతను క్రియల చేసియు పూర్ణముగా సంగీకరించి యాతని నొక్కనినే ప్రీతి పూర్వకముగా భజించుచు తదితరారాధనమును విడిచి పెట్టుడు. ఈశ్వరైకారాధనమునకును, ఈశ్వర పితృత్వ భావనకును, మన దేశములో గర్భితప్రతిభగా నున్నది విగ్రహారాధనము. సర్వానర్థమూలమయిన విగ్రహారాధనమును మూలముట్టుగ సశింపఁజేసినఁగాని మన శీశ్వరపితృత్వసిద్ధి యలవడ నేరదు. కాబట్టి యేరూపమున నున్నను విగ్రహారాధనమును మనము విషసర్పమును జూచినట్లు చూచి ద్వేషించుచు సర్వవిధముల చేతను దాని నంతిము నొందింప మన శక్తియిక్తులను వినయోగించి పాటు పడవలయును. మనుజుఁ డేదినమున విగ్రహారాధనపిశాచపీడితుండి విడివడునో యాదినమే యాతని జీవిత కాలములో నెల్ల మహానుదినము; ఆదినమే యుతఁడు పాపబంధములనుండి విముక్తుఁ డగుటకు కృత ప్రారంభుఁ డయిన పుణ్య దినము; ఆదినమే యుతఁడు సర్వేశ్వరినాంగీకృత్యభాగ్యము నపహరించుచుండిన పీడిన పీడియ వదల్చుకొని తాను సుఖయయి యొక మహారిప్తమును రూపుమాపి దేశమును సుఖింపఁజేయ దీక్షవహించిన పర్వదినము. సత్యైకాదర పరాధులులారా! మీరీదినమునుండి ఈశ్వరరాజ్యాక్రమణ ద్రోహమున కొడిగట్టిన విగ్రహ రూపరిపులవయి ధ్వజమెత్తి నీచాతనిచయియిన తద్దాస్యమునుండి మాయూర్త్మిలను రక్షించుకొని యుత్సర సేవాచరాయుత్తి చిత్తులరయి మీసహోదరు లయిన యుష్మ

ద్వేషియుల యాత్మల నుత్తమోత్తమమయిన యీశ్వరసేవకుఁ బురి
కొల్పుటకు సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింపఁబడు. ఈవిగ్రహ పితౄచములు
మిమీశ్వర దూకులనుగా మాత్రమే కాక నీతిదూకులను గాను
సాధాత్ర దూకులనుగాను మానుషస్వభావ దూకులనుగాను జేయు
చున్నవి. వల్లభవైష్ణవధర్మము పేర జాగు వృథాచరములును, అగ
మోక్షధర్మముపేర జరుగునురాపానానాలును, గంగాస్నానముపేర
జరుగుశిశువాత్మలును, కాళాపూజపేర జరుగుజంతుహింసలును, విగ్రహ
పితౄచముల దుర్బోధనవలనఁగా మఱి దేవీవలనఁ గలిగినవి? ఇంత
కంటెను నీతిమాలినపను లేకు యుండును? వైష్ణవైష్ణవ ధర్మముల పేర
నాండ్లరుల ద్వేషించి దూషించుకొనుట యు వైష్ణవైష్ణవధర్మముల
పేర నాండ్లరులను పొడిగిన్నపామునకై చాంద్రాయణ భూషదక్షి
ణాది ప్రాయశ్చిత్తములు చేసికొనలె ననుటయు విగ్రహ పితౄచముల
దుర్బోధనవలనఁ గాక మఱి దేవీవలనఁ గలిగినవి? ఇంతకంటెను
సాధాత్రరాహిత్యము మఱి యేముండును? వరాహ భైరవ నామ
ములచే మనుష్యులను పండులకును కిక్కలకును మ్రొక్కనట్లు
చేయుట విగ్రహపితౄచముల దుర్బోధనవలనఁ గాక మఱి దేవీవలనఁ
గలిగినది? ఇంతకంటెను మానుషస్వభావమునకు విరుద్ధములైన పనులు
మఱి యేముండును? మాటాడుటకు నోరు లేకయే యిటువంటి దుర్బో
ధనలం జేసి లోకమును వంచించు చున్నవిగ్రహపితౄచములు నోరు
లేకబి మాటాడఁ గలిగినచో నంత యెక్కువహాని చేయఁగలుగును!
ఓనువివేకలారా! అపవిత్రమును సనర్థదాయకమును సయినవిగ్రహ
పితౄచనేవను విడనాడి పవిత్రమును శ్రేయోదాయకమును సయిన
యేకేశ్వరసేవ సంగీకరింపుడు. ఉత్తరక్షణముననే మీరు నీతియుతు
లను సాధాత్రమహితులను మానుషస్వభావ భూషితులును సగు

దురు. అప్పుడు లోకముం దంతట సీక్వరరాజ్య మేర్పడును; లోకము లోనివారెల్లరును భ్రాతలయి పరస్పరానురాగము కలవా రగుదురు; ఎల్లమానవులును జాతిమతవైషమ్యవిరహితలయి దేవతబుద్ధి లగు దురు. “కాష్ఠలోష్ఠేషు మూఢానాం యుక్త స్యాత్మని దేవతా” యనున్యాయమునుబట్టి దేవుడు మూఢులకు కష్టాలలోను మట్టిగడ్డల లోను జ్ఞానుల కాత్మలోను నుండునని చెప్పి, మూఢజనబహుళ మయినలోకమొకటకు విగ్రహారాధన ముండవలయునని కొందఱు మిమ్ము భ్రమపెట్టఁ జూతురు. అమాట లగుచూత్రమును విశ్వసింపఁ బోకుండు. మనదేశమున కజ్ఞజనబహుళ మన్నయఁభ్యాసిన బోగొట్టి ప్రాజ్ఞజనబహుళమన్న భ్యాసిన తెచ్చుటకయి నిరంతరకృషి చేయుండు. విగ్రహారాధనము నవలంబించి యజ్ఞులతోడ నధోగతికి మీరు దిగక విగ్రహారాధనపాశములనాండి విడిపించి యజ్ఞులను విజ్ఞులను జేసి మీతోడ సూర్ధ్యగతికి వాని నెక్కింపఁ బ్రయత్నింపుండు. సామాన్య ముగా విగ్రహారాధనము నుపదేశించెడు శైవవైష్ణవపురాణములు నహిత మీవిషయమున విశేషముగా నేమి బోధించు చున్నవో వినుడు—

శ్లో॥ “ఆత్మసంస్థం శివం త్యక్త్వా బహిస్థం యజతే శివం
హస్తస్థం పిండ ముత్సృజ్య లిపే త్కూర్పరమాత్మనః”.

తనలోపల నున్న శివుని విడిచి వెలుపల (గుళ్ళలో) నున్న శివుని పూజించువాడు చేతిలోనున్న ముద్దను పాటవేసి మోచేతని నాకువాఁ డగునని శైవపురాణ మైనస్కాందము ఘోషించు చున్నది.

శ్లో॥ “యో మాం స్వరేషు భూనేషు పంత మాత్మాన మ్మిశ్వరం
హిరాన్యరాచం భజతీ మాధ్యాత్ భస్మ న్యేవ కాహోతిషః”.

నకలభూతములయందు నాత్మస్వరూపుడనయి యున్న యీశ్వరుని నన్ను విడిచి మూఢత్వమువలన విగ్రహారూప చేయువాడు బూడిదలో హోమము చేసినవాడగు నని వైష్ణవపురాణ మైనశ్రీమద్భాగవతము ఘోషించు చున్నది.

ఈశ్వరుని కళ్యాణగుణములలో నొక్కొక్కదానిని దెలుపుట కయి యొక్కొక్కవిగ్రహము ప్రతిష్ఠింపబడె నని విగ్రహారాధనపక్షమువలంబించి పలుక సాహసించెడు ధీమంతులమాట వట్టిబూటకముల మాట. ఏనుఁగుమోమును బానకడుపును గలగణనాధవిగ్రహముగాని కరచరణాదులు లేని జగన్నాథవిగ్రహముగాని యీశ్వరుని యేకళ్యాణగుణమును దెలుపును?

ఆత్మికమతముఖ్యసిద్ధాంతములలో మొదటి దయిన యీశ్వర పితృభావమునకు విగ్రహారాధనవిచిత్రము గర్భశత్రు వనియు దానిని మూలచ్ఛేదము చేయుట పరమకర్తవ్య మనియు నింతనజగుఁ గొంత చెప్పి యున్నానుగదా! ఇంక రెండవ దయినచుష్కభాతృభావమునకును గర్భశత్రు వయినది మనదేశములో వర్ణపితృభావము మఱి యొకటి యున్నది. విగ్రహారాధనపితృభావమును రూపుమాపుటకు మానమెంత పట్టుదలతో పాటుపడవలయునో యంతపట్టుదలతోనే వర్ణపితృభావమును రూపుమాపుటకును మనము పాటుపడవలెను. ఈవర్ణపితృభావమిద్దో డీదేశమున సంఘముయొక్క ప్రాణవాయువులను వీల్చివేయుచున్న భయంకరకాలసర్పమై యున్నది. ఈపెనుభూతము భరతఖండవాసులలో నైకమత్యమును స్నేహభావమును పూర్ణముగా దెడఁగొట్టి బహుళతనంవత్సరములనుండి దేశభివృద్ధికి భంగము కలిగించుచున్నది. ఇది యన్యోన్యసోదరభావము గలిగి యుండవలసిన హిందూమహాజనులలో నైషమ్యమును పుట్టించి దేశక్షేమాభివృద్ధులకు భంగ

కరము లగున ననుష్ఠానములగు మూల గురు యున్నది. పూర్వ కాలమువంతులె వస్తాఁకన్యము నశ్రవన్తనమునబట్టి గురువది కాక యిప్పుడు జాతిమాత్రముచేతకే కలుగుచున్నది. జ్ఞాన గుణసంపన్నుడయి లోకోపకారకార్యముల నయి బ్రగవద్భక్తుడయినయొక్కమహాగునికంటె జ్ఞానహీనుడయి గురువు అనిపూర్వ డయి యీశ్వరనిశ్చేషి యయినిశ్చయముగా నానందమునుకనారవ నీయుండునా పోలికలగుచున్నాడు. అట్టి వాని యాకాల మహిమ! వీని గూర్చివర్ణనలు! వీని యామృతనిశ్చయ! బ్రాహ్మణుడు కూగుచున్న చామిర! కూగుచున్న చాగు పిట్టలు తోసివేయవలె నుట! ఇది స్మృత్యుక్త ముగాని వాస్తవము! ధర్మశాస్త్రములలోకెల్ల నున్నప్పుడు నయి! అట్టి వాని గూర్చియున్న మనుస్మృతి యీవిషయమున విధించిన చరణచరములు చెప్పులు తనియున్నట్లుగా గలవు—

శ్లో॥ సహనన మలిప్రేవు రుక్ష్మప్య ప్లావక్యమే

కీట్యం కృతాంతో విర్యాస్య స్థిరం కాహం నర్తయేత్ ।

బ్రాహ్మణునితో సహనమును గోరు కూగుచు భూమిమీద వాణి వేసిగాని పిట్టతోసిగాని నెడలగొట్టునాయనని ధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. బ్రాహ్మణునిచేతనున్నది యేదో యధర్మమును మహాధర్మమని ఘోషించుట కీధర్మశాస్త్రము అడ్డిపెట్టినది. ఇటువంటి ధర్మశాస్త్రవచనములు సకలప్రజలకు నుపకార భావించు బడుచున్న యీ దేశ మన్నాక్రాంతి మునుమును నున్నదేమనగానిత మగుటగోరు వింత యేమున్నది. సర్వధేయమైనదిగాని పూర్వ కాలమువంతు వానివలన దేశములకు గొన్ని యుద్ధలాభములు గలిగి

నను, ఇప్పుడట్టిలాభము లేవియు లేక యనంతము లైనయనర్థములు మాత్రమే కలుగుచున్నవి. ఇప్పటివర్ణభేదమువలన దేశమునకు కలుగు చున్నయనర్థములలో నొకటి యీశ్వరకుటుంబముగోనినా రగుటచే నన్యోన్యసాధాత్రము కలిగి యుండవలసిన సోదగునకును సోదరునకును వేరుపాటు కలిగి వంక్షిభోజనమూలము పంబాధభాగధర్మములును లేక పరస్పరద్రేచము (పాని) గూనునవర్ణభాను చెడుట. రెండవది జాతిపట్టుభానులే పానుధర్మము లయి వీటికానము చె? మనుష్యులు దయావాక్కిగూహులయి రాక్షసశూన్యులుగుట! జన్మమును బట్టివచ్చిన దుర్లలిచానగోడనుండగు బ్రాహ్మణానాతులకు తనసోదరుడవడగిన యధమార్గమువానిపై గోడవిడిగి కూలినను పాయము చేయరాదక తాను మ్రొవచును నని యుంటున్నాకుండుటకు సిగ్గు పడుటకు మాటుగా కర్మఫలగుడుట రాక్షసకృత్యము కాక మఱి యేమగును? కానభగో నేపనగాములుచేయుటకును కూటసాక్ష్యమును పలుకుటకు శక్తింపచినాఁ డయినను తాను బ్రాహ్మణుడననియో నైశ్వర్యదేవతమండి ననియో గొర్లనకును భోజనపనయము నందు పాపభీతి కలవాడము సత్యసాధుడయిన యుత్తనుశూక్రుడు తనకంటె ఒడితత్రాత్రముచేత నాశని శక్తింపచును మూడరియన్నమును విడిచి లేచిపోవుటకంటె రాక్షసకృత్యము మఱి యే ముందును? అతిబ్రాహ్మణివాదాగూఢ, స్త్రీదాసభాగము, విశంతువివాహనిరోధము, దేశాంతగమన నిషేధము, మొదలయిన పనుల పాఠి దురాచారములకును వర్ణభేదమే వల్లుగొను నైయున్నది. శాఖోపశాఖలుగాఁ బోగి యీశ్వరైవమర్మవిచక్షుడును ప్రత్యేకో బెల్లించి వేసినం గాని దాచారు వ్యాపించినంతమూరము నానదేశమునం దేనంపూర్వ భీతియు నాటుకొని మొలకయెత్తి వృద్ధిచొంద నేరదు.

మనదేశమునందు వర్ణభేదము పూర్వకాలమునం దిప్పటివఱకు నుండినది కాదు. అప్పుడు, మనపూర్వులు పుట్టుకచేతఁగాక నీతిచేతనే కారవసాత్రు లగుచుండిరి. శ్రీ మహాభారతములో

శ్లో॥ సయోని రాపి సంస్కారో నశ్రుతం సచసంతతిః

కారణాని దిజత్వస్య పృత్రమేవతు కారణమ్.

“పుట్టుక, ఉపనయనాదినంస్కారము, వేదాధ్యయనము, సంతతి, ద్విజశ్శిష్యునకు కారణములు కావు; ముంచినదితి యొక్కటియే కారణము” అని యానుశాసనిక పర్వమునందును, —

శ్లో॥ సకలీన సభాత్యానా క్రియాభి బ్రాహ్మణోధవేత్

చండాలోపహ పృత్రస్థాబ్రాహ్మణస్స యధిష్ఠిరీ

శూద్రోపి శీలసంపన్నో గుణవాక్ బ్రాహ్మణోధవేత్

బ్రాహ్మణోప క్రియాహీనః శూద్రాక్రిత్యనరోధవేత్ ।

“ఈలము చేతిను జాతిచేతనుగాక కార్యములచేతనే బ్రాహ్మణుఁ డగుచున్నాఁడు. ఓయుధిష్ఠిరా! మంచినదివడి గలవాఁడు చండాలుఁ డయినను వాడే బ్రాహ్మణుఁడు. శూద్రుఁ డైనను సదాచార సంపన్నుఁ డయి గుణవంతుఁ డయినవాఁడు బ్రాహ్మణుఁ డగును; బ్రాహ్మణుఁ డయినను, క్రియాహీనుఁడు శూద్రునికింటి తక్కువవాఁ డగును” అని యారణ్యపర్వమునందును, శ్రీమద్భాగవతములో

శ్లో॥ శమోదమస్తపశ్శౌచం సంతోషః క్షాంతి రార్జున

జ్ఞానం దయా చ్యుతాత్మత్వం నత్యంఛ బ్రహ్మలక్షణమ్ ।

“శమము, దమము, తపస్సు, శౌచము, సంతోషము, క్షాంతి, ఆర్జున విము, జ్ఞానము, దయా, స్వార్థవిరత్యాగము, సత్యము బ్రాహ్మణ లక్షణములు” అని సప్తమస్కంధమునందును, జెప్పబడి యున్నవి. ఓబ్రాహ్మణనామధారికిలారా! ఈలక్షణములు మీయందుఁ గలిగిన

బ్రాహ్మణుని నొప్పికొని గర్వపడుడు. ఈలక్షణములేవియు లేక పుట్టుబ్రాహ్మణుని నని మంత్రము వృథా గర్వపడఁ బోకుండు. పూర్వోక్తి ప్రకారముల అధిమవర్ణసంజాతులనయినను బ్రాహ్మణులనుగాను సరిగ్గా గుర్తించు భావము గొని ఘోషించు. సజమైనబ్రాహ్మణత్వమును గలది నున్నవాని పొట్టుతోను పుట్టుకలోనులేరు. పుట్టుకనుబట్టి మునుపటిపూర్వోక్తిజాల మని నిజమిదిగను నెఱులారా! మీపూర్వుల పుట్టుకను గుర్తించుడు.

శ్లో॥ గణితం నామ సాధారణం సత్యశ్చ సహాయకం॥

బ్రహ్మజ్ఞుని నొప్పికొని గర్వపడఁడు శ్రీరామప్రముఖ సూర్యవంశ రాజులక్కడనుండువాఁడయి వసియుండు వేశ్యకు పుట్టినవాడు.

శ్లో॥ జాతీయస్యైవైవర్యా శృవాక్యాస్తుపరాశరః॥

అని భావతాతపర్యంబు చెప్పబడియున్నది. వేదసభాగముచేసిన వేదవ్యాఖ్యలు వ్రాసినవారికి ప్రాప్తసక్రియములో నొక్కటియును బ్రహ్మసూత్రమును గుర్తించిన వాస్యవైతముండు పల్లెరానికొడుకు; వ్యాసునితండ్రి యయిన శత్రుఘ్నమునకు బరమప్రమాణ మయిన స్మృతినిశ్చయము గలదిగాను గుర్తించు మూలదానికొడుకు. ఈమహాభావములయొక్క పుట్టుకచేతగాక గుణముచేతనే మహర్షులయి ప్రాప్తముయ్యుట. వారివలెనే మీరును గుణసంపదను గడించుట కయి వాటముండు. మన మూర్ఖమంతయు సద్వర్తనములో నున్నది కాని భోజనముగోని జ్యోతిలోను లేదు. జాతిగంట గుణము జ్ఞాన్ముతరమని మూర్ఖుండు దృఢసత్యము గలుగునో యప్పటినుండి 'దేశాభిప్రయోగము'నిగను.

ఓభాగ్యులారా! మీరు ఈడివా హింసాపీడికి దిగక వారి మున్నెదిగిరికి దిగి వారియు ప్రతిష్ఠించుడు పూర్వోక్తిములయిన

బ్రాహ్మణాగ్రహములను విన్నాగురాదా! మీరు బ్రాహ్మణాగ్రహములను విడువక బ్రాహ్మణేతరులను శూద్రాదులను బ్రాహ్మణపదమెక్కించుటకు కృషిచేయును శుష్కచదేశములచేతగాక కార్యములచేత “మేము సకుచునట్లు చడువు” డని లోకమునకుఁ బోధింపుడు. అప్పుడు మాత్రమే మీ మీఱుజాత్యులు లోకమునకుఁ దెలిసి మీమాటలయందువిశ్వాసము కుదురును. మన గూర్వనకును మన యాత్మలకును గర్భశశ్రువు లయినవిగ్రహారాధనమును వర్జవైషమ్యమును నశించునట్లుకును పోరాటమును మానక యీశ్వరభటులైనెలువుడు. ఈశ్వరుడు మీకు తగినయుత్సాహమును బలమును ప్రపాదించుగాక!

పరిశుద్ధాస్తికమతము. *

భ్రాతృవరులారా!

నే డేవట్టణమున జరుగు చున్న యాయాంధ్రదేశాస్తికమహాసభకు నన్నధ్యక్షునిగా నియమించినందున కయి మీకుఁ గృతజ్ఞతా పూర్వకములైన వందనముల సమర్పించు చున్నాఁడను. మీరు నన్నుగదిన యీఘనపదమునకు నేనెన్నఁడనుగానని యెఱిగిన వాడనయ్యిన, నామిఁదియాదరముచేత నన్నీ సభాధ్యక్షత వహింపవలసినదని యాహ్వానసభాకార్యవర్గిగారు పునరుక్తముగాఁ గోరినప్పుడు నే నాయసమాటనతిక్రమింపఁజాలక యంగీకరింప వలసినవాడ నయితిని.

* ఇది 1903 సంవత్సరము ఏప్రిలులో 28వ తేదీన నుంటారులో జరిగిన యాంధ్రదేశాస్తిక సభలో జరుగఁబడినది.

సభారంజకముగాఁ బ్రసంగింపవలసి యిట్టి నమయమునందుఁ గొప్ప పరీక్షలయందుఁ గృతార్థుడయి నాకలె సమర్థతరుడైన మంచి వక్తను సభాధ్యక్షునిగా నేర్పఱచుకొని యుండినయెడల సభాదేశము లధికజయప్రదముగా నెఱవేఱుట కవకాశము కలిగియుండును. నేటి సభ కట్టిభాగ్యము పట్టినది కాదు. కార్యము మించినతరువాత వగచిన ప్రయోజనము లేదు. మీరు పొందన ప్రమాదముయొక్క ఫలము నేర్చుతోను శ్రీప్రీతోను మీరినుభవించితింపవలెను. కాఁబట్టి నేనేమో వృద్ధయాప్లదకర మైనగొప్పస్ఫూర్తి దేశమును జేయుదు నని భ్రమ పెట్టుకొనక యాశాభంగమునకె మీరందఱు సంసిద్ధులయి యుండ వలెను. సభాధ్యక్షితి పహించినవా రేదో కొంతసంభాషించుట యాచారమయి యుండుటచేతి నేనిప్పు డాస్తికసమాజ ధర్మములను గూర్చి నాయప్రాధవ్యాకృతములతోనే యిందుక సంభాషించి మీకు శ్రమకలిగించుచున్నాను. నాయుపదేశే కాశలమునుబట్టి కాకపోయి నను నావృద్ధత్విమును దయనీయమైన శరీరదౌర్బల్యమును విచారించి యెవను సహించి నేఁ జెప్పె బోవుదానిని దయతో నాలకింపుడు.

పరిశుద్ధాస్తికమతము నాంధ్రదేశములో నెల్లు వ్యాపింపఁ జేయ వలయునో యాలోచించుటకును తిన్నతిసిద్ధాంతములనుగూర్చి సంభాషించుటకును తెలుఁగు దేశముయొక్క బహు భాగములనుండి పరిశుద్ధాస్తిక మతావలంబులును తిదధిమానులు నైన సోదరు లిప్పు డింతిమంది వచ్చి యిచ్చట సమావేశమగుట దేశముయొక్క పురో వృద్ధికి శుభసూచకముగా నున్నది. పరిశుద్ధాస్తికమతిము మన భరత ఖండమునందుఁ గొన్నిచోట్ల బ్రహ్మసమాజ మనియుఁ గొన్నిచోట్లఁ బ్రౌఢసమాజ మనియు నామద్వయముతో వ్యవహరింపఁ బడుచున్నది. దేవుఁ డున్నాడన యుంగీకరించు సవి యెల్లను ఆస్తికమత

ములే యయినను, జనుల యజ్ఞము ముగియిన కారణములచేత
 బహుమతములయందు దేవునిసూచ్యము, దేవునకును మనుష్యునకును
 గల సంబంధమును గూర్చియు దేవుని విషయమున మనుష్యుడు
 వడుచుకోవలసిన ధర్మములను గూర్చియు నపరిశుద్ధములైన యభి
 ప్రాయములును దురాచారములును వ్యాపించియున్నవి. ఇహపర సుఖ
 భంజకము లైన యట్టియపరిశుద్ధశీలనెల్లఁ దొలగించుకొని మతమును
 నిర్మల మైనదానినిగాఁ జేయుటచే దీనికి పరిశుద్ధాస్తిక మతమని పేరు
 వచ్చినది. ఆగ్నులవవిశ్రగ్రంథము లయినయుపనిషత్తులయందు దీక్ష
 రుడు బ్రహ్మ మనునామముతో న్యనహరింపఁబడుటచేత శుద్ధపర
 బ్రహ్మము నుపాసించువాని యాచుత్యమునకు బ్రహ్మమత మనియు,
 వారి సంఘమునకు బ్రహ్మసమాజ మనియు, ఈసమాజమునకు
 మానసికప్రార్థనము ప్రధాన మయినందున ప్రార్థనసమాజ మనియు,
 పేరులు కలిగినవి. బ్రహ్మసమాజ మను పేరుచేతనే యిది యార్హమత
 వృక్షమునుండి పుట్టిన పరిశుద్ధశాఖ యనిస్పష్టపడుచున్నది. పరబ్రహ్మ
 మునుగూర్చి,—

“యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్ యస్మై వ మహిమాభువి దివ్యే
 తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యన్తిధీరానందరూప మమృతం యద్విభాతి.”

ఎవ్వఁడు సర్వజ్ఞఁడో సర్వవిదుఁడో భువియందును దివియందును గలవి
 యెవ్వని మహిమలో యెక్కఁ డానందరూపుఁడును నిత్యుఁడు నయి
 ప్రకాశించుచున్నాఁడో యతనిని పండితులు జ్ఞానముచేత నంతటఁ
 జూచుచున్నారని ముండకోపనిషత్తును,—

“స పశ్యగాచ్ఛక్ర మకాయ మగ్రణ
 మస్మావిర్గ శుద్ధమపాపనిధమ్.”

అతడు సర్వవ్యాపి, తేజోమయుడు, నిరాకారుడు, నిరామయుడు, అస్సావిరుడు, శుద్ధుడు, పాపరహితుడు, అని యీశానాస్థోపనిషత్తును చెప్పుచున్నది. ఇటువంటి వాక్యములే యితరవిశేషములతోడ పెక్కు లితోపనిషత్తు లందును గానఁ బడుచున్నవి. ఇట్టి యుపనిషద్వాక్యములను బట్టి దేవుడు నిత్యుడు, నిరాకారుడు, సర్వవ్యాప్తి, సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తుడు, సర్వకారుణ్యుడు ఆనందస్వరూపుడు, శుద్ధుడు, పాపరహితుడు, అని విస్పష్ట మగుచున్నది. పశుభూత్తిగులయినవనవాగుచాసించు దేవుడి పరమాత్మయే.—

“యతోవా ఇమానిభూతాని జాయంతే యేనజాతాని జీనంతి
యశ్రయం త్యభినంవిశంతి తస్మిజ్జ్ఞానస్య శద్భవన్”

దేనివలన నీచరాచరభూతములు పుట్టుచున్నవో, దేనివలన పుట్టినవి జీవించుచున్నవో, ఆత్మలు దేనినిగూర్చి పాలుపొందుచున్నవో, అది బ్రహ్మమని తెలిసికొమ్మని తైత్తిరీయోపనిషత్తులోని భృగువల్లియందుఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇత్యాది వాక్యములను బట్టి చరాచరములయినవమస్తవదాంధములును దేవునివలననే కలుగుచున్నవనియు, సమస్తజీవకోటులును దేవునివలననే జీవించుచున్నవనియు, సమస్తాత్మలును మరణాంతరమున దేవునియొద్దకే పోయి చేగుచున్నవనియు విశేష మగుచున్నది. పై వాక్యములవలన నీశ్వరుడు సృష్టిస్థితియములకు కారణుడనటయే గాక మర్యాదలు సముత్తము నిత్యములయి మరణాంతరమున నుండు ననుటయుఁ దేలుచున్నది. ఈయుపనిషద్ధర్మములే పశుభూత్తి మతముయొక్క సిద్ధాంతములు. ఈసిద్ధాంతములను బట్టి సృష్టికర్త యగుటచే నీశ్వరుడు లోకపిత యనియు ఆయనచే బుట్టించఁబడిన మానవుల మయిన మనహృదయమును తత్పుత్ర సదృశుల మనియు అందుచేత పరస్పరభ్రాతృల మనియు, పితృభక్తి

కలవార మయి యీశ్వరుని నేవించుచు వర్ణవిషయములలోను, తదాజ్ఞానుసారముగా వర్తించుటయు లోడిమానవులయెడల సోదర భావము కలవారమయి వారిని బ్రేరించుచు వారిమేలుకొఱకు పాటు పడుటయు మనకు ధర్మము లనియు, నేర్పడుచున్నది. ఇందువలన నీశ్వరపితృత్వమును, మనుష్యభ్రాతృత్వమును పరిశుద్ధాస్తిక మతము నకు మూలతత్వములుగాఁ బరిగణింపఁబడినట్లు తెలిసికోవచ్చును. లోక ములో మనకు ప్రియతమము లయినపదార్థము లన్నిటికంటెను బ్రియ తరునిగా భావించి తదాజ్ఞ సణుమాత్రమును మీఱక యేవని చేసి నను పరమేశ్వర ప్రీత్యర్థముగానే చేయుచు భక్తిచూపునప్పుడే మన నీశ్వరపితృత్వము లభించినట్లు గుఱు.

“తదేతత్ ప్రయఃపుత్రాత్ ప్రయోవిత్తాత్ ప్రయోన్యస్మాత్ సర్వస్మాత్ అంతరతరం యదయమాత్మా”

ఏది యన్నిటికంటె సంతరతరమో యట్టిపరమాత్మ పుత్రునికంటెను ప్రియతరమయినది, విత్తముకంటెను ప్రియతరమైనది, యితరములైన యన్నిటికంటెను ప్రియతర మైనది, అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తు బోధించుచున్నది. ఈశ్వరునియందు పితృభావము కుదురుటకు భక్తి పూర్వకమయిన మానసికారాధన మావశ్యకము. కుమారుఁడు తండ్రిని సమీపించునట్లు నిర్మలాంతఃకరణముతో పరమాత్మను సమీపించి తన లోపములను వాంఛలను నిష్కలముగా నివేదించి, తన యవచార ములకు పశ్చాత్తాపపడి క్షమింపవేడుచు, తనకు ధర్మదీపమును ధర్మా చరణధైర్యమును బ్రసాదించఁ బ్రార్థించుటయే యీశ్వరారాధనము. ఇట్టి మానసికారాధనమే పరిశుద్ధాస్తికుల నీశ్వరసాంగత్య సంధాయక మగు సత్యవ్రతము. విగ్రహారాధన మీశ్వరపితృభావసిద్ధికి విఘ్న భూతము. ఈశ్వరసాంగత్య సాఖ్యామృతము ననుభవించ నవేక్షించు

ప్రతిపురుషుడును నోరుచెటిపి హృదయమును కలుషపఱచి భక్తిబీజమును చంపివేసెడు ప్రతిచూర్చనాత్మకవిషఫలమును రూపుమాప దీక్షపహింసలెను. ప్రతిమారాధనము నుపేక్షించినయెడల మన మసత్యసముద్రములోను, అజ్ఞానాంధకారములోను, మునిగి నిత్యపదవిని బోగొట్టగొందుము.

“అసతోమా సద్గమయ తమసోమా జోర్గమయ మృత్యోర్గామృతంగమయః.”

అసత్యమునుండి సన్న పత్యమును పొందింపుము, అంధకారమునుండి సన్న తేజస్సును పొందింపుము. మృత్యువునుండి సన్న నిత్యపదవిని పొందింపుము! అని బృహదారణ్యకోపనిషత్తున నున్నట్లు మనల ససత్యమునకును తమస్సునకును మృత్యువునకును వీడ్చెడువిగ్రహపూజాపితౄచర్యములనుండి విడిపించి రక్షించుటకయి సత్యస్వరూపుడును, స్వస్వకాశుడును, నిత్యుడును నయిన యీశ్వరుని పార్థింతము.

మన కీశ్వరపితృత్వసిద్ధి యెప్పు డగునో యప్పుడే మానవసామాన్యభావమును కలుగును. ఈశ్వరునివిడ్డల మగుటచేత మన కెల్లపురుషులు సన్నదమ్ములును, ఎల్లస్త్రీలును అక్కచెల్లెండ్రును అగుదురు. అప్పుడు లోక మంతయు నేకకటుంబమయి, యందలివారందఱును స్వప్రయోజనపరత్వమును మాని, పరార్థపరత్వమును బూ యన్యోన్యశ్రేయోభిప్రదికయి పాటుపడువా రగుదురు. ఇట్టిస్థితిని గలిగించుటకై పాటుపడుట పరిశుద్ధాస్థికుల పరమధర్మము. పరస్పరసోదరభావమునకు మన దేశములో నిప్పుడు గర్భశత్రువయి యున్నది వైషమ్యము. ఈయన్యభావికవైషమ్యము మనలో విశేషభాగము మానుషవ్యభావమునే మార్చివేసి, మనుష్యులను మృగతుల్యులనుగాను మృగములకంటెను హీనులనుగాను జేసినది. అధమ

వర్ణములవారివిషయమున సగ్రవర్ణములవారు చేసెడి యన్యాయ మటుండనిచ్చి యేకవర్ణమువారిలోనే నడచెడు పశుహయమైన దుర్ణయమును జూడుడు. ఏకవేదమునే నమ్ముచు నేకభక్తిశాస్త్రమునే యంగీకరించుచు నేక దేశముననే వసించుచు బ్రాహ్మణోత్తముల మని గొప్ప చెప్పకొనువారిలోనే వైశ్వదేవరు డయి శుద్ధశ్రోత్రియుం డయినస్మార్తుడు కాకి చూచుచున్నను కొక్క చూచుచున్నను భుజించునుగాని వైష్ణవ బ్రాహ్మణుడు చూచినంతమాత్రముచేత తన యన్నము మైల పెడి దని భుజింప నొల్లక విస్తరి పడిచి తేదిపోవును గదా! మేమందఱము హిందూమతావలంబులమే యని ప్రజ్ఞలు పలుకుచు దురభిమానదూషితు లగుచున్న మహానుభావు లిద్విజులు మ్లేచ్ఛునియెడలఁ జేసెడిదానికంటె స్వకులజనియెడలఁ జేసి ఘృతార్చ్య మేమో చెప్పడు. యాత్రాపరులైన బ్రాహ్మణులే మార్గనిధ్యమున వ్యాధిబాధలచేత గ్రామము విధులప్రక్కలను బడియుండి కులగోత్రములు తెలియమిచే నెవ్వరు నంటిముట్టి తోడ్పడకుండుటచేత కృశించి నక్కలచే జీవములతో నే యీడ్చుకొనిపోబడు చుండుటయుఁ గలదని చూచిన యన్యదేశీయులు వ్రాసియున్నారు. హిందూమతమున కింత కంటెనవమానకరిమైన హీనకృత్యము మఱేమున్నది? పశుశ్రీతియు సహిత మింతకంటె నీచమైన దుండునా? పరిస్పర్ధాత్మక్య కల్పితరు వును మూలచ్ఛేదము చేసెడు వేరువురుగైన వర్ణవైషమ్యమును తాము విడుచుటయెకాక సకలవిధముల దాని స్వరూపనాశనమును జేయుటకయి పరిశుద్ధాస్తికు లందఱును బద్ధకంఠులు కావలెను. ఓ భ్రాతృవరులారా! డయాదాక్షిణ్యములు మాని మీరీశ్వరకుటుంబ నాశనకారకుఁ డయినవర్ణ వైషమ్యరాక్షసుని హతము చేయుటకయి కృతప్రతిజ్ఞులరు కండు. ఈశ్వరశ్రీ సరానాథిలామచేత వక్తవ్యధర్మ

మార్గ మించుక తొలగి వర్తించితిని. మన్నింపుడు. ఇక వక్తవ్యాకృతమునకు వత్తము.

ఈశ్వరసద్భావమును గూర్చియు, నాతని కళ్యాణగుణములను గూర్చియు మనుష్యుల యన్యోన్యసోదరభావమును గూర్చియు మనుష్యాత్మల నిత్యత్వమును గూర్చియు నుపనిషద్వాక్యముల నుదాహరించుచుఁ బరిశుద్ధాస్తిక మతసిద్ధాంతములను సంక్షేపముగాఁ జెప్పి యున్నాను. ఇక స్వధర్మములను గూర్చియు ధర్మనియమమునకుఁ గల ప్రమాణములను గూర్చియు పుణ్యపాపములను గూర్చియు స్వర్గ సరకములను గూర్చియుకూడ సించుక వచించి విరమించెదను.

శ్లో॥ మాతృవ త్వరదారాంచ పరద్రవ్యాః లోప్తవత్

ఆత్మవ త్వర్వభూతాని యఃపశ్యతి సపశ్యతి.

పరదారను తల్లివలెను, పరద్రవ్యమును మట్టిగడ్డవలెను, సర్వభూతములను తనవలెను, ఎవడు చూచునో వాడే నిజముగాఁ జూచు వాడని మనపూర్వులు చెప్పి యున్నారు. ఈయవి మనుష్యధర్మములు. ఈవిషయమున నిట్లు చేయవలసిని దని విధించిన యీశ్వరాజ్ఞ లన్నియు మనకు ధర్మములు.

“సత్యంవద” “ధర్మంచర” అని తైత్తిరీయోపనిషత్తు శిక్షావల్లిలో గురువు శిష్యునకు ‘సత్యము ఎలుకుము’ ‘ధర్మము నాచరింపుము’ అని యుపదేశించు చున్నాడు. ఈరెండును పరిశుద్ధాస్తికుల పరమధర్మములు. లోకములో నత్యమును మించిన ధర్మము వేరొకటి లేదు.

శ్లో॥ నాస్తి సత్యసమోధర్మః నాస త్యాద్విద్యతేవరం

సహిత్రప్రతరం కించి దన్మతాదిహ విద్యతే.

సత్యముతో సమాన మయినధర్మము లేదు; సత్యమునకంటె శ్రేష్ఠ మయినది లేదు; అసత్యమునకంటె తీవ్రతర మయినది యీ లోకమున వేటొకటి లేదు — అని పంచమవేద మనబరచిన శ్రీమహాభారతము సత్యోత్కృష్టతను ఘోషించుచున్నది. ఈశ్వరుడే సత్యస్వరూపుఁ డగుటచే సత్యము ననుసరించుట యీశ్వరు ననుసరించుటయే. మన కెన్నికష్టములు వచ్చినను సత్యమును విడువరాదు. “నాన్మతా త్పాతకంపర” మన్నయార్యోక్తి యసత్యమునకంటె నెక్కువపాతకము లేదని చాటు చున్నది. సత్యాధరము లేకున్న లోకములో నభివృద్ధియే కలుగదు. సత్య మెందున్నను గ్రహింపవలెను.

మాది మాపూర్వులు చేసినది యన్నదురభిమానమును విడిచి యసత్యము మన దయినను తెలియఁగానే త్యజించుచు సత్యము పరుల దయినను భజించుచుండవలెను. మనవన్న హేతువుచేత దురాచారములను మూఢవిశ్వాసములను హేత్వాభాసములను కల్పించి పొగడుచుండుటయు పరుల దన్న హేతువుచేత సదాచారములను సదుపదేశములను యక్త్యాభాసములు కల్పించి లెగడు చుండుటయు దేశమును పాడుచేసెడు దురభిమాన మగునుగాని దేశమును బాగుచేసెడు స్వదేశాభిమానము కాదు. తనవారి యభివృద్ధి గాంక్షించెడు ప్రతి దేశాభిమానియు తనవారిలోఁ గలలోపముల నెత్తి చూపి వానిని దిద్దుకొనునట్లు చేయుచు నితరులలోఁ గలగుణాంశముల నెత్తిచూపి వానిని గ్రహించునట్లు చేయుచు దేశాభివృద్ధ్యర్థము నిరంతరకృషి చేయుచుండవలెను. గుణాగుణవిచారము లేక తమలోఁ గలదురాచార దురుపదేశములను సహించు పామరజనరంజనముకొరకు తమ విద్యాబుద్ధుల వినియూగించి భూషించుచు నభివృద్ధికి భంగమును సంస్కార

మునకు విఘాతమును గలిగించెడు తెలిసినమూఢులే మనదేశమునకు గర్భశత్రువులు. పామరదూరణములు పాటిచేయక చెవికి చేడుగా నుండినను హితమును జూపి దురాచారదుర్మతులను రూపుమాపి సంస్కారము వ్యాపింపఁ జేయుట కయి తమకాలమును శక్తిని ధనమును వినియోగించు వారుమాత్రమే దేశమునకు నిజ మైనప్రాణ మిత్రులు. సత్యసమాదరమే సర్వదా పరిశుద్ధాస్తికుల నిత్యకృత్యమయి యుండువలెను. తొలుత నెన్నియంతరాయములు వచ్చినను కడపట సత్యమే జయించును. “సత్యమేవజయతే” యని ముండకోప నిషత్తు మొఱి యిడుచున్నది.

శ్లో॥ ఏవఏవ నుహృద్ధర్మోనిధనే ప్యనుయాతి యః

శరీరేణ సమం నాశం సర్వ మన్యధి గచ్ఛతి॥

తక్కినవి సమస్తమును శరీరనాశముతోనే వోవుచుండఁగా మరణాంతరమున సహితము వెంటపచ్చెడుధర్మ మొకటియే నిజమైన మిత్రుడనియు,—

శ్లో॥ ధర్మఏవ హతో హన్తిధర్మో రక్షతి రక్షితః

తస్మాద్ధర్మో సహంతవ్యో మానోధర్మో హతోవధీత్ ॥

ధర్మము తన్ను హతము చేయువానిని హతముచేయుచు, తన్నురక్షించు వానిని రక్షించుచుండును, గనుక ధర్మమునుజెడిచి తానుచెడకుండఁ వెలెననియు పంచమపేదమైన భారతిము ధర్మమును శ్లోభించుచున్నది. ఈశ్వరాజ్యయే ధర్మమని యింతకుముందు చెప్పి యున్నానుగదా? ధర్మాధర్మనిర్ణయ మెట్లు చేయనగును, ఇది యీశ్వరాజ్యయనిమనకెట్లు తెలియవచ్చును, కృత్యాకృత్య నిర్ధారణమునకు ప్రమాణమేమి, యని సందేహము తోచవచ్చును. కార్యాకార్య నిర్ణయమునకు మన యంతరాత్మయే పరమ ప్రమాణము.

ఈశ్వరుడు మనహృదయఫలకమునందే మనధర్మశాస్త్రమును దివ్యాక్షరములతోలిఖించి యున్నాడు. మరయిశాస్త్ర మందిదని బోధించుదానిని జేయుచుండుటయే సునకు పరమధర్మము. అది యొక్కటియే పరమ శస్త్రవ్యూహము,—

శ్లో॥ యత్కర్మ కుర్వతోస్య స్వాత్ పరితోజుంతరాత్మనః
తత్ప్రయత్నేన కుర్వీత'విపరీతంతు పరయేత్ ।

ఏవని చేయుటవలన సంతరాత్మకు సంతోషముగూని యాపనిని ప్రయత్నముతో జేసి దానికి విరోధమైనదానిని వర్జింపవలసినదని మనుధర్మశాస్త్రము విధించు చున్నది. అంతరాత్మ బోధించునట్లు పర్వదా చరించు వాడే యీశ్వరాజ్ఞను జెల్లించువాడును స్వధర్మా నుష్ఠానపగుడును సుకృతియు నగును. మనకోరిక లెట్లున్నను మన యంతరాత్మయిగినుంచి యిదిచెడ్డ యిది చేయఁదగినది యిది చేయఁ దగినది యని నిరూపించి సదా కర్తవ్యము నుపదేశించుచుండును. తదాచరణమువలన బాధముగలుగునా నష్టము కలుగునా యన్నవిచారమునుచూచి యీశ్వరాజ్ఞయు ధర్మగుటచేత సంతరాత్మ విధించు దానిని ఫలనిరపేక్షముగా ననుష్ఠింపవలెను. అట్టియనుష్ఠానపరుడే పయినుండి యసంతము లైన యాపదలు బాధించుచున్నను మన శ్వాంతిగలవాడయి యాత్మానందము ననుభవింపఁగలుగును. లోకము లోని తక్కిన సమస్త విషయములలో నెట్లో యట్లే మతవిషయము నందును వృద్ధి స్వాభావికము. జ్ఞానాభివృద్ధియయి మాతనసత్యములు బయలఁబడుచుండు కొలదిని వానిని స్వీకరించుచుండవలయును. సత్య గ్రహణైక పరాయణుని కపజయ మెప్పుడును గలుగదు. క్రమముగా నుపయోగింపక యుపేక్షచేసినచో కరచరణాద్యవయవము లే ప్రకారముగా దుర్బలములగుచువచ్చునో యాప్రకారముగానే మన యంత

రాత్మయుఁ దన యుపదేశములను నిరాకరించుచు నుపేక్షచేయుచు వచ్చినకొలఁదిని దుర్బల మయి నిరుప యుక్తమగును. కాబట్టి మన యంతరాత్మ బోధనల ననాదరింపక యాచరణమునకుఁ దెచ్చుచు దానిని బలపఱుచు చుండవలెను. అప్పుడది తానుబలపడి సత్కార్యాచరణమున కయి మనకు బలమునిచ్చి మనల నీశ్వరపుత్రులనుట కర్హు లయినవారినిగాఁ జేయును. నేను శ్రుతిస్మృతులనుండి పలు నూఱు ప్రమాణవచనము లుదాహరించుచు వచ్చుటచేత నాయా గ్రంథములం దున్నవన్నియు నాచరణీయములగు నాయని కొందఱు అడు గవచ్చును, —

“యాన్యస్యాగ్ సుచరితాని తానిత్వ యోచాన్యాని నో ళ్లతరాణి”

ఏవి మానుచరితలో యవియే నీచేత ననుష్ఠింపఁదగినవి కాని యంతరములు కావనియు, తైత్తిరీయోపనిషత్తు నందు గురువు శిష్యున కుపదేశించి యున్నాఁడు. గ్రంథములలోని యుపదేశములు గాని గొప్పవారియొక్క వాక్యములును పనులును గాని యెంతవఱకు మంచివిగానుండి యంతరాత్మ బోధలకు వ్యతిరేకము కాకుండునో యంత వఱకే గ్రాహ్యములును సనుష్ఠేయములు నగునుగాని యాపయిని గావు. అంతరాత్మబోధన మొక్కటియే మనకుఁ బరమప్రమాణము. దానిముందు తక్కిన వన్నియు సధమ ప్రమాణములు.

ఈశ్వరాజ్ఞ నవఁగా ధర్మము నుల్లఘించుట పాపము; ధర్మానుసరణము పుణ్యము. శారీరధర్మములను మీఠినవ్వుడు దేహమునకు రోగాదిక మగుబాధ కలుగునట్లే, ఆధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఠినవ్వుడు మనసునకు దుఃఖాదిక మగు వ్యధకలుగును. ఏధర్మము సతిక్రమించినను, ఆపాపమున కర్హదండన మవశ్యముగా కలుగును.

ఈదండన మెప్పుడును మనలను పాపములనుండి మరలించి మనమేలు నకుతోడు వడునదిగా నుండును. శారీరధర్మముల ననుసరించినప్పుడు దేహమున కారోగ్యాదిక మగుసౌఖ్యము కలుగునట్లే ఆధ్యాత్మికధర్మముల ననుసరించి నప్పుడు మనస్సునకు సంశోషానిక నగుసౌఖ్యము కలుగును. ఏధర్మము ననుసరించినను, ఆపుణ్యమున కర్హబహుచూప మవశ్యముగా కలుగును. ఈబహుచూపమెప్పుడును మనము పుణ్యమునకు పురికొల్పి మనమేలునకు తోడుపడుచుచుండును. పుణ్యము ప్యాభావికము; పాప మప్యాభావికము. ఈశ్వరునకు పుణ్యము పీఠికరమయినది; పాప మపీఠికరమయినది. మనకు పాపము పరమ శత్రువు; పుణ్యము పరమమిత్రము. మనమెప్పుడును పాపముతో పోరాడి దానిని నాశముచేసి, హృదయ రాజ్యమున స్థిరముగా పుణ్యమును స్థాపింప బ్రతుక్కింపవలెను. మరణానంతరమున నాశ్రమఖండియం దుండుట స్వర్గము; దుఃఖస్థితి ముందుండుట నరకము. ఆర్ష పాపముల నుండి విడిపింపబడుటముక్తి, మనుష్యుడు తాను చేసి పాపములకు పరితాపపడి, యికముం దట్టి పాపము నెప్పుడును జేయనని కృతచిత్తయై డగుటచేత పాపవిముక్తి నొంది పవిత్రుఁ డగును.

శ్లో॥ కృత్యాపాపం హి సంతవ్య తస్మాత్పాపాత్త్రయ చ్యతే
నై దం కుర్యాం పునరితి నివృత్త్యాపూయ తేతు సః॥

“పాపముచేసి సంతాపపడి యాపాపమునుండి విడిపింప బడు చున్నాడు; దానిని మరల చేయనని మళ్ళుకొని వాడు పూత్రుఁ డగు చున్నాడు” అని మనుస్మృతి చెప్పుచున్నది. పశుశుద్ధాస్తిక మత సిద్ధాంతములలో ముఖ్యమయినవానిని జేర్కొంటిని గాన నీరక నున సామాజికల కొకచిన్న విన్నపముచేసి ముగించెదను.

సామాజిక లగు సహోదగులారా! మీమూలమున సంస్కారమునా? కాగువడచలెనని మనదేశ మాశపడుచున్నది. మీరాశాభంగమును కలిగింపక దేశాభివృద్ధిని గలిగించుటకయి శక్తివంతన చేయక సర్వవిధముల పాటుపడుడు. సమాజప్రతిజ్ఞా పత్రమునందు చేవాలుచేయుటచేతను, వారమున కొకసారి సమాజమునకు వచ్చి ప్రార్థనచేసిపోవుటచేతను, అప్పుడప్పుడు ధర్మోపన్యాసములుచేయుచు నగుటచేతను, కృతార్థుల మయితి మని తలచుకొనకుడు. ఈపను లానిశ్చయములే యైనను, మీరు చేయవలసినవి యంతకంటెను ముఖ్యము లయినవేకము లున్నవి. ఇతరులను సంస్కరింపఁ బ్రయత్నించుటకు ముందు మీరు మిమ్ము సంస్కరించుకొనవలెను. సంస్కరించుకొను తనతో నారంభము కావలెను. తన్నుదాను సంస్కరించుకో లేనివాడు లోకము నెట్లు సంస్కరింపఁ గలుగును? తన్ను సంస్కరించుకొనుట స్వాధీనమయినపని; ఇతరులను సంస్కరించుట పరాధీనమైనపని. పరాధీనమైనపని సాధ్యముకాక పోవచ్చును గాని స్వాధీనమైనపని యెప్పురికిని సాధ్యముకాకపోదు. సత్యమిట్లయ్యును మనదేశములో నిప్పుడు తమయనదేశము తమ కక్కటకు రాని సంస్కర్తల సంఖ్య యంతకంత కధిక మగుచున్నది. ఎక్కడఁ జూచినన్న ప్రసంగములే; ఎక్కడఁజూచినను ధర్మోపన్యాసములే. ఉపదేశములతోఁ గొఱతలేదు; కొఱంత యంతయు నొక్క యనుష్ఠానమునందు మాత్రమే కనబడు చున్నది. అందుచేతనే వీరు శుష్కవాచాలులేకాని క్రియాశూన్యులని యిప్పటికి విద్యాధికుల మాటలయందు జనులకు విశ్వాసము తగ్గిపోవుచున్నది. మాటలుతక్కువచేసి కార్యము లెక్కువ చేసి చూపినప్పుడే ప్రజలకు మన మాటలయందు విశ్వాసము వుట్టును. జనులు సాధారణముగా మనము చెప్పినట్లు

చేయక చేసినట్లు చేయజూతురు. కాబట్టి లోకమును ధర్మమువంక నాకర్షించి మనమార్గమునకుఁ బ్రేరేపించి పక్షమున మనము వాక్యారతతోడ కార్యకూరతను గూడఁ గనఁబఱుపవలెను. మిత్రులారా! మీకు మీమాటలయందును సత్యమునందును నిజమైన విశ్వాస మున్నయెడల మీరుపదేశించు సత్యమును మొనఁబ స్వాచరణమునందుఁ జూపుడు; తరువాత వరుల కుపదేశింపుడు. “సత్యంచ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేనచ” సత్యమును తాను ననుష్ఠించి యితరులకు ప్రవచనము చేయవలసినదని వేదము విధించుచున్నది. అట్లుచేసినచో లోకము మనయాచరణమును జూచి మనయట్లు తా నాచరించును. జనులకు నదుపదేశమునుజేసి చేసిన యుపదేశమును స్వాచరణము నందుఁ బెట్టితన్మూలమున వారి నందు నడపింపుడు. మీయుద్వేగమును సఫలము చేయవలసినదని నిర్మలహృదయముతో విషయపూర్వకముగా నీశ్వరుని వేడుడు. ఈశ్వరబలముచేత ప్రతిపక్షులనెదురు సత్యధర్మ మెత్తుడు. ఈశ్వరభటులయి యజ్ఞానముతోను మూర్ఖత్వముతోను పోరాడి యంధకార బంధురములై యున్న హృదయ గుహలలో నీశ్వర లేజన్మును ప్రవేశింపింపుడు. ఈజ్ఞానాజ్ఞాన యుద్ధమునందు వెనుకంజవేయక నదా ముందుకు నడుచుచు గాయములకు భయపడక మేనిలోఁ బ్రాణమున్నంతవఱకు జ్ఞానమునను సత్సత్కములను నిలిచి వీరభటులవలె విక్రమమును జూపుడు. శక్తి మున్నంతవఱకు పోరాడి యుని సామ్యసిల్లినప్పుడు మీకుతోడఁబడి యున్న యాశ్చర్యము విముక్తలేవనెత్తి మీకు నూతనబలమును ప్రసాదించి గెలుపొనఁగను. నమస్త్రమునకును సర్వరక్షకుడైన సర్వేశ్వరునినే నమ్మి శత్రుతాఢుల రగుడు.

ఓదీనశరణా! దీనులయిన మావయి దయాచూపి ధర్మాచర

ణమునకు మాకు ధైర్యమును బ్రసాదించుము. నీవుతక్కు మాకు వేఱుదిక్కలేదు. దురాచార పంకములోఁ దగులుకొని దానినుండి వెలునడుటకు శక్తిచాలక దుర్బలులమయి యున్నమాకు బలము నొసఁగి ఓమ్ము గట్టెక్కించుము. నీప్రేమజలముతో మాహృదయము లను వశిష్టఁజుపుము. మాహృదయము లెప్పుడును సత్యమునే యభిలషించునట్లు చేసి సత్యమార్గానువర్తనమునందు మాకు నిరంతరీ త్యాగమును గలిగించుము.

మతధర్మము.

నిజలచరాచరన్మక్షకీసి కర్త యైనపరమేశ్వరునకును సృష్టి వర్గములోనివారి మైనమనకును గలసంబంధములు గూర్చిన యభిప్రాయము మికిఁ మఱఁబడును. అట్టి యనివార్యసంబంధమునఁబట్టి ఈశ్వరుని యెడలను మానవకోటియెడలను మన మాచరింపవలసిన కర్తవ్యములు ధర్మములనఁబడును. మనలనుసృజించి రక్షించి శాసించు వాడగుటచేత సేశ్వరుడు మనకు పరమపితా; అద్వితీయుఁడయిన యీశ్వరునిచే సృజింపఁడి సంరక్షింపఁబడు వారగుటచే సమస్త మానవులను పరిస్పృభౌతిలు. కాఁబట్టి యీశ్వరుని పితృభావమును మనుష్యుల భ్రాతృభావమును మఱియునకు ప్రధానాంగములు. ఈరెండంగములనుబట్టియే సమస్తధర్మములు నేర్పడుచున్నవి. లోకముభోవేషువేషునానుములలో వ్యవహరింపఁబడుచున్నను మనుష్యున కను

* ఇది 1907-వ సంవత్సరము ఏప్రిలులో నెం 18-వ లేదని బండరుపురమున జరిగిన యాంధ్రపత్రికాత్మిక సాహసభలోఁ జరుగఁబడినది.

ష్టేయములయిన సమస్త ధర్మములును మతధర్మము లనియే చెప్పవలసి యున్నవి. మన మేపనిని చేసినను పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగానే చేయుచుండవలెను. అట్లు చేయువాఁ డొక్కఁడే యీశ్వరపుత్రుఁడును భక్తుఁడు ననదగినవాఁడు ; ఈశ్వర ప్రీత్యర్థముగా చేయక యన్యచింతతోఁ జేయువాఁ డీశ్వరశత్రుఁడును వంచకుఁడు నగును. తోడి మానవులయెడల భ్రాతృభావమును వహించి యన్యోన్య క్షేమాభివృద్ధుల కయి పాటుపడుచు నెవ్వరిని ద్వేషింపక యెవ్వరిని వంచింపక యెవ్వరికి నన్యాయము చేయక వర్తించుటయే యీశ్వరునకు ప్రీతికరము. ఈప్రకారముగా స్వార్థపరత్వము మాని పరోపకారపరాయణత్వమును పూని యీశ్వర ప్రీతికరముగా వర్తించుట కయి సత్యము న్యాయము ప్రేమయు మొదలయినవి మన కీశ్వరుఁడు ప్రసాదించినపవిత్రపరమ సాధనములు. ఈదివ్యసాధనముల నాదరింపక యసత్యములాడుచు నన్యాయములుచేయుచు ద్వేషమును జూపుచు వర్తించువాఁ డీశ్వరప్రార్థన లెన్నిసారులు చేయువాఁడయినను ధర్మోపదేశము లెంత యెక్కువగా నొనరించువాఁడయినను ఉపాసకమందిరముల కెంత తఱుచుగా నరుగువాఁడయినను భక్తుఁడు గాక యీశ్వరద్రోహి యగును. కాబట్టి నిజముగా నీశ్వర భక్తుఁడు కానలె నన్నవాఁడు మొట్టమొదట సత్యమునం బాదరము గలవాఁడును న్యాయమార్గము ననువర్తించువాఁడును భూతదయా పరుఁడును కావలెను. అట్లయినవాఁడే యీశ్వరాజ్ఞానువర్తియు ధర్మరతుఁడు నయినభక్తుఁడు. లోకములో ధర్మబలమును మించిన బలము వేతొకటి లేదు. “యతోధర్మస్తతోజయ” యని మనపెద్దలు పలికియున్నారు. జనులుసశ్యసంఘులయి దయాపరులయినన్యాయావలంబు లయి ధర్మబలము గలవారయినంగాని యేదేశమును ముందుకురాదు.

దేశమును వృద్ధికిఁ దీసికొనిరావలె నన్నచో జనులను నీతిపరులనుగాఁ జేయవలెను. నీతిపరులు గానివా రీశ్వరభక్తులు కాఁజాలరు. నీతి యీశ్వరునకు పరమప్రీతికరము; నీతి మతధర్మములలో నుత్తమ ధర్మము. మనుష్యులను సత్కార్యనిష్ఠులను జేసి నీతిపరత్వమునందును సాంఘిక సదాచారవర్తనమునందును దైర్యవంతులుగాఁ జేసెడిశక్తి ధర్మమునందే యున్నది; ఈశ్వరభక్తి లేనివానిని విభాగజ్ఞానముగాని కీర్తి కామత్వముగాని దేశోపకారకృత్యములలో కష్టకాలమునందు దైర్యోత్సాహములతో నడుచునట్లు చేయుటకు సమర్థము కాదు; ఈశ్వరభక్తిలేక యంతరాత్మ దుర్బల మగును; ఈశ్వరబలవిశ్వాసము లేక సాంఘికదురాచారనివర్తన వ్రయుత్నము తలయెత్తదు. జనులలో మతధర్మము దుర్బల మయినపక్షమున పాపభీతి యడుగంటి సమస్తా నర్థములును సంభవించును. మతధర్మము పరిశుద్ధము కానియెడల సమస్త స్వాతంత్ర్యములును చెడును. ఎవరిస్వాతంత్ర్యములు వారికుండు నట్లుచేసి యందఱిని సౌఖ్యసంతోషములను పొందునట్లుచేయుటయే మత ధర్మముయొక్క ముఖ్యకార్యము. పరోపకారము, న్యాయము మొదలైన వన్నియు స్వాతంత్ర్యసంరక్షణముయొక్క ఫలములే. మన స్వాతంత్ర్యములనిమిత్తము మనముపోరాడి యితరుల స్వాతంత్ర్యములను మన్నింప కుండుట నిజమైన స్వాతంత్ర్యసంపాదనముకాదు. నిజమైన స్వాతంత్ర్యా భిలాషమనువ్యవ్రక్తియందు గౌరవము కలిగించి యెంతయుల్పనికి నన్యాయము సంభవించినను దానిని మాన్పుటక పేక్షించును. అన్యాయ నిహరణమునకు మతధర్మ మమోఘసాధనము. అట్టి ధర్మబలము లేక పోయినపక్షమున స్వప్రయోజనపరత్వము వ్రబలి పరార్థపరత్వము క్షీణించి జనులను మృగతుల్యులనుగా మార్చును. మతధర్మబలము ఘోరముగా నీశ్వరభక్తివిశ్వాసముచేతనే దేశాభిమాన బీజమంకురించి

యెల్లెడల నల్లుకొనును. ఈ భక్తివిశ్వాసముచేతనే వివేకియైనవాడెల్ల
 తాను తనయొక్కయు తనకుటుంబముయొక్కయు మేలుకొనకే నృజంపం
 బడ లేదనియు లోకముకొరకుగూడ నృజయింపఁ బడితి ననియుఁ
 దెలిసికొని పరోపకారార్థముగా పాటుపడఁ గడంగును. అట్టివాఁడు
 లోకమంతయు నేకకటుంబ మని భావించి యీ లోకకటుంబములో
 నొక్కడ నెవ్వని కానిక వచ్చినను తనదానినికా భావించుకొని నిజ
 మైనదేశాభిమాని యగు దానిని వాఁగించుటకయి తన సుఖమును
 సహితము త్యజించును. పరోపకారమావమైన యీ దేశాభిమానమును
 మనము బొల్పుమునుండియు నభ్యాసము చేయవలెను. దేశాభివృద్ధిని
 గోరెడు నిజమైన దేశాభిమాని తనదేశమునం దేమి చెడు గున్నను
 దానిని మాపుచూపి దేశమాను హితుడవటుచుటకయి ప్రయత్నింప
 వలెను. అట్లుచేసినంగాని దేశము సుఖవంతుమయి స్వాతంత్ర్యలాభము
 సనుభవించుటకు శక్తముకాదు. నిజమైన దేశాభిమానమునకు
 మాటుగా సనేకులలో మన దేశమునం దిప్పు డొక విధమైన దురభి
 మానము వ్యాపించుచున్నది. ఈ దురభిమానబలముచేత మన దేశము
 నందలి దురాచారములు సహితము సదాచారములుగా పొగడఁబడు
 చుండుటయు నితర దేశములవారి సదాచారములుకూడ దురాచారము
 లుగా లేగడఁబడుచుండుటయు సంభవించి నిజమైన దేశాభివృద్ధికి భంగము
 గలుగుచున్నది. ఈ దురభిమానముపరదూషణమునకును ద్వేషమునకును
 గారణమయి మతభర్మమునకు శత్రువయి దేశాభివృద్ధికి భంగకర
 మయి యనర్థదాయక మగుచున్నది. ఈయపూర్వదేశాభిమానములు
 మూఢజనుల మెప్పునకయి స్వదేశీయ మైనదానినెల్ల బట్టువలె
 భూషించుచు విదేశీయ మైన దానినెల్ల ద్వేషించుచు, దేశాభివృద్ధి
 కయి యాత్మశ్లాఘనములు గాక సత్యమును న్యాయమును ప్రేమమును

గావలెనని పలుకువారిని దేశద్రోహులనియు పత్కార్యభీరువులనియు దూషించుచున్నారు. ఇట్టివారు సత్యమతధర్మమునకు విరోధులు. ఇట్టి దురభిమానులవాగాడంబరమువలన మనదేశ మభివృద్ధి పొంది స్వస్వాతంత్ర్యలాభముల నొందజాలదు. దేశాభివృద్ధికి నిజ మైన యీశ్వరభక్తులు కావలెను. పరిశుద్ధమైన యీశ్వరభక్తి గలవారు మాత్రమే స్వార్థపరిత్యాగులయి కార్యశూరులయి సత్సన్ధ్యాయకారు కాగనులైన యమోఘసాధనములను గొని యీశ్వరభక్త్యవ్వజమును చాల్చి పోరాడగలుగుదురు. ఈశ్వరభటుల మున్నగువారికి ముఖ్యమైన దురభిమానపురితులైనవాక్కులు స్వార్థత్వాగము కావలసి నప్పుడు మూలమూలల నొడుగుచు తమ పరదూషణ పాండిత్యము కష్ట సమయములయందు తమకు తోడుపడకపోగా భీరువులయి యభివృద్ధి లగుదురు. ఇట్టివారి కార్యసాధకత్వ మంతయు పరదూషణములతోను దంభోక్తులతోను స్వల్లాఘనలతోను ద్వేషప్రధానములైన పాటల తోను ధ్వజపటములతోడి యూరేంపులతోను నిండి యుండుటల తోను మెఱుములతోను పూర్ణముయి చిరుకు లేకుండు. మేఘాడంబ రమువలె క్రియాశూన్యమయి పర్యవసించును. నిజమైన దేశాభి మానమును భక్తియుగలవాడు జనులు తన్ను మెత్తురా యనున రింతురా మన్నచింతను మనస్సునందు జొరవీక యిది దేశోపకార కమా యీశ్వరసమృతమా న్మాయానుకూలమా యనిమాత్రము విచారించి యీశ్వరప్రీతికరమును, ధర్మానుకూలమును, దేశక్షేమ కరమునని దృఢపడినతోడనే జనులు దూషించినను భూషించినను త్యజించినను భజించినను గణన చేయక న్యాయచూర్ణమున నడుచుచు దేశోపకారముకొరకు తనధనమును దేహమును కావలసినచో ప్రాణ మునుసహిత మర్పింప వెనుకతీయకుండును. స్వార్థపరిత్యాగము లేని

వాక్యూరతను జూపువారు నిజమైన దేశాభిమాని కానేరడు. తనకు సోదరత్వ మైన సామాన్యముయొక్క మేలు గోరెడు దేశాభిమాన మానసియుడు సమయము వచ్చినప్పుడు జనసామాన్యక్షేమము కొరకు సంశయింపక తనదేహము నైనను సంశోషపూర్వముగా ధారపోయుటకు సంసిద్ధుడయి యుండవలెను. ఇట్టినిర్వాణదేశాభిమాన మునకు దృష్టాంతముగా నొకచిత్రాంశము నుదాహరింప సనుజ్ఞ వేరైనది.

ఇంగ్లండుదేశమునకు రాజైన మూడవయెడవర్డు పూర్వము ప్రాచ్యదేశముమీద దండెత్తి యనేకయుద్ధములు చేసి కడపట కేరే సగరమును ముట్టడించెను. ఆపురవాసులు సాధ్యమయ్యెంతవరకు స్వపురపక్షకార్యము బహుదినములు ధైర్యోత్సాహములతో పోరాడి తుడు కామరపదార్థభావములనల జేయిసరి లేక తమపట్టణమును శత్రురాజులకు లోబడుటవలసినంత గుడ్డినిచ్చినవారయి కొన్ని వర్షము కంగీకరించినయెడల పురమును స్వాధీనము చేసెదమని రాజునకు సందేశము నంపిరి. పురజనులు చూపినయశాధారణపౌరుషమునుబట్టి తపసేనలకు గలిగిన వివాళములనను తనకు గలిగిన యత్యంత వ్యయప్రయాసములనను రాజు దురాగ్రహవేశపరవశుడయి పురజనులయెడల దయ దలచక యెల్లవాని తుమ్ముట్టింప నిశ్చయించుకొని యుండెను. అట్లు సర్వజనసంహారము చేయజూచుటకు క్రూరకృత్యమని మంత్రులు మొదలైనవారు ప్రార్థించి వాదించినపిమ్మట పురజనులలో ప్రముఖులుగా నున్నవా రాజుగారు తమప్రాణముల నిచ్చుట కొప్పకొనివచ్చి కొటతాళములు తనకు లెచ్చియిచ్చినవత్తుమున తక్కినవారిప్రాణములను గాపాడెద నని రాజు పౌరులకు వర్తమాన మంపెను. పిడుగువంటి యాయశుభవార్త రాగానే కొటలో

మనము తెలిసికొని సంస్కరించుకొనుచున్నంగాని మన కభివృద్ధి కలుగదు. దేశాభివృద్ధికి గర్వమును మించిన గర్భశత్రువు వేటొకటి లేదు. దేశాభివృద్ధి కలుగవలె నన్నచో మనదోషముల నెఱిగి సంస్కరించుకొనుచు సత్కులగుణముల నెఱిగి గ్రహించుచు నుండవలెను. పశుధాన్తిక మతా వలంబుల మని చెప్పుకొనడు మన మెప్పుడును దేశాభిమానము పెరు చెప్పికాని మాటి యేనత్రియపేరు చెప్పికాని యున్నవలెను ద్వేషింపఁగూడదు. మనము ద్వేషింపవలసిన దొక్క సావము మాత్రమే. పశుధాన్తిక మతానుసారముగా స్వదేశీయుని నైనను మదేశీయు నైనను సోదరతుల్యునిగా భావించి యెల్ల వారిని సమబుద్ధితో ప్రేమించి మన మాదరము చూపవలెను. తనవారనియు పెరులనియు భేదభావమును విహించి సాభాత్రమును చూపకుండుట మనస్వభావమునకును మనసిద్ధాంతములకును భగవదాజ్ఞకును విరోధము. కాఁబట్టి సాభాత్రమునకు భంగముకలిగించెడు ప్రతి ప్రతిబంధమును రూపుమాపుటకయి ప్రయత్నించుట సర్వవిధముల చేతను మనకు పెరివకర్తవ్యము. ఐకమత్యమును చెఱిచి, నైషఠ్యమును వృద్ధిఁజేచి, ద్వేషమును కలిగించి, సాభాత్రమును తొలఁగించెడు మహాసర్థము మనదేశములోఁగల వర్ణభేదపిశాచము. ఈశ్రూంపిశాచము మనదేశములో నిరంకుశముగా రాజ్యము చేయుచున్నంతికాలము స్వరాజ్యముగాని, ఈశ్వరరాజ్యముగాని, మాటి యేరాజ్యముగాని తలయెత్తిదు. ఈపిశాచావేళబలముచేత మనదేశములో నైకమత్యము చచ్చినది; పరిస్థిరద్వేషము హెచ్చినది; ముగుణసంపద విచ్చినది; అసర్థపరంపర వచ్చినది. ఇట్లన్ని యవగుణములు ప్రబలింపఁజూచు మన దేశములో నీశ్వరరాజ్య మెట్లు క్యాపించును? అమృతి తుల్యము లైన పశుధాన్తిక మతి

దివ్యఫలము లెల్లు ప్రాపించును? ఈ పిశాచబలముచేత మత మిష్ణుడు హృదయమును విడిచి పొట్టకు దీగినది. అందుచేత మతధర్మము లైన కారుణ్యము మొదలైనవి హృదయమునుండి తొలగిపోయినవి; మతధర్మము లని పేరు పెట్టుకొని వచ్చి యొండొరులతో భుజింపఁగూడ దనెడు సోదరభావ భంజకము లైన విషకీటక మాలు పొట్టకడ్డముగాఁ జొచ్చి కలఁగించు చున్నవి. కడుపే కైలాస మనెను హనుభావులు మత మంతయు భోజనములోనే యున్నదని చెప్పి గూనపఱిలోని పరిస్వరభ్రాతృభావమును నానుమాత్రావ శేషము చేతుఁ జూచుచున్నారు. సన్మతమహావృక్షమును మూలచ్ఛేదము చేయఁజాలిన యాయపసిద్ధాంతవివరీషము తమలో మొలక యెత్తకుండి జ్ఞానజ్యోతిచేత మాడ్చినేయుట పరిశుద్ధాస్తిక మతావ లంబులకు ప్రథమ ధర్మము. వర్ణభేద పిశాచము మన దేశమాత కాచరించి చెడుగులేను. భావితపుత్రుల సమస్తవిషయములలోను దానులనుగాఁ జేసి సమస్తస్వాతంత్ర్యములను గోలుపోఁగొట్టినది యీ మొండిపిశాచమే. అన్యదేశప్రభుజాతివారు మనలను తిన్నగాఁ జూచుచుండలేదని మనవారు మొట్టపెట్టుచున్నారు. రాజ్యాధికార గర్విష్టులయి వారిలో ననేకులు మనయెడల వర్ణగౌరవము చూప కుండుట సక్యమే. అయినను షర్లపిశాచప్రేరణముచేత సగ్రవర్ణముల వార మనుకొని విజ్ఞప్రేరణమనవా రధమవర్ణములవా రనఁబడెడి స్వహితమువారివిషయమునఁ జూపెడి యగౌరవమునుబట్టి చూడఁగా సన్యమకీర్తులుచూపెడిది పర్వతములో చరమాణువంత యైన సుండునా యని సంశయింపవలసియున్నది. మనవారు స్వమకీర్తులైన మాలమాది గలయెడలఁ జూపెడి యన్యాయము మాననామధారకులకెల్ల నవ శు నీకరముగా నున్నది. వాంఛ మనవిధులలో నడపఁగూడదు;

వాండ్రబిడ్డలు మనబడులలో చదువఁగూడదు. గాడిద యైనను పంది యైనను మనదావుననుండి పోవచ్చునుగాని మాలవాఁడుమాత్రము బాతెమదూరమునుండియైనను పోఁగూడదు. మనమతములో నున్నంత కాలము వానికెప్పుడును ముక్తిగలుగదు; గౌరవముకలుగదు. హిందువైనమాలవాఁడు స్వమతమునువిడిచి బైలఁబడినఁగాని గౌరవపాత్రుఁడు కాఁడు. హిందువుగా నున్నమాలసీనఁడు మాత్రమే యస్పృశ్యుఁడును అవాఙ్ముదునునగునుగాని యా చెప్పరానివాఁడే శ్రీస్తవమతమునో మహమ్మదీయమతమునో యవలంబించి జానో ఖానో కాఁగానే తాఁడగినవాఁడును మాటలాడఁదగినవాఁడును నగుచున్నాఁడు. మతములలో నెల్లఁ దమదే సర్వోత్కృష్టమయిన దనిపొగడుకొనెడు హిందూమతస్థులకు స్వమతస్థు లయినమాలమాదిగల యెడలఁ దాము చూపెడియనాదరమును దలఁచుకొన్నప్పటికంటె నెక్కువ సిగ్గుపడవలసిన యవసరము మఱియెప్పుడు తటస్థించును? కోట్లకొలదిగా మన దేశమునం దంతటను వ్యాపించియున్న యీమాలమాదిగలే మన పూర్వు లయినయార్యులచే జయింపఁబడి దానులుగాఁ జేయఁబడిన మనదేశపు మొదటికాపు లని తెలిసినవారు చెప్పుచున్నారు. అదియే నిజ మయినచో నిజమైనహిందూ దేశస్వాములు వారే యనియు అర్యసంతతివార మయిన మనము వారిదేశము నవహరించి చిర కాలమునుండి యనుభవించుచున్న యవహారల మనియు స్పష్ట మగుచున్నది. పంచముల నిట్లు పలుకెఱుఁగుల బాధించు మన మేన్మాయమును తెప్పి జేత లగు పరదేశీయుల నధికస్వాతంత్ర్యముల నిండనివేడఁగలము? జితులయినవారియెడల న్యాయముగా వర్తించికదా విజతులమయిన మనము మాయెడ న్యాయముగాఁ బ్రవర్తింపుడని యడుగఁగలము? ఇట్లు చెప్పుటచేత మనకర్హమైన స్వాతంత్ర్యములను మనము

పొందఁ బ్రయత్నింపరా దని నాయభిప్రాయ మెంతమాత్రమునఁ గాదు. మనస్వాతంత్ర్యముల నిమిత్తమై పోరాడెడు మన మితరుల స్వాతంత్ర్యములను గూడ మన్నించి యితరులయెడ సన్న్యాయము చేయకుండుట ధర్మమని చూపుటకొఱకే యింతనొక్కి చెప్పితినిగాని వేఱొకందునకుఁ గాదు. మన కర్మము లయినస్వాతంత్ర్యములను మనము పొందఁగోరినను మనకు యోగ్యమగు శౌరవమును మనము పొంద నప్సేషించినను పురుషులకుఁ గాని స్త్రీలకుఁ గాని యన్యులకుఁ గాని యుగ్రజాతులవారికి గాని యధమజాతులవారికి గాని మన మియ్యవలసిన స్వాతంత్ర్యములను మనము చూపవలసిన శౌరవము లను మనము చేయవలసిన న్యాయములను మనమిచ్చి చూచి చేయ వలెను. అందఱిని సోదరభావముతోఁ జూచుచు నెవ్వరియెడల సన్న్యా యము చేయక సర్వసమభావముతో వర్తించుట పరిశుద్ధాస్తికమతావ లంబుల మైన మన కీశ్వరాజ్ఞారూప మైన పరమధర్మము; జ్ఞానవిషయ మునఁ గాని సాంఘికవిషయమునఁ గాని నీతివిషయమునఁగాని కళల విషయమునఁ గాని కర్మలవిషయమునఁ గాని రాజ్యాంగవిషయములఁ గాని మానవకోటియొక్క సౌఖ్యాభివృద్ధిలకు సహకారు లయిన సమస్తకృత్యములును మన కీశ్వరప్రీతికరము లయిన మతధర్మములే. మన మిది యది యనక మానవకోటి కేదేని యిహపరసుఖసాధక మో దానినెల్ల నభివృద్ధి చేయుటకయి యీశ్వరప్రీత్యర్థము పాటుపడ వలెను. కార్యములచేతనే కాని క్రియ లేనిశుష్కవాక్యములచేత దేశ మెప్పుడును బాగుపడదు. ఉపన్యాసము లావశ్యకములే యయినను మన దేశాభివృద్ధి కయి యిప్పుడుపన్యాసములకంటె కార్యపరు లధిక ముగా కావలెను. సభాభవనములలో ప్రసంగములను ప్రతిజ్ఞలనుచేసి శపథములు పలుకువారు మాత్రమేకారు — కొందఱు సమస్తవిషయ

ములలోను సామాన్యజనులలో జ్ఞానాధిక్యము కలిగించుటకు బద్ధ
 కంకణములు కావలెను; కొందఱు సాఘిక మరాఠాములను
 వెల్లడించి సంఘసంస్కరణదీక్ష నహించినవారు కావలెను;
 కొందఱు సత్యసంఘత్వాదులు బోధించుచు పరుల సభకనీతి
 పరులనుగాఁ జేయు కృతినెఱిజ్జులు కావలెను; కొందఱు అన్యదేశ
 విద్యాశిల్పయంత్రనిర్మాణములను నేర్పుకొని దేశములో వెలకొల్పి
 పాటుపడువారు కావలెను; కొందఱు మతధర్మోపదేశములు చేయుచు
 జనులలో పరిశుద్ధమతధర్మవ్యాప్తముచేయు కృషిచేయువారు కావలెను.
 ఈవిధముగా నానాముఖములఁ బనిచేసిన గాని యొక్క విషయమున
 మాత్రమే కృషిచేసి తక్కినవిషయములయందు శ్రద్ధహాపిన సిగ్గుముగ
 జ్ఞేయలాభములు కలుగఁజాలవు. మొట్టమొదట సమస్తధర్మము
 లకును సస్థిబాగమైన మతమును పరిశుద్ధమైనదానినిగాఁ జేయవలెను. మత
 ముపరిశుద్ధమైనచో జనులు నీతిపరులును సాఘిక మరాఠాదూఱులును
 నగుదురు. ఈవిషయములయందభివృద్ధిపొందినఁగాని ప్రజలు రాజ్యాంగ
 స్వాతంత్ర్యఫలములను పూర్ణముగా ననుభవింప శక్తులుకారు. సంఘ
 సంస్కరణాదులు మనచేతిలో నున్నవి; రాజ్యాంగసంస్కరణాదులు
 పరులచేతిలో నున్నవి; కృషిచేసినచో స్వాశనము లయిన మొగటి
 వానిలో జయ మొండఁగలుగుట నిశ్చయము; పరాధీనమైన కడపటి
 వానిలో జయ మొండఁగలుగుట సంశయము. కాబట్టి మనసంఘ
 సంస్కరణాదులయందుఁ గూడ శ్రద్ధవహించి పనిచేయు మన విద్యాధి
 కుల సత్యంతవినయముతో వేడుచున్నాను. స్వభావముచేత మన
 భరతఖండముననున్న వస్తుసంపూర్ణ మయినది. ఆవస్తువులయంపయోగ
 మెఱిగి వానిని వృద్ధిపఱిచి లాభకరములుగాఁ జేయుటకు మన వారిలో
 నేర్పుకావలెను; కష్టముకావలెను; ధైర్యసాహసములు కావలెను; నీతి

పరశ్శ్రీము కావలెను; పశలవస్తుసమృద్ధి గల మనదేశములో వయి
సాధనములు వృద్ధియు జనులు కార్యనిర్వాహణకళలుఁ జాగ్రనే
స్వదేశవస్తు సమాదమును విదేశవస్తునిరాదరమును తమంతనే కలు
గును. ఇట్టి కృషి జరుగక స్వదేశి విదేశి యని ఘోష మిడుచున్నంత
మాత్రముచేత దేశమునకు నిజమయిన లాభము కలుగ నేరదు.
జాతి మత ద్వేషములను మాని దురభిమానమును త్యజించి పరదేశ
యాత్రలు చేసి పశ్చిమఖండవాసులలోఁ గలగుణాలములను గ్రహించి
యంత్రనిర్మాణాది కాళలమును సంగ్రహించి స్వదేశమున నెలకొల్పఁ
గలిగినప్పుడే దేశమున కమూల్యవశోజనము కలుగఁగలదు. పరమ
దయాపరుఁ డయిన యీశ్వరుఁడు మనవారిని కార్యకూరులనుగాఁ
జేయును గాక! ఓభక్తవత్సలా! భక్తుల నయిన మాప్రార్థనలాలించి
మాకు దేశోద్ధారణవిషయమున కృషిచేయ దైర్ఘ్యతాపములను
గలిగింపుము మే మెప్పుడు నీభక్తిని విడువకుండు నట్లును నీకు ప్రీతి
కరము లయిన సత్క్రియలయందే పదా మాకాలమును ధనమును
దేహములను వినియోగించు చుండునట్లును సద్బుద్ధిని శక్తిని మాకు
ప్రసాదింపుము.

రాజమహేంద్రవర ప్రార్థనసమాజము.

ఈసమాజ మిక్కడ దాదాపుగా ముప్పదిసంవత్సరముల నుండి
యుండియున్నది. అంతకాలమునుండి యుండఁగా నేటికాలమున
కాసామాజికులలోఁ గొందఁ జనుష్ఠానపరు లగుట తటస్థించినది. అను
ష్ఠానపరు లగుట యనఁగా తాము పరమప్రమాణము లని నమ్మిన

సిద్ధాంతముల ననుననింది ప్రవర్తించువారగుట. అట్లయిన యనుష్ఠాన పనులలో నేకాశ్రయము. చెన్నపురిరాజధానియందుఁ గాని బొంబయి రాజధానియందుఁ గాని కాళీఘట్ట రాజధానియందుఁ గాని భరత ఖండము నందలి మఱి యేయితర దేశమునందుఁగాని బ్రహ్మనమా జము లనురానుమునను ప్రార్థననమాజము లనురానుమునను బరంగు చున్న పక్ష స్తనమాజముల యొక్కయు ముఖ్యసిద్ధాంతములు రెండని చెప్పవచ్చును. అనినొకటి సర్వ లోకాధిపతి యైన యీశ్వరుడు లోకైకపితృయను విశ్వానము; రెండవది జాతివర్గ వ్యత్యభేదములులేక యీశ్వర స్వప్రీతిలో చారయిన సర్వమానవులును సోదరశుభ్యు లన్న విశ్వాసము. ఈ రెండును దాననుష్ఠానపనులు కాఁగలిగినను కాఁజాలకపోయినవి. పూర్వోక్తము లయిన సమాజములలో శ్రీ. ప్రతి సామాజికముయొక్కయు పక్షమభివృద్ధి. శ్రీలనుష్ఠాన దేశమున కంటెఁ గాద్యచరణము శ్లాఘ్యతరమనుట నిర్దిష్టాదాంశము గదా! తాను జేసిన యుపదేశము తనకే యాచరణమునకుఁ బనికిరాని పక్షమున మఱియెన్నిటికీఁ బనికివచ్చును? అట్టి పంచకులి మాటయం దెవ్వరికి విశ్వాసము కలుగును? వదోషదేశ్యనయమునం దెల్లవారును పండితులేయయి యనుష్ఠానసమయము వచ్చినప్పు డాపాండిత్యమును మూలఁబెట్టెడి యీకాలములో చెప్పినట్లు నడుచుకొనెడు సామాసికుఁ డొక్కఁడు కలిగినను తదితరులు కాకపోయినప్పటికిని సామాజకు లందఱైన నాశనకారవించి యాదాంప పలయునుగదా! అట్లుచేయక వాక్కువలెన కొందఱు బుద్ధిమంతు లాకార్యకూరులపై వేగిరపాలు గలవారనియు మానలోచన లేనవారనియు దోషారోపణలు చేయుచు సాభాత్రమును విడువఁజూచుట శోచనీయముగదా! ఒకవేళ వృద్ధత్వ దోషమున నుతితప్పి యన్నిటికి సాహసించి పగలోకమునకుఁ బ్రయా

తముకట్టుకొని యున్న ట్టూహింపఁదగిన నావంటివాని విషయమున నెట్టి దోషారోపణము లొక వేళ సంభవించునో నింద్యములు కానివోయినను బుద్ధివెలుగునగు గలవఁడును. మిమ్ములలో నుండి పుట్టినట్లుగానే దూరా లొకవ గలవా రనఁదగి యింకొకముఁదగి కరకాలము వర్ధిల్ల నవే యీంచియున్న క్రియాపరుల విషయమున నెట్టి దూరాపణములు గర్హ్య ములు కాకనోవునా! ఓసోదకులావా! మీలో నెన్నఁజే నెట్టి యారో పణములు చెనెడివా గున్న పక్షమున, ఈశ్వరు నొక్కసారి వ్యాదయ పూర్వకముగాఁ జూర్చించి మీపూర్వసిద్ధాంతములను స్మరింపఁ దెచ్చు కొని మీసోదరులయెడఁగి బూర్ణ స్నేహమును గనఁజెఱపుఁడు. వ్యాధి బాధచేతఁ గదలలేకుండు నెందు కూరుచుండి వ్రాముటనుపహితము శక్తుడనుగాక కనుచుండియే యీవింతులనుప్రసాది మిమ్మువేడు చున్నాను. మమ్మవేళకు లగుచేగిర పాటుగలవారని గా భావింపక సదయదృష్టితోఁ జూచుఁడు. సత్కార్యమునకుఁ బూనుటలోను సత్యము సనుష్ఠించుటలోను వేగిర పాటిన నెట్టిదీ కాలముకొఱకు వేచుటయన నెట్టిదీ! ఎప్పుడు సత్కార్యము తేటపడునో దానికీ బూనుట కప్పుడే యుక్త సమయము; ఎప్పుడు సత్యము స్పష్టపడునో దాని సనుష్ఠించుట కప్పుడే యుక్త కాలము. తనుతప్పును కాలముపైఁ ద్రోయుట యీశ్వరునియందును సత్యమునందును దిమకుఁగలభక్తి హీనతకును గౌరవాభావమునకును గుఱుతు. నిజమును భక్తిమనఁ డెప్పుడు నిట్టిమాటలనెఁడు. కొందఱుమహానుభావులు సమయమువచ్చు వఱకును తామేమో లోకోపకార ధురీణు లయినట్లును భక్తాగ్ర గణ్యులయినట్లును నెఱించుచు లోకమునుభ్రమింపఁజేయుదు శోధన వచ్చినప్పుడు తెర వెడలిపెచ్చి ప్రాపంచిక నాట్యరంగమున తమవ్యాభా విక వికృతవేషములలోఁ గనువట్టుదురు. కయినాటలు కార్యభీరు

సిద్ధాంతముల ననుననింది ప్రవర్తించువారగుట. అట్లయిన యనుష్ఠాన పరులలో నేనొకఁడను. చెన్నపురిరాజధానియందుఁ గాని బొంబయి రాజధానియందుఁ గాని కాశీపుట్ట రాజధానియందుఁ గాని భరత ఖండము నందలి మాత్రీ యెయితర దేశమునందుఁగాని బ్రహ్మనమా జము లనునాచారమును ప్రార్థనసమాజము లనునాచారమును బరగు చున్న పున ప్రసమాజముల యొక్కయు ముఖ్యసిద్ధాంతములు రెండని చెప్పవచ్చును. అదియొకటి సర్వ లోకాధిపతి యైన యాత్మరుడు లోక కర్తాత యను విశ్వానాయక రెండవది జాతివర్గ వశభేదములులేక యాత్మగర్వ స్మృతిలోని వారయిన సర్వమానవులును సోదరశుల్కు లన్న విశ్వాసము ఈ రెండు దాననుష్ఠానపరులు కాంగలిగినను కాఁజాలకపోయినను పూర్వోక్తము లయిన సమాజములలోఁ జేసి ప్రతి సామాజికుఁ యొక్కఁడు సకలభావనలు, కేవలశుష్కమ దేశమున కంటఁగ కాగ్రాహరము శ్లాఘ్యతరమనుట నిర్దిష్టవాదాంతము గదా? తాను జేసిన యుపదేశము తనకే యాచరణమునకుఁ బనికిరాని పక్షమున మఱియెన్నోకి బనికీనచ్చును? అట్టి వంచకుని మాటయం దెవ్వరికి విశ్వాసము కలుగును? పోషదేశ్మయమునుపం దెల్లవారును పండితులేయగు యనుష్ఠానసమయము వచ్చినప్పు డాపాండిత్యమును మూలఁబెట్టెడి యాకాలములో చెప్పినట్లు నడుచుకొనడు సాహసికుఁ డొక్కఁడు కలిగినను తదితరులు కాకపోయినప్పటికిని సామాజకు లందఱైన నాతఁ గొరవించి యాదరణప కలయునుగదా? అట్లుచేయక వాక్కుగలైన కొందఱు బుద్ధిమంతు లాకార్యకూరులపై వేగరపాలు గలవారనియు దూరలోచన లేఁజూడనియు దోషారోపణలు చేయుచు సాధ్రాత్రమును విడువఁజూచుట శోచనీయునుగదా? ఒకవేళ వృద్ధశ్వ దోషమున నుతితప్పి యున్నట్టి సాహసింది పగలోకమునకుఁ బ్రయా

ణముకట్టుకొని యున్న ట్టూహించుదగిన నానందినాని విషయమున నట్టి దోషారోపణము లొక వేళ సంతకా సంప్రదములు కానివోయినను బుద్ధిపెట్టుకొని గలనిఁ గుఱుమునాలో నుండి ఏర్పాట్లయినచే దూరా లోచన గలవా రనెదగి యాలోచనలలో కరకాలము పట్టి నపే డ్దించియున్న క్రియాపరుల విషయమున పట్టి యాలోచనములు గర్వా ములు కాకపోవునా! ట్టూదగలవా! మీలో నెవ్వరే - నట్టి యారో పణములు చేసెడివా గున్న పక్షమున, ఈశ్వరు నొక్కసారి పౌదయ పూర్వకముగాఁ బ్రార్థించి మీపూర్వసిద్ధాంతములను స్మరింపఁ దెచ్చు కొని మీసోదరులయెడలఁ బూర్ణ స్నేహమును గనఁజూపుడు. వ్యాధి బాధచేతఁ గదలలేని నది నది కూరుచుండి ప్రాయుటకుసహితము శక్తుఁడనుగాక పగుడిమీ యీవింక్తులను ప్రాస విమ్మువేడు చున్నాను. మమ్మనివేళు లగువేగిరపాటుగలవారనిగా భావింపక సదయదృష్టితోఁ జూపఁడు. సత్కార్యమునకఁ బూరుటలోను సత్యము సనుష్ఠించుటలోను వేగిరపాటన నుట్టిని కాలముకొఱకు వేచుటయన నెట్టిది? ఎప్పుడు సత్కార్యము తేటపడునో దానికఁ బూనుట కప్పుడే యుక్తసమయము; ఎప్పుడు సత్యము స్పష్టపడునో దాని సనుష్ఠించుట కప్పుడే యుక్త కాలము. తినుతీర్చున కాలముపైఁ ద్రోయుట యీశ్వరునియందును సత్యమునందును దిమకుఁగలభక్తి హీనతకును గారనాభావమునకును గుఱుతు. విజయమున భక్తిపరుఁ డెప్పుడు నిట్టిమాటలనెడు. కొందఱుచుహనుభావులు సమయమువచ్చు వఱకును తామెఱా లోకోపకార ధురీణు లయినట్లును భక్తాగ్ర గణ్యులయినట్లును నటించుచు లోకమునుభ్రమింపఁజేయుచు శోధన వచ్చినప్పుడు తెర వెడిలిపచ్చి ప్రాపంచిక నాట్యరంగమున తమవ్యాభా విక వికృతవేషములతోఁ గనువట్టుదురు. పయిమాటలు కార్యభీరు

లయిన యట్టి వేషధారులనోట వెడలవలసినవిగాని భక్తిలేకభూషితులైన నిష్కపట హృదయాలనోట వెడలవలసినవి కావు. భక్తలోకాభీష్టప్రదాత యైనయీశ్వరుడు పరికుద్ధాస్తికులయినభక్తుల హృదయములయం దట్టితలఁపులు పొడమకుండఁజేసి, మానవదౌర్బల్యముచేత తాము ధర్మచరులు కాలేకపోయినను ధర్మచరుల నాదరించునట్టి సద్బుద్ధి వారి కందఱికిని శుద్ధించునుగాక!

నేను వర్ణభేదమును పాటింపక వర్ణవర్ణసమభావమును పూనుటచే నామాన్యముగా సంఘసంస్కారమునకును ముఖ్యముగా వితంతు వివాహ సంస్కారమునకును నష్టము కలిగె నని కొందఱు భావించుచున్నారు అది యెంతమాత్రమును సరికాదు. ఎప్పుడును లోకములో నేసంస్కారమును తిసియొక్క న్యాయబలమునుబట్టి నిలచియుండునుగాని యొక్క మానవమాత్రుని జీవితమునుబట్టి ప్రచలదు. ఈశ్వరీచ్ఛచేత నావంటి దుర్బలుడు సహిత మొకానొకప్పుడు సంస్కార ప్రాబల్యమున కొకపనిముట్టుగా నుండవచ్చునుగాని యాతని తోడనే యా సంస్కారము నశింపదు. ఎప్పుడును బ్రతీక్షింపని స్థలములనుండి ప్రబలులైన సంస్కారపక్షావలంబు లనేకులు బైలుదేటి సహస్రగుణము లధికముగా దానిని కొనసాగింపవచ్చును. ఈశ్వరభుటనలు దురూహ్యములుగాదా! ఇంతకును వర్ణ వైషమ్యమును విడుచుటచేత నేను సంస్కారపరాయణత్వము నెంతమాత్రమును విడిచిన వాఁడను గాను; ఈశ్వరపుత్రిక లయిన హిందూనుందరు లందరును నూతన సంబంధమునుబట్టి నాకు మఱింతదగ్గరవా రయిన తోడఁబుట్టువు లగుటచేత వారిస్థితిని బాగుచేయుటకయి మఱింత యొక్కువ ఘోషితో పాటుపడుట నాకుఁ బరిమితవ్యముగా నేర్పడియున్నది. నామాన్యముగా శ్రీలక్ష్మిని ముఖ్యముగా వితంతువులస్థితిని బాగు

పలుచు ప్రయత్నములో నిరకముందును నాశక్తిని యుక్తిని నాకాయమును ధనాదాయమును వలసినచో నాజీవితమును ధారపోయుట కయి నేను సంసిద్ధుడనయ్యున్నాను. వివాహమాడ నవేక్షించు వారుగాని విద్యాలాభము పొందఁ గోరువారుగాని యథాపూర్వకముగా నేను గట్టించిన గృహమునందు వసింది స్వాభీష్టమును బడయుచుండ వచ్చును. అట్టివారు నాలోఁగలసి భోజనము చేయక వంతుల వరుసను స్వయంపాకమును గావించుకొని సుఖించుచు నాయాతిధ్య పత్కారమును యధేచ్ఛముగా ననుభవించవచ్చును. ఏకేశ్వరారాధనము సంగీకరించి విగ్రహారాధనమును త్యజించి జాతివైషమ్యాభావమును భజించుటచే సంస్కారపక్షమునఁ బనిచేయుటకే నాకర్తవ్యతేదని యాస్తికశిఖామణులయిన యపూర్వసంఘసంస్కార ప్రియులు కొండఱు ఘోషించుచున్నారట! వారు ఘోషించునట్లు వారియాదరణము క్రిందఁ బని చేయుటకును వారిసాంగత్య భాగ్యము ననుభవించుటకును నేనర్హుడను కాకపోవచ్చును. ఇటువంటి పరార్థపరులు లక్షమంది నన్ను త్యజించినను నానేవ యంగీకరించుట తమ గౌరవమున కర్హముకా దని భావించినను, ప్రభువులకెల్లను ప్రభు వయిన సర్వేశ్వరుఁడు నన్ను త్యజింపక నాకథయహస్త మిచ్చి స్వదేశక్షేమార్థముగా నానేవ నర్పించుటకుఁ బురికొల్పుచు నాకుఁ బ్రాపయి యెంత నిలిచియుండఁగా నాధర్మమును నిర్వహించుటకు నే నెట్లర్హుడను గాకపోదును; ఈశ్వరబలము లేక లోకములో నేపత్కార్యమును సంపూర్ణసాఫల్యము నొందనేరదు. సర్వశక్తుఁడయిన యీశ్వరుడే నాకు ముఖ్యబలమయి యుండఁగా నశక్త మానవులతోద్బాటు కొండఱిది లేకపోవుటవలన నాపని కేలభంగము వచ్చును? ఇప్పుడు ప్రతాపక్తులు పలికిడి యీ యనవాయవాక్కురులవంటి వారియొక్క

యోవార్థమును ధైర్యమును నేను ముప్పదిసంవత్సరములనుండి చూచుచున్నాను. బూటకపుమాటలబుంగులైన మహావాక్యశూరులు పలువురు ప్రసంగములు కావలసివచ్చినప్పుడు సభాభవనములు మాటు మ్రోయునట్లు మేఘగంభీరభాషణములతో మహాఘోషము చేసినను కార్యములు కావలసివచ్చినప్పుడేమూలను గానబడకున్నారు. ఇట్టి వాక్కులు కార్యశూరులయి సంస్కారదీక్ష వహించి దేశమును శతాబ్దములనాటి యగధదురాచారి పెంకమునుండి యుద్ధరించుచుండమవిరత్వమును గానబఱచునప్పుడు పైనుండి చూచుచు నాకంటె నెక్కువయైనదమును బొందువాడకొనిరుండరు. ఈమహానియుల కొక వేళ నాచేసిపెట్టు సేవకూడ సంగీకార్యమయినయెడల వద్దండను దుర్బలుడను నైన సనును నాకీశ్వరుడు ప్రసాదించిన యల్పబలమును శక్తివంచనలేక వినయోగింపి సంసిద్ధుడనయి యున్నాడను. మాటలకేమి? మూఢులముందఱను దుర్బలమానదూషితల ముందఱను పోటుమాట లెన్నయెనను బలుకవచ్చును. ఈశూరాలాపముల సత్యమును కార్యమువచ్చినప్పుడు కనబఱచి నప్పుడుగదా యీవాగేక శూరులమగతినము తేట తెల్ల మగును! మూఢజనసమ్మతముగాని యొకసంస్కారమునకుఁ బూనినచోఁ ధూషించుమిత్రులు దూషించునప్పుడును, సేవించునేవకులు బాధలు గావించునప్పుడును, ఆహ్వానపత్రికలు పంపు మతాచార్యులు బహిష్కారపత్రికలు పంపునప్పుడును, ఈశ్వరభక్తివలనఁ గలిగెడి యసమానదల మొక్కటియే తోడు పడును గాని యదిలేనినాస్తికత్వాదు లేవయు తోడుపడవు. సంఘసంస్కారుల మయితమని సంతోషపడెడి యోమిత్రులారా! వృధాగర్వాపములు పలుకక కార్యపరుల యెడల నించుక సహనము వహింపుడు. తమ సంస్కారములేక సంఘ సంస్కారముగాని మఱియే యితరసంస్కా

రముగాని జయప్రదముగా సాగ నని చిరకాలానుభవము వలన నేను దృఢముగా దలచుచున్నాను మీరు పడుచున్న భ్రమలలోనే నేనును దగులకొని యుండి మతవిశేషము లయిన నావిశ్వాసములను గొన్నిటిని గార్హమాలతో జూపక యాత్మవంచకుడ నయి వితంతువివాహ సంస్కారము చేడు నని కడచిన యిరువదియయిదు సంవత్సరముల నుండి యీశ్వరవంచకుడ నయి ప్రవర్తించినాడను. ఇట్లు చేసినను వితంతువివాహ సంస్కార మిప్పు డించుమించుగా నారంభదశలో నున్న స్త్రీ యున్నదిగాని యెక్కువయభివృద్ధిని బొందగలిగినది గాదు. ఇప్పుడును పట్టపరీక్షలం గృతార్థు లయిన విద్యావివేక సంపన్నులు వితంతువివాహములను సంస్కార కార్యపట్టికలో నుండి తీసివేయ వలయు ననుచున్నాను; వితంతువివాహము లాడినవారిలో భోజనము చేసినవానికి స్వాము లిప్పుడును బహిష్కారవత్రికల సంఘమున్నారు. శూరాలాపము, లాడుసంస్కారవియు లిప్పుడును వెనుకటివలెనే భయపడుచున్నాను. ఇంతకాలము నా యౌవనమును బలమును ధనమును విద్యను బుద్ధిని వితంతువివాహవత్సమునఁ గొంత యవయోగించియున్నాను. ఇకముందును నాదేహముతో నూపిరియున్నంతకాల మీపనిని విడువను; నాకంక్షగిదిసములు సమీపించుచున్నవి. దక్షిణ హిందూస్థాన బ్రహ్మసమాజమునకుఁ బ్రధానాధ్యక్షుడగా నుండి యీశ్వరనియొక్క శరస్వరభాతృభావమును ఘోషించుచు నాత్మ వంచకుడను లోకవంచకుడను భగవద్గ్రంథకుడను నయి దేహము త్యజించుట కిష్టములేనివాడ నయి యీ లోకసామూహ్యసాభాత్రమున కీష్టపథశలో సాహసించినాడను! ఇహలోకయాత్ర నాకు నేటితోనే ముగియవలసియున్నను పరపంచకత్తము విడిచి సత్యము ననుష్ఠించి యీశ్వరసామీప్యమును గొంతయెక్కువగాఁ బొందగలిగితిని

గదా యన్నంక పంతోషముతోను తృప్తితోను దేహమును చాలించె
దను. ఈశ్వరుడు నాకు పంపూర్ణ మనశ్శాంతిని గలిగించుచుగాక!
నాపంటివారి నిదర్శనమువలన లోకమునకు మేలుకలుగునట్లు చేయును
గాక! నామిత్రులు నన్ను మన్నించి నాయందు తొంటిస్పృహవ్యాపన
మునే చూపుదురుగాక!

కం— వీరేశలింగము.

స స్మ త ము.

1-4-08.

.....

ఎల్లవారును తామవలంబించిన మతమే యుత్తమ మయిన
దనియు దానివలననే ముక్తిగలుగు ననియు చెప్పుచున్నాడు. ఎల్ల
వారును తామనుసరించెడు మతము గాక యితరమతము లన్నియు
హేయము లనియు నరక హేతువు లనియు ఘోషించుచున్నాడు.
గ్రామదేవతలయెదుట శోభయొక్కయు మేఘలయొక్కయు గొంతు
కలు శోసి యానందించు జీవహింసాపరుఁడును తనమూఢమతమే
సస్మత మనుచున్నాడు. తులసిపూసలతావళములు ధరించి లలాటము
నిండ తిరుమణినామములు తీర్చి శంఖచక్రముద్రలతో బుజములు
కాల్చుకొను వీరవైష్ణవుఁడును తనదే యుత్తమమత మనుచున్నాడు;
రుద్రాక్షమాలలు చాల్చి మొగమునిండ విభూతి పూసికొని నాలుక
కును బుజములకును శూలములు గుచ్చుకొని నిష్కలుత్రోక్కు వీర
వైష్ణవుఁడును తనదే సర్వోత్కృష్టమత మనుచున్నాడు; సూర్యోద
యము మొదలుకొని మార్కాంతమాసమువఱకును కర్మలలో మునిగి
తేలుచు నుపవాసాదులచే బాధపడు పరమఛాంకనుఁడును తనదే

శ్రేష్ఠమత మనుచున్నాడు. ఇంద్ర ట్రిగాగున నెవని హలే సస్యత
మని సంస్తూతింపుకొనుచున్నప్పుడు సత్సమైన సస్యత మేకో తెలిసి
కొనుపాధం మేగాున్నది? ఒకవృక్షము మంచికో శాస్త్రకో దానిఫల
ములవలచనే తెలిసికొనవలసివల్లు మతమహావృక్షమునునుకము దాని
ఫలములవలచనే సంకోధించి నిశ్చయింపవలసి యుండును. వృక్షము
యొక్క శ్రేష్ఠతను నిర్ణయించుట ఫలములయొక్క గండును బట్టియు
గొప్పతనమును బట్టియు మూతమేకాక వానివలన దేహములకు కలి
గెడి యారోగ్యసౌఖ్యములనుబట్టి నిర్ధారణ చేయవలసి యుండును.
పండు మంచిరంగును ఫల్యమును గలదయినను దేహములకు కనా
రోగ్యకర మయి బాధను కలిగించునని యగుచేసి, అన్నియున్నవియు
నిచ్చువృక్షమును వివేకి యయినవాడు సద్వృక్షమని చెప్పబాలడు
గదా? అప్రకారముగానే మత మహావృక్షముయొక్క పండు లిండి
యానర్వకములును బహుజనాదృతములు నయినంతమూతముచేత
నాశ్చ కానందదాయకములును ఘట్టికరములును గానియెకల తస్యత
మును సస్యత మని వివేకికోకము పరిగణింప నేర్చునా! సస్యతకల్ప
తరు వెప్పుడును సర్వజనసంతృప్తానందదాయకము లైన సత్ఫలముల
నిచ్చునది యుండును. సర్వజనానందకరము లయిన సత్ఫలములు
సత్సము న్యాయము ప్రేమము మొదలయినవి ఇట్టి యమూల్యసత్ఫల
ములను లోకమునకు వెనచల్లు మతమహాకల్పమహిమమునకు
మూలము సత్యన్యాయదయాస్వరూపుఁ డైనవే మేల్గనాడు. మధుర
ఫలభరిత మయినమహావృక్షము నాశ్రయించి సుఖమునక్షులవలె
సమస్తకల్యాణగుణపూర్ణుఁ డైన పరమేశ్వరునికారుణ్యాదికయము
చేత సంతోషింపవలయుల నొసంగు సమృద్ధికల్పభూమి నాశ్ర
యించి నిత్యానందామృతరసపానసౌఖ్యము ననుభవించుచు కృతార్థులు

కావలసినవా రీశ్వరసంతతి యునదగిన మానవకోటి. సకలజనులను ప్రేమించుచు రక్షించుచు సమభావమున సాక్షానందములఁ బ్రసాదించు పరమేశ్వరుడు మన పరమపిత. తదీయసంతతియైన మానవకోటి పరస్పరభ్రాతృభావముతో సన్మోక్షసుఖాభివృద్ధుల కయి పాటుపడుచు సమ ప్రవిషయములలోను లోకపితయొక్క యాజ్ఞ సనువర్తించుచు తదనుగ్రహములననే యానందము నొందవలసిన సోదరీ సోదరబృందము పరమపిత యైన యీశ్వరునితోడ తత్వంతతియైన మానవసంతతిని దృఢముగా బంధించెను ధర్మానుబంధమే మతము కాబట్టి పత్తమతావలంబగు లైవవారికి లోకమతము నేగకుటుంబము. పురుషు లందఱును సోదరరక్షములు; స్త్రీలు యును సోదరీమణులు. జాతిచర్ల ద్వేషములను బూనక యెల్లవారయెడలను సాభ్రాత్రము వహించి పగులను తననలె భావించి ప్రేమించి న్యప్రయోజనపరత్వమును విడిచి పరార్థపరుడయి వర్తించుట మా ధర్మము. అదియే యీశ్వరప్రీతిరము; అదియే పుణ్యము; అదియే శాశ్వత సుఖదాయకము. దేశభేద మతిభేదములనుబట్టి జాతిచర్ల ద్వేషములను వహించి జనులను వగవారలె భావించి గర్వించుచు పరోపకారచింతను విడిచి స్వార్థపరుడయి వర్తించుట మనుష్యప్రకృతి కివర్తమైన యధర్మము; అదియే యీశ్వరద్రోహము; అదియే పాపము; అదియే శాశ్వత దుఃఖదాయకము. ఈశ్వరేచ్ఛనే తనయిచ్చనుగాఁ గైకొని భగవ్రీతి కర మగునట్లుగానే సమస్తకార్యముల నాచరించుచు సర్వప్రయత్నములచేతను పాపమార్గమును పరిహరించుచు పుణ్యమార్గముననే సలచరించుచు తాను సుఖించుచు లోకమును సుఖంపఁజేయునట్లు మనస్సుని నడుపుటయే మతమవలనఁ గలుగవలసిన ప్రయోజనము. తాను సుఖించుటకును పరులను సుఖంపఁజేయుటకును సత్యము

న్యాయము కారుణ్యము మొదలయిన సుగుణలాజములే పరమసాధనములు. ఈసాధన కిలాపముచు ననవరతము ధరించి తదనుగుణముగా వర్తించు మహానుభావులే సత్త్వసత్త్వ వ్రతులను స్వాధ్యైకావలంబులును భూతదయాపరులను నయి నీతిమంతు లనఁబడుదురు. నీతిని ప్రోత్సహింపఁబని మతము నశ్వగుణము కాదు; నీతిబోహ్లాదులైన మతము సర్వాసర్థదాయక మయిన దుర్మతము. నీతిబలముచేతనే దేశమభివృద్ధి చెందవలెను; ఎప్పుడో దేశ మున్నతస్థితికి వచ్చినను దేశవాసులనీతినంద చేతినేకాని వేఱుకారణముచేతఁ గాదు. నీతిమంతుఁ డొక్కఁడే నిక్కమైన యీశ్వరభక్తుఁడు, ఆనందబొప్పములు విడుచుచు దినమునకు వేయిప్రార్థనలు చేయువాఁ డయినను నీతిమాలిన వర్తనము గలవాఁ డగునేని, ఆ యీశ్వరసంచకుఁడు భక్తుఁడు గాక భ్రష్టుఁ డగును. నీతియే యీశ్వరగుణభూషణము; ఈగుణభూషణములలో కారుణ్యము శిరోభూషణము. పైని జెప్పినదానివలన సస్మృతమునకు ప్రధానాంగములు రెండని యేర్పడుచున్నవి. అందు మొదటిది యీశ్వరపితృభావనయు తద్భక్తియు నయి యున్నది; రెండవది సర్వజనభ్రాతృభావనయు తదుపకారము నయి యున్నది.

సర్వాభివృద్ధులకును మతిమే మూలాధారము. ఈశ్వరభక్తి లేక సత్కార్యాచరణబుద్ధి పుట్టదు; సర్వజనసౌభ్రాత్రము లేక సత్కార్యాచరణము కలుగదు. నిక్కమైన జనసౌఖ్యమునకు మొట్టమొదట మతము పరిశుద్ధమయి శుభదాయకము కావలెను. అది నీతిబోహ్లాదులైన కలుష మయినయెడల సమస్తాభివృద్ధి భంజక మయి యశుభదాయకమగును. కాబట్టి స్వాభివృద్ధిని దేశాభివృద్ధిని గాఁగ్గించెడు పుణ్యపురుషులు మతమునందుఁ బ్రవేశించిన యపరిశుద్ధతలను పొలగించి దానిని నిష్కళంకముగాఁ జేయ పాటుపడవలెను. జనులందఱ

ఋను సత్యాదరము కలవారు కావలెను; ధర్మపరులు కావలెను; దయాభువులు కావలెను; సత్కార్యశూరులు కావలెను. మనము చేసెడి ప్రతిసత్క్రియను ఫలనిరపేక్షముగా ననగా, ధర్మ మనియు నీశ్వర ప్రీతికరమనియు జేయవలెనేకాని వానివలనఁ గలుగఁ బోయెడు లాభపష్టముల నాలోచించి కాదు. మనకు ధర్మమును కర్తవ్యమును వగువని బాధలెన్నివచ్చినను గణింపక పరమేశ్వరప్రీత్యర్థముగా చేసి తీరవలెను. అట్లు చేసెడిమనుష్యుడే నిజ మయిన యాత్మగౌరవమును భగవద్భక్తియుఁ గలవాడుగాని తదితరులు గారు.

సత్యమునం దాదర మెట్లో యట్లే భగవద్భక్తి గలవారెల్ల న్యాయమునందు సహితమాదరముగలవారుయిందుండవలెను. మనదేశమునందగ్రిష్టర్థములవారధమవర్ణములవారియెడలను, పురుషులు స్త్రీలయెడలను, ఎన్నెన్నియో యన్యాయములను జేయుచున్నారు. మూలమాదిగ లయినవంతుల విషయ మటుండఁగా శూద్రులవిషయమున నడచు చున్నయన్యాయములను దలఁచుకొన్నను న్యాయద్వైతభగవద్భక్తులకు తలవఁపులుగా నుండును. సోదరులుగా నుండవలసిన మానవజాతిలో కొందఱు మఱికొందఱిని మృగమాలకంతుల హీనముగాఁ జూచుచు సవమానించుచుండుట మతిమునకంతకు సవమానకరము. మానవజాతికంతకు సజ్జీర్తికిర మయిన వర్ణవైషమ్య మహాకళంకము మతమునండి తొలగింపఁబడువఱకును మనదేశము బాగుపడనేరదు; మనదేశస్థులు స్వాతంత్ర్యలాభముల ననుభవించఁ జాలరు. మనదేశముందు స్త్రీవిషయ మయి నడచెడి యన్యాయము లింతకింతును ఘోరతరము లయి యున్నవి. పురుషుల కర్థాంగులనఁ బడెడియబలలను విద్యావిహీనులనుగా జేసి, ఆచుకొనెడి దినములలోనే వివాహ మనడిచిర దాస్యముపాలుపఱచి కాలవితంతువుల నామరణమును దీక్షనివృద్ధ

కప్పగించి, పెట్టెను కడగండ్లను దలచుకొన్న న్యాయబుద్ధియు నీశ్వర భక్తి ముగల వివేకుల హృదయములు కంపమొందవా? వారికంటె వెడలెడి యశ్రుకుము లొక్కచోటకేర్పరగలిగితినూ యెన్నియో మహానముద్రము లేర్పడిపోవు. స్త్రీలను తమస్థితికిఁ దీసికొనిరాక యజ్ఞానాంధకారమున ముంచి దుస్థితిపాలు చేసెడి 'యవయశమును దొలగించుకొన్నంగాని మనవా రెప్పటికిని నాగరికు లనఁదగినవారను భవించుచున్న శుభస్థితిని బొంద శక్తులుకారు. అబలలయిన, యాడు వారి నేటిపించి నుఖంపఁ గోరువీరులు తాము బాగుపడనేర్తురా? ఈశ్వరభక్తిలేశముగల పురుషనామధారు లందఱును శోచనీయమైన యీ పాపపంక మింకువెఱకును నిదురపోకుండురుగాక !

ఇటువంటి యసంతములైన యన్యాయములను రూపుమాపుటకును ప్రజలయభివృద్ధిని పెంపు చెందించి వారిని నుఖులనుగాఁ జేయుటకును కారుణ్య మమోఘసాధనము. ఈకారుణ్యమును వృద్ధి పొందించుకొనుచు పరోపకారకృత్యములయం దెంతయెక్కువగా వర్తించుచుండునో భక్తుఁ డంతయెక్కువగా నీశ్వరసామీప్యమును బొందుచు దేశమును పాపపంకమునుండి యుద్ధరించి విముక్తిమార్గమున నడిపింప శక్తుఁడగును. దేశానిష్టకరము లైన యిట్టికళంకముల వారింపఁగలిగినఁగాని మతము పరిశుద్ధమయు సన్మతమని పేరుపడయు సర్వముకాదు. పరమదయాళుఁ డైనపరమేశ్వరుఁడు నిర్గుణమయిన సన్మతమును దేశమునం దంతటను వ్యాపింపఁజేయునుగాక!

గృహము — భూతలస్వర్గము. 1 - 4 - 08

000

అదీకాలమానందు మనస్సులు మృగప్రాయులయి, మృగముల తోడిపాటుగా నరణ్యములందు వసించుచు, కందమూల వర్ణఫలభక్షణము చేయుచు, డెట్లనీడనో గుహలలోనో విశ్రమించుచు, భార్యాది బంధము లేక యిచ్చవచ్చినవారితో గలియుచు, అనాగరికులయి యుండెడివారు. కాలక్రమమున మృగప్రాకుతతోలగి, సభ్యతగొంత గలిగి, వివాహానుబంధసంసారభారము మీద పడినతోడనే సుఖావాసమునకు గృహము కావలసిన యావశ్యకత సంభవించెను. గృహమేర్పడి గృహవ్యామ్యము కలిగి నప్పుడు గృహము గలపురుషుడు గృహియు, స్త్రీగృహిణియు నయిరి; అప్పుడాపురుషుడు భరింపవలసినవాడగుటచేత భర్తయు స్త్రీ భరింపఁజడగిన డగుటచేత భార్యయు నయిరి. అట్లు గృహమూఁజమాన్యము భార్యాభర్తలయందు సంక్రమించినందున పురుషుడు గృహపతియు స్త్రీ గృహపత్నియునయి సంసారచక్రమున కుటుంబపాలనమునందు గృహమునకు వారిరువురును రాజును రాణియునయి సంసారసుఖము ననుభవించుచు నానందింపఁ గలవారయిరి. స్త్రీపురుషులలో నన్యోన్యమైత్రియు పరస్పరానుకూల్యమును గలిగి గృహపాలన మైకమశ్యముతో నిర్వహింపఁబడునప్పుడు సంసార మమృతీతుల్యమయి సమస్తసుఖావహ మయి సకలనష్టణోత్తేజకమయి యత్యంతస్పృహనీయ మగును; అప్పుడు గృహము భూతలస్వర్గ మగు ననుటకు సందేహములేదు. అనిర్వాచ్యానందము గృహమునందే యుదయించును; శుద్ధవర్తనము గృహమునందే యారంభ మగును; స్వప్రయోజనత్యాగము గృహమునందే పుట్టును; శుశ్లీలభక్తి గృహమునందే యంకురించును; పరోపకారబుద్ధి గృహ

మునందే జనన మొందును. ఇది యని యననేల? మానవానంద సౌఖ్యఫలములకు మూలము బయ్యసమస్తస్వస్థానములగు గృహాల వాలములనే మొలకలెత్తి పె పొంది బయలుబ్రాణి కాంక్షమమున లోకమిల్ల నట్లుకొనును. ఇట్టిగృహమునందు పురుషునిపాలిటి భాగ్య దేవతయు, అర్థాంగి యగుటచే సుపునుఖహఃఖభాగినియు, ఆరోగ్య భాగ్యకారిణియు, దుఃఖనివారిణియు, కయిన యిటురాని నిరంకుశాధి కారముతో గాక యచరాగపూరితము లైన కటాక్షవీక్షణముల తోను ప్రేమాగ్నదము లైన మృదుమధురవాక్యములతోను రాజ్యము చేయును. సహధర్మచారిణి ప్రేమానుభూగ్యముగా జేసితి యువ చాకములును సర్వపల్లావములును సమస్తశ్రమలును మఱచునట్లు చేసి యనిర్వాచ్య మైన హృదయమును గల్గించును; తప్పటమగు లిడుచు వచ్చీరాని తోలుబొమ్మలు బలకుడు వచ్చి ఎయిని ప్రక్కను బడి ముగివములుచూచి శిశువుల ముద్దుమోములును వారి మంద హాసములును నేతానందముచేయును; పగలెల్లను బయిట పనిచేసి యలసిసాలసి నాయంకాల మిల్లు చేరవచ్చునప్పటి కెదురుగావచ్చి నవ్వు మొగముతో నిగువైపుల చేతులుపట్టుకొని లోపలికి గొనిపోయి కిలకిలలాడు బిడ్డల గారావునూటలను, ఉల్లము చల్లచేసి మనఃక్షేళ మునుబాపి సంకోప మొనగెడి ప్రేమకాంతయొక్క సవినయోప చార వాక్యములును, సంగీతముకంటెను మధురతరముల శ్రావ్యము లయి శ్రవణరసాయనము లగును.

నిరంకుశబుద్ధిప్రచారులగు కవికుమారులువర్ణించిన స్వర్గమును పయినుండి క్రిందకిడిపి మనభూలోకిగృహములయందు పెట్టిరేమో యనునట్లు పయివ్రాతవలనఁ గలఁబడినను, పరీక్షించి చూడఁగా కవిశిఖామణులు కావ్యములయందు వర్ణించిన సరళమును క్రిందినుండి

పయిత్రీ యీభూలోక గృహములను పుణ్యక్షేత్రములుగాను నున్నట్లు బహు గృహములు కానందున, ఎని కొంత అవధానములు పలుకవచ్చును. భూలోకసరకములను దోవ గృహములు పెక్కులుగలవు గాని యవి యట్లుండుట స్వాభావిక గుణముచేతగాక యస్వాభావిక దోషముచేత తటస్థించినదని చెప్పవలసియున్నది. గృహము స్వర్గమువలె నుండక సరకమువలెనందుటకుగల యస్వాభావికదోషమే? నిజముగా గృహము భూలోకస్వర్గమువలె నుండుటకు గృహియు గృహిణియు నెట్టివారుగా నుండవలెను? అన్న యంశము విమర్శనీయుముగానున్నది. లోకములో నుభయడఁ దలచుకొన్న వారందఱు విద్యావివేకములు గలవారుగాను సత్సవంధులుగాను, ధర్మరక్షులుగాను, నీతినుంతులు గాను, భూతదయాపరులుగాను, ఈశ్వరభక్తి గలవారుగాను, సర్వర్తనులుగాను, ఉండుటచేత గృహస్థుఁ డృష్టి నుగుణసంపద గలవాఁడుగా నుండవలెను. గృహి యట్టివాఁడు కావలసినచో నిత గృహిణి యెట్టిదిగా నుండవలెను!

భర్తతోడిపాటుగా మొట్టమొదట భార్యయు విద్యావతి యుండువలెను. కొందఱు బుద్ధిమంతులు తాము విద్యావంతులయ్యుచు భార్యలను మూఢురాండ్రుగానుంచి వారు గుణవంతురాండ్రు కావలెనని కోరుదురు. నదసదిగవేకము కలిగించెను విద్యలేనియెడల నుగుణము లెక్కడినుండి వచ్చును! ఆవుకు మేత వేయక పాలీయవలె నన్న నెట్లు పోసగును? కొందఱునుహానుభావులు చదువుకొన్న భార్య పరపురుషుల కుత్తరములు వ్రాయఁగలుగునని పలుకుచు మూఢవనిత గుణములను మెచ్చుకొందురు. కంటివాడు నృశ్యముఁ జేయుచుండఁగా గ్రుడ్డివాఁడు సంతోషించినట్లు మూఢకాంతల కాశలమును మూఢకాంతులు మెచ్చుకొని సంతోషపడనిండు. చదువుకొన్నవాడు

మాత్రము తన యర్థాంగిని చమనముగనిదానినిగా నుచుండును గాక! భాగ్యభర్తల దిద్దడి యేకదేహ మనిచ్చెట్లచేత నందర్థభాగ మున స్త్రీశరీరము విద్యాభావముచేతి పశుశరీరముగాను, అర్థభాగ మయిన పురుషశరీరము విద్యాప్రభావము చేత మనుష్య శరీరము గాను, ఉన్నయెడల సత్తిశరీరము పక్షవాతబాధితదేహమువలె బాధ పడక యెట్లు సుఖపడగలుగును? “విద్యావిహీనః పశుః” అన్న యార్యోక్తిని వినినవా రెవ్వరు? పశువాస మైసగృహము మహా రణ్యముగాక మనుష్యశరణ్య మెట్లగును? మూఢాంగులతో నిండి యున్న గృహములు భూలోకనరకము లగుట యొకనిత కాదు, చమపుకొన్నభర్తకు చమపుకొనిభార్యబాధ గలయుండగలదు నుండునంత యపాఖ్యము మఱియొక్కడనుండను. అట్టిభర్త కిల్లేగొన్న బతుట ప్రసంగములలో సింహమువలె నపహము శూనముగా నుండు విద్యాధికము మూఢభాగ్యపితౄచావాస మైసగృహమునకు రాగానే తనప్రసంగములను తన్నును మఱిని యిట్టిడ ససమాన భీషము భయముచే వడకుచు పిల్లిపిల్లవలె మూఢముల నొదిగి యుండవలసివచ్చును. సభాభవనములో నెత్తినోరు వ్యభవన ములో నెత్తినపక్షమున మఱువాటినుండి బ్రతుకులేరు. చమపు గల భర్తకును చమపులేని భార్యకును సద్విచయములయందు సంభాషణ ముండదు; సత్కార్యములయందు ధైర్యముండదు.

సత్యమైనపాఖ్యముండదు; సంశోష ముండదు. పాఖ్యము లేకపోయినను తగవులాట యైనను లేకుండ బయలుబడవలెనని కోరెనా, యతః డింట నున్నవాలుగుగడియలును తన విద్యాధికవేష మును మార్చి మూఢవేషమును వేసువలెను. ఇట్టిగృహములు భూలోకనరకములుగాక స్వర్గము లెట్లు కాగలుగును?

విద్యావివేకకోవిదు లయిననువృద్ధులారా! మీగృహములు భూకలస్వర్గముల కావలెన్నకోరిక మీకున్నవత్తమున మీతోసమానముగా మీవామాంగులను విద్యావతులనుగాఁ జేయ సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింపుడు. వారిని మూఢత్వములో ముంచియుంచి మీరెప్పుడును పైకితేలఁజాలరు. అజ్ఞానసముద్రమునుండి విద్యాప్లవముచేత వారిని తేల్చిన మీరును తేలి దరిచేరఁగలుగుదురు; అట్లుచేయని యెడల మీరును వారితో మునిగి యడుగంటుదును. మీరు బాగు పడఁ గోరిరా వారిని బాగుచేయుడు. స్త్రీలబాగే పురుషుల బాగు; స్త్రీలయోగే పురుషులయోగు. వారి సజ్జావాంఛకారమునుండి వెడలిగొనఁగన్నలు తెఱపించి వెలుతురులోపెట్టితిగా నారు మీతోడ సడచి యిహలోకీయాశ్రయండు సహాయురాలి డైయి మిమ్ము నిత్యానంద పరిపక్వ జీవులు ఒక్కవిద్యావాసమును మీరు వారికి పూర్ణముగాఁ జేసితిరా, విద్యావభాసముచేత వారు సమస్తయోగ్యతలనుబడసి గృహములను నిజ మైన భూతలస్వర్గములనుగాఁ జేయ సమర్థురాలి డగుదురు.

పాపము — ఈశ్వరకారుణ్యము.

.....

ఈ లోకము దుఃఖబహుళమైన దనియు దుఃఖముల కన్నిటికిని జన్మము కారణ మగుటచేత జన్మము లేకుండఁ జేసికొనుటయే పరమార్థము, అదియే ముక్తి మనియు, మనవారు చెప్పుచున్నారు. జరామరణలోకాదులవలనఁ గలుగు దుఃఖములు మనదేహముల నాశ్రయించి యుండుననుటకు లేకమాత్రమును సందేహము లేదు. సర్వకారుణ్య డయిన యీశ్వరుడే లోకమును పాలించుచున్న

యెడల సృష్టిలో నిట్టిదుఃఖము లుండుట యెట్లు పాపగునని భావించి సంశయించి నాస్తికయై గాఁగను వెలచును గలరు సర్వకారుణ్యుడైన యీశ్వరుని రాజ్యములో నిట్టి దుఃఖము లుండుట పాపగునాయన్న యంశము విచారణము మైనదే. మనకు శరీరములు మాత్రమే యుండి శరీర సౌఖ్యములే పరమార్థము లగునవత్తుమున మన సంసార దుఃఖములు విజముగా నీశ్వరుడు సర్వకారుణ్యుడగునా యన్న సందేహమును గలిగింపవచ్చును. మనకు ఊహ భంగురము లైన శరీరములుమాత్రమేగాని నిత్యము లైనయోగ్యులుకూడ నున్నవి. అందుచేత శారీర సౌఖ్యము లనగా నింద్రియసుఖములు తుచ్ఛము లయి యనిత్యము లైనవిగాను, ఆధ్యాత్మిక సౌఖ్యములు శ్రేష్ఠములయి నిత్యము లైనవిగాను, ఉన్నవి. ఉద్భవవిధ సౌఖ్యములలోను దేహసౌఖ్యముగంటె నాత్మానంద మధికాదనీయము లును పరమార్థముగా నేర్పించుచున్నది. కాబట్టి వివేక లైన వారు సత్యము లైన దేహసౌఖ్యములను త్యజించియెసను, అనన్యములైన యాత్మానందము నొందుటకయి సదా ప్రయత్నించుచుండుదురు. అట్లే నా సాధారణముగా దేహసంబంధ మునుట్టి గాని యాశ్చర్యసంబంధ మునుట్టిగాని సౌఖ్యము లీశ్వరాజ్యమునగుచుండుటవలనను గూఱు సత్య రాజ్యనత్రికమిందుట వలనను గలుగుచున్నవి. దేహలోగ్నధర్మముల మీటుటవలన వ్యాధులు సంభవించును; ఆధ్యాత్మిక ధర్మములను మీటుటవలన మనోవ్యధలు సంభవించును. కాబట్టి వ్యాధులును వ్యధలును అస్వాభావికములును నాగుతుకములు నయి యున్నవి. సౌఖ్యానందములు స్వాభావికములును సుస్థిరములు నయి యున్నవి. మనము వ్యభావముచేసి సౌఖ్యము ననుభవించుచున్న చేయుటయే యీశ్వరుడు సర్వకారుణ్యుడగుటను సహస్రముఖముల ఘోషించు

చున్నవి. అయినను లోకములో మనకు కష్టములు పెక్కులు గలవు. ఈ కష్టములు నొప్పులు, తెచ్చుళ్లు, చావులు మొదలైనవానివలన గలుగుచున్నవి. ఇట్టి బాధలు మన దేహములకు సంభవించెడు వ్యాధులు మొదలైనవానివలన మాత్రమే కాక మనకు ప్రేమాస్పదులైన భార్యపుత్రాదులు బంధువులు మిత్రులు మొదలైనవారికి సంభవించెడు రోగములు నొప్పులు మొదలైన దుఃఖములవలనను కలుగుచున్నవి. ఈ దుఃఖములు మనము బాధపడుటకు మాత్రమే యుద్దేశించబడినవిగాక కడపట వానివలన మనకు మేలు కలుగుకొఱకే యుద్దేశించబడిన వగుటచేత నీ దుఃఖములవలన పహిత మిశ్యగుని పదుద్దేశమును కరుణాభివ్యక్తియును వెల్లడి యగుచున్నవి. నిప్పు త్రొక్కినప్పుడు గాని మిల్లుగుచ్చున్నప్పుడుగాని కలుగు నొప్పి ముందు జాగ్రూకలమయి చూచి నడుచుటకు తోడుపడుచున్నది; వ్యాధు లారోగ్యవ్యక్తియులను మీఠకండునట్లు చేయుటకయి తోడు పడుచున్నది; ఇత్యుల యావదలు జాలి కలిగించి పరోపకారమునకు పురికొల్పుటకయి తోడుపడుచున్నవి.

శరీరనుభములకంటె నాధ్యాత్మికనుభము లధికాభ్యర్థనీయుము లనీయు, స్థిరతీరిము లనియు, శరీరక్షేతములకంటె నాధ్యాత్మిక దుఃఖము లధిక హేయములనియు సధిక వేదనాకరము లనియు, తెలిపియున్నాము. ఈ శ్వరాజ్ఞానాపమమైన యాధ్యాత్మిక ధర్మములను మీఠుట పాప మనియు, అనుసరించుట పుణ్యమనియు, వ్యవహరింపబడుచున్నవి. శివావర నుభముల సపేక్షించు ప్రతిపురుషుడును ప్రతిస్త్రీయును పాపమునకు భయపడుచు సర్వప్రయత్నముల చేతను దాని పొంతకుఁ బోకుండునట్లు పాటు పడుచుండ వలయును. ఈ పాపముల ముగోవాత్కాయ కర్మలచేత స్వవిషయమునను భగవం

శునివిషయమునను చేసెడి యాశ్వురాజ్జోల్లంఘనములయియున్నవి. శారీ రకి దుఃఖములకంటె పాపహాపము లయిన యాధ్యాత్మికదుఃఖములు ఘోరతరము లని సామాన్యజ్ఞానము గల యెల్లవారును నెఱిగి యున్నారు. అందుచేతనే యనేకు లెన్ని దేహబాధలకయినను సహిం తురుగాని వానిని తప్పించుకొనుట కయి పాపకార్యమున కడుగిడఁ జాలరు. అనేకులు తమవారు దుష్కార్యములు చేసి యపకీర్తిపా లగుటకంటె మృత్యునొందట మే లని తలంతురు.

ఇది మంచిది, ఇది చెడ్డది, ఇది చేయఁదగినది, ఇది చేయఁగూడ నది, అనజ్ఞానము మనలోనుండుటచేత పుణ్యపాపభేద మేర్పడినది. ఈజ్ఞానమే లేకయుండినయెడల పుణ్యపాపభేద మేయుండదు. మనుష్యుఁ డొక బాలుని జంపినయెడల నెల్లవారును వానిని పాపాత్ముఁడని భావించు తురుగాని, యా బాలునినే యొకతోడలు మ్రింగిన నెవ్వరును అది పాపము చేసె నని తలంపరు. సర్వజంతువులలో మనుష్యుఁడు శ్రేష్ఠుఁ డని భావించఁబడుట కతనికిఁ గల పుణ్యపాపజ్ఞానమేముఖ్యకారణము. ఇటువంటి నదసద్వ్యవేకమును ప్రసాదించుటయే యాశ్వురుఁడు మనకు చేసినమహోపకారములలోనెల్ల సగ్రగణ్య మయినది. దీని మహిమ చేతనే మనము సమస్తజీవరాసులకంటెను మహోన్నతల మయి తల యెత్తుకొని నిత్యానందము ననుభవించగలుగుచున్నాము. ఈవిభాగ జ్ఞానమే మనము పాపుల మనుచింతను మొట్టమొదట మనహృదయ ములలో నుదయింపఁజేయున దయినను, పాపచింతయే మనలను నీతి పరులను జేసి శాశ్వతానందప్రద మయిన ముక్తిసాధము నెక్కించుటకు ప్రధానసోపాన మగుచున్నది. అందుచేత పాపచింత మన శాంత మోత్రము నవకారి గాక మనయుత్తమగమ్యస్థాన మైన పరమవద మును శేర్చుటకు సాయమయి మహోపకారి యగుచున్నది. మనము

పాపులమును పతితులమును కానియెడల పుణ్యులమును పావనులమును కాగలుగుట సాధ్యముకాదు. పాప మనునది మొకటి యుండఁబట్టియే మనము పుణ్యపాపభేదములను దెలిసికొని, మస్కాయత్నముచేత పాపమును పరిత్యజించి పుణ్యపథమునుభజించి యానందింపఁగలుగుచున్నాము. ఒకఁడు పాపకార్యమును జేయుటకు శక్తుఁడు కాకుండుటలో ఘనత యేమియు లేదు. ఘనశయంతయు పాపమును జేయుటకు శక్తుఁడయి యుండియు తనకుఁ గల స్వశాంత్రముచే పాపమార్గమునుబట్టక చరించుటలో నున్నది. పాపపుణ్యవిభేదమును దెలిసినవారయి ఇచ్చవచ్చిన దారి ననుసరించు స్వాతంత్ర్యము గలవారగుటచేతనే యీశ్వరభటుల మనఁదగిన మనము మోహాంధకారబంధురీపువర్గకంటక దుశ్చింతావిషసర్పసమాప్తశ్చ మైః పాపమహారిణ్యమును ఛేదించి దారి చేసికొనుచు మహాపాదుషములో ముంచుకొండిచి యీశ్వరసాన్నిధ్యము చేరి యనిర్వాచ్యపరుషమానంద లాభమునొంది సుఖంపఁగలుగుచున్నాము. ఇటువంటి యనమానమోక్షసాధనమును మన కనుగ్రహించి నిత్యానందపదవికి దారియేర్పఱచిన నడయవ్వాదయుఁడు పర్వకారుణ్యుఁడు గాక మఱియెట్టివాఁడగును? పాప మను దానినొకటిని గలిగించిన పరమేశ్వరుని కరుణాభుక్తిమువలననే మనము పాపభయమునుబట్టి యభయము వేడి యీశ్వరసియండుఁడేరి తిద్దాసులమయి యీశ్వరప్రీతిఁజూతు తీర్ప్రియములైన నీతియందును సత్యమునందును దినాదినాభివృద్ధి నొందుచుఁ గడపట పరిపూర్ణపశుధృతను గాంచి యీశ్వరసామీప్యమునొంది మోక్షసామ్రాజ్యమును చూఱుకొనఁగలుగుచున్నాము. పాపచింతలనుండియు పాపవాక్కులనుండియు జీవకర్మలనుండియు విముక్తుల మయి ముక్తిపదము నొందుటయే మనము కోరఁదగిన పరమార్థము. దానిని బొందుటకు పాపపరిజ్ఞాన

మును యథేచ్ఛానువర్తన స్వాతంత్ర్యమును పరమసాధనములు. మనయెడలగల సిద్ధాంతకజాయుమాన కరుణాపితేషముచేతనే యీశ్వరుడు మనకట్టి యమూల్యమోఘసాధనముల దయచేసియున్నాడు. ఆయమోఘసాధనములను యుక్తరీతిని మన ముపయోగించుకొనుచుందుమేని కాలక్రమమున ఫరోవృద్ధినిొందుచు శుదను పరమార్థమును సాధించి యానందింతుము. అటువంటి నిత్యానందపదవిని బొందుటకు విశేషకాలము కావలసియుండును. ప్రతిపరార్థమును మాతృస్థితి నుండి యంతఃకంతకు వృద్ధినిొంది పడపట వ్యూహశతము గాంచవలె ననుట యీశ్వరసంకల్పము. అత్యల్పబ్రీచముచుండి యుండునది కాలక్రమమున పెరిగి మహావృక్షమును చుట్టికట్టి వేరిలోని పక్షులకు పండ్లను, నూలులలోనిది మనుష్యులకు ఛాయకు నియ్య నమర్థ మగుచున్నది. మొట్టమొదట నొక చిన్న యూటనుండి యుదయించి యల్పజలముతో కాలువపాటి యేలు కాలక్రమమున వృద్ధినిొంది దేశదేశములవెంటఁ బ్రవహించి మహాసర్పియై సస్యములపంటకును జంతువుల సొనసానములకును మనఃకోవయుక్త మగుచున్నది. ఈప్రకారము గానే మోక్షసామ్రాజ్యము నొందుటకును చిరకాలము పట్టును. పిక్కకాలదీర్ఘత మాత్రమేకాక దానిని సాధించుటకు బహుకష్టములును పడవలసియుండును. ఏవిషయములోను కష్టములేక ఫలము కలుగదు. ఎక్కువఫలము నపేక్షించువా రెక్కువకష్టములను పడవలెను. కష్టములేక కలుగుఫలము సుఖదాయకము కాదు. నిత్యానందపదవి మనుష్యునకు పరమార్థమయినందున దానిని సాధించి సుఖించుటకయి మనుష్యుఁ డన్నిశ్రమల నయినను పడవలెను. ఎన్ని శ్రమలైనను సహించి పరమార్థము సాధించు బుద్ధిని శక్తిని సాధనములను ప్రసాదించిన పరమేశ్వరుడు పరమకృపాళుడు. లోకములో

పాపముండుటవలన నీశ్వరుని కరుణాభివ్యక్తిని తెలియజేయును కొంతగలుగుదు. ఈశ్వరానుగ్రహమువలన నెల్లవానిని నిత్యానంద పదవిని పొందుటకయి నిరంతరకృపిని చేయుదురుగాక!

శ్రీ వి ద్య.

ప్ర హ స న ము.

000

[నుందరి, దమయంతి, సరస్వతి, అను బాలికలు ప్రవేశించుచున్నారు.]

దమ—నుందరి! నీ విప్పుడు అలా విచారంగా వున్నావేమి? కళ్ళన్నీ వాచిపోయినవి. యేడిచినావా యేమిటి?

నుంద—సఖి! దమయంతి! యేమనిచెప్పను? రేపటినుంచి బడికి పోవద్దని మాఅమ్మ నన్ను నిర్బంధపెడుతూ వున్నది. అందుచేత యేడ్చినాను.

దమ—చదువు మాన్పించవద్దని పెద్దాయన మీ తాతగారయినా కూతురిని కాస్త కూకలువేసినారు కారటే!

నుంద—తాతగారెవరే? నాకు తాతగారు లేనేలేరు.

దమ—మొన్న నేను మీతోసం మీయింటికి వచ్చినప్పుడు మంచం మీద కూర్చున్నాయన మీతాతగారుకారటే! ఆయన మీ అమ్మతాతగారా యేమి?

నుంద—కాదే.

దమ—యెవరూ కాకపోతే నీకాయన యేమవుతారే?

నుంద—(చిరాకుతో) యేమవుతారో నన్నడుగుతు.

దమ—నిష్కారంగా నామీద చిరాకుపడుతావేమీ! —
సరస్వతీ! నీ నేమి తప్పమాట అన్నాను? మీయిట్లో వున్నముస
లాయన యెవరంటే, నుందరి ఆలా చిరాకుపడుతుండేమీ?

సర—ఆహాహాహా! నెల్లాళ్ళబట్టి ను దరితో న్నేహం చేస్తూ
వున్నావు నీ కాసంగతి తెలియదా? ఆయన నుందరికి భర్తగా రవు
తారే. ఆయనపోదు మూలంగానే తల్లినుందరిని చదువు చాలించుకో
మంటూవున్నది.

దమ—ఆహాహా! నుందరి! యేమి నీవుణ్యం! ఇంత చిన్నతనం
లోనే నీకు పెద్దలసేవచేసి తరించేభాగ్యం లభించింది! నీ యీశుకూ
జోషికూ తగినభర్తను విరించిావు. నీప్రాణంల్లభండే చదువునద్దని
నిన్ను ప్రాణాలు తీస్తూవున్నాడా?

సర—పాపం! దాన్ని ఆక్షేపించ బోకే అది యేమి చేస్తుంది?
నీశండ్రినివలె దాశండ్రి దాన్ని అడిగి మరీ పెళ్ళిచేసినా డను
కొన్నానా యేమిటి? ఋణాలు తీర్చుకోవడానికి వెయ్యిరూపాయలు
పుచ్చుకొని దాశండ్రి నుందరిని సహనమాసజీవి కీర్చి కన్యాదానం
చేసినాడు. నుందరి బహునుందిది. చదువుకున్నది కావడంచేత విన
యమూ విధేకుతా కలదయి యింకా పెద్దమనిషి కాకపోయినా పెద్ద
దానివలెనే యింటికాడ పెనిమిటికి సమస్తోపచారాలూ చేసి మరీ
బడికి వస్తుంది.

దమ—అవును. ను దగి అందోవ టిదీ కాదు. బహు బుద్ధి
గురువులు. తనవుపచారానికి లోపం లేకుండావున్నప్పుడు పిల్లది
కమవుకుంటూ వుంటే ముసలాయనసామ్యేమి పోయింది?

సర—ను దరిచదువు మాన్పించనద్దని మొన్న మాఅమ్మ
ళ్ళి దానితల్లితో చాలాదూరం చెప్పింది. తల్లి వట్టిమూర్ఖురాలు;

యెంతచెప్పినా వివకుండా వున్నది. “అడది చదివి చదవ మగవాడు చదవక చదవ” నని సామెతలు లేచి, అడదానికి చదు పెండు కంటుంది? మాచిన్నతనంలో మేము యేమిచదువు చదివి మగడితో కాపురంచేసి బిడ్డలను కన్నామంటుంది. మరిమరిచెప్పితే అల్లుడుగారికి యిష్టం లేనప్పుడు పిల్లను నేనెట్లాబడికి పంపుతా నంటుంది?

దను—ముసలాయనతోకూడా చెప్పి చూడలేకపోయిందా!

నగ—అవనీ జరిగింది. అడది చదువుకుంటే మగవాడిమాట వివదట! చదువు నేర్చిన అడుగానితోనూ వంటనేర్చిన మగవాడితోనూ యెన్నోనూ నోసి లేగటం! నో రెగుగని చిన్నతనంలో పెళ్ళిచెయ్యబట్టి కాని యిప్పుడయినట్లయితే చదువుకొన్నందుకు శండ్రిమాట వినక పోయ్యేదేనట! ఇయనవూహలు యేమని చెప్పును!

దను—భర్తకూ తల్లికికూడా యిష్టంలేకపోతే మన సుందరి యింతకాలంగాంచి యేలా చదువుకుంటూ యున్నది!

నర—పెనిమిటి వున్నెయిడివేసి వునానతారా వెళ్ళి నెల్లాళ్ళ క్రిందటనే తిగివచ్చినాడు. కాలేజిలో చదువుకుంటూవున్న అన్న గాని ప్రోద్బలంచేత సుందరియింతవఱకు చదువుకున్నది. చెల్లెలు చదువుమానడం అతనికి యిప్పుడూ యిష్టంలేకు. బావమరిదితో చెప్పించడానికి నిన్న మాతండ్రిగారినికూడా మనయింటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. అప్పుడు వారి యిద్దరికీ పెద్దసంవాదం జరిగింది. పళ్ళాడి పోనడంచేతగాని లేకపోతే నమిలి మింగివేయవలె నన్నంతకోపము చూశాడిగారిమీద ముసలాయన కప్పుడు వచ్చింది. మాతండ్రి - రితోకూడా వెళ్ళడంచేత నేనాసంవాదమంతా విన్నాను.

దను—ఆయన స్త్రీలకు విద్యకూడ దనడానికి యేమియుక్తులు చెప్పినారు?

సర—ఏమి ప్రోత్సాహమున్నది? అన్నీ మూలముగానే పెడియున్నది, చదువుకుంటే పూర్తిగా శ్రీస్వభావము మారుతుందట!

దమ—దానికి మిత్రుడిగా లేదు బతులు చెప్పినారు!

సర—మాత్రుడిగారు పకపక నవ్వి “నాభార్య బాగా చదువుకున్నది, దానికి ముప్పయియేండ్లు వున్నవి. యిన్నేళ్ళువచ్చినప్పటికి దానికి మూలము శ్రీస్వభావం చెడి మొగలమీద పగిలినానని మొలవలేదు. యిక ముందయినా గడ్డాలూ మీసాలూ ఎచ్చెజాడలు యేమీ కనపడడం లేదు. దానివద్ద వున్న సమతా పరోపకారబుద్ధి గర్వరాహిత్యము ముందై ననుగుణాలు చూచు వరుగని మూలమునాళ్ళ వద్ద నాకొకడైనా కనపడడం లేదు. అది యెప్పుడూ నామాటలు వ్యతిరేకంగా నడవదు; పిల్లలను చక్క జెల్లుకుంటూ వాళ్ళువద్దా బుద్ధులు తానే చూస్తుంది; గృహకృత్యములన్నీ తీరుస్తుంది; జిహ్వా కీచుగా వాకించేసి వేళ తప్పకుండా భోజన లభిస్తుంది; దానిదాని జనుల జీవితములూ యింటివెచ్చాలూ తానే ఎచారంద నాకు భారం లేకుండా చేస్తుంది; అందుచేతి మాయిల్లు భూతిల స్వర్గంలాగు సర్వసుఖవ్రదంగా ఉంటుంది. నాభార్య చదువుకోవడంచేతి బాగువడ్డ దేశాని యంతిమాత్రము చెప్పలేదే!” అని చెప్పినారు.

దమ—నిజం చెప్పినారు. అంతింతో ముసలాయన బుద్ధి తెచ్చుకొని పూరుకున్నాడా? యికా యేమైనా నోద మొదలు పెట్టినాడా?

సర—ఎందుకు పూరుకుంటాడు? పూరుకుంటే యిక మూర్ఖత్వం యేమిటి? లోకంలో యేరోగానినైనా మం గున్నది కాని మూర్ఖత్వరోగానికి మందు లేదు. చదువుకుంటే శ్రీలకు స్వాతంత్ర్యం.

వస్తుందనీ, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం కూడదని కాస్త్రాలు చెబుతూవున్నవనీ, స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యం యిస్తే వారు పురుషులనుకూడా చెడగొడతారనీ, చదువుకున్న దన్నమాటేగాని మాతల్లివద్ద ఆచారవ్యవహారాలే లేవనీ, మడిమయిలా లేదనీ, తనకు వచ్చిన వెట్టి మొట్టిచదువంతా యేమేమో చదివినాడు.

దమ—ఆయనగా రారునెలల నుంచి తడవకుండా చేతులు తుడుచుకొన్న నేతిబిడ్డలతో కుట్టుకంపు కొడుకులావుండే ధావళీగుడ్డ మాత్రమే మడి దనీ, తెల్లగా పువ్వులాగు చాకలిది వుతికి తెచ్చిన తోవలీ ములుల దనీ, అనుకున్నాడు కాబోలును! ఆయన చెప్పిన ఆచారవ్యవహారాలు యిది తగిలిం దనీ అది తగిలిం దనీ రోజుకు ముప్పయిసార్లు మురికిసిగ్గులో మునిగి తడిబట్టలతో వుండి రోగాలు తెచ్చుకోవడమూ, ఆపుపంచితాలు తాగడమూ, పేడముద్దలు మింగడమూ, కాబోలును! మీతండ్రిగా లేమన్నారు!

సర—మాతండ్రిగా రిట్లన్నారు—“తాకిగారూ! కొంచెంక విసండి -- పురుషులు తామేమో స్వతంత్రులమని తెలియక మాటలలో విట్టిపగడమేకాని సజాసికి పురుషు డెప్పుడూ శ్రీయలలో స్త్రీలకు దాన ప్రాయశ్చి. స్త్రీ చదువుకొన్నదై మంచి దైన పక్షమున చెడ్డవాడయినా పురుషుడు సహవాసపుణ్యలచేతి తానుకూడా బాగుపడుతాడు; స్త్రీ సూాధురాలై చెడ్డ దైన పక్షమున మంచివాడయినా పురుషుడు సహవాసదోషంచేతి తానుకూడా చెడిపోతాడు. పురుషులను మనసు వచ్చిన ట్లాడించేక క్తి స్త్రీచేతిలో వున్నది. పురుషులెప్పుడూ స్త్రీలు చేసిన ట్లువుతారు. విద్యావంతులైనను విద్యాపీహైన లైన స్త్రీలతో సహవాసము చేసేవారు తిత్తులులయి మూఢాచారపరాభిమ లవుతారు; విద్యాగంధము లేనివారయినను విద్యావంతులైన

స్త్రీలతో సహవాసము చేసేవారు తత్తులులయి సదాచారివరాయణులవుతారు. ఏదేశ మెప్పుడు బాగుపడినా స్త్రీములయిననే బాగుపడవలెను. దేశమునందలి స్త్రీనిబట్టియే దేశముయొక్కస్థితి బోధపడుతుంది. కాబట్టి మన మెల్లప్పుడును విద్యామహిమచేత స్త్రీలనున్నతస్థితికి తెచ్చి తన్మూలమున మన మున్నతస్థితిని పొంద పాటుపడవలెను స్త్రీకి విద్యచెప్పి బాగుపఱచి పురుషుడు స్త్రీతో తాను గూడ నూర్ఘగతికైనను బోవలెను; లేదా స్త్రీకి విద్యమానిపి మూఢుడాలిపిడే దాసతో తానుగూడ సగోగతికైనను బోవలెను. అంతేకాని స్త్రీపి మూఢత్వసముద్రములో ముంచి తాను పయికితేలి నుఖించెడు మధ్యమార్గ మెప్పుడును నుండదు. కాబట్టి నాప్రార్థన చిత్తిగించి మీరు మరకొంతికాలము మీభార్యను చదువుకోనియ్యండి.

శ్లో॥ ఏతా రక్షితి కౌమారే భర్తారక్షితి యౌవనే

రక్షితి స్థాపితే పుత్రాః స స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమర్హతి.

అన్న మనువచనము నేను విన్నది కాదు. తిండి భర్తా పుత్రిలూ స్త్రీగను రక్షించేవారే కాని లోకానుభవమునుబట్టి చూడగా నాధారిణముగా శాసించేవారుమాత్రము కాదు. నిజముగా పురుషులను శాసించి నడుపువా రెప్పుడును స్త్రీలే.

శ్లో॥ మాతా శాసతి కౌమారే భార్యా శాసతి యౌవనే

స్సూయా శాసతి వార్ధక్యే పుంసోనాస్తి స్వతంత్రితా.

అని శ్లోకిం పున్నయెడల, సత్యాని కది యెక్కువచేరువగా వుంటుంది. ఈకిడపటి శ్లోకార్థం విండి—

గీ. మాత శాసించుచుండుఁ గౌమారమందు

భార్య శాసించుచుండు యౌవనమునందు

నచ్చి కోడలు కాసిండు వార్థకమున

పరువునకు లేకు గాని శ్రీగరిమ యెప్పుడు.”

అని చివుతూవుండగానే “వారిహారీ” అని చెవులు మూసుకొని తాతగారు చివాలున లేచిపోయారు. బ్రహ్మ దిగివచ్చినా మూర్ఖులకు బోధించడం శక్యము కాదని నిరాశ చేసికొని మానాన్నగారూ నేనూ యింటికి వచ్చినాము.

దమ—చదువుమాట పోనీకాని తాతగా గేమైన డబ్బు గలవారేనా ?

సరి—వున్నదికాస్తా పెళ్ళిలో పోయింది. ‘బ్రాహ్మణస్వధనం భిక్ష’ మన్నట్టు యిప్పు డాయనకు “సీతారామాభ్యాసము” తిప్ప వేరే ఆధారం లేదు.

దమ—అలాగైతే భార్యఅయినా చదువుకొని పెదిరూపాయలు తెచ్చి మొగుణ్ణి పోషిస్తుండే. సుందరియిచ్చా డారోక్లాసులో చదువు కుంటూవున్నది. చదువుయానిపిస్తారంటే నలవల యేమిస్తూవున్నది. ఇంకోక్క యేడాదిపాటు చదువుకోసినై పరీక్ష ప్సానవుతుంది.

సరి—తాతగారికి మొదల భార్యచదువుకోవడమే అవమాన ముట! అవతల వుక్కోగంచెయ్యడం అంతాంటేనూ తలవెప్పులట! వక్కముప్పియెత్తుకోవడమే మహాగౌరవముట! ఇంకటి బుద్ధిమంతులతో చెప్పవలసిన దేమున్నది! — సుందరీ! విచారించబోకు. నీ చదువుకు ఖంగం రాకుండా దేవుడు రక్షిస్తాడు. ఇంటికి పోదామురా.

(అందఱు నిష్క్రమించు చున్నారు.)

అద్వైతహాస సంగ్రహము.

..00000

అద్వైత మనఁగా చెండవది లేదనుట; బ్రహ్మముతప్ప వేఱు పదార్థము లేదని యీమతసిద్ధాంతము. ఈమతస్థాపకుడు శంకరాచార్యుడు. ఆర్యావర్తములో లోకగురుఁ డని ప్రసిద్ధిగన్న యీమహానుభావుని వ శజన్మ కాలాదులను గూర్చి యింకను నిశ్చయముగాఁ దెలియదు. ఇతఁడు శ్రీరథ (మళయాళ) దేశములోని కాలాది యనునగ్రహగ్రములో జననమొందినట్లు పలువురు వ్రాయుచున్నారు. చిదంబరములో పుట్టినట్లొకరికి కన శంకరవిజయములోఁ జెప్పియున్నాఁడు. గాని యామాట విశ్వాసార్హ మయినదిగాఁ గనఁబడదు. ఆదిశంకరులవాగు మళయాళ దేశములోని నంబుదురి బ్రాహ్మణసంతతివారగుటకు సందేహము లేదు. ఈయనతండ్రిపేరు శివగురువు; తల్లిపేరు విశిష్ట. ఇతఁడు శివునియొక్క వగవ్రవాదము వలన జనన మొందినట్లు శంకరవిజయములలోఁ జెప్పఁబడి యున్నది; మధ్యవిజయమును మణిమంజరిని రచియించిన నారాయణాచార్యుడు తనమణిమంజరిలో శంకరుఁడు వితంతు నయినట్లొక వ్యభిచారదోషము వలన సంభవ నుయ్యెననియు కులమువా రామెను జాతిబహిష్కృతనుగాఁ జేసి రనియు వ్రాయుచున్నాఁడు. ఇది మతవైషమ్యము చేతఁ గల్గినవఁబడిన కథ యైనను గావచ్చును. అయినను తనయీడు చేడియలతో, గూడి యొక బాలవితంతువు శివాలయమునకుఁబోయి వారు తమకు కొడుకుల నిచ్చుని మొక్క కొనుచుండఁగాఁ దానును నట్లు చేసె ననియు, ఈశ్వరుఁడు భక్తిపూర్వక మయిన యాప్రార్థన సంగీకరించి పుత్రదానము చేసె ననియు, మళయాళ దేశములో నిప్పుటికిని వాడుకగా నున్నది. వ్యాసాదుల జన్మములవలెనే మహాను

భావుల జన్మము, లనేకములు దేవరహస్యము లయి యున్నవి. శంకరులవారు క్రీస్తుశకము 788-వ సంవత్సరమునందు జననమొందినట్టిప్పు డించుమించుగా నిశ్చయింపబడినది. ఈతని కేడవయేట నుపనయ నము చేయ యత్నించుచుండగా తగ్గడి లోకాంతరగతుఁ డయ్యె నట. తల్లియే యుపనయాదిసంస్కారములను జేయించి కొడుకు నకు వేదవేదాంగములను జెప్పించెను. ఈయంకు వినాపాము కాలేదు. ఈతఁడు చిన్నప్పటినుండియు వైరాగ్యము కలవాడయి సవ్యాసి కాగోరముగాని తల్లి యనునట్టి పకుండెను. ఒకనాడు శిల్పియు తన యుడును నదికి స్నానము చేయఁబోయినప్పు డశినిని మొసలి పట్టు కొనె ననియు, ప్రాణాపాయసమయమునం దాతఁ డాతురసవ్యాసశ్రమ స్వీకారమునకుఁ దల్లిని వేడుకొనఁగా వామి యశుజ్జయిచ్చెననియు, అంతట మొసలి యాతనిని విడిచిపెట్టె ననియు, తరువాత విద్యారణ్యులని ప్రసిద్ధిగన్న మాధవాచార్యులవారు తమశిష్యవిజయములో వ్రాసియున్నారు. శంకరాచార్యులవారు వెళ్ళిగాతీయునందలి మొక మాత్రమమలో నుండిన శోభింక భగవత్పాదుల వారికిద్ద యత్వా శ్రమమును స్వీకరించి, యాయనలసనే వేదాంతశాస్త్రమును తది తరశాస్త్రములను గ్రహించెను.

అతఁడు గురుని యాజ్ఞానుసారముగా కాశీపురమునకుఁ బోయి యచ్చట సమస్త విద్యాప్రవీణుఁ డయి ప్రసిద్ధిపొంది, యనేక శిష్య బృందమును జేర్చెను. వారిలో ప్రథానుఁడు చోళదేశమునుండి వచ్చి చేరిన పద్మపాదుఁడు. ఈయన కాశీనగరమునం దుండిన కాలము లోనే యించుమించుగాఁ దనగ్రంథముల నన్నిటిని రచియించెను. శత కములు, అష్టకములు, ద్వాదశ మంజరులు మొదలయినవానిని విడిచి పెట్టెడు పద్యమున సీతఁడు రచియించినవానిలో ముఖ్యగ్రంథములు:

వేదాంతసూత్రభాష్యము, దశోపనిషద్భాష్యము, భగవద్గీతా
భాష్యము—ఈనాడు కాశికాపురిలో నున్న కాలములో నొకసారి బదరి
కాశ్యమునకుఁ బోయివచ్చెను. శంకరాచార్యులు కాశిలో గొంత
కాల ముద్వేగితమతపోధ చేసినతరువాత ప్రయాగమునకుఁ బోయెను.
అక్కడ నున్న కాలములో నక్కడు మండన మిశ్రుని ప్రఖ్యాతిని విని
యాతనిని జయింపవలె నన్న యుద్దేశముతో నాతని వానిస్థానమైన
(మగధదేశములోని) మాహిష్మతీ పురమునకుఁ బోయి, తానొడి
పోయెనుపక్షమున సన్యా సాశ్రమమునువిడిచి గృహస్థాశ్రమమును
ప్రహించి మండనమిశ్రుని శిష్యుఁ డగునట్లును, మండనమిశ్రు
డొకపోయెనుపక్షమున గృహస్థాశ్రమమును విడిచి సన్యాసాశ్ర
మమును స్వీకరించి తనకు శిష్యుఁడగునట్లును పదేమువేసికొని బహు
దినము లాతనితో వాదించి యాతని నోడించెఁట! అతఁ డశనిభార్య
యైన భారతి తాను మండనమిశ్రుని యర్థాంగి ముకులచేఁ దన్నుఁ
గూడ గెలిచినఁగాని పూర్ణము కదని. లికి శంకరునితో వాదించి
కడఁట నెఱయము నొందె ఁట! అప్పుడు మండనమిశ్రుడు సురేశ్వర
రాచార్యుఁ డనువేరితో శంకరునకు శిష్యుఁ డయ్యెను

శంకరుఁ డక్కడనుండి మహారాష్ట్రదేశముగుండ దక్షిణదేశ
యాత్రకు బైలువెడలెను. మహారాష్ట్రదేశములో కాసాలికి మశ్మ
లాకినిఁ జంపఁ బ్రయత్నించిరిగాని యీశ్వరానుగ్రహము వలన
నక్కడు తప్పించుకొనెను. శంకరుఁడు ప్రాణాయామమునుబట్టి యెంటిగా
సమాధిఃస్థుఁ డయి యున్నప్పు డొక కాసాలికుఁడు చేత ఖడ్గమును
బూని యాకినిని బైరవునికి బలిపెట్టవలెనని సమీపింపఁగా బద్ధ
పాదుఁడు చూచి పరుగెత్తి వాఁడేతిఖడ్గము నూడఁబెరికి దానితో
వానితలను నఱికి గురువును రక్షించెనట! అతఁ డక్కడనుండి

తంకభద్రాతీరమునకుఁ బోయి, యొక దేవాలయమును గట్టించి యందు భారతినీ బ్రతిష్ఠించి, యం దొకమతమును గట్టించి యాశ్వుంగ గిరిమతములో నురేశ్వరాచార్యులని పేరొందిన మండనమిత్రుని నిలిపెను. మహారాష్ట్రదేశయాత్రలో హస్తామలకుఁ దనఁబడెడి యానంద గిరి శంకరాచార్యులకు శిష్యుఁ డయ్యెను.

శంకరాచార్యుఁడు తనశిష్యులచెల్ల శృంగగిరియందు వదలి మాశ్విగిరిగార్థము స్వగ్రామమునకుఁ బోయెను. అతఁ డక్కడ నున్న పశుయమునం దామె మరణ మొందుట తీర్చింపెను. అప్పు డాయగవోరములో నున్న సంభూరి బ్రాహ్మణులు శవదహనాదికార్యములం దశినికి తోడుపడక పోవుటయే కాక స్మశానవాటికయందు దహనంపాక్షరముకూడ చేయనీయక పోయిరి. అంతమాత్రముచేత శంకరుఁడు నిరుత్సాహి గాక, స్థూలకాయ యయిన తల్లి శవమును ముక్కలుగాఁ గోసి తనయింటి దొడ్డిలోనికి గొనిపోయి యచ్చటనే యొమ్మాల దహనము చేసెను. మహానుభావుఁడసహితము తమ జీవిత కాలములో స్వదేశమున గౌరవింపఁబడక పోవుటకు దీని నొకదృష్టాంతముగాఁ జెప్పవచ్చును.

అతఁ డక్కడనుండి మరల శృంగగిరి కరిగి శిష్యవర్గమును వెంటఁ గొని పాదచారి యయి స్వమతసిద్ధాంతముల నెల్లయెడల బోధించుచు పూర్వసముద్రతీరప్రాంతము పొడుగునను యాత్రచేసెను. ఆకాలమునందు పాండ్య, చోళమండలములయందు వ్యాపించి యుండిన కాకేయులు గాణకతులు కాపాలికులు మొదలయిన వాఁమశిష్యులలో, గల క్రూరాచారములను వేదబ్రాహ్మణములని ఖండించుచు దుర్నితని తొలగింపఁ బాటుపడుచు మధుర మీనాక్షియొక్కయు కంచి కామాక్షియొక్కయు దేవాలయములలో నడచెడు దుష్టవామాచార

ములను మాన్పి జగన్నాథమని పాఠాభిప్రాయముగా జెప్పబడెను పురుషోత్తమపట్టామువలకును బోయి యచ్చట గోవిందపూజమును స్థాపించెను. తరువాత నతడు మరల నుత్తరహిందూస్థానమునకు బైలుదేటి కాశికాపురద్వారమున నుజ్జయినికి బోయి, యచ్చట నుండి ఘుర్జరదేశములోని ద్వారకకరిగి యచట శారదామతమును స్థాపించి మరల నుత్తరమునకుఁ దిరిగి కాశ్మీరమువలకును బోయి యచట బదరికాశ్రమమునందు బదరీవారాయణాలయమును గట్టించి వ్యాసమతమును స్థాపించి, అస్సాములోని శామరూప (గామతి) మున శాక్తియనుతాచార్యుఁడైన యభివశగుప్తుచిహ్నో వాదముచేసి యాతనినోడించి, యచ్చటవిడిచి కేదారమునకుఁ కేదారనాథుని నేవించి యచటనే యతడు 828-వ సంవత్సరమునందు సిద్ధిశా. చెను. కైవల్యము పొందునప్పటికి ముప్పదిగొండు సంవత్సరముల ప్రాయముని పలువురు చెప్పియున్నను ముప్పదియైదుదేండ్లని యొకగు వ్రాసి యున్నారు. ఆయన సిద్ధిబొందిన సంవత్సర మిదియే యైవశతమున నలువది సంవత్సరములు జీవించి యుండవలెను. ఆయన క్రీస్తుశకము 798వ సంవత్సరమునఁ బుట్టి 820వ సంవత్సరమునందు శివసాయుజ్యము నొందెనని యింకొకరు వ్రాయుచున్నారు. తనకు సంభవించిన పరాధనమును సహింపఁజాలక పగలేగుకొనుటకయి యభివశగుప్తుఁడు శంకరాచార్యులపై తుదదే తావయోగము చేసెననియు, అందు చేత శంకరుని శరీరమునిండ పాకులులేదనను దానినెఱిగి పద్మపాదుఁ డావయోగమును మరలించి ప్రతిక్రియ చేసినందున స్వస్థత కలిగె ననియు, అటుకగు రాశ నతడు కీఘకాలములోనే సిద్ధిశాంఢె ననియు, వ్రాసి యున్నారు.

అద్వైతములు బ్రహ్మము, అవిద్య యను రెండుపదార్థములు కలవన్నను, తన్మతమున బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్యపదార్థము. అద్వైతమును స్మార్తమత మనియు వాడుచును. బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానానంతాత్మకము, నిర్వికారము, నిరవయవము, నిర్దోషము, విభువు. సత్యమనగా కాలశ్రయముచే బాధింపబడఁ దగినదిగాక నిత్యమైనది; జ్ఞానాత్మక మనగా నెఱుక (జ్ఞానము) తో నిండినది; ఆనందాత్మక మనగా సంతోషస్వరూప మయినది; నిర్వికార మనగా మార్పులు చెందినది; నిరవయవ మనగా భాగములు లేక యఖండమయినది; నిర్దోష మనగా లోపములు లేక పరిశుద్ధమయినది; విభువనగా సర్వత్ర వ్యాపించి యుండునది.

అవిద్య అపారమార్థికము సదసద్విలక్షణము, జడము, సవికారము, సావయవము, అజ్ఞాన, నాంతిము. అపారమార్థిక మనగా మిథ్యాభాసి మయినది, సదసద్విలక్షణ మనగా సత్యమున బ్రహ్మము కంటెను, అసత్యమునగిగిననుమాదికము కంటెను, వేఱయినది; జడ మనగా జ్ఞా శూన్యమయినది; సవికార మనగా రూపాంతరములు చెందునది; సావయవ మనగా అవయవసహిత మయినది; అనాదియనగా మొదలులేనది; నాంతి మనగా (బ్రహ్మజ్ఞానము కలిగినతోడనే) నశించుచున్నది అద్వైతమతిమునందు సత్యము పారమార్థికమనియు, వ్యావహారిక మనియు, ప్రాతిభాసిక మనియు, త్రివిధము. త్రికాల బాధితిముగాక యెప్పుడు నుండునది పారమార్థికము; వ్యవహారమునందు మాత్ర ముండి బ్రహ్మజ్ఞానముచేత నిర్మించునది వ్యావహారికము; త్రాటిని పాముకొనునట్లు భ్రాంతి నివారణ మగు పఱకును మాత్రము సత్యముగా తోచునది ప్రాతిభాసికము. అవిద్య పారమార్థికమునందుఁ గాక వ్యవహారమునందు మాత్రమే సత్యమైనది.

ఈ యవిద్య సత్కరజ నైమోహపగుణత్రయాత్మక మయినది. మాయ యనబడెడి యీమవిద్యకు ఆచ్ఛాదకశక్తి, విక్షేపకశక్తి, అని రెండు శక్తులు గలవు. చీటిచే నావరింపబడిన మనుష్యున కెల్లు స్వరూపజ్ఞానము చెడునో యట్లే యవిద్యయొక్క యాచ్ఛాదకశక్తిచే నావరింపబడిన బ్రహ్మమునకు స్వస్వరూపజ్ఞానము చెడును; అప్పుడు దాని విక్షేపకశక్తి చేసి బ్రహ్మమునకు దేవగునువ్యతిర్యక్తజ్ఞాది భేదజ్ఞానముకలుగును. ఈభేదభావములన్నియు బ్రహ్మమున కవిద్య పలనఁ గలుగునవికాని పారమార్థికములుకావు.

శుద్ధచైతన్యము, మాయావచ్ఛిన్నచైతన్యము, అంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యము, వృత్త్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము, విషయావచ్ఛిన్నచైతన్యము అనిబ్రహ్మరూపమయిన చైతన్యము పంచభేదములు కలదిగా నున్నది. శుద్ధచైతన్యముబ్రహ్మము; మాయావచ్ఛిన్నచైతన్యము ఈశ్వరుఁడు; అంతఃకరణావచ్ఛిన్నచైతన్యము జీవుఁడు; వృత్త్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము జ్ఞానము; విషయావచ్ఛిన్న చైతన్యము ఘటపటాదికము. బ్రహ్మమునకు కిడపటి నాలుగుభేదములను అవిద్యను లయిన యుపాధులచేతఁ గలుగుచున్నవి.

మాయావచ్ఛిన్నచైతన్య మయినమూర్ఖుఁడే జగత్సృష్ట్యాది కర్తయు సర్వాంతర్యామియు నయిన సగుణబ్రహ్మము. ఇతఁడు ప్రాణి జాలముయొక్క తారతమ్యమునకుఁ గారణము లయినకర్మములు తనకు నహాయపడఁగా, అపరిమితశక్తియుక్త మయినమాయను వశపఱచుకొని, నామరూపాత్మక మయిన సమస్తప్రపంచమును సృజింపఁ దలఁచుకొని పంచీకృతములుకాని యాకాశాది పంచభూతములను మొట్టమొదటఁబుట్టించెను. వానిలో నాకాశమునకు శబ్దమును, వాయువునకు శబ్దస్పర్శములును, తేజస్సునకు శబ్దస్పర్శరూప

ములును, అప్పునకు శబ్దస్వగృహవరసములును, వృద్ధివిగ్ని శబ్దస్వర్య
యాపిసంధములును, గుణములు. పృథివ్యావస్తేజో వాయు
రాకాశము లనెడి యీపంచభూతములను గుణత్రయాత్మక మయిన
యవిద్యయొక్క కార్యములగుటచేత నివియు గుణత్రయాత్మకములే.

సత్యగుణము క్తము లయిన యీపంచభూతములచేత త్యక్త
క్షుశ్రోత్రజిహ్వప్రాణము లనబడెడి జ్ఞానేంద్రియపంచకమును,
మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తము లనెడి యంతఃకరణచతుష్టయమును,
కలుగుచున్నవి. రజోగుణము క్తము లయిన యీ పంచభూతముల
చేతను వాక్పాణి సాదపాయూవస్థము లనబడెడి కర్మేంద్రియ
పంచకమును, ప్రాణాపాన స్యానోదాన సమానము లనబడెడి
పంచప్రాణములును, కలుగుచున్నవి. ఈపంచభూతముల చేతను
జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియముల చేతను పంచప్రాణ మనో
బుద్ధులచేతను లింగశరీర మనబడెడి సూక్ష్మశరీరము పుట్టి, పర
లోకయాత్ర కనుకూల మయి మోక్షపర్యంతము నుండును. తమో
గుణయుక్తము లయిన యీపంచభూతముల చేతను పంచీకృతభూత
ములును, వానిచేత బ్రహ్మాండములును, చతుర్దశభువనములును,
జరాయుజాండజన్వేదజోద్భిజ్జములును, కలుగుచున్నవి.

పంచీకరణ మనగా నాకాశాది పంచభూతములను ప్రత్యే
కముగా రుదేసిసమభాగములుగా భాగించి, అం దొక్కొక్క యర్థ
భాగమును మరలమేలుమేలుగా నాలుగేసి సమాంశములుగా విభాగించి
ఓక్కొక్కదాని యర్థభాగముతో మిగిలినవానియొక్క యర్థభాగ
ములలోని యొక్కొక్క చతుర్థాంశము ననగా సప్తమాంశమును
తేర్పుచు వచ్చినయెడల పంచీకృతభూతము లేర్పడును. ఆకాశము
యొక్క యర్థభాగముతో పృథివ్యావస్తేజోవాయుపులయొక్క

యొక్కొక్క యష్టసూంశమున జేర్చినచో పంచీకృతాకాశ మగును; వాయువుయొక్క యర్థభాగముతో పృథివ్యాపస్తజో కాశముల యొక్క యొక్కొక్క యష్టసూంశమును జేర్చినచో పంచీకృతవాయు వగును; లేజన్మయొక్క యర్థభాగముతో పృథివ్యాసోవాయురాకా శములయొక్క యొక్కొక్క యష్టసూంశమును జేర్చినచో పంచీ కృతతేజ స్సగును; ఆవస్థయొక్క యర్థభాగముతో పృథివీలేజో వాయురాకాశముల యొక్క యొక్కొక్క యష్టసూంశమును జేర్చి నచో పంచీకృతావస్థగును; పృథివియొక్క యర్థభాగముతో ఆవ స్తజో వాయురాకాశములయొక్క యొక్కొక్క యష్టసూంశమును జేర్చినచో పంచీకృతపృథివి యగును. జరాముజము లనగా జరా యువు (చూచి) వలనఁబుట్టెను మృగమనుష్యాదులు; అడజము లనగా నండము (గ్రుడ్డు) వలనఁ బుట్టెను పక్షిసర్పాదులు; స్వేదజము లనగా స్వేదము (చెఱుట) వలనఁ బుట్టెను మత్స్యకా యురాకాదులు; ఉష్ణిజము లనగా భూమిని పెకల్పుకొని పుట్టెను వృక్షలతాదులు.

ఆకాశాత్రుడైన సూర్యుడు ఘటతటాకాదులయందుఁ బ్రతి బింబించునట్లుగానే తేజోమయ మయినబ్రహ్మ మవిద్యాపరిణామము లయిన యంతః కరణములయందుఁ బ్రతిఫలించ నేర్చుచునదియే యంతః కరణావచ్ఛిన్నచైతన్య మయిన జీవుడు. శుద్ధచైతన్య మయిన బ్రహ్మము బింబము; అంతఃకరణమునందు నోచునట్టి చైతన్యము లగుజీవులు ప్రతిబింబములు. సూర్యబింబమునకును జలఘటాదులయందు తోచు ప్రతిబింబములకును భేదము లేనట్లే, బ్రహ్మము నకును జీవునకును భేదము లేదు; అనగా బ్రహ్మచైతన్య మునకును ప్రతిబింబితజీవచైత న్యమునకును అంతఃకరణరూప మయిన యుపాధిభేదమే కాని స్వరూప భేదము లేదు. అంతఃకరణపరిణామరూపము లయిన వృత్తులయందు

ప్రతిధరించు వైశ్వస్య ముగాన జ్ఞానము ప్రశ్నాత్మకముగానశబ్దాది భేదములచే ననేకవిధములునుండిగా నుండును. అద్వైతము నేనప్రామాణ్యమునంగీకరించి, వేదసత్యముల చేతమాత్రమే బ్రహ్మము నెఱుంగవగు నని చెప్పుదురు; వారికి శ్రుతిస్మృతిపురాణోక్తసములన్ని యుఁ బ్రమాణములే యయినను, ప్రాప్తానత్రయ మనఁబడెడి యుపనిషత్తులను బ్రహ్మ సూత్రములును భగవద్గీతలును మి ఖ్యప్రమాణములు.

ప్రపంచమునకు మూల ప్రకృతి ఘటమునకు వాన్మువలె పరిణామ్యుపాదానకారణము; బ్రహ్మము సర్వ మను భ్రాంతికి రజ్జువువలె నివర్తీపాదానకారణము. పరిణామి యనఁగా నొకరూపము నుండి వేఱొకరూపము ను బొందునది. ప్రపంచరూపము లయిన కార్యముల నాశనము ప్రళయ మనఁబడును. అది నిత్యప్రళయము, నైమిత్తిక ప్రళయము. ప్రాకృతప్రళయము, ఆత్మంతిక ప్రళయము, అని నాలుగు విధములు గలది. అందులో విశ్వప్రళయము సామప్తి (విద్ర) నైమిత్తికప్రళయము చతుర్ముఖబ్రహ్మయ్యుక్క దినప్రళయము; ప్రాకృత ప్రళయము చతుర్ముఖ బ్రహ్మతోడ సర్వజగత్సాక్షియు; ఆత్మంతిక ప్రళయము బ్రహ్మసాక్షాత్కారముచేత నవిద్యారూప కారణసహితముగా లోకనిష్పత్తి. బ్రహ్మసాక్షాత్కార మనఁగా దనకును బ్రహ్మమునకును వైకల్యవత్వము. ఈయైక్య వత్వముచేత నానందమయ మగుస్వరూపప్రాప్తి కలుగును. బ్రహ్మజ్ఞానమువలనఁ బాపక్షయము కలుగఁగాఁ గైవల్యప్రాప్తి యగును.

బ్రహ్మైక జ్ఞానమునకు నిత్యావిశ్వవస్తువివేకము, వివయధల వైరాగ్యము, శమాదిషట్కము, ముమత్సుశ్చయ, ఆననాలుగును సాధనములు. ఈనాలుగును సాధనచతుష్టయ మనఁబడును. బాహ్యంతరదృశ్య మయినప్రపంచ మెల్ల ననిత్యమనియు, రూప నామ రహితమై

సర్వవిలక్షణమయి వెలుగుబ్రహ్మము నిశ్శబ్దమయి, ఎటుగట నిత్యానిశ్శబ్దమస్తునివేకము. ఈవివేకము శ్రవణ మనన నిదిధ్యానము లతోఁగూడిన వేదాంతవాక్యముచేతఁ గలుగు చున్నది. శ్రవణ మనఁగా నాచార్యునివలన న్నాయయంత్రము లయినయర్థములను వినుట; మనన మనఁగా విన్నయర్థములయందు విరోధశంకలు గలుగఁగా వానిని పోఁగొట్టుకొనెను మాఁసికనిచారము; నిదిధ్యానన మనఁగా సనాదివాసవచేత విషయములయందు ప్రవర్తించి యంతయు మనస్సును విషయములనుండి మరలించి యాశ్శయందు నిశ్చలముగా నిలుపుట. విషయఫలమై రాగ్య మనఁగా నిహలోక పరలోకసుఖముల యందపేక్ష లేకుండుట. శమయి, దమయి, ఉపరతి, తితిక్ష, సమాధానయి, శ్రద్ధ — ఈయాదును శమానిషట్కము. శమ మనఁగా సంతోషియనిగ్రహము; దమ మనఁగా బహిరింద్రియనిగ్రహము; ఉపరతి యనఁగా చిత్తమును చరింపనీక నిలుపుట; తితిక్ష యనఁగా ద్వంద్వము లేని వచ్చినను దననిష్ఠకు వరలక భేదమోదములను సహించి యుండుట; సమాధాన మనఁగా మనస్సు నేకాగ్రముగా నొకచోటనే నిలుపుట; శ్రద్ధ యనఁగా నాచార్యునియందును శాస్త్రములయందును విశ్వాస ముంచుట; ముముక్షుత్వ మనఁగా మోక్షము సం దిచ్ఛ.

పమువిధముగా నిర్గుణబ్రహ్మమును సాక్షాత్కరింపఁ జేఁకొ లేనినారు సగుణబ్రహ్మోపాసనము చేయవలయును. అట్టివారికి సగుణ బ్రహ్మోపాసనముచేత మనస్సు స్వాధీనపడఁగానే నిర్గుణబ్రహ్మము తానే తోఁచును. సగుణ బ్రహ్మోపాసకు లచ్చిరాచిమార్గమున బ్రహ్మ లోకము నొంది, శ్రవణాదులచే బ్రహ్మవాత్సల్యమును బడసి, మోక్షము నొందుదురు. కర్మనిష్ఠులు ధూమాదిమార్గమున పితృలోక

మును జేరి, అక్కడ నుఖ మనుభవించి, పుణ్యపాపానురూపముగా మరల మనుష్యాదిజన్మముల నెత్తుదురు. పాపకర్మముల నొనరించు వారు చారవాదినరకముల కేగి బాధ లనుభవించి, తిర్యగ్జడజన్మము లెత్తి నశింతురు. నిర్గుణబ్రహ్మాపానకులు ప్రారబ్ధకర్మములను మాత్ర మనుభవించి, మిగిలినపుణ్యకర్మలను మిత్రులయందును పాపకర్మలను శత్రులయందును జెట్టి కైవల్యమును జూచి నిరతిశయానందము ననుభవించుదురు.

విశిష్టాద్వైతమతసంగ్రహము.

.....

విశిష్టాద్వైతము మనదేశమునందు వ్యాపించి యున్నత్రిమత ములలో రెండవది. ఇదివైవవిశిష్టాద్వైతము, వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతము, అని ద్వివిధము. ఈయుభయమతావలంబులలో నొకరు శివుడు దేవుఁ డనియు, ఇంకొకరు విష్ణుడుదేవుఁడనియు, నామభేదమును జెప్పటయేకాని వీరిసిద్ధాంతములలో భేదము లేదు. బ్రహ్మనూత్రములకు సీలకంఠభావ్య మనుపేరఁ బరఁగు భావ్య మొనర్చిన శ్రీకంఠశివాచార్యుడు వైవవిశిష్టాద్వైతమతస్థాపకుఁడు. బ్రహ్మనూత్రములకు శ్రీభావ్య మనుపేరఁ బరఁగుభావ్య మొనర్చిన రామానుజాచార్యుడు వైష్ణవ విశిష్టాద్వైతమతస్థాపకుఁడు. ఇప్పుడిందు వైష్ణవవిశిష్టాద్వైతమును గూర్చి తెలుపఁబడును. రామానుజాచార్యుడు చెన్నపట్టణమునకు పడమట నఱువదిమైశ్యదూరములోనున్న శ్రీపెరంబూదూరనుగ్రామమునందు యజుర్వేదియు స్థూర్తుఁడు వైన కేశవసోమయాజిని కాంతి మతీదేవికిని కలియుగాబ్దములు 4118 కి పరిమైన క్రీస్తుశకము 1017 వ సంవత్సర సింగళనామ సంవత్సర వైత్రమాసమునందు జనన మొందెను.

ఇతఁడు తన పదునేనవ సంవత్సరమునందు తండ్రి పోవువఱకును స్వగ్రామమునందే తండ్రివద్ద వేదవేదాంగములను చదువుకొని యనంతరమున విద్యాభ్యాసమునిమిత్తము కాంచీనగరమునకుఁ బోయి యాదవ ప్రకాశమిశ్రుఁ డను సన్యాసియొద్ద శాస్త్రములను జదువుకొనెను. యాదవప్రకాశుఁ డద్వైతయే యయినను శంకరాచార్యమతముతో నేకీభవింపక బ్రహ్మనూక్రిములకు భాష్యాంతరమును జేసెను. శ్రీరామానుజాచార్యుఁడు తనగురువుయొక్క యభిప్రాయముతో నేకీభవింపక యాతని విడిచిపెట్టి, శ్రీరంగములో యామునాచార్యుఁ డను యతి విశిష్టాద్వైతమును బోధించుచున్నాఁ డని విని యాతనియొద్దఁ జదువుకొనుట కయి వెళ్ళెనుగాని యితఁడు శ్రీరంగమును జేరులోపలనే యామునాచార్యుఁడు పరమపదమును బొందినందునఁ దద్విషయములో సమర్థతముఁ దై న మహాపూర్ణాచార్యుని (పెరియనంబి) యొద్ద మధురాంతకములో వైష్ణవము పుచ్చుకొనెను. అంతట గురువును శిష్యుఁడును గలిసి కంచికిఁ బోయిరి. కాంచీనగరము నందు శ్రీరామానుజాచార్యుఁడు తనగురువువద్ద వశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతములను నేర్చుకొనెను. రామానుజాచార్యుఁడు గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించినవాఁడే యయినను తన పనునెనిమిదవయేట భార్యను సంసారమును విడిచి కాంచీనగరమునందు త్రిదండిసన్యాసి యయ్యెను. శ్రీరామానుజుఁడు శేషుని యంతార మనియు, నూటయిరువది సంవత్సరములుజీవించి కలియుగాబ్దములు 4288 కి పరియైన 117వ హుణాబ్దమునందు శ్రీరంగములో మృతినొందె ననియుఁ జెప్పుచున్నారు. సన్యాసి యైనతర్వాత రామానుజుఁడు స్వమతమును శిష్యులకు బోధించుచుఁ గొంతకాలము కాంచీనగరములో నుండి యుక్కడినుండి తిరుపతికిఁ బోయి వేంకటేశ్వరుని యాలయములో వేదాంతప్రసంగము లనేకములు చేసి, తరువాత్

దక్షిణహిందూస్తానమునందుఁ గల వైష్ణవదివ్యక్షేత్రముల నెల్ల నేవించి, కడవట శ్రీరంగమునకుఁ బోయి యచ్చట స్వమతశిద్ధాంతములను బోధించుచుండఁగా చోళదేశాధీశుఁ డయిన క్రిమికంఠ చోళుఁ డాశనిని బాధించినందున నతఁ డచ్చటనుండి శిష్యసహితముగా మైసూరిరాజ్యములోని ద్వారనముగ్రమునకుఁ బాపాలసినవాఁడయ్యెను. ఆదేశమును జైనమతీస్థుఁడైన బల్లాలుఁడు పాలించుచుండెను. జైనులతో జరిగిన వాదములలో రామానుజుఁడు జైనుల నోడిచినంగన, బల్లాల రాజు వైష్ణవమతము సవలంబించి విష్ణువర్ధనుఁ డను నామాంతరమును వహించెను. అనంతరము రామానుజుఁడు రాజయొక్క సాహాయ్యము చేత తిరునారాయణపురము (మేలుకోట) ను దొక దేవాలయమును గట్టించి యందు నారాయణుని బ్రతిష్ఠించి, చుట్టుపట్ల వైష్ణవాగ్రహారముల నేర్పఱచెను. అతఁ డక్కడ పండ్రొక సంవత్సరములుండి శ్రీకంఠచోళుఁడు స్వస్థుఁడగుట విని నిశ్చయముగా మరల శ్రీరంగమునకుఁ బోయి, యక్కడ శ్రీరంగవాఘనిపూజ హృదీపఁ జేసెను. అటుపిమ్మట నతఁడు తిరుపతి, అహోబిలము మొదలగు దివ్యస్థలముల మీఁదుగా త్రోవపొచుకున్న వైష్ణవమతబోధ చేయుచు మహారాష్ట్రదేశము వొచ్చి, యందుండి ద్వారకమీఁదుగా శిష్యబృందముతోడఁ గూడఁ బోయి ప్రయాగ, కాశి, మథుర, హరిద్వాకము మొదలయినక్షేత్రములను సందర్శించి, హిమాలయపర్వతవా, లలో నున్నబదరికాశ్రమమునకుఁ బోయి బసరీనాథుని నేమిచి, అక్కడనుండి కాశ్మీరదేశములోని శ్రీనిగరమున కరిగి యచ్చటి శారదాపీఠమునకుఁ దాను రచించిన శ్రీభాష్యాదిపుస్తకములను సమర్పించెను. అక్కడిపండితులెంతో చర్చచేసి తుద కాపుస్తకములను శారదాపీఠపుస్తకవిలయమునం దుంచుట కంగీకరించిరి. అప్పటి

నుండియు రామానుజులవారు శ్రీభాష్యకారు లనునామముతోఁ బ్రసిద్ధులయిరి. అతఁడు శ్వాదాపీతమును వీడ్కొని కరుక్షేత్రము, అయోధ్య, గయ మొదలగు ప్రదేశములకుఁ బోయి చూచి, వంగదేశములో గంగాసాగరసమీపమునం దున్న కపిలాశ్రమమును జేరి, అక్కడనుండి దక్షిణమునకు మరలి జగన్నాథముపోయి, ఆంధ్రదేశము మీఁదుగా శ్రీరంగమునఁ బ్రవేశించెను. అతఁ డింకొకవర్షాయము కూడ భరిశుఖండనుతయు స్వసుతబోధ చేయుచు సంచారము చేసి, అనేకుల నెల్ల చోట్లను స్వమతావలంబులనుగూఁ జేసి, క్రమృతి శ్రీరంగము చేరి యచ్చటనే వైకుంఠప్రాప్తి నొందెను. శ్రీనగరమునందలి శ్వాదాపీతమున కియ్యబడిన ఘనైకములు వ్యాసుని బ్రహ్మసూత్రములకుఁ జేయబడిన శ్రీభాష్యము, వేదార్థసంగ్రహము, గీతాభాష్యము అనుమూడు. ఇవిగాక వేదాంతదీపము, వేదాంతసారము, గద్యత్రయము, నిశ్శృంగంథము; అను మఱి నాలుగు గ్రంథములు కూడ రామానుజునిచేత రచియింపబడినవి. ఇతఁడు బోధచేసి వేల కొలది జనులను స్వసుతమునఁ గలుపుకొనుటయేకాక విశిష్టాద్వైతమును బోధించుట కయి గృహస్థు లయినయాచార్యపురుషులను డెబ్బదివలపుర నేర్పాటుచేసెను. అంతేకాని యితఁడు శంకరాచార్యునివలెను, మధ్వాచార్యునివలెను మతములను స్థాపింపలేదు.

ఈమతమునందు చిత్తు, అచిత్తు, ఈశ్వరుడు, అని పదార్థములు మూడు. శైవవిశిష్టాద్వైతము లీమూటిని వరుసగా పశువు, పాశము పతి, అనుపేరులతో వ్యవహరింతురు. చిత్తనఁగా జీవాత్మ. అది జ్ఞానోద్రియ మనోబుద్ధివిలక్షణ మయి, అజడ మయి, అనందరూప మయి నిత్యమయి, లింగమయి, నిరవయవమయి, నిర్వికారమయి, నానాశ్రమము, ఈశ్వరునికి లోబడిన దయియుండును. జీవాత్ముడు బద్ధుడు,

ముక్తుఁడు, నిత్యుఁడు, అని మూడు భేదములను కలిగి యుండును. బద్ధుఁ డనఁగా జనన మరణాదిరూపసంసారము ననుభవించెడు మన వంటి జీవుఁడు; ముక్తుఁడనఁగా భగవద్భక్తిచే సంసారము విడిచి మోక్షము నొందినజీవుఁడు; నిత్యుఁ డనగా నెప్పుడును సంసారబంధమే లేని యనంతగరుడ విష్ణుకేసనాదులవంటి జీవుఁడు. ఈ ముత్తైఱిగు లయిన యాత్మలును వేని కివి వేఱు. అది త్రనఁగా జ్ఞానశూన్య మయి వికారాస్పద మయి యుండునది. ఈయచిత్సంబంధము చేతనే బద్ధాత్మక విద్యాకర్మవాసనారుచులు కలుగుచున్నవి. శుద్ధసత్వము, మిశ్ర సత్త్వము, సత్త్వశూన్యము, అని యచిత్తు మూడు విధములు గల చందురు. శుద్ధసత్వ మనఁగా రజస్సత్త్వగుణములు లేక కేవలసత్వ గుణము కలదయి, భగవదిచ్చచే గోపురప్రాకారరూపముగా నుండు నది; మిశ్రసత్త్వ మనఁగా సత్త్వరజ స్తమోగుణము లను మూటిని గలది; సత్త్వశూన్య మనఁగా కాలము. ఇందలి మిశ్రసత్త్వము బద్ధు లను జ్ఞానానందములచేఁ గప్పుచు విపరీతజ్ఞానమును బుట్టించుచు నిత్య మయి మహదాదివికారములను బుట్టించునది యయి యాశ్వరు నకు క్రిడాసాధన మయి యున్నది. అచిత్తునకు ప్రకృతి, అవిద్య, మాయ, అనునవి నామాంతరములు. ఈశ్వరుఁడు నిఖిలహేయగుణ ప్రత్యేగీకుఁ డయి, ఆనంకుఁ డయి, జ్ఞానానందస్వరూపుఁ డయి, కళ్యాణ గుణ పరిపూర్ణుఁ డయి, సర్వజగత్సృష్టిస్థితిలయకర్త యయి, నిత్యుఁ డయి, సత్యజ్ఞానస్వరూపుఁ డయి, విభువయి, సర్వజ్ఞుఁడయి, సర్వ శక్తుఁ డయి, జగత్తున కుపాదాననిమిత్త సహకారికారణుఁ డయి, యున్నాఁడు.

అహంకార మమకారము లవిద్య యనియు, పుణ్యపాపములు కర్మయనియు, కర్మలచేత గలిగెడు సంస్కారము వాసనయనియుఁ

విషయములయం దాసక్తి రుచియనియు, చెప్పబడును. హేయగుణ ప్రత్యసీకుఁ డనగా వికారాది దోషగుణములకు విరోధిగా నుండు వాఁడు. విభువనగా సర్వవ్యాపి. ఉపాదానకారణ మనగా కుండలకు మన్నును నగలకు బంగారము నయినట్లు మూలాధార మయినది; నిమిత్తకారణ మనగా కుండలకు కుమ్మరివాఁడును నగలకు కంసలి వాఁడును నయినట్లు హేతు వయినది; సహకారికారణ మనగా కాలము,

విశిష్టాదై గ్రతమతమునందు బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్య మయిన తత్త్వము. బ్రహ్మ మెప్పుడును చిదచిత్తులతోఁ గూడియుండును. అతఁ డాస్థితియందుమాత్రమే లెలియుఁ దగినవాఁ డయినను, చిత్తుకంటెను అచిత్తుకంటెను భిన్నుఁ డయి జ్ఞానాత్మకుఁ డయి యున్నాఁడు. చిత్తును, అచిత్తును, కూడ సత్యములే. బ్రహ్మమునకును చిదచిత్తులకును శేష శేషీభావము కలదు. శేషశేషీభావ మనగా బ్రహ్మ స్వతంత్రుఁ డనియు, చిత్తును అచిత్తును బ్రహ్మమునకు లోబడిన వనియు, తాత్ప ర్యము. చిత్తును, అచిత్తును, బ్రహ్మమును మూఁడును నొండ్పొంటిని విడువక యవినాభావ సంబంధము కలిగియున్న వగుటచేత చిదచిత్తులు శరీరమువంటి వనియు, బ్రహ్మము శరీరివంటి దనియుఁ జెప్పుచున్నారు. మనశరీరమున కాత్మ యెట్లో యట్లే యజడము లైన జీవాత్మలకును జడమయిన ప్రపంచమునకును గూడ నాత్మ యగుటచేత బ్రహ్మము పరమాత్మ యనఁబడును. విశిష్టాదై గ్రత మనుసమానము విశిష్టము, అదై గ్రతము, అను రెండువ్యవస్థపదములచేత నైనది. విశిష్ట మనగా కూడినది యని యర్థము; అదై గ్రత మనగా రెండవది లేనిది యని యర్థము. పరబ్రహ్మము చిదచిద్విశిష్ట మయిన యద్వితీయ పదార్థ

మని బోధించునది యగుటచేత నీమతమునకు విశిష్టాదైగ్రత మని పేరు కలిగినది.

ఉపనిషత్తులలో గొన్నిచోట్ల బ్రహ్మ మొక్కటియే సత్యమను వాక్యములును గొన్నిచోట్ల చిదచిదీశ్వరులు మూడును సత్యములను వాక్యములును, గొన్నిచోట్ల చిదచిత్తులు పరబ్రహ్మమునకు శరీరమను వాక్యములును, కనబడుచున్నందున నీశ్వరులకు విశేషణము లనగా గుణములని చెప్పినదని పరిష్కర విరుద్ధములుగా కనబడెడి యన్నివాక్యములను సమన్వయమున జేసి సమర్థించుట సాధ్యము కాదని రామాయణవాదములు చెప్పుచున్నాడు. అట్లయినచో నీశ్వరుడు నిర్గుణుడని చెప్పి నీ వాక్యములగతి యేమి కావలె నని శ్రీశరణార్థులైన గుణములులేక పదార్థముండుట సాధ్యమనవచ్చును గనుకను, బ్రహ్మము సత్పదార్థ మగుటచేత గుణములుండి తీతహిమము గనుకను, నిర్గుణుడనుట కర్థము ప్రకృతికి గుణము లనగా హేమ గుణములు లేనివాడని చెప్పిరి. సత్త్వరజస్తమస్సులు మూడును ప్రకృతి గుణములు; బ్రహ్మమున కీగుణములు లేవు. ఈశ్వరుడు రూపమును బొందునని విశిష్టాదైగ్రతమతము; అతఁ డరూపుడనియు నిరాకారుడనియు వేదములలో నున్నది. ఈశ్వరుడు స్వభావము చేత నిరాకారుడే యైనను, సర్వశక్తుడగుటచేత లోకకర్తాకర్థము తనయిచ్చ వచ్చినరూపములను పొందునని రామాయణము సాధించుచున్నాడు. తన్మతానుసారముగా నీశ్వరుడు పొందెను శుద్ధసత్య స్వరూపము లయినను—౧. శంఖచక్రగదాదులనుధరించి నైకుతము నందు సర్వదా యుండెడుపరవిగ్రహము; ౨. ఉపాసకలైన దేవతలచే నేవింపబడుచు, ఆమోద భవనప్రమోదములనెడు విష్ణులోకములలో నంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామములతో నుండు పూర్వహ

విగ్రహము; ౩. రామకృష్ణాద్వైతతారూపముల నుండెడు విధవవిగ్రహము; ౪. మంత్రాది ప్రభావముచేత ప్రతిమలలోఁ బ్రవేశించెడి యర్చావిగ్రహము; ౫. ధ్యానముచేసి ధర్మలకు గోచరమయ్యెడి యంత్ర్యామి విగ్రహము. ఈరూపములలో నేరూపమున నున్నను లక్ష్మీకూడ ననపాయనియై విష్ణువుతో నుండును. నిరాకారమయిన బ్రహ్మమునందు గుఱియుండుట సాధ్యము కాకపోవుటచేత యోగుల ధ్యానమున కనుకూలపడుట కయి యాశ్శరీరుఁ డీహాసముగాను జూండు చున్నాఁడు.

అదిత్య ప్రపంచమునకును జీవాత్మల శరీరములకును నున్న భుటములకులె నుపాదానకారణ మనియు, అది ప్రకృతి ప్రధాన అన్యక్ష మాయాదిసామములచే వ్యవహరింపఁ బడుననియు, సత్సరజ స్తమోగుణములు ప్రకృతి ధర్మము లనియు, వయినే దెప్పఁబడెను గదా. ప్రకృతి (అదిత్య) నుండి మొదట మహత్తు పుట్టెను; మహత్తు నుండి యహంకారము పుట్టెను. అహంకారము వైకాళము (సాత్వికాహంకారము), తైజసము (రాజసాహంకారము), భూతాది (తామసాహంకారము), అని త్రివిధము. సాత్వికాహంకారము వలన సంకీర్ణిణ మయిన మనస్సును, త్వక్చక్షుష్ణిహ్నానా శోత్రము లనెడు జ్ఞానేంద్రియము లయిదును, వాక్పాణిపాదపాయూషస్థ లనెడి కర్మేంద్రియము లయిదును, పుట్టెను. తామసాహంకారము వలన పంచ మహాభూతముల యొక్క సూక్ష్మరూపము లయిన పంచ తన్మాత్రలు పుట్టెను. శబ్దస్పర్శరూప రసగంధములు పంచ తన్మాత్రలు. ఈపంచ తన్మాత్రలవలన వరుసగా ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, పృథివి, అను పంచభూతములు పుట్టిసవి. రాజసాహంకార మీశ్వర సంకల్పమువలన సమస్తవస్తువులను గల్గించు

టకు స్వాతికతామసాహంకారములకు రెంటికిని తోడువడును. చిత్త నగా జీవాత్మ మోక్షమునకును ప్రకృతితోడి సంబంధమును వీడక కర్మపాశ బద్ధమయి యీశ్వరునికి లోబడినదయి యుండును ప్రకృతి లోన ప్రత్యబువును జీవుని గలదయి, తనయందుండే జీవుచకు శరీర మయి యుండును, ప్రసాదించుచు పరమాత్మను శరీరిని (అంతర్యామిని) గా గలిగి యుండును.

శుద్ధ శూన్యమునుండి వస్తు వెవ్వందుకు కలుగ నేరదుగనుక నిత్యమయిన ప్రకృతినుండియే యీశ్వరేచ్ఛనేత సృష్టి కలుగు చున్నది. సమస్తీసృష్టి యనియు; వ్యష్టిసృష్టి యనియు, సృష్టి ద్వివిధము. పరబ్రహ్మముయొక్క సంకల్పానుసారముగా మహత్త్వ, అహంకారము మొదలగునవి కలుగుట సమస్తీసృష్టి. పంచశక్తిగ్రాంతయొక్క కూడిక (పంచీకరణము) చేత కర్మానుసారము లగుచూపములు కలుగుట వ్యష్టిసృష్టి. సృష్టి (1) సుక, (2) నగ, (3) తిక్క, (4) ప్లావర యాపములు నాలుగు విధములుగా నుండును. సృష్టిని ప్రాకృత సృష్టి, దైవందనసృష్టి నిత్యసృష్టియని త్రివిధముగా గూడఁ జెప్పుదును. ప్రాకృతసృష్టి (మహాదహంకారావహాన మయినసమస్తీసృష్టి) ప్రతి మహాకల్పము (బ్రహ్మజీవితకాలము) నందును నొక్కసారి జరగు చుండును. దైవందనసృష్టి (వ్యష్టిసృష్టి) ప్రతిబ్రహ్మకల్పము (బ్రహ్మ దినము) యొక్కమూరలభమునం దొకసారి కలుగు చుండును. నిత్య సృష్టి సమస్తస్థూల పదార్థముల యొక్కయు జన్మస్థితుల వలె కర్మఫలానుగుణముగా ప్రతిదినమును ప్రతినిమిషమును గలుగు చుండును. కల్ప మనగా కాలవిశేషము. బ్రహ్మకల్పము, మహాకల్పము, అని కల్పములు రెండు. ఒక్కొక్కకల్పములో సనేక మన్వంతరము లుండును; ఒక్కొక్కమన్వంతరములో డెబ్బదియొక్క మహాయుగము

లుండును. కృత, త్రేతా, ద్వాపర, కలియుగములు చాలుగును తేరి
యొకమహాయుగ మగును — కలియుగము 432000 సంవత్సరములు ;
ద్వాపరయుగము కలియుగమునకు న్నగ్గుణ మనగా 804000 సంవత్సర
ములు ; త్రేతాయుగము కలియుగమునకు త్రిగ్గుణ మనగా 1296000
సంవత్సరములు ; కృతయుగము కలియుగమునకు చతుర్గుణ మనగా
1728000 సంవత్సరములు. ఒకమహాయుగముతో 4320000 సంవత్స
రము లుండును. చువ్వంతర మనగా మనువుకాలము ; మర్నంతర
ములు పదునాలుగు. బ్రహ్మకొక్కదిసమైన బ్రహ్మాంశములో పదు
నాలుగు మర్నంతరము లనగా సంధులతోఁ గలుగకొని మూడు మహా
యుగము లుండును. మహానూటయెఱువన బ్రహ్మకల్పమునను, అంతే
ప్రమాణము గలమున్నూటయెఱువన కాలమును గణనీ ప్రకృతి
కొక్క సంవత్సర మగును; అటునంటి సమస్తములు నూత్తు చేరి
బ్రహ్మాయమాకల మనుమహాకల్ప మగును.

ప్రాకృతప్రళయము, నైమిత్తికప్రళయము, సత్యప్రళయము,
ఆత్యంతికప్రళయము, అపప్రళయము చతుర్థము. ప్రాకృతప్రళయ
మనగా ప్రపంచ మంతయు నెప్పుడున్నస్థూలరూపమునువిడిచి సూక్ష్మ
రూపమును బొంది సళించుట. ఈప్రళయము మహాకల్పాంతమున
జరగును. నైమిత్తికప్రళయ మనగా త్రిలోకములను దివి గుప్పటి
రూపమును విడిచి యుండనిస్తువు లన్నియు నొకరూపమునను
గలియుట. ఇది ప్రతిద్రవ్యాకల్పాంతమునను జరుగును. సత్యప్రళయ
మనగా ప్రతినిమిషమును మరణాదిరూపమున పదార్థములు సళించు
చుండుట. ఆత్యంతికప్రళయ మనగా జీవునకు ప్రకృతితోడ సంబం
ధము విడిచినోపుట. ఇది జీవుడు మోక్షము నొందునపుడు సంభ
వించును. ఈప్రకారముగా దృశ్యమంతయు పశ్యమగును. ఆయా

వస్తురూపములు సృజించినను వానికి మూలాధారము లయిన నూత్నాణువులు సృజించున ప్రకృతి నిత్యమయినది జీవాత్మ దేహములోఁ బ్రవేశించుట జనన మనియు, దానిని విడుచుట మరణమనియు, చెప్పబడును. జీవాత్మ కొంతకాల ముకదేహములోనుండి తరువాత దానిని పిడిచి యెన్నిడో యొకప్పుడు మఱియొక దేహములోఁ బ్రవేశించును. ఇట్లు ప్రవేశించుట జన్మాంతర మనబడును. జనన మరణ జన్మాశ్రయములు సవికార మయినదేహమునకు సంబంధించినవేకాని కర్మకార మయినజీవాత్మకు సంబంధించినవి కావు. స్వభావముచేత నిత్యుడును పరిశుద్ధుడు నయినజీవుడు కారణశరీరమును బొంది నుఖదుఃఖముల ననుభవించుటకు కర్మ కారణము. ఈకర్మమే జననమును మరణమును జన్మపరంపరను దేహధారణమును బొందుటకుఁ గారణ మగును. మంచిదికాని చెడ్డదికాని జీవుడు బుద్ధిపూర్వకముగాఁ జేయుపని కర్మ యనబడును. ఈశ్వరునకు ప్రీతికర మయిన కర్మము సుకృతము; ఈశ్వరునకు ప్రీతికరముకాని కర్మము దుష్కృతము.

అవిద్య యనబడినది యజ్ఞానమువలన జీవుడు కర్మమును జేయును. అస్మిథా జ్ఞానము, విపరీతజ్ఞానము, అని యవిద్య (అజ్ఞానము) ద్వివిధము. ఒకపస్తుపుగుణముల నిలకొకదాని వనుకొనుట యన్యథాజ్ఞానము; ఒకపస్తువును మఱియొకపస్తువనుకొనుట విపరీతజ్ఞానము. జీవాత్మ మొదట శరీరమే తాననుకొనును; పిమ్మట జననము, మరణము, మొదలయినశరీరగుణములు, తన వనుకొనును. అవిద్యవలన రాగద్వేష శ్రోధాదులు కలుగును: వానివలన జీవుడు కర్మలకు వశుడగును. ఒకకర్మవలన వేతాకకర్మ పుట్టును. ఈప్రకారముగా ప్రాప్తిసంబంధమునుబట్టి కర్మపరంపర యాద్యంతములు

లేని దయ చక్రప్రభవమువలె తిరిగితిరిగి వచ్చుచుండును. ఈ లెంపు లేకుండా కర్మప్రవాహము ప్రళయకాలమునందు సహితము నశింపక జీవాత్మతో నడగి యుండి సృష్టితోడగూడ మరల బయలు వెడలును. ఈశ్వరుడు తనను దగుటచేత కర్మతో సంబంధము కలిగించుకొనక నాత్మీయులు మామ మందును. అందుచేత జీవాత్ముడు తాను జీవనకర్మఫలముల ననుభవించు చుండును. పాప కర్మయొక్క ఫల మీలోకములో దుఃఖమును పరలోకములో నరకమును; పుణ్యకర్మయొక్క ఫలమీలోకములో సుఖమును పరలోకములో స్వర్గమును. స్థూలదేహమునుండి వెలువడిన నూత్నదేహమువలనఁ గలిగినయాతన శరీరమును బొంది జీవుడు పాపఫల మయినయాతన ననుభవించెడు లోకము నరకము. దాని కధిపతి యచూడు. నూత్నదేహము వలనఁ గలిగినభోగశరీరము నొంది జీవుడు పుణ్యఫల మయిన యానందము ననుభవించెడిలోకము స్వర్గము. సాధారణముగా నూర్ధ్వలోకము లనెడి పుణ్యలోకము లాఱు: అవి భువర్లోకము, స్వర్లోకము, మహర్లోకము, జనలోకము, తపోలోకము, సత్యలోకము. సరకాదు లధోలోకము లనఁబడును. జీవుడు తన పుణ్య పాపఫలము లనుభవించువఱకును ఉద్ధార్వాధోలోకములయందుండును. అనంతర మతడు తన కర్మఫలానుసారముగా మనుష్యవశువత్త్వాది స్థూలశరీరమును ధరించి, జన్మరాహిత్యమును బొంది ముక్తివడయు వఱకును జన్మపరంపరను బొందుచుండును. సామీప్యము, సాగోక్యము, సారూప్యము, సాయుజ్యము, అని ముక్తి నాలుగు విధములు గలది. ఈశ్వరుని నమీవమం దుండుట సామీప్యము; సమానలోక మందుండుట సాగోక్యము, సమానరూపమునొందుట సారూప్యము; ఈశ్వరునితోఁ గలిసి యానంద మనుభవించుట సాయుజ్యము. ముక్తి

నొంది, జీవుడు మరల ఒడ్డును కాదు కాని లోకోపకారార్థము భూమిపయి సవతరించి తినిపని తీరినతరువాత మరల మోక్షమునకుఁ బోవును. వైష్ణవులకు పరమపద మనబడెను వైకుంఠము ముక్తి స్థానము. ప్రకృతితోడిసంబంధమును విడిచి, పుణ్యపావకర్మలనుండి పూర్ణముగా విడిపడుట మోక్షమా. మోక్ష మనపదమునకు కర్మ బంధములనుండి విడిపడుట యని యర్థము. అన్నిజీవులును కర్మక్షయమును జేసి మోక్షమును బొందవచ్చును. జీవుడు దేవాయన మనఁ బడెడి యగ్నిరాదిమార్గమున బరమపదమునకుఁ బోవును. అవసాన దశయందు జీవుడు సూక్ష్మ (శరీర) శరీరము నొది, సుషుమ్నా నాడిద్వారమున బ్రహ్మోల్లసములనుండి పైకి వెడలి, సూర్యమండలము జొచ్చి, యచ్చటనుండి పరమపదమును జేసెను. కర్మయోగము, జ్ఞానయోగము, భక్తియోగము, ప్రవృత్తియోగము, అని మోక్షమును బొందుట కుపాయములు నాలుగు. వేదాధ్యయనముచేత తత్త్వజ్ఞానమును ఒడిసి, కర్మఫలాపేక్ష లేని వేదవిహితకర్మలను జేయుచు, జపహోమయజ్ఞదాన దీక్షాపథ్యతులగు సర్వకర్మలను కుశ్వరార్పణము చేయుట కర్మయోగము. యోగశాస్త్రమునందుఁ జెప్పబడిన యమనియమప్రణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యానధారణసమాధులనెడి యష్టాంగములచేతను మనస్సు నీశ్వరునియందునులుపుట జ్ఞానయోగము. యథాశక్తిని సర్వకర్మలను జేయుచు, యావజ్జీవమును నిశ్చల భక్తితో దేవునిసమస్తకళ్యాణగుణములను దలచుచు నిశ్వరు నుపాసించుట భక్తియోగము. పయిని జెప్పబడిన మోక్షసాధనములను కూటిని సనస్థించుటయందలి తనయశక్తతను దెలుపుచు, తన రక్షణమున కీశ్వరకృప నొక్కదానినే నమ్మకొని మరణవర్యంతమును దేవుని కల్యాణగుణస్మరణము చేయుచుండుట ప్రవృత్తియోగము.

జ్ఞానులుమాత్రమే మొగటి మాటయోగాలు సమస్థించుట కర్హులై నను. ఈ దశజ్యోతిష ప్రవృత్తి మోగము సమస్థించుట జ్ఞానులును చందాలురు స్థేయ్యలు మొగటున యెల్లనారును వర్హులు. ఈచతుర్విధమోక్ష సాధనములును కర్మను సమీప జేయును.

సంచితము, ప్రారబ్ధము, ఆగామి అని కిర్మ త్రివిధము. ఈవఱ కనుభవింప నారంభింపక కూడజెప్పి నొసంగినము, ఇప్పుడనుభవించుట కారంభింపబడినది ప్రార్థము; భవిష్యత్కర్మల వలన ముందనుభవింప బోయెడిది -యూగాదు. ఇయిచానములు చేత సంచిత కర్మ నశించిపోవును; ప్రార్థనార్మ ఫలములవిచ్చి నెలిచిపోవును; ఆగామికర్మ ఫలకాని కాకుండును. శక్తివగార్మలనేత ప్రారబ్ధ కర్మముయొక్క నశిమితినిచ్చి యాజ్ఞాముఖ్యుని ముఖిలొన్ని జన్మములను బొందియో మోక్షమును బొందియుండునని ప్రవృత్తి గూర్గము చేత నాజ్ఞాముఖుడే కిర్మతయగును జేరినని నెంక్షమును బడయ వచ్చును.

శ్రీవైష్ణవులలో వడగలు అని, తెంగలు అని, రెండు తెగలవారున్నారు. వడగలివా రనగా నుత్తరదిక్కువారని యర్థము. వీరు సంస్కృత వేదములయం దధికవిశ్వాసము గలవా రయి, కాంచీనగరమునందలి వేదాంతాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. తెంగలివా రనగా దక్షిణదిక్కువారని యర్థము. వీరు ద్రవిడభాషలో రచియింపబడిన దివ్యప్రబంధ మనః బడెడు ద్రావిడ వేదమునం దధికవిశ్వాసము కలవా రయి, శ్రీరంగమునందలి లోకాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. వడగలివారు తిరుమణిసాములలో ముక్కుమీఁద పాదము పెట్టరు; తెంగలివారు ముక్కుమీఁద పాదము పెట్టు

నొంది, జీవులకు మరల ఒద్దుడు కాదు కాని లోకోపకారార్థము భూమివయి నవతరించి తనవని తీరినతరువాత మరల మోక్షమునకుఁ బోవును. వైష్ణవులకు మరలవలదు మనఁబడదు వైకుంఠము ముక్తి స్థానము. ప్రకృతితోడిసంబంధమును విడిచి, పుణ్యపాఠకర్మలనుండి పూర్ణముగా విడివడుట మోక్షము. మోక్ష మనవదమునకు కర్మ బంధములనుండి విడివడుట యని యర్థము. అన్నిజీవులును కర్మక్షయమును జేసి మోక్షమును బొందవచ్చును. జీవులు దేవాయన మనఁబడెడి యగ్నిరాదిహర్గమునఁ బరమపదమునకుఁ బోవును. అవసాన దశయందు జీవులు మోక్షు (ని) శరీరము నొంది, సుషుమ్నా నాడిద్వారమునఁ బ్రవ్యాప్తిగములనుండి పైకి వెడలి, సూర్యమండలము జొచ్చి, యచ్చటనుండి పునఃపదమును జేయును. కర్మయోగము, జ్ఞానయోగము, భక్తియోగము, ప్రవృత్తియోగము, అని మోక్షమును బొందుటకు నామములు నాలుగు. వేదాధ్యయనముచేత తత్త్వజ్ఞానమును బడసి, కర్మఫలాపేక్ష లేక వేదవిహితకర్మలను జేయుచు, జపహోమయజ్ఞదాన వివిధపథములగు సర్వకర్మలను ఈశ్వరార్పణము చేయుట కర్మయోగము. యోగశాస్త్రమునందుఁ జెప్పబడిన యమనియమప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధ్యానధారణసమాధులనెడి యష్టాంగములచేతను మనస్సు నీశ్వరునియందునుసలుపుట జ్ఞానయోగము. యథాశక్తిని సర్వకర్మలను జేయుచు, యావజ్జీవమును నిశ్చల భక్తితో దేవునిపదుస్తకల్యాణగుణములను దలంచుచు నిశ్వరు నుచాసించుట భక్తియోగము. పయిని జెప్పబడిన మోక్షసాధనములను మూటిని ననఁగించుటయందలి తనయశక్తతను దెలుపుచు, తన రక్షణమున కీశ్వరకృప నొక్కదానినే నమ్మకొని మరణవర్యంతమును దేవుని కల్యాణగుణస్మరణము చేయుచుండుట ప్రవృత్తియోగము.

జ్ఞానముమాత్రమే మొగటి మూలమోములు సమష్టిచుట కర్హులైనను, ఈడవటివైన ప్రకృతిమోగము సమష్టిచుట కజ్ఞానమును చందాలురు స్లేచులు మొగటున యెల్లనారున నర్హులు. ఈచతుర్విధమోక్షసాధనములును కర్మను సశింప జేయును.

సంచితము, ప్రారబ్ధము, ఆగామి అని కర్మ త్రివిధము. ఈవరి కనుభవింప వారంభింపక కూడఁజెక్కిన సంచితము, ఇప్పుడనుభవించుట కారంభింపబడినది ప్రారబ్ధము; భవిష్యత్కర్మము వలన ముందనుభవింపఁ బోయెడిది ఆగామి. యిహపరమలు చేత సంచిత కర్మ నశించిపోవును; ప్రారబ్ధకర్మ ఫలములనిచ్చి నిలిచిపోవును; ఆగామికర్మ ఫలకాని కాకుండును. తక్కిన మార్గములచేత ప్రారబ్ధ కర్మముయొక్క నశిమితిని మోక్షమునందో ముత్యముని జన్మములను బొందియో మోక్షమును బొందవచ్చునని యెవరి ప్రారబ్ధము చేత నాజన్మమునందే కర్మమునును శేరినది మోక్షమును బడయు వచ్చును.

శ్రీవైష్ణవులలో వడగలు అని, తెంగలు అని, రెండు తెగలవారున్నారు. వడగలివా రనగా నుత్తరదిక్కువారని యర్థము. వీరు సంస్కృత వేదములయం దధికవిశ్వాసము గలవా రయి, కాంచీనగరమునందలి వేదాంతాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. తెంగలివా రనగా దక్షిణదిక్కువారని యర్థము. వీరు ద్రవిడభాషలో రచియింపబడిన దివ్యప్రబంధ మనఁబడెడు ద్రావిడవేదమునం దధికవిశ్వాసము కలవా రయి, శ్రీరంగమునందలి లోకాచార్యులవా రుపదేశించిన రహస్యములలోని సిద్ధాంతముల ననుసరింతురు. వడగలివారు తిరుమణిసామములో ముక్కుమీఁద పాదముపెట్టరు; తెంగలివారు ముక్కుమీఁద పాదము పెట్టు

దురు. రామానజాచార్యులకుఁ బూర్వమునందు దక్షిణహిందూస్థానమునం దుండిన యాళ్లారులచే ద్రావిడమునందుఁ జేయబడిన గ్రంథములు దివ్యప్రబంధ మనఁబడును. దానియందు పాశురము లనఁబడెను నాలుగువేల పద్యములు గలవు. ఆళ్లారులు పన్నిఁజూ; వారిలో మూలలు మొదలుకొని సర్వజాతులవారు నున్నారు. ఈయరుడెఱిగింపఁబడెను వైష్ణవులలోను పంచసంస్కారములు ప్రధానములు. తాపము, పుండ్రము, నామము, మంత్రము; యాగము, ఇవి పంచసంస్కారములు. తాప మనఁగా నెఱ్ఱఁగాఁగొల్పిన యినుపముగ్రలుగో విష్ణునిశఙ్ఖచక్రచిహ్నములను బుజములపై మునించుట; పుండ్రమనఁగా లఱుట మునందును శరీరముయొక్క మఱి పదునొక్కస్థలములయందును సుద్యో నామములు పెట్టి వానినడుచు శ్రీహృద్దేవతను చుండుట; నామమనఁగా వైష్ణవులకు విష్ణుని పేరులనే పెట్టుట; మంత్రమనఁగా గురువదేశ సమయమునం దాచార్యుడు శిష్యులకు విష్ణుచక్షుః, నాగాయాస్థాక్షరి, వాసుదేవద్వాదశాక్షరి, శరణాగతీమంత్రము, మొదలైన వాని సర్వసహితముగా నుపదేశించుట; యాగ మనఁగా సరించుట కేదో యొకవిగ్రహమును విధించుట. వైష్ణవులు పెట్టుకొనెను నిలువు బొట్టు పండ్రెండును ద్వాదశోర్ధ్వపుండ్రము లనఁబడును.

ద్వైతమత సంగ్రహము

000

ద్వైతమతము మనదేశమందు వ్యాపించియున్న త్రిమతము లలోఁగడపటిది. ఈద్వైతమతసిద్ధాంతమును స్థాపించినతఁడు మధ్వాచార్యుడు. అందుచేత నిది మాధ్వమతమనియుఁ జెప్పఁబడును. ఇతఁడు పరమాత్ము జీవాత్ములును, ఏకముగాక వేరైనవని ద్విత్వమును

బోధించుటచే నీతనిమతమునకు ద్వైతముని వేరువచ్చింది. ఇతడు దక్షిణ కర్ణాటక (South Canara District) మండలములోని కులువ దేశములో ఉడిపికి పరీవాసమునందు నున్న అనంతేశ్వర మఠ గ్రామము నందు మధ్య కేంద్ర ట్రస్టుకు (కాన్వెన్యకు) పుత్రుడై 'శాలివాహన శకము 049 సంవత్సరములో' (అంటే సుమత్య గానాక గారుల చతుర్థి నాటికి జననము దేలి. ఈ సువత్సరము క్రైస్తవశకము 1119 లో) పరమ మగును. ఇతడు తైత్తిరీయమునాటిను నుండిన శతాబ్ది గల వాడనియు, పశ్చిమలో నున్న శివగిరియందును నున్నాడు. అదియును అగస్త్యుని మేధావర్తనకు కలుగుచుండెనట. ఇతడు సుమారున నాయురకుసుమార్తికి పరమియ్యి నేలకు క్రీస్తు శివగిరియన పర్యవ్రాసినామారు నీతికి బాగు పూర్వక్రమమునం నీతిని పేరు వాసుదేవచార్యుల ధైర్యము నన్నాసి యును. శివగిరి నితడు మధ్యాచార్యుల డనియు, అనంతేశ్వర డి'యు, నానుచును నహింసను ఇతడు డగ్గి, జ్ఞానలవాడయు మునుబుకేత నీశచరి పూర్వ ప్రజ్ఞు డనియు బులతును. ఇతడు గురూచారిత్ర చేయవలె నని ప్రయత్నించెగా గురుడు తన ప్రతిభిష్యునియందుకు గల ప్రమాతి కయముచేత నాశనిని బోపియక, తన ముష్టదైత మమున యనంతేశ్వరుని నిర్భాగిని తనమగ్రహమునకున గంగానది యంతర్వాహినిగా వచ్చి యుడిపిలో నున్న సరోవరమునందు బ్రవేశించు ట్లు చేసె ననియు, మధ్యాచార్యుడును సర్వజనులును దానిలో స్నానముచేసి కృతార్థులును గంగానాన ఫలములను బొంది కనయు నెఱుఁచున్నారు. అతిటాక మిప్పుడు మధ్యకరోర మని చెప్పుబడుచున్నది. గురూవు జీవించి యుండెగానే మధ్యాచార్యుడు స్వగతమున జరగకు బోధించుచు, అతడు సిద్ధిప్రాందినతరువాత నాశని మతమున కధిపతి

యశ్చైవ. ఇట్లు మతాధిపతి యయినతగునాత నతఁడు తన వదు నేడిన నొనత్యరమునందు హినుమయ పర్యత ప్రాంత మందలి బదరీ నగరమున దున్న వేదవ్యాసాశ్రమమునకు యాత్ర వెడలెను. అతఁ డక్కడ వేదవ్యాసులవారిచేత సత్కరింపబడి కొంతకాలముండి తత్త్వ విషయము విధిక్రముగా నేనుకొనె ననియు, వేదవ్యాసులవా రిచ్చిన యొమిది సాలగ్రామములను గైకొని యాతఁ డా యాశ్రమమునుండి వెడలి సుగతి యుడిసితి ననియు, చెప్పుదును. తేనాళిగోతము నందలి గండకీపరియఁగుఁ బుత్రుడి యొకవిధ మైన స్వలి గుండరాభ్యు సాలగ్రామము లఁబడును. ఆ సాలగ్రామములయందు మహా వాహిను గలదని నమ్మి హిందువులు వానిని తేనతార్చన చెల్లఁజేసి పూజించి, వానిని కడిగి సాలగ్రామతీర్థమున భక్షిలో లోకలికఁ బుచ్చుకొందుగు.

మధ్యాహ్నార్థమువారు బదరీశాశ్రమమునుండి వచ్చి స్వస్థల మును జేరినతరువాతఁ దాను దెచ్చిన యష్టసాలగ్రామములలో నాటిం టిని సుబ్రహ్మణ్యములోను, ఒకదానిని ఉడిపిలోను, ఒకదానిని మధ్య తలములోను గల దేవాలయములలోఁ బెట్టెను అంతేకాక యతఁడు ద్వారకానగరమునుండి మలబారుతీరమునకు వచ్చిన యొక యోడలో గోపీచందన మను మట్టిలోఁ గలిసి తనకు లభించిన కృష్ణ విగ్రహమును ఉడిపిలోని యొక దేవాలయమునందుఁ బ్రతిష్ఠించి యా వట్టణము నందును దానిపహిపమునందును మఠముల నెనిమిదింటిని స్థాపించెను. అతఁడు తాను సాలగ్రామములను కృష్ణ విగ్రహమును పెట్టిన దేవాలయములలోను స్థాపించినమఠములలోను దశశిష్యులను నిలిపి, తాను రచించిన ముప్పదియేడు గ్రంథములలోను గల చైత్రమత సిద్ధాంతములను ప్రజలకు బోధింప నియమించెను. తద్విరచిత గ్రంథ

ములలో ఋగ్వేదమును, దశోపనిషద్భాష్యమును, గీతాభాష్యమును, బ్రహ్మసూత్రభాష్యమును, భారతీతాత్పర్య నిర్ణయమును, భాగవతతాత్పర్య నిర్ణయమును, శృంగారముత మహర్ణవమును, తలత్రసారమును, ప్రధానము లయినవి. అతడు డెబ్బది లోమిడి సంవత్సరములు జీవించి క్రీ.పూ. 1198 వ సంవత్సరములో హయగ్రీవాచార్యము 1130 పి.పూ. నామ సంవత్సర మాఘమాసమునందు రెండవసారి బదరికాశ్రమమునకుఁ బోవలెనని జైలుదేతీ వెల్లెనుగాని తరువాత నాతినిజాడ తెలియరాలేదు. అతఁ డిప్పటికిని బదరికాశ్రమమునందలి వేదవ్యాకరణమునందున్నవాఁడని మాధ్వ మతస్తులు నమ్ముచున్నారు.

మాధ్వమతస్తులకు విష్ణువు ప్రధానదైవతము. అందుచేత వీరు వైష్ణవు లనియుఁ జెప్పుదుదురు. విష్ణువు ప్రపంచమును జడ ప్రకృతిలో నుండి పుట్టించి ననయు, అందుచేత సృష్టికర్త విష్ణుడు నిమిత్తకారణుడును జడప్రకృతి యుపాదానకారణముననియు, విష్ణువును ప్రకృతియు జీవుడును ఈమూడును ఆప్యంతములు లేని సత్య పదార్థము లనియు, అవి యన్యోన్యభేదభావము గల ప్రత్యేకపదార్థములై యెసఁగి ప్రకృతియు జీవుడును స్వస్వత్రమై నవి గాక విష్ణువునకుఁ బరిశింశ్రము లయి పూర్ణముగా బాంబడి యుండునని యనయు, జీవుడు ప్రకృతియొక్క సక్రియ ప్రమాణములకు వత్తుఁడయి పరిధి ర్థాలను జేయుచు జననమున జన్మవరంపరావస్థలను బొందుచుండు ననయు, జీవుడు కిర్మియమును జేసముక్తుఁడగు ననియు, ముక్తిని బొందుటకు విష్ణుభక్తి సాధన మనియు, ఛక్రివలన విష్ణుప్రసాదము లభించి తిన్మాటమున మోక్షప్రాప్తి కలుగుననియు, మోక్ష మనఁగా సంసారబంధములనుండి విముక్తి నొందుట

యనియు, మాధ్యులు చెప్పుచున్నారు. ఇవియే మఖ్యములయిన
మాధ్యమసిద్ధాంతములు. ఈ స్థులు ప్రత్యక్షమనగాన శబ్ద
ప్రమాణములను మూటి నంగీరింతురు. శబ్దప్రమాణములలో
శ్రుతియు, స్మృతియు, పంచవాక్యమును, మూలరామాయణమును,
మహాభారతమును, వానికి విరుద్ధముగా నుండని యితరగ్రంథములును,
వీరిచే బ్రహ్మాగ్రంథములుగా నంగీరింపబడుచున్నవి.

విష్ణు షోడశి దేవుడైనను, పృథ్వీసింహురూఢముగా సతః
డప్పడప్పడు భూమిమీఁది ననతిండు చుండు ననియు, అశ్వనియవ
తారములగును సాశనకం . సభేన మనఃము, ద్వారయగమునందు
శృంగుడుగా నవతరించినట్లు విష్ణు షోడశియగుమన బుద్ధదేవుడుగా
నవతరించె ననయు, బుద్ధుడు బోధించిన బోధాగమముకూడ వేద
విహితధర్మములన బోధించి ముక్తికి హేతు వని ననియు, తెలియని
వారు కొంది జవాబులను యధేచ్ఛముగాఁ గల్గించి శస్త్రతనూషకు
లయినను బుద్ధదేవుడు విష్ణు యనతార మగుటచేత సతఃకును నాతిని
సిద్ధాంతములు సాక్షాదావశ్యములే యనయు, పలు చెప్పుచున్నారు.
వీరికి ప్రధానదేవత లక్ష్మణుడు.

“సత్యం జ్ఞాన మనంతప్రహ్లా” అను శ్రుత్యమనారముగా
దేవుడు సత్యజ్ఞానాంత్యహారఁ డు మధ్యాచార్యుడు చెప్పి
యున్నాడు. జ్యోతిశములు లేక శాశ్వతులుగా నున్నందున సత్య
వ్యూహు డనియు, దేశకాలగుణబాధతుఁడు కానందున ననంతఁ
డనియు, పవనంబుడనది. సర్వవ్యాపి యగుటచేత దేశాబాధతుఁడు;
అద్యంతములు లేకవపుటచేత కాలాబాధతుఁడు; సర్వశక్తి స్వస్వజ్ఞ
త్వాదగుణములు కలవాఁ డగుటచేత గుణాబాధతుఁడు. ఇతఁడు వేద
ప్రమాణము నంగీకరించినవాఁ డయినందున శ్రుతులయందుఁ జెప్పఁ

బడిన నిర్గుణత్వాదివిశేషములు దేవుని కున్నట్లున్నవనివలసినవాఁడయినను, వానికి వానాగార్హములను గ్రహి. పని విశేషార్హములను గల్పించెను. ఎట్లునగా, సిగ్గునుండి గుణములు లేనవాడని యర్థము కాదనియు, ప్రతిసత్త్వివార్థమునకును గుణము లుండి టితి వలసి . ంకుటచేతను గుణము లేవి ను. లేనిచో సత్త్వదార్థమే యుండక పోవలసి వచ్చుటచేతను దేవుడు సత్త్వదార్థ మకుటచేతను నిర్గుణశబ్దమున కర్థము మనఃప్ర్యాదికపులకుఁ బ్రకృతినంధముచేతఁ గలిగెన పేయగుణములు లేన యే కాని కళ్యాణగుణములు లేవని కాదనయు, సమస్తము జూచుచు అకారముగానే యుద్వృత్తి మతానుకూలముగా నున్న యితర విశేషములకును విశేషార్థములు కల్పింపఁ బడినవి.

వీరిమతమునందు డిద్వైతముఁ జెప్పెనైతియుఁ గూడ నీశ్వరునితో సమానముగాక నిత్యములు. అందుచేత నవి యీశ్వరునిచే సృజింపఁబడినవి కావు. అయినను జీవులును జడప్రకృతియు నీశ్వరునికి లోబడినవి. నీకు బంగార ముపాదానకారణ మయినట్లుగా సృష్టికి జడప్రకృతి యుపాదానకారణము; కంసాలి నిమిత్తకారణ మయినట్లుగా దేవుడు నిమిత్తకారణము; వస్తువు కానిదానినుండి వస్తువు కలుగదుగనుక బంగారము స్వర్ణకారుచేతవలె జడప్రకృతి యీశ్వరుని చేత నూతనముగా సృజింపఁబడినది గాక యావజ్జకున్నదే యయి యున్నది. జడమయినప్రకృతి స్వయముగా సృజనచేయ శక్తికలది కానందున దేవుడు పురుషరూపమున దానిలోఁ జొచ్చి సంక్షోభింపఁ జేయుట చేత సృష్టిలోని యనంతవిదార్థములు కలిగినవి.

సృష్టిలో మొదట త్రిగుణాత్మక మైనమహత్తు కలిగినది; దానినుండి మైకారిక తైజసభూతాది మైనయహంకారము కలిగినది;

దానినుండి వృధివ్యాపస్తేజో వాయురాకాశకన్నాత్రలు కలిగినవి; అనంతరము జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియములుకలిగినవి; పిదప దేవతలు కలిగిరి; అప్పుడు తమోమోహమహామోహతమిప్రాంధతమిప్రయావ మయి యవిద్య పుట్టినది; ఈయాటను ప్రాకృతస్వర్గము లనఁబడును. ఏడవసృష్టి స్థావరములు; ఎనిమిదవది తిర్మిక్ శ్రోత స్ససగా జంతు సృజన; తొమ్మిదవది అర్వాక్ శ్రోత స్ససగా మనుష్యసృజనః. కడ పటిదగుపదవది యీశ్వరావతారములు.

జడపదార్థము చైతన్యరహితమైనది; ప్రకృతి యనఁబడెను లక్ష్మి నుండి దానికి శక్తి కలుగుచున్నది. దేవునితోఁగూడ నది సర్వత్ర సర్వ కాలము నుండునదిగనుక దేవునివలెనే లక్ష్మియు నిత్యమైనదే. అది ప్రపంచమున కుపాదానకారణమయి జీవునకును సమస్త పదార్థముల కును దేహమయియుండు; అది యప్పుడు సత్వోజస్వమోగుణములను గల దగును.

జీవుఁడు జడముగాక చేతనుఁడయి, నిత్యుఁడయి, దేవునికింటె వేఱయి, దేవునికి లోఁబడినవాఁడయి యుండును. ఓకశరీరమునం దుండుజీవుఁ డింకొకశరీరమునం దుండెడిజీవుఁకంటె భిన్నుఁడు. జీవుఁడు బద్ధుఁ డయి యున్నప్పు డసఁగా శరీరమును చాల్చి యున్నప్పుడు జడ ప్రకృతియొక్క పూర్వోక్తగుణక్రియమును బొందును. జీవులు ముక్తి యోగులు, తమోయోగులు, నిత్యసంసారులు, అని త్రివిధముల వారు.

దైవతులు పంచభేదములను చెప్పుదురు. జీవేశ్వరభేదజ్ఞానము, జీవపరస్పరభేదజ్ఞానము, జడజీవభేదజ్ఞానము, జడేశ్వరభేదజ్ఞానము, జడపరస్పరభేదజ్ఞానము, అను పంచభేదజ్ఞానము ముక్తి కావశ్యక ముండును. 1. దేవుఁడు జీవునికింటె వేఱయినవాఁడు; 2. జీవు

లాకణిగారు వే అయినవారు; 3. జడము జేవునికంటె వే అయినది; 4 జడము జేవునికంటె వేఅయినది; 5 జడము లొండొంటికి వే అయినది; ఇవి యన్నియు సత్యములు ఘటపటానికాపముల నున్న స్థూలాంశములు నశించినను వానికి మూలము లయిన సూక్ష్మాంశము లగు తన్నాత్రలు నశింపవండున ప్రపంచము సత్యమయినది. జేవునకు జననమగణము లనగా మనఃస్వరూపాకాయంతిని విడిచి వే తొకయింటఁ బ్రవేశించునట్లుగా నొక దేహమును విడిచి వేతొక దేహమునబూని జన్మవరంపగు బొంగునుడుటయే కాని నేమి గాదు. జేవుఁడు పర్వచ్ఛాపి యయి సర్వాశక్త్యానుగా నున్నను, సర్వమునకు వే అయినవాఁడు. ఈశ్వరునకు శివునకును, గలగి సత్రుములకును పురుషునకును గల సంబంధముచుంటిని కాక వృక్షమునకును తద్రసమునకును గలిగినదానివంటి యవినాభావసంబంధ మయి యున్నది. కాబట్టి జీవేశ్వరుల కెప్పుడును వీడనిసంబంధ మున్నను, జీవాత్మ పరమాత్మ లేకము గాక వేఅయినవిగా నున్నవి.

జేవునకు పరమార్థము ముక్తి, అనగా ప్రకృతిసంబంధముల నుండి విడివడి యాత్మసునితోఁ జేరుట. కర్మక్షయము, ఉత్థాగ్రింతి, అర్పిరాది, అని ముక్తిమార్గములు మూడు. ఈమూడింటిని గడచిన తరువాత జేవుఁడు భోగ మనబడెడు చతుర్థదశను బొందును. కర్మక్షయ మనగా కర్మఫలము నశించుట. మనోవాక్కాయరూపమున కర్మము త్రివిధముగా నుండును. జేవునకు దేహమానోడి సంబంధము చేత ద్రిగుణాత్మకము లయిన ప్రకృతిధర్మములు కలుగును; అధర్మములవలన కర్మలను జేయును. జేవుఁడు పొందెడు సుఖదుఃఖములన్నియు కర్మఫలమాలు; కర్మఫలము జన్మాంతరములకును లోకాంతర పాపములకును గారణ మగును. కాబట్టి మోక్షమునకు కర్మ

క్షయము ప్రభవకరస్థము. కర్మక్షయమునకునాశ జీవుడు శరీరమునందు గలజ్యోతిశండుతో నామలము. బ్రధానమయిన సుషుమ్న నాడిగ్లానూన జేహమునందీ వెలుగుతు ఉత్క్రాంతి యవలడును; అశ్చ సుషుమ్న నాడిలో బ్రవేశించుట యుత్క్రాంతియ నవలడును. జీవుడు సుషుమ్న నుండి బ్రహ్మరంధ్రములో బ్రవేశించి యుక్తమనది యస్మిలోకాదులనందీ సోవు మార్గ మర్పిరాదినూన్ద నువలడును; అస్మిప్రకార వస్త్రినవోశము. అర్పిరాదినూన్దమున బోయి జీవుడు కాశ్యపాంగము వనుభవింతుట భోగ వనలడును జీవుడు నానాకాలావసూపన జేస బంధములనుండి ముక్తమయి సుషుమ్నలో బ్రవేశించి శ్వాదగును; కర్మక్షయ మయిన గాని యట్లు బ్రవేశించుట సంభవించదు. కర్మక్షయము భక్తివలనను విష్ణువనాకముగలనను గలుగును భక్తి యవగా నీశ్వరునియందు సామూర్థవిశ్వాస ముంచి పరమనిధేయుడయి సర్వనిషయములలో నీశ్వరప్రీతికరముగా నడుచుకొనుట. భక్తి కలుగఁగానే యీశ్వరప్రసాదమును గలుగును గాన పుగుఱుడు మొట్టమొదట భక్తుడగుటకు నవదోషములను హరింపవలయును. జీవేశ్వరులకు భేదము లేదనుట, దేవుడు నిర్గుణుడనుట, దేవుడు దోషసహితుడనుట, దేవునితో సమాన లిశ్వరులు కల రనుట, దేవునికంటె సధికులు కలరనుట, దేవుడు శన యనతారములకంటె వేఱనుట, అనతారపుగుఱులు దేవాశక్తలవాగు గాక సరసాక్రమలనుట, భాగవతావచారము చేయుట, దేవుని ప్రాభవమును నిరాకరించుట—ఇవి నవదోషములు. ఈనవదోషములను స్మరించి గుణములను భజించుటకు అంకనమును, నామకరణమును, భజనమును సాధనములు.

అంకన మనఁగా నారాయణుని యాయుధములను దేహము మీఁద ముద్రించుకొనుట. అది రెండు విధములు. మొదటిది విష్ణుని పంచాయుధము లయిన శంఖచక్రాదులను స్నానము చేయునపు డెల్లను గోపీచందన మను మట్టిలోను జలములోను ముంచి లలాటము తొమ్ము భుజములు మొదలయిన వానిమీఁద ప్రతిదినమును ముద్రలు వేసి కొనుట. రెండవది యాచార్యపురుషుడు వచ్చినపుడు భుజముల మీఁద తప్తముద్రాంకణము చేయుచుకొనుట యనఁగా లోహ మతోఁ జేయఁబడిన విష్ణు శంఖచక్రముల నెట్లుగా కాల్పించి వానితో రెండు భుజములమీఁదను ముద్రలు వేయుచుకొనుట నామకరణ మనఁగా కొడుకులు మొదలయినవానికి విష్ణుని పేరులు పెట్టుట. భజన యనఁగా భగవంతుని సంపూర్ణభక్తితో పూజించుట. పత్యము, హితము, ప్రియము, స్వాధ్యాయము, దానము, పరిత్రాణము, పరిరక్షణము, దయ, స్పృహ, శ్రద్ధ—ఈవదియు భజన కంఠములు. వీని నన్నిటిని త్రికరణశుద్ధిగాఁ జెల్లించిన పక్షమున, జీవుఁ డన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయానందమయకోశములను విడుచుటకు శక్తుఁ డగును. ఈపంచకోశములలో మొదటిది స్థూలశరీరము తోను తక్కినవి సూక్ష్మ (లింగ) శరీరముతోను కారణశరీరముతోను సంబంధించినవి. ఆత్మ యొకదాని తరువాత నొకటిగా నీపంచకోశములను విడిచి మోక్షమును బొందును. ఏదో ఒకవిధ మయిన దేహము లేక జీవుఁడు భోగము ననుభవింపనేరఁడు గనుక, ఈదేహముల నన్నిటిని విడిచినతరువాత చిన్నాత్ర దేహమును బొంది యీశ్వరునిలో శాశ్వతానందము ననుభవించును. జీవు లందఱును ఏకరీతిముక్తిని బొందరు. సాయాప్యము, సాలోక్యము, సాన్నిధ్యము, సాయుజ్యము, అనెను చతుర్విధ ముక్తులలో వారువారు తమతమ కర్మానుసార

ముగా సర్వ మైనముక్తిని బొందుదురు. దీనిలో నొకదానికంటె నొకటి యుత్తరోత్తరము శ్రేష్ఠతరములు. సాయుజ్యమనగా జీవుఁ డీశ్వరునిలోఁ గలిసి స్వరూపనాశనము నొందుట గాక స్వస్వరూప జ్ఞానముతో నీశ్వరునిలోఁ గలిసియుండి జననమరణాదిరహితఁ డయి శాశ్వతానందము ననుభవింపుచుండుట.

ఉత్తమ స్త్రీ చరిత్రములు

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

ఎస్.ఎల్.ఎస్.]

[మొదటి 1-0-0

వి ష య సూ చి క

	పుట.
1. ఉత్తమమాత 	3
2. గ్రేస్ డాల్లింగ్‌కన్య 	19
3. బుస్ ఆఫ్ ఆర్కు 	32
4. ఎలిజెబెత్ ఫ్రై దొరసాని 	59
5. రీడి కేస్ గ్రే 	80
6. మేరీ కార్పెంటరు 	110

రాజమహేంద్రవరమున
సరస్వతీ పబ్లికేషన్‌లను ముద్రింపబడినది

ఉత్తమ స్త్రీ చరిత్రములు

ఉత్తమ స్త్రీ చరిత్రములు

"WOMAN AS MOTHER."

ఉత్తమమాత.

ఓ సోదరిమణులారా! నేటి సాయంకాలము "ఉత్తమమాత" ను గూర్చి కొంచెము చెప్పిబోవుచున్నాను. "ఉత్తమమాత" యన్న పదమే మీలో గొందఱిచెవులకు వింతిగా వినబడవచ్చును. చిడ్డల తిల్లులయిన యిల్లాండ్రకు "మేము ఉత్తమమాతలము కామా? ఈవిషయమున మేము ప్రోత్సాహ నేర్చుకొనవలసివచ్చెను" అనియుఁ గొందఱకు తోచవచ్చును. అయినను తెలిసినవానికి సహితము ధర్మమును పలుమాటల స్మరణకుఁ దచ్చుట యావశ్యకమే. కాబట్టి నాయం దాదరముంచి యాచిన్నయుపన్యాసమును సావధానముగా వినుఁడు.

"మాత" యన్నది రెండక్షరములు గలదన్నపదమే యయినను జానియం దెంతో యర్థ వివిధి యున్నది. అది స్త్రీవాచకము లయిన పదము లన్నిటిలోను మిక్కిలి గౌరవం బు మయినది. మాతృదశకంటె మఱి యేదశలోను స్త్రీకృప గణ్య కలుగదు. "అమ్మ" యను మాట సమస్తభాషలలోను మిక్కిలి శ్రావ్యతర మయినది; అంత కంటె మధుర మైన పదము వేరొకటి లేదు. అదియే శిశువు మొట్ట మొదట నేర్చుకొనునది; మరణమువఱకును మఱివకుండునది. తల్లి యన్న చిన్న పేరున కర్హురాలు కాగానే యావఱ కెన్నఁడును నెఱుంగరాని సుగుణసంపద స్త్రీయందుఁ గానవచ్చును. తల్లియయిన తరువాత స్త్రీయొక్క ప్రేమ మఱింత యధికమును, పరిశుద్ధమును, ఫలవరిమేక్ష

మును అగును. పయికిఁ గానరాక లోపల నడచి యున్న యామె స్వాభావికసద్గుణము లన్నియు నప్పుడు వికాసము నొందును. నాఁడు మొదలుకొని స్త్రీజనస్వాభావిక మయిన యామెయబలత సుబలతగా మాటును; ఆమె భీరుత్వము శూరత్వ మగును. నిర్మలప్రేమము, నిరంతరసహనము, నిరుపమానదృఢచిత్తత, బుద్ధివిశేషము, అప్పుడు ముందుకు వచ్చును. ఆమె మాతృవాత్సల్యము బయలుపలుపని గుణ విశేష మేది యుండును! తల్లి శిశువునిమిత్త మెంత శ్రమము పడును! ఎన్నికష్టములు సహించును! ఎట్టి దుష్కరకార్యములకు సాహసించును! శిశువున కిండుక రోగము వచ్చెనా తననుఖమును పాటింపక రాత్రి యనక వగలనక దినములకొలది ప్రతినిమిషమును వినుగు లేక మంచమువద్ద గనుపెట్టుకొని యుండి యెంత శ్రద్ధతో శిశువును గాపాడును! తల్లి తనబిడ్డప్రాణమును గాపాడుట కయి తనప్రాణము నిచ్చుటకై నను వెనుకదీయదుగదా! శిశువువిషయ మయి యందఱును ఆశ వదలుకొన్నప్పుడును, ఆమె కాళపోదు; ఎవ్వరికిని భయము తోచనప్పుడు, ఆమెకు భయము తోచును. ఆహా! మాతృవాత్సల్య మెంతటి మహిమ గలది!

మంచి దయనీయమున కుంటుంబమునందు తల్లియొక్క ప్రాబల్య మెంత యైనను మేలు చేయును. గృహమునకు శోభను, పరిశుద్ధతను, యశస్సును, శాంతిని లేచ్చునది తల్లి; గృహములోని యొకమత్యము నకును సంతోషమునకును మూల మగునది తల్లి. లోకములో మహా నీయులైన మహాపురుషులయొక్క గొప్పతన మంతయు తల్లిమూల ముననే వచ్చుచున్నదని విద్వాంసు లభిప్రాయపడి యున్నారు. బిడ్డల యందలి ప్రేమకును, బంధువులయందలి ప్రీతికిని, బీదలవిషయ మయిన దానగుణమునకును, ఇటువంటివే యునేకము లయిన అంతరస్థగుణము

లకును, ఆదికాలమానుండియు ముందేకపుస్త్రీలు మువసిద్ధుగాం ద్రయ
యన్నారు. నాకంటె పన్నుతరు లయినవారు పలువురు వర్ణించి
యండిన దానికంటె నే నిప్పు డానుగుణముల నెక్కువగా వర్ణింపఁ
జాలను. కేవల గుణవృద్ధము చేసి పొగడుటయు ఇచ్చట నాపని
కాదు. పలుమాట పొగడుచుండుటవలన గర్భము కలుగుట మనుష్యు
లకు సర్వభావము. గర్భమువలన నభివృద్ధికి భంగము కలుగును.
కాబట్టి నేనిక్కడ మనస్త్రీలలోఁ గల లోపములను సహితము గొన్ని
టిని దెలిపి, వానిని దిద్దుకొని బాగుపడుటకుఁ దగిన మార్గములను
నాబుద్ధికి తోచినంతవఱకు గొన్నిటిని జూపఁ బ్రయత్నించెదను. నేను
జెప్పినదానిలో గుణానాశ మున్నచో గ్రహింపఁడు. తమ లోపములను
దాము తెలిసికొనుటయే వివేకం లక్షణము. తాము తెలిసికొన్న లోప
ములను దిద్దుకొనుటయే శుభ యభివృద్ధికిని లోకముయొక్క మేలున
కును హేతు వగును. ఇప్పుడు మనదేశములో పాధారణముగా
స్త్రీలలోఁ గల విద్యాభావమువలనఁ బయిని జేర్కొనిన మగుణముల
వలన సహితము గొన్ని యనర్థములు పుట్టుచున్నవి. బిడ్డలయందలి
యతి ప్రేమచేత తిన్నఁగా నాజ్ఞ పెట్టకపోవుటవలన బాలు రనేకులు
చెడుచున్నారు; బంధువులయందలి యతి ప్రేమచేత చుట్టములను
జేర్చుటవలన ననేకులు పాటుపడక సోమరు లగుచున్నారు; బీదల విష
యమునఁ గల యతిదానగుణముచేత పాత్రాపాత్ర విచారము మాని
దానము లొనర్చుటవలన పలువురు దృఢకాయులు బిచ్చగాం ద్రగు
చున్నారు. ఇటువంటి యనర్థము లనేకములకు మనకాంతలలోఁ గల
విద్యాశూన్యతనే బుద్ధిమంతులు ప్రధానకారణముగాఁ జెప్పు
చున్నారు. విద్యావివేకవతి యైసపన్నాతవలన బహుశుభములు గలుగు
నట్లే విద్యాగంధము లేని మూఢమాతవలన బహుమరవస్థలు పుంభ

విందును. తల్లియేకిదా గృహమునకు రాణి. అట్టితల్లియే విద్యావిహీనురా లయినపక్షమున గృహపరిపాలనమున కెట్లు సమర్థుగా లగును? తనకు జ్ఞానము: చాలని యిల్లాలు తనబిడ్డల నెట్లు జ్ఞానాధికులను జేయు: జూలను? బిడ్డలను మంచిస్థితికిఁ దెచ్చుటయే తల్లియొక్క ప్రధాన ధర్మము.

బిడ్డలను దృఢగాత్రులనుగాఁ జేయుట, సద్గర్తము గలవారి నిగాఁ జేయుట, జ్ఞానవంతులనుగాఁ జేయుట, శుచురూపును నెట్లుగను ముఖ్యోర్తవ్యము లనిచెప్పవచ్చును. బిడ్డలను దృఢగాత్రులగా నుండుట కయి వారిజ్ఞానమునకు శారణభూతు లయిన జననీజనకులు మొట్ట మొదట దృఢశరీరు లయి యుండవలెను. అతిభార్య వివాహము లత్యంత వ్రబలముగా నున్న యాదేశములో నట్టి భార్య మితట తటస్థింపనేరదు అయినను నెట్లు లిశరవిధములచేత తమసంతతిని సాధ్యమైనంత బలవదముగాఁ జేయవచ్చును. వాసగృహమును శుచిగా నుంచుట, శుద్ధవాయుప్రసారము గలుగునట్లు చేయుట, స్నానపానములకు నిర్మలజలము నుపయోగించుట, ఆరోగ్యోక్త మయిన యగ్నాహారమును పెట్టుట, పశుశుభ్రమయిన వస్త్రములను గట్టనిచ్చుట, దేహపరిశ్రమము తగినంత కలిగించుట, మొదలయిన విచయములలో తగినంతశ్రద్ధ చేసినపక్షమున శిశువుని దృఢదేహుని గుటకు సందేహము లేదు. ఆర్యదేశములకంటె మనదేశములో శిశువు లెక్కువగా పురుటి దినములలోనే మరణము నొందుచున్నారు. అట్లకాలమృత్యువువాత, బడక బ్రదికినవారును తఱచుగా దృఢగాత్రులు గాక వ్యాధిపీడితు లయి దుష్పలశరీరులగుచున్నారు. దీనికి ముఖ్యకారణము పురుటిండ్లలో మంచిపాఠ్యమును చొరవీయకుండుటయే. ఇటువంటి పెద్దపట్టణములలోఁ గొంతవఱకు మంచిస్థితిలోనున్నను సామాన్యముగా నితరస్థలములలో

నూరికాగృహములు మిక్కిలి యిటుకైన చిన్న గదులుగా నుండును; వానిలో ధారాళముగా గాలించుటకు చాలినన్ని గదులు లేవు; ఇన్న తలుపులనైనను తెరిచి యంచో ముసలమ్మలు మూసి వేయుదురు; చూడ వచ్చిన యమ్మలక్కలా పీడికదిలో గుంపుగుంపులుగా మూగియున్న గాలిననహింము చెఱుపుదురు; ఆపయిచి కంపట్లు పెట్టుదురు. ఇట్లు శుద్ధవాయువునకు గర్భశశ్రువు నిన్ని యొక్క చోటఁ గూడినప్పు డాప్రమాదికాగృహములలోని పాతాళశిశువులు బ్రతికి బయలుబడుట వింతగాని నుజియొకచిధ మగుట వింతగాదు. దుర్గంధయుక్తమయిన యాగదిలో శిశువు గడించుట సంధవింఁచా, నిజమయిన కారణమును కనుగొన లేక నొనరించాఁడ యట్లు దనియు, ఆయువులేదనియు, పూర్వజన్మపాపఫల మనియు ఎన్నెన్ను నెత్తికొట్టిన దనియు, కల్పితకారణములను జెప్పికోని ముప్పుమాధానము చేసికొందురు. దుర్గంధముచేత గదులలో పుట్టెడు కేడపుగులను ఎన్నెమ్మలని చెప్పుదురు. తల్లులు విద్యావతులయినఁగాని యీయర్థ మెట్లు తొలఁగును? విద్యకేరనినాగు మంచితల్లులైట్టుదురు? మంచితల్లులు లేక దేశ మెట్టిభిన్నస్థి చెందును? దేశభిన్నస్థి కేమి కాలమునని యొకరు ప్రశ్న వేయఁగా, మంచితల్లులు కావలెనని పూర్వము నెవరియో చూపవర్తి యుత్తరము చెప్పఁబడ! విద్యావతులు గాని మూఢ మాతలు తన బిడ్డలకు విలువఁబట్టెను దొడుగఁ జూశును గాని విమల వస్త్రములను తొడుగఁజూడదు; బయలు దోగిన పముని పిట్టలు పాటునని గదులలో మూసిపెట్టఁజూతునుగాని బిడ్డలను మంచిగాలిలోఁ ద్రిప్పఁజూడదు; ఆటఁ నెలనన్న ప్రాశనముచేయింపఁజూతునుగాని పాఠప్రాగింపఁజూడదు. శిశువులకు రెండుసంవత్సరములు చాటుఁటకును ద్రవపదార్థము లటుగునుగాని అన్నము మొదలయిన ఘనపదార్థములు జీర్ణ

మూలు కావు. అటవనలనే యన్నప్రాశనము చేసి వప్పు మాడ్చలు బల వంశముగా బ్రుంగించుటయే కాక తల్లి భోజనము చేయునప్పుడు తల్లి యొద్దను తండ్రి భోజనము చేయుచున్నప్పుడు తండ్రియొద్దను తాము తిను నదియెల్ల బ్రుంగి జెట్టుచు వచ్చినచో తిన్నది యటగించుకొలేని శిశువు లెట్లు దుష్టులులు కాకండ నేర్తురు? ఇట్లు శిశువులు దుష్టులు లగుచున్నను విచారము నొందక విద్యావిహీన లై మానినులు తమకువలెనే శను బిడ్డలకును దేహములనుండ నాభరణముల నుంచఁ జూతురు. దేహమున కాగోగ్ధున యమూల్యాలంకారము గాని లోహపుతోడవు లలంకారములు గావు. మూఢురాంధ్రు మాత్రమే తన వగలను జూచుకొని విశ్వము నుటచి గర్వపడుదురు. ఈవిష యమున మిఁకొక్కచిన్నకథ చెప్పెదను. ఇటలీదేశమునందు “కార్మీ రియా” అను పేరు గల యొక యుత్తమసూత్ర యుండెను. ఆమెను జూచుట కన్ని యొక ప్రభువుభార్య యొకఁగా డామె యింటికిఁ బోయి శన నగులను జూచుకొని సంతోషించుచు గర్వముతో “ఏవీ! నీవగలు నాకు చూపుము” అని యడిగెను. “ఒకసమయము తాభుము. చూపె దను” అని పనికి, ఒకేమండి గాఁగాక నృధమేంకరగాత్రు లయిన తన యిగువురు బిడ్డలను గొనవల్సి చూపెయిగురు నిలిపి “ఇవిగో! నా యమూల్యాలంకారములు చూపెయి.” అని చూపెను. ఆప్రభు భార్య తన యవివేకమునకు సిగ్గుపడి యింటికిఁ బోయెను. ఈ దేశము నందలి నుండరీమతల్లు లయిన తల్లులెల్ల తా మిటువంటి యమూల్య భరణములను గోకమునకుఁ జూపఁ బ్రయత్నింతురుగాక!

ఈవటకును బిడ్డల నారోగ్యవంతులనుగాఁ జేయవలసిన ప్రథమ ధర్మములను గూర్చి కొంత చెప్పితిని. ఇంక వారిని సద్వర్తనము గల వారినిగాఁ జేయవలసిన రెండవ మూతృధర్మమును గూర్చి కొంత

ముచ్చటించెదను. నగుననుట్టి దీనిని రెండవ ధర్మమునుగాఁ జెప్పి నను గుణగౌరవమునుజట్టి యిదియే భయపగ్గ మని చెప్పవచ్చును. తల్లులు నడచినట్లు పిల్లలు నడుతురు. తల్లినిజూచి పిల్లను గైకొనివలె నన్నసామెత మీరందఱును విన్నదేకదా! కాబట్టి పిల్లలను నన్వర్త నము గలవానిగాఁ జేయుటకు ముందుగా క్షణము తాము పద్వర్త నము కలవారు కావలెను. తల్లి శాంతస్వభావయు, మృదు భాషిణియు, నశ్వవ్రతము, అయినయెడల బిడ్డలు నెట్లే యగుదురు. అట్లుగాక యామె కోపశీల గా, పగుపభాషిణియు అనశ్వవాదినియు, అయినచో బిడ్డలు సహిత ముట్టివాడే కాగుదురు. తల్లియొక్క దినవర్త నమే బిడ్డకు దినవారముగా నుండును. ఉపాధ్యాయులు నూరుగురి కంటెను నొక్కవన్నాకి ముక్కవ విలువ చేయును. తల్లి యజ్ఞానము వలనను దుర్వర్తము. లనను పాడుగున వున్నది నేవు గుణధ్యాయు లయినను బాగుపఱునజాలరు. తల్లి దురాగ్రహము కలది యయిన బిడ్డలు కోపిష్టు లగుదురు; తల్లి దుర్భాషణుకానునది యైన బిడ్డలు తిట్లు బోసు లగుదురు; తల్లి కిల్లులమారి యయిన బిడ్డలు కిల్లుకు లగుదురు; ఇవి యవి యని వేఱుగా జెప్పనేల! తల్లులయందు దేయే మహాక్షణము లుండునో బిడ్డల కాయాయవలక్షణములు పట్టుపడును కాబట్టి బిడ్డల మేలుగోరు మాత లందఱును స్వంతర్దనవిషయమున మిగుల జాగ రూఁ రాం ద్రయి యుండవలెను.

జనని తన శిశువునకు నేర్పవలసిన మొదటి సుగుణము విధే యత. విధేయతలేనిచో నితరసుగుణములు పట్టుపడవు. శిశువులు ప్రతి విషయములోను తల్లి యాజ్ఞకు పరమవిధేయు లయి నడుచుకొను నట్లు చేయవలెను. తమ మనసు నచ్చునట్లు చేయఁగూడ గనియు, కా మెప్పుడును తల్లిదండ్రులకు లోబడి వారు చెప్పినట్లు చేయవలయు.

ననియు, బిడ్డలు గ్రహించినట్లు చేయవలెను. ఆలోచన లేని బిడ్డ లోక
 వృథు తిట్ల చెప్పింట్లు చేయక తమ యిచ్చవచ్చినట్లు చేయజూతురు.
 అట్టి సమయములయందు పిల్లలపరితము గెలుపనియ్యక, ఆవశ్యక
 మయినచో దండించునను జనని తన యాజ్ఞాప్రకారముగా వారు
 నడుచునట్లు జేయవలెను. ఒకసారి వారిమాట సాగనిచ్చిన శత్రుమున
 పిల్లలు తిల్లులమాట వినక తరుగఁబాటు చేయుచుందురు. తమమాట
 సాగదని పిల్ల లొకసారి దృఢముగా తెలిసికొన్నయెడల తరువాతి వా
 రెన్నడును తిల్లిదండ్రుల యాజ్ఞను మీఱక విధేయులయి వర్తింతురు.
 కొందఱు తల్లులు బిడ్డలు తమమాట విన రని చెప్పుదురు. అట్లయి
 నచో నది స్వయంకృతాపరాధమే కాని వేఱు కాదు. తిల్లి శిశువుల
 కొకయాజ్ఞ యిచ్చు నప్పుడు వారది చేయఁ దగినదియు, చేయక
 నిరాకరించినప్పుడు తాను వారచేత చేయింప నిశ్చయముగా తలచు
 కొన్నదియు, అయిన యాజ్ఞనే యియ్యవలయును. వారది చేయనిచో
 నుపేక్షించి యూరికుండఁ దలఁచుకొన్నయాజ్ఞ నెప్పుడు నియ్యఁగూడదు.
 ఒకసారి చేయఁగూడ దన్న పని వారప్పుడు మానివేసి మఱియొక
 సారి చేసినను తిల్లి యుపేక్షించి యూరికుండఁ గూడదు. అట్లూరి
 కుండుటకంటె సవిధేయతను నేర్పుటకు బలవత్తర మయిన మార్గము
 లేదు. ఇట్టి యుపేక్షామూలమున నెలవాటు పడినకార్యమును మాన్పు
 టకు తరువాతి ఒకమాలుకొనుట గాని బెదరించుటగాని పనిచేయుదు.
 ఇచ్చినయాజ్ఞను బిడ్డలు పెంటనే చేయునట్లు చేయవలెను. ఎందుచేత
 చేయవలెనని వారి నడుగనియ్యఁ గూడదు; ఆయాజ్ఞను చెల్లించు
 టకువారిని భయపెట్టుటగాని లంచమిచ్చుటగాని కూడదు; వారు
 తన్నలత్యము చేయునట్లు చేయవలెనుగాని, చేయక పోయినచో
 నాయనలోఁ జెప్పిపట్టించెద ననఁగూడదు. బిడ్డలు తిల్లిదండ్రుల

శిష్టగతును సమానముగానే విధేయులు కావలెను. ఈవిధేయతను తల్లి శైశవమునుండియు నేర్పవలెనుగాని, తరువాత నేర్పుట సాధ్యము కాదు. బిడ్డలకు విధేయత నభ్యాసము చేయించినచో సమస్తసుగుణములను సులభముగా నేర్పవచ్చును.

ఉత్తమురా లయిననూత తా ననత్యము నెప్పుడును పలుక కుండవలెను. బోకములో ననత్యమును మించిన పాపకార్యము వేటొంటి లేదు. తల్లి యెప్పుడును బిడ్డలను సత్యము పలుకునట్లు ప్రోత్సహింపఁజూపవలెను. అమెరికాఖండములోని “యూనైటెడ్డుస్టేట్సు” నకు మహావికారముచేసి మహాన్నతస్థితిని బొందినజార్జి వాషింగ్టన్ ననునాతఁడు పసివాఁడుగా నున్నప్పు డతని కొకరు పోట కత్తిని బహునూనము చేర్చి. ఆబాలుఁడు కత్తివొరగిన దన్నసంతోషముచేత తోటచొచ్చి చెట్లకొమ్మలను నఱకుచు, తనతండ్రి ప్రాణ పదముగా పెంచుకొనుచుండిన యొకపూలమొక్కను మొదలంట నఱకివేసెను. తండ్రి మఱువాఁడు వాడుకచొప్పున తోటకుఁ బోయి చూచునప్పటికి తనప్రియ మైఁచెట్టు ఖండింపఁబడి చచ్చి పడి యుండెను. అది చూచి యాతఁడు ఖిన్నుడయి యావని తన తోటవాండ్రవ్వరో చేసియుండు రని వారిమీఁద కోపపడుచుండెను. అసమయమునందు కత్తి చేతఁ బట్టుకొని యాబాలుఁడక్కడకు వచ్చెను “ఈచెట్టెవ్వరు నఱకినారో యెఱుఁగుదువా?” అని యతఁడు కుమారుని నడిగెను. ఆబాలుఁడు మౌన మూరకుండి తండ్రికోపమును జూచియు భయపడక “నానోటినుండి యనత్యము రాదు. నేనే నఱకి తిని.” అని నిశ్శంకముగా వలిగెను. అప్పుడు తండ్రి వెంటనే కోపమును శాంత పఱచుకొని “వెండిపూవులను బంగారుపండ్లును గల చేయిచెట్లకంటెను సత్యమొక్కట విలువగలది” అని పలుకుచుఁ

బోయి కమాగుని కొనిలించుకొనినను. అబాలుని తల్లియు నుగుణ సంపదయందు శుద్ధికి తీరపోవునది కాదు. శుద్ధి బాల్యముననే లోకాంతరగతులను కాగా తల్లియొక్క శిక్షలననే యాబాలుడు మహనీయుడయి మహోన్నతదశనుబొందెనని చరిత్రకారులు వ్రాసి యున్నారు. ఇట్టితల్లిదండ్రులనేగులు కలిగినప్పుడుగా దేశ మున్నత స్థితికి వచ్చును! బాలుడు తాను జేసిన తప్పిదము నొప్పుకొని పరితాపపడినచో దండింపక క్షమించి సత్యమును ప్రోత్సహపఱుపవలెను. విద్యావిహీనురాం ద్రయుని యవివేకింపులు కొందఱు తాము కల్లలాడి బిడ్డలకు కల్లు నేర్పుదురు. బిడ్డలు తప్పు చేసినప్పుడు కప్పిపుచ్చు బాచుట, వారి తప్పులను మఱుగుపఱుప బాచుట, నేరము చేయ నట్టితండ్రితో జెప్పఁడని బోధించుట, వారిచే నొక కార్యమును జేయించుట కయి యసత్యములు పలుకుట, ఇవి బిడ్డలకు బాంకులు నేర్పెడుచూర్లములు. ఇటువంటి పనికి మూలినప్రేమవలనను, బుజ్జింపులవలనను, బిడ్డలు పాపగుదురు. ఇట్టి తల్లి బిడ్డలకు శత్రువుగాని ప్రేమ చూపునది కాదు. తప్పు చేసినప్పుడు దండించుటయే బిడ్డలయెడల బాపవలసిన సిజ మయినప్రేమము; అదియే వారికి శ్రేయస్కరము. మందు మ్రింగించుటకయి చేదు మందు తీయమందని బాంకి యొకసారి వందింపఁగలిగినను, బిడ్డఁడు తోడనే సత్యమును తెలిసికొని తల్లిచూటయెడ గౌరవము చెడినవాడయి నిజముచెప్పినను నమ్మకుండును. శిశు వోకయద్దమును ముట్టబోయినప్పుడు వలదని యాజ్ఞాపింపక ముట్టుకొన్నచో బూచి కఱచునని వందించి మాన్పించినచో వంచనమును శీఘ్రముగానే తెలిసికొని తల్లియెడల గౌరవము లేనివాఁడును అవిధేయుఁడును అగును. కాబట్టి చురుకత్తము లాడియ, వందించెయ, శిశువులచేత నని చేయించుటకు

తల్లు లెప్పుడును బ్రయత్నింపఁగాను. లంచములు చని మావీయి
చెప్పినవనిని చేయునట్లు బిడ్డ నొడఁబఱువరాదు. ఒకపని చేయుట
కయి యొకసారి కంటో భిక్షమో యిచ్చినయెడల దుచిమరగినవా
రయి యేపని చేయవలసి వచ్చినను లంచ మడుగుచు. ఇయ్యనిచో
చేయక నిరాకరించి యేప్పును, అవిధేయత కలవాటు వడుగురు.

కొందఱు మూఢవనితలు శనుబిడ్డలు తప్పుచేసినప్పుడు ముద్దుచే
దండింపక నవ్వుచు నూగకుండురు? కొందఱు అక్రిష్టమేత బిడ్డలను
యభివృద్ధుగా నడవనిచ్చి వానితప్పింపఁజేసి గ్రహింపఁజాలరు;
కొందఱు గ్రహించినను, అవి చిన్నశుభచేష్టలని వలుకును నుచే
క్షించి తప్పు చేసినవానినే నిందింపకు. ఇట్టివా కందఱును దమయ్యపేక్ష
వలన బిడ్డలు చెడిపోయి పెళ్లవారయి దుష్టులయినప్పు డాఫలము
వనుభవించును ననుభావముడవలసినవా గగురుగు ఆశేకులు తమ
బిడ్డలు చక్కనివా కయినప్పుడును, దుష్టులు లయినప్పుడును, వలు
వును వట్టి చచ్చినప్పుడును, ఏకపుత్రుఁ డయినప్పుడును, గారాబము
చేత నిట్టి యుపేక్ష చేయదును. కొందఱు జిట్టివి స్వల్పాంశము లను
కొన్నను, వానివలన గొంగు చెడుగు మాత్రము స్వల్పము కాదు. ఇట్టి
స్వల్పాంశమాలే యభావము లయి కాలక్రమమున పెరిగి దుర్బుద్ధికి
దింపును. కాఁబట్టి స్వల్పాంశములలో సహితము జాగరూకత వహించి
తప్పెంత చిన్నదియైనను ప్రారంభములోనే మాన్పుఁ బ్రయత్నింప
వలెను.

తప్పెప్పుడు చేసినను, ఎంత చిన్నతప్పుయినను, తగినశిక్ష
చేయవలెను. చేసినశిక్ష కఠిన మయినదిగా నుండక యపరాధనివార
ణమునకుఁ జాలినంత యల్పమయినదిగా నుండవలెను. ఒకసారి బిడ్డ
వంక కోపదృష్టితో, చూచుటయే చాలి యుండును; ఒకప్పు డొక

చిన్న మాటయే చాలి యుండును; ఒకచూపు కొంచెము నుగదలింపు
 చాలి యుండును; ఒకసమయమున నొకశిల్పి చాచియుండును;
 వీనిలో వేనివలనను బ్రయోజనములేక శిశువు చేసిన నేరమునే మరల
 జేసినప్పుడుమాత్రమే యొకదెబ్బ కాపలసియుండును. చేసిన నేరము
 బుద్ధివూగ్గుము గాక ప్రమాదజనిత మయినపక్షమున దండింపనే
 కూడదు. బిడ్డలస్వభావమునుబట్టికూడ నండనము జేయవేయనిధముగా
 నుండవలెను. సాధుస్వభావము గలవానికి నుంచిమాటలే చాలును;
 దుష్టస్వభావము గలవానికి కొంచెము కఠినముగా ప్రవర్తింపవలసి
 యుండును. నేరముల స్వభావమునుబట్టియు దండనము మాటుచుండ
 వలెను. బంతితో సోదరుని గొప్పినయెడల బంతిని లాగుకొనుటయే
 శిక్ష; అజాగ్రత్తవలన నొకవస్తువును పోగొట్టుకొన్నయెడల, మరల
 దానిని కొని యియ్యకుండుటయే శిక్ష; ఇంకొకరినస్తువును పాడు
 చేసినయెడల, వానివస్తువు నొగున కిప్పించుటయే శిక్ష; పిల్ల
 లొండోరులతో కలహ మాడినయెడల, మరల గలసి యాడుకోకుండ
 దూరముగా తొలగించుటయే శిక్ష. అతికూరణవలనన, అతిపేనుము
 వలనను కూడ బిడ్డలు చెడుదురు గాన దండించుటలోను దయ
 చూపుటలోను హద్దు మీఱకుండవలెను. బిడ్డలను పలుమాటు
 దూషించుచుండను గూడదు; భూషించుచుండను గూడదు; ప్రతి
 స్వల్పవిషయమునకును తిట్టుచున్నను మెచ్చుకొను చున్నను వానివిలువ
 తగ్గిపోవును. అట్లని బిడ్డ లెంతటి శ్లాఘాపాత్ర మయినపని చేసినను
 మెచ్చుకొనగూడదని నాయభిప్రాయము కాదు. బిడ్డతేడియైనను
 మెచ్చు దగినవిశేషకార్యమును జేసినప్పుడుమాత్రమే విశేషాదరమును
 జూపి శ్లాఘింపవలెను. అటువంటిసమయములలో జనని యొక్కసారి
 కాగిలింపుకొన్నను ముద్దు పెట్టుకొన్నను సత్కార్యచరణముం దవి

బిడ్డల శిక్షతో యత్సహకరముగాను సంతోషదాయకముగాను ఉండును. ఒకనుప్రసిద్ధుఁ డయినచిత్రకారుఁడు తనతల్లిచుట్టే తన్నంత వానిఁగాఁ జేసినని వ్రాసి యున్నాఁడు. చదువు మొదలయినవాని యందు విశేషపరిశ్రమమును చాతుర్యమును జూపినపక్షమున బిడ్డలకు బొమ్మలు పుస్తకములు మొదలయినవి బహుమానము చేయుట మంచిదిగాని మధురాహారములు, ఫలములు, రొక్కము, ఇచ్చట యంత మంచిది కాదు. లడ్డువలు మొదలయినవి తఱచుగా నిచ్చుచు వచ్చినచో బిడ్డలు తిండిపోతు లగుటయేకాక యారోగ్యహినులుసహిత మగుదురు.

ఎవ్వరియందును బక్షపాతము చూపక యందఱిని నమానముగాఁ జూచుచు తల్లి బిడ్డలకు న్యాయవర్తము నేర్పవలెను. తమ వస్తువు లితరులు తీసికొన్నప్పుడు తమ శింతదుఃఖము కలుగునో యట్లే యితరులవస్తువులు తాము తీసికొన్నప్పుడు వారికిని సంతదుఃఖము కలుగునని బోధించి బిడ్డ లితరులవస్తువుల కాసింపకుండునట్లు చేయవలయును. బిడ్డ లొండొరులపై దయచూపునట్లును, స్వప్రయోజన పరత్వమును విడుచునట్లును జేసి వైశవమునందే పరోపకారబుద్ధిని బుట్టించవలెను.

మూఢశ్రీలలోఁ గలదుర్గుణ మొక్కటి యాసందర్భమునఁ జెప్పవలసి యున్నది. కొందఱు వేడుకకొఱకు బిడ్డలకు తిట్లు నేర్పి వారితో నితరులను దిట్టించి యానందించురు. ఇది యెంతయు దూర్వ మయిన పని. బిడ్డలకు అమ్మను తిట్లు, నాయనను కొట్టు, అని ఒడ్డులు నేర్పు తండ్రియు తల్లియు తాము పపించిన యాపవిత్ర నామముల కగౌరవము లేచ్చువారని వేఱఁ జెప్పవలయునా! యోగ్య

లయిన తల్లిదండ్రు లెప్పుడును మోటుమాట తమనోట వెడలనియ్య రాదు; నోటినుండి పరుషోక్తి వెడలినచో బిడ్డలను మందలించుచు పిండోరులను తిట్టుకొనకుండునట్లు చేయుచు, నా రాటలయందు సహితము మృదుత్వము తప్పినమాట లాడుకొనకుండునట్లు చేయవలెను.

తన బిడ్డలను జ్ఞానవంతులనుగాఁ జేయుట తల్లియొక్క మూడవ ధర్మము. తల్లి విద్యావతియైనఁ గాని బిడ్డలను విద్యావంతులనుగాఁ జేయఁజాలకురా. మంచితల్లి బిడ్డల కుగ్గుపాలనుండియు సమస్తవిష యములలోను జ్ఞానమును గలపూచుండును. బిడ్డల శ్రేయస్సు సోరిన తల్లి యాశ్చర్యభరితము పాపభీతియు మొనరినుండియు వానికిఁ గలిగించుచుండును. బిడ్డలను చనుబాలతోఁ గూడ భగవద్గుణానుభవమును త్రాగింపవలె నని యోచనానొకరు వ్రాసియున్నారు. బాలురకు విద్య కూడ దానము భేద పోయినను బాలికలకు విశేషవిద్య యక్కఱ లేదనువా రిప్పుడిది విద్యాధికలలోనే కొందఁ డందఁడగు గానఁబడు చున్నారు. విద్యాగంధము లేనివానికి బుద్ధి వాచీఁ జెప్పబడిన వానికెంతి చదువుకొన్నను చిన్నివాటివానిని బొత్తిగా పోనేరదు. పురుషులకు - నాకే శ్రీలకును విద్య స్వశుభప్రద మనుట నిర్దిష్ట దాంతము గనక శ్రీలకువిద్య యావశ్యకమని యిచ్చటఁ జెప్పింప వలసిన పనిలేదు. బాలురకువలెనే బాలికలకును విద్య సమానముగాఁ జెప్పింపవలెను. బాలునికి విద్య నేర్పుటవలన విద్యాసంపన్నఁ డొక్కఁడే కలుగుననియు, బాలికకు విద్యనేర్పుటవలన విద్యాసంపన్న మైన కుటుంబము కలుగు ననియు నొక బుద్ధిమంతుఁడు నుడివి యున్నాఁడు. ఒకవిధమునఁ జూడఁగా పురుషులవిద్యకంటె శ్రీల విద్యయే యెక్కువ యుపయోగకర మయినట్లు కనఁబడుచున్నది.

విద్యాభావములవలననే మనలోని స్త్రీ లిప్పుడు శిశువులను చక్కగా పెంచజాలకయు, సమయానుగుణముగా భర్తలను హితము చెప్ప నేరకయు, నద్విషయములయందు కాలము వృచ్చఁ జేరకాయు, జగడములతోను సరదోషకథలతోను ఎనికిమాలైన యువవాసముల తోను, నోములతోను, వ్రతములతోను, మూఢవిశ్వాసములతోను కాలము గడుపుచున్నారని తెలిసినవారు చెప్పవచ్చును. స్త్రీలు విద్యావతు లయినచో నిట్టిదోషములన్నియు తోలక దేశము బాగు పడునుటకు సందేహము లేదు.

గృహమునకు తల్లిదండ్రులు రాణియగుచు, అందులో నున్న సాధ్య మైనంత యధిక విద్యావిజ్ఞానమును నెరియుచు, నెఱుకే చెప్పి యున్నారు. అలాగే లోకములో నధిక విద్యవతులైన స్త్రీలు మూత్రమే యుత్తమమాత్ర లగుదురు. విద్యాగంధము తేమూఢుగా లెట్లు గృహమునకు రాణియగు కుటుంబమువలనము చేరుచుండును? శిశు వరిపాలనము ప్రజాపరిపాలనమునకింటి సులభమును పరికారము. తల్లి శిశువులయొక్క గుణశక్తిసాగుర్థ్యములను గ్రహించి, వాటిలో నేది ప్రబలమో యేది దుర్బలమో, వారి యాధిక్యము తోచినట్లు న్యూనత లేదో, వారి కేవిషయమున నాయము కావలెనో యేవిషయమున అసహాయకార్యవిర్వాహకశక్తిగలదో, తెలిసి తగినట్లు నడచి విద్యా వరికిగాక యితరులకు సాధ్యమగునా? సన్మాత సాధువృద్ధభావము కల దయ్యను దృఢచిత్తత కలదిగా నుండవలెను; వాగ్దాధుర్యమును మృదువర్తనమును దయార్ద్ర హృదయమును గల దయి బిడ్డలమనస్సులను దనవంక కాకర్షింప శక్తికలదిగా నుండవలెను; ధర్మమును సరిగా గ్రహించి యొర్పులో ననుసరించునదిగా నుండవలెను; తా

నెప్పుడు లోబడవలెనో యెప్పుడు ప్రతిఘటింప వలెనో, ఎప్పుడు పట్టు విడువవలెనో యెప్పుడు బిగింపవలెనో యెఱిగిన దయి తాను నేర్పుట లోను నేర్పుకొనుటలోను శ్రద్ధకల దయి యుండవలెను; త్వరపడక కార్యాంశమును చక్కగా నాలోచింపఁ గలదిగాను, సునిశ్చిత మయిన కార్యమును యుక్తసమయమున నేర్పుతో నడుపఁగలదిగాను, కోపము నడచుకొని నిశ్చలచిత్త కాగలదిగాను, ఉండవలెను; బిడ్డల యాటలలో తానును శ్రద్ధ చూపుచు, ఆటలలోనే వినోదకరముగా పాటను నేర్పుచు, పాటను వారికి హృదయాకర్షకముగాఁ జేయ వలెను; కసరక బిడ్డలు చెప్పినదానినెల్ల సత్యాదరముతో విని తగిన యాలోచన చెప్పుచు, వానిని మంచికిఁ బ్రోత్సహపఱుచుచు, పరోప కార బుద్ధికలవారిగునట్లు చేయవలెను; తన ముండట బిడ్డలు తమ మనస్సులను స్వేచ్ఛగా విప్పి చెప్పనట్లు దయతో వర్తించి వారి విశ్వాసమునకు పాత్రురాలు కావలెను; బిడ్డలు తనయందు పరిపూర్ణ విశ్వాస ముంచునట్లు నేర్పి, తాను వారివిశ్వాసమున కర్హురాలగు నట్లుగా వర్తించవలెను; సమస్తవిషయములలోను బిడ్డల గౌరవమును వలెనే వారియనురాగమును సమాకర్షించవలెను; అన్నిటికంటెను ముఖ్యముగా బిడ్డలయం దవ్యాజప్రేమను జూపుచుండవలెను. ప్రేమయే సమస్తమును పవిత్రముచేసి, సమస్త విషయములలోను విజయము కలిగించునది. తల్లియొక్క ప్రేమమే పిల్లలను సదా సుఖ వంతులనుగాఁ జేయునది.

GRACE DARLING.

గ్రేస్ డార్లింగు కన్య.

తీవ్రభంజనము క్రూరముగా వీచుచు తరంగములు తాళ ప్రమాణములుగా లేచుచు నల్లకల్లోలముగా నున్న సముద్రమున కంటె నధిక భయంకర మయినది నే రొకటి యేదియు లోకములో గను పట్టదు. మహావాత్యలు విశృంభించి సముద్రతరంగముల నాకాశవత్ కును గెయిచుచుండఁగా, కాలమేఘములు కాటుక్రమ్ముకొని

సూర్యరశ్మి నడచి యులుములతోను మెలుములతోను సంతత
భారగా జడివాన శిశియునుండఁగా, చారునిర్మితనగరము లననొప్పు
మహానాకలు సహిశిము స్వనశములు గాక ప్రచండమారుతాధీనము
లయి పూరిపుడకలవలె మహార్ణవమధ్యమున నిటునటు సంచలించు
చుండఁగా, బాల్యానన్ధనుండియు సముద్రయాత్రలయం చాటితేటి
గాలివానల కలవాటుపడి యోడలు గడవ సమర్థులయిన ప్రౌఢ
నావికులును సముద్రము పై నడుగిడి భయపడుచుండఁగా, అటు
వంటి సంద్భోధసమయమున నొక దొంగయొక్కరాలయిన యొక యబల
స్వప్రాణములను సరికొని పరిపాలనక్షణార్థమై యొకచిన్నవడ
వలో నెక్కి సముద్రసంచారమునకు వెడల నాపాసించె ననుట యనే
కుల కూహించెను విశ్వేశ్వరుని గాని యగ్భుశీధరా దోషవచ్చును.
అయినను గ్రేస్ డాల్లింగ్ గ నెమకిన్యకామణి యొకలె నిజముగానే
యిట్టి ఘనకార్యమును నిర్వహించెడిది.

మన కథానాయిక యై గ్రేస్ డాల్లింగ్ 1815 వ సంవత్స
రము నవంబరు నెల 24 వ తేదీన జన్మ మొందినది. ఆమె తండ్రివీరు
విలియమ్ డాల్లింగ్. ఆమె యాశిస కేడివబిడ్డ. ఆతఁ డింగ్లండు
దేశములోని నార్తంబ్రియా మండలమునకు తూర్పువైపున నున్న
సముద్రమునందలి ఫాన్ ద్వీపములో నొకటియైన “లాంగుస్టాన్”
ద్వీపమునందుఁ గట్టఁబడిన దీపగృహమునకు రక్షకుఁడుగా నుండెను.
దీసిం జడుపువారికిఁ గొందఱికిఁ దీపగృహ మన నేమో తెలిసియుండక
పోవచ్చును. సముద్రమునం దోడలు నడపువారికి రేవుస్థలము లేవో,
తాము తప్పించుకొని దూరముగాఁ దొలగవలసిన యపాయస్థలము
లేవో, తెలుపుట కయి సముద్రతీర పట్టణములయందును ద్వీపముల
యందును స్తంభములవలె రాతితో మహోన్నతముగా నిర్మింపఁ

బడి, శిఖరములయందు సముద్రముపైని బహుదూరము వరకును గలఁబడునట్లుగా దీపములుండుట కను దుష్కపుటిండ్లు కట్టఁబడిన గోపురములు దీపగృహము లనఁబడును. చెన్నపట్టణము, కాకినాడ మొదలయిన శేషస్థలములకుఁ బోవఁ దటస్థించినవా రీ దీపగృహములను జూచియుండవచ్చును. దీపగృహముయొక్క స్వరూప విశ్రీందిపటమునఁ జూపఁబడి యున్నది.

ఈపారన్ దీప్తపములు చిత్తానందము లయినవంధ్యప్రదేశముములు; ఇవి శిలామయములై చెట్టుచేసెలు లేచివిగా నున్నవి. ఈప్రాంతమునందలి సముద్రము మిక్కిలి యపాయకర మయినది. సముద్రమిక్కడ సర్వదా తరంగాకల మయి, పాటునేళ సంఖ్యయం దిరువదింటి కంటె నెక్కువగా నుండెను యీద్దీపముల నడుమను వడిగాఁ బ్రాణుచుండెడి ప్రవాహములు గల దయి, యున్నది. అనేక నౌక

లిచ్చట మునిగిపోవుచు వచ్చినవి. నూటయేబది సంవత్సరములకు మునుపు నలువది ఫిరంగులు గల డచ్చివారియొడ యొక్కటి యీదీపు లలోఁ జక్కఁగొని నావికజనసహితముగా నడు గంటి నశించినది. 1782 వ సంవత్సరమునం దమైకాఖండమునుండి తిరిగివచ్చుచుండిన వర్తకులయొడ యొక్కటి యొక్కడ ఖండఖండములుగా పగిలిపోయెను. 1828 వ సంవత్సరము జనవరిఫిబ్రవరి నెలలలో నాలుగై దోడ లీసమీ పమున సముద్రముపా లైనవి. ఇట్టియపాయములను బట్టి యిచ్చటదీవ గృహముమిక్కిలి ముఖ్యమయినదయినందున, దానికి పాలకుఁడుగానుండు వాఁడు సమర్థుఁడునుబుద్ధికుశలతయు జాగరూకతయుగలవాఁడును నయి యుండవలసి యుండెను. అట్టియొగ్గత లన్నియుఁ గలవాఁ డగుటచేత విల్లియమ్ డార్లింగు దీనికి రక్షకుఁడుగా నియమింపఁబడెను ఇతఁడు న్యకృత్యనిర్వహణమునందు నిపుణుఁ డగు జాగరూకుఁడయి యుండు టయే కాక యవకాశము చేసికొని తనబిడ్డల విద్యాబుద్ధిలనిషయము నను శ్రద్ధాభువయి పాలుపడుచుండెను. అందుచేత నీతనిబిడ్డ లొడ టును సామాన్యముగా విద్యావంతులయి యుండిరి. మరకథానాయిక యైన గ్రేస్ డార్లింగు సదా శాంతస్వభావమును ముఖవికాసమును గలదయి మితభాషిణియు పరోపకారిశీలయు నయి యుండెను. ఆమె మిక్కిలి నూత్నబుద్ధి గలదయి చక్కగా వ్రాయటకును చదువుట కును నేర్చినది; ఆమె యావట శైన్యఁడును పదవను నడుపుటలో తండ్రికి సాయముజేయ సలచాటు పడి యుండినది కాదు. గృహ కృత్యము లన్నియు నీమెనల్లియే చక్కపెట్టు చుండెడిది. ఇట్లుండఁగా నీమె నాకస్మికముగా లోకప్రసిద్ధురాలినిగాఁ జేసినవృత్తము 1838 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరునెల యేడవతేదీన జరుగుట తటస్థించెను. అప్పటి కామెప్రాయ మిరువదిరెండు సంవత్సరములు.

1888 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరునెల 5 వ తేది సాయంత్రము
 “పోర్ ఛార్జెస్” అను ధూమనాక చూడవగరముకు విడిది వైలు
 చేతెను. ‘జా హంబుర్’ అను నతఁడు దానికి నాయకుఁడుగా
 నుండెను. అపొగయోడయందు విశేషముగా విలువగల వాణిజ్యపు
 సరకులును గదులు పుచ్చుకొన్నట్టియు పయినున్నట్టియు పధికులును
 నుండిరి. గదులలో నున్న వారిరువదియిద్దరును పయినున్న వారు పందొ
 మ్మంద్రును, పధికులు నిలువది యొక్కరును, ఓడనాయకుఁడును
 భార్యయు నిరువురును, నావికులును యంత్రకారులును బొగ్గువేయు
 వారును గలసి యిరువంద్రును, అందఱును తేరి యప్పు డాయోడలో
 నటువదిమిగ్గురు జను లుండిరి. గెండు సంవత్సరముల క్రిందటనే కట్ట
 లడిన దగుటచేత నోడ క్రొత్తజేకాని దాని యావిరి నీటిబాపలును
 యంత్రములును మాత్రము మంచిస్థితిలో నుండలేదు. గురువారము
 నాటిరాత్రి యావిరినీటి యిరువబాపలనుండి నీటు కాక నారఁభిం
 చెను. గొట్టములతో నీటికించి యెంతవయాసపడినను, నీ రండు
 నిలువలేదు, నాటిరాత్రి 12 గంటలలోపలనే గాలి యధిక్మయి సముద్ర
 మెంతో యెత్తునకు లేచెను; 12 గంట లగునప్పటి కది గొప్ప గాలి
 వాన యయ్యెను. అవిరి నీటిబాపలలోని నీరు కాఱిపోవుచురాగా
 యంత్రము పనిచేయుక నిలిచిపోయి చక్రము లాడుట మానివేసినందున
 ఓడ కర్ణధారునికి వశము గాక ప్రవాహమును గాలియు నీడ్చినట్లెల్ల
 బోవఁ దోడఁగెను. ఓడలోనుండిన యాత్రికుల యంతరింగములు
 భయోక్షలములయినందున నెల్లవారును దిగ్భయమొంది ప్రాణములమీఁది
 యాశ పడలుకొని గొట్టున గోలపెట్ట మొనలుపెట్టిరి. ధూమనాక గట్టు
 వంకఁ గొట్టుకొనిపోవుచున్నట్టు పొడఁట్టినందున నోడనాయకుఁడు
 మనసు నెడఁగియుక దైర్య మవలంబించి తేరఁచాప లెత్తించి మఱ

లింగ బలిచేసెను గాని యాతనికృషి విఫల మయ్యెను. ప్రవాహము దక్షిణపునైపునకు బలముగాఁ బోయిచున్నందున నిరాధార మైన యా యోడ దానిలోఁ బడి కొట్టుకొనిపోయి తుదకు విజిగడి భంగములలోఁ బడెను. ఫారన్ ద్వీపములలోని దీవగృహముయొక్క వెలుతు రెమట వృష్టముగాఁ గనఁబడుచుండెను. అందుచేతఁ దా నుప్పు దున్న స్థల మేదో యెఠ యపాయకర మైనదో యెల్లవారికిని చెల్ల మయ్యెను. ఓడనాయకుఁ డైన హంబుర్ దొర యోడ నాద్వీపముల నడిమికి నడవ వలెనని కడప్రయత్న మొకటి చేసి చూచెను గాని దానిఫలము బ్రయోజనము లేకపోయెను. తెల్లవాఱుజామున నాలుగుగంటలనేక భార్యహీన మైన యాయోడయొక్క ముందుభాగ మొక కొండమీఁదఁ దగులుకొనఁగా వెనుకటిభాగ ములతాఁకున వెనుకను ముందుకు నూఁగులాడు చుండెను. ఈసమయమునంగు న్యప్రయోజనపరు లైన నావికులు కొందఱ తాత్కరమగార్థమయి యోడకు వ్రేలఁగట్టి యున్న పడవ నొకదానిని క్రిందికి దింపి దానిలో నెక్కి తప్పించుకొని తొలగి పోయిరి. ఓడను నేర్పునోనడిపి యాపత్సమయమునందు యాత్రికుల ప్రాణములు కాపాడవలసినచారయిననావికులు తమ్మునమ్మి యాత్ర వెడలిపెచ్చిన యసహాయులగు పథికలను నముద్రమధ్యమున నోటి యోడలో దిగవిడిచి తమ దేహములను నిలుపుకొనుట కయి పాటి పోవుట యవసూసకర మైనను లోకములో నెవరిప్రాణములు వారికి తీసి యుట భావించి వారి నిప్పు డంతగా నింపవలసినవని లేదు. వారు పడవను దింపుచున్నపుడు చెవిబడఁగానే గదిలోనున్న 'యాత్యన్ రివైపు' యను సాంఘఁ డొకఁడు వేవేగ లేచి వస్త్రములు వేసికొని వచ్చి వెడలిపోవుచున్న యాపడవలో నెట్లో దుమికెను. గదులలో నుండిన పథికలలో బ్రతికి బయలుబడినవాఁ డింత డొక్కఁడే. అతనిని

జూచి యాతని పినశండ్రియు పినకల్లియు నాశనివోట బైలువెడలి వచ్చి పడవలోఁ బడవలె నని నుమికిరి కాని గుత్తి తప్పింపున నముద్ర ములోఁ బడి యాతని కన్నులయెరుటనే యుధోగతు లైరి! ఓడలోఁ బయినున్న పాంథులయొక్క దురవస్థ యిట్టి దట్టిదని వర్ణించుటకు భాష చాలదు. స్త్రీలయొక్కయు శిశువులయొక్కయు గోదనములను ప్రార్థనములును భంగమలయొక్కయు ప్రభంజనముల యొక్కయు ధ్వజులలోఁ గలిసి మిన్న ముట్టుచుండెను. ఇటువంటి వ్యాకులపను యములో మహాతిరంగ మొకటివచ్చి యనూంశముగా నోడనంతను బైకెత్తి యాకొండవీడ నురువడిలోఁ గూలవేసెను. ఆదెబ్బతో నోడ నడిమికి రెండుచెక్కలు కాగా వెనకటిభాగము విశేషజనముతో మునిగి యునుంటి యదృశ్య మయ్యెను. గడులన్నియు నీభాగములోనే యుండెను. ఓడనాయకుడును భార్యయు నిందే యుండి మడిసిరి.

చాపకోయ్యలును యంత్రములును చక్రములును గల ముందు భాగ మింకను కొండలలో చిక్కుకొని నిలిచియుండెను. ఈవత్తశేవ పోతము నంటిపెట్టుకొని నిరాశు లయిన జీవులు తొమ్మండ్రుగురు ప్రాణములు చిక్కపెట్టుకొని నిలిచియుండిరి. వీరిలో నైదిగురు పాంథులు, నలుగురు నావికలు. ఆవలభక్తుడముగ్ధుని నానా డాన్ అను పేరుగల సుందరియు నొక తె యుండెను. ఆమె తన యిరువురు బిడ్డలను రెండుచేతులలోను బట్టుకొని తొమ్మిది కడుముకొని యుండెను. పాయము వచ్చినప్పటి కామి దేవాములో ప్రాణము గాలిలోని దీపమువలె నుంచెలిచుచు నిలిచియుండెను. ఆ చిమిల లోని బిడ్డ లిరువురును కవములై బిట్ట బిగిసికొని యుండిరి. వాంఛిలో

ప్రాణ మున్నంతవఱ కౌశ వదలిపోదు గనుక, ఆపన్ను లైన యాతొమ్మండ్రును నాత్మరక్షణకాక నూతఁగొని ప్రాణము లఱచేతఁ బట్టుకొనియుండిరి. పయి నింకను ప్రచండవాయువులు వీచుచుండినను, గాలివాన కొంత తగ్గిన ట్లుండెను; సముద్రముమాత్రము భయంకర మయి యింకను మహోన్నతముగా లేచుచునే యుండెను. ఇంతలో ప్రభాతమయి నలువంకలు కనఁబడనారంభింపఁగా, ఏదిక్కునుండియు నాయమునచ్చుట యసాధ్యమని తోచినందున మందభాగ్యులైన యావాతశేషుల కావఱకున్న యల్పాకశ్చీఱించి యడుగంటఁజొచ్చెను. అయినను వా రెప్పుడును నెమరుచూడఁ జాలని యొకదిక్కునుండి వారి కప్పుడు నాయము రా సంసిద్ధమై యుండెను. ముఖ్యముగా నొక బీడబాలికయొక్క నిరుపమాన ధైర్యసాహసములచేత వారికి మర ణోపద్రవమునుండి విముక్తి గలుగవలసినట్లుగా నేర్పడియుండెను. వివన్ను లైనయాపాఁథులయొక్క యార్తనాదములు తెల్లవాఱు జామున గ్రేసఁదాల్చింగుఁగ్గయొక్క చెవిని బడఁగా నామె వెంటనే పోయి తండ్రిని మేలుకొలిపెను. అయినను గాఢాంధకార బంధురము గానుండిన యాసమయ మేవిధమైన తోడ్పాటు చేయుటకును నసాధ్య మైనదిగా నుండెను. కాబట్టి వారు గొంతసేపు వేచియుండి ప్రభాత మగుచున్నప్పు డార్తనాదము వచ్చిన దిక్కునకు చూడ్కి నిగిసింది చూడఁగా, పగిలిపోయిన యోడభాగముకటి వారికంటఁబడెను. వారు భూతదర్పణమును గొని నివుణముగాఁ బరీక్షింపఁగా వారి కాభగ్ను పోతమునం దింకను బ్రాణములతో నున్నవారు కొందఱున్నట్లు గోచర మయ్యెను. ఇక వాఁని రక్షించుమార్గమెట్లు? గాలి కొండెము తగ్గిన ట్టున్నను సముద్ర మింకను మహాతరంగాకులమయి యతిభయం కరముగానే యుండెను. ఆదినము మఱింత ప్రాణైక్కిన తరువాత

వగటిపూట “స్కాటి” అను పెద్దపనుష్యుడయిదు పానుల
 (75 రూపాయిల) నిచ్చెదనని చెప్పి ప్రార్థించి తీరమునుండి కొందఱు
 చేపలవాండ్రును సాయముపంప సర్వప్రయత్నిములు చేసినను, సముద్ర
 తరంగములను లక్ష్యముచేయక చిన్నదోనెలలో నెక్కి సదా చేపల
 వలె నీటిలోఁబడి మునిగి తేలుచు కొట్టుకొనుచుండెను చేపలవాండ్రు
 సహిత మెవ్వఁగును ధనాశచేతనైనను పడవలలోఁ బోవఁ దెగింప
 లేనప్పు డప్పటి సముద్రపుస్థితి యెట్లుండెనో యితరు లట్టివనికేఁ బూను
 కొనుట యెంత ప్రాణాపాయకరమో నులభముగా నూహించి తెలిసి
 కొనవచ్చును. ఇటువంటి ప్రతిబంధములను పరిగణింపక యిట్టియపాయ
 సమయమునం దొక చిన్నపడవలో సముద్రముపై వెడల నాహునిం
 చుట సముద్రయానకుళలు లైన ప్రాధనావికులకు సహితము ప్రతిష్ఠా
 వహమని చెప్పవలసియున్నప్పుడు ముగ్ధ యైన యొక్క యబలయే
 యట్టి సాహసికకార్యమున కడుగిడినచోఁ జెప్పవలసిన దేమున్నది?
 సముద్రసంక్షోభమును జూచి లెగువచేయుటకు మొట్టమొదట
 దార్లింగుదొర యిండుక నంశయించె నట గాని తన కొనూరిత
 ముండడు గిడఁ గానే యతఁడును ప్రయాణమునకు సంసిద్ధుడయ్యెను.
 తల్లియొక్క లోహ్వాటుతో పడవయొకటి నీటిలోనికిఁ ద్రోయఁబడగానే
 కూతురును దండ్రయు చిటియొక తెడ్డును చేతఁబట్టుకొని దాని
 లోనికి దుమికిరి. దార్లింగుకన్య యానట కెన్నఁడును తెడ్డుచేతఁబూని
 పడవపడిపి యెఱిగినదికా దని చదువరుల కీసందర్శమునఁ జెలువవలసి
 యున్నది. ఏది యెట్లున్నను లోవల నెల్లఁ దానయ్యి యితర చింతల
 నెల్ల మఱివించిన యామె యొక్కదృఢమైన యార్తరక్షణపరాయత్త
 చిత్తమే యామె మృదువాస్త్రముల కసాధారణబలమును గలిగింది
 యున్నసముద్రముమీఁద పడవను గడపు సామర్థ్యము నొసఁగెను.

వారిట్లు తెడ్లు వేసికొని కర్పితరంగములతో లేచుచు క్రంగుచు పడిప నడపుకొనుచుఁ బోయి యెన్ని యోకష్టములు గడచి కొంత నేపటి కెట్లో పోలినయోడ యున్నకొండను నమిపించిరి. కాని వారి కన్నుల కప్పుడు ముందు గడచిన కష్టము లన్నిటికంటెను గొప్పదైన కష్టముకిటి యనివార్యముగాఁ గానవించెను. ఓడలోనున్న వారిని రక్షించుటకయి తాము ముందుగా కొండమీఁద దిగవలెను; తామెక్కి వచ్చిన పడవనుపగులకుండి కావాడవలెను. ఆయలలతాకిన కొండకుతగి లినపక్షమున తమ పడవ ముక్కిముక్కిఁ గు ననుట నిశ్చయము. పడవ పగిలినపక్షమునఁ దా మానిపన్నులను రక్షింప లేకపోవుటయే కాక తామును నందు చిక్కుకొని చిక్కు పడవలసినవారగుదురు. ఇటువంటి స్థితిలో నపాయకరమును నావాసికిము నయినయొక యుపాయముచేతి పడవ కొండ దగ్గఱకుఁ బట్టి తండ్రి యందులోనుండి కొండమీఁదికి దుముకిఁగానే కూతురు తెడ్లువేసి పడవను మహావేగముతో వెనుకకు లోతు నీటిలోనికి నడపి తన నేర్పుచేత పడవ యుచ్చట, తేలి యాడుచుండు నట్లు చేసిను. ఇట్లు శ్రమపడి తండ్రి బిడ్డ లెంతో కష్టముమీఁద నోడపై నున్న తొమ్మండ్రను తమ పడవలో నెక్కించుకొని సురక్షితముగాఁ గొనివచ్చి వారిని తమ దీప గృహమునఁ జేర్చిరి. దార్లింగుకన్య యాపిపన్నుల ప్రాణములను రక్షించుటయందేమి దయచూపినదో తమిచాతి సహిత మతదియనే చూపి మూఁ డవోరాత్రములు పదా వారిని కనిపెట్టకొనియుండి పారికి గావలసినవానినెల్ల సమకూర్చి, వారిమనోవేదనలను చాలవఱకు శాంతపఱచెను. ఆదంపతులును కొమారితయు నాయాపన్నులయెడలఁ జూపిన యాదర మింతంత యని చెప్ప శక్యము కాదు. దార్లింగుకన్య తనపఱపును బిడ్డలను గోలుపోయి విలసించుచున్న దానకే తొరసాని

కిచ్చి తా నొకటికి ల్లమీద నుండెను. తీరమునుండి యాయాప
న్నలను రక్షించుటకై ను తనచోరవచ్చిన పడవలోనివారు కూడ
సముద్రముయొక్క క్రోధమునుబట్టి యచ్చటనే నిలువవలసినవా
రయినందున డాల్లింగు కుటుంబమున కప్పు డతిథు లిరువదిమంది
వఱకు నున్నారు.

ఘనకార్యము నెంత శక్తివంతమునాచు చేసినను ప్రజల
హృదయముల నది యాకర్షింపక మానదు. నిర్జంమై యప్రసిద్ధమైన
యొకదీనియందున్న దీవగృహమునకు నాయకుడుగా నుండినవా
డు శ్రమవంశసంకరాదులను విఘోషితులగుచు నయియుండుట సాధార
ణముగా సంభవింపదు; అట్టివాని కూతురు పేరు శేని పేదది అయి
యుండు నని వేలూరి జెప్పవలసినవని లేదు. కీర్తికారవములు చేసిన
ఘనకార్యములనుబట్టి నచ్చును గాని వృక్షకనుబట్టియు స్థితినిబట్టియు
రావు. కాబట్టి యెంతహింసాత్మియుం దున్న నా రయునను స్వక క్షయము
సారముగా శ్లాఘ్యకార్యములను నిర్వహింపఁ బ్రయత్నింప వలెను.
డాల్లింగుకన్యయొక్క యీచ్ఛతాంతము జల మధ్యమునఁ జేయఁబడిన
దయినను వెంటనే జనమధ్యమున వ్యాపించెను. ఈమహాకార్యము
నొకటికరునాత నొకటిగా నృతాంతపత్రికలెల్లను బ్రకటించి యీ
కన్యకారత్నము మొక్క ధైర్యకావ్యములను సహస్రముఖముల
శ్లాఘాపూర్వకముగా ఘోషింపఁజొచ్చెను. ధనికు లనక దరిద్రులనక
పండితు లనక సానుకు లనక పృథ్వి లనక బాలు రనక స్త్రీ లనక
పురుషు లనక గొప్పవారనక కొలఁదివారనక యెల్లవారి నోళ్ళలోను
గొంతకాల మీమెపేరేయుండెను. ఆమెమఱాచుట కయి యెల్లవారును
కుతూహలపడుచుండిరి. పలువురు పనికట్టుకొనివచ్చి యామెను పండ్

ర్పించి పోవుచువచ్చిరి. ఇట్లా మెరుదర్పించ వచ్చిందనవాడు సామూన్య జనులు మాత్రమే కాక ప్రభువులలోను బలువు రుండిరి. అనేకు లామెను క్లాఫించుచు లేఖలు వ్రాసి సర్వస్థలముల నుండియు ధనాధికములైన బహుమతులను బంపదొడగిరి. నార్తంబరులాండు ప్రభువును ప్రభియు నామెను తండ్రిని తమదుర్గమునకుఁ బిలిపించి యాదరించి యామెకు బంగారు గడియారమును బహుమాన మొనర్చిరి. తన్నె వ్వ రైనను గొప్పవారు చూడవచ్చినప్పుడామె యాగడియారమునునుధరించి సంతోషముతోఁ గూర్చుంచుచు నచ్చెడిది. ఇట్లా హొక్కరుగా నంపిన పాఠితోషికములుగాక యొకసంఘముచేరి యీమె యువయోగము నిమిత్తమయి చందాల పట్టికను బ్రచురించినప్పుడు 700 పానులు (10,500 ల రూపాయలు) చందాలుపడినవి. ఇట్లా మెపోగడ్డ లెల్ల యెడలను మిన్న ముట్టుచుండునప్పుడు, నాటకసంఘములవా రనేకు లామెచేసిన యీ ఘనకార్యమును నాటకరూపమున రచించి ప్రయోగించుట కద్యోగించిరి. అట్టి నాటకమును నేత్రోత్సవముగా నెప్పుడు చూతుమాయని జనులును నాత్రవడుచుండిరి. నాటకశాలాధికారులు కొండలు రాము నాటకమును ప్రదర్శించునప్పుడు నాటకరంగము నకు వచ్చి కొంచెమునే పోక్కచడవఁగో, గూగుచుండినపక్షమున నెంతో సామ్యుచ్చెద మని యామె రాకను మహోత్సవతఱోఁ బ్రార్థించిరి ఇచ్చెదమన్నవిత్తవు మొత్తము లెంత చిత్రాకర్షకములుగా నున్నను, చేసినప్రార్థన లెంతయిలంఘనీయములుగాఁ గానబడినను, ఆమెస్తోత్రపాకములయం దెంతమాత్రమును నిష్టము లేని దయి మానినీజనాలంకార మైనవినీతిని నహించి వారి ప్రార్థనల నెల్లను తృణప్రాయముగా నిరాకరించెను. స్వభావము చేతనే యామె యత్యంతవివ్రయు లజ్జాశీలయు నయి స్తోత్రప్రియురాలు గాకుండెను.

ఎందఁ జెన్నివిధముల నామెను స్తుతిపాకములతో వ్రాఁపించినను, మఱ
స్సలో గర్వపడుట గాని యాత్మస్తుతి చేఁకొనుటకుగాని తాను చేసిన
కార్యము గొప్పదని భావించుటగాని యామెకు మాత్ర మెప్పుడును
పరిపడెనవిగా నుండలేదు. ఆసంతర మామె తల్లిదండ్రులతో మూఁడు
పంచత్వరములు ముఖముగా కాలము గడపెను. ఈ కాలములో
నెందఱో యామెను వివాహమాడవలె నన్న యిచ్చను దెలిపిగాని
తల్లిదండ్రులు నడవులయి యున్నంతవఱకును దానఁ గాని ఏడువనొల్ల
నని యామె వాఁ ప్రార్థనల నన్నిటిని నిరాకరించెను.

ఈలోకములో మంచివస్తువు చిరకాల ముండ దని పెద్దలు
చెప్పుదురు. సుకృతీగతాయువన్నలోలోక్తి మనము యుమాఱుచిన్న దే
గదా. 1841 వ సంత్సరాంతమున నామెకు క్షయరోగ చిహ్నములు
కనబడెను. అవి యంతకంతకు ప్రబలి తల్లిదండ్రులకును బంధువులకును
మిత్రమునకును మిగుల దుఃఖమును గలిగించెను. ఈమె కెంతటి ఘన
నైదులలచేత నెన్నిచికిత్సలు చేయించినను గుణ మగవడలేదు. మరణ
మునకు ముందామె స్వబంధువులనెల్లఁ తనయొద్దకు రప్పించుకొని
తన నామస్మృత్యర్థముగా వారి కందఱికి నేదో యోగవస్తు విచ్చెను.
ఇట్లు చేసి యామె 1842 వ సంవత్సరము అక్టోబరునెల 20 వ తేదీని
బాంబరోనగరమున పరమపదము నొందెను. ఆమె శవమును శ్మశాన
మునకుఁ గొనిపోవునప్పుడు తీర్థప్రజవలె లెక్కలేని జనులు వెంటఁ
బోయిరి. ఒకరిజీవితకాల మత్యమ్మైనదే యైనను వరోపకారకార్య
పూరిత మయినపక్షమున నదియే దీప్తుమును సార్థకమును నైనది.
ఉపకారశూన్యమైన జీవితము శతసంవత్సర పరిమిత మయిన దయినను
అది యశ్యల్పమును నిరర్థకము నైనదే. ఈ యుత్తమసాంగయోగ్య
వృత్తాంతమును జదివెను నుండఁడు లండఱును నీమెవలె బహుధరత్వ
శీల లగుటకుఁ బ్రయత్నింతురుగాక!

లోనే యుంచుకొనెను. నరక బంధము రాజ్యమునకు వచ్చిన యతని
సంతతివారు నాగ్నాగ్నిదేశమునకు శివుని ముఖ్యస్థానముగాఁ జేసికొని
యేదో మిష కర్మిలవలెను యుద్ధమున నాభిలషి ప్రాస్తురాజ్యము
లోని యితర దేశముల నాక్రమించుకొని, ప్రాస్తుదేశపురా జయిన
యోజనఘాల్లాసేయుక్కు మీఠుని దుర్బలము దేశపురా జయిన
యైదవ హెన్రీకి విచారము చేయుటచే, యజనఘాల్లాసే ౧౪౨౨వ
సంవత్సరమునందు మృత్యువునొందునని భావించుకొని యైజనఘాల్లాసే
దుర్బలుఁడైనందున రాజ్యాభిషేకమునకును యైజనఘాల్లాసే
వహించునట్లు ప్రార్థన చేయుటచే, యైజనఘాల్లాసే ప్రాస్తుదేశము
నకు వచ్చి రాజ్యాభిషేకమునకు కొనిమిదే పదిమూలము వలెనందున
నింగ్లీషువారి తిరిగివచ్చుటచే యోజనఘాల్లాసే యైజనఘాల్లాసే
దేశమునకుఁ దీసికొని పంపింపవలెనని యైజనఘాల్లాసేయును చేసి
యతఁడే ప్రాస్తుదేశమునకు రా జని ప్రకటించెరి. బాలుఁడైన
హెన్రీ స్వయముగా క్రైస్తవమతమున నాశ్రయించుటకు సమర్థుఁడు
కానందున నాశ్రయమున నుండవలయునని యైజనఘాల్లాసేయును
ప్రాస్తుదేశసంస్థానములయొక్క రాజకార్యనిర్వహణమును నడుపు
చుండిరి. ప్రాస్తుదేశములోని ప్రభువు లెత్తిపెట్టములచేత దేశాభి
మానహీనులగు యన్యోన్యదేశీయరాజులులగు యైజనఘాల్లాసేయును
తేనివారైనను గొందఱుమాత్రము స్వదేశాభిమానమును రాజ
భక్తియు విడువక తమరాష్ట్రమునకు ఘాల్లాసే న్యాయమైన యుత్త
రాధికారి యని యాతనిపక్ష మవలంబించి యుండిరి. ప్రబలుఁడైన
బర్గెన్ద్రప్రభు వింగ్లీషువారిపక్షమును వహించి యుండినందునను,
ప్రధానదుర్గములును ముఖ్యవర్తమానులును ఇంగ్లీషునేవలచే నాక్ర
మించుటచే యుండినందునను, ప్రాస్తుదేశ మన్యాయక్రాంత మయి

యింగ్లీషువారిపాలనమునకుఁ బోవునట్లుండెను. అట్టి సందిగ్ధసమయమునం దాస్థికముగా నొక కాపుకన్య ప్రభుభక్తియుక్తయు దేశాభిమానమానసియయు నయి బయలు వెడలి పరాధీనము కాకుండఁ గాపాడి స్వదేశము నుద్ధరింపఁ గలిగెను. ధైర్యశౌర్యభక్తియుక్తురాలయిన యాయుత్తమకన్యయే మనకథానాయక. ఆమెపేరు జోన్.

జోన్ ఆఫ్ ఆర్కు ౧౪౧౨ వ సంక్రీస్తుమునందు జననమొందెను. ఆమెతండ్రిపేరు జేసర్ ఆర్కు; తల్లిపేరు ఇసబెల్లా. ఈపేద దంపతులు జోమ్రెమీ యనుపల్లెయందు వసించు చుండెడివారు. ఈవధూవరులకు జోన్ గాక మఱియొక కొమారితయు ముగ్గురుకుమారులును నుండిరిగాని యాకొమారితి బాల్యములోనే మృతి నొందెను. భార్యాభర్తలు తమ కున్నదానితోనే సంతృప్తులయి యీశ్వరభక్తియు న్యాయప్రవర్తనమును గలవారయి తమబిడ్డలను మంచిమార్గమునఁ జెంచు చుండిరి. జోన్ చదువుటకును వ్రాయుటకును నేర్చినది కాదు. ఆకాలమునందు మఠాచార్యులకుఁ దక్క సాధారణముగాఁ బురుషులకే విద్య లేకుండినప్పుడు బీద బాలికకు విద్య లేకపోవుట వింత గాదు. ఆదిన్నదానికి తల్లి నూలువడుకుటకును కుట్టుటకును నేర్పెనది; తండ్రి శ్రీస్తవమంతర్థములను బోధించెను. ఆమె స్వభావముచేతనే మంచి దగుటనుబట్టి బాల్యమునుండియు భగవద్భక్తియు వినయాదిగుణసంపత్తియు దయాశ్రీచిత్తవృత్తియుఁ గలదయి సదా పాటుపడుటయందీప్తము గలదయి యుండెను. ఆమె తనయీడుబాలికలతోడి యాట పాటలను విడిచి యుపాసనసమయమునందు దేవాలయమునకుఁ బోయి శ్రద్ధతో ధర్మోపదేశములను వినుచు భక్తిపాఠపశ్యము నొంది యానందించుచు, పొలములోఁ గలుపుతీయుట పైరుకోయుట మొదలగుతనలలో నున్నప్పుడుపహితము తోడివారిని విడిచి కొంచెము నే

వేదో యోక యేకాంతస్థలమునకఁబోయి యొంటిగాఁ బ్రార్థనచేసి వచ్చుచు నుండెడిది. ఆమె సదా లజ్జాశీలయు భీరుస్వభావయు మిత భాషిణియునయి యుండెను. ఆమె కొంత పెద్ద దయనతరువాతసహిత మింట గృహకృత్యములను చక్కఁజెట్టుచు బయిట గుట్టములను పెళువులను మేపుచు నశ్వారోహణము చేసి గుట్టములను నీళ్ళకుఁ గొని పోవుచు నిరంతరమును పాటువడుచుండెను. ఆకాలమునందు యుద్ధములమూలమున జనులవిషయమున నడచు చున్న క్రౌర్యములను తన దేశమునకును రాజునకును సంభవించిన యవ్యాయములను తఱచుగా వినుచు వచ్చుటచేత నామె మనునన్యునందు పరితాపమును దేశాభిమానమును నుదయించినందున నామె స్వదేశోద్ధారణార్థముయి పలుమాటలు దేవునిఁ బ్రార్థించుచువచ్చెను. ఆదీంతియే చిత్తమును విశువక సదా తలపించు చుండుటచేత నామె పదుమూడు పదునాలుగు సంవత్సరములప్రాయమప్పుడు దేవదూతలు తన్నావేశించి ప్రాన్యదేశమును పునరుద్ధారణము చేయవలసినదని తన కాజ్ఞాపించిన ట్లామె స్వప్నాది దర్శనములను బొందుచువచ్చెను. అవి యన్నియు నీశ్వరునియజ్జలే యని యాచిన్నది నిశ్చయముగా నమ్మిన దనుట కణుమాత్రమును సందేహము లేదు.

‘శ్రీవాంఛ’ ‘వెన్నో’ అను స్థలములయందు జరిగిన యుద్ధములవలన ఛార్లెస్ యొక్కయాశ పూర్ణముగా నిరాశ యయినట్లు కానవచ్చెను. ఆసమయమునందే మనఃభానాయక యయినయీకాపుచిన్నది తనకు దేవతాసాక్షాత్కారము లయినట్లు భావించి యానందింప నారంభించెను. ఒకనాఁ డామె తనతండ్రిపాలములోఁ గూరుచుండి యుండఁగా నెదుట నొకవెలుగు కానవచ్చి యందుండి నీవు భక్తకాలపుగాను మంచిదానపుగాను నున్నయెడల దేవుఁడు నీకు మేలు

చేయు' నని పలికిన బ్రహ్మచారివాగ్మిశక్తిని వివచ్చెను. ఇంకొకసారి యామి పోయినచో పశువులను మేపుచుండగా వెనుకటివలెనే వెలుగొంటి కాననచ్చి యగులోనుండి రెండు దివ్యమందనవిగ్రహములు “నీవెప్పుడు వాచబంధమునుండి విముక్తికలిగింది ప్రాప్తదేశము నుద్ధరింపవలసి” నని పలికినట్లు భావనోచరమయ్యెను. ఈ రెండును మూఢభక్త్యావేశవిచిత్రాలయిన యాశ్చర్యములకు చిత్తభ్రమచైత్రములకములే యయి యుండవచ్చునగాని శుద్ధాంతఃకరణమైన యాశ్చర్య కవి సత్వమైశ్వర్యాశ్చరాదేశములే యయ్యెను. ఈకడవటి దర్శనమువలన హృదయ ముచ్చాదంబు యప్పుడును వీరావేశరవళయయ్యెను. అట్లగుచు నే యామి తా పవిత్రాపహిత యయి యాపట్టివము కన్యగానే యుండునట్లును, దేవాదిదేవుల డయినయీశ్వరుడు దీవాదిదీన యయిన తన కనుగ్రహించిన యాజ్ఞను జెల్లించుటకయి తన జీవమును ధారపోయు నట్లును, కృతప్రతిజ్ఞారాలయ్యెను. ఈసంగతి తండ్రికి దెలిసినప్పు డతడు తన కూతున కున్నాడము కలిగిన దని భావించి, ఆమెను దండువెంట విడుచుట కంటే దన చేతులలో లోతునీటిలో నట్టేట విడిచెద నని పలికెను.

తన భాష్ట్రప్రభువు బద్ధందీప్రభువుయొక్క సాహాయ్యమును బొంది చాల్లెనును జయించుటకు గొప్పసేనను బంపెను. దానికి కాలిస్థదీప్రభువు సేనాధిపతిగా నుండెను. అతడు చిన్నకొలలను పట్టణములను స్వాధీనము చేసికొని “అర్జియన్సు” అను గొప్పదుర్గమును ముట్టడివేసెను. ఈపట్టణము శత్రువులచాలయినపక్షమున, ఛాల్లె తన రాజ్యమును విడిచి స్వపక్షజన సహితముగా నడవుల పాలుగావలసిన హాడె. ఈపట్టణముయొక్కముట్టడి 1428 వ సంవత్సరము అక్టోబరు నెలలో నారంభమయ్యెను. ఈపట్టణము ముట్టడింప

బతు నని ముందుగానే తెలిసికొనిన రాజవీరులును పురజనులును దానిని గాపాడుట కయి సర్వస్వాహములును యుక్తసమయముననే చేసికొని యుద్ధమునకు సంసిద్ధులుయ్యుండిరి. ముట్టడించిన యింగ్లీషు సైనికు లెంతదైర్యోత్సాహములతోఁ బయిని బడినను ముట్టడింపఁ బడిన రాజభటులును పౌరవీరులును నిరుపచూన దేశాభిమానమహితు లయి ప్రాణముల కాశించి పోరాడి యహింసలను బురఁచు చొరవక దూరమున నిలిపిరి. పురబహిర్ద్వారమునఁ గలిగిన యూఘోరసమర మునం దింగ్లీషు సేనా నాయకుఁ డగు శాలిస్బరీ (భువు) నిహతుఁడు కాఁగా నాతనిస్థానమున నపోకుఁడభువు సేనాధిపత్యమును వహించెను.

ఈననుయమునం దామెనుఁ బూర్వగీతినే దేవతాదేశము లగు చునే యుండెను. అట్లునున్నపల్లగాముయొక్క ముట్టడిని విడిపించుట యొక్కటియు, ఛార్లెస్సును కీన్సుసగిరమునందు పట్టాభిషిక్తునిగాఁ జేయుటయొక్కటియు ఈరెండును దనకు దేవుఁడు విధించిన యాజ్ఞ లని యామె హృదయఁగలకమునందు విలాక్షరముగా వలె దృఢముగా నాటుకొని యుండెను. తన కొనఁగఁబడిన యూర్వరాదేశమును గూర్చి తల్లిదండ్రులతోఁ జెప్పుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదని యెఱిగిన దయి, యామె సమీప్రగానుమునందు నివసించియుండెడు తన మేన మామ యింటికిఁ బోయి యాతని కడ తన మనస్సును విప్పి తనకు విధింపఁ బడిన కృత్యమునుగూర్చి వివరముగాఁ జెప్పెను. ఆచిన్నదాని యొక్క నిష్కలంకిచరిత్రమును బట్టియు సత్సంగంధతను బట్టియు నన్యజ్ఞదైవభక్తినిబట్టియు నామె మేనమామ యయిన లాక్సార్టు శైశవమునుండియు నామెను ప్రాణాధిక మయినప్రేమతోఁ జూచు చుండెను, అందుచేత నాతఁ డామె చెప్పినదంతయు విశ్వసించి

యామి సందేశమును దెలుపుటకయి సమీపవట్టణ మయిన 'వాళా
లియరు' నకుఁ బరిపాలకుఁ డయిన 'బొడ్డికోర్టు' దొరయొద్దకుఁ
బోయెను. ఆపరిపాలకుఁ డాతనిచూడలను విని పరిహసించి "యా
పిచ్చిపిల్లడానిని రెండు చెంపకాయలువేసి శీఘ్రముగాఁ తల్లిదండ్రుల
యొద్దకుఁ బంపివేయుము" అని హితోపదేశము చేసి యాతనిని బంపి
వేసెను. విఫలమనోరథుఁ డయి మరలివచ్చి మేనమామ యచ్చట
జరిగినవృత్తాంతమును జెప్పినను, ఆమె యెంతచూత్రమును సేసె
త్సాహురాలు గాక తానే స్వయముగాఁ బోయి బొడ్డికోర్టును దర్శించి
మాటాడెద నని వాళాలియరువట్టణమునకు బైలుదేఱెను. మేన
మామయు నతనివెంటఁ బోయెను. ఆమె యావట్టణమును జేరినతరు
వాత విచారించి యొక దొడ్డయిల్లాలిగృహమునందుఁ బ్రవేశించి మేన
మామ వెంటరానవృథా తానక్కడకుఁ బోవలసివచ్చినను నొంటిగా
బోవక యాగృహిణిని వెంటఁ గొనిపోవుచు నచ్చెను. ఇచ్చటనే కాక
మఱి యెచ్చటకు బోయినను ప్రతిగ్రామమునందును విశుద్ధచరిత్రు
రాలైన యొకయుత్తమాంగనను దనకు సహాయురాలినిగాను సంత
తురాలినిగాను జేసికొని యామివెంట మెలగుచు వచ్చెను. ఈపట్ట
ణము చేరిన తరువాత మొట్టమొదట, నామె కామండలపరిపాలకుని
దర్శనము దొరుకుటయే కష్టమయ్యెను. దర్శనములభించిన తరువాత
నాతఁ డామె విన్నపమును సావధానముగాఁ జెవియిచ్చి వినుట యంత
కంటెను గష్టమయ్యెను. విన్నతరువాత నాతనిని తోడువడుకొని
చుట కష్టములలో నెల్ల సధికకష్ట మయ్యెను. ఆమె నిశ్చేధక్రియ
నేతాగ్రచిత్తతయుఁ గపటము లేని నిర్మలవర్తనమును జూచి పట్ట
ణము లోనివా రందఱును నాకన్య నిజముగా నీశ్వరసాక్షాత్కారము
గలభక్తురాలని నమ్మిరి. వారిలో ముఖ్యముగా ప్రముఖులయిన

గృహస్థులిద్దఱు తా మామెకు నాయము చేయునట్లు పూనుకొని యాపురపరిపాలకునిచేత రాజున కొక విజ్ఞాపనపత్రమును వ్రాయించిరి. ఆపరిపాలకుఁ డామెను రాజనౌద్దకుఁ బంపుటలో జేసిన గాయమంతయు నొక ఖడ్గము నిచ్చుటతప్ప వే జేసియు లేదు. ఆమె మేనమామయు నాతనిమిత్రుఁ డొకఁడును ఋణము చేసి యామెకొక శ్వేతాశ్వమును గొనియిచ్చిరి. ఆమెకుఁ దోడుపడిన పురవాస్తవ్యులలో నొకఁ డామె ప్రయాణవ్యయములను భరించెను. తానప్పటినుండి పురుషవస్త్రములను ధరించున ట్టిశ్వగాజు యైన దనిచెప్పి యామె యిట్టివస్త్రములను ధరించెను. ఇట్లామె పురుషవేషమును చాల్చి యశ్వారోహణము చేసి యీశ్వరదిహిత మైనధ్వజమును భుజమున భరించి రాజసందర్శనార్థము బయలు వెడలెను. ఈ చరిత్రారంభమునందు వేయఁబడినది యామె యప్పటిరూపమే.

ఈ వట్టణమునకు వచ్చినప్పటినుండియు తోడుపడుచుండిన యిద్దఱు పెద్దమనుష్యులును మఱినలుగురును నామె కంగరక్షకులుగా నామెనెంట బయలుదేరిరి. చుట్టుపట్ల ప్రదేశము లన్నియు శత్రు మయము లై యహితవత్తు మవలంబించిన వయి యుండినందున శత్రువుచేతిలోఁ జిక్కుదు మన్నభయము చేత వారప్పుడు సాధ్య మయినంత వఱకు రాజమార్గములను గ్రామములను తొలగి, మనుష్యులు సాధారణముగా నడవని పెడ దారులలో మహాభయములలోను బడి పోపలసినవా రయిరి. ఇట్లు ప్రయాణపడి కొంతదూరము పోయినప్పుడు లోయరునదిని దాటి రాజున కనుకూలురయి యున్నప్రజలు గలదేశమును బ్రవేశించిరి. అప్పు డామె తా నార్జియపురమును విడిచి నుటకును ఛార్లెమ్యును సింహాసనాసీనునిగాఁ జేయుటకును దేవునిచేఁ బంపఁబడి

నట్లు బహిరంగముగా జెప్ప నారంభించెను. అది మూఠవిశ్వాస
 మత్యధికముగా నుండినకాల మగుటచేత నాచిన్నది చెప్పెనుకథ
 యొక యమృతముగాను విశ్వాసానర్హముగాను గ్రహించినను
 సంజేహపడక యెల్లవారును దానిని సమ్మి మనదేశమును రక్షించుట
 కయి దేవునిచే బంధబడినదేవదూతి వచ్చుచున్నదని శ్రోవహుడుగట్టి
 నను గుంహలుగుంహలుగా వచ్చి చూచి మంత్రోక్తినిచూచుచుండి. ఆ సమ
 యము - దు రాజు చింతించుచు గుడి, శివునియు తానున్న
 దుర్గమును వాట్లడితు రిన్న భీతిచేసి గాల్గియన్ పురక్షణ కున్న మును
 విడిచిపెట్టి తాను గహనదేశములకుఁబాటిపోఁ దలఁచెను గాని కొందఱు
 దేశాభిమానులైనాహముచేతఁ గొండ్లిదర్శము వహించి యప్పటి
 కచ్చటనే నిలిచి యుండెను ఇట్టిస్థితిలో జోనేకన్య చేరువగాముమును
 జేరి తాను వచ్చుచున్నవార్తను ముందుగా రాజునకుఁ జెప్పిపెట్టెను.
 ఆమె చినాన్ దుర్గమునకు వచ్చుట కుత్సాహు వెంటనే ఘట్టెనుగాని
 యామెకు దర్శనమిచ్చుటనూత్ర మాగోచరముగాఁ బడెను. మంత్రుల
 లోఁ గొందఱామెకుఁబ్రదేవశోచాసకురాలైన మామలమారి యని
 పలికి; కొందఱామె చిత్తభ్రమణముగల యున్నానిని యనిపలికి;
 పలువు రామె యెట్టిదయినను మన కిట్టిసమయమునందు సన్నిధికి
 వచ్చిన సాహాయ్యమును నిరాకరించుట యవివేకమని పలికిరి. కడపట
 నామెను గొన్నిప్రశ్న లడిగి యుత్తరములను బడయుటకయి యొక
 సభ నియమింపఁబడెను. ఆమెనుఁ దీర్చిచిరూపభవారిచ్చిన యభిప్రాయ
 నూమె కనుసూలముగా నుండినందున దోషాశుమానమానముఁ డయి
 యుండిన యాచిటుకరాజు తుద కామెను దర్శనమిచ్చుట కంగీకరిం
 చెను. రాజామెను మోసపుచ్చనలెనన్న యుద్దేశముతో నామె తన

దిగువను గూర్చుండి యుండి తనయాస్థానమునొని దొంగల నొప్పున
ములు వేసి వారి నున్న స్థానములకును గూర్చి పుచ్చి ముని
నట. ఆమె తత్సూయ రాజముగ మెప్పుడును జూచి యెటు
దైనను వేషమాత్రముచేత భ్రమపడక తిన్నగా రాజకడకే పోయి
యాతనికి మొక్కి “ఓ మహాప్రభూ, నీకును నీగాష్ట్రమునకును;
సాయము చేయుటకు దేవునిచేత బంపబడిన తోవోన్నను నే
రీమృగరముందు నీ విలిపిక్తుడి నగుచునని నుంటి నే నీ
నాజ్ఞాపింపబడినదానను. ఇంగ్లీషువారిలో బ్రతిమటించి యుద్ధము
చేయుటకు నేను సంసిద్ధురాలనయి యున్నదానను.” అని ధీరవ్యస
ముతో బలిగెను. ఆమాటలవలన రాజనకును నభ్యులకును నశ్శృంగుత
ప్రమోదములు కలిగెను. ఈయద్భుత మిట్లుండగా జను సత్సూయ
మును బురికొల్పినవంత యప్పు డింకొకటి నడచెను. తనసమీపము
నుండి యామె నడుచుచుండినప్పుడు సైనికుల డొకఁ డామెనుగూర్చి
మోటుగా మాటాడఁగా, “ఓయీ! మృత్యువల్యాసన్న నులు
యుండ నీ కింత త్రుళ్లు పాటు తగునా?” యని యామె వానిని ముడ
లించెను. ఆభటుఁ డాదినముననే నదిని దాటునప్పుడు మునిగిపోయి
మరణము నొందెను. ఈ దైవపుటననుబట్టి యామె యానాగతియు
తెలిసినమహాత్మురాలని యెల్లవారికిని నమ్ముకము కలిగెను. ఆమె
వర్తనమును నిపుణముగా పరిశీలించికొలఁదని భక్తుల్యాహదుల
యందు నిష్కళంకురాలని తేటపడినను యుద్ధతంత్రములయందుఁగాని
రాజ్యాంగవ్యవహారములయందుఁగాని విశారదురాలు కాదని మంత్ర
వర్గమున కభిప్రాయము కలిగెను. అందుచేత ఛార్లెస్ మరల సందే
హంబోధితమనస్కుడయి యామెసాహాయ్యము నంగీకరించుటను
గూర్చి యాచార్యపథ వారికి విజ్ఞాపనమును బంపెను. వారామె జన్మ

ఫలమైన డోమెమిగ్రామమునకు మనుష్యులను బంపి యామె పూర్వ వృత్తమును పూర్ణముగా విమర్శించి యామెచరిత్రము కళంకరహితమయినదని తెలిసికొని రాజాపుణ్యకన్యయొక్క తోడ్పాటును నిస్సంశయముగా సంగీకరింపవచ్చునని శ్రీముఖమును బంపిరి. ఈ యాలోచన నలతోను సందేహములతోను రెండుమానములు గడచినతరువాతఁ దగినయేర్పాటులు చేసి కవచ మొకటియు నొక దేవాలయమునందుఁ జరకాలమునుండి మూలఁబడి యుండిన పవిత్రఖడ్గ మొకటియు తీదభీష్టానుసారముగా, తీసెన్ యొక్కయు తల్లియొక్కయు విగ్రహములు వేయఁబడిన ధవళధ్వజ మొకటియు రాజామెకీర్చి యుద్ధయాత్ర కనుజ్జయిచ్చెను. ఆమె ప్రాయ మిప్పుడు ఐదునేడు సంవత్సరములు. విశ్వానార్థులయిన కఠివయవీరభటు లామె కంగరక్షకులుగా నియమింపఁబడిరి. ఆమె యాశ్వారోహణచేసి కవచాదులు ధరించి వీరభటునివలె టురుష్ వేషముతో బైలువెడిలఁగానే యావటకు సిరాళులయి పలాయితులైన సైనికు లందఱును నామె కీశ్వరనాహాయ్య మున్నదన్న సంపూర్ణ విశ్వాసముతో ధైర్యోత్సాహము గలవారయి వీరావేశము నొంది మరల నామెచుట్టును జేరనాగిరి. ఇట్లు చేరిన వీరవార మత్యల్పకాలములోనే యాటువేలవటకును బెట్టెగను.

ఈవటకు నేనానాయకులుగా నుండినవారే యీ నేపథ్య నడవవలయునో జోనకన్యయే నడవవలయునో యని శంక గలిగినప్పు డామెయే నడువవలయు నని జనసంఘము పట్టుపట్టుటచేత లోపల నిష్టము లేనివారయినను, నేనాధిపతులు పయి కామెకు లోఁబడి యామె యాజ్ఞానుసారముగా నడవవలసినవారైరి. ఆమె మొట్టమొదటఁ జేసినపని తనదండువెంటవచ్చిన చెడునడతగల పడఁతుల నందఱిని నెడఁగొట్టివేసి, సైనికులనందఱిని తమదోషముల నీశ్వరునికి

నివేదించి క్షమింప వేడుకొనునట్లు చేసి యుద్ధమునకు సంసిద్ధులను జేయుట ఆమె ధైర్యమునకే యుక్కడనుండి యార్జియన్సు పురమునకు ముట్టడి వేసియున్న యింగ్లీషు సేనాధిపతులకు దేవుని యుగహమునకు పాత్రులుగాక శ్రీఘముగా పెట్టణమును విడిచి తొలగవలసినదని యుజ్జాపించుచు లేఖను బంపెను. ఇంగ్లీషు సేనా నాయకు లామెయుత్తరమును తిరస్కారభావముతోఁ జూచినట్లు నటించిరి. కాని యామె యమానుషశక్తినిగూర్చిన యద్భుతకథ లనే కము లీవఱకే వినియున్నంగన నామె యాశ్చర్యపాక్షాత్కారబలమో త్సుద్రదేవతా వశీకరణశక్తియో కలయవిజేయురా లని హృదయము లలో నెఱ్ఱియుండిరి. ఆమె యాపట్టణమును జేరునప్పటికి వీరటి పడెను; గాలి ప్రతికూలముగా వీచుచుండెను; వాన జోరునఁ గుఱియు చుండెను. అటునంటి సమయమునందు నదిని దాటుటకు సేనాధి పతు లిష్టము లేనివారుగా నుండిరి. ఆమె సర్వమును సనుకూలముగా నుండునని నలికి పడవలెక్కి తక్షణమే నదిని దాటుట కాజ్ఞాపించెను. ధ్వజ పటమును జేరఁ బట్టుకొని ముందుగా నామె యొక పడవ లోనికి దుముకఁగానే పంశయింపక యామె వెంబడినే సైనికులెల్ల రును మహోత్సాహముతో పడవలవంక నడచిరి. ఇట్లు పడవలెక్కి యార్జియన్సు పురవాసులనిమిత్తమయి తెచ్చిన భోజనపదార్థములను గొని నదిని తరించి సైనికు లామె చెప్పినట్లొక్క గడియలో నురక్షి తముగా నావలియొడ్డును జేరఁగలిగిరి. ఆమె యాప్రకారముగా శత్రు పుల శిబిరముల చెంతనుండియే తనసేనలతో నడచి వారిని తప్పించు కొనిపోయి 1829 వ సంవత్సరము ఏప్రియర్ నెల 29 వ తేది రాత్రి యెల్లవారు నద్భుతపడునట్లుగా నార్జియన్సుపురమునఁ బ్రవేశించెను. ఆమె యట్లు పురప్రవేశము చేయఁగానే రక్షకురాలు వచ్చెనని వక

మానవ భావము పోగుకొని నా బాల్యోపాసకు నొడొరులను
 ద్రోచి కొనిను నడచి యామెను సంకల్పించవలె న్న కుతూహలముతో
 నామెచుట్టును మూగిది: అప్పటి కర్థరాత్ర మయినను మార్గా
 యాసముచేతఁ గడు బడలియున్నను విశ్రాంతినొందఁగోరక యామె
 కరదీపికలు వెలుగ ముందుగా దేవాలయమునకుఁ బోయి యచ్చట
 భక్తిపూర్వకముగా దేవునిఁ బ్రార్థించి కృతజ్ఞతాభివందనములు
 పఠుర్పించి, యటుపిమ్మట నాట్ల మూల నత్నంశ పూజ్యశీలయని
 ప్రఖ్యాతిగన్న యొకయుత్తమ స్త్రీహాని గృహమునకుఁ బోయి యామె
 యొద్ద శయించెను.

మఱునాటి ప్రాతఃకాల మునంగు నిద్రనుండి లేచినతరువాత
 నామె యుద్ధము ను సంధ్యరాలయి బయలు వెడలెనుగాని జాలి
 గుండెగలది యగుటచేత నిష్కారణముగా ప్రాణహాని కలుగుట
 కిష్టము లేనిదయి లోఁబడవలసిన దని శత్రుసేనాధిపతి నొక యుత్తర
 మును వ్రాయించి దాని నొక బాణాగ్రమునఁ గట్టింది వింట సంధించి
 శత్రు సేనామధ్యమునఁ బడునట్లు విడిపించెను. అంతేకాక తాను
 వంశసంపాదకునను నడచుచు నుచ్చైస్సవనముతో ముట్టడిని విడిచి
 తొలగిపోవలసినదని యింగ్లీషుసేనలకు వివరబడునట్లుగాఁ గేకలువేసెను.
 అయినను శత్రుసేనాధిపతు లిప్పుడును వెనుకటివలెనే యామె
 యుత్తరములను గాని మాటలను గాని నరకుచేయక యవమాన
 వాక్యములు వలికి యామెను బరిహసించిరి. పయికి వారెంత బింక
 మును జూపినను లోపలవారు భయభ్రాంతులు కాకుండినవారు
 కారు. జోనకన్య తన విజయధ్వజమును ధైర్యముగొని ధనుర్విముక్త
 మైన బాణమువలె పెంటులూపుకొటవైపు శత్రు సైన్యములమీఁదికి
 గుట్టమును దువొడించెను. సైనికులును ధైర్యోత్సాహములతోఁ బరు

గిడి వైరివారమును దలపడిరి. మూడుగంటలకాలము ఘోరయుద్ధము జరిగిన తరువాత నింగ్లీషువారు పరాజితు లును. జోన్ కన్యదయార్ద్ర హృదయముతో నడ్డుపడి కాపాడినవారు నలువది యేబదిమంది కాక కోటలోని యింగ్లీషు సైనికు లందఱును పంహరింపఁ బడిరి. మఱునాడు పండుగుదిన మగుటచేత యుద్ధము నిలుపఁబడినందున, జోన్ తన పక్షమువారితోఁ గలఁ యాశ్విప్రార్థిలతోను భజనలతోను నాడు కాలము గడపెను. మఱునాటి యుద్ధకాలం న నెప్పటి కుట్లు తన జయపతాకతో జయలక్ష్మి సాకారయముఁట్లు సేనామంతుము నలంకరింపఁగా లాహైర్ మొదలగు ప్రెంచి సేనానాయకులు తమసైన్యములతో శత్రువుల కభిముఖముగా నడచిరి. నాడు పగలంతయు మహా హవము జరిగి యొక్కడజూచినను జోన్ సేనలకే జయము కలుగుచు రారగా నాయంకాల మిగులప్పటికి బాస్టిల్ దుర్గముకట్టి తక్కు శత్రువులతోట లన్నియు ఫ్రెంచివారి యధీనము లయ్యెను. ఆమె యాగ్రాత్రి పట్టణమునకుఁ బోయి సుఖనిద్రపొంది తేల్ల వాఱుజామున మరల యుద్ధయూక్తీకు వెడలెను. బాస్టిల్ దుర్గమును సాధించుట యసాధ్యము గనుక స్వల్పసైన్యముతో దానిపై వెడలుట కర్తవ్యము కాదని హితముచెప్పి సేనాధిపతు లామెను నిరుత్సాహపఱిచినను, ఆమె యబయూత్రమును వెనుకంజ వేయక లగ్గులుపట్టి యాకోట సాధించుటకు నిశ్చయించి యాకోటవంక నడచెను. కోటమం దామె విగ్రహము కంటఁబడఁగానే ఫ్రెంచిసైనికులయొక్క దేహములుప్పొంగి పోయెను; ఇంగ్లీషు సైనికులయొక్క గుండలు పరిలిపొయెను. అది చదువుకొన్నవారు చదువుకొననివారును గూడ నేకరీతిగా మంత్రములను మహిమలను సమ్మిసకాల మగుటచే, నామె క్షుద్ర దేవతల తోడ్పాటు కలదని యింగ్లీషు సేనలలో నెల్లను సమ్మోకము

వ్యాపించెను. లగ్గులు పట్టుట కయి స్వయముగానే యామె నిచ్చెన యెక్కి కోటగోడమీదికిఁ బ్రాకు చుండెను. అప్పుడు శత్రువులచే విడువఁబడిన బాణమొకటి వచ్చి కంఠమునందు గ్రుచ్చుకొనఁగా నామె పట్టువదలి జలపూర మయిన క్రింది కందకములో తలక్రిందుగా కూలెను. ఇంగ్లీషువా రామెను బట్టుకొనుటకుఁ బ్రయత్నించిరి గాని యింతలో నామె పక్షమువారువచ్చి యామెను సురక్షిత మయిన స్థలమునకుఁ గొనిపోయిరి. గాయముయొక్క బాధచేత నామె కన్నుల నుండి కొంచెము నీరు కాఱెను గాని యామె వెంటనే ధైర్యమునలం బించి తనచేతులతోనే బాణము నూడఁ బెట్టికొని క్షుణ్ణముగొని మరలరణరంగమునఁ బ్రవేశించెను. తాను గాయపడుచు నని యామె యీవఱకే చెప్పియుండి నందున స్నేహములో నింగుమూలమునఁ గొందలపాటు వుట్టలేదు. ఆమె యాశస్థికముగా మరల సమరతల మునఁ బొడచూపఁగానే ఫ్రెంచిసైనికుల యంతరంగము లన్పశ్యతమోద రసతరంగితములయి ద్విగుణితోత్సాహవంశము లయ్యెను. తాము కోటగోడనుండి కూలఁబడోయుటచే నరచచ్చిన దనుకొన్న కన్నె కన్నుల యెదుట మరలబ్రశ్మము కాఁగానే యింగ్లీషుసైనికులవ్యాంత ములు భయభ్రాంతములయి దిగుణీకృతనిరుత్సాహవంశము లయ్యెను. శయ్యరావేళవివశు లై నయ్యాసైనికులు కొందఱు మృత్యువు తమ మొగములవ్రేలఁగా వివర్ణులయి ప్రతిపక్షులపక్షమున దేవత లాయుధ పాఠు లయిరిది తమనేనలను తుత్తుమురుగా నజకుచుఁ దమ మ్రోలఁ గనఁబడు చున్న వారని సంధి యెత్తినవారి వలె బ్రల పింగుచుఁ గాలునేతు లాడక వెట్టిచూపులు చూచుచు తడఁబడఁ జూచిరి. ఆసంక్షోభమును జూచి యింగ్లీషు సేనానాయకుఁ డగుగ్లాచ్చు డ్దలు తననేనలోనెల్ల శూరాగ్రేసరు లనఁదగిన వీరభటులను వెంటఁ

గొని కోటలోపలఁ బ్రవేశించి పోగాడనలె నన్న చింతతో వంతెన
మీఁదినుండి కోటగవనివంకఁ బోవుచుండఁగా, జోన్ కన్య యాతనిని
తారసించి యింతట నయినను లోబడవలసిన దని యాజ్ఞాపించెను.
అతఁ డామె మాటలను లక్ష్యముచేయక ముందువంక నడచుచుండఁగా
ఘెంచివారు వేసిన ఫిరంగిగుం డొకటి తాణి నెఱతెన విడిగి దానితో
నేనాధిపతియు పీఠభటులును నదిలోఁ గూలి పొహళముగఁజూచు
నొందిరి. ఇంతటితో సంపూర్ణవిజయముఁ గెలిచెను మాత్ర
శేషు లెదిరింపవలయునను బ్రతుక్కింపక కాంచనపుష్ప కర్మ మొప్పింపఁ
బడినవారి నలెఁ గఘెంచి పైకెళుటకు గాను లయు నోర డిరి. ఈ
మూడుదినముల యుద్ధము లోన నున్న పై విజయ గానముగా నేడని
మిదివేలు మృత్యుకొందిరి. ఇటు విజయముఁ గెలిచినతోటిక యయు
యూ మి స్వపై కన్యమతోఁ బురుష వేషము చేయు స్వయం పోగుల జను
జయనినాదములు మిక్కిలు మిక్కిలు; దేవతేనాలమునుగల గుర్రుల యు
నూచకము లామలజయములలు (మోగెడి) ఆమె గుల్లు నెజల
సాధువాదములతో దేవాలయమునకుఁ జని నవీయముగా దేవునిఁ
బ్రార్థించి కృతజ్ఞతాపూర్వకపదనశకము ల్పొందెను. ఇప్పుటికి జోన్
చేసిన మొదటిప్రతిజ్ఞ నెఱవేటివది. ఈశ్వరునియెడల నవ్యాభక్తి
విశ్వాసములు గలయొకప్రాణి లోకములో నెంతటి యద్భుతకార్య
ములను నిర్వహింపఁగలుగునో దీనివలనఁ దేటఁ డెమ గదా! ఈవిజయ
దినము మొదలుకొని జను లీమెను “అస్తియన్యకన్య” యని పిలువఁ
జొచ్చిరి.

జోన్ కన్య యార్జియన్యగరముమొక్క మాట్టిదిని విడిపించిన
మఱువాడే తన ప్రతిజ్ఞాశ్రేణమును నెఱవేర్చుట కు బైలుదేటఁ
బ్రయత్నముచేయ నారంభించెను. రీమ్యునగరమునందు ఛాన్లనున

చోన్ కన్య.

వట్టాభిషిక్తునిగా జేయువఱకును తన కీర్త్యను డిట్టిన యాజ్ఞను తాను
చెల్లించి వట్లు కాదని యామె దృఢముగా ననుచుండెను. అందు
చేత దళకుం గలిగిన గొలుపున కుట్టుయు వారి బడలికను గణన
చేయకయు మెయినెల వదన తేదీనే యామె యాధాన్యగరమునువిడిచి
బ్రాయిన్ వట్టామను జేగెను. అక్కడనుండి యామె యెంతదీనముగాఁ
త్రార్థించుచు తీఖిం సంపెనను ఛాల్లెస్సె ప్రోవోసుగునను బహు
స్థలము లి.గ్గీవునేలచే నాక్రమింపబడించున తానన్నతావు కదలి
రీమునగరమునకు నెడలనాపాసించుకుండెను. అది యట్లుండ నిచ్చుట

నాగ్నియన్ననగములోని కీనాగపక్షము తామరకూడల గొన్ని
విజయములనొంది పలు పెడనలము పని యింగ్లీషు సేనాధి
పతియైన నసోకు ప్రభువుచే రక్షింపబడుచుండి జార్జోదుర్గ
మును సాధింపబడినది. సేనాధి పెడలి పాపాదినములు పోరాడియు
సేమియు చేయి పోయి. ఈవార్త తెలియ గాక జోన్ కన్య వారి
సాయము సమీపము చేయెను. ఆమె రాకవలన ఫ్రెంచిసేనలలో
నుత్సాహ ముండునని కాగా ససేలగా విజయము కలిగెను.
అక్కడ జరిగిన పోరాటమునందు నసోకుప్రభువు పట్టుకోబడి
కారాగృహమునకు చేరినది. ఇట్లు జార్జోదుర్గము లోబడిగానే
యితరదుర్గములను గెలుపింపి యింగ్లీషు సైనికులు శత్రువుల
నెదిరించుటకై పోయెను. యింతపిఠకును పునర్వర్ధకాలియని
ప్రసిద్ధిగన్న పోరాట సేనానాయకునితో గలిసి పలాయితు
లయిరి. వాటో ముందుగా పడవ బోగింపమహాముద్దములో నేల్లు
ప్రభువు, వారి పోరాటమునకు బాల్యము ముడిలయిన ప్రసిద్ధు
లయిన యింగ్లీషు సేనానాయకులు జోన్ కన్యకు లోబడిరి. దైవ
మాయ యేనానాయకు యాయుధముల దింగ్లీషు సైనికులు రెండు
మూడువేలముల పేదలబడిన ప్రభుసేనలలో నొక్కడే హతః
డయ్యెను! పశువు సంపూర్ణము కాకనే జోన్ కన్య తన సైనికు
లను వారిండి సైనికాంగహతమున మోస్తూ గాయపడినవారి గాయము
లకు చికిత్సల చేయించి, ప్రాణోక్తిమణిడతయల దున్నవారి కిశ్వర
భక్తినిగఱపి పత్రికాలిని గలిగించుచు, నుత్సాహముతో బనిచేయఁ
జొచ్చెను. శిరువాత నామె సగ్గె యను స్థలమునం దున్నరాజును
గలిసిగొని యానూతన విజయవార్తను స్వయముగాఁ దెలిపి, పట్టాభి
షేకార్థము తక్షణమే బైలుపెడలుపట్లు రాజును బురిగొల్పెను.

ఛానైస్సు మనస్సులో భయమువిడువనివాఁడయినను, ఆమెకు మాటు
 మాట చెప్పలేక జీన్ పుగమువద్ద పదిపండ్లమవేల నేలను గూర్పు
 కొని యామెవెంట రీచ్చువగరమునకుఁ బోవఁ బ్రయోగ మయ్యెను.
 అతఁడు జోన్ కిస్కోయొక్క యమూ్యాసాహాయ్యముచేత తొలపబడు
 గుఱను నున్న ట్రాబున్ మొదలయిన పట్టణముల సనాయాసముగా
 స్వాధీనము చేసికొనిననుఁ బోయి జూలము నెల 16 వ తేదీ నాయం
 కాలము జోన్ కిస్కో యశ్శాసూధయయి తనప్రక్కను జనగా నుర
 క్తితముగా రీచ్చువగరమునకుఁ బ్రవేశించెను. ఆమెలురాఁడే రాజు
 యొక్క పట్టాభిషేక మహోత్సవము మహానైభయముతో నడచెను.
 పవిత్రమైన యీసెలనూరిము జరుగుచున్నంతిఁజూచును జోన్ కిస్కో తన
 ధ్వజపటమును బేతఁబ్రబుకొని రాజుప్రక్కను వేదకడ నిలువఁబడి
 యుండెను. ఈవైదికకర్మ ముగియఁగానే యాకిస్కో దేవాము పులికింప
 కన్నుల నానందబొప్పుములు గాఢ వినయముతో రాజుపాదముల
 మీఁదఁ బడి “ఓమహారాజా! ఆర్జియస్సు నగరముయొక్క ముట్టడి
 విడుదలయొ మిరికొక్కడ పట్టాభిషేక్తులగుటయు నామూలమున జరగ
 వలెనని యుద్దేశించిన భగవత్సంకల్పము నెఱవేఱి నేను ధన్యురాల
 నైతిని.” అని విన్నవించెను. ఈశ్వరుఁడు తనకు సయమించిన యీజ్ఞా
 పూర్ణముగా నెఱవేఱిండునఁ దా నిఁకఁ యూరికఁ బోయి తొంటి
 యట్ల యుండుటకయి యామె యభిలషించెను. ఆమె యక్కడనున్న
 సమయములో నామె తిండ్రీయు మేనమామయు సచ్చటికి వచ్చిరి.
 హరిని జూడఁగానే స్వగ్రామమునకుఁ బోవలె నన్న యభిలాషయు
 ముతంత హెచ్చఁగా వారివెంట డోమ్రెమిగ్రామమునకుఁ బోవ
 ననుజ్ఞ యియ్యవలసినదని యామె రాజును బ్రార్థించెను. అయినను
 గా జానెవలన నింకను మేలును బొందవలె నన్న యాశతో నామె

పోక కనుమలించక పోయెను. అందుచేత లోపలఁ దన కెంత యిష్టము లేకపోయినను, ఈశ్వరుఁడు తన్నుఁ జేయుమన్న పని యంతే యని నమ్మిన దై నను, రాజాజ్ఞ నుల్లఁఘింపఁజాలక యందు నిలువవలసిన దయ్యెను. రాజు మూడుదినములు రీమ్మసగరమునం దుండి యచ్చట నుండి జోకకన్య వెంటరాఁగా నైదుక్రోసులదూరములోనున్న యొక పుణ్యస్థలమునకు తిఁకృశిజ్ఞులను దెలిపి యీశ్వరునికి వందనములు సమర్పించుటకయి పోయెను. అతఁ డచ్చట నున్నప్పుడు జోనకన్యను బిలిచి కావలసివలయులను గోరుమని ప్రార్థించెను. ఆమె తన కౌఠ వము నిమిత్త మయి యియ్యఁ దలఁచిన బిరుదులను బహుమానము లను సమస్తమును నిరాకరించి తన గ్రామమువారి కప్పటినుండి పన్నులు లేకుండ ననుగ్రహింపవలసిన దని వేఁడెను. ఆమె కోరినట్లప్పు డనుగ్రహింపఁబడిన రాజశాసనము తరువాత నన్నూఱు సంవత్సరములవఱకు నవిచ్ఛిన్నముగాఁ జెల్లెను.

రా జిట్లు విజయయాత్రలు చేయుచు ప్రాస్థదేశమునకు రాజధానియైన పారీను సగరమును సమీపించెను. జోన్ యుద్ధముల యందు మునుపటివలెనే ధైర్యసాహసములను సహనమును గనఁ బఱచు చుండినను, తా నీశ్వరాజ్ఞానుసారముగా వర్తించుచున్నదాన నని భావింపనిదయి యప్పటి యుత్సాహమును మాత్రము లేనిదయి యుండెను. రాజు సెంటు డెసిస్ దుర్గమునుండి తన పూర్వరాజధానిని జూచెను. రా జాదుర్గమును విడిచి కదల నొల్లకున్నను జోకకన్య సేనలను నడుపుకొనిపోయి మొదటియగడితను దాటెను. అప్పు డా పట్టణము నింగ్లేషుసేనాధిపతులును బర్గండి ప్రభువును పదివేల సేనలతోఁ గాఢాదురుండిరి. ఆమె యగడితను దాటి కొంతదూరము సాగ

గానేమందు జలపూర్ణమయి దుస్తగమైన మహాపాఖ యింకొకటి కానవచ్చెను. ఆమె యక్కడనుండి పూర్వరీతినే పట్టణమును ప్రెంచి రాజు సద్దీనము చేసి లొబడివలసిన దని యింగ్లీషు సేనాధిపతుల కాజ్ఞాపించినను, వా రామాటలను సరికనేయక గేలి నేయచు శరవర్షమును గురిపింప నారంభించిరి. అక్కడనుండి వెనుక మరల వలసిన దని ప్రెంచి సైన్యము లామెను ప్రార్థించిరి గాని యామె వెనుకంజ వేసినదికాదు. ఆమె కాలి కొక గొప్ప గాయము తగిలినను బాధ దుస్సహముగా నుండినను కాలుగదలుపరి యొక దిబ్బ చూచున నిలుచుండి నేనలను ముందుకు నడిచి నుత్సాహవరుచు చుండెను. చీకటి ఎడినతరువాత ప్రెంచిసేనాధిపతి డామెపద్దకు వచ్చి యామెను వెనుకకుఁ బంపివేసెను. ఈ యుద్ధమువలన హృదయము చెదరిన దయి యామె తా నిప్పు శీత్యరాక్షుని విరుద్ధముగా నడుచుచున్నందున ముందుగా దేవుడు తన కీయాపద్రూపమున హితోపదేశము చేయుచున్నాడని తలచి యిది ముందు యుద్ధ సంబంధమును వదిలుకొన నిశ్చయించుకొనెను. ఆమె రాజుసన్నిధినుండి తొలగి స్వగ్రామమునకుఁ బోవఁదలఁచెనుగాని రాజును తదాస్థానమునందలి ప్రముఖులును సమ్మతింపక యందే కొంతకాల ముండు నట్లు బహువిధములఁ బ్రార్థించి యొడఁబడిరి. అంతట రాజుక్కడ నుండి వెనుక మరలి బోర్డెన్ పట్టణమునందు శీతాకాలము గడచువఱకును నిలిచెను. ఇక్కడ నున్నకాలములో రాజుమకు ప్రభివృద్ధి మును నామెకుటుంబమున కంతకు ప్రభుపట్టమును నొసగి గౌరవించెను. ఇట్లెన్ని గౌరవములు వచ్చినను జోన్ తన పూర్వవేషమును మార్చుకొనక, శుద్ధహృదయయై తనకాలము నిశ్చరసేవచుండుఁ గడపు చుండెను.

ఇంగ్లీషునేనలును బగ్గడి పురుషులును వచ్చి ప్రెంచివారి దైన కాంపేనుదుర్గమును మట్టడించి, ఆవట్టణమును విడిపించుట కయి కొంతనేసతో, బోయి జోనకన్య శత్రువులను తలపడెను. ఆమె యుద్ధమునం దవన్యసాధారణశౌర్యమును గనబడిచి పోరాడినను కడపట శత్రువులచే బట్టుపడి కారాబద్ధురాలుగాఁ జేయబడెను. ఆమెచాలును జూచి తమప్రాణములైన నిచ్చి యాధీరురాలిని విడిపింపనలసిన ప్రాణినిపైనికులు పౌరుషమును విడనాడి స్వప్రాణరక్షణార్థము పాపొయిరి అప్పు డింగ్లీషునేనలలో ప్రెంచిరాజ్యసంతయుఁ దమకు లోబడినంత సంతోషము గలిగెను. ఆమె వచ్చునంతవఱకును తామెక్కడఁ జూచినను జయము పొందుచుంటి మనియు, తమ యాపదలకెల్ల నామెచో నుపకారము చేయుచున్నది మనియు, ఆమె దయ్యములసాహాయ్యమునఁ దమిందొకప్పుడు జయమును జేయుచున్నది మనియు, ఆమెను మరల ప్రాణములతో విడిపింపజేయును తమమువ్వు నిశ్చయ మనియు, ఇంగ్లీషువారు నమ్మి యామెయెడల సత్సంతోషోధులయి యుండిరి. అందుచేత నొకస్త్రి యామె మంచికై ప్రసాదమున రానియు నీశ్వర ప్రసాదము గలదనియు చెప్పినంతమాత్రమున పాదీనునగరమునం దాస్త్రిని బ్రతికి యుండఁగా బట్టలకు నిప్పుటింది కాల్చి చంపిరి.

ఆఱునూనములు చెఱసాలయం దున్నతరువాత జోనకన్య నాకాలమునం దింగ్లీషురా జయిన హెన్రీ యున్నటువంటి రుయాన్ వట్టణమునకుఁ గొనిపోయిరి. యుద్ధమునందుఁ బట్టుపడిన శత్రువీరుల నాదరముతోఁ జూచుట యాచార మయినను, ఇంగ్లీషువారు యుద్ధ ధర్మములను పాటించక నీతిమూలినవారయి జోనకన్యయెడల మిక్కిలి క్రూరముగాఁ బ్రవర్తించిరి; ఈమెచాళ్ళకు సంకలలు వేసి పగలెల్లను బంధించి యుంచుచు వచ్చిరి; రాత్రులు మొలకు బలమైనయినను

గొలుసును జాట్టి కట్టి కదల మెదల నవకాశము లేకుండఁ జేయుచు వచ్చిరి. వా రామప్రాణముల నేలాగుననైనఁ దీయ నిశ్చయించు కొన్నందున, దయ్యములను వశపఱచుకొని యీశ్వరద్రోహిణియయ్యె నన్నమహాదోషము నామెయం దాగోపించి విచారణనిమిత్తమామెను మఠాచార్యులయధికారమున కొప్పగించిరి. లౌకికవ్యవహారానుసార ముగా విమర్శించెడుపక్షమున నామెయం దాగోపించఁ దగిననేర మేదియు లేదు. వారు చేయఁదగిన దంశయఁ గొంత విడుదలపొమ్మను స్వీకరించియో శత్రువులచేఁ బట్టువడిన తమవారికి పోషరసముగానో యామెను విడువవలయుట తప్ప వేఱేదియు నుండదు. ఈవిమర్శ పయికి న్యాయముగాఁ గవఁబడుట కయి పన్నినతంత్రమేగాని న్యాయాధికారులుగా నిర్ణయింపఁబడిన యాచార్యసీతమువా రానటకే యామెకు ప్రాణాంతదండనమును విధింప నిశ్చయించుకొని యుండెరి.

ఆమె నావఱకు రహస్యముగపడు నేనుమాటుట విమర్శించినను, బహిరంగముగా విచారణ చేయుట కయి 1431 వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరినెల 21 వ తేదీని ధర్మాధికారులవద్దకుఁ దెచ్చి నిలిపిరి. ఆమె పక్షమున వాదించుటకయి న్యాయవాదుల నెవ్వరి నంగీకరింప లేను. ఆమె కప్పుడున్న బలమంతయు తాను నిర్దోషురాలనని దృఢముగా నమ్మి యుండుటచేఁ గలిగినదైర్యబలమును పరమేశ్వరభక్తిబలమును ఈరెండుబలములును గలిగి యుండుటచేత నణుమాత్రమును జంకక వివక్షులముందు నిశ్చలురాలయి నిలిచి యుండెను. వక్రస్వభావులైన యాధర్మాధికారు లామె నేమాయోపాయముచేశనైనను పండించి ప్రశ్నలువేసి పడఁదోసి దోషురా లనిపింపవలెనని కతంత్రములుపన్ని కుయుక్తులు చూపి యేమేమో ప్రశ్నలు వేసిరిగాని యామె చెప్పిన యు తరములలో దేనివలనను నామెయందు దోషారోపణము

చేయుట కవకాశము దొరకలేదు. నీవు పురుషవేషము నేలవేసితి నని వారడిగినప్పు డామె యాశ్చర్యాహ్లాసారముగా వేసితి నని యుత్తర మిచ్చెను. ఆమె యాశ్చర్యద్రోహిణి యని సిద్ధాంతము చేయుటకై యాయంశమే ప్రబలమయినట్లు వివేకహీనులైన యామతాచార్యుల దృష్టి కప్పుడు కనుపట్టెను. విచారణసమయమునం దామెవర్తనమును జూచుచుండిన యొక యింగ్లీషువాడు “యాయుక్తమకస్య యింగ్లీషు జాతి దయ్యెనా యెంతటి శ్లామాగ్నరాలుగా నుండును!” అని పలుకుచు నాశ్చర్యపడెను. అప్పు డామె ధర్మాధికారు లామెకు దగ్మూలమారితనము నారోపించుచు పెండ్రెండు నేరములు మోపి పారీసుగరవిద్యాగురువీతమువాగు వారితీర్పును స్థిరపఱిచిరి. ఆమె చెఱసాలయం గుంచబడిన తరువాత సంవత్సరమున కనగా 1481 వ సంవత్సరము మెయిసెల 24 వ తేదీని మతాచార్యు లామె యవరాధినిగా నిర్ధారణము చేయఁబడెనని బహిరంగముగాఁ దెలిపిరి. తరువాత వారముదినముల కొక మతాచార్యుఁడు ధర్మాధికారులచే నియమింపఁబడి యామె యున్నకాగాగ్నహనునకుఁ బోయి కూదినముననే యామె రుయాన్ఘ్రియందలి యంగభృవాడవద్ద తగులఁబెట్టఁబడు నట్లు తీర్పు చేయఁబడెనని చెప్పెను. తనకు విధింపఁబడిన యాక్రూర మరణదండనవార్తను వినఁగానే ధైర్యమును గోలుపోయి యామె దీనముగా విలపించుగాని శీఘ్రముగానే మరల ధైర్య మవలంబించి శాంతచిత్త యయ్యెను. ఆయుధపాణులయిన యెనిమిదివందల యింగ్లీషుభటు లామెను కాచి రాఁగా నామె వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁబడెను. ఆమె త్రోవపొడుగునను తనయాత్మ నీశ్వరసమర్పణము చేయుచు భక్తిపూర్వకముగా నొనర్చిన నిష్కళంక ప్రార్థనలను విని చూడవచ్చినవారనేకులు కంట తడిపెట్టి యేడువసాగిరి; ఆమె కీశిష్యు

కలిగిండుటలో సహకారులయి యామె చావును జూచి పంజోషింపవలెనని బతులు దేవతనవారు సహిత మనేకులు గుండెలు పగిలి నడిచారినండి వెనుకకు మరలిపోయిరి. ఆమె వధ్యపానమునకుఁ గొనిపోఁబడునప్పటికే నిర్దయు లయిన మతాచార్యుల క్కడ కాష్టములను జేసింది చితి నమర్చి తమ క్రూరకీరాతకృత్యమును నెఱపుటకు సంసిద్ధులయి తమ ద్వేషాగ్నికి బలిపెట్టఁ దలచిన యానిగ్గోషురాలి రాకను వేచియుండిరి. దుఃఖికర మయిన తరువాతి క్రూరహింసాకర్మమును పెంచి చెప్పట యుచితము కాదు. ఆమె చితిపలు తెక్కి, వెనుక వయపున పాతిపెట్టఁబడిన నిలుపుగుంజ కంటఁగట్టఁబడి నిలిచి, విస్పష్టమయిన కంఠస్వరముతో తనదోషములను మన్నింప నీశ్వరుని ప్రార్థించి, తనయెడల సహకారు లయినవారి నందఱిని క్షమింప భగవంతుని వేడి, యాశ్వరేచ్ఛ నెఱవేఱును గాక యని పలికి యూరకుండెను. ఆచూటలు చెవినిఁ బడఁగానే యామె నపహసింప నిశ్చయించుకొని వచ్చినవారు సహిత మనేకులు కన్నులనీగుకార రోదనము చేయఁజొచ్చిరి; ఆమె క్రూరపథను గన్నులారఁ జూచి పంజోషింపవలె నని వచ్చి యున్న తాననముల నలంకరించియున్న దయాశూన్య బయిన మతాచార్యులనేకు లచ్చట నిలువలేక బలివేడికను దగ్గి వెడలిపోయి రట! మతపిశాచానేకపరపకు లయి దయాధర్మదూరు లయి యుండు మతాచార్యకీరాతులను మించు ప్రత్యక్షరాక్షసులు లోకములో వేటాకరుండఁజాలరు గదా? కాష్టమునకు నివృంఠింపఁబడిన యల్పకాలము లోనే త్రేతాగుణని చెప్పఁదగిన విరోధులగు నిర్మితులను ప్రధాగ్నికిని మతాచార్యుల ద్వేషాగ్నికిని ప్రజ్వలిత మయి, కాష్టాగ్నికిని నిర్గుల చరిత యయిన యాసాధ్యమణియొక్క యనిత్యదేహ మావళుతి యయ్యెను. ఈక్రూరహత్య ముగియునప్పటికెల్ల నెల్లవారి మనస్సుల

లోను తాము దేవకూతను నిష్కారణముగాఁ జంపి పాపము కట్టుకొంటి నున్న నిహారణఁ జరిగెను. కొందఱ మదేహము దహింపఁ బడుటకు మూఁగుగా తమ దేహములు దహింపఁబడిన మేలుక నుండునని తలఁచిరి. మూఁధవిశ్వాసములును మతోన్మాదమును మనుష్యుల మానవత్వమును హామిహూపి వానిచే నెటువంటి క్రూరకృత్యములను జేయుచుఁజాలవు? అటువంటి యమానుషశౌర్యమి యీకాలము నందుఁ జూడఁబడినవైతమున శత్రువులు నహితి మామను శ్లాఘించి పూజించి యుండుదురాదా! ఈనరవాత్స్య కొడిగట్టిన స్వదేశీయులైన మతాచార్యులును పరిదేశీయులైన యింగ్లీషు వానికిని సిరి తీసియివ కీర్తిగా నున్నది. వాపకార్య మెప్పుడును జయప్రదముకాదు. స్వప్రయోజనార్థముగాఁ దమవక్షమున చేరిన బర్గండీప్రభు వెదురు తిరుగుట చేతను క్షింతనలముగాని యీక్రూరవాత్స్యవలనఁ గలిగిన జనద్వేషము చేతను క్రమక్రమముగా నింగ్లీషువారు ప్రాన్సుదేశము లోని తమ రాజ్యము సంతిను నలృప్తవశిష్టముగాఁ గోలుపోయి స్వదేశమునకు మరల వలసినవారియిరి. ఆకన్యకామణివలనఁ దా సంతి మహోపకారము గొందియుఁ దన యువకర్త తన నిమిత్తమయి శత్రువులపాలయి సంపత్సరకాలము చెఱపాలయం నుండినప్పు డామెను విడిపించుట కయి ప్రయత్నింపక యుపేక్షించిన ఛార్లెస్ రాజును మిత్రద్రోహియు మహాపాపియు నని చెప్పవచ్చును. ఇట్లు ఛార్లెస్ రాజ్యలాభమును బొంది చిరకాలము పాలనము చేసినవాఁ డయ్యును మనశ్శాంతి లేక తుదకుఁ దనకొడుకే తనకు విషముపెట్టు నన్న భీతిచేత నాహారమును విసర్జించి పస్తుపడి కృశభయ్యున కర్హమయిన యపాత్రపుచావే చేచ్చెను. విమృశ్య యని పేరుపెట్టి న్యాయాధికారుల మని ధర్మస్థానమునఁ గూర్చుండి యన్యాయముగా నిరపరాధినికి మరణదండనము విధించిన

పాపము మనస్సును బాధించగా మతాచార్యసంఘమువారు 1456 వ సంవత్సరమున మరల రీమ్యునగరమునందుఁ గూడి పునర్నిర్మింపఁ జేసి పెనుకటితీర్పును త్రిప్పివేసి జోన్ నివాసరాధిని యని తీర్పు చెప్పిరి. దొంగలు వడినయాలు నెలలకు కుక్క మొఱిగినదన్నట్లు నిర్దోషిణి చంపఁబడిన యిరువది యైదు సంవత్సరములకు గురువీరమునారు చేసిన తీర్పు నెంతని మెచ్చుకోవచ్చును! ఈపాధ్వియొక్క యశ్యశుభ శార్యములను నన్నియును దరువాత కవులు బ్రహ్మంధములను జేసిరి; ఉద్వద్గాయకలు నాటకములను గీతములను రచించి యాడి పాడి; దేశమందంతటను బాహ్యుత్తరమున నామో ప్రజలను ప్రభువులను ప్రతిరూపములను నాటించి రుయాన్తరమున దామింపగొనిన నావాని చేయఁబడిన వేదముందు నుండర మయినమలసరము కట్టఁబడి యామె గుణవర్ధనము శిలాక్షరములుగా నిగనిగలాడు పాలరాయి పయిని చిత్రింపఁబడెను.

Mrs. ELIZABETH FRY.

ఎలిజబెత్ ఫ్రైడోరసాని.

ఫ్రైడోరసాని 1780 వ సంవత్సరము మొంటెల 21 వ తేదీని ఇంగ్లండుదేశమునందు జనన మొందెను. ఆమెతండ్రిపేరు జాన్ గర్నీ; తల్లిపేరు కేథరైన్ బెర్. ఆమెతల్లిదండ్రు లిరువురును ధనసంపన్నము లయి సుప్రసిద్ధము లయినవంశములయందు జనియించినవారు. తండ్రి మహాధనసంపన్నుడు; తల్లి విద్యారూపగుణసంపన్నురాలు. ఎలిజబెత్ తనునది పసితనములో జనసేవనకు లీమెకుఁ జెట్టినకన్యకానామము; ఫ్రైయసునది వివాహబంధమువలనఁ గలిగిననామము. తల్లిదండ్రు లకుఁ గలిగిన వండ్లెందుగురుబిడ్డలలో నీమె మూడవది. ఈమెకు తోడఁబుట్టినవాండ్రు నలుగురును తోడఁబుట్టిన పడుచు లేడుగురును నుండిరి. బాల్యమునం దీమె చుఱుకుఁదనమును నూత్నుబుద్ధియుఁ గలదియేయైనను విద్యయుం దంతగా శ్రద్ధవహించి పేరుపొందినది కాదు. శైశవమునం దీమె పుష్పములయందును పృష్టివైచిత్ర్యముల యందును, ప్రీతికలదయి, తల్లి పెంట నుజ్జూసవనమునందుఁ దిరుగు

నవ్వును పృథ్వీతాడులయొక్కయు పువ్వుల నాదులయొక్కయు
 సౌందర్యమున కాశ్చర్యపడుచు డెంగునను గానెననుచు డెను.
 ఉత్తమప్రవర్తనము గలదియు విద్యావశియు నై నశిల్పి యొక ముగూ
 సంపదను ట్టి యీచిన్నది ద యూర్ధ్వవ్రాసయ యును బీసలయొక్కయు
 వ్యాధిగ్రస్తయొక్కయు సుష్టభాగి యోయి యుచారముచేతను
 మంచియాలలనేను నా నాదగలదును నచ్చెను ఉగ్గుపాలనాటి
 నుండియు పరోకారించెను గలపి యీయిత్తనమాకు నోలు
 పోవలెననుకొని పండ్ల జేడ్డలూనుననే యీగాలికికు సంభ
 వించెను. కల్లు 1793 న న వశ్యమునకు నూర్చుకొనుకొను
 సంభవించునప్పటికి శిల్పిడువున బుట్టినపండ్లనుగులో నగ్రసంతా
 నమునకు పదునేడేండ్లప్రాయమును కనిష్ఠసంతానమునకు రెండేండ్ల
 యీయితును నుండెను. ఈమెతండ్రి తనబిడ్డలు మంచివారును నమర్థ
 లును గావలె నన్నయభిలాషతో వారికి విద్యాబుద్ధులు నేర్పించుట
 యం దత్యంతశ్రద్ధ వహించుచుండెను. ఈమె చిత్రలేఖనమునందును
 సంగీతమునందును నాట్యమునందును మహానమర్థురా లయ్యెను.
 ఈమెకంతస్వరము కిన్నరస్వరమువలె సత్యంతమధురమై వినువారి
 హీనులకు విందు గొలుపుచుండెను. అశ్వారోహణమునందునహిత
 మీమెకు నిరుపమాన మైనప్రవీణత కలిగి యుండెను. ఈమె తన
 యొక్క లిద్దటివలె సంతకక్కనిది కాశీపోయినను, పలుచని పొడవైన
 శరీరమును పట్టువలె మృదువైనదీర్ఘశిరోజములును కలకలలాడెడు
 నవ్వుమొగమును గలదై మొత్తముమీద రూపవతి యనఁదగినదిగానే
 యుండెను. ఈమె బాల్యావస్థలో తాను పట్టినపట్టేకాని యితరులు
 దెప్పినమాట వినకుండెడుస్వభావము కలదిగా నుండె నట! పెంకెప
 ట్టని యాకాలములో నెల్ల వారును భావించి గర్హించిన యాగూఢమే

పెద్ద పెరిగినతరువాత పత్కార్యచర . ముందలి నిగ్గిరోధ మైన పూని కగా మాటి యీమె కి మూల్య కుఱాలంకార మయి యెల్లవారల క్లాఘు పకును యోగ్య మయ్యెను. పనువాఱుసంవత్సరముఁ ప్రాయ మప్పు డీమెకు వచ్చిన యొక గొప్పవ్యాధి వలననే యీమెకు పరార్థపరత్వ మధిక మయినను, 1798 వ సంవత్సరారంభమున వినఁ దలస్థించిన యొక మతగురువుయొక్క ధర్మోపన్యాసమువలన నీమె పునఃపుష్టి యైనట్లు పూర్ణముగా మాటిపోయెను. పదునేడేండ్లప్రాయమునం దుండిన యీమె యప్పుడు తనగ్రామములోని బీదబిడ్డల విద్యాభివృద్ధి నిమిత్తమయి యొకపాఠశాలను ప్రవధమమున నొక్క పేదబాలు నితో నారంభించెను. ఆపాఠశాల దినదినాభివృద్ధి నొంది యల్పకాలము లోనే పెద్దగయి, ఆమె వివాహానంతరమున పితృగృహమును విడిచి భర్తృగృహమునకుఁ బోవలసినవచ్చునప్పటి కెనుబదియేడుగురు బాలు రను బాలికలను గలది యయ్యెను. ఆపాఠశాలయందలి పిల్లలు విద్యా బుద్ధులయందు వృద్ధి బొందుటయేగాక యీమెయం దత్యంతాను రాగము గలవారయి యీమె వియోగమునకు తల్లిని విడువవలసిన బిడ్డలవలెఁ బరితపించిరి. అంత పెద్దపాఠశాల సన్మూలసాహాయ్యమును గోరక యొక్కలెయు నామె యెల్లు నమర్థతతో నిర్వహింపఁ గలిగి నదో యాశ్చర్యముగా నున్నది.

ఈమె తనకు పందొమ్మిదియేండ్లు నిండినతరువాత 1800 వ సంవత్సరమునంగు ఆగష్టునెల 19 వ తేదిన జోసఫ్ ఫ్రైయను నాతనిని వరించి వివాహము చేసికొనెను. అతఁ డొక గొప్పవాణిజ్య సంఘము నందొ భాగస్థుడుగా నుండెను. ఈవిధూవరు లిరువురును పరస్పరాను రాగము గలవారయి, శరీరములు వేడినను మనస్సుకొటియే యైన ట్టైకమత్యముతోఁ గలసి మెలసి వర్తించుచుండిరి. భర్తయం దవ్యా

జానురాగము గలది యగుటచేత భార్య హృదయపూర్వకముగా భర్తకు విధేయురాలయి తదాజ్ఞానుసారముగా మెలగుచుండెను. భార్యయందు విశుద్ధ ప్రేమయు గలవాడగుటచేత భర్తయు భార్య మాటయందాదరము గలవాడయి యామె మనస్సు కనిపెట్టి యనుకూలుడయి ప్రవర్తించుచుండెను. ఇట్లు ప్రతివిషయమునందును దంపతులమనస్సు లొక్కటి యయి యేకీభవించు చుండుటవలన గృహము నిరంతరసుఖదాయకమయి భూతలస్వర్గమువలె నుండెను. ఆమె గృహవ్యయములను గూర్చి సరియైన లెక్కలుంచి, భోజనవ్యయములు, వస్త్రములు, తోటఖర్చులు, నేనకలజీతములు, ధర్మము మొదలయినవి వేటువేటుగా పద్దులు వ్రాయుచు నేమియు దుర్వ్యయము కాకుండ నాదాయవ్యయములను చక్కగా విమర్శించుచుండెను; నేనకలయందనురాగము గలదయి వారిమనస్సులునొప్పింపక వారివలన నేర్చులో బనులు గొనుచు వారి ప్రేమకు బాతురాలయ్యెను. విద్యావతులయిన యువతులు భర్తల కడగి యుండరనియు గృహకృత్యములను నిర్వహింపఁ జాలరనియు ప్రలపించెడు మన యార్యావర్తములోని యపూర్వబుద్ధిచుంతు లీకాంతామణియొక్క వచిత్ర చరిత్రమును జదివయైనను విదుషీ విదూషకులు గాక బుద్ధి తెచ్చుకొందురుగాక.

భర్తవలన నీమెకు పదునొకండుగురు బిడ్డలు పుట్టిరి. బిడ్డలయందీమె యపార ప్రేమయు గలదయి వారిసంరక్షణము నితరులకు విడిచిపెట్టక స్వయముగా తానే చేయుచు, కొంతయూడు వచ్చునఱకును రాత్రిం దివములు వారి నెప్పుడు నేమిటక కంటికి రెప్పవలె నదాకాపాడుచుండెను. వారిలో నెవ్వరి కెంత చిన్నజబ్బు చేసినను వారి యల్పబాధను సహితము చూచి సహింపలేక శోకించుచు, కావలసిన

ముహూర్తములను వర్ణపాపములను తానే చేయుచు, వారు స్వస్థశపడు
 పంతును మనశ్శాంతిలేక పరితపించుచుండును. పిల్లలును తల్లియెడల
 పరిమితప్రేమ గలవా రయి, తల్లి యొక్కనిమిషము తమకంటఁ
 బడకపోయిన పక్షమున మిన్ను విడిగి మీఁదఁ బడినట్లు లేమియుఁ
 దోషక విచారగ్రస్తులయి యుండి దూరమునుండి యామె కంఠ
 సర్వము విసఁబడగానే పట్టరాని యానందముతో నెదురుగా పరుగెత్తు
 గొనిపోయి తల్లిని కౌగలించుకొనుచుందురు. ఇట్లేమె బిడ్డలయందెంత
 ప్రేమ కూపునదిగా నుండినను, పిల్లల నల్లరిచేయునయిక వారి నెల్లప్పు
 డును నాజ్ఞాబద్ధులను గానే యుంచు చుండెడిది. వారిని తనకిష్టములేని
 పనినుండి మరలించుట కయి యొక్క పరుషాక్తి సహితమునోనినండి
 వెడలవలసిన యక్కఱ లేక ప్రేమాస్పదము లయిన కన్నులనుండి వెలు
 వడెడి యనంగీకారనూచకమైన యొక్కచుటుకుచూపో భూసంజ్ఞ యో
 చాలి యుండును. ఇట్లు ప్రేమానుబంధముచేత బద్ధు లయి యామె
 కాజ్ఞానుచర్రులయి భయభక్తులు చూపుచు మెలఁగుచుండెడినా రొక్క
 బిడ్డలుమాత్రమేకారు, దాసదాసీజనులును ఆమె మెడల మాత్ర
 భక్తి కలవారయి స్వకృత్యముల నణుమాత్రము నేమిటక, ఆమె
 యాజ్ఞల సతికమింపక పరకువిధేయులయి శ్రద్ధాభక్తులతో జరుపు
 చుండెడివారు. ఆమె తనపరివారమును స్వకుటుంబములోనివారిని
 గానే భావించి ప్రేమించుచు, వారు ప్రమాదపశమునఁ జేసిన తప్పు
 లను తమించుచు, వారిని దన బిడ్డలవలెనే యాదరించుచుండినను,
 వారిని ముగిస్తుపచ్చినట్లు తిరుగనీయక యెప్పుడును తగిన కట్టుపాటు
 లోనే యుంచుచుండెను. అందుచేతవారు తమ యజమానురాలి
 యెడల భక్తివిశ్వాసములు కలవారయి సర్వదావిషయవిధేయతలతో
 నేవించుచు, తమపనుల సత్యంతశ్రద్ధాభక్తులయి యుక్తకాలములలో

నిర్వహించుచు, ఆమె యాజ్ఞలనెల్ల శిరసావహించి హృదయపూర్వకముగాఁ జేయుచు ఆమె నిమిత్తమయి యావశ్యక మైన మెడలఁ దమ ప్రాణముల నైన సమర్పించుటకు సంసిద్ధులయి యుండునంత యనురాగము గలవా రయి యుండెడివారు.

1818 వ సంవత్సరమునందు లండన్ నగరమునందలి 'న్యూగేట్' (నూతనద్వారము) అనుపేరుగల ప్రధానకారాగృహమునందు సంచరించుచున్న దుష్టినివసించుచున్న శత్రుహస్తీచరిత్రములయిన కథలు ప్రస్తావించియున్నాము. ఇవి సోకెను. వారి దుఃఖకథలను విని యామె మనస్సునందు సంతాప మొంది తనసహోదరీతుల్యలయిన యాయభాగ్యుర్రాండ యొక్క దుర్భాగ్యమును గొంతవఱ నైనను నోలగించి వారిని మంచిస్థితికిఁ దెచ్చుట యెట్లు సాధ్యమగునాయని యామె శీలసోయఁ జూచెను. ఆచెఱుపాలలోని యిమ్మాలు ఘనగజనాలు వైశాల్యముగల నాలుగుచిన్నగదులతో ముమ్మాలు గురుకారాబద్ధుర్రాండ్రు వారివారి బిడ్డలతోడఁ గూడ నుంచఁ బడిరి. వారిలోఁ గొంగఁ జపరాధినులు, కొందఱు నిరపరాధినులు; కొందఱు విమర్శింపఁబడి దోషస్థాపనానంతరమున శిక్షింపఁబడినవారు; కొందఱు తింకను దోషనిర్ధారణము లేక విమర్శార్థము తేఱఁబడినవారు; కొందఱు నరహత్యాది ఘోరపాపముల కొడిగట్టిన కఠినచిత్తుర్రాండ్రు; కొందఱు దారిద్ర్యదోషముచేత నల్పాహారవస్తుచార్యాదులకు లోఁబడవలసినవారయిన పశ్చాత్తప్తచిత్తుర్రాండ్రు ఇట్టి నానావిధవిశేషగుణములవా రందఱు తారతమ్యవిధేయము లేక యేకచక్షురముగా నక్కడఁ జేర్చఁబడియుండిరి. వారికిఁ బ్రార్థు గడమట కక్కడ పనియేమియు లేదు; వారు యుక్తముగా నడచుచున్నారో లేదో చూచుటకుఁ దగిన పయిపరామర్శయు లేదు; అందఱిపైని కారాగృహాధి

కారి యొక్కడును వానికి సహాయముగా బాలు డయిన యీశనికొడు కొక్కడును అధికారము చెల్లించు చుండిరి. వారిలో బెక్కండ్రకు ముటికి పేలికలును చింపిగుడ్డలును దక్క సంగములను గిప్పుకొనుటకుఁ దగినవస్త్రము లయినను లేవు. వారు వంట చేసికొన్నను, భుజించినను, వసించినను, కూరుచున్నను, శయనించినను, మఱి యేమి చేసికొన్నను, అనాలుగు చిన్నగదులలోనే చేయవలెను. వారక్కడ సామాన్యముగా నొండొరులను తిట్టుకొనుచు, శపించుచు, అపాచ్యములు పలుకుచు, అసహ్యము లయినపాటలు పాడుచు, కాలము గడుపుచుండును. కారాగృహమును సందర్శింప వచ్చినవా రెవ్వరయిన నా మార్గమున బోవఁ దలస్థించిన పక్షమున వారందఱును గుంపుగా ద్వారముల కడఁ జేరి 'అకలి' 'అన్నము' అని యలచుచు, కడుపులు నోళ్ళుబాదుకొనుచు, డబ్బు నిమిత్త మినుపకడ్డీల సందులలో నుండి చేతులు చాచుచుండురు; వచ్చినపుణ్యాత్ములలో నెవ్వరయిన జాలి పడి చేతులలోఁ గాను వినము లేవి యయినఁ బెట్టినపక్షమున వాసిని పెంటనే చెఱసాలలోని కల్లంగడికిఁ బంపి మద్యము తెప్పించుకొని త్రాగుచుండురు. వారి పరిభాషయం దన్న మనుమాటకు కల్లనియే యర్థము. వారిలో సాహసికురాండ్రు కొందఱు ద్వారముల సమీపమునకు వచ్చినవారి వస్తువులను చేతులు చాచి బలవంతముగా నూడఁ బెట్టి కొనుటయుఁ గలదు.

ఒకనాడు మానసియు లయిన నుందరు లిద్దఱాకారాగృహమును జూడఁ బోయిరి. వారుకొంతనే పితర విషయములను గూర్చి మాటాడిన తరువాత చెఱసాలలోని శ్రీల స్థితిని బాగుపఱుచుటను గూర్చి ప్రస్తావన చేయఁగా కారాగృహాధికారి "వారు బాగుపడుట నము, నామాట నమ్ముడు. వారు బాగుపడుటకు శక్యము

కానంత యుక్త్యుత్తిలోను పాపములోను మునిగి యున్నారు.” అని గంభీరస్వరముతోఁ జెప్పెను. అప్పటి కారాగారాధిపతులు చిరకాలా గతాచారప్రభావమును బట్టి దయావిహీనహృదయు లయి, కారా బద్ధుల సంస్కారమును గూర్చి యెవ్వ రయిన ముచ్చటించినను వారి మాటల నాదరింపక వారిని తిరస్కారదృష్టితోఁ జూచి పరిహాసించు నంతటి కఠిన దశకు వచ్చియుండిరి. అప్పు డానుండరులలోనుండి మృదు మధురస్వరముతో, “దేవుఁడు తలఁచు కొన్నను వారు బాగు పడరా? వారు దేవుని శక్తికి మించి యున్నవారని మీయభిప్రాయము కా జనుకొనెను.” అని యొకవాక్యము వెలువడెను. ఆమాట విని యులికిపడి యుతిఁ జావాక్యములు వచ్చినవంకకు దృష్టిపఱపి, దీర్ఘశిరో జములతోఁ జ దయారస మొలుకుచున్న శాంతముఖముతోను మహా తాపహముచేతఁ బ్రజ్వలల్లుడున్న వెలితిభుకుఁ గన్నులతోను నిలు చుండి ధీరత్వము మూర్తీభవించినట్టున్న పాడవయిన నుండర విగ్రహ మును బొడగాంచి, క్షణకాల మేమి చెప్పుటకును తోచక యూర కుండి కిడపట “నాయభిప్రాయ మదికాదు. ఈ కారాగృహమునందు మతభోధచేయుట కి యి నియమింపఁబడి యున్న మతాచార్యునకు వీరిని బాగుచేయుట యసాధ్య మయిన దని చెప్పుటతప్ప నాయభి ప్రాయము వేటొకటి కాదు.” అని తడఁబడుచుఁ బలికెను. పయి యట్లు పలికిన యామె మన ప్రైదొరసానియే యని దీనిం జదువు బారికి వేఱుఁగఁ జెలుపవలసిన యావశ్యక ముండదు కదా! అనాటి కాశెలికత్తై లిద్దఱును వారియొద్ద సెలవు గయికొని వెడలిపోయిరి. ఇట్లు వెంటఁబోయిన రెండవయామె ప్రైదొరసానియొక్క యక్క పెనిమి టియు ఇరోప కారములయం దనమానదీక్ష వహించినవాఁడును నయిన డక్ ఫనెల్ బిక్ స్టన్ దొరవారి పక్షాదరి యగు అనాబిక్ స్టన్ కన్య.

తరువాతఁ గొన్నిదినములకు ప్రైదొరసాని యొక్కతెయు నొంటిగా మరల కారాగృహమునకు వచ్చెను. ఆమె చేతిలో నప్పు డొక్క పుస్తక ముండెను. ఈసారి కారాగృహధికారు లామె నెక్కువ గౌరవముతోఁ జూచి యాదరించిరి. వారి యాదరణకు సంతోషించి యామె కారాబద్ధురాం ద్రయి యున్న శ్రీలలోఁ గొంత నేవు త న్నొంటిగా విడిచి వారితో మాటాడుట కంగీకరింపుడని కోర - వారిని బాగుచేయఁ బ్రయత్నించుట నిష్ఫల మనియు, వారితో నొంటిగా నుండుట యపాయకర మనియు చెప్పి, కారాగృహధికారియు మఠా చార్యుఁడును ఇతర రాజపురుషులును ఆమెను నిరుత్సాహపఱచి యామె యుద్యమమును వారింపఁ జూచిరి గాని వారిమాట లామె చెవులలో దూఱినవి కావు. ఆమాటలవలన నామె యెంతమాత్రమును భయ పడక, భగవంతుఁడు తనకుఁ రక్షకుఁ డయి యుండఁగా నితరులవలనఁ దన కపాయము రాఁజాల దని పలుకుచు, కృతనిశ్చయురాలయి తన పట్టును విడువకుండెను. అంతటి దృఢమనస్కురాలయి యున్న యామె ప్రార్థనలను త్రోసివేయఁజాలక తుదకు, బందీశాలాధ్యక్షు లంగీకరింపవలసినవారయిరి. ఎంత చెడి హీనదశయందున్నవారయి నను తనకువలెనే నిత్యము లయిన యాత్మలు గలవారయి, అజ్ఞా నాంధకారముచేతఁ గన్నుఁ గానక పాపపంకమునఁ బడినవారయినను పశ్చాత్తాపావలంబదండముచే మరల లేవఁ దగినవారయి; అరివర్గ పితాచావేశముచేత మఠిచెడి ధర్మముతోడి పోరాటమునకుఁ బూనిన వారయినను దయనీయ లయిన యబలలే యయి, తన సోదరీతుల్య లయిన యాశ్వరపుత్రికలవద్దకుఁ బోవునప్పు డాత్మసంరక్షణార్థముగా నామె కేమిసాధనములు కావలెను! ఈశ్వరభక్తియే యామెకు వత్రి కపచము; ప్రేమార్ద్రమైన వరశుద్ధహృదయమే యామె కభేద్యభేటము;

దయాధర్మాదులే యామే కమోఘాముధములు. ఇటువంటి యప్రతి
హత సాధనములను సాయముగాఁ గొని యప్పు డామే నిష్ఫలముగా
కాగాఁజురొండు యున్న మదవతులయొద్దకు నడచెను. ఆమె
సమీపించగానే యామదవతుఁ డామెను జూచి యన్న ముసకు డబ్బులు
డబ్బు లని యొక్కపెట్టిన పతనదొడఁగెను. వారి పరిభ్రామయం దన్న
మన్న పదమున కర్థ మేమో యీఁజూకే తెలుపబడినది. అప్పు డా
కారాగారము మనుష్యునివాస మగున మందిరము వలెఁ గాక యడవి
మృగమాలతో నిండియున్న గుహ వలెనే కాఁబడెను. ఆకేకలలోను
వన్మర్దములోను తా నానతి కుపభౌతముగా వారికి బోధింప నుద్దేశించు
కొనివచ్చిన చూటలను చూచిపోయెను గాని యామె ధైర్యమును చూ
త్రము విడిచిపెట్టక, శివచేతనోనున్న బైబిలులోని నూతనసంబంధసగ్రంథ
మును విప్పి, వారో జనుట వినిపించఁ దలంచుకొని వచ్చిన భాగమును
దీసి, విస్తృతము మధుఁ మైన గంభీరస్వరముతో నుల్లములు పల్ల
వించునట్లు చనువదొడఁగెను. వారిలో బలువుర కాయుత్తమగ్రంథ
మును వినుట యిదియే సభయ మగు యుంచును. ఆమె శ్రావ్య
వాదముతోఁ జదువుచున్నకొలది నంతకుంతి కానందడి యడగి,
వారిలోఁ బలువురు హర్షపులకాంతిగాత్రలయి యావేదవాక్యముల
నత్యంతభక్తితోను శ్రద్ధతోను వినుచుండిరి. వారిలో చిరకాలాభ్యాస
పాపకర్మజలముచేతఁ గఠినచిత్తలయి మృగప్రాయలయి యున్న
వాకుసహిత మావాక్యార్థమునం దాదరము చూపక పోయినను, తమ
మీఁది యవ్యాజప్రేమతో వచ్చి తమజ్ఞేయమునే నిష్కళంకవ్యాద
యముతోఁ గాంక్షించుచు తమ యాత్మోజ్జ్వలసముకొఱకే మాటాడు
చున్న యా సాధ్వీమణియొక్క నిర్మల వాక్యమృతరసపానముచేత
కుత్తిల్లి దేహములు పరవశములు కాగా నందడి చూచి నిశ్శబ్దముగా

నుండిరి. ఒకప్పుడొకప్పుడు దనుకొనగాను మాటాడుకొనుచుండగా వత్సంతశ్రద్ధాభువయి వినుచుచిన యొకన యొకతె చేయెత్తి “మాటాడకుడు. ఈదేవతాచాక్రములు వినబడుచుండ నందడి చేయకుడు.” అని హస్తపంజ్జలతో నాని వారించెను. ఆకారాగృహ మంతయు నానమయమున దుష్టాంగనల నెడఁబాసి పుణ్యాంగనలతో నిండినట్లును, రాక్షసస్త్రీలను పోనాడి దేవతాకాంక్షలను దెచ్చుకొన్నట్లును, అయ్యెను ఆదివ్యవాక్యానుభవసప్రవాహముచేత ననేక కాంతల శిలీకరినచిత్తములు కరగి నీరయ్యెను; అనేక కాంతల నేత్రములనుండి యానందబాష్పములు జాలుకట్టె; అనేక కాంతల గాత్రములు గగురుపొడిచెను. ఆహా! సౌజన్యమునం దెంతటియదృత శక్తియున్నది! గ్రంథవఠన మయినశకువాత నామె బిడ్డలశల్లులను జూచి వారివలె తానును బిడ్డలశల్లియే యగుటచేత బిడ్డలయెడల తల్లుల కెఱివాశ్చర్యమును బొందునో బిడ్డలనుభమునిమిత్తము శల్లులెంత తల్లడిల్లుదురో తానెఱుఁగుదుననియు, యుక్తావస్థమును శుద్ధవాయువును దేహవర్ణమునును లేపోవుటచేత శుష్కించి యున్నయాబిడ్డలను జూడఁగాఁ దనమనస్సు దహించుకొని పోవుచున్నదనియు, అసహాయులయి యున్నయాబిడ్డలను చక్కఁగా సంరక్షించి వారిని సన్మార్గమునకుఁ దిప్పట తల్లులకెల్ల ధర్మమగుటచేత దుష్టితిలో నున్నయాబిడ్డలకొఱకయి చెఱసాలలోనే యొకపాఠశాలనుంచుట యాచితమనియు. నానానిధముల బోధించి పాఠశాల యుంచుటయం దిష్టముగలతల్లు లెల్లను చేతులెత్తవలసిన దని యడిగెను. కృపారసము పెదచల్లెడి యామెచల్లనిపలుకులవల్ల నుల్లములు కరగినవా రయి కన్నులనుండి జోటజోట నీరుకారుచుండగా నొక్కసారిగా బిడ్డలతల్లులందఱును జేతులెత్తిరి. కొంతకాలమున కాచెఱసాలలోని బిడ్డల

నిమిత్తమయి యొకపాతశాల స్థాపింపబడినది. ఆపాతశాల కుపాధ్యాయునిగా కారాబద్ధరాండ్రలోని యొకయువతి యచ్చటివా రందఱి చేతను కోరుకొనబడినది. ఆయువతి తాను యుక్తప్రవర్తనము కలదయి యుండుటయేకాక పాతశాలనుగూడ చక్కగా నిర్వహించి నందునఁ బదునేనుచూసము లయినతరువాత వయసుధికారు లామెవ తిని తమించి విడుదల చేసిరి. ఆమె యాదిన మనఁ గొన్ని గంటలకాల మక్కడఁ గడపి యింటికిఁబోయెను. శత్రులమునకు తను తొంటి యవగుణములను విడిచి మంచితనము పూనినట్లు కనఁబడినను, ఆకాగా బద్ధరాండ్రబుద్ధులు మాటుటకు చిరకాలము పట్టిరి.

ఫ్రైవోరసాని తనబిడ్డల సంరక్షణనిమిత్తము విశేషకాలము గడవవలసిన దయినందున 1816 వ సంవత్సరమువఱకును వస్త్రహీనలయినవారికివస్త్రములు పంపుట యప్పుడప్పుడుపోయి బైబిలుగోనిభాగములు చదివి వినిపించుట మొదలయినవనులు తప్ప చెఱసాలగోని శ్రీలనిమిత్తమయి విశేషముగా నేమియుఁ జేయలేకపోయెను. ఆమె ప్రోత్సాహమువలన 1817 వ సంవత్సరమునందు న్యూగేట్ చెఱసాలలోని కారాబద్ధ లగుశ్రీలస్థితిని బాగుపఱచునిమిత్తమయి యొక సమాజము స్థాపింపబడెను. ఆమె నిరంతరప్రయాసమువలన చెఱసాలలోని శ్రీలలో నల్పకాలముననే యద్భుత మైనమార్పు గలిగెను. ఆమార్పున కాశ్చర్యపడి కారాగృహధికారు లామెకు సర్వవిధముల సహాయముల యామె కర్తవ్యమని చెప్పినదానినెల్ల సంగీకరించి యామెకుఁ బ్రోత్సాహము కలిగించిరి. ఇట్లు చెప్పటనుబట్టి యామె పూనిన ఘనకార్యము విశేషకష్ట మక్కఱలేక యనాయాసముగా నెఱవేఱినదని దీనిం జదువువారు భ్రమపడఁగూడదు. లోకములో కష్టములకోర్చి ధైర్యమును సహనమును నిరంతరగోడ్యమమును

పూనని సుఖపరాయత్తచిత్తులలో నెప్పుడు నెప్పుడను ఘనకార్యమును చేసిన జేసినవాగు లేరు. బురదలో దిగి బాహులు నొప్పిపెట్ట జేపామునఁ జెప్పటలుపట్ట ముక్కున నూర్పులుపుట్ట శ్రమపడినంగాని బురదకు వెఱచి పయినుండి వలుకువారిపంచవారపలుకులచేత నెప్పుడును వంశమున దిగఁబడినబండి పైకి లేచదు. మంచిని జేయవలెనన్న పక్షమున స్వసుఖమును త్యజించి కష్టములకు పడించి యెడఁగెనెనిపాలు పడవలెను. ఆచెఱసాల భూతుకమృగబహుళ మైన గుహనంటిదగాని గృహమునఁటిది కాదని పైని వర్ణించఁబడినదికదా. ఇట్టియానవ్యాప్థలము గొప్పచంకమునఁ బుట్టి యాకాల్మమును భోగముల ననుభవించుచు సుఖపడ నురగిన చున ప్రైవోరసాగరాగి పున్నగోనులులు శైత దుస్సహ మయినదిగా నుండునో చెప్పటకంటె నూహించు కొనటయే సుకరము. కొంచెముకాల మయినతగునాత నచ్చటివారి చేష్టలనుగూర్చి యామె యిట్లు వ్రాసెను — “మాలోఁ గొండఱ మించుమించుగాఁ బ్రతిదినమును బాతశాలను జూచుట కయి పోయిన సమయములలో చైతనాలయందలి శ్రీ భాగములో నడచెడి దారుణము లైనదుర్వ్యాపారములను జూచితిమి. వీసించుట, బాసలు చేయుట, జూదము లాడుట, పోట్లాడుట, దుర్భాషలాడుట, చెడు పాటలు పాడుట, గంతులువేయుట, పురుష వేషములు వేసికొని యల్లరి చేయుట, ఇట్టివే యనేకములు చెప్పవలెనను దగినవికావు — అందు చేత మేమది వయసువానిని వెంటఁజెట్టుకొనిపోవుట కర్హమైనతావు కాదని భావించితిమి.” ఆస్థల మామెకు రోత పుట్టిపక పోలేను. అయినను మంచిని జేయవలె నన్నయుత్సాహముచేతను స్వాభావిక సాజన్యముచేతను భగవత్ప్రీతికరకార్యకర్తృత్వముచేతను నా సాధ్వి సమస్తమునకు నోర్చుకొన్నది. ఇట్టి హేయస్థలావలోకమునకు సహించి

వదిమాసములు పనిచేసినప్పుడు నామె భర్తల నిట్లు వ్రాయఁ గలిగెను.

“మే మేర్పదినవిధు లెప్పుడో యరుదుగాఁ గాని సామాన్యముగా నతిక్రమింపఁ బడలేదు. వారు మేర మీఱక నియమించిన వ్యవస్థలోనే యుండిరి. వారు మాకు పరమవిధేయురాలం ద్రయు వర్తించిరి. దయచూపుటకప్పు వేఱువిధముగా వారియెడల మే మెప్పుడును ప్రవర్తించి పోయినను నాగిలో నొక్కనె నాతో దండనాధికారియొద్దకు పోవుటకంటె నాయొద్దకు వచ్చుట కెక్కువ భయపడుచుందు మని చెప్పినది. ఈకాలములో మే మెప్పుడును ఏస్త్రీని శిక్షింపనులేదు; శిక్షింపఁ దలచుకొను లేదు. నేనాకాని నాసఖులు గాని విధించిన శాసనముల నతిక్రమింపక యింత చక్కగా ననువర్తించుట క్రమశిక్షితము లయిన గుటుంబములలో సహిత శుశాన్యమని తలచెనను. పనివివరమున నన్ననో వా గిరువనివేల దుస్తులను గుట్టి. ఈ పనియంతయు చిన్నయంగడివాడచే వియ్యంబసిన దగుట చేత వాం డిచ్చిన కూలి యశ్యుల్య మయినది. ఇన్ని వేలలో మూడు దుస్తులు తప్ప కనబడకపోయినవి లేవు. అవియు స్త్రీల లోపములవలన పోయినట్లు తోచును. వారు ప్రతిమాసమును అటువది మొదలుకొని నూలువఱకును మేజోళ్ళ నల్లుదురు. వారు కొంచెముగా నూలు సహితము పడుకుదురు. వారియార్జనము మొత్తముమీఁద స్త్రీ యొకతెకు వారమునకు 18 పెన్నలు (1-2-0) కిట్టుచున్నది. ఈసామ్మ సాధారణముగా వారి యన్నవస్త్రములకు వ్యయపఱుపఁబడును. ఇందు నిమిత్త మయి వారందఱును గలిసి నెలకు నాలుగు పానులు (రు 60లు) ఇత్తురు; మేము సహాయద్రవ్యముగా నెనిమిది పానులు (రు 120) ఇత్తుము. ఈరెండు మొత్తములును గలిసి వారికి తగిన మంచివస్త్ర

ములకుఁ జాలియుండును. ఇంకొక ముఖ్యాంశము మతబోధవలన వారిలోఁ గలిగిన గొప్పలాభ మయి యున్నది. మేము ప్రతిదినమును రెండుసారులు వారికి బైబిలు చదువుచుండుము. వారిలో పలువురకు చదువు నేర్పితిమి కాని కొందఱుమాత్రమే స్వయముగా కొంచెము చదువుటకు శక్తురారు. దానివలనఁ గలిగిన ఫల మత్యద్భుతమైనదిగా నున్నది. అంత యాదరముతో బైబిలును స్వీకరించుట యితరస్థలములలో నే నెచ్చటను జూడలేదు. వారిలోఁ జెక్కండ్ర కాపుస్తకమును, అందుఁ జెప్పబడిన మశిరీతియు కీరియు, అపూర్వములుగా నున్నవి. తత్వతనములన వాయాత్మలకుఁ గలిగిన ప్రయోజనము మిక్కిలి తృప్తికరముగా నున్నది. నే నప్పు డప్పుడు పోయి చదువ నుద్దేశించితి నని చెప్పినప్పుడు, నే నేవో గొప్ప సంతోషమును వారికిఁ గలుగఁ జేయబోవు చున్నట్టుగా వారు గుంపులు గుంపులుగా నావెంటఁ బడుచుండురు.”

ఈమెయొక్క కృషివలనఁ దత్పూర్వము త్రాగుబోతుతనము నకును దైవదూషణమునకును సోమరితనమునకును దౌర్జన్యమునకును నిలయమైన కారాగృహ మిప్పుడు మనస్థానపరివర్తనమునకును దైవభక్తిని కర్మశీలతకును సౌజన్యమునకును నివాస మయ్యెను. ఆశ్చర్యకరమైన యీమార్పునకు సంతోషించి ప్రభుత్వమువా రీమె చెడినవారైనను లను బ్రతినిధుల దేశములోని చెఱసాలలో నెల్ల నెఱకొల్పిరి. అటు పిమ్మట నీ యేర్పాటులు యూరపుఖండమునందంతట నవలంబించఁ బడినవి. ప్రైదొరసాని బ్రతినిధుల ద్వీపములలో నున్న చెఱసాలలను మాత్రమే కాక, ప్రాన్సు జర్మనీ మొదలయిన దేశములకుఁ గూడఁ బోయి యచ్చటి ప్రధానములైన కారాగృహములను చూచి గది యందలి స్థితిని బాగుచేయుట కయి బహువిధముల

గ్రామి చేసెను. ఇంకొకముందు చెఱసాలనుండి విడుదలనుబొందిన స్త్రీలు నీతిమాలినవారును జీవనాధారము లేనివారును నయి స్వాదరపోషణార్థముగా పూర్వపరిచిత్తులైన పాపములనే మరలఁ జేయువారగుచుండిరి. ఇప్పుడు చెఱసాలలోఁ దగినవృత్తులు నేర్వఁబడుటవలన విముక్తిఁ బడవలసినపక్షము లావృత్తుల నవలంబించి పాటుపడి పాపము పొంతకుఁ బోక సుఖజీవనము చేయగలవారయిరి. పాపపాశముల నుండి విడిపడి యిట్లుత్తమజీవనము చేయుటకు శక్తు రాండ్రునుఁ స్త్రీలు తమకృతజ్ఞతను దెలుపుచు నామెకు లేఖలు వ్రాయుచుండిరి.

ప్రైదొరసాని చేసిన మంచికార్య మిది యొక్కటియే కాదు. ద్వీపాంతరవాసదండనము లొందిన స్త్రీలను గొనిపోయెడి యోడలలోనికిఁబోయి చూచి యాపజ్జ కసౌఖ్యమునకును క్రూరత్వమునకును స్థానము లయి యుండినవానిని సౌఖ్యమునకును సదాదరణమునకును స్థానములనుగాఁ జేసెను. ఓడలలో నెక్కింపఁబడిన స్త్రీలను పశువులమండలను దోలినట్లుగా నొకగదిలోనికిఁ ద్రోయఁగా, వాఁచచ్చట కాపములు పెట్టుచు, బిల్లు పెట్టుకొనుచు, జగడమానుచు, స్వీరు పావకథల నేకిరువుపెట్టుచు, అచాచ్యవ్రసంగములు చేయుచు, అకార్యకరణముల కుపాయములు రోయుచు, ప్రాద్దువుచ్చుచుండెడి వారు. ఆమె యట్టి యోడలోనికిఁ బోయి బైబిలులోని యుత్తమ వాక్యములను వారికి చదివి వినిపించి హితబోధ చేయుచు, ఆ ప్రమాణములయందు వారికి ధర్మబోధ చేయఁబడిన యుపాధ్యాయుల నేర్పాటు చేయుచు, అధికారులతో మాటాడి వారిని దయతోఁ జూచునట్లు చేయుచు, గతిమాలిన దుర్మార్గ గామిను లగు నా కామినుల కెన్నివిధములనో మేలు చేసెను. ఆమె యున్నతెగిరిగాయములకును మైద్యకాలలకును బోవుచు రోగుల

సౌఖ్యముల కొఱ కల్పింపింపఁబడునో పనిచేసెను. ఒకనాఁ డామె యొక యున్నత శృంగాలయమునకుఁబోయినప్పుడు గదిలో గడ్డిమీఁద పడి పొరలుచున్న యొక పిచ్చిది యామె మాట విని లేచి తన్నుఁ గట్టియున్న గోలు నీళ్లుకొనుచు నామె వెనుకకు వచ్చెను. ఆమె దయాశిష్టము లయినచల్లనిమాపులతోఁ జూచుచు తన హస్తము నాపిచ్చిదాని కందియ్యుగా నదిప్రేమతో ననేకపర్యాయము లాహస్త మును ముద్దు పెట్టుకొనెను. ఆమె క్రైస్తవవేదగ్రంథములను ధర్మార్థముగా బీదలకుఁబంచి పెట్టుచుండెను. నావికులకును సైనికులకునుకారాబద్ధులకును బీదలకును పుస్తకనిలయములను బెట్టించెను. ఆమె లోకోపకారార్థముగా వచనరూపమునను పద్యరూపమునను బహుగ్రంథములను రచియించెను. ఎక్కడ చుట్ట ముడినదో, ఎక్కడ దారిద్ర్యవీడ యుండినదో, ఎక్కడ సజ్జాన ముడినదో, అక్కడ నెల్ల దుఃఖోపశమ నమునకై యామె యేనో పనిచేయు వెదకుచుండెను. విపత్తులో నున్నవా రెవ్వరును నామెవద్దకు వచ్చి యాశాభంగము నొంది వెదిలిపోయినవారు లేరు. ఒకనాఁ డామె గుట్టుబండిలో నెక్కి పోవుచుండఁగా దానినడుచు కొనిచోట నొకబండివాడు తలగాయముతో తనబండిపక్కను పడియుండుట కంటఁబడెను. ఆమె తక్షణమే తన బండిని నిలిపి యాబండివానియొద్దకుఁ బోయి వాడు తనకడుపునఁ బుట్టినకుమారుఁ డయినట్లుగా వానితల గాయమునకు కట్టుకట్టి రక్తప్రావమును మాన్పి తరువాత బండి నెక్కి పోయెను. ఆమె రోగుల కుపచారము చేయుటయందును గాయములకు కట్లుకట్టుటయందును గూడ మహాసమర్థురాలు. 'పరోపకారార్థమిదంశరీరి' మన్నట్లుగానామె పరులనిమిత్తమే తానుజీవించుచున్నట్టుండెను. ఆమె పవిత్రచరిత్రము లోకమునకు పరోపకారమును బోధించు మహాకావ్యముగా నున్నది.

ఆమె యతిమకుమార మమునదుర్బలశరీరము కలదిగా నుండె ననియు; భీరుస్వభావము కలదయి బాల్యమునం దెప్పులైన గట్టిగా మాటాడినను కోపవృత్తితో జూచినను, బాపురని యేడ్చుచుండెడి దనియు, ఆమె చరిత్రమును వ్రాసినవారు చెప్పుచున్నారు. అట్టి సహజదుర్బల యయిన యీ యబలకు ధైర్యసాహసములతో నిట్టిపత్కార్యముల నిర్వహించగలబల మెక్కడనుండి వచ్చి నది? ఈబలమంతయు నామెకు సుతాభిషేకమునుండియు నీశ్వరుని నుండియు వచ్చిన దనుటకు సందేహము లేదు. ఆమెకు మత మంతయు కార్యచరణములలో నుండినదికాని క్రియాశూన్యము లయిన శుష్కవాక్యపతనములలో నుండినది కాదు. మతమున కెల్లను లోకజనకుండయిన యీశ్వరునియందలి పితృభావము, ఈశ్వరపృష్టిలోనివారగుటచేత సోదరులయిన మానవుల యందలిభాతృభావము, ఈరెండును ప్రధానములు. ఇందు మొదటివాని పలన నేర్పడుధర్మ మీశ్వరునియందు దృఢభక్తి యుంచి సమస్త విషయములలోను తదాజ్ఞ వనుసరించుట; రెండవదానిపలన నేర్పడుధర్మము స్వసుఖమునైనఁ బరిత్యజించి పరోపకారకరణమునందు వర్తించుట. ఈధర్మద్వయము నొకదానిని విడిచి యొకటి యుంచునది కాదు. కావున రెండును నేక ధర్మమే యని చెప్ప నొప్పును. ఇదియే సర్వమతసారమున పరమ ధర్మము. దీని నొక సంస్కృతకవిత్వముఁ దీక్రిందరీతిని చెప్పి యున్నాడు —

శ్లో. శ్లోకార్థేన ప్రవక్ష్యామి యదుక్తం గ్రంథకోటిభిః
పరోపకారః పుణ్యాయ పాపాయ పరపీడనమ్.

గీ. గ్రంథకోటులచే నేది గణపఁబడెనొ
దానిఁ బద్యార్థమునఁ జెప్పెదను వినుండి—

అగు బరోపకార బు పూర్ణబుకొటకుఁ

బృథిఁ బొడ బు కొట కన్యవీడకంబు.

ఆమె తాను బూనినమహాకార్య మీశ్వరాజ్ఞానూప మైనధర్మ మని యాచరించెనేకాని పేరుకొటకును ప్రసిద్ధికొటకును గాదు. నిజ మైన మతధర్మము లేవో యెఱుంగక పనిచేసిన నోములతోను ప్రత ములతోను ఉపహాసములతోను ఉప్పిములతోను కాలక్షేపము చేయు చుండెను మన దేశపుశ్రీ లీనాధీశ్వరీమణి నలె బరోపకార పరా యణులు కాబ్రయత్నింతురు గాక! ఈమె వలె నందఱును చెరసాల లును వైద్యశాలలును సంస్కరించువారు కాకపోవచ్చును; పుస్తక నిల యములను స్థాపించువారు కాకపోవచ్చును. కాని, మనః పూర్వక ముగా కృషిచేసినచో శమ్మును తమ కుటుంబములను సంస్కరింపఁ గలవారును తమ ముగగు సోదరు వాని ప్రేమించి వారికి తోడుపడఁ గలవారును కాకపోరాదు. ప్రతి సత్కార్యానష్టానమునందును కష్టము లుండును. బంగారమునకు మేలిమిని దెచ్చుట కయి దాని సన్నిహితోశ్రమునో దప్తముచేయుట యావశ్యక మయినట్టి పరోప కారధూర్వము లగుపుణ్యాత్ములకు మేలిమిని దెచ్చుట కయి కష్టము లావశ్యము లని బుద్ధిమంతులు చెప్పుచున్నారు. తాను బైని వేసి కొన్న ఘనకార్య విషయముననే కాక సంసార విషయమునను మన పైదొరసానిగారికిఁ గష్టము లనేకములు వచ్చినవి. మొట్ట మొదట 1808 వ సంవత్సరమునందు కుటుంబమున కంతకు మూలాధారుడైన యామె మామగారు కాలధర్మమునొందిరి. తరువాత నామె ప్రియ సహోదరి యొకతె మృతినొండెను. పిమ్మట నామె ముద్దులమనుమఁ డొకఁడు వ్యర్థస్థుడయ్యెను. అటుపిమ్మట కుమారుని రెండవకూతురు లోకాంతరగతురాలయ్యెను. ఆచిన్నది గతించిన పదునొకండు దినము

లకీ యాదిన్న దానితండ్రియైన పెద్దకుమారుడు పగమపదముగొందెను. తండ్రిపోయిన యెనిమిది దినముల శాతంకుఁడు రింకొకలె పగలోక గత యయ్యెను. ఒకదానిపై నొకటిగా వచ్చెడి యిటుచంటి కష్టకథ లను పెంచి చెప్పట సంతాపకర మగుటచే నీ యావత్పరంపరాకథ నము నింతటిలో విడిచి పెట్టెదను. ఒకదానివెంట నొకటిగా వచ్చిన యీ విపత్పరంపరలవలన నామె మన స్పృహనుక చలించినను నోడనే నిశ్చలత వహించినందున సత్కార్యచరిత్రము నందలి ధైర్యోత్సాహము లించుకయు తగ్గక మఱింత పెంపుచెందినవి.

తాను బూనినపనిని దేనిని జనులలో జేరు సంపాదించవలె నన్న యచేక్షతో నామె చేయలేదనియు, తన పేరు కయలికి నచ్చు చున్నదని తెలిసికొన్నప్పు డామె దుఃఖకురాలయ్యెననియు, చోళ శారులు చెప్పినను, లోకములో నత్కార్యదీక్ష వహించి పనికిము వారిపేరు ప్రసిద్ధికిరాక యడగిపోవుట యన్యభావి మగుటచేత ప్రైదొరసాని పేరును సర్వత్ర వ్యాపించి మంచివారి కౌర వాదరము లకు పాత్ర మయ్యెను. ఉపకారచింత గలవారనేకు లనేకస్థలములలో సంఘములుగాఁ జేరి యామెవలె బుణ్యకార్యములు చేయుట కుద్య మింపఁ దొడగిరి. ధనాధికారసంపన్నులైన ఘను లనేకు లామెను సందర్శించి యామెతో సంభాషించి కృతార్థత నొంద యత్నింపఁ గడగిరి. డెన్నార్కుదేశపు రాజును రాణియు నామెతో విందు గుడి చిరి. 1840 వ సంవత్సరము నందు శ్రీవిఘ్నేశ్వర మహారాజుగా రామెకు దర్శనమిచ్చి, చెల్లినగరములోఁ బెట్టబడిన యనాధరక్షణ శాలకు సహాయముగా నేబది పానుల (రు750ల) నొసఁగిరి. 1842 వ సంవత్సరమునందు ప్రహ్లాదేశపు రా జామెయింటికిఁబోయి యామెతో నహవంక్రిని భుజించెను. ఆరాజు నెదుర్కొని కౌరవించిన ప్రస్తావనలో

నామె వ్రాసినదానిలోని కొన్నివంక్తు లిచ్చటఁ బొందుపఱువ ననుజ్ఞ వేడుచున్నాను — “నాభర్తగారును నేనును మాయల్లుండ్ర లోను కుమారులలోను గొండఁజితోఁ బోయి రాజు నెదుర్కొని, ఉచిత పీఠములలోను పుష్పములలోను చక్కఁగా పలంకరింపఁ బడియున్న మాసభాషదనమునకుఁ జోడిలేదృతిమి. అచ్చట మే మాయనకు మాయెనమండ్రు కొమారితలను కోడండ్రను మాయేమగురు కుమారులను పెద్ద పోత్రుని నాసోదరీసోదరులను జూచితిమి.....ఆయన కటుతరువాత మేము మామనుమలలోను మనుమరాండ్రలోను ఇరు వదియేపురను జూపితిమి.” పెద్దకుటుంబ ముండుట సత్కార్యమ స్థానమునకు ప్రతిబంధకమని కొందఁ జెందురు. అది కల్లయని యీమె దృష్టాంతముచే నెఱుఁగవచ్చును. మంచికార్యమునకు మన స్పెక్కడ నుండునో మార్గ మక్కడ నేర్పడును. ఆమె తన యవసానదశలో నీయర్థము వచ్చుచూటలు వ్రాసినది — “పదునేడు సంవత్సరముల ప్రాయమప్పుడు నామనస్సు మాఱినది మొదలుకొని యారోగ్యదశలో నున్నను ఆమయదశలో నున్నను పగలైనను రాత్రియైనను నేను నిద్రనుండి లేవఁగానే దేవునికిఁ బ్రీతికరముగా నేను జేయవలసిన నేవ యేది యని మొట్టమొదట చింతింపకుండిన దెప్పుడును లేదని నమ్ము చున్నాను.” — అటువది యైదేండ్లు నిండినతరువాత 1845 వ సంవత్సరము అక్టోబరునెల 12 వ తేదీని ఆమె తనస్థూలశరీరమును విడిచి కీర్తి శేషురాలయ్యెను. ఆమె యాస్తి సుఖముగా పరమోకమునం దీశ్వర నన్నిధానమునం దున్నను, ఆమె చేసిన సత్కార్యము లీలోకమున శాశ్వతముగా నిలిచి యనేకులను పరోపకారకృత్యములకు నిరంతరమును బురికొల్పుచున్నవి.

LADY JANE GREY.

లేడీ జేన్ గ్రే.

లేడీ జేన్ గ్రే బీచ్‌హెడ్‌లో మల్కమ్ యొక్క, అంత యల్ప
కాలము సాగుణము లన్నియు పూర్ణముగా వికాసము నొందుటకు

చాలివది కాకపోయినను, ఆయల్పకాలములోని పాపము చరిత్రమే నజ్జనులస్తోత్రమునకు పాత్రిమైనంత పవిత్రమైనదా నున్నది. ఆమె మితభాషిత్యమును, వినయమును, విశుద్ధవృద్ధియుముగ, నిష్కళంక చరిత్రమును, సర్వజనశ్లోభాపాత్రము లయినవి. ఆమె కిష్టములకు చింతపడిని వారును దుర్మరణమునకు దుర్యపణి నొనరింప లేకుండిరి.

ఆమెకొండీ నాల్గవయెడ్యర్దునకు దాహాశ్రమమునందు గుండ్లందు లోని పురాతనప్రసిద్ధకుటుంబములోఁ బుట్టిరి. పాస్రీగే యనునామధేయము గల దార్సెట్టుప్రభువు; ఆయనకు గుండ్లందు దేశాధిపతి యైన యేడపపాస్రీగి కూతురయి యున్నది. ఆమె రాణి యయి భర్తృమరణానంతరమున సస్సోకిప్రభువును బంధించి హము చేసికొన్న మేరీ యనునామెయొక్క జ్యేష్ఠపుత్రి యైనదేద్రావ్విన్ బ్రౌండ్ ననునామె. ఉభయపక్షములందు రాజులధిపతి లైనయో దంపతుల కీమె 1537 వ సంవత్సరమునందు లీ సప్తవయసులోని బ్రౌండ్ గేటువట్టణమున జనన మొందెను. పసిత్సమునందే యాచిన్నది విద్యయుం దత్యంతాపక్తురాలుగా నుండెను; తల్లిదండ్రులను తమ కొమారిత్వకు విద్య చెప్పించుటయుం దత్యంతశ్రద్ధాభువు లయి యామె నధికపమధురాలినిగాఁ జేయుటయుం దతికతూహలము గలపాటుగా నుండిరి. అయినను వారు భయము చూపినఁగాని బొలికలు బాగు పడి రన్న సమ్మకముచేతినో మఱి యే హేతువుచేతినోకాని తిమిపుత్రిక యొడల సతికతినముగాఁ బ్రవర్తించువారుగా నుండిరి. ఆమెకు మొదటఁ జిరకాలము పండితవర్ణుడైన విల్క్య రనునతఁడు సాధ్యా యుడుగా నుండెను; కడపట మహావిద్వాంసుఁడను సుప్రసిద్ధుఁడను నైన రోజర్ ఆస్కా మనునతఁడు విద్యాగురు వయ్యెను. ఆమె యుద్భుతప్రతిభావిశేషమును విద్యాభిలాషమును శాంతిస్వభావమును

సాధుభావమును జూచి యుపాధ్యాయు లిరువురునుగూడ శిష్యురాలి యంద తత్వంతవాత్సల్యము గలవా రయి యుండిరి.

ఆమె తనతోడ సమానవయస్కుఁడయి యింగ్లండునకు రా జయిన యాటవయెడ్వర్థనకంటె పర్వనిధముల సమర్థతరురాలని యెల్ల రచేఁ బరిఁగింపఁ బడుచుండెను. ఆమె కుట్టుపనియందు నిపుణురాలయి యనేకశిలయందు సమర్థతగలదిగా నుండెను ; వీణాదివాద్యములయందు వ్రాధురాలగుటయేకాక మృదుమధుర కంఠస్వరము కల దయి కర్ణరహయనముగా గాత్రమున పాడుటయందును పాటి లేసిదిగా నుండెను. ఆమె స్వభావ మైనయింగ్లీషున సలక్షణముగా వ్రాయుటకును బ్రసంగించుటకును శక్తురాలగుటయేకాక ఫ్రెంచి, ఇటాలియన్, ల్యూటిన్, గ్రీకు భాషలలో భారాళముగా మాటలాడుటకును వ్రాయుటకును నేర్చెను. ఇచికాక హీబ్రూ, చాల్డీ, అరబ్బీ భాషలయందీమె తగుపాటిపాండిత్యము కల దయ్యెను. శైశవమునందే యిట్లన్ని భాషలయందు పాండిత్యము కలుగుట మహాశ్చర్యము. నిశ్చలచిత్తమును, అపాధారణగ్రహణ భారణశక్తిని, బుద్ధిసూక్ష్మతను గలిగి యుండుటచేత దురవగాహము లయిన శాస్త్రవిషయములు సహిత మామెకు నుపాధము లయ్యెను. అందుచేత నామె పండిత జనైకగ్రాహ్యము లయిన యుద్విషయములను గూర్చి నిపుణముగా త్రసంగించుటకును వాదములు సలుపుటకును సమర్థురాలయి యెల్ల వారల నద్భుతప్రమోదములపాలు చేయుఁజొచ్చెను. సహజశతీగసౌందర్యమునకును పాండిత్యమునకును దోడిమెకు యోషిజ్ఞానామూల్యవిభూషణము లనఁదగినమార్దవమును సమ్రతయు సత్వసంధతయు సౌశీల్యమును శోభాతిశయమును గూర్చెడి యలంకారములుగా నుండెను. ఈమె విద్యాబుద్ధులు చూచి సంతోషించి యింగ్లండురా జయిన యెని

మిదవహోదాని యాచిన్న దానిని పలుమాటలు రాచగరునకు రప్పించి దయచూపి యాదరించు చుండెను.

ఈమెకుఁ గడవటగురువైన రోజర్ ఆస్కాముపండితుఁడు శివ విశ్రువ శొకనికి లేఖ వ్రాయుచు దానిలో జేన్ గ్రేయొక్క సుగుణ సామర్థ్యములను బహువిధముల స్లాభించెను. అతఁ డామె కెప్పు డుత్తరములు వ్రాసినను ల్యాటిన్ భాషలో వ్రాయు చుండెను; ఆమెయు నాతని కాభాషలోనే ప్రత్యుత్తరములు వ్రాయు చుండెను. దీనినిబట్టి విచారింపఁగా నామె పాండిత్య మనమాన మైన దనియు, ఈడుకు మించిన దనియు స్పష్టపడుచున్నది. మన దేశమునందు సంస్కృత మెటువంటిదో, యా దేశమునందు ల్యాటిన్ గ్రీకుభాష లటువంటివి. అతఁడు 1550 వ సంవత్సరము శ్రావణమాసములో నొకనాఁడు డార్నెట్టుప్రభువుయొక్క నగరమునకుఁ బోయినప్పు డా కుటుంబ మంతయు మృగయావిహారమునకు వెడలియుండెను. జేన్ గ్రే మాత్ర మింట నున్న దని విని యతఁడామెను సందర్శించుట కయి తిస్సందిరమునకుఁ బోయెను. ఆమె యప్పుడు గ్రీకుభాషలో స్లాటో యను తత్వశాస్త్రజ్ఞునిగ్రంథమును జదువుచుండెను. ఆమె యాభాష యందుఁగూడ ససమానపాండిత్యము గలదయి తత్వశాస్త్రవిషయ మునఁ బ్రసంగించుట చూచి, పదునాలుగేండ్లలోపలి వయస్సు గల యాబాలికయొక్క తెలివి కతఁ డత్యద్భుతపడెను. ఆమె గ్రీకుభాష యందుఁగూడ వ్రాయును జదువను నేర్చినదయి యాతని కాభాష లోనే లేఖలు వ్రాయుటకు వాగ్దానము చేసెను. అతఁడు తనసంతోష మును పట్టఁజాలక యింత పిన్నవయస్సులో నింత భాషాజ్ఞానమును కాశ్రుజ్ఞానమును నీవెల్లు సందాదింపఁ గలిగితి వని యడిగెను. ఆమె యిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను — “నేను మీతో నత్యమును తెప్పెదను.

అది విన్నప్పుడు మీకొకవేళ నాశ్చర్యము గలుగవచ్చును. నాశ్చర్యములు దయచేసి గొప్పమేళలో నొకటి కలిసు లయిన జనసేవనకులను దయామయుఁ డయిన యువాధ్యాయునిఁ బ్రసాదించుట యై యున్నది. నేను నాతిల్లియొద్దఁగాని తండ్రియొద్దఁగాని యున్నప్పుడు నేనును మాటాడవలసినను మౌనము వహింపవలసినను కూర్చుండవలసినను నిలుచుండవలసినను నడవవలసినను తి.వలసినను త్రాగవలసినను సంతోషింపవలసినను దుఃఖింపవలసినను కుట్టవలసినను క్షీడింపవలసినను నృశ్యము చేయవలసినను మఱి యేవని చేయవలసినను దేవుఁడు తనపృథ్వి నెంత క్రమముగాను నిర్దుష్టముగాను జేసెనో యంత క్రమముగాను నిర్దుష్టముగాను నేను జేయవలసి యుండును. అట్లుకాక నే నేవిషయమున నేమాత్రము వ్యతిక్రమముగా నడిచినను పరిహాసములతోను పరుషవచనములతోను కొన్ని వేళల గిల్లులతోను తాడినములతోను వీడనములతోను నాతిల్లిదండ్రులయెడల నాకుఁగలగౌరవమును బట్టి నేను తెప్ప నొల్లని యితిరదండనములతోను నేను బాధింపఁబడుచుండును. ఆదుస్సహబాధచేత నామనస్సు చెదరుచుండుటనుబట్టి నాగురువైన ఐల్వరుగారివద్దకుఁ బోవలసినసమీపము వచ్చునట్లుకును నేను నటకములో నున్నట్లు భావించు చుండును. ఆయన మిక్కిలి శాంతియుగాను చదువునం దెంతో యభిరుచి కలుగునట్లుగాను బోధించుటచేత నే నాయనయొద్ద నుండు కాలమంతయు శ్రమముతోఁ గడిచిపోయినట్లు తలంతును. ఆయనను విడిచి వెడలిపోవలసి వచ్చి నప్పుడు నాస్వాతిము దుఃఖాక్రాంత మగును. నేను చదువు తప్ప మఱి యేయితరకార్యమును జేయవలసినను, అది నాకు దుఃఖిరముగాను భయంకరముగాను వీడాకిరముగాను నుండును. ఈప్రకారముగా నాకు పుస్తకములే సంతోషదాయకములుగాను దినదినాధికస్థుభ్రుదములుగాను

నుండుటనుబట్టి చూడగా నాకితరవివోదము లన్నియు వ్యర్థములుగాను పీడలుగాను పొడకట్టను.”

ఆమెయొక్కనుగుణగౌరవమును విద్యావిశారదత్వమును తల్లి దండ్రులు చూచి యామోదింప లేక పోయినను, ఆమెతోడిపరిచితి భాగ్యము కలిగిన గుణగ్రహణపారీణు లందఱును ఆమె శక్తిసామర్థ్యములను గుణసంపత్తిని మెచ్చుకొని పొగడుచుండిరి. ఇతరుల స్తుతుల చేత నామె లేక మయినను గర్వమును బొంగక మఱింత విషయవతిగాను సౌఖ్యసంతురాలుగాను అయ్యెను.

మతవిషయమున నీమె రోమీయత్వైస్తవధర్మములకు విరోధములయిన ప్రాప్తస్థాంటు మతసిద్ధాంతములయందు దృఢవిశ్వాసము గలదయి శస్థుతావలంబురా లయ్యెను. ఆమెయొక్క చిత్రైస్సత్వము మిక్కిలి ప్రకాశించినది యీమతధర్మావలంబనమునందే. ఆమె చక్కగా నాలోచించి సత్యము లనియు వందుచేత నవశ్యాసమ్మేయగు లనియు హృదయపూర్వకముగా నిశ్చయించుకొన్న ధర్మచాలనుండి బహుమానములుగాని బాధలుగాని బ్రతుకుగాని చావుగాని యామె నణచూత్రమును మరలింపఁ గలిగినవి కావు. ఈసత్యము మఱిదు ముం దీమెచరిత్రమువలనఁ జెలియవచ్చును.

ఇంగ్లడురా జయిన యెనిమిదవమోనీకి ముగ్గురుబిడ్డలుండిరి. వారిలో మేరీ, ఎలిజబెత్తు, అనువా రిరువురుపుత్రికలు; కడపటివాఁడయిన యెడ్వర్డునుబాలుడు పుత్రుడు. అతఁడు తనయనంతరమున మొట్టమొదటకుమారుఁ డయిన యెడ్వర్డు రాజ్యమునకు రావలయు ననియు, తరువాత మేరీయును, అటునగువాత వెలిజబెత్తును, తదనంతరమునఁ దనమేనకోడలును, లేడీజేన్ గ్రే తల్లియు నగు 'ఫ్రాన్సిస్ బ్రౌండమును రాజ్యమునకు రావలయు ననియు మరణకాననమును

వ్రాసి, తనకుమారునికి యుక్తవయస్సు వచ్చునటకును రాజ్యపాలనము చేయుటకు వదునాటుగురిను కార్యనిర్వాహకులనుగా నియమించెను. ఆ వదునాటుగురిలో నార్తంబరులాండుప్రభు నొకఁడుగా నుండెను. అతఁడు తంత్రములవలనను సామర్థ్యములవలనను తక్కినవారి నందఱికిని మించి తానే సర్వాధికారి యయినట్లుగా యధేచ్ఛముగా రాజ్యకార్యములను నిర్వహించుచు మహాబలవంతుఁ డయ్యెను. ఇట్లు జరుగుచు డఁగా అతని యధికారమునకు భంగము కలిగించువై షరీత్య మొకటి సంభవించునట్లు కానఁబడెను. ఎరిపేరిట నీప్రభువు రాజ్యపాలనము చేయుచుండెనో బాలుఁడైన యా యాటవయెడ్డొడ్డు దీర్ఘవ్యాధిబాధితుఁ డయి యుండెను. రాజు మృతుఁ డయ్యెను పక్షమునఁ దన యధికారము పోవుటయేకాక తన కపాయము సహితము రావచ్చు నని యతఁ డెఱుఁగును అందుకే నొమియమతావలంబిని యయినమేరీని రాజ్యమునకు రాకుండఁ జేయుటకును తన యధికారమునకు భంగము రాకుండ నింపుకొనుటకును దగినయూపాయ మొకటి యాలోచించి యపాయపాళ మయిన కుతంత్రము నొకదానిని నడప నుద్దమించెను. ఈ దురాలోచనము మనస్సనందుఁ బెట్టుకొని యతఁడు ముందుగా డార్పెట్టు ప్రభువుతో బాంధవ్యము గలిగించుకొనుటకు యత్నించి, అతని పెద్దకూతురయిన లేడీజేన్ గ్రేను తన నాలవకుమారుఁ డయిన గిల్డెఫోర్డుడక్లీ యనునతని కిచ్చి వివాహము చేయునట్లు డార్పెట్టుప్రభువును ప్రార్థించెను. ఇప్పుడు సస్సోకు ప్రభువునఁ జేయఁబడిన యాడార్పెట్టుప్రభు వాతని మాయోపాయమును దెలిసికో లేక దుర్బలమనస్కుఁ డగుటచేతఁ దన కొమారి తనాతని కొడుకున కిచ్చి పెండ్లిచేయుట కొడఁబడెను. 1553 వ సంవత్సరము జ్యేష్ఠమాసములో వారి వివాహము నడచెను. వరుఁడు దృఢ

కాయుడును రూపవంతుడును సాధుహృదయుడును సద్వర్తనుడును నయినందున వధువున కనన్తుడని చెప్పడగినవాడు కాడు. ఈ వివాహము మహావైధవముతో నడచెను. రాజయిన యాజన యెక్కర్థీదంపతులకు గొప్పకట్నములను బంపి, వధువున కమూల్యము లయిన వివాహనస్త్రముల నిచ్చెను. రాజసాయకర మయినవ్యాధిలో నుండఁగా నిటువంటి వేడుకలు జనుగుట ప్రజల కెవరికిని సమ్యక్తము కాకుండెను.

నార్తంబల్లాండు ప్రభు విట్లొకకార్యమును నిర్వహించి తరువాతి కార్యమును కొనసాగించుట కుపక్రమించెను. ఆటవయెడ్వడ్డు వ్యాధిబాధితుఁ డయి దుర్బలచిత్తుఁ డయి తనచేతిలో నుండుట చేత నాతఁడు మెల్లగా రాజును సమీపించి, ఆతనివ్యాధిని గూర్చి పరితపించి, ఆతనికి మఱియొకవిధ మగుట తటస్థించెను వక్షమున తండ్రి మరణశాసనమును బట్టి రాజ్యము మేరీయధీన మగు ననియు, అట్టయ్యెడు వక్షమున మేరీ రోమీయనుతావలంబకురా లగుటచేత దేశమునకు మితిమీరినయనర్థములు చూడు ననియు, ఎలిజబెత్తును గూడ రాజ్యమున కనర్హురాలినిగాఁ జేయక మేరీనిమాత్రము తొలగించుట సాధ్యము కాదనియు, వారిరువురును సవతియవులుగాని యేకగర్భజనితలు కారనియు, రాజు మరణశాసనమును బట్టి విధించినను ప్రభుప్రతినిధిసంఘముల వారిరువురిచేతను వారధర్మసంతతిగా నిర్ధారణము చేయఁబడినందునఁ బ్రజలట్టి యధర్మసంతతి రాజ్యమునకు వచ్చుట కంగీకరింపఁజాలరనియు, తండ్రియొక్క మరణశాసనమును బట్టి తరువాత రాజ్యమునకు రావలసిన లేడీ జేన్గ్రేయొక్క తల్లియొక్కతెయే యనియు, లేడీ జేన్గ్రే విద్యచేతను బుద్ధిచేతను గుణవంపదచేతను సామర్థ్యముచేతను పర్వవిధముల చేతను రాజ్యమున

కర్పూరా లగుటచేత నామెను రాణినిగా నియమించుట సర్వజన సమ్మతముగా నుండు నియు బోధించి, రాజు మనస్సును త్రిప్పి వేసెను. ఇది లేడీ జేన్ గ్రే రాణి యయివత్తుమునఁ దన కొడుకు రాజగుననియు, అప్పుడు తా నివ్వటివలెనే యధికారమును నిరపాయముగాఁ జెల్లించవచ్చు ననియు, స్వప్రయోజన పరత్వముతోఁ బన్నిన దుస్తంత్రమే కాని ప్రజాక్షేమమునుగోరి పారమార్థిక బుద్ధితో నాలోచించిన సదుపాయముకాదు. ఎడ్వర్డు దూరాలోచన లేని పిన్నవయసువాఁ డగుటచేతను, మరణ మంతకంత కాసన్న మగుటచే దుర్బలమనస్కుఁ డగుటచేతను, తన బాల్యస్నేహితు రాలును యోగ్యురాలును నయిన లేడీ జేన్ గ్రేయందుఁ గల ప్రేమాతిశయము చేతను, రాజు నార్తంబరులాండు ప్రభువు యొక్క మాయలోఁబడి యాతఁ డుపదేశించినట్లు మరణకాననమును వ్రాసెను. తరువాత శీఘ్రకాలములోనే యెడ్వర్డురాజు తన వదు నాటవయేట తండ్రిపోయిన యేగనంత్రములకు గ్రీనిచ్ నగరము నందు పరమపదప్రాప్తుఁ డయ్యెను. ఆతనిమరణమునకు ముందవసాన దశలో సోదరునిఁ జూచుటకయి ధర్పించు మిషమీఁద నాతనియప్పల నిద్దఱిని రప్పించి వారిని తనయధీనము చేసికోవలె నని నార్తంబరు లాండు ప్రభు వొకపటనాకమును గల్పించెను గాని యీ పన్ను గడలో నతఁడు సఫలమనోరథుఁడు కాలేదు. మిత్రు లాతని కుతంత్రమును వారికి ముందుగాఁ దెలిపినందున నారాజతనయ లిద్దఱును నతఁడు పన్నిన పలలోఁ జడక తప్పించుకొని మరలి సురక్షిత మైన స్థలము చేరిరి. అతఁ డిట్లు విఫలమనో రథుఁ డయినను తనపూనికను విడువక నన్నొకుప్రభువు మొదలయిన ప్రభులను వెంటఁగొని తిన్నఁగా నయక మందిరముల నున్న లేడీ జేన్ గ్రే వద్దకుఁ బోయి బినియవిధే

యతలతో నామెకు రాణికి నడిపవలసినమర్నాడలను నడపి యామెను
 సందర్శించెను. పెనిమిటితోటి నమానససౌఖ్యము ననుభవించుచు
 బెండ్లి యయినప్పటినుండియు నామె యుక్కిడి వసి చుండును ఈ
 దంపతు లన్యోన్యమురాగముగలవారియి సుఖముగా కాలముగడుపు
 చుండిరి. ఆమె యెంటిగా నున్నప్పు డెల్ల విద్యావ్యాసంగముతో
 కాలము గడుపుచు సద్గ్రంథములను జదివి యానందమును నుండెను.
 అంతేకాని యిహలోక సంబంధము లయిన మరాళ లేవియు
 నామెమనస్సున జొరలేదు. తనమామగారు పోషించిన కవట
 కంఠము లామె కెంతమాత్రము నాడఁజూచుచునే తెలియవు.
 ఎడ్వర్డుయొక్క మరణానంతరమున నొత్తంబులందు ప్రభువు
 వచ్చి రాజమరణశాసనమునుబట్టి యామె రాణి యయినదని చెప్పఁ
 గానే యామె బిగ్గరిగా నేడ్చి మూర్ఛలైనఁబడి మూర్ఛ తేలినతరు
 వాత సహిత మామె యెంతమాత్రము నామోదించక చాలసేపు
 విచారగ్రస్తురాలయి యుండి తనకు సింహాసన ముక్కిటలేదని నిరాశ
 రించెను. మామగా రెన్నివిధములఁ బ్రార్థించినను తా నాతని ప్రార్థన
 నంగీకరింపక, జన్మస్వాతంత్ర్యమునుబట్టి న్యాయముగా రాజపుత్రికల
 సొత్తు కావలసినరాజ్యము నితిని లక్షనానింపఁ జూచుట యధర్మ
 మనియు, అట్టి యధర్మవృత్తికిఁ దా నొడఁబడఁజాల ననియు, దృఢ
 చిత్తముతోఁ బలికి, తనబంధువులు చెప్పినయొక్కట కన్నిటిని తగిన
 సమాధానములు చెప్పి, తన్ను బాధింపక తానప్పు డున్న స్థితితోఁ
 దృష్టి నొంది సుఖించునట్లు తన్ను విడిచి పెట్టుడని వాచి దీనముగా
 వేడుకొనెను. వియ్యంకుని ప్రేరణముచేతఁ దనతండ్రివచ్చి యెన్నియో
 విధముల బలిమాలినను మనస్సు చలించనిది యొక గృహదత్తుర
 లయి తన పూనికను విడువకుండెను. అంతట నామెతిల్లి పెచ్చి పూ

నీయు లైన యిందతావులు చెప్పు చున్నప్పుడు మూర్ఖపుపట్టు పట్టుట న్యాయము కాదనియు, బంధుహితముఁ గోరి చెప్పెను తనబుద్ధి విన వలసినదనియు, బోధించెను. ఇంతఁజూచు నాజ్ఞానిచుండెను జవనీ జనకులు ప్రార్థించుచుండఁగా, సదా తదాజ్ఞాబద్ధురాలయి నడవ నల వాటుపడిన యామె యేమి చెప్పటకును తోచని దయి వారిమాట కెదురాడ వెఱచి డోలాందోలికచిత్తయయి యూరకుండెను. అట్టి పనులుమునం దామె ప్రాణవిద మైన ప్రియభర్త దావునఁ జేరి తన ప్రార్థన మంగీకరింప వలసినదని వినయపూర్వకముగా కడసారి వేడు కొనెను. ప్రాణాధికునిగా భావించి యాతనితోడి దే లోకముని యవ్యాజి ప్రేమతో నేవించుచున్న ప్రాణాన్నిభుఁడు వచ్చి ధైర్యవంతు ముట్టిపడ వేడుకొన్నప్పు డాతనిమాట కెదురు చెప్పలేక యామె యెట్లో యెండఁ బడెనుగాని యన్నిచు సహితము సంతోష పడుటకు మాటుగాఁ దన యవస్థకు దుఃఖంపఁ జొచ్చెను. ఇంతనిర్భాగి పట్టి బలాత్కారముగాఁ బడసినయంగీకార మిర్భదాయక మయి దుఃఖముగా ముగియు నని తెలుపునట్లుగా నప్పు డామె కన్నులనుండి బిష్పధారలువెలువడి వెల్లువలుగట్ట నామె పయివంకఁ జూచి “దయాసముద్రుండవైన యో యాశ్వరుడా! ఈస్వామ్యము నిజముగా నాదే యయినవక్షమున నీమహిమయుఁ బ్రజాక్షేమమును వృద్ధియగునట్లుగా పరిపాలించుటకు నాకు శక్తినిమ్ము” అని ప్రార్థించెను. 15వ వ సంవత్సరము జూలై నెల 10 వ తేదీని లేవీజేన్(గే) పట్టాభిషేకమహోత్సవ నిమిత్తము లండన్ నగరమునందలి కోటలోని కొక సుందరమైనపడవలోఁ గొని పోబడెను. అప్పు డామెవెంట మామగారగు నార్తంబరులొందు ప్రభువును తండ్రియగు సస్సోకు ప్రభువును బోయిరి. అంత నవ్వుట పట్టాభిషేకోత్సవము నడచెనుగాని యాశ్రోత్రరాణియే యుత్సాహ

వంతురాలు గాక కన్నులు వాచునట్లుగా నేడ్చుచుండెను. ఒక్క-
లండనునగరమునందుఁ దప్ప రాష్ట్రమునం దంతటను ప్రజ లందఱును
లేడీజేన్ గ్రేకుఁ బ్రతికూలురయి మేరీ కనుకూలురుగా నుండిరి. లండన్
నగరమునందు సహితము ప్రజ లీమె పట్టాభిషేకసమయమునం
దుత్సాహమును సంతోషమును గనఁబఱుపలేరు.

మేరీ రోమీషుమతస్థురా లగుటచే నామె రాజ్యభారమును
వహించుటయం దంత యిష్టము లేనివారుగా నున్నను, నార్తంబరు
లాండు ప్రభువుయొక్క దుష్పరిపాలనమును బట్టి ప్రజ లాతనిని
దేవీపించువారయి జేన్ గ్రేయొక్క ప్రభుత్వమునం దాదరము లేని
వారుగా నుండిరి. ఇది యిట్లుండగా మేరీ తాను రాణి యైనప్పుడు
మతభేదమును బాటింపక నర్వజనక్షేమకరముగాఁ దాను బూర్వరాజు
కాసనములను మన్నించుచు సత్పరిపాలనము చేసెద నని వాగ్దానము
చేసెను. అందుచేతఁ బ్రజలు సంతృప్తులయి మతభేదమును మఱచి
న్యాయముగాఁ తండ్రిరాజ్యమునకు వచ్చుట కర్హతమురాలైన మేరీ
యొక్క పక్ష మవలంబించి యామెకు సహాయులు కాఁ దొడఁగిరి.
లేడీ జేన్ గ్రేయొక్క యధికారమును గాపాడుట కయి యుంచఁ బడిన
సేనలు సహితము సేనాధిపతులచేఁ గొనిపోఁబడి మేరీపక్షమునఁ జేరఁ
జొచ్చెను. అప్పు డేమిచేయుటకును తోఁచనివాఁ డయి నార్తంబరు
లాండు ప్రభువు కొంతసేనతో మేరీ మీఁదికి దండువెడలెను. గాని తన
నమ్మినభృత్యులే తన్ను విడిచి శత్రుపక్షమునఁ జేరుటచేత నిరాశుఁ
డయి తానును మేరీయొక్క ప్రభుత్వమున కామోదించిన రాజభక్తుని
వలె నటించి “కాంబ్రిడ్జిపురముయొక్క యంగళ్ళవాడలో బహిరంగ
ముగా “దేవుడు మేరీరాణిని రక్షించుగాక!” యని ఘోషించెను.
జేన్ గ్రేయొక్క తండ్రి యగు నస్కోకు ప్రభువును వియ్యంకుడు చూపిన

మార్గముననే యనుసరించి తానును మేరీ రాజ్యభారము వహించుట నభినందించెను. ఈ ప్రకారముగా జేన్ గ్రే రాజ్యగా ఘోషింపబడిన పదియవనాడు సస్సాకు ప్రభువు తన కొమారి తయొద్దకుఁ బోయి “నీవు రాణివేషమును విడిచి యుండుటకుఁ బ్రయత్నముతోఁ దృప్తి నొంది యుండవలయును” నని యాకస్మికముగాఁ జెప్పెను. ఆమాట కామి యణుమాత్రము సంచలి పక విస్మయకారచిత్తయై “ననీవేషమును ధరించి చిన నాటికింటె నెక్కిన సహోదరునితో నిప్పుడు దీనిని దీసివేసెదను. నాజననీజనకు లైన నా మిత్రులను నాజ్ఞాపించినందునఁగాని లేని యెడల నే నీవేషము దెప్పుచును ధరించి యుండను. ఈశుభవార్తనా కెంతో సంతోషకరముగా నున్నది.” అని పలికి శత్రుగామీ తనవూర్వ వస్త్రములను దాల్చి, అండన్ దుర్గమున కధికారి నున్న యామె తండ్రియే యప్పుడు మీయొక్క ప్రవేశోత్సవమున కును కోటతలుపులు తెఱపించెను. అందుచేతఁ గోటలో పట్టబద్ధురాలుగాఁ బ్రవేశించిన లేడీ జేన్ గ్రే యప్పుడొకటిగానీ పరితోడఁగూడ కారాబద్ధురాలగుట తటస్థించెను.

మేరీ సింహాసన మధిరోపించిన మఱుగఁడ రాణిమేరీ లేడీ జేన్ గ్రే మామగా లైన నార్తబలులొండుప్రభు వాతనిగర్భ కత్రు పయిన అరండల్ ప్రభువుచేత పట్టుకొంటాడెను. సాధారణముగా క్రూరులును భీరువులు నయినవారందఱును ప్రాణములకు భయపడు నట్లే యతఁడును భయపడి యంశ్విదశయం దతిదీనముగా ప్రాణాత్మకార్థము ప్రార్థించెనుగాని యాతని యప్రతిరోధ మైన యపరాధమును వివాళకర్తమైన దురాశయు దయకునహిత మతని ననర్హునిగాఁ జేసి నందున సతఁడును మఱియిద్దఱును ప్రాణాంతదండమును బొందవలసి

నవా రయిరి. అశ్వశూరులలో ముగ్గురును సహోదరుఁ డొకఁడును ప్రభుపరంపరలోనివారు కొందఱునుగూడ రాజద్రోహులుగా పరిగఁ జింపఁబడి చట్టుశోఁబడిరి గాని, రాణి ప్రజాసరంజమును గోరి వారిలో ననేకులను తమించి విడిచెను. తరువాత లేడీ జేన్ గ్రేయును నామె భర్త యగుగిల్ఫోర్డు డిడ్లీ ప్రభువునుగూడ విఘ్నంపఁబడి యపరాధ స్థాపన మయినపిమ్మట రాజద్రోహులగుటచే వధాన్తులని నిర్ధారణము చేయబడిరిగాని వారిగవురునుగూడ పరావెనిమి దేక్షయినను నిండని శాలప్రాయు లగుటనుబట్టియు నిరపరాధు లగుటనుబట్టియు తుంత వ్యలుగా నెన్నఁబడినందున వాదండునయు శ్వేచ్ఛి పడప నుద్దేశింపఁ బడలేదు. అందుచేత నాదండుతులు కడపట విడిచిపెట్టఁబడుదు రని యెల్లవారును విశ్వియుండిరి.

ఇది యిట్లుండఁగా మేరీరాణి తనకు రాజ్యము స్థిరపడఁగానే యామతసంస్కారములనల దమ పదములను గోలుపోయిన రోమీయ మతస్థులను మగల వానిపూర్వస్థానములయందు నిలుప వారంభించెను. ఆమె యశ్వశూరిమూఢవిశ్వాసమును మనోన్మాదులను గలదయు, స్వభావమూర్ఖశిష్యులను బట్టియే స్వమతతాత్పర్య ప్రమాణసమర్థురాలయి, యాటూర మతాంతరుల నిషేధముననుసరింపవలసిన మఱింత దురాగ్రహవేశములకురాలయి, రోమీయమతావేధవాదులను తన్ను తావలంబులను పహవిధముల బాధింపఁ జొచ్చెను. అందుచేత దేశములో రోమీయధర్మప్రతిషేధకమతముయొక్క స్థిరత్వమునకు భంగము కలుగునేనూ యని సంశయింపవలసింత నై పరిత్యక్తము సంభవించెను. ఇట్లేతిలో నామె రోమీయమతస్థుఁడును క్రూరుఁడును నైన ఫిలి ప్పునుస్పెయినుదేశపురాజును వివాహమాడఁ బ్రయత్నించుటకూడఁ దటస్థించినందున, ప్రజలు నిరాశులయి సంక్షోభము

నొంద మొదలుపెట్టగా వారిలోననేకు లాయుధములు ధరించి బహిరంగముగాఁ గలహించుటకుఁ దెగింపవలసినవా రయిరి. ఈరాజద్రోహతంత్రము మొదట నిగూఢముగా సమర్థతతోనే యారంభింపఁబడెనుగాని కార్యనిర్వహణమున కావశ్యక మయిననేర్పు తగినంత లేనందునఁ గార్యము తుదముట్టినది కాదు. కలహకారులకుఁ బ్రథమ నాయకుఁ డైన సర్ థామన్ వైయట్టు రాజసేవలఁ గొన్నిటి నోడించి లండన్ నగరముమీఁదికి వచ్చెనుగాని యతఁ డీయల్పజయములచేత గర్వపడి ప్రమత్తుఁ డయి స్వప్రయత్న మప్రయాసముగా సంపూర్ణ సాఫల్యము నొందు నని స్వప్నసామ్రాజ్యము ననుభవించుచు నేమటి యుండఁగా నాకస్మికముగా పురచ్చారముకడనే పట్టుకొనఁబడెను. ఈప్రయత్నముయొక్క ప్రధానోద్దేశము మేరీస్థానమున నెలిజబెత్తును రాణినిగాఁ జేసి తమ్మలమునఁ గలివాత్ముఁ డైన స్పెయినురాజు యొక్కయు రోమీయమతాధికారము యొక్కయు క్రొవ్యమును దొలగించుట యయి యున్నది. అయినను మంత్రహస్యము వెల్లడియైనందున నారాజద్రోహసంరంభ మారంభములోనే యడఁచివేయఁబడెను. రాజద్రోహి యైన సర్ థామన్ వైయట్టును నాతనికి నహాయు లైనవారిలో నఱునంద్రును తలలు తీయఁబడి, మేరీనివివాహమాడి స్పెయినురాజు ఫిలి ప్పాటునెలలకుఁ దరువాత పురప్రవేశోత్సవమున కయి వచ్చునటకును వారి మొండెములు వ్రేలాడఁగట్టఁబడి యుండెను.

లేడీ జేన్ గ్రే తండ్రి యైన పస్సోకుప్రభువు తనకన్నులయెదుట వియ్యంకుఁ డైన నార్తంబర్లండుప్రభుత్వనకు సఁప్రాప్త మయినదుర్మరణమును జూచియైనను బుద్ధి తెచ్చుకోలేనివాఁ డయి తనయల్లుఁడును నూఁతురును మేరీయొక్క కటాక్షమునకుఁ దాను లయి చెఱసాలలో

పన్నవారని యైన, దూరాలోచన లేనివాడయి తనప్రాణముల
 గొలింపక తనయొక్కయు బిడ్డలయొక్కయు శ్రమమును విచారించక
 లహకారులతోఁ జేరెను. ఈయనాలోచితకృత్యమువలన నాతని
 పాణములకు చేటు మూడుదు యొకవింత కాదు. అశోకు కలహకారు
 లుఁ జేరుట తేనెగ్రే యొక్కయు నామెధర్మయొక్కయు ప్రాణ
 ములమీదికిఁ గూడ వచ్చెను. ఆబాలదంపతులకు విధింపఁబడి యింత
 కాలం . . . నిలిపి యుంచఁబడిన క్రూరపండసము నెప్పుడు ప్రచారము
 కరఁ దేనాయనా యని దయయెట్లినో యెఱుంగని మేగియొక్కమన
 స్సాతకే వేగింపఁడుచుండెను; ఇంతలో నామెశరణి రాజుద్రోహి
 యగుటకూడ నీటస్థిమట యాసాకమీఁద గానినీ శత్రుగామి ప్రసవ
 త్తికిఁ దెచ్చుట కివకాశమును గలిగించెను అందుచేక నుఁజియినకు
 పంసిద్ధురాయి యుండవలసివదని లేడి జేక గ్రోగును శస్మర్తకును
 వర్తమానము పంపఁబడెను. తన కష్టగతి మెప్పుడో శిష్యకలిగితిటు
 నని యెఱిగిన దునుంగున ప్రాణాశ నూని యామె యావఱకే
 చావునకు పంసిద్ధురాలయి యుండెను ఇట్టిపనుయనానను రోమీయ
 మతోన్నాదిని యైన మేరీరాణి కారాబద్ధురాయి యున్న లేడి జేన
 గ్రోగు విముక్తికలిగించి యనుగ్రహము చూపఁదలంచునొన్నదని
 వలెఁ గనఁబడుచు నామె తన రోమీయధర్మప్రతిషేధకమతమును
 త్యజి చి రోమీయమతము నవలంబించినపక్షమునఁ బ్రాణదానమును
 స్వాతంత్ర్యదానమును జేసెనని చెప్పివుచ్చి సమర్థు లైఁజిట్టియు
 విద్యాను లయఁజిట్టియు రోమీయమతాచార్యుల నామెకడకుఁ బంప
 మాలు వ పంపవచ్చెను. ఇదియొక్కమతాచార్యులైన ఘోషాహ
 మనుఁడిఁడు రాణి యుత్తమపు వననంది స్వయంశిద్ధాశీప్రాశ
 వ్యము నామెకు బోధించి యామె చేలాగున నయిన రోమీయ మత

మునికుఁ డిప్పవలె నని సర్వవిధములఁ బ్రతుక్నము చేసెను గాని
యాతనికృషి యంతయు విఫల మయ్యెను. ఆమె తనయొద్దకుఁ బంపఁ
బడుచు వచ్చిన రోమీయమతాచార్యుల యుక్తులకుఁ బ్రతియుక్తులు
చెప్పి ప్రతిపక్షులవాదమును పూర్వపక్షముచేసి స్వమతసిద్ధాంతము
లను సమర్థతతో స్థాపించుచు వచ్చెను. ఇంత జరిగినను మేరీరాణి
యూహించిక యింకను నామె రోమన్ మతములోఁ గలియు నేమో
యన్నభ్రమచేత నామెకు మఱి మూడు దినములు గడు విచ్చెను.
అయినను కేన్ గ్రే యిటువంటి ప్రాణనశయదశలో సహితము తన
మనోనిశ్చయమును వదిలని దయి తాను పశ్య మని నమ్మిన ధర్మము
నందు వృథావిశ్వాస ముంచి నిశ్చతురా లయి యుండుటయే కాక
యెన్నికష్టములు వచ్చినను స్వమతమును మార్చుకొన కుండునట్లు
ప్రబోధించుచుఁ దన సహోదరికి గ్రీకుభాషలో నొక లేఖను వ్రాసి
యాభాషలో నున్న క్రైస్తవవేదము నొకప్రతి నామెకుఁ బంపెను.

ఆమె ప్రతిక్షణమును దన చావును బ్రతీక్షించుచుండి యావఱకే
మరణమునకు సంసిద్ధురాలై యుండినందున నిప్పు డియ్యబడిన
గడు వామె మనోవ్యధను జెంపుచెందించుటకే లోడుపడెను గాని
మనశ్శాంతిని గలిగించుట కనుకూలపడలేదు. ఇట్టిస్థితిలో నామెకుఁ
దండ్రీఁ దలస్థించిన యాపదలు తెలియవచ్చుటయే కాక యాతఁడు
ప్రాణాంతదండన సమభవించుటకఁ దా నున్న దుర్గములోనికి తీసి
కొని రాబడినట్టు తెలిసెను. ఆసంగతి తెలియఁగానే యామె నిజజన
కున కొకలేక వ్రాసి పంపెను. దానిలోని కొంతభాగమును దెనిగించి
యిందు క్రిందఁ బొందుపఱచుచున్నాము—

“ఓ ప్రియజనకా!

ఎరివలన రాజీవితకాలము పెంపు చెంగవలసినదో యిటు వంటి నీవలననే నాచావును శ్రింగణుచుటకు భగవంతుడనుగ్రహించి నప్పటికిని, నాయుష్టానుసారముగా నాకుదీర్ఘాయువునిచ్చి ప్రపంచము నంతను నాయుధీరము చేసినయెడల సమర్పించెడు వందనములకంటె నాదుఃఖదినములను ప్రాస్వపఱిచినందున కయి యధికనిర్వాణవంద నములను దేవునకు సమర్పించునంత శాంతితోనే నేను దానిని స్వీకరింపఁ గలను. నీకష్టములను గూర్చి నీవు పొందునట్టియు నితరుల వలన నేను విన్నదానినట్టి యుఖ్యముగా నా దుఃఖకర మైన స్థితిని గూర్చి నీవు పొందునట్టియు శోకాతిశయమును నేను నిశ్చయముగా నెఱుఁగుదును. నాప్రియపితా! అయినప్పటికిని నాచేతులను నిర్దోషిత్వ జలమునందు కడుగుచు నా నిర్గుప్తరక్త మీశ్వర సమ్మఖమున, నిరపరాధులకు దయ చూపవలె నని ఘోషింపఁ గల దగుటచేత నన్ను ధన్యురాలినిగాఁ బరిగణించుకొనవచ్చును. అయినను నీవు చక్కఁగా నెఱిగి యున్నట్టుగా నిర్బంధఁజువఁబడియు విరామము లేకుండఁ బడింపఁబడియు నైనను (రాజ్య) భారమును పైని వేసికొనుట సమ్మతించినట్టు కనఁబడి యందుమూలమున రాణి యెడలను దచ్చాపనముల వలనను మహాపరాధమును జేసినదాన నయినట్టు నే నొప్పుకొనవలసి యున్నప్పటికిని, నారాజ్ఞి వేషధారణముచేఁ బ్రాప్త మైన విర్బంధ నిహితగౌరవ మెప్పుడును నా నిర్మలహృదయముతోఁ జేసింది కాక పోవుటచేత నీశ్వరవిషయ మయి యీ నాయుపరాధ మల్పతర మయినదని నేను నిశ్చయముగా నమ్ముచున్నాను.

* * * *

ఓ సత్పితా! ఈ ప్రకారముగా నే నిప్పు డున్నస్థితిని నీకు చెల్లీ పఱిచియున్నాను— నా మరణము సమీపించినది.

ఇంతకు వేళ ముఖకరముగాఁ గనఁబడ వచ్చినప్పటికిని, ఈ ముఖగుహ నుండి వెలువడు రక్తముఁ జైన క్రీస్తునాథునితోఁ గూడి నిత్యనుభవంతోఁపవలద మైన స్వర్గసింహాసనమునం దుండఁగోరుటకంటె వధికప్రియముగాఁ గాఁగలిగినది మఱియొకటి లేదు; (పుత్రిక తండ్రి కిట్లు వ్రాయుట న్యాయ మునఁ పడుమున) తినయందలి ద్మథభక్తి యందు నీ కింతిఁజూచు బలము నిచ్చినట్టి ప్రభువు కడపట మనము వరలోకములో కిండితోను కుమారునితోను పశుధాన్యతోను గలిసికొనుటకు ని కాబలమునే ముందును ప్రసాదించుఁ గాక!

ఇట్లు

మరణపర్యంతము నీ విధేయపుత్రి యైన

జేన్ డక్టీ”

తేడ జేన్ గ్రామజనాలలో నున్న కాలములోఁ దన యుప్పటి యవస్థకు సమానపు నట్లుగా ననేక ప్రార్థనలను పెద్దయులను రచింపజేసి; మరణించిననును బొందుటకు పూర్వపురాత్రు సహిత ముమి ఎగును గద్దెనెక్కి ద్మథమునను గలదయి యుండెను. ఇటు వంటి ప్రాణనష్టయోగంబున సహితము రోమీయములోచార్యు లామి యొద్దకుఁ బోయి యామిను స్వీయమతి ప్రకటనరాలినిగాఁ జేయుట కయి బోధ చేసిరి. ఆమి పెద్దతము వలె సచంచలురాలయి కడ నిటువము వెఱకును రోమీయధర్మప్రతిషేధక మతిమునందే నిష్ఠిరురాలయి తిదోపిత్తో నుండెను. తెల్లవారి తిన్ను శిరశ్చేదము చేయుదు రనుగా నారాత్రి యామి తన సహోదరి యైన కేథరైనుకు గ్రీకు నూకః విబుధున గ్రంథమును బంపుచు దానిలో వ్రాసిన లేఖకు భాషాంశర మి.

“ప్రియసహోదరివైన యోకేభరేనా! పయిభాగము బంగారముతో నలంకరింపఁ బడక పోయినను లోపల నమూల్యరత్నముల కంటెను నెక్కువవెల కలదయిన పుస్తకమును నీకుఁ బంపుచున్నాను. ఓప్రియసోదరి! ఇది యీశ్వరశాసనములను గలిగిన పుస్తకము. ఇది నిర్గతికల మయినమనకు ప్రభువు విడిచిన తన సహితయు మరణశాసనము నయి యున్నది; ఇది నిన్ను శాశ్వత సంతోషమార్గమునకు నడపును; దీనిని నీవు మంచిహృదయముతోఁ జదివినను నిష్కపటహృదయముతో ననుసరింపఁ జూచినను నీడి నాశములేని శాశ్వతజీవనమును దెచ్చును. ఇది నీకు బ్రతుకువిధమును చచ్చువిధమును నేర్పును. నీతండ్రీయొక్క యధికమయిన భూములవలన నీవు పొందవలసినదాని కంటె నీడి యెక్కువ లాభమును గలిగించును. దేవుఁ డాతనికి మంచిస్థితిని గలిగించినందున నీ వాతని భూములను బొంద వలసినట్లుగానే, దీనిలో విధింపఁబడిన ప్రకారముగా నడచుట కవ్వేించుచు దీనిని నీవు శ్రద్ధతోఁ జదివెనువత్తుమున దురాశాపరులు నీయొద్దనుండి గైకొనలేట్టియు దొంగలు తప్పరింపలేనట్టియు పురుగులు పాడుచేయు లేళ్ళయు దివ్యధనమును నీవు దాయముగాఁ బొందుచువు. ఓ సాధుసోదరి! దేవిష్టులె నీవును ప్రభువైన దేవునియొక్క శాసనములను గ్రహింపఁ గోరుము. నీవు మరణమువలన నిత్య జీవనమును బొందునట్లుగా శాంతితోఁ జచ్చుటకు బ్రతుకుము. నీ లేబ్రాయము నీకు దీర్ఘాయువు నిచ్చునని నమ్ముకోకుము — దేవునియాజ్ఞ యైనపత్తుమున ముసలివా రెంత శీఘ్రముగాఁ బోవుదురో యంత శీఘ్రముగానే పసిపాడును బోవుదురు - ఎట్లు చావవలయునో నేర్చుకొనుట కయి యెల్లప్పుడును పాటుపడుము. ప్రపంచమునకుఁ బ్రతిఘటించుము; పాపమును బాఁజిదోలుము; ఇంద్రియసుఖములను దిరస్కరించుము; ప్రభు

పునందే యానందమును బొందుము. నీపాపములకయి పశ్చాత్తాప
 వడుము; ఎప్పుడును నిరాశనుమాత్రము పొందకుము. భక్తి మందు
 దృఢచిత్తురాలవు కమ్ము; గర్వపడకుము. ఎవడు మృతి నొందియు
 జీవించియున్నాడో యటువంటి క్రీస్తుతో నుండుటకు సెయింతుపాలు
 వలె గోరుము. అర్ధరాత్రమునందు దొంగవలె వచ్చి మృత్యువుని
 న్నపహరించునేమో యన్నట్లు సదృశునివలె రాత్రిసహితము నీవు జాగ
 రూకురాలవయి యుండుము. * * * * నావలెనే నీవు క్రీస్తునం దానం
 దము పొందుము. నీవ్రభువైన క్రీస్తునియొక్క మార్గము ననుసరించి
 నీసిలువను వహింపుము. నీపాపముల నాయన వీలవుమీఁద వేసి, నీ
 వాయనమార్గము నెల్లప్పుడు ననుసరింపుము. ఓ సత్సహోదరీ! ఈదుష్ట
 భావమునుండి విముక్తి నొంది నిర్దుష్టతను బొందఁబోవు చున్నాను
 గనుక నామరణమునుగూర్చి నావలెనే నీవును సంతోషింపుము.
 ఈయస్థిరజీవనమును బోగొట్టుకొనుటచే నుస్థిరజీవనమును బొందుదు
 నని నాకు నిశ్చయముగాఁ దెలియును. భగవంతుఁడు నా కది ప్రసా
 దించి, ఈశ్వరభీతితో (బ్రదికి నిజమైన క్రైస్తవ భక్తితోఁ జచ్చునట్లుగా
 నీకనుగ్రహింపవలయు నని ప్రార్థించుచున్నాను. జీవితాశచేతఁ గాని
 మృత్యుభీతిచేతఁగాని నీమార్గమునుండి యెప్పుడును తొలఁగకుండుట
 కీశ్వరనామమున నేను నీకు బోధించుచున్నాను. నీజీవితమును దీర్ఘ
 ముగాఁ జేసికొనుటకయి నీవారని సత్యమును నిరాకరించినవత్తమున,
 నిన్నాయన నిరాకరించి నీదినములు ప్రాప్యముచేయును; నీవాయనని
 యాశ్రయించి యన్నపక్షమునఁ నీకు సౌఖ్యమును దనకు మహి
 మయుఁ గలుగునట్లుగా సతఁడు నీయాయువు దీర్ఘము చేయును.
 అపదవికి భగవంతుఁడు నన్నిప్పుడు కొనిపోయి, ఆయన యుచుగ్రహము
 వచ్చినప్పుడు ముందు నిన్నుఁ గొనిపోవును. ఓ సత్సహోదరీ! నీకు ఈభ

మగును గాక! నీవీశ్వరుని యందే విశ్వాసముంచుము; అతఁ డొక్కడే నీకు సహాయుఁడు కావలెను.”

వారివధదినమునందు గిల్పోర్డుప్రభువు తనభార్య యైన జేన్ గ్రేసు సందర్శింపఁ గోరిగా మేరీరాణి వారి సమావేశమున కియ్య కొనెను. కాని, లేడీ జేన్ గ్రేయే యందు కంగీకరింపక, తమసమా వేశానంతర వియోగ దుఃఖ ముభయుల ధైర్యమును జెడఁగొట్టి యవ పానదశయం దుండివలసిన మనస్తైర్స్వరమునకు భంగము కలిగించు ననియు, వారి యీవిరహము కఠినయనిమిషపరిమిత మయినదే యయి నందునఁ గొంత మోర్చివయెడల నెక్కడ సన్మోన్యాను రాగంభము తెంపులేక నిరంశరముగా నుండునో, యెక్కడ మృతియు నాశాభంగ మును దురదృష్టమును జేరి శాశ్వతా నందమునకు భంగ కలిగింప లేవో యెక్కడఁ గానన్మోన్య సమావేశము నొందవచ్చుననియు, సందేశము పంపెను.

ంగిగిర వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరినెల పండువదినాన సోమ వారమునాఁడు వధూవరులలో గిల్పోర్డు ప్రభువు శిరశ్చేదమున కయి ముందుగా వధ్యస్థానమునకుఁ గొనిపోఁ బడెను. అతఁడు పోవునప్పు డామె గవాక్షములోనుండి చూచి తనస్వరణ చిహ్నము నొకదాని నాతనికొనఁగి యీశ్వరధ్యానము చేయుచు తనగడియ వచ్చునటకును మనశ్శాంతితో వేచియుండెను.

గిల్పోర్డుప్రభువు తనప్రాణావసాన సమయమునందు ధైర్య మునుగాని చిత్తోన్నతిని గాని యణుమాత్రమును గోలుపోక, తన నిమిత్తమయి కాచుకొనియున్న మిత్రులందఱి యొద్దను సెలవుగైకొని, దృఢచిత్తముతో వధ్యస్థానము సభిరోహించి యచ్చటఁ గొన్ని నిమి షము లీశ్వరధ్యానమునందుఁ గడపి, మూఁకలుగా మూఁగియున్న జను

లను తనకొకటే బ్రాహ్మింపుడని పలికి, వధ్వదారువుమీఁద నిజశిరస్సును మోపెను. మఱియొక్క నిమిషములో నాశని శిరస్సు మొండెమునుండి ఖండింపఁ బడెను.

గిల్గోద్దు ప్రభువు శిరశ్చేదము చేయఁబడిన పోడనే పురాధికారులు వచ్చి యామెను వధ్వస్థానమునకుఁ గొనిపోయిన పడిమ వచ్చిన దని లేడి జేన్ గ్రేగో విన్నవించిరి. ఆయాజ్ఞ తొలపఁబడి నప్పుడామె కంఠవైవర్ణ్యవిభయ చేషులను వేసిని బూదక నిశ్చలైర్వముతోవినను. ఆమె వధ్వస్థానమునకుఁ గొనిపోయెను చుండి ప్పడు దారిలో సమాధినిమిత్తమయి బండిలో వేసి తీసికొనిపోయెను. బహుశున్న శిరోవిహీన మైన భర్తృకళేబర మాతాకలటఁ బడెను. భర్తృశవము నేత్రగోచరము కాఁగానే యామెకన్నులనుండి జొలజొల నీరు కారి నారంభించెనుగాని, ప్రాణోత్క్రమణసమయమునందు సహిత ముత్తమ ధైర్యమును విశువలే దన్న వారాశ్రవణమునలన దుఃఖము నాపుకొని మఱిత మనోదార్ధ్యము నొందినదయి ధైర్యమునుబూని “ఓగిల్గోద్దు! నీవు చవిగొన్నట్టియు నేను చవిగొనఁబోవుచున్నట్టియు మృతికొనఁ ఫలము నన్ను కంఠము నొందించునంతటి చేదైవది కాదు. ఈనిమిషమున నీవును నేనును గూడి స్వర్గములో ననుభవింపఁ బోయెను విందుతోఁ బోల్చు బడినప్పు డిది పేర్కొనఁ దగిన ఛేదాదు.” అని పలికి తన వలకపుస్తకములో నేదోచ్రాసెను. వధ్వస్థానమును సమీపించిప్పుడు దుర్గరక్షకాధికారి యైన సర్ జాన్ గేజి యనునతఁ డామెను జూచి తత్పరకారముగా దాను స్థిరముగా నుంచు కొనుట శేదైనఁ జిన్న పారిపోషికము ననుగ్రహింపవలసిన దని యామెను వేడుకొనెను. భర్తృశవమును జూచినప్పు డింతకుముందు దామె స్వపాస్త్రముతో గ్రీకు భావతో “మానషిక న్యాయ మాతని జేహమునకుఁ బ్రతికూలముగా

నున్నను, ఈశ్వరకారుణ్య మాతనియాత్మ కనుకూలముగా నుండు" పనియు, లాటిన్ భాషతో "ఆమెయవరాధము దండవమున కర్పమైన దయిసయెడల, అధమపక్ష మామెబాల్యమును లోకానుభవరాహిత్యమును క్షమార్హము లయినవి" యనియు, ఇంగ్లీషుభాషతో "ఆమె దేవుని సమ్మోహింపన గాన భావికాలప్రజ లామెయెడల దయ చూపుదురుగాక" అనియు, అర్థ మిచ్చెడు మూడువాక్యములను వ్రాసిన పలకపుస్తకము నామె యాతని కిచ్చెను. ఆమె యప్పు ఛోక సేవకు రాలికి చేజోళ్ళ నిచ్చెను. ఇయ్యవలసిన వాస్తవముల కిచ్చి యామె నిర్భయముగా వధ్యవేదికపై జెక్కి యక్కడఁ గూడియున్న వ్రభువులకు మ్రొక్కి ముందు మూగియున్న చౌరులవంకఁ దిరిగి యిట్లనియెను.

"నావ్రభువులారా! నాచావు చూడవచ్చిన నత్తైన్రవజనులారా! నేనియ్యెడ శిక్షాస్పృతికి లోబడి యున్నదానను. తప్పవృద్ధును జేయని న్యాయాధిపతివంటిదైన యాశిక్షాస్పృతిచేత నేను వధింపఁబడునట్లు విధింపఁబడియున్నాను. ఇది నేను జేయునట్లు నిర్బంధ పఱువఁబడినట్టియు నే నెప్పుడును గ్రహింపనిదానిని నేను జేసి యపరాధిని నయినట్లు శిక్షాస్పృతి నిర్ణయించినట్టియు పనిని నే నొప్పుకొన్నందుకుమాత్రమేకాని రాణిగారికి ప్రియమైన యేపనికొఱకును గాదు; ఏలయన, దానినుండి నాచేతులను శుద్ధి చేసికొని, అన్యాయమునుండి నిర్దోషిత్వ మెట్లో యట్లే యటువంటిదోషమునుండి పరిశుద్ధమయిన నాయాత్మను దేవునకు సమర్పించుచున్నాను. అది యట్లున్నను నాయుద్రియనుఖవాంఛలను నిర్భాగ్యప్రపంచనుఖములను నత్యధికముగా నవలంబించినందువలనను, భగవంతుడు నాకుఁ బ్రసాదించిన జ్ఞానానుసారముగా నేను బ్రవర్తింపనందువలనను, నేను దేవునియెడల నపరాధినియు యున్నదానను. అందుచేత దేవుడు నాకీమరణమును

విధించి యున్నాడు; నాకృత్యములచుట్టి నేను నీని కశ్యంతపాత్ర
 రాలనయి యున్నాను. ఇక్కడ నీలోకములో నాపాపములకై యన
 రాప పడుటకును నాపూర్వదురభిమానములచేత విశేషముగా ?
 నప్రియ మొనర్చిన నారక్షకునియొక్క ప్రసన్నతను మరలఁ బొందుట
 కును నా కవకాళ మిచ్చినందున నే నాతనికి హృదయపూర్వకముగా
 వందనముల సర్పించుచున్నాను. కాబట్టి నాప్రభువులారా! సత్కై⁰,
 స్తవ్యులైన సర్వమహాజనులారా! తనవిషయమున నేను జేసిన యప
 ఛారము లెంత లెక్కలేనివిగాను ఘోరమైనవిగాను నున్నను దేవుడు
 తన యపారకరుణతోను నద్భుతముతోను వానిని క్షమించునట్లుగా
 నేను ప్రాణములతో నుండఁగానే నాతోడను నానిమిత్తమును భగ
 వంతునిఁ బ్రార్థించుటకు మిమ్మందఱును నేను యుహాశృంగతో
 వేడవలసి యున్నది. నేను క్రైస్తవభక్తురాలనయి చచ్చుచున్నా నని
 పాక్షులుగా నిలుచుటకు మిమ్మందఱును వేడుకొను చున్నాను. నా
 నమస్తకర్మలను పుణ్యకార్యములను దూరిముగా పిసరివైచి, రక్షకుఁ
 డైన జీసస్ క్రైస్తుయొక్క రక్తమువలనను ప్రేమమువలనను యోగ్యత
 వలనను మాత్రమే రక్షింపఁబడుదునుగాని యితరసాధనములవలనఁ
 గాదు. నానుకర్మలను నాయోగ్యతలనుమాత్రమే నమ్ముకొన్నయెడల
 నవి నాకర్తవ్యముల కెంతదూరములై నన్నెంత యథోగతిపాలు
 చేయఁ దగినవిగా నున్నవో! ఇప్పుడు నాతోను నాఁగొఱకును మీ
 రందఱును ప్రార్థన చేయవలయు నని మిమ్ము ప్రార్థించుచున్నాను.”

పయి వాక్యము లామె స్వాభావికహృదయశాంతతను పాపవ్య
 మును వినమ్రతను దేటపఱుచు చున్నవి. ఆమె తనవిషయమునఁ
 జూపఁబడిన కార్యనివయమునఁ బరుల నొక్క పరుషోక్తి యైనను
 బలుకలేదు. దోషముసంతను దనమీఁదనే వేసికొని, దానికి కారణము

రాజ్యకాంక్షగాక జనసేవకులయ్యాజ్ఞోల్లంఘనము చేయలేకపోవుటయే యని విన్నవించెను. ఈమాటలు పలికినతరువాత నామె తనవెనుక నున్న పరిచారికాద్వయమును బిలిచి తనమెడమీదివస్త్రములను దొలగింప నియమించెను. కన్నులనీరు కారఁగా, చెతులు వడఁగఁగాఁ మేను చెమర్చఁగా వారు వస్త్రములనుదొలగింపఁ జేతు లాడక నిశ్చేష్ట లయి నిలువఁబడినందున, ఆమె యాపని తానే చేసెను. పరిచారికలు

వెనుక నిలువఁబడి మొగమునకు గుడ్డ లద్దముపెట్టుకొని కన్నీటికాలు పలు తుడుచుకొనుచు నేడ్చుచుండిరి. అపుడు భూతుకపురుషుఁ డామె పాదములమీఁదబడి యింప నేడుకొఁగా, ఆమె తత్క్షణమే వానిని యిందితినని చెప్పి "ఓయీ! దయచేసి నన్ను శ్రీఘ్రముగాఁ దువ్వ

ముట్టింపుము' అని వేడి, “ఓ యీశ్వరా! నాయాత్మను నీచతులలోఁ జెట్టుచున్నాను.” అని విస్పష్టమైనయ్యుచ్చైస్వరముతోఁ బలికి, శాంత మైనట్టియు నిర్వికార మైనట్టియు ముఖభావముతోఁ దన శిరస్సును వధ్యుదారువుపైఁ జెట్టెను. ఉత్తరక్షణముననే వధకారిచేతిఖడ్గమామె యుత్తమాంగము నుత్తరించెను. అప్పుడు చూడ వచ్చినగుంపులో నుండి హాహానినాదములును రోదనధ్వనులును బైలువెడలెను.

పదునేడు సంవత్సరములప్రాయమప్పు డుదారచిత్తురా లయి నట్టియు స్త్రీజనాలంకారము లైన సమస్తసద్గుణరత్నముల చేతను భూషితురా లయినట్టియు నిష్కళంక సాశీల్యధైర్యాభిమానమాన నీయురా లయినట్టియు లేడీజేన్ గ్రేయొక్క యెహిజీవిత మిట్లు పరి నమాప్తి నొందెను. డాక్టరు ఫుల్ల రను విద్వాంసుఁ డీమిను గూర్చి “శ్రేష్ఠమనునందలి నిష్కాపట్యమును, యౌవనమందలి సౌందర్య మును, కౌమారమనునందలి దృఢత్వమును, వార్ధకమునందలి ఘనతను, అన్నిటిని పదునేడేండ్లప్రాయమునందే యీమె కలిగిన దయ్యెను. రాజకుమారియొక్క జననమును విద్వాంసునియొక్క సౌండిత్యమును, పుణ్యాత్మనియొక్క జీవనమును, తల్లిదండ్రులదోషమునుబట్టి పాప కర్మనియొక్కచావును నీమెకుఁ దటస్థించెను.” అనివ్రాసియున్నాఁడు.

లేడీజేన్ గ్రే యవసానదశయందుఁ జెజిసాలలో నుండినప్పుడు ప్రాసిన యిశిఁగి ప్రార్థనలలోఁ గడపట దానిని మాత్రము తెలిగింది యీమె శోచనీయ మయినచరిత్రమును ముగించు చున్నాము —

“ఓప్రభువా! ఈశ్వరుడా! నాజీవజనకా! అన్నికష్టములయం దును దుఃఖము లందునుమాత్రము నీయొద్దకుఁ బరుగెత్తుచు గతిమాలి యేకాకిని నయి యున్నయుబల సగునామొట్ట యాలకింపుము. ఓప్రభువా! నీయందువిశ్వాస ముంచినవారిని రక్షించి ముక్తినిగఁ

గెడు వాడవు నీ వొక్కడవే కాబట్టి పాపముచే గళంకితురాల నయి, స్త్రీశేములచే గప్పబడినదాన నయి, కష్టములచే శాంతి లేని దాన నయి, చింతలచే జుట్టుకొనబడినదాన నయి, అపదలచే నాశ్ర మింపబడినదాన నయి, దీర్ఘకాల కారాబద్ధతచే నత్యంత బాధితమై పనికిమాలిన మట్టిముద్ద యయినయినా సావపుబొందిని గలదాన నయి, ఓదయామయాడ వయిన రక్షకుడా! ఏని లేక మోక్షకాంక్ష కించుక యయిన నవకాశ ముండదో యటువంటి నీదయను సాహాయ్యమును వేడుచు, రక్షిణవిషయమున సంపూర్ణనిరాశ కలుగకుండ నేను నిన్నాశ్రయించుచున్నాను. మాజీపితము శోధనమీదనే నిలిచి యుండును గాన, మేము నీవార మగుదుమో కామో పరీక్షింపఁ బడుటకును నిన్నును మమ్మును బాగుగాఁ దెలిసికొనఁ గలుగుటకును గొన్ని సమయములందుఁ గొన్ని విషయములను మాకుఁ గలిగించుట యుక్తమేయైనను, మాశక్తికి మించిన దుర్భరకష్టములతో మమ్ము శోధింప నని పలికినవాఁడి ఎగులచేత సగతికరం లయిన యాదీను రాలిని గరుణింపుము. ఓ యీశ్వరుడా! అత్యున్నస్థి నొంది నిన్ను మఱవకుండులాగునను, అతిహీనదశ నొంది నిరాశచే రక్షకుడవును ప్రభుడవును నయిన నిన్ను నిందింపకుండు లాగునను, నన్నిరిమాత్ర సంపదలచే నుబ్బింపకుండుటకును, అతిమాత్రవిషయములచే క్రుంగింప కుండుటకును బ్రార్థించెదను. ఓకరుణానిధీ! నీ కెక్కువగాఁ దెలిసిన నాదుస్థితిని విచారించి, నారక్షణమున కయి నీవు బలిష్ఠ మైన పెట్టని కోటవు కమ్ము. నేను వినమ్రుతితో నర్థించుచున్నాను; నన్ను నా శక్తికి మించునట్లుగా శోధింపఁబడినీకుము. నన్నీ మహాకష్టములనుండి విమోచనము చేయువాడ వయినను గమ్ము; లేదా, యీ దుర్భర బాధను క్రూరదండనమును శాంతిలో సహించు తమ నయినను నా

కనుగ్రహింపుము. సన్నాటు సంవత్సరముల కాలము బాధించి
 దాస్యములోనుంచిన ఛారయోచేతులలోనుండి యీ ప్రయోగ ప్రజలను
 రక్షించినది నీదక్షిణాహస్తమే. ఎవరికొకట, నీకుమారుడైన క్రీస్తువు
 తన యమూల్య రక్తమును సిలువమీదఁ జిందఁజేసినో యటువంటి
 శోచనీయు లయిన యభాగ్యులలో నొకతె నైన నన్ను నేనిప్పుడున్న
 దుఃఖకర మైన చెఱనుండియు బంధమునుండియు విముక్తి నొందించుట
 నీపితృవాత్సల్యమున కర్హ మగును గాక ! ఎంతకాలము నీవు కనఁడ
 కుండెదవు? ఎల్లకాలమునా? ఓప్రభువా ! దయచూపుటను నీవు విస్మ
 రించి యున్నావా? అనంతపుండ్రవై ప్రేమపూర్ణ మైన నీకారుణ్య
 పేటికను మూసి యున్నావా? నిన్నిఁకఁ బ్రార్థింపవలసినవని లేదా ?
 నీదయ యెప్పటికిని రాకుండఁ బూర్ణముగా సంతరించినదా? నీ
 యభయప్రదానము సంపూర్ణముగా సమాప్తి నొందినదా? నీవిత
 చిరవిలంబ మేల చేయుచున్నావు? ఓప్రభువా ! ఇక నీకు దయ
 రాదని నిరాశచేసికొనా? అట్టిది నాకు దూరమగునుగాక ! నేనును
 జీసస్క్రీస్తును నృణించిన సృష్టిలోనిదాసనే. కాబట్టి నీకెప్పుడు దయ
 వచ్చునో యప్పుడు రక్షింతు వని నిశ్చయముగాఁ దెలిసికొని, నీకు
 నాయెడఁ గల దయను సందేహించుటగాని విశ్వసించుకొనుట కాని
 కూని, నీయవకాశమునిమిత్తము వేచియుండుటకును, నీవునులను
 కాంతతతో సహించుటకును నాకు ధైర్యము నొసఁగుము. నా కేది
 కుందిదో యది నాకంటె నీకే యెక్కువ తెలియును గనుక, సర్వవిష
 యములలోను నీవు నాకెట్లు చేయఁ దలఁచుకొన్నావో యట్లు
 చేయుము; నీయిష్టము వచ్చిన కష్టములను కలిగింపుము. నిన్ను వేఁడు
 కొను చున్నాను. ఈమధ్యకాలములో నానడుమును వత్స మను నడి
 కట్టుతో విగించి సాధువృత్త మనెఁచి యురస్త్రాణమును భరించి

కాంతివార్త యనెను దుర్భేద్యచర్యనిర్మితపాదరక్షలపై నిలిచి,
అన్నిటికంటెను ముఖ్యముగా దుర్మాన్యలదాష్ట్యాగ్ని బాణముల నన్నిటి
నార్చివేయుటకు శక్తికలుగునట్లుగా భక్తిభేటమునువహించి ముక్తి
కిరీటమును నీపవిత్రవాక్య మైనయాధ్యాత్మికఖడ్గమును చాల్చి, నేను
పూర్ణముగా నీయిచ్చ కాత్మార్పణము చేసి నీయిష్టమునకు బద్ధురాల
నయి, ఇట్టికష్టములు నాకు శుభకరము లనియు నీవు చేసిన దంతయు
నామేలుకొఱకే కాని మఱియొకందునకుఁ గాఁబాలదనియుఁ గనుఁ
గొనుచు నీవు నాకుఁ బంప ననుగ్రహించిన కష్టములలో సంతోషిని
బొందుచుండులాగున సర్వదా వినయవిధేయతలతోఁ బ్రార్థించుచు,
నేను శృంగముగా నిలువఁగలుగునట్లుగా నీదివ్యకవచముతో నన్నమో
ఘాయుధసరాధను జేయుము. ఓకరుణాభుండవై సపరమపితా! నీ
వెనరిని నాపాపములకు బలిగా నుండవలెనని సంకల్పించితివో
యాయనకొఱకు నామొ జాలింపుము. ఆయనకును నీకును పరిశుద్ధా
త్మకును సమస్తయశోమహిమలును జెల్లునుగాక! తథాస్తు!”

Miss MARY CARPENTER.

మేరీ కార్పెంటరు,

మేరీ కార్పెంటరు రనునామె యేకేశ్వరబోధక (త్రిత్వనిషేధక) శ్రీస్తవమతాచార్యుడైన డాక్టరు లా. టు కార్పెంటరుగారి కన్య పుత్రిక; ఆమెతల్లిపేరు పెన్. ఈ దంపతుల కీమె 1807 వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల మూడవ తేదీని ఎగ్జిటర్ పబ్లికేషన్ లో జనన మొందెను. ఆమెతండ్రి తాను మతాచార్యుడుగా నుండి, పెద్దవాండ్రకు ధర్మోపదేశము చేయుచుండుటయేగాక యుపాధ్యాయుడుగా నుండి విస్వ

వాండ్రకు జ్ఞానోపదేశము చేయుచుండెను. అందుచేత నామె తన జనకుని శిక్షలోనే విద్యాభ్యాసము చేసెను. ఆమె సాధారణముగా నెల్లవారును నేర్చుకొనెడి యింగ్లీషుభాషను గఱచుటయే కాక గ్రీకు భాషను లాటినుభాషను గణితశాస్త్రమును నేర్చుకొని యందుఁ బ్రవీణురాలయ్యెను. తండ్రి యామెకు నీతివిద్యను గఱపుటయందు దత్యంత శ్రద్ధ వహించుచుండెను. ఆమె ప్రకృతిశాస్త్రములను జంతుశాస్త్రమునుగూడఁ జదివి వానియందు మిక్కిలి యభిరుచి గల దయ్యెను. ఈమె చెల్లెండ్రును తమ్ములునుగూడ నిండుమించుగా నీమెతో నమానముగానే విద్యాలాభమును బొందిరి. ఈమె తన విద్యనుగూర్చి తరువాత నొకప్పు డిట్లు వ్రాసెను — “విద్య నన్నెప్పుడును గృహశుభ్రత్య నిర్వహణమునకు నవర్తురాలినిగాఁ జేయలేదు; అట్లు చేయకపోవుటయే కాక యది సాధ్యధర్మమును నిర్వహించుటకు నన్ను మఱింత పూర్ణముగా యోగ్యురాలిని చేసినది.” ఈమె చిటుతప్రాయమునందే తల్లికి శ్రమ కలుగకుండఁ దన యిద్దఱు చెల్లెండ్రను ముగ్గురు తమ్ములను సర్వవిధములఁ దానే పెంచుచు వచ్చెను.

ఆమెకు పదేండ్ల ప్రాయముప్పుడనగా 1817 వ సంవత్సరమునం దామె తండ్రి యెగ్జిటరును విడిచి బ్రిష్టల్ పురమును జేరి, తొంటి వతనే యచ్చటఁగూడ ధర్మోపదేశవిద్యోపదేశముల రైతిని స్వప్రతినిగా నేర్పఱచుకొనెను. ఈమెకుఁ దండ్రి తనశిష్యులయినరాలు రతోఁ గలిపియే విద్యచెప్పుచు వచ్చెను. తరువాత మహాధీమంతుఁ డయి ప్రసిద్ధిఁజేసిన రివరెండు డాక్టరు జేముస్ మార్టిన్ గారు 1819 వ సంవత్సరమునందు డాక్టరు కార్పెంటరుగారికి శిష్యుఁ డయి మేరీ కార్పెంటరుకన్యకు సహపాతి యయ్యెను. ఆమె యెదిగినకొలఁదిని తండ్రి యామెకు తన శిష్యులలోని తరుణవయస్కులకు విద్య చెప్పెడు

వని గవ్వగించుచు వచ్చెను. అపనియం దామె కభిరుది కలిగి యుండుటచేత నామె యావని సత్యంతోత్సాహముతోను, పూనికతోను, నేర్పుతోను, జేయుచువచ్చెను. ఆమె తన తండ్రిగారియొక్క యుపాసనాలయముతో సంబంధించిన భానువార (ధర్మోపదేశక) పాఠశాలయం దత్సంతప్రీతి కల దయి యచ్చట శక్ధతోఁ బనిచేయుచోచ్చెను; ఆమె యచటకు భానువారమునాఁడు పోయి విద్యార్థులకు ధర్మపాఠములను జెప్పటతో మాత్రము తృప్తి నొందక, వారిలో నూడ వారియిందలకుఁ బోయి వారి తల్లిదండ్రులతో మైత్రి చేసి అత్యాభివృద్ధిని జేసికొనెడు కృషిలో వారికి సహాయురాలగుచువచ్చెను.

ఇరువదియొక్క సంవత్సరములు నిండి వ్యవహారయోగ్యత వచ్చిన తరువాత 1828 వ సంవత్సరములో తండ్రి యామె క్షిప్రవాసము — “సీవు త్రోక్కవలసివెట్టుగా కాసింపఁబడఁబోయెడు మార్గమేదియో మే మెఱుంగము; అయినను భూలోకచింత యంతయు, సీవు క్రిస్తున కవ్యాజినేవకురాల వగుదువు కాక యనియు, సీయాత్మరక్షణమునకై పనిచేయుచు నైస్తవవరిపూర్ణతవంక నుండుకునడుచుచు సీకేర్పఱుపఁబడిన పని నితరుల యుపయోగముగొఱకు నిర్వర్తించుటకు శక్తురాలవగుదువు గాక యనియు, విశ్వాసముతోను శాంతతతోను పూనికతోను ఈశ్వరేచ్ఛను చెల్లెంతువుగాక యనియు, కోరెడుకోరికలొనడఁగి యున్నట్లు మేము భావించుచున్నాము.”

అనారోగ్యముచేత చిరకాలమునుండి దుర్బలుఁడయి యున్న జాక్షరు కార్పెంటరు 1829 వ సంవత్సరమునందు తన పాఠశాలవనిఁ మాని వేసెను; కాని యాతనిభార్యయు ముగ్గురుకూతులును చిన్న పడుచుల కొకపాఠశాలను బెట్టిరి. మాతనముగా స్థాపింపఁబడి యాపాఠశాలయందు శ్రీజనోదిత ప్రావీణ్యము లెల్ల నేర్పఁబడుటయే

కాక లాటిన్ గ్రీకు భాషలుకూడ నేర్పఁబడుచుండెను; అక్కడ కుట్టు పనియు కుటుంబములలో నుపయోగపడెడి యనేకకరవషయములును గఱవఁబడుచుండెను. అక్కడ విద్యాభ్యాసము చేసిన కాంతలలోఁ గొందఱు తరువాత బీదలకును మూఢులకును విద్యాదానము చేయుట తమ పనిగా నేర్పఱచుకొనిరి; మఱిగొందఱు తత్తమగృహిణు లయి తమకుటుంబధర్మములను యుక్తముగా నిర్వహించుకొనుచు జనోప యుక్తము లయిననత్కార్యములందుఁ బ్రవేశించి పనిచేయుఁ జొచ్చిరి.

1832 వ సంవత్సరమునందు బ్రిష్టర్ నగరమున వాఁతిభేది హృదించినప్పటినుండియు నామె యుపకారజీవనము నిజముగా నారంభమయ్యెనని చెప్పవచ్చును. ఆవిషభేది ప్రబలి ప్రజానాశము చేయుదోడఁగినప్పు డామె తనజీవితమును తనలోడి నాటయొక్క సేవ యందుఁ గడపుటకు నిశ్చయము చేసికొని, ఆసంవత్సరము మార్చి నెల 31 వ తేదీని తనదినచర్యపుస్తకములో తనమనోనిశ్చయమును లిఖించి, కడపట “నాజీవితకాలములో నడవవలసిన కృత్యములయొక్క యుద్దేశ మేమయి యుండవలయునో నే నెప్పుడైన మఱుచుట తటస్థించెడు నెడల, నాకు వ్యతిరీక్తముగా నివి నాపై నాత్యుచితములకు నే నీసంగతుల నిచ్చట లిఖించుచున్నాను.” అని వ్రాసెను.

ఇది యిట్లుండఁగా 1833 వ సంవత్సరమునందు రాజారామ మోహనరాయ లింగ్లండునకుఁ బోయి, డాక్టరు కార్పెంటరుగారి తోడి సంభాషణమువలన లాభము పొందవలెనన్న ముఖ్యోద్దేశముతో బ్రిష్టర్ నగరమున కరిగి, వారియింట నుండుట తటస్థించెను. ఆయుభయులకును జరుగుచు వచ్చిన చిత్రాకర్షక సంభాషణసమయములలో కార్పెంటరుకన్య తఱచుగా పన్నిథియం దుండుట వశ్యమై.

ఆతనితోడ జరుగుచు వచ్చిన సంభాషణము లామె మనస్సులో కిలా
క్షరములవలె దృఢముగా నాటుకొనెను. అయినను బహుదినము లిట్లు
లాభకరముగాఁ గడవకముందే యతఁడు వ్యాధిగ్రస్తఁడయి లోకాం
తరగతుఁ డగుట సంభవించెను. ఆయన వ్యాధిసమయమునం దీకుటుం
బమువా రాయనకు స్వకటుంబములోనివారికిఁ జేసెనుదానికంటెను
నెక్కువగా నుపచారములు చేసిరి. ఆయన సమాధిసమయమునందు
జాక్షరు కార్పెంటరుగారిచేతఁ జమవఁబడిన యీ క్రింది యర్థము
వచ్చెడు వద్యము నామె రచియించెను—

క. నీయాత్మ కాశ్వతం బగు

నీయభిధ న్నరింతు రెవుడు నీదేశీయర్

నీయాసమాధి వెలువడి

నీయక్తులు పారియెడల నెలకొని లేవున్.

ఈమహానీయునితోడి సహవాస మొక్కటియే కాక యానందత్పరమే
యమెరికానుండి యాగా తండ్రిని బాడవచ్చిన డాక్టర్ టక్కరుమ్యూ
ననుచేరు గల సత్పురుషుని సందర్శనమువలన సహిత మామెకు విశేష
ఁజ్ఞానప్రసాద కలిగెను. తనజనకునకును రామమోహనరాయలకును జర
గుచు వచ్చిన సంభాషణములలో నామె శ్రీల హీన దశ సంస్కార
ప్రతిబంధములు మొదలగు విషయములలో హిందూదేశముయొక్క
దుస్థితినిశూర్చి వినుచు వచ్చెను. అతఁడు చెప్పినమాటలు దృఢముగా
నాటుకొని యామె మనస్సు హిందూదేశమువంకఁ బలుమాటలు పాట
చుండినను, పెద్దపట్టణములలో వసించు దిక్కుచూలిన బీదబిడ్డల ధుర
వృత్తుశూర్చి టక్కరుమ్యూఁ బోధించిన పన్నిహితధర్మము లడ్డుపడి
పారించుచు రాగా ముందుగా స్వదేశమునందలి కర్తవ్యముల
వంతుఁ డిరిగెను. బౌద్ధయశోదేశము లయిన రామమోహనుల దయ

సీయవాక్యములు తలఁపునఁ బాఠినప్పు డామె యప్పుడప్పుడు పక్షివలె
తెక్కలు కట్టుకొని యెగిరి హిందూదేశముమీఁద వాలవలె నని మన
స్సులోఁ దలఁచుచు వచ్చినను, తల్లిదండ్రులనేవావిషయమున నాచ
రింపవలసిన కర్తవ్యములును పాతశాలాకార్యములును మరల
నామెను వెనుకకు లాగుచు వచ్చెను. పూర్వోక్త వత్సరుషద్యయము
యొక్క యువదేశములకు ఫలముగా బ్రిష్టలులో నొక వరసమాజ
మేర్పఱుపఁబడెను. ఈసమాజములోని మానసినులు బ్రిష్టలునగ
రములోని సుఖహీన మయిన ప్రదేశమును గొన్ని భాగములుగ
విభాగించుకొని తమలో నొక్కొక్క రొక్కొక్క భాగమునకుఁ బోయి
యచ్చటి యగతికు లగు బీదలకు విద్య చెప్పి, యితరవిధముల వారి
స్థితిని బాగుచేయుట కయి పాటుపడుట కేర్పఱచు కొనిరి. మేరీ
కార్పెంటరు తన కావల కున్న భానువార పాతశాలయొక్కయు దిన
పాతశాలయొక్కయు పనిని జేయుచు, బహు సంవత్సరము లేవనిని
గూడ నవిచ్ఛిన్నముగా నిర్వహించెను.

1839 వ సంవత్సరమునందు డాక్టరు కార్పెంటరు గారి
యారోగ్యము మరల చెడిపోయెను. అతఁడు స్వస్థతను బొందుట కయి
స్థలమును మార్చి యూరపుఖండములోని దేశములలో సంచారము
చేయుట యావశ్యక మని వైద్యులు చెప్పిరి. అతఁ డాప్రకారముగాఁ
బ్రయాణము చేయుచు, ఇటలీసముద్రతీరము పొడుగునను నావికా
యాత్ర చేయునప్పుడు 1840 వ సంవత్సరమున నోడలోనుండి నము
ద్రములోఁ బడి మునిగిపోయెను.

ఇంతవఱకును కార్పెంటరుకన్య కొంతగౌరవము గల బీదలలోఁ
బనిచేయుచుండెను. అంతకుంటెను నధమ జాతులలో బిడ్డలు మూఢ
త్వములోను పాపములోను జెరుగుచుండిరి. అటువంటి వారి నిమిత్త

మయి బీదపాకళాల లక్క డక్కడ స్థాపించబడిన వని విని యామె యటువంటిపాకళాల నొకదానిని బ్రిష్టలునగరములోఁ గూడ నారంభించుటకు నిశ్చయము చేసికొనెను. కార్పెంటరుకన్య తన యాలోచనను కాలమును విశేషముగా వినియోగించిన యాపాకళాల యల్పకాలములోనే యత్యంతోపముక్త మయి నీతిదాయక మయ్యెను; అందుచేత నారక్షకళాఖవా రాచుట్టుపట్ల నేరములు తక్కువయి పాకళాలవలన విశేషప్రయోజనము కలిగిన ట్లాప్పకొనిరి. అయినను కార్పెంటరుకన్య మాత్ర మంతలోఁ దృప్తి పొందలేదు. అప్పు డప్పుడు నేరములు చేయు తరగతులవారిబిడ్డలు మాత్రమే యీ పాకళాల యందు కేరి లాభము పొందుచుండిరిగాని, యీపాకళాలను కేరరాని యధికదుస్థితిపరుల బిడ్డలును బలువురుండిరి. చోరత్వాదిదోషములనే వృత్తిగా నేర్పఱచుకొన్న జాతులవారి బిడ్డలసామాన్య ప్రయత్నము చేసి విశేష సాధనములఁ గల్పించినంగాని యిటువంటి పాకళాలల వలని లాభములను బొంది బాగు పడఁజాల రని యామె యెఱిగి యుండెను. కాబట్టి యామె చోరత్వాదులచే దుష్టులయి యాపజ్జీవమును చెఱసాలలలోఁ బడి కడగండ్లు పడవలసిన దిక్కుమాలిన బిడ్డలను విముక్తులను జేయఁ దలఁచుకొనెను. ప్రైవోరసాని చేసిన వనిని దీనిని జదువువా రెఱుంగుదురుగదా. చెడి చెఱసాలలయందుఁ బడిన వారిని బాగుచేయుట కయి యామె పాటుపడెను; రోగము వచ్చిన తరువాత మందు వేయుటకంటె రోగము రాకుండ మాన్పుట యుత్తమ పద్ధతి యన్న సిద్ధాంత మవలంబించి, చెడిపోవలసిన వారిని బాగుచేసి చెఱసాలలలోఁ బడకుండ వారిండుట కయి యామె పాటుపడెను. 1851 వ సంవత్సరమునం దీమె “చెడిపోవుచున్న జాతులవారి బిడ్డలకును పడుస్సురాని దోషులకును “జోషనివారక పాకళాలలు” అను పేరితో

నొకపుస్తకమును ప్రచురించెను. కారాగృహ విద్యాలయములను స్థాపించుటకు దొరతనమువారు పూనుకొనునట్లు చేయుట కయి యీమె బహువిధములఁ బ్రయత్నములు చేసెనుగాని యామెకృషి మొదట సఫలము కాకపోయినను కడపట సఫలమయి 1854 వ సంవత్సరమునందు కారాగృహములలో దోషనివారక విద్యాలయములను స్థాపించుటకు రాజానుమతి యియ్యఁబడెను.

పాశమునకు మూఱకారమును గనుఁగొని దానిని వారిండుట కయి కారాగృహ విద్యాలయములను కర్మవిద్యాశాలలను స్థాపించి చిరకాల మొర్పుతోఁ బని చేసి కడపట పాల్లమెంటుమహాసభ వారి యంగీకారమును సాహాయ్యమును బొంది, ఇంగ్లండు దేశములో నేరములు చేసెడువారిసంఖ్యను తగ్గించుటయం దావరకెవ్వరును తేసియుండనంత యెక్కువవని నీమె చేసెను. పాపములో దిగుటకు సిద్ధముగా నున్నట్టియు నావఱకే పాపములో బడినట్టియు బాలురును బాలికలును ఈమె నిరంతరప్రయత్నములవలన దుస్సహవాసములనుండి తొలఁగింపఁబడి, పాటుపడుచు గౌరవనీయు లయినపురుషులును స్త్రీలును నగునట్లు చేయఁబడి, అవఱకు బాలురును బాలికలును నేరములు చేసినప్పుడు దండవిధాయకులకు వారిని తెఱసాలఱకుఁ బంపుట తప్ప వేఱుపూర్ణము లేకుండెను. అందుచేత నట్టివారు తెఱసాలనుండి విడుదలను బొంది వచ్చునప్పటి కచ్చటి పాపిష్టులతోడి దుస్సహవాసముచేత సామాన్యముగా వారికి బాగుపడుదు రన్నయాశ లేనంతయెక్కువగాఁ జెడిపోయి యావత్తనమును ఘాతుకమృగములవలె సంచరించెడు దుస్థితికి వచ్చుచుండిరి. ఈమె 1846 వ సంవత్సరమునందు లాయిన్సు మీఠ్టు బీదకాశాలలను స్థాపించెను. 1852 వ సంవత్సరమునందు రొస్సెట్

స్వామి ట్టనునతడు కింగ్సు పూజ్యుగో నొకయిల్లు గొని బీనబిడ్డల విద్యావిషయమయి యిచ్చి యొ దీమెతో, కూడ దానును బనిచేయఁ బోయినను, ఈమె పెంటు జేర్చు బ్యాంకువద్ద పనివాండ్ర చావిడిని కట్టించెను. ఈమె పాతశాలలను భుజిగాను సుందరముగాను నుంచి హృదయాకర్షకములుగాఁ జేయుచుండెను.

1854 వ సంవత్సరమునందు బైగన్ ప్రెస్ బ్రిష్టల్ నగరములో కార్పొంటరుకన్య విచారణ క్రింద నుంచుటకై యొక బాలికా దోషనివారకవిద్యాలయము నిమిత్తము “రెడ్ లడ్జిస్” (Red lodges) మనఁబడెను విశాలమందిరమును గొని యిచ్చెను. ఆరంభమునందు దానిలో పదుగురు బాలికలు మాత్రమే యుండిరి గాని 1858 వ సంవత్సరమున కేబరియిడ్జి-బాలిక లయిరి. దొంగలుగా శిక్షింపఁ బడిన నూజులగొలది బాలిక లందుఁ జేరి యవమానకరమయినట్టియు నపకీర్తికర మయినట్టియు జీవనమునకు లోనుగాకుండ రక్షింపఁబడి యిప్పుడు మానసికసేవకురాండ్రును, కుటుంబమాతలును, నయి గౌరవ నీయ మైనస్థితులను బొందియున్నారు. ఈవిషయములలో నామెకు కార్యవిజయము కలుగుట ముఖ్యకారణము. తనలోడిమానవులలో నత్యంతభ్రష్టు లయినవారియెడలసహిత మామెకుఁ గలప్రేమమును, నదయత్నమును నయి యున్నది. ఎంత నీచదశలో నున్నపిల్లలనైనను తనకుటుంబములోనివారివలె జూచి యామె యాదరించు చుండెను. “మన మొక బాలునిఁగాని బాలికనుగాని దోషనిముక్తి గలిగించి బాగుచేయఁ దలఁచుకొన్న పక్షమున నట్టివారిని కుటుంబములో నుంచ వలెను. ఏననినైనను వారి నాదరించి మంచిమాటలతోఁ జేయింప వలెనుగాని బలవంతపెట్టి చేయించుటవలనఁ బ్రయోజనము లేదు. మనము వారిస్వేచ్ఛ కెప్పుడును భంగము చేయరాదు; వారిని

తమంత క్రమముగా నడవ నేర్చుకొనునట్లు దిద్దవలెను. పరిశులయి మిక్కిలి చెడిపోయినవారిలోపల సహిత మవగి యుండెను మంచిని బయటికి దీసి, యది చెడుగును జయించునట్లు చేయుట యెల్లప్పుడును మనగుటియై యుండవలెను.” అని గామె పలుమాటలు పలుకుచుండెను. శోణగృహదోషనివారకవిద్వాళాల యిప్పుడును జయవ్రదముగా నడచిబడు చున్నది. ఆమె పాతశాలల కనుబంధములుగా నప్పుడప్పు డేర్పడుచుచు వచ్చిన సమాజములు మొదలయినవి సహితము పాతశాలలంత యుపయోగకరములుగానే యుండుచువచ్చెను. వానిలో నొకటి తనననుంకితము; అక్కడ కాదుట్టువట్లువా రెడఁజుకు వచ్చి వాస్తావ్యశికులను పుస్తకములును జగవునుంకిరి; దానినయి యుపన్యాసమునిచ్చినలో వాఘ్నివిషయములు సీతీవిషయములు మొదలయినగువిషయక్రాంతములను గూర్చి యుపన్యాసము లియ్యబడుచుండెను; అందులోనే సురాపాననివారక సమాజసభలు జరుగుచుండెను.

ఆమె కేరళసంపత్సరములు వచ్చినప్పు డామెతల్లి 1856 వ సంవత్సరమునందు మృతినొందెను. తల్లిచావుతో మేరీ కార్పెంటరు కన్యకు సంపాదనము లన్నియు విడిపోయి, తనకామము నిరంతరాయముగా మంచివనులయందు వినియోగపఱుచుటకు మఱింత యానకూల్యము కలిగెను. అందుచేత నామె మాతృవియోగదుఃఖము తలఁపునకు రాకుండునట్లుగా సత్కార్యాచరణమునందు విరామము లేకుండ పాటుపడఁ దొడఁగెను. 1856 వ సంవత్సరమునం దామెతోఁగలసి పనిచేయుటకయి చేరిన మిస్ ప్రాస్యన్ పెర్ కాబ్బు ఆమెను గూర్చి యిట్లువ్రాసెను — “అర్ధమనఃమృతి భోజనముతో కార్పెంటరు కన్య ముగ్గురుమనుష్యులవనిని చేయు చున్నది.”

1858 వ సంవత్సరమునం దామె యొకకన్య సభిమానపుత్రి కనుగా స్వీకరించి పెంప నారంభించెను. ఈవిషయమునుగూర్చి యొక డెలికత్తై కామె యిట్లు వ్రాసెను — “నీవు కనపట్టిబిడ్డలను నీకిచ్చి యున్నావని సిద్ధాదేశములో వ్రాయబడి యున్నది. అంతకుముందు తల్లిప్రేమ యెచ్చిదో యెఱుంగనియచేకులకు నాహృదయూంతర్గత మయినచూశ్చి. పేరును జూపి యున్నాను. వివాహ మాడవలసినకష్ట ముగియబడినది. నీకు డి సిద్ధ బాగా జేయబడి నేతికంది నాకు లభించిన జనసేవకనిష్ఠియై యయింపయ్యాయుడుదేండ్ల పసిబాలికతోఁ గూడిన నాభాగ్యమును గూడుము.”

వృద్ధకళలో నితడు లవేక్షించెనువిశ్రాంతి యామెకు పవిత్రము కుంపటలలోని నేలు నేలుపరులకుఁ బూయటలోనే కలుగు నుండెను. 1861 వ సంవత్సరమునం దామె మైసూరు నుండునోయి యచ్చోళారా గృహములను పరీక్షించి వారినిగూర్చి యుపయోగకర మయినచరిత్ర మును వ్రాసెను. మఱిమూఁడుసంవత్సరముల కామె “యవ శారాబద్ధులు” అనునామముతో గెండుసంపుటములగ్రంథమును బ్రక టించి, దానిలో శారాబద్ధులస్థితినిగూర్చియు నాదరణయగుచుగూర్చియు వితర్కించెను. ఆమె చిన్నపిల్లలనిషయమునఁ దాను నడపినక్రమ మునుబట్టి పెద్దవాండ్రవిషయమునఁగూడ నట్లే నడపుట శ్రేయో దాయక మని యభిప్రాయపడెను.

ఆమె కలుగదినసంవత్సరములు నిండినప్పుడు దుఃఖమును తగ్గించు టకును నేరములు మాన్పుటకును దాను జేసిన ప్రయత్నము లన్నియుఁ దానెప్పుడు నెనుగుచూడనంత జయప్రదముగాఁ గొనసాగినందుకు సంతోషించి, శిష్యశ్రమశధన్యరాలినిగా భావించుకొనెను. అయినను దానంతటిలో సంతృప్తి నొంది యూరకుండక హిందూదేశమునకుఁ

బోయి చూచి దానికి మేలు చేయవలెనని తలచెను. ఆమె హిందూ దేశమునకు బ్రాలు వెడలుటకు ముందుగా “రాజా రాజు మోహన రాయలయొక్క ఇంగ్లండులోని సిడి.టిదినములు” అను పుస్తకమును రచించి 1866 వ సంవత్సరము సెప్టెంబరునెల మొదటివేసి నోడ యెక్కి చిరకాలము నుండి యుద్దేశించుకొనియున్న హిందూదేశ యాత్ర నిప్పుడు నెఱవేర్చెను. ఆమె యెక్కినయోడలోనే యెక్కి మానమోహనగో సనురతిగ న్యాయవాదిగఁ బనిచేయుట కయి మరల నీ దేశమునకువచ్చెను. ఆమె బొంబై నగరములో దిగిన మఱు నాడే బొంబయి రాజధానీ ప్రభుత్వమువారు నామాన్యముగా చిద్యా విషయము కార్పెంటరుకన్య కోరినవిశేషము లన్నియు నియ్యవల సిన దనియు బాలురకును తిదిశగులకును నేర్పడిన శోధనాలయముల యొక్క వృత్తాంతములను దెలుపవలయు ననియు ప్లాసికోడ్యోగస్థుల కందఱికిని నాజ్ఞాపత్రికలను బంపిరి. బొంబయిరాజధానిలో నామె మొదటఁ జూచినస్థల మహమదాబాదు పట్టణము. ఆపట్టణమునందప్ప టికి శ్రీనిద్య కొంతయభివృద్ధిలో నుండెను. అహమదాబాదునుండి యామె సౌరాష్ట్రపురము (సూరతు) నకుఁ బోయి, యచ్చటి నుండి మరల బొంబయిపురము వచ్చిచేరెను. సౌరాష్ట్రపురిలో “ప్రియజననీ” యని సంబోధించుచు నొకహిందూనుండరి తిత్పూర కాంతల పక్షమున స్వాగతపత్రికను జదివెను. ఆమె బొంబయి నగరములోఁ గొన్నిదినము లుండి యచ్చటిచిద్యాశాలలు మొదలగువానిని పరీక్షించి, అక్కడనుండి పునానగరమునకుఁ బోయెను. చెన్నపురికిఁ బోయినప్పు డచ్చటివా రామె నాదరించి మిక్కిలి గౌరవించిరి. కలకత్తా నగరములో యచ్చటి రాజపత్రినిధిగా రయిన లారెన్సుప్రభువుగా రామెను స్వగృహములో నుంచుకొని సమ్మానించి యాతిభేదము

నక్కారము నాచరించిరి. ఆమె కలకత్తానగరములోను దానిశాఖా
నగరములలోను గలపాఠశాలలు మొదలయినవాని నన్నిటినిజూచి,
వానివిషయ మయి యనేకోప యుక్తాశములను గ్రహించి, వాని వయః
దనకుఁ దోచినయభిప్రాయములను సభివృద్ధిమార్గములను దొరతనము
వారికిఁ దెలిపెను. ఆమె యక్కడనుండి బొంబయినగరమునకుఁ బోయి,
యచ్చటి హిందూమహాజనులచే నియ్యజేసిన యభినందనప్రతిక
నందుకొని 1867 వ సంవత్సరము మార్చి నెలలో బొంబయినగరములో
నోడయెక్కి స్వదేశమునకు వెడలెను. ఆమె స్వదేశమును జేసిన
తోడనే “హిందూదేశములోని కారాగృహశిక్షను గూర్చయు స్త్రీ
విద్యనుగూర్చయు నూచనలు” అను పేరితో నొక చిన్న పుస్తకమును
ప్రకటించెను. మఱుచటి సంపత్సరిముసందామె “హిందూదేశమునం
దాఱునెలలు” అను పుస్తకమును జేసి దానిని రామమోహనరావుల
కంఠితిముచేసెను. ఆమె హిందూదేశమునకు బైలుదేలునప్పుడు
హిందూ స్త్రీలను స్వదేశమునకు దీసికొనిపోయి విద్య చెప్పించి
యపాఠ్యానుసలనుగా ఉద్దీపనలై ననుకొనెను గాని యావని
యపాఠ్య మయిఁజ్లు కనబడినందున తరువాత నామె మూఁద్రయత్న
మును విడిచిపెట్టెను. ఆమె ప్రాణమిత్రులు సహిత మోమరాకవలన
హిందూదేశమునకు విశేషలాభము కలుగునని తలఁపలేదు. “ఇక్కడి
పెద్దలు మాటలలో పెద్దనోరు చూపుటయే కాని క్రియలలో శూన్య
జాస్తములు చూపుదు రని ముందు నీవే తెలిసికొందువు” అని యొక
హిందూమిత్రుఁ డామెలో ననెను. ఆమె సంతోగాఁ బ్రోత్సాహము
చిన కేశవచంద్రసేనుఁడు సహితము “కార్పింటరుకన్య హిందూదేశ
మును విడిచి వెనుకతిరుగఁగానే సత్కార్యవిషయ మైన ప్రతి
కారణము శూన్యచాయాపులో వసించిపోవును” అనిపలికెను.

ఇట్టివాక్యములచేత నామె నిరుత్సాహురాలు గాక యామె యీహిందూదేశమునందలి ప్రముఖులతో నుత్తర ప్రత్యుత్తరములను జరుపుచు వచ్చెను. బొంబయిలో న్యాయాధిపతి యైన గోపాలరావు హరిదేశముఖగారి యుత్తరమువలన నామెకు శ్రీబోధనా భ్యసన పాఠశాలలను బెట్టింపవలెనన్న నిశ్చయము కలిగెను. అతడు చిన్న తనములో వివాహము లగుచుండుటవలన బాలికలు పాఠశాలలను విడిచి తా మావఱకు నేర్పుకొన్నయల్పవిద్యను కూడ మఱచిపోవు చుండుటను బట్టి బాలికా పాఠశాలవలనఁ బ్రయోజన మంతగాఁ గలుగకున్న దని తెలిసి, “దేశాచారమునుబట్టి యెప్పుడును పునర్వివాహమును చేసికొనకుండఁడు వేలకొలది వితంతువుల నుపయోగము నకుఁ దీసికొనిరావలెను; అర్హురాం ద్రయిన యుపాధ్యాయులను దిద్ది పంపుట కేర్పడిన బోధనాభ్యసన పాఠశాల యొకటి స్థాపింపఁబడు వఱకును శ్రీవిద్యాభివృద్ధినిగూర్చి యేర్పఱచెడి యేపథకమును సఫలము కానేరదు. హిందూదేశముయొక్క యీప్రాంతమం దున్న మేమందఱమును మీ ప్రయత్నముయొక్క పర్యవసానమునకును మీయొక్క పునరాగమనమునకును అత్యంతాతురతతో నెదురు చూచుచున్నాము.” అని వ్రాసెను. అందువయి నామె హిందూదేశమునందప్పు డధికారములో నున్నవారికి శ్రీబోధనాభ్యసన పాఠశాలల యావశ్యకమునుగూర్చి తెలిసి, హిందువు లందఱను కేరీ సంవత్సరమునకు 1000 పాను లిచ్చెడుపక్షమునఁ దా మంతసొమ్మును బొంబయిలోను అపామదాబాదునగరములోను శ్రీబోధనాభ్యసన పాఠశాలలను బెట్టుట కిచ్చెదమని బొంబయిదొరతనమువారు వాగ్దానము చేయునట్లు చేసి చందాలువేసి యంతసొమ్ము పోగుచేయునట్లు హిందువుల నావనిఁ బ్రోత్సాహపఱువఁ జొచ్చెను.

ఆమె చేసిన కర్తవ్యోపదేశము ననుసరించి హిందూదేశ ప్రభుత్వము నాగు జగన్ మోహాద్వాయ నీతిని కయే బొంబాయి నగరములో శ్రీగోధ నాథ్యస. పాఠశాలను స్థాపించుట కయి యైదుసంవత్సరముల పరిశ్రమను సంవత్సరమునకు వెండ్రుచువేల రూపాయల నిచ్చుట కేర్పాటు చేసిరి ఈ ప్రకారముగాఁ దనకృషి ఫలస్మృతిమునకు వచ్చునూచనలు గాంచి సంపాదించి యత్యంతో త్యాహముతో 1868 వ సంవత్సరము నవంబరునెల యేడన తేదీయం దామె రెండవసారి హిందూదేశమునకు వచ్చెను. ఆమె బొంబాయి నగరము చేరినతోడనే తానెచ్చటి శ్రీగోధనాథ్యసన పాఠశాలలో నధ్యక్షురాలుగా నుండి జీతము గయింక ధర్మాన్నిగాఁ బనిచేసెద నని దొరతనమువారికి విన్నపము చేసెను. నా రామి పార్థను గృతజ్ఞతాపూర్వకముగా సంగీకరించిరి. ఉష్ణ దేశములోనుండి ఎని చేయుటచే నారోగ్యము చెడిపోవుటచేతను దనపనిని విడిచిపెట్టి యామె మఱుచటి సంవత్సరారంభమునం దింగ్లండునకుఁ బోవలసిన దాయెను. అయినను మరల నామె యాసంవత్సరాంతమునందే హిందూదేశమునకు మూడవసారి వచ్చి శ్రీనిధ్యాభివృద్ధినిరూత్తమయి కొంతపని చేసి మరల స్వదేశమునకుఁ బోయెను.

1870 వ సంవత్సరమునందు కేశవచంద్రనేను దింగ్లండునకుఁ బోయినప్పుడు జూన్ నెలలో బ్రిస్టల్ నగరమున కరిగి, మేరీకార్పెంటరు కన్యకు నందర్పించి, హిందూదేశమును గూర్చిన జ్ఞానమును వృద్ధి చేయుటకును హిందూదేశములోని సాంఘికలోపములను వారించుట కును నొక సమాజమును స్థాపించుట యుచిత మని యతఁ జామెకు విన్నవించెను. ఆసంవత్సరము సెప్టెంబరు నెలలో రెండవసారి యతఁ జామె దర్శనము చేయుటకు బ్రిస్టల్ నగరమునకుఁ బోయినప్పుడు

“దేశీయహిందూదేశసమాజ” (National Indian Association) మనునామముతో నొక సమాజము స్థాపింపఁ బడెను. ఆసమాజము యొక్క యుద్దేశములను నెఱవేర్చుటకయి సమాజముపేర నొకమాస పత్రిక ప్రకటింపవారంభింపఁబడినది. ఆపత్రిక యిప్పు డిండియా పత్రిక (The Indian Magazine) యను పేరఁ బరఁగుచు త త్సంస్థాపకురాలి యనంతర మామె పదమును వహించిన యత్యంతయోగ్యురాలగు మానింగుకన్య (Miss Manning) చే మహాసమర్థతతో మొన్నటిదాఁక నిర్వహింపఁబడుచుండెను. ఈసమాజమును మన దేశమునం దనేకస్థలములలో నున్న దీని శాఖలును మనదేశమునకు మహాపకారము చేయుచున్నవి.

1875-76 సంవత్సరములో కార్పెంటరుకన్య కడపటిసారి మన దేశమునకు నాలవపర్యాయము వచ్చెను. ఆమె స్త్రీ విషయములలోను, యెఱుఁపల విచారణవిషయములలోను, పాపనివర్తక పాఠశాలల విషయములలోను, కర్మశాలలవిషయములలోను, వృత్తిశాలలలో స్త్రీలను పిల్లలను పనిలోనుంచు విషయములలోను ముఖ్యముగాఁ బనిచేసెను. తాను జేసినపనివలనఁ గలిగినఫలితములను గూర్చి యీమె సాలిస్పరీ వ్రథువునకు వ్రాసినయత్తరములో వివరముగాఁ దెలిపినది. అవి యటుతరువాత పార్లమెంటు మహాసభవారి యెదుటఁ బెట్టఁబడినవి.

1877 వ సంవత్సరము ఏప్రియల్ నెల 8 వ తేదీతో నామెకు డెబ్బదిసంవత్సరములు పూర్తియయ్యెను. ఆమె జన్మోత్సవ దినమునం దామె నభినందించుచు బంధువుల యొద్ద నుండియు మిత్రుల యొద్దనుండియు నాశీర్వాదసపత్రికలును పారితోషికములును విస్తారముగా వచ్చినవి. ఆసంవత్సరము 14 వ జూన్ తేదీని తన పెంపుడు కొమారితో సల్లాపసౌఖ్య మనుభవించి యారాత్రి పడకకుఁబోయి

తెల్లవారులోపల నామె యనాయాసమరణము నొందెను. ఆమె శరీర మార్మోకనుమ యందు భూస్థావిత మొంర్పబడెను. ఆమె శవమును సమాధికిఁ గొనిపోవునప్పుడు సంఖ్యాతీతులైన మిత్రులును శోణగృహశోధ నాలయములోని బాలురును బాలికలును వగటికర్క పాతశాలలోని బిడ్డలును, రింగుపూడ్డు కర్క విద్యాలయములోని బాలురును, తమకును లోకమునకును మహాపాకానికి యైట్టియు బిడ్డలను బీదతనమునుండియుఁ బాపములనుండియు రక్షింపఁటకై శవ జీవితమును ధారపోసినట్టియు నాయుత్తమాంగనయొక్క శవముపైట శోకించుచుఁ బిశ్యవనమునకు వేలకొలదిగాఁ జోను తమ కాని యెడలఁ గలభక్తిగౌరవములను వెల్లడించిరి. మనదేశభాస్త్రి లీమె పరె లోకోప కాకృత్యముల యందుఁ దమ కాలమును గడిపుటకుఁ బ్రయత్నింతురుగాక!

టీ సీన్ చరిత్రము

గ్రంథకర్త :

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు :

హితకారిణీ సమాజము

రాజమహేంద్రవరము

1951

కాపీరైట్]

[వెల రూ 2-0-0

విషయ సూచిక

ప్రకరణము.

- 1 జననము, బాల్యదశ
- 2 తత్కాల దేశస్థితి
- 3 బోధనారంభ దశ
- 4 స్వస్థలమున ధర్మప్రవచనముచేయుట
- 5 శాపులయెడఁ జూపినయోదరము, పరస్పరప్రవచనము
- 6 శిష్యసంగ్రహమును, శిష్యతముమీఁద ధర్మోపన్యాసమును
- 7 జానుయొక్క సందేశము, బహుసలీము యాత్ర
- 8 జీసస్సుయొక్క విచారణ, మరణము

రాజమహేంద్రవరమున

గురస్వతి పబ్లికేషన్‌సండు ముద్రింపబడినది

LIFE OF JESUS

జీసస్ చరిత్రము

LIFE OF JESUS

జీసస్ చరిత్రము

మొదటి ప్రకరణము.

జీసస్ యొక్క జననమును, బాల్యదశయును.

క్రైస్తవమతస్థాపకుఁ డైన జీసస్ యొక్క బాల్యదశను గూర్చి మన కింతగా తెలియదు. ఆయన చరిత్రమును వ్రాసినవా రాయన యొక్క బాల్యవృత్తిలో నడచిన వృత్తాంతము తమకు తెలియక పోవుటచేతనో, లప్పటి వృత్తాంతము ముఖ్యమైనది కావని భావించుట చేతనో, మఱి యేపేతువు చేతనో, దానిని విడిచి యతఁడు మతబోధ కారంభించినతరువాత జరగినవృత్తాంతమును మాత్రమే విశేషముగా వ్రాసియున్నారు. ఒక్కబాల్యవృత్తిగూర్చి మాత్రమే కాక యా ఘనుని జననదిన మిది యని సహితము నిశ్చయముగాఁ దెలియదు. మన యాసియాఖండముయొక్క పశ్చిమదిగ్భాగమునం దున్న పాల స్టైన్ దేశములో నుత్తరపువైపున గాలిలీ మండలములో నాక రెత్తను గ్రామ మొక్కటి గలదు. ఆగ్రామమునం దిప్పుడు మూడునాలుగు వేలజనులున్నారు. పూర్వకాలమునందు సహిత మిగ్రామ మిప్పటి కంటె పెద్ద దయి యుండదు. ఈగ్రామ మొక పర్వతము యొక్క పక్కను గట్టఁబడియుండుటచేతను పెక్కు పర్వతములు సమీపమునం దుండి యుండుటచేతను మిక్కిలి మనోహరముగా నుండును. నుంధర

మైన యీ గ్రామమునందు 'జోసఫ్' అను పేరు గల వడ్రంగి యొకఁడు మేరీ యను పేరుగల తన చక్కని చిన్న భార్యతో వానము చేయుచుండెను. ఆదంతులు ధనికులు కాకపోయినను, చుట్టుపట్టుల నున్న యికిరళిల్లులకంటె నెక్కువబీదస్థితిలో నుండినవారు కారు. ఆకాలమునం దెవ్వరును మహాధనకులుగాఁ గాని, కూటిపేదలుగాఁ గాని యుండక యెల్లవారును అన్నవస్త్రములకు లోపములేని సామాన్యదశిలో నుండిరి. ఆకాలమునందు జోసఫ్ చేతులార కష్టపడి పని చేసి జీవనము చేయవలసిన స్థితిలోనే యుండినను, అతఁడు తద్దే శమునకు రాజధాని యైన జెరూసలేము నగరమును స్థాపించి నట్టియు, హీబ్రూజనుల కాదిమచక్రవర్తి యైనట్టియు, డేవిడ్డుయొక్క సంతతి వాడైన మహాకల్పిఁ డని చెప్పుచున్నారు. ఈ సంబంధముననే యాకాలమునందు రాజాజ్ఞచేతి వేయఁబడిన జనపరిగణనము నిమిత్తము జోసఫ్ గర్భవతియై యున్న తన నూతనవధువగు మేరీతోఁ గలిసి తన పూర్వుల వాసస్థాన మైన బెథల్ హెము నగరమునకుఁ బోవలసినవాఁ డయ్యె ననియు, అక్కఁ డక్కడ నొక సత్రమునకుఁ బోయి యందు చొటుగానక దానితోఁ జేరియున్న యొక పశువులకాలలో వసింది యుండఁగా డేవిడ్డు మహారాజు యొక్క జన్మస్థాన మైన యానగరము నందే యుకినిభార్య రాత్రివేళ గడ్డివామిలో నొక పురుష శిశువును ప్రసవించె ననియు, కొండలు వ్రానియున్నారు. అప్పుడట్లు పుట్టిన యాశిశువే 2) ప్రపమశస్థాపకుఁ డైన జీవన్. *ఆశిశువు పుట్టిన దినమును సరిగ్గా కనుగొనుట కాధారము లేనియు లేక పోయినను

* జీవన్ 2) ప్రపమశి జీవన్యొక్క సంపూర్ణనామము. అతఁడు సాధారణముగా 2) ప్రనియు కలఁగఁడును. ఈకడపటినామము వచ్చుటకుఁ గల కారణము వివరింపఁబడును.

అతడు క్రీస్తుశకమునకు నాలుగుసంవత్సరములు ముందు జనవరినెల మొదటి తేదీ మూడునాలుగుదినము లీవలనో యావలనో జనన మొందినట్లు చూపుటకుఁ దగిన నిదర్శనము లున్నది. ప్రభుత్వమువారి యాజ్ఞను బట్టి వేయఁబడిన యా జనమునందు క్రీస్తుపుట్టిన పదిసంవత్సరములకు తరువాతఁగాని జరిగినందున సత్యము బెథ్లే హెమునగరమున జన్మించుట సత్యము కాదనియు, ఆకాలపువారిచే నతఁడు 'నాజరెత్తువుర జీసస్' అనియే పిలువఁబడుచు వచ్చుటచేతను, కొందఱు అతఁడు నాజరెత్తులోనే పుట్టినట్లు చెప్పుముండుటచేతను జీసస్సు నిజముగా నాజరెత్తుగ్రామములోనే జన్మించుననియు, అతఁడు దేనిడ్డురాజవంశజఁ డయినట్లును బెథ్లే హెమునగరము నందు జన్మించినట్లును తరువాతివా రాతని జన్మకృత్యమును స్థాపించుటకొఱకును ప్రాంతనిబంధనలో ముండినదియందు బోవుచున్నాడని చెప్పఁబడిన దేవదూత యిశాకదే యని నాధించుటకొఱకును కల్పించి రనియు, కొందఱు బుద్ధిమంతు లభిప్రాయపడుచున్నారు. లోకోపకార్యులైన మహాపురుషులకు వారి తరువాతివారు మహావంశసంభవతయు దేవాంశ సంభవతయునారోపించుట యెచ్చటను క్రొత్తగాదుగదా! మనదేశము నందుసహితము శంకరాచార్యులు మొదలగు మహాపురుషులెందఱుమన వారిచే దేవాంశసంభూతులుగా పరిగణింపఁబడు చున్నారు కారు? పూర్వులస్థితియెట్టిదయినను, ఆశిశువుజనించినప్పుడతనిజననీజనకులు ధన సంపన్నులుగాని కులములో ప్రాముఖ్యము కలవారుగాని కారు. జీసస్సు యొక్క గ్రామమునకు బెథ్లే హెమునగరము మూడుదినముల ప్రయాణములో నున్నది.

ఇట్లు పేదయింట జనన మొందినయాశిశువునకు తల్లిదండ్రులు జీసస్సుని నామకరణము చేసిరి. ఆపదమునకు రక్షకుఁ డని యర్థము.

ఆకాలమునం దది యనేకబాలకులకు సాధారణముగాఁ జెట్టఁబడు చుండిననామ మేయయినను దాని కిటీవలివారు గొప్పమహిమ నారోపించుచున్నారు. మహిమ యెప్పుడును పురుషగుణమునుబట్టి వచ్చును గాని పేరునుబట్టి రాదు. ఉల్లికి మల్లె యని పేరు పెట్టినను దానికి నువాసన రాదు; మల్లెపువ్వున కుల్లిపు వ్వని పేరు పెట్టినను దాని నువాసన పోదు. అతఁడు చిన్నతనమునం దెట్టియింట వసించెనో, ఎట్టి బట్టలు కట్టెనో, ఎట్టిబాలక్రీడలు నలిపెనో, ఏయేపాఠశాలలకుఁ బోయి యేయేవిద్యల నభ్యసించెనో, ఇప్పు డేమియుఁ జెలియదు. ఆగ్రామ మిప్పు డున్నస్థితినిబట్టి చూడఁగా సతః డప్పుడు వసించి యుండినగృహ మిప్పుడు శిల్పులు సాధారణముగా వాసము చేసేమగృహములవంటిదే యని తోచకమానదు. అక్కిడియిండ్లకు మిద్దెలును మేడలును లేవు; ఇంటికి రెండుమూడుగదులకంటె నెక్కువ యుండవు; పడకగదిలో నొకకొయ్యపెట్టెయు రెండుచాపలును దిండ్లును నుండును. ఇండ్ల కప్పులమీఁదనుండరముగా ద్రాక్షతీగలు ప్రాకు చుండును; లోనికిఁ బోయి చూచినయెడల కూరుచుండుటకు కుర్చీలు బల్లలు మొదలయి నవి లేక నేలమీఁద చాపలు పలువఁ బడి యుండును. అన్నిగదులకును వెలుతు రిచ్చునట్లుగా నిత్రడిదీపస్తంభ మొకటి యింటినడుమ నడి కప్పునండి వ్రేలు చుండును; వంటయిల్లు వేఱుగా నుండక యింటికి చేరియే యుండును. స్త్రీలు వీధులలోనినూతులయొద్దకుఁ బోయి నీళ్ళు తోడి కుండలతో బుజుములమీఁదఁ పెట్టుకొని తెచ్చి తలుపుల యోరల నుంచుదురు. ఆకాలమునం దిటువంటియిండ్లలోనే యొకదానిలో జీవన్ తనతల్లిదండ్రులతోను సోదరులతోను గలసి వాసము చేసి యుండుటకు సందేహము లేదు. మేరీకి జీవన్ను ప్రథమపుత్రుఁ డని యావలకే చెప్పి యున్నాముగదా. అతనికి కొంగఱు తమ్ములును చెల్లెండ్రునుకూడఁ

గలరుగాని వారప్రసిద్ధులు. అతనిసోదరులని చెప్పబడి ప్రసిద్ధిగాంచిన నలుగురుపురుషులును వారిలో ముఖ్యముగా కైప్రవహతారంభదశ యందు నుప్రసిద్ధుఁ డయినజే మ్మనునతఁడును పినతల్లికొడుకులుగాని సాక్షాత్సహోదరులుగారు. జీసస్ తల్లి యైన మేరీకి మేరీ యనుపేరు గల చెల్లెలొకతె కలదు. ఆమెభర్త క్లియోప న్నను నామాంతరము గలయూల్ఫియ స్సనువాఁడు; ఆమెకు కొడుకు లనేకులు గలరు; వారు జీసస్సునకు మొదటిశిష్యులయి ప్రఖ్యాతి గాంచిరి. ఏకగర్భజనితులయిన తమ్ములే ప్రతికూలురుగా నున్నప్పుడు జీసస్సునకు ఏరనుకూలురుగా నుండి తోడుపడుటచేత తరువాత పినతల్లికొడుకు లయినవీరికే “ప్రభుసోదరు” లన్న పేరు వచ్చినది. అతనిఁ గన్నతల్లికివలెనే నిజమైన సోదరులకును జీసస్సుయొక్క మరణానంతరమునఁగాని గౌరవము రా లేదు. అతని తోడఁబుట్టినపడుచులు వివాహము లాడి తమభర్తలతోఁ గూడి నాజరెత్తు గ్రామములోనే కాపురము చేయుచుండిరి. ఈ చెల్లెండ్రును తమ్ములును తనతోడఁగూడి క్రిడించు చుండఁగా జీసస్సు కొంతకాలము చిన్నతనములో తల్లియింట విహరించెను. అప్పు డామె తనతోడి చేడియలతోఁగూడి ముచ్చటించుచు ఏధిలోని నూరివద్దకుఁ బోయి పసిపిల్లను చంక నిడుకొని పెద్దకొడుకును కేలూఁతయిచ్చి నడ పించుచు బుజముమీఁది బిందెతో మందగమనమున నింటికి వచ్చి పలు మాటలు భర్తకు నేత్రానందము కలిగించి యుండును. అయినను జీసస్సునకు యౌవనము రాకమునుపే తండ్రి కాలము చేసినట్లు కనఁ బడుచున్నది. ఉష్ణదేశ మగుటచే నతఁడు ధరించినవస్త్రములు పలుచని పయి యుండవలెను. అతఁ డాటలకయి గ్రామసమీపమున నుండు కొండలకుఁ బోయి తోడిబాలకులతోడఁ గూడి విహరించి యుండును. కొంతనే పాటలాడివచ్చి యతఁడు వడ్డపువనిలో తనతండ్రికి తోడు

వడుచుండియు నుండవచ్చును. అతడు చిన్నతనములో తండ్రివద్ద పని నేర్చుకొని కొంతకాలము కులవృత్తిని చేసె ననుటకు సందేహము లేదు.

ఆకాలమునం దతడును తక్కిన బాలకులవలెనే విధిబడికఁ బంపఁ బడెను. ఆబడులమందు చెప్పబడినది యంతయు చదువుటకును వ్రాయుటకును నేర్చుటయు, కొన్ని పద్యములను గ్రంథపాఠము చేయించు టయు మాత్రమే. ఆకాలమునం దిప్పటివలె నచ్చువుస్తకములు లేవందున, ఉన్నపుస్తకములు కొన్నియు నాకులమీఁద వ్రాయబడు చుండెను. అతడు దేశభాష యైన సిరియాభాషలో వ్రాయుటకును చదువుటకును నేర్చుకొనుటయేగాక, మతగ్రంథము లన్నియు మన దేశమునందు దేశభాషలలోఁ గాక, సంస్కృతభాషలో నున్నట్లే యాదేశమునందు హీబ్రూభాషలో నుండుటచేత ప్రాతనిబంధన (Old Testament) మొదలగు కొన్ని మతగ్రంథములను, మతగ్రంథ ములకు రాబీ లనఁబడు పండితులు చేసిన కొన్ని వ్యాఖ్యానములను, హీబ్రూభాషలోఁ జదివెను. అంతేకాని, యాతని కా కాలమునందు పండితు లనఁబడువారి కుండిని దురవగాహమై నిష్ప్రయోజన మైన పాండిత్యప్రకర్షముగాని తక్కువకమూల మయిన గ్రీకుశాస్త్రతత్వ జ్ఞానముగాని లేదు. అతడు గ్రంథములను విస్తారముగా చదివిన వాఁడు కాకపోయినను చదివిన కొన్నిగ్రంథములను చక్కగా గ్రహించి దృఢముగా మనస్సున నాటించుకొనెను. ప్రాతనిబంధనము నందలికిర్రసల (Psalms) లోను దీర్ఘదర్శుల వ్రాతలలోను విశేష భాగ మాతనికి ముఖ్యముగా వచ్చును. ఆగ్రంథములలోని నీతిబోధ కములును భక్తిప్రదాయకములును నైన యుత్తమవాక్యములు చిన్న తనములోనే యాతనిమనస్సునందు కిలాక్షరములవలె దృఢముగా

లగ్నము లయి ముందు పూజబోయెను మహాభక్తమున కాతని నక్కంతాహుని జేసెను. బీదశివమును శాంతిశివో పహించుటగోను, మౌనయాగర్హక మైన పగ్గర్హవమును కలిగి యుండుటగోను, స్వప్రయోజనపగులయి చంచల లయిన మిత్రాచార్యుల వదేళియు దుర్బోధనల ఖండించుటగోను, ఆతడు కొంతవఱకు హిల్లెల్ గూసిన మూర్ఖము ననుసరించెను. గౌరవము కలుగుటకయి పురాణం స్వీకర్యము చేరులు రచియింపబడిన యాధునికగ్రంథములు కొన్ని యాతనికి చిత్రాక్షుడ కరములుగా నుండెను. వానిలో ముఖ్యముగా జానియర్ పుస్తక మాతనికి సీయతను మయినది.

అతనికి యూదమత (Judaism) మొక్కటివక్క మనియే మతమున గూర్చియు విశేషముగా తెలియదు. యూదులు ప్రవీణులైన నాదులు లేని యేకేశ్వరారాధనముచేసెడి యాస్తికలు. క్రైస్తవులలో వలె భానువారముగాక వారికి శనివారము విశ్రాంతిదినముగా నుండెను. ఆవిశ్రాంతిదినము శుక్రవారము సూర్యాస్తమనముతో మారంభ మయి శనివారము సూర్యాస్తమనమువఱకు నుండును. యూదులు కది కేవలవిశ్రాంతిదినముగా నుండక మన దేశములోని వైష్ణవులకు మానవాసరము (ఏకాదశి) వలె ప్రశ్నిదినముగా కూడ నుండెను. శనివారమునాఁ డెవ్వరును నేపనియుఁ జేయఁగూడదు; నాడు నంటనహితము చేసికొనఁగూడదు; శనివారమునాడు నాయం కాలము వఱకును ఈటుంబమునకు సగిపోవు భోజనపదార్థములనన్నిటిని గృహిణి శుక్రవారమునాడు మధ్యాహ్నముననే సన్నిధియై చేసి యుంచులెను; విశ్రాంతిదిన మారంభ మగునప్పటికి టు పిచ్చ ముండు చుండిపక్షమున, ఆటవీయక యూర్పివను విశ్రాంతిదినము మగియు నటకును నుండుచుండునట్లు చేసి కాపాడవలెను; విశ్రాంతిదిన మారంభ

మగునప్పటి కింట నిప్పు లేనిపక్షమున, ఆదినము కడచనునటకును నిప్పు నోలింకగూడదు; ఆదినమున నెవ్వరును మూటకుగాని నుటి యేనిస్తువునుగాని సహించి ఏమిలో పోగూడదు; నాటికి నియమిత మయి యున్న పాపుక్రోసుదూరములోనే దక్క వానిని దాటి యెవ్వ రును నడవగూడదు; నాఁడేవిధమయిన యాలలను పిల్లలుసహిత మూడగూడదు. నాటిదిన మానుకొన్ను చతువుకొనటయు మాటాడు కొనటయు దేవాలయమునకుఁ గోపుటయు దక్క విన్వోనార్థముగా : ౫ యే. కి.య. జేయగూడదు. ఆదినమున దేవాలయమునకుఁ బోవుట యొక్కటిమాత్రమే పిన్ని పెద్దల కందఱకును సమానముగా కొంతసంతోషకరముగా నుండుచు వచ్చెను. దేవాలయముయొక్క బహిర్భాగము దాటగానే లోపల పెట్టబడి యున్న చిన్న పెట్టెలో బీదలకు ధర్మార్థముగా నిచ్చుటకయి యొక్కడికొక బోయినవారందఱును తనతక్కికొలదిని కానుపేసమును వేయుచు దురు. ఆలయమునకుఁ బోయినతరువాత లోపల నిరుపెక్కిలను రె దేసినగుసల యున్న తాన నములు వేయబడి యుండును. అం దొక్కొక్కను పురుషులును రెండవొక్కను స్త్రీలును కూర్చుండును! ఆలయములో నించు మించుగా మధ్యభాగమునం దున్న వేంకటాద్రి నాచార్యుడు కూర్చుండుట కయి యొక యగ్రపీఠము వేయబడి యుండును. గర్భాలయ ములో రాత్రిందివములు సదా దీపము వెలుగుచుండును. అక్కడి జనులు విగ్రహాధకులు కానందున దేవాలయములో విగ్రహము లుండవుగాని యొకయరలో మత్తగంధములు మాత్రము పెట్టెబడి యుండును. దేవాలయమును సందర్శింపవచ్చువారు తమపాదుకలను వెలువలనే విడిచి వట్టికాళ్ళతో చవ్వుకు గాకుండ నడిచి లోపలికి వచ్చి కూర్చుండురు. యుక్తకాలమున నందఱును సమావేశ మయిన

తరువాత నాచార్యుడుగాని పాఠకుడుగాని లేదీపోయి వేదికమీది
 వీరము నధిష్ఠింపగానే యెల్లవారును లేది నిలువబడి యాకాలము
 తమమనస్సులలో నీశ్వరధ్యానము చేయుదురు. అంతట జనులట్లు
 నిలువబడియుండఁగానే పాఠకుడు తాను వ్రాసికొని వచ్చినప్రార్థనము
 చదువనారంభించును. అతఁడు వాక్యమును ముగించినప్పు డెల్లను
 జను లేకగ్రీవముగా నడుమనడుమ “తిథాస్తు” అని భక్తిపూర్వకముగా
 పలుకుచుందురు. ఈప్రకారముగా ప్రథమప్రార్థనము ముగిసినతరు
 వాత పాఠకుడు హిబ్రూభాషలో ధర్మశాస్త్రములనుండి కొన్ని
 వాక్యములను చదువఁ గా జనులకుఁ దెలియుటకయి యాచార్యుడు
 దానిని దేశభాషలలోనికి భాషాంతరీకరించి చెప్పును. అటుపిమ్మట
 మరల నొకప్రార్థన జరిగినపిమ్మట మఱియొకసారి దీర్ఘదిర్ఘలబ్ధి
 ములలోనుండి కొన్ని భాగములు చదువఁబడును. అవి సమాప్తినొందిన
 పిమ్మట దేవాలయమునకు వచ్చినవారిలో నొకపండితుడు గాని
 సమర్థుఁ డయినయితరుడు గాని యాచార్యుసమక్షమున బొంది
 యొకధర్మోపన్యాసము చేయును. ఆయుపన్యాసాంతమునం దచ్చటి
 పాఠు లేది దానిమీఁద ఖండసముగాఁగాని మండసముగాఁగాని
 తమకుఁ దోచినయభిప్రాయమును యథేచ్ఛముగాఁ దెలుప నారం
 భింపగా, ఆయుపాసనామందిర మప్పుడు శాంతిప్రద మైనయీశ్వరో
 పాసకసమావేశమువలె నుండక పండితిగోష్ఠి వలె కోలాహలధ్వనితో
 నిండి పోవును. ఇట్లు వివాదములు జరుగుచున్న సమయమునందు పాఠ
 కుడు లేది ప్రార్థనను చదువుటకు నిలువబడఁగానే మరల సర్వమును
 నిశ్శబ్ద మగును. అంతట పాఠకుఁ డంశ్యప్రార్థననుజేసి యాశీర్వాదించి
 యుపాసనమును ముగించును. ఆపల జనులు లేది యెవరియింద్లకువారు
 పోవుదురు. స్వగ్రామములోని యిటువంటి దేవాలయమునకు శనన్యు

పాల్వమున తల్లిదండ్రులతోఁ గలిసి తఱుచుగాఁ బోవుచుండెను. ఇట్లాఁబయమునకుఁ జలుమాటు పోవుచుండునప్పు డచ్చటి యొకదేశ ములవలసను భక్తిపరు లయిన వారివర్తనమువలనను జీనస్సయోగ మనస్సుతో తిరుణాయస్సుతోనే నిశ్చల మైన యాశ్వుభక్తి నాఁటు కొనుటయే కాక బాహ్యమునకు భక్తవేషములు ధరించి వచ్చెనుదాంధి కులనటలమీఁదను భక్తిహీనములైన యావాత్స్యము లైన నిర్లముల మీఁదను కొంతఁ జూకాడిని నిరూయనహిత ముండయిందెను.

యూదులు స్వగృహముల మందలి దేవాలయములలోఁ జేరి యాశ్చర్యకారాధనము చేయుచుండుటయే కాక యేటెట శుభకార్యముల మొనఁజేయునలీముంగరిమునకు యాశ్రయముచుండును. హిందువులకు కాశీపుర మెట్టిదివృద్ధులమో యూదులకు జెహూసలేమునగర మెట్టిదివృత్తీశ్రము. పాస్తీన్ దేశమునకు రాజధాని యైసెట్టియు మతిమునకు ప్రధానస్థాన మైసెట్టియు యూదులక్షేత్రములలో నెల్ల సగ్రగణ్యమైనట్టియు గణన కైకొన వార పూర్వరాజులకు వాసభూమి యెసెట్టియు జెహూసలేమునగరమునందు ప్రతిసంవత్సరమును మూడు గొప్పముత్త్యవములు జరుగును. ఆముత్త్యవముల మూటిలో నొక్కటి మిక్కిలి ముఖ్యమయినది. అది మహావైభవముతోఁ ప్రతిసంవత్సరమును వైత్రమానముతో వారముదినము లవిచ్చిన్నముగా నడుపఁబడును. వానికి 'ప్యాసోవర్' వంటిని పేరు. ఆమహోత్సవమును జూచుట కయి దేశ దేశమునుండి జనులు తండ్రివతండములుగా యాశ్రయము యిసుక చల్లినను క్రింది రాలనట్టుగా పట్టణమునం దంతటను క్రిక్కిరిసి యుండదు. అప్పుడామహానగరములో స్థలము చాలనందున మాత్రాపదలనిమిత్తము ఎందిఘ్ను పాకలును వేయఁబడును. అముత్త్యవమునకు తీవ్రతల్లితండ్రులలోఁ గలిసి జీసన్న పెక్కుసార్లును

బోయి యుండును. నాజరెత్తుగ్రామమునకు జెహూసలేము నగరము
 మూడుదినముల ప్రయాణములో నున్నది. త్రోవలో దొంగలభయ
 మధిక మగుచేత తీర్థయాత్రాపరులు కుటుంబములతో నొంటిగాఁ
 బోవక సాధారణముగా పలువురుచేరియే యాత్ర చేయుదురు.
 వంద్రెండుసంవత్సరముల ప్రాయమువ్వు దొకసారి జీసస్ జననీజనకు
 లతోఁగూడి జెహూసలేమునగరమునకు యాత్ర చేసెను. ఆపట్టణము
 నందు గొప్ప దేవాలయ మొకటి గలదు; ఉత్సవదినములలో నక్కడ
 వేలకొలది పిరిలను గొజ్జెలను భక్తులు దేవునికి బలియిత్తురు.
 హిందూ మయిన యాదోలశునికి ప్రీతికరముగా నుండనందున, ఆతఁ
 డచ్చట నుండనొల్లక చూబలిస్థానమున విడిచి దూరముగాఁ బోయి
 దేవాలయముతోనే చేరి ప్రత్యేకముగా నావరణము చేయఁబడి
 విద్వాంసులు మతబోధ చేయుటకొక కేర్పడి యున్నవిశాలము లైన
 యాశ్రమములలో నొకదానికిఁ బోయి యక్కడ వారు చేసెడిప్రసంగ
 ములను శ్రద్ధతో వివరించెను. తత్త్వోపదేశకు లయిన విద్వాంసులు
 రాబీ లనఁబడు ప్రసిద్ధపండితులు. ఇష్ట మున్నవారందరును బోయి
 వారు చేసెడి యుపదేశములను విని తమకు సందేహము తోచినవిష
 యములలో నెల్ల యధేచ్ఛముగా ప్రశ్నలు వేసి ధర్మసందేహములను
 నివారణము చేసికొనవచ్చును. ఉత్సవదినములు గడఁచిపోగానే
 యాత్రాపరు లందఱును మరల బయలుదేరి గుంపులుగుంపులుగా
 సహవాసులతోఁగూడి తమతమగ్రామములకుఁ బోవుదురు. జోసెప్పును
 మేరియును తమయూరికిఁ బోవ బయలుదేరినప్పుడు జీసస్సు వారికిఁ
 గనఁబడలేదు. అతఁడు సహవాసులతోఁగలిసి ముందు నడచుచుండఁగా
 జూదిలి నని తోడవచ్చినవారిలో నొకఁడు చెప్పినందున, వారు వాని
 మాట నమ్మి యున్నేమిచేసి కొడుకుగతి విచారింపకయే చారిసాగిరి.

రాత్రి బస దగినతరవాత సహిత ముఖము వచ్చి తల్లివండులను కలిసి
 కొనలేదు; ఎంతవఱకు ప్రత్యక్షించెను వచ్చువాడ కానరాలేదు. అందు
 చేత వారెప్పుడు భయపడి కుమారుని నిమిత్తము సహవాసుల గుడ
 రములకెల్లఁ బోయి వెదకి జూచినాఁడు. ఎఱు సత్యమును ప్రియపుత్రుడు
 కంటఁ బడలేదు. అర్థాంత చింతనలో ముగి వెనుకకు బోవుటకును
 వలనుపడదు. అందుచేత వారా రాత్రి పంపిడిచారుముతో తన
 మొకయుగముగా నెల్ల వేలచి నాఱునాడు ప్రభాతసమయమున
 మరల జేహసలేముహూర్తమున బయలుదేరినాఁడు. నాటిసాయుకా
 లమునకు వారు జేహసలేము ప్రవేశించి కొన్ని వోట్ల వెదకి చీకటిలో
 దిరుగలేక సూర్యాయాస పడి యుండుటచేత సూర్యరాత్రి యొకచోట
 విశ్రమించి వెనువజ్జమున మరల లేచి మూడవనాడు పట్టణములో
 జనస్థును వెదకి నారంభించిరి. అందులో బ్రాహ్మణులలో వారు సందులు
 గొందులు తీరిగి వెదకి యెవరికినను వారికి మనూసునాడ తెలియ
 రాలేదు. ఇట్లు తిరిగితిరిగి వేసవ చురక వారు దేవాలయమునకు
 బోగా సతఁ డక్కడ వివాహములు చెప్పెనుదాని నాలకించుచు నడుమ
 నడుమ వారిని ప్రశ్నలు వేయుచు గూఢముండి కానబడెను. ఆతఁడు
 కంటఁబడఁగానే తల్లి యపరిమితానందమును బొంది డై మార్గాయా
 సమునంతను మఱచి చేరువకుఁబోయి “కుమారా! మమ్మిట్లు శ్రమ
 పెట్టితి వేమి? నీతుండ్రయు నీను నీమిత్తి మి యెల్లు చికిత్తో
 వెదకితిమో చూడు” అని పలికెను. జనస్థు వింతపడినూది “నన్నీల
 యంత వెదకితిరి? నీను నాకిండ్రిపాములోనే యుండు నని మీ
 రెఱుగరా” అని తోడనే యుత్తరము చెప్పెను. ఆయుత్తరమును
 బట్టిచూడఁగా తాను కనబడినచోనున్నాడు తనకల్లివండులు కన్నగా
 తననిమిత్తము దేవాలయమునకు వెత్తు రని యుకిడు భావించినట్లు

సృష్ట మగుచున్నది. ఇంత చిన్నతనములోనే యతని కీర్తరునియం దంత యవ్యాధి విశ్వాసము కలుగుచో! దానికప్పి తన యిహలోక పితను గానలేకపోగానే మోక్షమోక్షికి చోక యతడు తత్కణమే పరలోక పితయొక్క యాలయమునకు బోయి తన నిమిత్తమై తల్లి దండ్రు లక్కడకే వెనకుకొనుచు పుట్టున్న సంపూర్ణ విశ్వాసముతో నిశ్చింతముగా నక్కడఁ గూర్చును. అతఁ డాచార్యులు కర్మలను పూజలను శేషులనుండి బోధించునట్లు భర్తావ్యాసములు చేయవోలెడి బోధ నశేష క్తితో గూర్చుండుట యలోచించి చూడఁగా, ఆతని మనస్సులో నంతటి బాహ్యకాలమునందే భక్తిలేని బాహ్యకర్మలమీఁద ననాదరమును నిర్మల మైన ధర్మావరణము మీఁద ఘనాదరమును కృత్యమిట్లు స్ఫురించుచున్నది. అంతటఁ దల్లి దండ్రు లాకాలుని వెంటఁజేర్చుకొని పల్లకముమనకుఁ గొనిపోయిరి.

అతనికి పదుమూడు సంవత్సరములు దాటినది మొదలుగొని దాదాపుగా ముప్పా సంవత్సరములు పశుపాకము జరిగిన నృతాంత మును దెలిపెను విశ్వానాథమైన చోళమేయఁ గానరాదు. ఆకాలమున దశఁ డెక్కడెక్కడె పండుచుచెనో, ఏయేగ్రంథముల జనివెనో, ఏవ్వరెవ్వరితో మైత్రిచేసెనో, ఏయేవిషయములయం దెంతెంత యభివృద్ధినిఁదెనో, ఏయేపనులు చేసెనో, అదియంతయు మన కిప్పుడు పరమరహస్యముగా నున్నది. పాలీభావలో నాయుంబడిన క్రీస్తుచరిత్రముయొక్క పురాతన మైన వ్రాతప్రతియొకటి తిబెటీయ దేశము లోని యొకాధ్యక్షులముగ్ధులొక్కొక్కగా లభించియున్న కొన్ని వార్తాపత్రికలలో నీచదుమఁ బ్రకటింపఁబడినది. అది నిజముగా పూర్వకాలము నందే రచియింపఁబడినగ్రంథమే, శేష పుస్తకమునకు గౌరవాధిక్యము కలిగింపవలె నన్న యుద్దేశముతో నదిను లెప్పరిచేత నైన ప్రాచీన

మనుష్రుడు కలుగునట్లు నూతనముగా వృద్ధింపఁబడిన గ్రంథమో, సునిశ్చిత మగువఱకును తద్గ్రంథమునందు జెప్పఁబడిన విషయములను మనమితవఱకును నమృతము నని నిర్ధారణము చేయజాలము. అయినను తద్గ్రంథముయొక్క సత్యాసత్యనిర్ణయమును దీనిం జగువు వారిబుద్ధికే విడిచిపెట్టి, అందలి ముఖ్యాంశముల నీవఱకుఁ బ్రకటించ బడినరీతిగా సక్కడ సంక్షిప్తముగాఁ దెలుపుచున్నాను. దేశసంచార గ్రంథము జైలుదేతిన 'వికాలస్నోటోపిష్' అను గ్రమ్మియాదేశముఁ దోకఁడు హిమాలయపర్వతముల కుత్తరమునందున్న తిలితముదేశములో ప్రయాణముచేయుచు నొకనగరములో జాడ్డులిచ్చి యను నొకదీర్ఘదర్శనాటికి గౌరవించుచున్నారనియు, అప్పుడాయో జీవన్ముక్తిప్రసన్నుఁడనినఁట! అతఁడంతటితోఁ దృప్తిపొంది యుగాభివృద్ధియట్టిచరిత్రముఁటి యున్నయెడల తప్ప సంచారములము నని నిశ్చయించుకొని, ఇచ్చాయొక్క చరిత్ర మెక్కడి భాగమునని జాడచాచుల నడుగుచు రాగా వారిలో నొకఁడగ్రంథము లాడికొ మండలములో లభించు నని చెప్పెనఁట! తిత్తగామీ యాచు లాడికొ మండలమునకుఁ బోయి విచారించి, లేగమునందలి హెమిస్ నగరములో గ్రంథమున్న దని తెలిసికొని, బహువయస్కి ముఁగు చేసి మొదట విఫలమనోరథుఁడై తుదకాపుస్తకము సక్కడి మతాచార్యుని వలనఁ బొంది, ద్విభాషి యొకఁడు దానిని జదివి యర్థముచెప్పుచు రాగా నతఁడు న్యభాషలోని దానిని భాషాంతరీకరించుకొని ఁట. అందలిసారాంశ మిది:— "ఇచ్చ యిస్రాయెల్ దేశమునందు జన్మ మొందెను. అతని తల్లిదండ్రులు బీదలు. వారిపూర్వులు తమ్మిశోధించుటకై యాశ్వరుఁడు తమ కనుగ్రహించిన కష్టములనిరుత్తమై పుష్టికర్తకు కృతజ్ఞతాపూర్వకము లైన వందనము లర్పించుచు

భూమిమీద నీళ్లకంటె గొప్పవర్షము తేయుటకయి తమపూర్వపుగొప్ప
తనమును మఱచిన మహానీయుడైన భక్తాగ్రేసరులు. అతడుచిన్నతనము
నుండియు నీళ్లకంటె దొడ్డునకు బోధించుచు వచ్చెను. పదమూడు
సంవత్సరములప్రాయమున బిచ్చి కరువాక శిశుచారానుసారముగా
వినాహమాడక యతడు నీళ్ల తొడిమిల్లు విడిచి పాటిపోయి వరి
జలతో గలసి మిథునకు పోయెను. పరునాలుగు సంవత్స
రముల ప్రాయ గొప్ప పడక పా నాళ్లలనుభవించెను. జగన్నా
థము, రాక్షసాసురు, నాగనాగి, మొదలగు క్షేత్రములకుఁ బోయి
యతఁ డక్కడనేచాడలకుఁ గూ నేని నేచార్థమును గ్రహింపఁ నేర్చెను.
తాని యతడు వేరనులయొక్క యాశ్చర్యకృత్యమును పరి
బ్రహ్మముయొక్క యగ్రగణ్య వ్యాసమున నిరాకరించి బ్రాహ్మణులతో
ప్రబలవిరోధము పెట్టుకొనెను. అందుచేత భీష్మపురములో శ్వేతా
చార్యు లాతఁ ఁ పాఠముల కెక్కువలదిని. అతఁడక్కడనుండి తప్పించు
కొనిపోయి గౌతమమఠముల నుండుచు చొచ్చి, పాతీభాషను నేర్చు
కొని, అటుమాసములలో పనిమధ్య బాధ్యమతరహాస్యములను గ్రహిం
చెను. అతఁ డక్కడనుండి విక్రమారాధమునకు ప్రతికూలముగా
బోధచేయుచు వచ్చినుండునని వెఱచిపోయెను. పానీక దేశములో
జోరాష్ట్ర వంశమునకుఁ బోయి యా జలకు బోధించి, మాంత్రి
కులచే బంధింపఁబడి చూడఁబడి పానిపోయెను. సూడిమాదేశము
నకు మరలఁ బోవునపుటి కలికి నయ స్పృగువనితొమ్మిదిసంవత్సర
ములు. స్వదేశము చేరఁగఁగి యిదియ మఠిబోధ కారంభము
చేసెనుగాని యశిజగమురాగము శీఘ్రకాలములోనే పాంటియన్
పైలేటు యొక్క పౌదయములో భయమును వుట్టించెను. ఇన్నాన
విమర్శించుట కయి పైలేటు మలచాచ్యులను వండితులను రావిండ్లి

సభకూర్చెను. అసభవాకు విచారణచేసి, ఇస్సా నిగ్తోషి యని నిర్ధారణము చేసిరి. సీజుగుకు వధేయు లయి యుండవలయుట, స్త్రీలయెడల గౌరవము చూపవలయుట లోనుగాగల విషయములనుగూడ జేర్చి యిస్సా విరామములేక జనుకు మతబోధలు చేయుచునే యుండెను. కాని యాతని వర్తనమును జూచెట్టి జనక్షేత్రంబు తెచ్చుచుండుటకై నియమింపబడిన చాచులు మూలయొక్క యశ్వశాసనమును మతోన్మాదమును జూపి గూతినొసెయ్యమై హృదయభేదములైన కథలను తమ ప్రభువునకుం బంపిరి. అందుమీద నాదేశపాలకుండీస్సాను చెఱసాలలో బెట్టించి, ఒహుగోధలుపెట్టి, ఇద్దఱు దొంగలతో గలిపి న్యాయసభ యెదుటికి విచారణకుం దెచ్చెను. ఈనారి లంచములు గైకొన్న తప్పు నాక్షులు తీసుకొని రాబడిరి. పైలేటు నాక్షులును పిలువగానే యాశీస్యహస్తచేత వారిస్సాచయిని శ్రోహమున కొడికట్టిరి. అం దొకడు ముందుకు వచ్చి యిస్సాను ద్వేషించి 'జనులను సన్నాహుఁడవును కలు పులోనప్రభువు నిన్ను బంపె నని పలుకుచు నీ వివాయాలుకు రాజవయినట్లు చెప్పలేవా?' అని యడిగెను. అప్పు డిస్సా వాని నాశీర్వదించి "నీవిప్పుడు జైలునది నీహృదయములో నుండి వచ్చుచున్నాడు. కాబట్టి నీవు తమింపబడుదువు." అని వోకి పై లేటునంకం దిరిగి 'ఇట్టి యసత్యము నహిత మక్కఱలేయే సీజురాధునికు నంజింపఁగలకత్తి నీయొద్ద నుండఁగా, నీగర్జమును విడఁగి యీ జిక్కునారి కసత్యములతో జీవనము చేయన శ్లేల కఱపెనవు?' అని పలికెను. ఈమాటల కాపరిపాలకుడు దురాగ్రహవేశము కలవాఁడయి, యిద్దఱుదొంగలనువిడిచి యిస్సాకు మరణశిక్ష విధించునట్లు త్రవ్వ చేసెను. అప్పుడు ధర్మాధికారులు తమలో నాలోచించుకొని 'ధర్మశాస్త్రవిరుద్ధముగా నిద్దఱు తప్పకు

లను విడిచిపెట్టి నిరపరాధికి శిక్షనిధించెడి ఘోరమైన మీ పాపకృత్యమునకు మే మొడఁబడనేరము. కాఁబట్టి యీవిషయమున నీయిచ్చ వచ్చినట్లు నీవే చేయుము' అని పై కేసుతో ఖండితముగాఁ జెప్పిరి. ఈ ప్రకారముగాఁ బరిశీలించు తానాద్యులును, ధర్మాధికారులును, 'ఈనిరపరాధియొక్క వధిషయము మే మెంతమాత్రమును దోషులము కాము' అని తమచేతుల నొకపరిశ్రమముతో కడుగుకొని నభివీచి తేనిపోయిరి. ఇస్సాను దొంగలను తరువాత చూనిపైఁ బెట్టి మేకులు గొట్టి చంపిరి. ఇస్సామొక్కనచూచి మూడవనాడు 'తెలివఁబడి పట్టదగ్గా నుండను.' *

* ఈపుస్తకము శేషలక్షితుమనియు, తివ్రీకుదేశములోను యెబొద్దమతము నందును నిట్టిపుస్తక మెన్నడును లేనట్లు నిశ్చయముగాఁ జెలియవచ్చిన దనియు మాన్యుమాతర మొదలయినవారు దృఢముగాఁ జెప్పుచున్నారు.

రెండవ ప్రకరణము.

0000

శత్రులదేశాధిపతి.

చిరకాలమునుండి స్వదేశరాజుల పాలనలో నున్న పాక్షిన్ దేశమును రోమక సేనానాయకులైన పానియనువారి క్రొత్తగా జయించి క్రీస్తుశకమునకు పూర్వము క్రైస్తవ సంప్రదాయమునందు దానిని రోమక రాజ్యముక్రిందఁ జేర్చెను. అటుతరువాతి పదునాఱు సంవత్సరములకు రోమకచక్రవర్తి యైన జూలియస్ సీజరు హీరాడనునతని నా దేశమునకు రాజునుగా నియమించెను. ఈయ చక్రవర్తులు జను లిష్టపడినవారినిగాక తమమనసు ద్వివిధముగా జేసిన పాలనమునకు నియమించుచు వచ్చిరి. యూదులు సోనియముగా స్వదేశాధిమానము గలవాడై నందున, అస్సదేశరాజులకు లోబడి నడుచు కొనుటయే వారి కష్టముగా యుండెను. అందుకే హీరాడ్ స్వజాతి వాడుగాక రాజవంశస్థుడు కాక హీరాడ్ యై నందునను దుష్టవర్తనల యైనందునను జను లాతనిపేరి నన్న దేవునిచుచుండిరి. ఆతఁడు ప్రజానురాగము లేనివాఁ డయినను చిరకాలము రాజ్యము చేసి యును డని బిరుదంది జీసస్ జన మొందిన సంవత్సరమునందే పరమ పదము నొందెను. ఆతఁడు జెహూసలేము నగరమునందు శిర్దచుగుచుండిన దేవాలయమును పునరుద్ధరించుచు చేసి, దాని నావతి కెన్నఁడును లేనియున్నతస్థితికిఁ దెచ్చుటచేతను చిరకాలమునుండి యెల్ల యెడలను నిండియుండిన వొంగలను హుళుహుళి రాజ్యమును సురక్షితముగాఁ జేయుటచేతను యును డని పేరొందినను, ఆతని క్రూరస్వభావమునకుఁ తా నావతికఁ జేసిన క్రూరస్వభావములను కప్పిపుచ్చి

యితరులను మోసపుచ్చుట కయి యీమందికార్యములను జేసినే కాని సదుద్దేశముతోఁ జేయలేదని భావించి జనులాతని యెడ విశ్వాసము వహింప రయిరి. అతఁడు చేయుచు వచ్చిన దారుణకర్మములకు తాళఁజాలక పలుమూలు జను లాతనిమీఁద తిరుగఁబడి కలహించుచు వచ్చిరిగాని యతఁ డప్రమత్తుఁ డయి తలయెత్తఁగానే యుక్తసమయమునందు కనిపెట్టి పందలకొలది కలవాకారులను నిర్దయుఁ డయి వధించియు హతశేషులను సూర్యుండనాటు జేయించియు కలహముల నడఁచుచు వచ్చెను. అందుచేత ప్రజలాతని ధాకకు తాళలేక తల్లడిల్లఁ జొచ్చిరి. రాజ్యకాంతచే భాను జేసినన్ని భార్యలు, తాను గన్నకొడుకులను, సంపాదించిన కలిసినంతయు సులువయమున నిక నెట్టి క్రూరకృత్యములను జేయ నావాసింఁడు! అతఁడు రాజద్రోహము తలచి రన్న హేతువుచేత చేపట్టిన ముగ్గురుకొడుకులను జంపించెను. ఈక్రూరము లిట్లుండఁగా నతఁడు తాను కట్టించిన దేవాలయములలో నెల్ల రోమః చక్రవర్తిని కొలుచునట్లుత్తరువు చేసెను. ఈశ్వరుని కొక్కనికే చెందవలసిన యారాధనమును మనుష్యున కర్పించుట ఘోరపాతకముగా భావించువా రయినందున యాదుల కీ యనలోచితకార్యముచేత నాతనిసూచన మజింతదేవము పుట్టెను. అట్టి జనగర్హితునకు నుతులయి పుట్టినవారిమీఁది జను లనురాగము గలవా రయియుండుట సాధారణముగా సంభవింపదుగదా! ఆఘనుని మరణానంతరమున తండ్రివాశ్లోచిఁ బ్రతికిన కొడుకులు ముగ్గురును రాజ్యభాగముల నిమిత్తము తమలోఁ దాము తగవులాడి రోమకచక్రవర్తికి విన్నపములు పంపుకొనిరి. ఆచక్రవర్తి వారితండ్రి కోరికప్రకారముగా జెహూసలేమునగరమును గల్గి యున్న జూడియా యను నుత్తరమండలమును సమీరియానుండఁమును జ్యేష్ఠపుత్రుఁ డయిన యార్కి-

లాసనుకును, జీసస్ వాసముచేయుచుండిన గాలిలీ యనుదక్షిణమండలమును పెరియాచుండలమును ద్వితీయపుత్రుఁ డయిన హీరాడ్ ఆంటిపస్సునకును, మఱియొక మండలమును కనిష్ఠపుత్రుఁ డయిన ఫిలిప్పసుకును, దేశమును మూడు భాగములుగా భాసించి యిచ్చి ముగ్గురు సోదరులను మూడు నీమలకు రాజులను జేసెను. ఈక్రొత్త రాజులు సర్వస్వశాంతియుగాక రోమకచక్రవర్తికి లోబడినవారయి మనదేశమునం దిప్పుడు శ్రీమహారాజుగారియధికారమునకు లోబడి యున్న మహిమారుసుహారాజు మొదలయిన సంస్థానాధిపతులవలె రక్షిత రాజులుగా నుండిరి. జీసస్ జీవితకాలములో నెల్లను గాలిలీ దేశమునకు హీరాడ్ ఆంటిపస్సే రాజుగా నుండెను. ఆతఁడు రోమకచక్రవర్తియెడల భయభక్తులు చూపుచు జనులయెడ దయాశూన్యుఁ డయి ప్రవర్తించువాఁ డయినందున, ప్రజ లాతనికార్యమునకు భయపడి పయికి లోబడియున్నను లోపల నాతని ద్వేషించుచుండిరి; ఆతని గూర్చి దుర్భారతలగాని యెక్కడవిన్నను మంచికథ యొక్కటియు నతనిపేషయమున జనస్సునకు చెవిసోకలేదు. ఆతఁడు కాపట్యమునకు పేరుపడినవాఁ డగుటచేత తరువాత జీస స్సతనికి జంబుక మని పేరు పెట్టెను.

అతనిసోదరుఁ డయిన యోర్కిలా వంతకంటెను జనకంటకుఁ డయి యనేక జార్జస్యములు చేయుచురాఁగా జను లాతనిమీఁద కల హిందీ పలుమాఱు దేశక్షోభములు కలిగించుచువచ్చినందున, రోమక చక్రవర్తి యతనిని సింహాసనవిహీనునిగాఁ జేసి యాతనిస్థానమున మఱియొకనిని పాలకునిగా నియమించెను. ఇట్లుకొందఱు పరిపాలకులు మూడినతరువాత పాంటియస్ పైల్లేట్ అనునతఁడు జూడియాదేశము నకు ప్రభువయ్యెను. ఈవిధముగా వచ్చినరోమక పరిపాలకు లరిదిట్లును

దేశములో తమముధికారమును సురక్షితము చేసికొనుట కయి తమ
 బోడఁగూడ వ్యదేశమునుండి గోమకభటులను దీసికొనినది. గోమక
 రాజుచిహ్న మయిన న్నర్జనికార మగు పక్షి రాజవిగ్రహములు రజత
 మయ మయిన గోమకచక్రవర్తి సూరిమును గల పత్రాకములను వారి
 చేత వహించించుచుండిరి. గోమకు లాభ్యజములమీఁది విగ్రహముల
 కీర్తనని కన్పించెను పూజలను జేయుట యాచారము. యాదులు
 విగ్రహారాధనమును జేయించుచు రయినందుచు, వా రాభ్యజపటము
 లను తమ పుణ్యస్థల మయిన జెహనలేమునగరమునకుఁ దీసికొని
 రాసేకుండిరి. అందుచేత గోమకపైనికు లాభ్యజములను తాము దిగెను
 సముద్రతీరపట్టణములలో విడిచి వచ్చుచుందురు. ఇట్లు జరిగెనుండగా
 పైలేటు పెరిపాలకుఁ డయినతరువాత పూర్వార్చారవిరుద్ధముగా నొక
 నారి యావతాకములను రాత్రివేళ, జెహనలేము నగరమునకుఁ
 దెప్పించెను. మఱునాటి యుదయకాలమునందు భ్యజపటములు
 కంటఁబడఁగానే పురజనులలో గొప్ప సంక్షోభము వుట్టెను. ఆపై
 డసంఖ్యాకు లయిన జనులు గుంపుగూడి పైలేటుసూమునకుఁ బోయి
 యాభ్యజపటములను తమ పట్టణమునుండి పంపివేయవలసిన దని
 మొట్టపెట్టుకొనుట కయి యాతనిదర్శన మపేక్షించి వేచియుండిరి.
 ఆతఁడు వారి మొట్టలాల్పక నారయి దహోరాత్రములు తన
 గుమ్మమువద్ద వేచియున్న తరువాత సభాభవనమునకు రావలసిన దని
 వారికి సర్తమానము పంపెను. తత్క్షణమే జను లతఁడు తమ ప్రార్థన
 సంగీకరించు నని భ్రమపడి యతఁ డాజ్ఞాపించినట్లు చేసిరి. కాని యతఁ
 డంతకుముందే సభాస్థానమునంతను ఆయుధపాణు లయిన పైనికులతో
 నింపివేసి, గొట్టెలమందను వలె నిరాయుధు లయి వచ్చిన జనులను
 దొడ్డిని పెట్టిన తరువాత కత్తులను దూసికొనియున్న వీరభటులను

లోపలికిరప్పించి, తమపూజకర్త విడిచి యిండ్లను తిన్నగా పడువని పడుమున, నొక్కపరిగా జనల సందతిని జంపించెద నని బెడరించెను. వా రా భర్తనమున కిసుచూత్రమున జంకక ధైర్యముతో నిలువబడి, తాము ప్రాణముల నెరుగు బోగొట్టుకొందుము గాని యీశ్వరద్రోహకర మయి ఏకైకరాధనమున కొడబడనేర మని యేకనాక్యముగాఁ బలుకుచు సంఘచురణమున కొప్పుకొని సాగిలవడి, తమ యందతి తలలను సజకింపవలసిన దని మెడ లొగ్గిరి. అంతట పైలేట్ నా ధైర్యస్థైర్యముల కమ్మతః 2 తన పట్టుదలను విడిచి ధ్వజపటములను పల్లణముయొక్క బాహ్యవ్రదేశమునకుఁ గొనిపోవునట్లుశ్చరువు చేసి పాకులను బంపివేసెను. ఆకాలమునందీవరిపాలకులపయి సాధికారియు చెల్లించుచు రోమాపురమునందు ట్రెబిరియ స్సనునతఁడు చక్రవర్తిగానుండెను. వీరి పేరులనే జీసస్సు తఱుచుగా వినుచుండెను. రోమకచక్రవర్తిచేత నియమింపబడిన వరిపాలకు లందఱును నామాన్యముగా క్రూరు లయి జనుల కొత్తుడు కలుగఁజేయుచుండిరి; ఆగుప్తాధికారులు జనులనుండి సాధ్యమయినంత యెక్కువవన్న నాకర్షించుటయే తమపనిగా భావించుచుండిరి కాని దేశక్షేమనిమిత్తము పాటుపడుట తమయర్హకృత్య మని లేకమును చింతించుచుండిరి. జనులు మనస్సుతో నారిరి ద్వేషించు చుండినను దుర్బలు లయిచందున వారిస్థితినిలముండఱ నేమయుఁ జేయనేరక ప్రజ్వోల్లుచున్న క్రోధాగ్ని ని మ్రింగి శినుద్వేషమును లోలోపలనే యడఁచుకొనినయొకశాంతులవలె లోఁబడి నడచుకొనుచుండిరి. అయినను సాహసీకు లయిన దుడుకువారు కొందఱు అప్పుడప్పుడు తిరుగఁబడి కలహకారులయి ప్రాణములకు తెగించి సంక్షోభము కలిగించుచు వచ్చిరి.

అట్టివారు దేశాభిమానముచే జేయుచువచ్చిన శృషి నిష్కల మగుటయే కాక యందువలన సనేకానర్థములును ప్రాణహానియు గలుగుచు వచ్చెను. తనదేశముయొక్క స్వాతంత్ర్యమును మరల స్థాపింపఁగోరి గాలిలీదేశస్థుఁ డయిన జూడ స్సనువాడు దేశాభిమానమాననీయులయిన వేగిరకాండ్రను వెంటఁజేర్చుకొని ధైర్యముతో పోరాడి పరాజితుఁ డగుటయు, తమ్ములమున దేశస్వాతంత్ర్యము నణచుమాత్రమును సాధింపలేకపోవుటయే కాక నిష్కారణముగా రక్తప్రవాహములు కట్టించి దేశాభిమానుల ప్రాణములను గోలుపోవలసి వచ్చుటయు మొదలుగాఁ గల కథలను చిన్నతనములో జీనన్ వేయూలు విని యందును. స్వచ్ఛందవృత్తి ననుభవించి బ్రతీకనతమ కితురులకు లోబడి వారికి దాను లయి యుండవలసినగతి పట్టుటచేతను, ప్రజాపీడ కలుగు నట్లుగా దుష్టులయిన పాలకులను తమదేశము నేలనిచ్చిన పాపమున కయి భగవంతుఁడు తమ్ము శిక్షించునన్న భీతి కేతను, పరిపాలకులు బీడ సాద యని చూడక బాధించి తమవద్ద పన్ను లధికముగాఁ గొనుచుఁడుటనుబట్టి వారు తమ్ముక్రమముగా దోచుకొను చున్నారని దృఢముగా నన్ని యుండుటచేతను, రోమనులమీఁద ప్రజల కంతటి విద్రోషము కలిగెను. జనుల కత్పప్తికర మయిన యీపన్నులను తండెడి పని స్వదేశస్థు లయిన సుంకరులయకు దుంచఁబడెను. అందుచేత జనులు వారి సధిక పాపాత్ములనుగా భావించి, రోమనులకంటెను సుంకరుల సధికముగా గర్హించుచుండిరి. ఇటువంటి సమయములో నెల్లవారును తమ్ముల్లన్యామముగా బాధించుచున్న క్రూరకర్ముల హస్తముల నుండి విడికించి రక్షించుట కయి సర్వరక్షకుఁ డయిన యీశ్వరుఁ డొక్కరక్షకునినిశీఘ్రముగాఁ బంపకమానఁ డనియూశపడి నిరీక్షించుట వింతగాదు.

దేశముయొక్క కాన్యాంగస్థితి నింతట విడిచిపెట్టి యిందుకనేవు

ప్రజాంగస్థితికి వత్తము. ఇట్లు ప్రభువులు ప్రజాపీడకు లయి యుండఁగా, ప్రజలును తమలో నైకమత్యము లేనివారయి యంతశ్చిద్రములలో మునిగి యుండిరి. స్వదేశీయులే భేదభావము లేనివారయి యొక్క మాటమీద నడచుకొనువా రయిన పక్షమున, విదేశీయు లయిన రోమనులకు వారిని విధేయులను గాఁ జేసికొని నిరంకుశాధికారము చెల్లించుట దుర్భర మయి యుండును జనులలోఁ గల పలు తెగలవారు పరస్పరస్పర్థ గలవారయి రోమనులను ద్వేషించునట్లే తమలోఁ దమ్మును ద్వేషించుకొనుచుండిరి. ఆకాలమునం దచ్చటి జనులను ముఖ్యముగా మూడుభాగములుగా విభజింపవచ్చును. వారిలో ప్రముఖులు సద్భూత లనఁబడువారు. యూదులలో వారు ప్రభువాతివారు; వారు తాము ప్రాచీనప్రభుసంతతివార మని గర్వపడుచు జనులలోఁ గలసిమెలసి యుండకుండిరి. వారే యించుమించుగా నెల్లదేవాలయములకు నధికారు లయి ధర్మకర్తలుగా నుండిరి. వారు మహాకులీనులును ధనసంపన్నులు నయి రోమనుల కనుకూలురుగా నుండిరి. నిజముగా వారు హృదయములో రోమనులమీఁద ప్రేమగలవారు కాక పోయినను, స్వలాభము నపేక్షించి కాలోచితముగా వారియొడల మిత్రభావమును నహించి యుండిరి. రోమనులును వారినే దేశములోని యధికారపదములయందు నియోగించు చుండిరి. వారు జనసమ్మతులు కానందున జనులకే రాజ్యస్వాతంత్ర్యము లభింపఁ దలస్థించిన పక్షమున వారి కా నియోగము లుండవు. వారికి పూర్వనిబంధములోని లిఖితధర్మములుమాత్రమే ప్రమాణములు; వారికి పరలోకజీవనమానందు విశ్వాసము లేదు.

ఫారసీ లనుమతియొక తెగవారు సంఖ్యయం దధికకు లగుటచేత దేశమున ప్రబలులుగాను జనులలో మాటచెల్లుబడి కలవారుగాను

నుండిరి. జీసస్ కాలమునందు లెక్కకు వా రాటువేలుమాత్రమే యుండినను, వారివత్తు మవలంబించినవారు బహుసహస్రసంఖ్యాకు లుండిరి. వారు తాము జనసామాన్యమునకంటె సధికులమనియు మరి శుద్ధుల మనియు భావించుకొనుచు సదా తాము నైష్ఠికత్వమును కాపాడుకొనుటకు పాటుపడుచుండిరి. సద్దూసీలకు పూర్వనిబంధన మొక్కటితక్క ప్రమాణాంతరము లేదు; ఫారసీలకు పూర్వనిబంధనముమాత్రమేకాక యైతిహ్యములును రాబ్బీ లనబడు గురుపరంపర నుండి వచ్చుచున్న సంప్రదాయములును గూడ పరిమప్రమాణములు. ఐతిహ్యము లాదికాలమునం దీశ్వరముఖమున వెలువడి పారంపర్యముగా వచ్చుచున్నవని వారికి నమ్మకము. వారి వంశపరంపరాగ్రత పూర్వసంప్రదాయములలో మంచివి కొన్ని యున్నను, అనేకము లవంగతము లైనవి. వారి యైతిహ్యధర్మములలో రాత్రులు దీపము లెట్లు వెలిగింపవలయునో వెలిగించినదీపముల నెట్లు కాపాడవలయునో మొదలయిన యల్పాంశములనుగూర్చి కూడ నూత్నము లయిన విధులుండెను; ఆవిధులను మీటి వేఱువిధముగా దీపము వెలిగించుట సహితము వారిలో గొప్పపాపకార్యము. ఆహారవిషయమునను, వస్త్రభారణవిషయమునను, దేహయాత్ర విషయమునను వారికి సంప్రదాయసిద్ధము లైన యనావశ్యకాచారములు పెక్కు లుండెను; అసంతము లైన యాయాచారములలో నూత్నైతిహ్యముయిన యొక్క విధి నతిక్రమించి నడిచినను పాపము వచ్చి చుట్టుకొనునని వారి సిద్ధాంత మయినందున వా రీబాప్యకర్మల సమష్టిమటలో మహాశ్రద్ధాభువులై యుండిరి. ఈకర్మరీతులు నీతిని న్యాయమును విడిచినను కర్మానుష్ఠానమును విడువకుండిరి. ఇట్లుతలుచుగా నుపవాసాదివ్రతములు చేయుచు నిష్కార్యుల మనుకొనెడి యీశాంసీలు మిత స్మృతులయిన

మన దేశపు బ్రాహ్మణోత్తములవలెనే లోకములలో తాముసూత్రమే
 విచిత్రుల మనియు నితరు లండఱును కర్మబ్రాహ్మ్యులైన యవనిత
 లనియు నెన్నికొని నంతోప పడుచుండిరి. ఇట్టి కర్మవృత్తను
 జూచి యవిష్టానందు లని పామరజనులు వారియెడల నత్వంతగౌరవము
 కలవారై భక్తి చూపుచుండిరి. ఫారీసీలలో తమయనుష్ఠానముల
 యందు సంపూర్ణవిశ్వాసము గలవారై శుద్ధహృదయులతోనే కర్మ
 లాచరించుచుండెదరు కొందఱుండిరికను పెక్కుండు వేషభార్యులై
 జనుల మెప్పుకొఱకు పయికి కర్మవృత్తులైన మహర్షులవలె నటించుచు
 తమ్మితరుల భక్తి లనుకొనుటకయి వీధులచివరలను నిలువబడి
 దీర్ఘప్రార్థనలు చేయుదాగభికులుగా నుండిరి. ఇట్టివారు బ్రాహ్మ్యము
 నకు నిష్ఠాపరులవలె గనబడినను లోపల స్వప్రయోజనపరులును
 దుష్టులునునై నిజముగా పారమార్థికచింత లేని నికృష్టులుగా నుండిరి.
 సద్దూసీలు ఫారీసీలను పంచకు లని యాక్షేపించి వాఁలయారములను
 పరిహసించు చుండిరి. ఫారీసీలు సద్దూసీలను కర్మభ్రష్టు లైననాస్తికు
 లని దూషించుచు వారు రోమనులపక్షమున నుండుట యాధారము
 చేసికొని జనులకు వాఁలమీఁద ద్వేషాన్ని ని రపులొల్పుచుండిరి. ఇది
 గాక యాయురుతెగిలవారికిని పరస్పరద్వేషకారణ మింకొకటి కలదు.
 ఫారీసీలు పరలోకజీవనమునందు విశ్వాసము కలవారు; సద్దూసీలట్టి
 విశ్వాసము లేనవారు. అందుచేత పరలోకజీవనవిషయము యూరెండు
 తెగలవారికిని తఱుచుగా వివాదములు సంభవించు చుండెను. పరలోక
 నుఖ మేమిచ్చించి ప్రవర్తించనిపక్షమున నిహలోకవర్తనము శుద్ధముగా
 నుండ దని ఫారీసీలు వాదించు చుండిరి; సందీగ్ధ మయినపరలోకనుఖ
 మొచ్చను దని నిహలోకకృత్యముల నుపేక్షింతురని సద్దూసీలు
 వాదించు చుండెను. ఈవివాదములలో దురాగ్రహవేశముచేత నుభయ

పక్షములవారును వాదాంశమును విడిచి యొండొరులను దూషించుచు
 త్వేషించుచు ఒకరియం దొకరు లేని దోషముల నారోపించుచు శుష్క-
 కలహములతో కాలక్షేపము చేయుచుండిరి. ఫారిసీలలో నాయకు
 లుగా నుండువారు లేఖకు లనియు, సద్దుసీలలో నాయకులుగా
 నుండువా రాచార్యు లనియు, పిలువబడు చుండిరి. ఎట్టితక్కువయింట
 బుట్టినవాఁ డయినను తనవిద్యాసామర్థ్యాదులవలన లేఖక పదమును
 బొందవచ్చునుగాని యాచార్యపదమునుమాత్ర మొక్కసత్కుల
 ప్రసూనతవలనఁ దక్క మార్గాంశరమునఁ బొందుటకు శక్యము కాదు.
 లేఖకపదమును బొందఁగోరు ప్రతిపురుషుఁడును జెహూసలేము సగరము
 నకుఁ బోయి యొక్కడ ధర్మశాస్త్రాభ్యాసము చేయవలెను.
 అట్లు చిరకాల మక్కడ గురుశుశ్రూష చేయుచు సద్యయినము
 చేసిన తరువాత నాతనికి లేఖకపట్ట మియ్యఁబడును. ఆకాలము
 నందు ముద్రాయంత్రములు లేనందున సమస్త పుస్తకములును చేతు
 లతో వ్రాయవలసినదే. మతగ్రంథములను నిర్దుష్టముగా లిఖించువా
 రగుటచేత వారికి లేఖకు లన్న నామము వచ్చినది. ఈలేఖకులలో
 మిక్కిలి ప్రసిద్ధు లయినవారు రాబ్బీ లనఁబడు చుండిరి. ఆపదమునకు
 విద్వాంసులని యర్థము.

ఈరెండు తెగలవారును గాక యాదేశమునం దప్పుడెన్నీయలని
 చెప్పఁబడెను మఱియొక తెగవారుకూడ నుండిరి. జేసన్ కాలమునందు
 వారి సంఖ్య నాలుగువేలకంటె నధికముగా నుండెను. వా రించు
 మించుగా మన దేశములోని సన్యాసులను బోలినవారు. వారు మత
 ములయం దనేకులు గుమికూడి యుండి సాముదాయక స్వత్వమును
 విభాగములు లేక యేకముగా ననుభవించుచుండిరి. వారు లాతిక
 వ్యాపారములయందుఁ బ్రవేశింపరు. ఫారిసీలవలెనే తమకు నియమ

తము లయి యున్న కర్మలను శ్రద్ధాధిక్యులతో నాచరింతురు. వారు మొత్తముమీద దయార్థి వృద్ధులును మంచివారును నయి యుండిరి. వారు మాంసభక్షణనురాపానాదులను వర్జించి నియతాహారులై యుండిరి. వారు రాజ్యాంగవిషయములలో జనులతో తేరక పోవుటచేతను యుద్ధములను వాణిజ్యాదుల యందలి మోసములను నిందించువా రగుటచేతను, జనులకు వారి చర్యలు సరిపడవు. ఘోరిలవలె వారు పరలోక జీవనమును సమ్మెటయేకాక వారికంటె నొక్క మెట్టెక్కువ యెక్కి దేవతావేశము, దేవతాసాక్షాత్కారము మొదలైన వానిసికూడ నమ్ముచుండిరి. జాడ్యమతబోధవలనఁ గొంత వఱకు పీరిట్లయిరని యూహింపఁ బడుచున్నారు.

ఈ చెప్పఁ బడినవారుగాక యీకాలములో మఱియొన్ని తెగలవారుండిరికాని వారంతగా మఱ్ఱులు కాదు. సమరితానులని యొక మిశ్రజాతివారుండిరి. వారిని యూదు లందఱును గర్హించి తక్కువగాఁ జూచుచుండిరి. వ్యవహారిమర్మ దెబ్బదియద్ద తాచార్యులును లేఖకులును పెద్దలును తేరి యున్న సభవారియం దుండెనుగాని మరణ దండనాధికారమును మాత్రము తోమను లాసభవారినుండి తొలఁగిందిరి.

అన్యదేశీయులు వచ్చి దేశము నాక్రమించుకొని ధనాకర్షణము నిమిత్తమై ప్రజలను నానా విధముల బాధింపఁ జొచ్చినప్పుడు తమ్మబాధలనుండి విముక్తులను తేసి రక్షించుటకయి జనులు రక్షకుని నిమిత్త మెదురు చూచుట వింత కాదని యీవఱకే చెప్పియున్నాము గదా! ఈయాశను వారిపూర్వగ్రంథములలో ప్రవక్తలు చెప్పిన భవిష్యత్కథనములు బలపఱచిపెవి. ఆకాలమునందలియూదు లందఱును తోమనులను పాఱఁదోకి, యన్యాయకౌంత మైన తమ దేశమును మరల

తమవశము చేయుటకై తమమగ్రంథములలోఁ జెప్పబడిన ప్రకారముగా దేవుడు మెస్సయ్యాను బంపు నను దృఢవిశ్వాసము గలవారై యుండిరి. మెస్సయ్యా యను పదమునకు హీబ్రూభాషలో సభిషిక్తుఁడని యర్థము; క్రీస్తునది గ్రీకుభాషలో దీనికి పర్యాయపదము. భక్తరక్షణమునిమిత్తమై యీశ్వరుఁ డొక్క మహానుభావుని సభిషిక్తుని జేసి పంపు నని పూర్వపుద్బీష్టదర్శులు మతగ్రంథములలోఁ జెప్పిన వాక్యములనుబట్టి యట్టి మెస్సయ్యా వచ్చుట కప్పుడు సమయము వచ్చిన దని సర్వసామాన్యముగాఁ దలఁచి యుండిరి. ఈశ్వరునిచే సభిషిక్తుఁడై పంపఁబడిన రక్షకుఁ డతఁడే యున్నవిశ్వాసముతోనే జీవన్మును జనులు క్రీస్తుని పిలువ నారంభించిరి. అయినను జనులు ప్రారంభదశలో తమ్ము సావములనుండి రక్షించుప్రభువు వచ్చు నని యెదురు చూడక తమశత్రువులను సంహరించి దిగ్విజయము చేసి సర్వరాజ్యమునకును జెహూసలేమునగరము రాజధానిచేసి లోకము లోని సర్వసంపదలను తమ యధీనము చేసి తమకు మహాన్నత్యమును కలిగించి యేలెడు ప్రభువు వచ్చు నని యెదురు చూచుచుండిరి. ఆకాలమునం దెల్ల వారలహృదయములలోను మెస్సయ్యా యొక్క రాజను గూర్చినచింతను మించినచింత వేఱొకటి లేదు.

రోమనులు వచ్చి దేశమును జయించి జనుల స్వేచ్ఛావిహారము నకు భంగముకలిగించి వారిని నిరోధించి వన్ను లధికముగా గ్రహించి వారి కొత్తుడు కలుఁగ జేయుచుండినను, జనుల నొండ్లారులతోఁ బోరాడనీయక యడఁచియుంది దేశమును స్వస్థపఱచి వాణిజ్యాదులు నిరసాయముగా సాగునట్లు చేసిరి. ప్రభుత్వమువారి నేనాబాహు శ్యమునకు భయపడి దేశములోని దుష్టజను లడఁగి యుండవలసినవారయినను వారి హృదయములు మాత్ర మత్మప్తిని విడువక తమ

స్వేచ్ఛాచరణస్వభావమును జూపుట కయి సమయము కొఱకు ప్రతి
క్షించుచుండెను. ఈయవస్థలో మహోన్నాద మెల్లయెడల వ్యాపించి
సర్వజనులహృదయములలోను నెలవుకొనగా మెస్సయ్యాపిచ్చ యెల్ల
వారిని పట్టుకొనెను. మెస్సయ్యా వచ్చి దుష్టసంహారము చేసి ధర్మ
సంస్థాపనము చేయునని యాబాలగోపాలమును నమ్మియుండిరి. కృత
యుగమెప్పుడో కడచిపోయిన దని యిక్కడ మనవారి నమ్మకము.
కృతయుగము నుండు రానున్న దని యిక్కడవారి నమ్మకము;
పాలస్తీన్ దేశములో వారిదీర్ఘదర్శులు వందలకొలది సంవత్సరముల
క్రిందటనే యావతకు పుట్టిపెరిగినవా రందఱి కంటెను సధిక బుద్ధి
మంతుఁడును బలవంతుఁడు నయిన యద్భుత శక్తి సంపన్నుఁ డగు ఘనుఁ
డొక్కఁడు తమ దేశమునం దుద్భవిల్లు నని పరికియుండిరి. అతఁడు
మానవకోటి నంతును శాసించుననియు, సమస్త దేశములవారును వచ్చి
యాతనిపాదము లాశ్రయించి కొలుతురనియు వారు వచించియుండిరి.
అటుతరువాత గ్రంథకర్త లావాక్యములను మఱిచి యాఘనుఁడు
యాదులలోనే పుట్టు ననియు, డేవిడ్ వంశమునం దుద్భవించి పూర్వ
రాజవంశమును మరల సుధారణము చేసి లోకమున కంతకును ప్రభు
వగు ననియు, తొంటికంటెను స్పష్టముగా వ్రాసిరి. పరరాజుల పాల
నము వలన జనులలో కష్టము లధిక మయినకొలదిని ప్రజల మనస్సు
లలో లోకజేత యగు రాజునుగూర్చినచింత యధికము కాజొచ్చెను.
అట్టి ప్రభువు శీఘ్రముగా వచ్చి 'తమ కష్టములను గట్టెక్కింప
వలయు' నని పురుషులును స్త్రీలును బాలురును వృద్ధులును సర్వజను
లును సదా తమచిత్తములలోఁ బ్రార్థించుచుండిరి. వారిలో వనేకులకు
వ్యవస్థములో సహితము మెస్సయ్యా వచ్చినట్లే కనబడు చుండెను.
వారికి రాత్రిందివములు మెస్సయ్యా చింతయే పలవరింతుగా నుండెను.

అతఁ డెక్కడ పుట్టునో, ఎట్లు కనఁబడునో, తొలుత నేకాగ్రములు చేయునో, యన్నవిషయములలో నభిప్రాయభేదమున్నను మెస్సయూ వచ్చు నన్నవిషయములలో నెవ్వరికి ననుమాత్రమునుసందేహములేదు. మఱునాడు నూర్వ్యుఁడుదయించు నని యెంతనిశ్చయ ముండెనో యెల్లవారిమనస్సలకును మెస్సయూ వచ్చుననుటయు నంతదృఢనిశ్చయ మయి యుండెను; కొందఱు మెస్సయూ నేటి రేటఁ బుట్టబోవుఁ చున్నాడని తలఁచుచుండిరి; కొందఱాపఱకే పుట్టి తమగోఁ బెరుగు చున్నాడని తలఁచుచుండిరి. కొందఱు నేడో రేపో దర్శన మిచ్చి లోకమునకు తనరాకను ప్రకటించు నని తలంచుచుండిరి. ప్రజలలోని వలులెగలవా రితరవిషయములలో ఋరస్సగవైషమ్యము కలవాడుగా నున్నను, ఈవిషయములో మాత్ర మెల్లవారును నేకీభావము వహించి యుండిరి. ఎస్సీయులు జనులు దుర్మార్గు లగుటవలన నతఁడు దర్శన మియ్యకున్నాఁ డని పలుకుచు జనులను సన్మార్గవర్తులు కం డని బోధింపఁ జొచ్చిరి; ఫారిసీలు మెస్సయూ తమలోనేపుట్టి రాష్ట్రములో నున్నతస్థానములను తమ కిచ్చు నని సంతోషించుచుండిరి. సద్దు నీలు తాముత్రమకులీను లగుటచేత తమలోనివాడే యొక మహా పురుషుఁడు తాను మెస్సయూ యగుట యెప్పుడో ఘోషించు నని కనిపెట్టుకొని యుండిరి. సామాన్యజనులు మెస్సయూ యెక్కడనో జనన మొంది తమలోనే గూఢముగా మెలఁగుచున్నాఁ డనియు, అతఁడు లోకమునకు తన్నెఱిగించుకొనుట కయి యుక్తపయయము కొఱకు ప్రతీక్షించుచున్నాఁ డనియు, నేడో రేపో యెప్పుడో యే నిమిషముననో యేపండుగనాడో బయలఁ బడు ననియు, తలఁచి యాతని దర్శింప నతికుతూహలు లయి యుండిరి. పూర్వదీర్ఘదర్శులు చెప్పినవచనములను ఒట్టి మెస్సయూదర్శన మిచ్చిన మఱుసటి నిము

నము నుండియు తా మందఱును ముఖులును భాగ్యసంపన్నులు నగుదుమనియు, ప్రపంచమున కంతకును తెరూనలేము రాజధాని యగుననియు, భూమిమీఁద యుద్ధములును విఘ్నములును రూపు మాయుననియు, దుష్టశిక్షణమును శిష్టరక్షణమును కలుగుననియు, సమస్త ఋతువులలోను పంపన్నరము పొడుగునను వృక్షములును సస్యములును ఫలసమృద్ధము లయియుండుననియు, క్యూరమృగములు సహితము తమ క్రూర్యమును సహజవైరమును విడిచి సహాయమును మేలకయ్యగలిగి యేకముగా నొక్కచోట వాసము చేయుననియు, వ్యాధులును బధిరత్వాదు లయిన యంగవైకల్యములును తేకుండుననియు, మెస్సయా తెరూనలేములో పరిశుద్ధము లయిన ధర్మములను స్థాపించి యేలువచ్చడు తమదేశము భూతలస్వర్గ మగుననియు, వారి యెన్నిక.

దేశ మీసితిలో నున్నప్పుడు నడుచునడుచు నొకానొకఁడు దేవునిచే బంపఁబడిన మెస్సయా తానే యని బయలుదేలుచుండెను. అప్పుడాతని చుట్టును వందల కొలది జనులు చేరుచుండిరి. ఇట్లు మెస్సయా నని బయలుపెడలిన ప్రతిపురుషుఁడును తాను నహియ సంపదలేనివాఁ డయ్యును మతోన్మాదముచేత కళ్యాణకర్మవిచారము లేనివాఁడయి తానొక్కడే రోమనులను పాటఁదొలి దేశము నుద్ధరింపఁ గలుగుదునన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో వెలువడి దురాగ్రహవేశముతో దేశక్షోభమునకు నుపక్రమింపఁగానే రోమను లట్టివారిని బట్టి సంహరించి యాక్షోభము నడచివేయుచుండిరి. అట్లు వెలువడిన వానికెల్లను చావు నిశ్చయమే యయినను మతావేశపరవశత్వముచేత మరణమునకు వెటవక యట్టివారనేకు లొకరితరువాత నొకరు మరల మరల బయలుదేలుచునే యుండిరి. ఒకఁడు లయిన పరరాజులను దేశము నుండి తఱివివేసి రాజ్యమును నిష్కంబకము చేయుటకై తమిశ్రాశ్ర

రుడు పంపి ననియుఁ దాము దుర్జయుల మనియుఁ జెప్పి మతోన్మాదమువలనఁ గలిగిన వీరావేశమునుగొని వెలువడి యాసంవత్సరము కొందరు ప్రాణములు కోలుపోగా, ఆమఱునటి సంవత్సరమే ఇట్టి వారు మఱికొందరు వెనుకటివారి సుఖభాగములచేయి యెప్పటి విశ్వాసముతోనే వెలువడి మరల మరల రోమనుల ప్రతాపాన్ని కాపాటి యగుచుండిరి. ఇట్టి రాక్షాదోహులను చిత్రవధ చేసి దేశక్షోభము నడచుటలో క్రూరులుగా నుండిన రోమను లితర విషయములలో జనులస్వాతంత్ర్యములకు భంగము కలిగింపక మన్నించుచుండిరి. ఈసర్వజనసంక్షోభసమయమున జన స్పెల్లు ప్రెవర్తియెనో, అతనిమన స్పెల్లుయెనో, మొదలయిన విషయములు ముందు ముందు వివరింపఁబడును.

మూడవ ప్రకరణము

౧౭౦

జీసస్ యొక్క బోధనారంభదశ.

మెస్సయీ భ్రమలోఁ బడి విశ్రాంతి గానక యెల్లవారును వ్యాకలస్థితిలో నున్న యీశాకలములోనే జీసస్ మొట్టమొదట 'కేనా' నగరమునందు జనులకు ధర్మబోధ చేయు నారంభించెను. తన కొడుకు పని కారణించి ప్రఖ్యాతి పొందకమునుపే జోసఫ్ పరిలోకగతుఁ డయ్యెను. భర్తయొక్క మరణానంతరము మేరీ కుటుంబమునకు యజమానురాలయి నాజరెత్తు గ్రామమును విడిచి తనబిడ్డలతో 'కేనా' పట్టణమునకు లేచిపోయి యందు నివసించినట్లు కనబడుచున్నది. మేరీ కుటుంబ యాజమాన్యమును వహించుటను బట్టియే యేనామ ఛారులయిన యితరులనుండి యశీనిని వేటుచేయువలసినప్పు డాకాలపు వారు జీసస్కును మేరీ కొడుకయిన యనువిశేషమును జేర్చుచు వచ్చిరి. నాజరెత్తు గ్రామమునకు జాము ప్రయాణములో నున్న యాశీనాపట్టణ మేకవేళ నామె పుట్టినిల్లయి యుండవచ్చును. తన యావనదశలో కొంతకాలము జీస స్సీపట్టణమునందు వాసము చేసి యిక్కడనే ప్రభుత్వమున మతబోధ కుపక్రమించెను. జీసస్కున కప్పటికి వివాహము కాలేదు. అటుతరువాత సహిత మతః డెప్పుడును వివాహము నపేక్షింపక యావజ్జీవమును బ్రహ్మచారిగానే యుండెను. బాల్యమునుండియు నాతని ప్రేమ మొకప్పుడును కళత్రాదులైన యిహలోకవిషయముల మీఁదిఁ బోక యెల్లప్పుడును పరమేశ్వరుని మీఁదికే పోవుచుండెను. అప్రసిద్ధస్థితిలో నున్న యీశాకలములో నాతనిజ్ఞాన మెట్లు దినదినాభివృద్ధి గనెనో, ఎట్టిభ్యాసమార్గముచేత కడ

వటఁ నతఁ డట్టి యాశ్వరైకవరాయత్ర మైనపుష్పల మతోత్సాహమును పొందఁ గలిగినో, తెలియవు. సేపుణముగా నాలోచించి చూడఁగా నితరజన సాహాయ్యము చేతను మతగ్రంథ సాహాయ్యము చేతనుగాక స్వబుద్ధి సశేషముచేతనే యాతఁడు కట్టి యుత్తమ జ్ఞాన పదవి లభించినట్లు నిశ్చయమైనది. అతఁడు పూసిన యాశ్వర విషయక మైన యా యుత్తమజ్ఞాన మాతనికి యాసులమతము వలనఁ గలిగియుండదు; అమతిమునం దట్టినిర్మలబోధ మున్నట్లును గానరాదు. ఈశ్వరుడు సర్వజనులకును తండ్రి యున్న నిశ్చయజ్ఞాన మెట్లో యాతని హృదయభావమునందు శిలాక్షురమువలె దృఢముగా లగ్నమయి యెప్పుడు నెడఁబోయి కూడెను. అందుచేత నాతనికి తండ్రి యన్నపద మీశ్వరపదమునకు పర్యాయపద మయ్యెను; అతఁ డీశ్వరు నెప్పుడు పేర్కొనవలసివచ్చినను తండ్రియనియే సంబోధించుచుండెను. అంతేకాక యావరమపితయొక్క యాజ్ఞాతనియంతరాత్మకు నదావినఁ బడుచున్నట్లుండెను. వయసుండి వచ్చి యాశ్వరుడు ప్రత్యక్ష మైనట్లు గాని, యతఁ డెప్పుడును భావించలేదు; అది డీశ్వరుని తనహృదయములోనే చూచుచు మనస్సు చేతనే సర్వదా యాశ్వరసాన్నిధ్య సాంగత్యము లనుభవించుచుండెను. అతఁడు తానిశ్వరునిలోనే వసించుచున్నట్లు దృఢభావన కలవాడయి భౌతిక సేత్రములతోఁ జూడక పోయినను జ్ఞానసేత్రముచే నిశ్వరుని సందర్శించి యానందించుచుండెను. మనదేశమునందలి యహంబ్రహ్మాల వలె నతఁ డెప్పుడును తానే యాశ్వరుడ నని భావించుకో లేదు. ఈశ్వరుని తండ్రినిగా భావించుకొనుచుండుటచేత తా నిశ్వరపుత్రుండ ననిమాత్రము దృఢముగా నమ్మియుండెను. ఈయారూఢజ్ఞాన మంతయు నాతని కొక్కసారిగా నలవడిన దని చెప్ప వలనుపడదు. ఇది చిరకాలాభ్యాసము వలనను

దీర్ఘాలోచన వలనను గలిగినఫల మయి యుండవలెను. జనన్ దృష్టి కీశ్వరుఁ డెల్లవారికిని తండ్రియగుటచేత బిడ్డలందఱ, నాతనిని ప్రేమింప వలసినవారే కాని యెవ్వఁడు నాశపతి భయపడఁజాలవని పని లేదు; యూదులు తమ మత, పితృభావముగా భావించుకొనున ట్రీశ్వరుఁడొక్కఁ యూదులకే పితృముగా నానఁపఁజూచుకొని కిశ్వరులను పూజించెను క్రూరుఁడు గాక యాశ స్మిష్టియం దెల్లవారిని సమానముగా కాపా డెను సర్వకారుణ్యుడై, లోకపిత యయి యుండెను అది డందు చేత తన దేశమువారి దురభిమానమును వదలి యీశ్వరుఁడొక్కఁ సర్వజన పితృభావమును లోకములో స్థాపించుటకొకటి ముఁటి నుడియు పాటుపడఁ జొచ్చెను. తాను నెలకొల్పఁ దలఁచుకొన్న యీశ్వాంతము నతఁడు సాధారణముగా “ఈశ్వరరాజ్యము” “పర లోకరాజ్యము” అను పేరులతోఁబిలుచుచు వచ్చెను. ఈపదము లక్కడి వారి పూర్వగ్రంథములలో నుపయోగింపఁబడినవే కాని యతఁడు కొత్తగా కల్పించినవి కావు. ఈ పదముల కచ్చటివారు తమతమ బుద్ధును సారముగా ననేకు లనే కార్థములను జేసికొనుచుండిరి. ఈశ్వర రాజ్యము మానసిక రాజ్య మనియు, ఎల్లవారు నీశ్వరాజ్ఞకు లోబడి నడుచుకొనువా రగుదురేని యీశ్వరరాజ్యము లోకములో స్థాపన మగు ననియు, జనస్సయొక్క యభిప్రాయమైనందున నతఁడొ పదము లను తదనుగుణ మైన యర్థమునందుఁ బ్రయోగించుచు వచ్చెను. అందుచేతనే యీశ్వరరాజ్య మొక్కడ నున్న దని యితరులు తన్నడిగి నప్పు డతఁడు మీమనస్సులోనే యున్నదని వారి కుత్తరము చెప్పుచు వచ్చెను. అతఁ డీశ్వర సాన్నిధ్యమును తన మనస్సులోనే యునుభ వించువాఁ డైనందున, ఆచార్యోపదేశములవలనను బాహ్యకర్మల వలననుగాక యొక్కమానసికభక్తిచేతనే యీశ్వరుని పొందఁ దగ

ననియు, భాగవతసూక్తముచేత నీశ్వరసాంగత్యమును బొంది సమస్త కార్యముల నీశ్వర ప్రీతికరముగా నాచరించుచు నీశ్వరునివలె పరిశుద్ధ వర్తనమును బొందుటయే యానందదాయక మనియు, సమ్యక్ యితరుల కట్లే బోధించుచుండెను.

ఈ బోధనలమూలముననే దురాగ్రహవేశముచేత మఠాచార్యు లాతనిని ద్వేషించి దూషింపఁ బూనిరి. కన్నులు మూసికొని ప్రార్థించునప్పుడు జనులు తమ్ము చూచుచున్నారో లేదో కనిపెట్టుట కయి నడుమనడుమ కన్నులు దెఱచి చూచుచుండుటయు, ఇతరులు తమ్ము దాతలని చెప్పికొనుట కయి డాబముతో నలుగురును చూచు నట్లు దానములు చేయుచుండుటయు, తమ్ము పుణ్యపురుషు లని జను లనుకొని గౌరవించుట కయి భక్తవేషమున కనుకూలముగా వస్త్రభారణము చేసికొనుచుండుటయు, లోనుగాఁ గల దాంభిక ప్రతముల నతఁ డనుదీనమును ఛారసీలలోఁ జూచి రోఁతపడి, యెల్లవారి మనస్సులను పరిశోధించి చూచుచు ఫలము లిచ్చెడు సర్వేశ్వరుఁ డంతట నిండియుండఁగా తదనుగ్రహకరణమునకు దాంభికు లైన యాచార్య పురుషులతోఁ బనియుండ దనియు, కొడుకలకును దండ్రుని నడుమ మధ్యవర్తు లుండవలసిన యుక్కుట లేదనియు, మనశ్శుద్ధి లేనప్పుడు బ్రాహ్మస్నానములు మనుష్యుని పవిత్రుని జేయుజాల వనియు, కనఁ బడినవారి కెల్లను నిర్భయముగా బోధింప నారంభించెను. ఈ స్వదేశీయుల దాంభికాచారములను మనస్సులో నుంచుకొనియే యతఁడు తరువాత తనశిష్యుల కపదేశించునప్పుడు “మీరు దానము చేయు నప్పుడు మీకుఁ దేయి చేయుదానిని మీయొకమచేయి యెఱుఁగకుండు నట్లు రహస్యముగా చేయుఁడు. రహస్యముగా జేసెడు దానిని జూచెడు మీతండ్రి మీకు బహిరంగముగా యవలూస మిచ్చును” అనియు,

“నీవు ప్రార్థించునప్పుడు నీగదిలోనికిఁ జోయి తలుపులు వేసికొని యంతర్యామి యైన నీతండ్రిని ప్రార్థింపుము. రహస్యములోని దానిని జూచెను నీతండ్రి నీకు బహిరంగముగా బహుమానము చేయును. దీర్ఘపాశములవలననే తమ మొట్టగాలిగించు నని భావించి ప్రతిమార్చుకులు చేయునట్లు నీవుప్రార్థించునప్పుడు పలికింపగానినే మరల స్వర్థముగా పలుకఁబోకు. నీవు తన్నుచుగఁ గుంచే నీకేమి కావలెనో నీతండ్రి యెఱుంగును.” అనియ, బోధించుచు వచ్చెను. ఇట్లనఁగ మతరక్షణమున కావశ్యకము లన్నటువలూడ గురువులచేఁ గల్పింపఁబడి కాపాడఁబడుచుండిన సత్యమతభంగములైన కర్మల కన్నిటికిని గర్భశత్రు వయ్యెను. అందుచేత సత్యము లోకములో సత్యమతమువకు పరమోపకారి యయ్యెనుటకు సందేహములేదు. ఇట్టి యీతని బోధలను విని యీతనికి స్వగ్రామములో కొంతమంది శిష్యులుగా నేర్పడిరి.

జనన్మసకుఁ గల కదాపశ్చేషమును గూర్చి యీవఱకే కొంత వివరింపఁబడినది కదా? అనూనువశక్తుల విషయ మయి యీతని కప్పుడు సంఘార్థవిశ్వాస ముండెను. ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞున మత్స్యలప్తుగా నుండిన యాకాలములో సత్యము ప్రార్థనలచేత తాను మేఘమార్గములను మరల్చుగల ననియు, రోగమును మరణమును మాన్పుగల ననియు, సమస్తము నీశ్వరేచ్ఛాయత్ర మగుటచే భక్తసారాధీనుఁ డయిన యత్యధు భక్తజనాభీష్టసిద్ధి కలిగించుటకై యెట్టి యద్భుతము లైనఁ జేయవచ్చు ననియు నమ్ముట యొక వింత గాదు. అయినను జనన్మసం దిటువంటి నమ్మకములవలన సాధారణముగా పామరజనులలోఁ గలిగడి యనర్థము లేనియుఁ గలుగక వానికంటె విలక్షణములయిన సత్సలములు కలిగెను.

ఇటువంటి విశ్వానములవలన పామరులలో కారణము లేని భయములును, పనికిమాలినభ్రమలును, అనావశ్యకము లయిన యాచారములును, మాంత్రికాదివేషధారుల వలన మోసములును కలిగి దేశక్షోభమునకు కారణము లగును; జీవన్ముఖమునందో వీనివలననే యాశ్వురునియొడల సంపూర్ణభక్తియు నునువ్యక్తమొడల సతిమాత్రవిశ్వాసమును గలిగి దేశలాభమునకు కారణము లయ్యెను. ఈవిశ్వాసముల నటుండనిండు. మతమునకు పరిశుద్ధహృదయమును, పరిశుద్ధవర్తనమును, సర్వజనపాత్రాశ్రయమును, ఈశ్వరభక్తియు ప్రధానములు గాని నిరర్థకము లయిన బాహ్యకర్మలును బాహ్యవేషధారణములును మిథ్యములు కావన్నది జీవన్ముఖు చేసినబోధయొక్క సారాంశము. ఇంకొక విధముగా నిటువంటి సిద్ధాంతములనే యివ్వడవల్ల దుష్కారములు వచ్చినవా రొకానొక రుండుచువచ్చిరి కాని తమయువదేశముల ననుష్ఠానములోఁ జూపినవాగు మాత్రము కావరాదు. సర్వము ననుష్ఠానములో నున్నది కాని యువదేశములో నేదియు లేదు. పెరికటివారి వలె జీవలోపదేశముతో తృప్తి నొంది యుండక జీవన్ మతమువదేశించిన దానినెల్ల ననుష్ఠించి చూపెను. సత్యమెప్పుడు నుపదేశకాలమున కంటె ననుష్ఠానమునందే లోకమున నిధికోపకారనాయక మగును. ఎవ్వడు మూటలగోను చేష్టలతోను ధర్మము ననువర్తిండునో, ఎవ్వడు ప్రాణాపాయము వచ్చినను ధర్మమును విడువకుండునో, అట్టి వాడొక్కఁడే లోకములో సర్వజనులకు పూజనీయుఁ డగును.

ఎల్లవారును మెప్పుయూ వచ్చు నని యెల్లచోటులను ప్రతీక్షించుచున్న కాలములో జీవన్ మతగ్రామములో మతబోధ కారంభించి యుండఁగా నాకస్మికముగా దేశమునం దంతటను “మెప్పుయూ యూపతికే మనలో నుద్భవిల్లియున్నాఁ డనియు, ఈశ్వరరాజ్యము

నమీపించిన దనియు, బోధించుచు బార్దక్ నదీతీరప్రాంతమందలి యరణ్యములోనుండి యోగప్రవక్త బయలుదేరినాడు" అని యొక ప్రవాదము కలిగెను. ఈవార్త పుట్టినతోడనే దేశమునం దంతట నొక్కసారిగా సర్వోభము పుట్టి యామహాపురుషుని సందర్శించుట కను, తద్బోధనల నాకర్షించుటకును నానాముఖులనుండి జనులు తండ్రివతండ్రులనాగ జరుగెత్తసాగిరి. ఇట్లు బయలుదేరిన ప్రవక్త చేరు జాన్. క్రీస్తుశకము ౨౦ వ సంవత్సరప్రాంతమునం దతస్య త్యాహవంతుడగు తక్కియు నయిన జాన్ నేడి యీమహాపురుషుని యొక్క ఖ్యాతి యించుమించుగా పొందిన దేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. ఈజాన్యొక్క జన్మస్థలము ఖాడి మాదేశములోని హెబ్రన్ పురమునకు నమీపమున నున్న జెటా గ్రామము; ఇతఁ డాచార్యపురుషుఁడని వంశమున బుట్టినవాడు. జాన్ పాలస్టీన్ దేశములో నుత్తరభాగమునందు నిర్మిల్లుచుండగా నితఁడు దక్షిణభాగమునందు పెరుగుచుండెను. ఇతఁడు బెల్లమునుండియు నుపవాసాది ప్రతములతో కాశ్మీరము చేయ నలనాటు పడినవాడు; మన భరత ఖండమునందలి ఋషులవలె గొంతకాల మరణ్యమందు తపశ్చర్య చేసినవాడు. అట్టి యితఁ డిప్పుడు తనశిష్యులను బార్దన్ నదీ జలములలో స్నానములు చేయించి యువదేశములు చేయుచున్నందున నతనికి స్నాతకుల డన్న నావాము ప్రోధ మయినది. ఇతఁ డిప్పుడు చేయుచున్న ముఖ్యోద్యమము "అనతా పడుడు. ఈశ్వరరాజ్యము నమీపించుచున్నది" అనునది. జీవన్ముక్తి మనస్సునందునతే యీతిని మనస్సునందును నిష్కర్తవ్యములోని తత్కాలదేశదుర్గతి దృఢముగా నాటి సంతాపము కలిగించెను. జను లెట్లు కష్టములకు లోనయి దుఃఖపడు చున్నారో, వారిలో నెందఱు పాపముల పాలయి బాధ

వడుచున్నాతో, మంచివారుగాను ధీమంతులుగాను నుండవలసిన గురువు లెట్లు దుష్టవర్తకులును బుద్ధిహీనులును యున్నారో, ఎన్నీలును ఛారిటీలును ధర్మకవచమును తొడిగి పైకి భక్తుల వలె నటించుచున్నను హృదయములోవల భక్తిహీనులును దయాశూన్యులు నయి యున్నారో, తెలిసికొని జాన్ మనస్సులో నారాట మొండఁజొచ్చెను. అతఁ డుగ్రవ్యభావుఁడను వేగిరపాటు గలవాడు నగుటచే నాతని దృష్టి కీ యక్రమములు దుస్పహము లయ్యెను. హెబ్రెన్ నగరము నందలి తన నూఁదరమందిరమునందు నుఖముగా నుండినవాఁ డయ్యెను తన్నులు నీరుగా ననుడినయును తనచుట్టును శబ్దముచున్న దుర్వృత్తములను జూచి సహింపలేనివాఁ డయి యశఁ డితరులవలె మెస్సయోయొక్క రాజ నపేక్షించి యింక నణఁగి యుండినొట్లక తనకు కోహోద్రేకమును కలిగించుటకు కారణము లయిన నుకార్యకరణములు కంటఁబడకుండు ననియు శివ దేశస్థులను ముచికార్యమునకుం ద్రిష్టపాటకుఁ దగిన సాధనము లుపదేశించుట నయి నిశ్చయమయ్యెను. రాశ్రొండివము లీశ్వరుని ప్రార్థింపనచ్చు ననియు తలవోసి యతఁడు వనమునకుఁ జోయి నివసించవలె నని నిశ్చయించు కొనెను. అడవులకుఁ బోయి కాయములు కష్టించవఁ జేసి తాపము లయి పెంచుట యీ దేశమునందువలెనే యీ దేశమునందును పూర్వకాలమునం జాచార మయి యుండెను.

అట్లు వనవానము చేసి తవన్పు చేయువారి కిశ్వరసాక్షాత్కారము కలుగు నని నమ్మి జను లట్టివారికి భయపడకుండు వారిని గౌరవింపఁబడుటయు గలిగి యుండెను. వానివెస్థయు పుణ్యకార్యముగా నెల్ల జారిచేతను భావించఁబడు చుండెను. అట్లు కృతనిర్భయఁడయి యవ్వారేయిట్లు విడిచి జాను న్మృతనముద్రమునకు నమింపమున నున్న యువరాజు

మునకు లేదిపోయెను. ఆ ఘోరాటవి దురాలోక మయిన నిర్జనప్రదేశము; అక్కడ గొండలును నినుకరిన్నెలును దక్క కంటికి మఱేమియు కనఁబడవు. ఆకాటదవిగుండ దినమలకొలఁది నడచినను వనవాసుల కప్పుడప్పు డొకానొకపక్షియో నక్కయో విషసర్పయో దక్క జీవ జాతు చేయు కంటఁబడదు. అక్కడక్కడ వాసలు కురిసినప్పుడు గొండలసండులలోను చిన్నయూలలలోను నిలిచిననీరు దక్క త్రాగుటకు ముందీరియినను లభింపదు. అడవిలేనయు మిడుతలును దక్క మనుష్యుఁడు కిరీటభరితము చేసికొనుట కనుకూల మయిన యాహార పదార్థములేవియు దొరకవు. గొండలలోని నెలయలలో తేనెయొగలు తేనెపిల్లు పెట్టును; క్షిణిగాయవులచేత యవన దేశమునుండి మిడుతలదండు కొట్టుకొనవచ్చును. ఇట్టి కాటదవిలో మిడుతలను దిని లేన త్రాగి ప్రాణాధారిణము చేసికొనుచు బహునంపత్తిము లేకాకయై జాను వసించెను. ఆకాలములో నతఁడు రాజదండనమును తప్పించు కొనుటకయి ప్రాంతీతిచేత పాటిపోయి పచ్చినయొకానొకతస్కరుని మొగమును దక్క మనుష్యముఖము నెప్పుడును జూడలేదు. అతని కప్పు డక్కడ వెర్వతిగువాయే వానిగృహము; కటిసూత్రమున బంధింపఁబడిన యస్త్రాణఃమే వస్త్రము; మనోగఢులే సహచరులు; పూర్వప్రవృత్తిలయొక్క వాక్యములను చింతనము చేయుచుండుటయు తపదేశస్థులను చార్మల్యములనుండియు పాపములనుండియు విముక్తులను జేయవలయునని యాశ్వరప్రార్థనము చేయుచుండుటయునే యతని వ్యాపారము.

ఇట్టిశ్వరుని ధ్యానించుచు తపశ్చర్యయందుఁ గొంతకాలము గడపినతరువాత తత్ఫలముగా నతనిమనస్సునం దొకపంకల్ప ముదయించెను. రోహత స్థానికులు తమారముగా నున్నందున నతని పేరుడ

వీలో వారివలనిభయముగాని వారితో పోరాడుట వృథాయాన మన్న చింతగాని కలుగలేదు. సమీపించినప్పటివలె దూరముగా నున్నప్పు డపాయము లంత భయంకరముగా నోచుకపోవుట లోకనైసర్గికమే కదా! ఆయుధపాణు లయిన రోమకథకులను నిత్యమును కన్నుల యెదురఁ జూచుచు పట్టణములలో వాసము చేయుచుండినవారి కట్టి బలిష్ఠుల జయింపఁగలుగుదు మన్న యాశ వాట్టుట కష్ట మయ్యెను; కాని యడవిలో నున్న జానుయొక్కదృష్టికి సర్వశక్తుఁ డయిన యీశ్వరునిరాజ్యమును తపదేశములో స్థాపన కాకుండి సలుపుటకయి యల్ప సంఖ్యాకు లయిన యీ యాయుధపాస్తు లెంతటివా రని తోచెను. ఇట్టిసంకల్ప మతనిమనస్సునకు తగులఁగానే యుత్తిఁడు తనలో తాను పరివరిలాగుల నాలోచించుకొనఁజొచ్చెను. జనులయొక్కపాపముల మూలమున మెస్సయీ దర్శన మిచ్చుటకు శిలకించుచున్నాఁ డని రాబ్బీలు ఘోషించుచుండ లేదా? ఒక్కదిన మయినను జను లందఱును తమపాపముల కయి నిజముగా పశ్చాత్తప్తు లైనపక్షమున, మెస్సయీ ప్రత్యక్షమై యీశ్వరిరాజ్యమును స్థాపించు నని వారు పలికి యుండలేదా? మెస్సయీయొక్క సాక్షాత్కారము నిమిత్తము కావలసినదెల్లను జనులు పశ్చాత్తప్తులై పాపపరాజ్ఞులు లగుటయే కదా! నేనువ్రాని జనుల ననుతాపపడునట్లు చేసెదను. అని మనస్సులో దృఢనిశ్చయము చేసికొని యితరులు రిత్తకోరికలు కోరుచు కాలక్షేపము చేయు చుండఁగా జాను కార్యదీక్ష వహించి బయలుపెడ లెను. జా నెప్పుడును తానే మెస్సయీ నని తలఁచుకొలేదు; నిజదర్శన ప్రాప్తి కర్హత కలుగునట్లుగా జనులు పరిశుద్ధు లగుట నిమిత్తమా మహాప్రభువు వేదియున్నాఁడని మాత్రమే తలఁచి యుండెను. ఇట్టిస్థితి యుం దాతనిమనస్సులో నీవుపోయి “పాపమునకు పరితపింపుడు.

ఈశ్వరునిరాజ్యము సమీపించినది." అని జనులకు బోధింపు మని యాజ్ఞాపించి ట్లొక వాక్యము విసరబడెను. అట్లు విసరబడినతోడనే యది యీశ్వరాజ్యగాఁ జేకొని యావివిక్తప్రదేశమును తనగుహను విడిచి బయలుదేటి యతఁడు ప్రోవహుగును కంటఁబడినవాని రెల్లను స్వమత ప్రకటనము చేయుచు జార్జన్ సదీతీరమునకుఁ బోయి తన సిద్ధాంతమును బోధింపఁజొచ్చెను. హనదేశమునందలి బైరాగుల వఁటి శిష్యు లనేకు లప్పటికే యతనిచుట్టును తేరి యతఁ డేర్పఱచిన నియమములొక ను, బోధించిన సిద్ధాంతములకును లోఁబడి నడుచుకొను చుండిరి. అతనిబోధను విన్నవా రెల్లను నతఁ డీశ్వరప్రేరణముచే వచ్చిన నిజ మైన దీవదూత యని విశ్వసించి తాము విన్నదాని నితరులకుఁ జెప్పినాగిరి. ఈప్రకారముగా కర్ణపరంపరచేత నాతనిఖ్యాతి దేశమం దంతటను మెల్లమెల్లఁగా నల్లుకొనఁగా నల్పకాలములోనే తెర్రాసలేమునగరమునకు సహితము చేరెను. అందుచేత జనులు నానా ముఖములనుండి ప్రవాహరూపమున బడులుదేటి వచ్చి యాతని బోధను వినుటకై మూగఁజొచ్చిరి. ఎక్కడనో మాటుమూల నున్న గాలిలీదేశములోను ప్రళాంత మైన నాజరెత్తుగ్రామములోను గూడ జను బోధించుచున్న కథయు జను లాతనిచుట్టును తేరుచున్న వార్తయు నెల్లవారికిని కర్ణతాడిత మయ్యెను. ఇట్లు కొన్నిమాసములు జరుగునప్పటి కతఁడు బాడియామండలముగో విక్కిలి ప్రబలుఁ దయ్యెను. పామరజను లందఱు నాతని మహాత్మునిగా భావించి పూజించుచు వచ్చిరి; పలువు రతఁడు దేశోద్ధారిణిమొత్తమయి యుజితరించిన మహాపురుషుడని నమ్మిరి; తాను మెప్పుయాను కాని యతఁడు బహిరంగముగా హేమించుచున్నను, అనేకు లతఁడే మెప్పుయా యని భావించిరి. అతఁడు నిర్భయముగా ధనికులైన మఠా

చార్యులయొక్కయు ఫారిసీలయొక్కయు మాయవేషములను వెల్లడి
వలచుచుండుటచేత మతాచార్యులను లేఖకులను మాత్ర మాతనిని
దేర్చివించి తిరస్కారభావముతో జూచుచుండిరి. అయినను జనులకు
జడిసి వారాతని నేమియుఁ జేయలేకుండిరి.

ఈకాలమునకు జీసస్సున కించుమించుగా ముప్పదివందవత్సర
ముల్ ప్రాయము వచ్చెను. గొప్ప ప్రవక్త యొక్కఁడు బయలు వెడలి
యెల్లవారిని శిష్యులనుగాఁ జేసికొనుచున్నఁ డన్నవార్త చెవిపోఁగఁ
గానే జీసస్సు తనయిల్లును వ్యాపారమును విడిచి తన కొంచెపాటి శిష్య
బృందమును వెంటఁగొని స్వగ్రామమునుండి బయలుదేలి యొక్కడనో
దక్షిణమున జూను బోధ చేయుచున్న దూరదేశమునకు తిన్నగా
నడిచిపోయెను. ఇట్లతఁడు సంతోషదాయక మైన తనవాసస్థానమును
సుఖములను విడిచిపోవునప్పు డతనికి తనకు ముందు కలుగఁబోయెడు
స్థితినిగూర్చినచింత గాని తన కామరణమును బాధలును తన్ముఖమున
లోకమునకు మేలును గలుగు నన్న యాలోచనగాని మనస్సుతో పుట్టి
నదో లేదో! జూనుయొక్క నిప్పులుగురియునూటలు చెవిని బడఁగానే
యాతనిమనస్సులో నుత్సాహాన్ని రగులుకొని యొక్కసారిగా ప్రజ్వ
రిల్లెను. నమస్తదిక్కులనుండియు గుంపులుగుంపులుగాఁ బోవుచున్న
మూకలతోఁ గలిసి జార్జన్ నది మృతసముద్రముతో సంగమించిన
చోటికి సమీపమునం దున్న జూనువద్దకు జీసస్ పుచ్చెను. అతఁ డక్క
డకు వచ్చునప్పటికి దీర్ఘశిరోజములు భుజియింపఁజేసెనట, తల విరయఁ
బోసికొని, కన్నులనుండి నిప్పులుగాల వికృతముగాఁ జూచుచు
బాహులు పయికి దృఢధర్మనూచకముగా నభినయించుచు, బట్ట
బయల నిలువఁబడి మేఘగంధీరభావములతో వాధారావ్రవాహ
మును వర్షించుచున్న దృశ్యోన్నతకరీరుఁడైన పురుషుఁ డొక్కఁడు కన్నుల

యెదుటఁ గానఁబడెను. అప్పు డాశనినోటినుండి “వ్రభువుయొక్క రాకకు దారిచేయుఁడని యిరణ్యముగో ఘోషించు చున్నవాఁడను నేను. నాతరువాత వచ్చువ్రభువు నాకంటెను శక్తిమంతుఁడు. అతని పాదరక్షలయొక్కవాఱును వంగి విప్పుటకైనను నేనర్హుఁడను గాను. అతఁ డీవఱకే మీలో నిలిచి యున్నాఁడు. అతనివ్యజన మాతనిచేతి లోనే యున్నది. కృషీవలుఁడు ధాన్యమండె పొల్లెగరఁ గొట్టినట్లు, అతఁడు పాపాత్ములను భూమినుండి యెగఁబెట్టువేయును. కాబట్టి యనుతాపపడుఁడు ; మీపాపకృత్యములను శీఘ్రముగా విడిచి మంచిని జేయుట కభ్యసించుఁడు. ఈశ్వరభాజ్య మాసన్నమై యున్నది.” అనుమాటలు విడుగులు పడుచున్నట్లు బయలు వెడలి వినువారికర్థ రంధ్రములనుండి దూరి హృదయములను కలఁచుచుండెను. అసమయ మునం దక్కడ నున్నమూఁతలో ఫారిసీలును సద్దుసీలును కొందఱు అతనికంటఁబడఁగా జూను వారివంక రూక్షదృష్టితోఁ జూచుచుచేతులు చూచి “ఓవిషసర్పములారా! రాబోవు కోపమునుండి తప్పించుకొండని మిమ్మెవ్వఁడు హెచ్చరించును ? మీరు మీపాపములకు పరితాప పడినగాని మిమ్ము దేవుఁడు రక్షింపఁడు.” అనునట్టివాక్యములను పలికి జనులవంకఁ దిరిగి “పశ్చాత్తాపపడుఁడు; ప్రశ్చాత్తాపపడుఁడు. జ్ఞాన స్నానము పొందుఁడు” అనుమాటలు మాటికిమాటికి నుపన్యసింపఁ జొచ్చెను. స్నానములు ముక్తిదాయకము లని ప్రాగ్దేశమునం దెల్ల వారికి సమృథ మగుటను బట్టి యతఁడు జనులు పశ్చాత్తత్తు లయి తన శిష్యులగుట కంగముగా జ్ఞానస్నానమను పేర జార్జన్ సదీజలా పగాహన మేర్పఱచెను. అతని యాయాపదేశము విని పశ్చాత్తత్తు లయి వేలకొలది జనులు కన్నుల నీరుగార మూఁతలోనుండి వెలు పడి పోయి నదిలో స్నానము చేసి వచ్చి యాతనికి శిష్యులగుచుండిరి.

జాను నదిగట్టున నిలుచుండి యువవ్యసించు చుండఁగా శిష్యులు
స్నానముచేసి వచ్చువారును స్నానమునకుఁ బోవువారును నై గురు
వునకు భక్తితో ప్రణామము చేయుచుండఁగా, లెక్క లేని జనులు
చేరువను నిలువఁబడి వేడుక చూచు చుండిరి. అట్టి సమయమునందు
యోనన పురుషుఁ డొకఁ డామూఁకలోనుండి వెలువడి తాను జ్ఞాన
స్నానమునకు నీటిలో దిగెను,

అవతరించిన జాను కొంతకాలము నుండి బాండ్లను నదిగట్టున
నిలువఁబడి నిత్యమును జనులకు బోధచేయుచు పశ్చాత్తప్తు లయిన
వారికి జ్ఞానస్నాన మిచ్చుచుండెను. జనులు తమ పాపముల నిమిత్త
మెప్పుడు చిత్తములో పశ్చాత్తాపము నొందుదురో యప్పుడు
మెస్సయా తప్పక వచ్చు నని జానుకు దృఢవిశ్వాస ముండెను. ప్రతి
దినమును వేలకొలఁది జనులు తనవద్దకు వచ్చి తమ పాపముల నొప్పు
కొని యనుతాపపడి శిష్యులగుచుండుటచేత మెస్సయావచ్చి దర్శన
మిచ్చు దిన మత్యాసన్న మయియున్నదనియు నతఁడు హృదయములో
నమ్మి యుండెను. అంతకంతకు జను లధికముగా వచ్చి తమపాపము
లనుగూర్చి శోకాగ్ని సంతప్తులై శుద్ధచక్రములుగా నుండవలె నన్న
మనోనిశ్చయముతో తమతమ పాపములకుఁ బోవుచు వచ్చినకొలఁ
దిని మెస్సయామీఁది చింత బలపడి యతని కావచ్చెడువారిలోనే
మెస్సయా యున్నాఁ డేమో యన్న భ్రమసహితము కలుగుచు
వచ్చెను.

అందుచేత నాతఁడు మెస్సయా యేవేళనో యేనిమిషమునో
వచ్చి దర్శనమిచ్చు ననియు, ప్రజారక్షకుఁ డయిన యావ్రాముపురాకను
దేవుఁడు తరుణము వచ్చినప్పుడు ముందుగాఁ దనకుఁ దెలుపుననియు,
నెదురుచూచుచుండి, యెవ్వని ముఖమునం దైన మెస్సయా కాదగిన

లక్షణము లున్న వేమో యని తనవద్దకు స్నానమునకు వచ్చువారి ముఖముల నెల్ల నిపుణముగా పరిశీలించి చూచుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నొకనాఁడు తన బోధ ముగిసిన తరువాత పైన జెప్పినట్లొక యావన పురుషుడు నదిలో స్నానము చేసి తన వద్దకు వచ్చుచుండఁగా జాను కొంతతడవు నిశ్చలదృష్టితో తెప్పవల్పుక యతని మొగము వంకఁ జూచెను. అప్పు డతనిదృష్టి తన్ను సంతోషపరచుకుని తేయఁ దగినచిహ్నము లేవో యాయావనపురుషుని సాధుముఖము నందు పొడ కట్టెను. “ఇతఁడే యతఁ డగునా?” యని తనలోఁ దాను వితర్కించుకొనుచు, తన్ను సమీపించుచున్న యాపురుషుని నేకాగ్రచిత్తుఁ డయి తడకదృష్టితోఁ జూచునప్పుడు చెవిలోఁ జెప్పినట్లుగా జానునకు తనహృదయములో నుండి “ఇతఁడే మెస్సయూ; దేవునిచేత నభిషిక్తుఁ డయినవాడితఁడే.” యన్నశబ్దము వినఁ బడినట్లయ్యెను. అట్లు వచ్చిన యాయావనపురుషుఁడే జీసస్సు. అప్రవక్తయొక్క దృఢగంభీరోక్తులు చెవిని బడినప్పు డతని హృదయమునం దావతి కెన్నఁడును పుట్టని యనిర్వాచ్య మగు నొకవిధమైన యుద్దీపనము కలిగెను. ఆతఁ డాక్షణముననే త న్నొక దేవదూత చేయిచూపి కొనిపోవు చున్నదో యనునట్లు శాంతముఖముతో తిన్నఁగా జానుయొక్క నమ్మకమునకు నడిచెను. ముం దేమి జరగ నున్నదో యాతనిమనస్సున కప్పుడు పూర్ణముగా పొడకట్టకపోయినను, తాను పవిత్ర మయిన దేవకార్యము నిమిత్తము తనజీవమును సిశ్యం కముగా ధారపోయవలయు నన్న యీశ్వరప్రేరణ మాతని మనస్సులో నుదయించెను. అవతి కాపుణ్యాపురుషు లెప్పుడు నొండరులముఖములను జూచి యెఱుంగనివా రయినను ప్రథమదర్శన సమయముననే వారిరువురకును దేవుడు హృదయముల నొక్కటిగాఁ గూర్చినట్లుగా

లోపలదృఢమైన స్నేహనుబంధము కలిగెను. మఱేమియు పలుకక
యితరులవలెనే జీవన్మును జ్ఞానస్నానము నాతనివలనఁ బొందుట కయి
నీటిలో దిగెను. అంతట జా నాతని వంక కొంచెము నేవు చూచి
యనుమానించి “నేనే నీ వలన స్నానము పొందఁదగినవాఁడను. నీవే
నావద్దకుఁ వచ్చుచున్నావా?” అని పలికెను. జీసస్ శాంతచిత్తముతో
“ఇట్లుజరగనిమ్ము. ధర్మము సర్వమును నిర్వహించుట మన కిట్లే
తగియున్నది.” అని యత్తర మిచ్చెను. సాపమునకు వశ్యాత్వాపవడి
ధర్మాచరణాదీక్ష వహించుట కితరు లవలంబించిన యీస్నానమార్గమే
తనకును తగియున్న దని యామాటల కర్థమై యుండును. అంతట
జాను జీసస్సునకు జ్ఞానస్నాన మిచ్చెను. జీసస్ నీరువెలువడి వచ్చి
యీశ్వరుని ప్రార్థించుటకై మోకరించుకొని కూరుచుండి యున్న
ప్పుడు జాను తనవద్ద నిలుచున్నవారితో “నా తరువాత నాకంటెను
శక్తిమంతుఁ డొకఁడు రానున్నాఁడని నేను చెప్పిన దిదినిని గూర్చియే
నేను మిమ్ము నీటిలో స్నానము చేయించినట్లే మి మ్మిఁకఁడు పరిశు
ద్ధాత్ములలో ముంచును.” అని మెల్లగా చెప్పి నట. ఇందువలన
జీసస్ మెస్సయూ యని యప్పు డందఱికిని గాకపోయినను జాను
యొక్క మనస్సునకై నను తోచె ననుట న్నష్టము.

జీసస్ మెస్సయూ యన్న తనయభిప్రాయమును జాను వల
తులతోఁ జెప్పినట్టు తోచదు. అందుచేత జ్ఞానస్నానవేళ నడచిన
యావృత్తాంతమును జనసంఘములో సంతగా వ్యాపించలేదు. జీసస్సు
జ్ఞానస్నానము పొందిన తరువాత సత్యలృకాలములోనే యుక్కడ
నుండి వెడలి పోయెను. తెరూపలేము నగరమునను మఱియెచ్చటనో
జీసస్సు మహాత్మావాముతో తన పని నారంభించిన సువార్త యచిత
కాలములోనే చెవిని బడు నన్న పూర్ణవిశ్వాసముతో జా నిక్క

యథాప్రకారముగా తా నారంభించిన పని తాను పూని కతో నిర్వహించుచుండెను. జాను వద్ద సెలవు గయిగొని వివిధాలోచనలతో చిత్త ముఱ్ఱవైత లూగ నొక్కడును జీనస్సు మున్న జాను తపస్సు చేసిన జూడియా యరణ్యమునకే తిన్నగా తానును నడచెను. ఇంతకుముందెందు ననుకొని తానే మెస్సయా యన్నవిశేష మొకటి యిప్పుడు శ్రోత్రగా నాతని చెవిని సోకెను. జానుయొక్క ముఖవీక్షణము వలన మెఱుము మెఱుసిన ట్లాకస్మిముగాఁ గలిగిన చిత్రోద్వేగములో సతః డీక్షర కార్యమున కయి తన జీవనమును ధారపోసెద నని కృతప్రతిజ్ఞఁడయి యీవలకు వచ్చినను, ఆయుద్రేకము కొంతశాంతి పొందినపిమ్మటఁ దాను నిర్వహింపఁ బూనుకొన్న ఘనకార్యమును సాధించుటకు తాను సమర్థుడ నగుదునా కానా యన్న సంశయ మిప్పు డాతఃమనస్సును బాంధవఁ జొచ్చెను. తాను పూనిన మహాకార్యము దుస్సాధ్య మనియు కష్ట భూయిష్ట మనియు స్పష్టపడిన యిప్పు డాతనికి తాను మెస్సయా నగుదునా యన్నవిషయములోనే సందేహముతోఁచెను. మెస్సయా నిర్వహింపవలసినపని సాధారణ మయినది కాదు. అట్టి యసాధారణ కార్య నిర్వహణమునకుఁ జాలినంత బలమును బుద్ధికాశలమును నాయొద్ద సిప్పు డున్నవా? అట్టి కత్తిని భగవంతుడు నా కనుగ్రహించుట సాధ్య మగునా? నేనో యసహాయుడ నైనయప్రసిద్ధుడను; నిర్వహింపవలసిన కార్యభారమో దుర్భర మయినది. ఇవివృత్తతి నాలోచించిన నన్నియుఁ గిష్టములే కానవచ్చుచున్నవి. జనులో చుపలచిత్తులు! నానాయకత్వ మంగీకరించి వారు కొంతకాలము న కన్నుపరించి తరువాత నెదురు తిరిగి ప్రాణాంతము లేవచ్చును. స్కొండు నాయకత్వము వహించి లోకము నంతను తనదారి కెల్లు

త్రిప్పఁ గలుగును! నే నిప్పుడు మెస్సయ్యా నని బయలుదేరితిని పో
తరువాత జరుగవలసిన దేమి? జను లామాట నమ్ముదురా? సమ్మిన
యెడలఁ జేయవలసినవని యేమి? జనుల యభీష్టప్రకారము నేనలను
గూర్చుకొని పోయి రోమనులతో యుద్ధము చేయవలెనా? జనుల కీశ్వ
రునిగూర్చి బోధించి యొక్క ధర్మమార్గోపదేశమునే చేయవలెనా? ఇటు
వంటియాలోచనలు విరామములేక మనస్సునుబట్టి బాధించుచుండఁగా
రేయింబగళ్ళు నిద్రాహారము లేఱుఁగక యతఁడా యడవిలో కాలము
గడుపుచుండెను. ఇప్పు డీవిషయముల నన్నిటిని చక్కఁగా నాలో
చించుకొని యొక కార్యాంశమునకు రావలెను. తాను మెస్సయ్యా
నగుదునా? యన్నవిచారము బహుదినము లాతని కాకలి తోఁచ
నియ్యకపోయినను, ఆయంశములో నిశ్చితాభిప్రాయ మింకను మన
స్సులో దృఢపడ లేదు. తాను మెస్సయ్యా నగుదునో కానో శోధింప
వలె నన్న తలం పాతని మనస్సులో నడుమనడుమఁ గలుగుచు
వచ్చెను. అంతరాత్మయో నిరంతరము నాతని ధర్మానుసరణము
నకు సుముఖుని జేయుచున్నది; కష్టచింతలో ధర్మమునుండి విముఖునిఁ
జేయఁ జూచుచున్నది. లోకోత్తరకార్యమున కుత్సహించు మహాపురు
షులచిత్తములో నన్నికష్టములు వచ్చినను ధర్మపథము నణఁమాత్రము
నతిక్రమింప రాదన్న సచ్చింతలు కలిగినప్పు డొకమూల కొన్నినమ
యములయందు ధర్మము నిమిత్తమయి పర్వసుఖములను ద్యజించి
కష్టము లేల లేచ్చిపెట్టుకొనవలె నన్నదుశ్చింతలుకూడ నుదయిం
చుట వింతకాదుగదా? అట్టి చింతలలో మొదటివానిని దేవతాప్రేర
ణము లనియు, రెండవవానిని పితృప్రేరణము లనియు, బుద్ధిమంతో
లాదికాలమునుండియు భావించుచున్నారు. నీ వీశ్వరనియుక్తుడ వని
చెప్పి యీశ్వరరాజ్యమును భూమిమీఁద పాపన చేయునిమిత్తమై

నీకరీరమును తృణకణమువలె విడుపు మని దేవప్రేరిత మైన నద్భుద్ధి ప్రోత్సాహపఱచి యతనికి ధైర్యము చెప్పచుండగా, పితాచక్రప్రేరిత మైన దుర్బుద్ధి తా సస్పృహపూరిత నడుమవచ్చి యతని కధైర్యసంశయములు పుట్టించుచు వచ్చెను. అట్టిస్థితిలో తుట్టిడితఁ డై యున్న యతని కొకప్పుడు “మెస్సయీ కసాధ్యమేదియును లేదని పెద్దలు చెప్పి యున్నారే! నేనే మెస్సయీ నై నపక్షమున నాయాశలి పోవునట్లుగా నిక్కడి రాళ్ళను రొట్టెలనుగా మార్చు బ్రయత్నింతునా?” అన్నబుద్ధి పుట్టి యింతలో “మనఘ్యుడు రొట్టెలపలననే జీవింపఁగూడదు; ఈశ్వరముఖమునుండి వచ్చిన వాక్యములవలన జీవింపవలెను.” అన్న వేద వాక్యము జ్ఞప్తికి వచ్చి యాతలంపు తొలగిపోగా సతనికి మరల తన హృదయములో నున్న యీశ్వరాజ్ఞ ననుసరించి తానొక్క ధర్మావలంబమువలననే జీవింపవలె నన్నబుద్ధి పుట్టెను. మఱియొకప్పు డతఁ డలసి సొమ్మసిల్లి కన్నులు మూసికొని కునుకుపాట్లలో తాను తెరూప లేము సగరములోని దేవాలయముయొక్క గోపురాగ్రమున నున్నట్లు భావించుకొని యాభావనలోఁ గూడ మెస్సయీ చింత మఱచిపోక “నేనే మెస్సయీ నై న పక్షమున, దీనిమీఁదినుండి యుఱికినను దేవుఁడు నన్ను క్రిందపడకుండ రక్షింపఁడా?” అనుకొని యాస్థితిలోనే మరల “నీవు నీప్రభువైన యీశ్వరుని శోధింపఁగూడదు” అన్న వేద వాక్యమును స్మరణకుఁ దెచ్చుకొని భగవంతుఁడు తన్ను రక్షించునో లేదో శోధించుటకై యాపదలను బుద్ధిపూర్వకముగా తెచ్చుకొరాదని తన యుద్యమమునుండి మరలుకొనెను. ఇట్టి యారాటములోనే యిం కొకసారి యతఁడు తాను పర్వతాగ్రమునం దధివసించి చుట్టును గల రాష్ట్రములను జూచుచున్నట్లుగా భావించుకొను చుండఁగా “ఇతరుల నెఱ సేవు కొంచెము స్వార్థపరుడ వయి నిష్కరుణుడ వైనపక్షమున

మెస్సయాభావము వహించి నీ పీఠాష్ట్రముల కన్నిటికి రాజ వగుటకు నీశక్తి నుపయోగించుకొనవచ్చును." అని హృదయములో నెవ్వరో చెప్పినట్లయ్యెను. అతఁ డా గూట వినఁబడగానే తెలివి తెచ్చుకొని "ఇది దుశ్చింత. ఓపికాచమ! ఇక్కడనుండి తొలఁగిపోము. వేదములో చెప్పినట్లు సమస్త విషయములలోను నేనీశ్వరునే పూజించి నేనివ వలెను. ఉత్తమోత్తమమైన మార్గమునఁ దక్క సన్యసిధమున నేను దేవునికార్యమును జేయ యత్నింపను." అని వలికెను. ఇవియే పికాచప్రేరణము లైనట్లు గ్రంథములయందు విచిత్రముగా వర్ణింపఁ బడినవి. ఇట్టి హృదయాందోళనములతో నాతని కా యడవియందు నలువది యహోరాత్రములు గడచినవి. ఈప్రకారముగా కర్తవ్య నిశ్చయము గానక నలువది దినములు త్రొక్కటపడిన తరువాత నాతని మనస్సునకు పికాచప్రేరణము వదలి దేవావేశము కలిగెను. అంతటితో నాతనికి లోపలఁ గల యాందోళనమును సందేహము లును తొలఁగిపోయెను; శాంతియు సంతృప్తియుఁ గల దయి చిత్రము స్పష్టపడెను. అప్పు డతఁడు తాను ధర్మసంస్థాపనార్థ మిశ్వరునిచే నియోగింపఁబడిన మెస్సయా నని మనస్సులో ధ్రువపఱచుకొని నాటినుండి దేశోద్ధారణనిమిత్త మాత్మార్పణము చేయకృతనిశ్చయుఁ డయ్యెను. తనదారి నుగమ మయినది కాదనియు ప్రాణాపాయకగము నహితము కావచ్చు ననియు స్పష్టముగా నెఱిగినవాఁ డయ్యెను, అతఁ డాత్మణమునుండియు నొకప్పుడును వెను కంజవేయక తాను మార్గదర్శియై నడిపి జనుల సజ్జానమునుండియు దుస్థితి నుండియు, పాపములనుండియు విముక్తులనుజేయ బద్ధకంఠుడై సమస్తమునకు నీశ్వరునే సమ్మొకొని కష్టములను శరకు నేయక యీశ్వరసేవ కయి నుందుకు నడవఁ జొచ్చెను. ఇంతవఱకును జీనస్సునుగూర్చి చెప్పినది

సామాన్యపు వ్రడంగిగా నున్నప్పటి చరిత్రము; ఇంక ముందు చెప్పఁ బోవునది దేవకార్యమునందు నియుక్తుఁడైన మెస్సయాగా వర్తిం చెనునప్పటి చరిత్రము. అప్పటి చర్యను బట్టియే జీవన్మువకు మెస్స యాకు పర్యాయపదమైనక్రిస్తను విశేషాభిధానము కలిగినది.

నాలవ ప్రకరణము.

జీసన్ మొదట స్వస్థలమున ధర్మప్రవచనము చేయుట.

జానువలన జ్ఞానస్నానము పొందుకాలమునకు జీసన్పుత్రాయము చాదాపుగా ముప్పదినవత్సరములు. పెక్కుశోధనలకు బోనయి కట్టి కడపట తానే మెస్సయ్యా నన్న పూర్ణనిశ్వాసముతో సరణ్యుఁడనుండి వెడలి వచ్చినతరువాత నతఁడు తనకు జ్ఞానస్నానమును వ్రసాదించి యీశ్వరదాన్యమున కయి యాత్మార్పణము చేయఁ బురికొల్పిన జాను వద్దకు మరలఁ బోయి యాతనిని సందర్శించి ధర్మప్రవచన మారంభించుట కయి యాతనివలన ననజ్జ గైకొని యుండవచ్చును. అసమావేశసమయమునందును జాను మరల తనప్రియశిష్యులతో నితఁడే మెస్సయ్యా యని చెప్పియు నుండవచ్చును. అయినను తామే మెస్సయాల మని యీవఱ కెందరో వీరావేశముచేత బైలుదేటి నాలుగు దినములు సివములాడి తాము పూనినకార్యభారము నణునూత్రమును నిర్వహించ శక్తులు కాక కడపట భగ్నమనోరథులయి నామరూపములు లేకుండ నడఁగిపోవుచు వచ్చుటచేత విన్నజనులునూత్రము సంశయమవస్థలయి వేగిరవడి తాము మరల నింతలో మోసపోవుట కిష్టము లేనివారయి జీసన్ నిజ మైన మెస్సయ్యా యగునో కాఁడో నిర్ధారణము చేయుటకుఁ దగిననిదర్శనములు కనబడుటవఱకు నిదమిథ్థ మని నిశ్చయింపక వేచి యుండుట కయి పలువు రుద్దేశింపుకొని యున్నట్లు లోచించుచున్నది. అతఁడు జానువద్ద సెలవుగైకొని బతులు దేటి నదీతరమున కాలినడకను బోవుచున్నప్పు డంతకుము న్నితఁడే

మెప్పుడూ యని గురువు తమకుఁ జాపనజాతుశిష్యులు కొందఱు జీవన్మును వెంటబడి, అతనితోడఁ గూడ నడవఁజొచ్చిరి. ఇట్లు కొంత దూరము నడచినతరువాత జీవన్ వారిని వెనుక తిరిగి చూచి “మీకుఁ గావలసిన దేము!” అని యడిగెను. అప్పుడేమి చెప్పటకును తోచక కాబోలును వాఁడగినదానికి బదులు చెప్పక “స్వామీ! నీ వెక్కడ గసించెదవు?” అని మరల వ్రశ్న వేసిరి. “మీరే వచ్చి చూడుడు” అని వారి కుత్తరము చెప్పి తలవంచుకొని యక్కడ నురల యథా పూర్వముగా నెదురుచుండెను. తద్దాగ్నుసారముగ వారతని వెంటఁబోయి కొంతకాల మతనితో సహవాసము చేసి తరువాత నతఁడు జానుకంటె తప్పక గొప్పవాఁడని తమమనస్సులలో నిశ్చయము చేసికొనిరి. అతఁడు శాంతస్వభావుఁ డగుటవలన చూససోదేశమును గలిగించు తీవ్రలక్షణము లేనియు నాతనియంద పాడకట్టకపోవుటచేత క్రొత్తగా చూచువారి కతఁడు సామాన్యమానవుఁడుగానే తోచును గాని యితరులకంటె నతనియందు విశేష మేమియు కనఁబడదు. కాని, యతనితోఁ గొంతకాలము పరిచయము చేసి యతనివాక్యము లను విచరు నతనివర్తనమును గనిపెట్టువారికి మూత్ర మాతని చేష్ట లును మాటలును సమ్మోహజనకము లయి యతనియందనురాగ మును గౌరవమును గలిగింపక మానవు. ఇట్లతఁడు పూర్వము తన వెంట వచ్చినట్టియు నిప్పుడు క్రొత్తగాఁ జేరినట్టియు పరిమితశిష్య బృందము వెంటసంటి రాఁగా గాలిలీ దేశములోని స్వస్థానమును గూర్చి ప్రయాణము చేయుచుండెను. మెన్మయావలన జనులు ప్రతీక్షించు చున్నట్లుగా యుద్ధములతోను సేనలతోను తనకుఁ బనిలే దనియు తాను జేయవలసినపని యంతయు తన యువదేశములచేతను వర్తనముచేతను స్వదేశస్థులకు పరిశుద్ధ మయిన యుత్తమజీవనమార్గ

మును బోధించుటయే యనియు నతఁ డరణ్యములో నున్నప్పుడే నిశ్చయము చేసికొన్నందున, అనిశ్చయమునుబట్టి తాను జేయఁదలఁచు కొన్నపనిని తా నెఱిగియున్న దేశమునకుఁ బోయి యెఱిగియున్న వారిలోనే యారంభించుట యధికప్రయోజనకరముగా నుండు నని భావించుకొని యాయుద్దేశముతోనే స్వదేశాభిమానము డయ్యెను.

అతఁడు స్వస్థలమును జేరుటకు లోపలనే సకలజనసంక్షోభకర మయిన వైపరీత్య మొకటి సంభవించెను. ఆకస్మికముగా జాను రాజా భటులచేతఁ బట్టుకొనిబడి కారాగృహమునందుఁ బెట్టుబడి నన్న పిడుగు వంటి దుర్వార్త ప్రోవలోనే యతని చవి సాఁకి కొంత హృదయతాప మును గలిగించెను. అంతేగాని యా ముఖవార్త వజ్రసన్నిధి మైన యాతనిహృదయమును సంచలించఁజేసి పూనిన పూనికనుండి యాతనిని మరలించఁగలిగినది కాదు. రాజదండనమునకు వాత్రుఁ డగుట కయి జాను చేసిన యపరాధ మేదియు లేదు; జానుయొక్క ప్రసిద్ధియు జనానురాగకథయు విని, తన ప్రజానురాగబలముచేత నతఁడు ముం దేమయిన జనసంక్షోభమును ప్రేరేచునేమో యన్న భీతిచేత హీరాద్ ఆంటిపన్ నేనలను బంపి పెట్టి తెప్పించి యాతనిని చఱసాలలోఁ బెట్టించెను. ఘనుఁ డైనయాబోధకుఁ డిప్పుడు రోమనులచేతులలో నున్నందున, ఎప్పుడో యేవేళనో యతఁడు విధింపఁబడుట నిశ్చయము. జనప్రియుఁ డయి ప్రఖ్యాతి గాంచి జనులను తనమార్గమున సడవఁ గల యవస్థ తటస్థించినప్పుడు తనకును నట్టిగతియే పట్టవచ్చునని జేపన్సు మనస్సులో నప్పుడే యాహా కలిగెను. అట్టియాహానుబట్టి తనకు ముందు రాఁబోయెడి యాపదలనిషయ ములు యతఁ డెంతమాత్ర మును గుండేహము పొందనివాఁడయినను, అతలం వతనియవస్థయన్ని యిట్లు విన్నుకొరణము కాక జాను కారాగృహమునందుఁ డయి యుండుటనుబట్టి

పని చేయువారు లేనందున, దాను మఱిత శీఘ్రముగా పని కారం
భింపవలె నన్నప్రత్యాహము పుట్టించుటకు హేతు వయ్యెను.

మతాచార్యులదుర్మయములను నిర్భయముగా బయలుపుచ్చుట
మొదలగు కొన్ని విషయములలో నొండ్లారులను బోలి యున్నను,
స్వయావ స్వభావములయందును బోధించుటకు ముందు మొదలయి
నవి యేర్పఱచుకొనుటయందును బహువిషయములలో జానునకును
జీసస్కునకును మిక్కిలి వ్యత్యాసము గలదు. జాను మహోగ్రస్వభా
వుడు; జీసస్ పరిమళాంతస్వభావుడు. జాను బిగ్గరగా భీషణకలు
నినాదముతో హెచ్చించెడువాడు; జీసస్ మెల్లగా మృదుమధుర
స్వరముతో మృదేశించువాడు. జాను నిస్సంగుడయి విశేషకాలము
నిర్దన ప్రదేశములయందు గడపుచు వనవాటులలో బోధింప నిచ్చ
గలవాడు. జీసస్ సంగీతుడయి నిరంతరము జనులతో గలసి
మెలసి పనించుచు బహుజనాకీర్ణము లయిన పదములలో బోధింప
నభిలాష గలవాడు. ఉట్టిస్వభావగుణములతో మొట్టమొదట జీసస్
తాను కొంతకాలము వాసముచేసిన శేవర్నాముగ్రామములో ధర్మ
బోధము చేయుట కుపక్రమించె. ఆతనిబోధను వినుటకయి జనులు
గుంపులుగుంపులుగా వచ్చి యతనిచుట్టును మూగజోచ్చిరి. తాను
మెస్సయూనని యప్పటి కతడు మనస్సులో దృఢముగా నమ్మి
యున్నను, తాను కెప్పినదానిని చేసినదానిని పరీక్షించి జనులే
గ్రహింపవలెనని కాబోలును మఖ్య లయినతన పరమాత్మలతో
నెవ్వరితోనో దక్క మఱి యెవ్వరిలోను జీసస్కు తాను మెస్సయూనని
బహిరంగముగాఁ జెప్పలేదు. విశ్వకంఠముతో నెల్ల వారును తన్ను
మెస్సయూను గా గ్రహించి విశ్వసించు రన్న నమ్మిక యతనికిపహితము
లేక యే యుండి యున్నది. అతడు తిన్నేర్చుచు చెప్పకొనలసి వచ్చినను

మెస్సయూసని చెప్పకొక పూర్వము డేనియల్ తనస్వప్న దర్శనములోఁ జూచిన (యీశ్వరధర్మప్రవచనము చేయు) దేవదూతకుఁ బెట్టిన “మనుష్యపుత్రుఁ” డన్న పేరును తానుధరించి “నేను” అనుటకు పర్యాయపదముగా “మనుష్యపుత్రుఁడు” అన్నమాటనే కలుచుగా వాడుచు నెచ్చెను. మాయయు మర్మము లెఱుంగక ఋజువర్తనలయి యతిఃబోధను పరిశుద్ధస్వాదయములతో నమ్మి భక్తితోఁజేరిన పిన్న వసుస్సుగారై ~ స్త్రీపురుషులుమాత్ర ముప్పడవ్వడు “నీవే మెస్సయా” వని యశిఃతో ననుచు వచ్చిరి. పూర్వగ్రంథముల ననుసరించి మెస్సయా డేవిడ్ సంతతివాఁడయి యుండవలసినందున, మెస్సయూ యనుమాటకు పర్యాయపదముగా వా రాతనిని “డేవిడ్ పుత్రా!” అనియు పిలుచుచు వచ్చిరి. జీసస్ తాను డేవిడ్ వంశజుఁడ నన్నవిషయ మును విశ్వసించినను విశ్వసించక పోయినను, ఆయర్థమునందు వారట్లు తన్నుపిలుచుట కామాదించుచు వచ్చెను. అయినను తానుమాత్ర మతఁడు తన్నా పేరితో నెవ్వడును జెప్పకొనక మనుష్యపుత్రుఁ డన్న నామమునే శృప్తితో వహించుచుండెను.

తాను జేసెడిహితబోధమును విశ్వసించి తన్ననుసరించువారు కొంతకాలముపఱకును కొందఱుమాత్రమే యందురనియు నతఁడు మొదటనే దృఢముగా నెఱుంగును. తనయం దవ్యాజవిశ్వాసము గల వారికిఁ గొండఱికిమాత్రమే తనసిద్ధాంతములను కూలంకషముగా బోధపఱచి మనస్సులో దృఢముగా నాటించి తా నాకస్మికముగా నిహలోకయాత్ర పరిసమాప్తి పొందించి దేహము త్యజింపవలసి వచ్చినయెడలఁ దానారంభించినవనిని తనయసంతరమున ధైర్యసాహ సములతో నిర్వహించుటకయి వారిని నమస్కరణలు జేయవలె ననియే యాశిఃపూరిత. అందుచేత జీసస్ పరమాత్ములుగాను శ్రద్ధాభివృత్తి

గాను నుండెడు కొంతమంది ముఖ్యులను తనవద్దఁ జేర్చుకొని, సంఘమునకు సాముదాయకముగా బోధించునట్లుగా చూప శక్యముగాని యధికశ్రద్ధతో వారిని శిక్షితులను జేయవలెనని నిశ్చయించుకొనెను. ఆపనినిమిత్రమై యశించు తనబోధనమును వినవచ్చువారిస్వయావస్థభావములను నిర్దుష్టముగా పరిశీలించుచు, ఎవ్వరిని తన కాంతరంగి కులనుగాఁ జేర్చుకొనవచ్చునో యెవ్వరిని జేర్చుకోరాదో తనలోఁదానాలోచించుకొని నుండెను. ఇట్టిలోచించి కొన్ని నెల లయినతరువాత నతఁ డొకనాడు ప్రెస్బిటేరియన్ సర్వేసరమునందు నడుచుచు తన బోధము నావతరణ వినవచ్చు చుండెడివా రయిన యచూయకు లగు బెన్తవాండ్రు కొండలు చేరలు పట్టుచుండఁగాఁ జూచి వారిని చేరఁబిలిచి “మీరు నావెంట రెండు నేను మిమ్ము చేరవలను గాక మనుష్యులను పట్టువాఁసిగాఁ జేసితిమి.” అని చెప్పఁగానే వారు తత్క్షణమే తమ పడవలను వలలను విసిరి యూతనివెంటఁ బోయిరి. ఈప్రకారముగాఁ జేర్చుకొనఁబడిన ముఖ్యశిష్యులనామకథనామలు యుక్తస్థలమునందు వివరింపఁబడును. అతఁడు తాను ప్రముఖిమ్యులనుగాఁ జేకొన్నవాఁకి పశ్చిమశ్రద్ధవహించి బోధించినను, సామాన్యముగా తనవద్దకు వచ్చువారికందఁజికిని మానక సర్వకాలములయందును బోధచేయుచునే యుండెను. ఆతనిబోధనాశక్తినిబట్టిమాత్రమే కాక రోగులను స్వస్థపఱచెడి యద్భుతశక్తినిబట్టికూడ నాతనిఖ్యాతి శీఘ్రకాలములోనే చుట్టుపట్లదేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. అందుచేత చేరువనుండియు దూరమునుండియుఁ గూడ నానూతనబోధకునిబోధమినుటకును వ్యాధులను నివారణము చేసికొనుటకును జనులు రాఁబొడలెరి. గాలిరీదేశమునం దంతటను బయట తెమాసలేమునగరము పుంజునుగూడ కొంతకాలములో నాతనిక్రిష్ట వ్యాపించెను. కొలఁది

సంఖ్య గలయావులతో మొదలు శీత శేపర్నాముగ్రామము ప్రవేశించి ధర్మోపదేశము చేయ నారంభించెను, కొన్నిమాసములు గడచునప్పటి కతఁ డక్కడకుఁ బోయినను జను లతనినిగూర్చి యద్భుత కథలను జెప్పుకొనుచు వెంటఁ బడఁ జొచ్చిరి.

లోకములో జన్మభూమి యెట్టివాఁకిని ప్రియతమ మైనది కదా! అతఁ డీప్రకారముగాఁ గొంతకాలము తఁ గడపజేసినప్పటి మైన శేపర్నాముగ్రామములో బోధచేసి పేరు పొంది శీత జన్మస్థలమును బాడవలె నన్న వాంఛపొట్టఁగా బయలుదేరి శ్రోవపాదుగునను గల గ్రామములలో బోధచేయుచు తుద కొకనాడు నాజరెత్త గ్రామము ప్రవేశించెను. అవఱకే యతని కీర్తిత యాప్రాంతములయం దంతట నల్లుకొనెను. తమ గ్రామములో నుద్భవించినవాఁ డొకఁడు బైలుదేటి ప్రవక్త యయి యెల్లయెడలఁ బ్రఖ్యాతి గాంచుచున్నఁ డని విన్న మాత్రముననే యెల్లవాఁకిని సంతోషము పట్టరాకుండునుగదా! అట్టివాడు తమయం దాదరము గలవాఁ డయి మరల తమ గ్రామము నకు వచ్చి వాక్యధాధారలను వెనఁచల్లఁ బోవుచున్నఁ డని తెలిసి కొన్నప్పుడు తద్బోధామృతరసపానము చేసి యానందపరవశులము కావలె నన్న బుద్ధి యెవ్వరి మనస్సులో నుదయింపకుండును! అది యతఁడు పుట్టిపెరిగిన స్థల మగుటచేత నాజరెత్త గ్రామములోనివారందఱు నాతనిని చక్కఁగా గుర్తెఱుఁగుదురు; అల్పకాలముక్రిందటనే స్వగ్రామమును విడిచిపోయిన యతఁ డింతలో నాకస్మికముగా ప్రసిద్ధ పురుషుఁ డయి మరల స్వజనమును జేరనచ్చుచుండెను. అట్టిస్థితిలో నామహాపురుషుని! తమ గ్రామము జనసంస్థానమై ధన్యతగన్న దన్న గర్వముచేత తద్ద్రామనాను లెవ్వ రద్భుత ప్రమాదమగ్న మానసులు కాకుండురు? జీవన్ చేసిన యద్భుతచర్యలనుగూర్చి యావఱకే

వినియుండుటచేత నతడు తమ యెడల నధిగారవానుగములు చూపి తమ గ్రామమున మఱిత యధికముగా నత్యుత్త కార్యములు చేసి తమ్మందఱ సంకోషపెట్టు నని యాగ్రామవాసు లెల్లరు నెదురుచూచుచుండిరి. అందుచేత జీవన్ స్వగ్రామము చేరగానే నానరెత్తుగ్రామినివాను లందఱు నాతని జూడఁబ్బిరి. “అభివర్తియూ దనజ్ఞా” యను న్యామముచేత పూర్వపరిచితు లనేకు లశనివి తమనాడే యన్న యనాదరభావముతో చురుకఁగా జూచియు నుండురు. పేరు పెంపు లేని యతని కుటుంబస్థితినిగూర్చి యందఱు నెఱిగినవా రగుటచే స్వగ్రామమున నశని కంతకారము కలుగక పోవుట వింతగాదు. అతని తల్లిని తోఁబుట్టువులను బావలను కన్నుల యెరుట నిత్యమును జూచుచుండెనని రతనిని డే. వ. రాజమంజులగా నెట్లు భావించి సమ్మానించగలుగుదురు? ఇతరులమూల యటుండగా తుద కతని కుటుంబమువారే యచ్చట నతనిని ప్రసక్తముగా నంగీకరింపక ప్రతిపక్షు లయిరి. పూర్వన్నేహితులు పూర్వపంచముముతోనే యాతని సమీపించి తమ్ము విడిచిపోయిన తరువాత నాశనియందు గలిగిన గొప్ప మార్పును గనిపెట్టలేక పూర్వపురితికి కళంకశ్చలము చేయఁ జొచ్చిరి; ఎల్లవారును చనవుతో ముందుకు వచ్చి యితర స్థలములలో జూపిన వింతలను దచుకఁ జూపు మని వీడి వెఁ జొచ్చిరి. నాడు తాను దేవాలయమునో నుపదేశము చేయుట కయి యేర్పఱువఁబడిన సమయము సమీపించకముందే యశుడు స్వగ్రామ వాసులు తన బోధనలయందు భక్తివిశ్వాసములు కలవారు కారనియు తనచేత నేవో యింద్రజాలములు చేయించి వేడుకమూది యానందింపఁ జూచుచున్నారనియుఁ దెలిసికొనెను. ఆపఱి కాశనిని జూచి యుండనివారు మాత్రము గౌరవసూచకము లైన శీతలవాక్యములతో

నాతని నాదోంది యభివ్రవించి. జీవన్ నాడు జేనాలయములో
 ప్రసంగము చేయబోవుచున్నాఁడని యూరగశబ్దము దెలిపినందున,
 ఉపాసనాసమయమునకు ముందే యచ్చటి చిన్న జేనాలయ
 మంతయు జనులతోఁ గ్రిక్కిరింపఁజొరలు సాధారణముగా చూపెను
 ప్రార్థనలును భగ్గళాస్త్రుతచనములును ముంపిన తరువాత జీవన్
 పూర్వవరక్త మైన యిచ్చా గూఁఁగొని గ్రంథములోనుండి “ఈశ్వ
 రుడు బీదలకు శుభవార్తలను బోధించుట కము నన, భిక్షువు జేసి
 నందున, ఈశ్వరుని యాత్మ నన్నిప్పు డావేశించియున్నాఁడు” అన్న
 వాక్యము నందుకొని యాప్రకరణమును జరిపి ముగించి, అదినఁడు
 మునే తనప్రసంగములో ననువదించి తా నాప్రవక్తల వాక్యము
 నశ్వ మగుటగా శుభవాక్యము జ్ఞాంతాములకు బోధింపబడుచు
 భగ్గళాస్త్రుతచనములను పర్వవస్తువులకును శోకములకు గుఱుకా నిదేయు
 టకును పర్వజనాదోందిరు మైన యీశ్వరవాక్యమును బోధింపబడుచు
 నచ్చితినియు, ఈశ్వరాజ్ఞాకందమును బర్హదై మెల్లవారల వ్యావ రుముల
 లోను కాగణ్యమే వాక్యము నేయు కాము నచ్చివచ్చి దెల్లవారును
 భూతానందము ననుభవింతు రనియు, ఉన్నతమైన వారినిచేరు.
 ఈ ప్రధమవాక్యములు పర్వజనులకును కర్మవాయకులుగా నున్నం
 దున, జేనాలయములోనివారందఱు నొంపొందు చుగముల వంక
 జూనును “ఇశుడు జోనఫ కొడుకు కాఁడా! అంశికాలము వక్రంగిగా
 నుడి ననలో నివసించిన వాఁ డింతలో నిట్లు ప్రవసించఁగలుగు నని
 యెప్పు రూహింపఁగలడు?” అని యశుని స్తాపించి జొచ్చి. ఇట్టివిధ
 ముగాఁ గొ శకీపు ప్రసంగించి తరువాత జీవన్ మఱియొక ధోరణి
 దిగెను. అతఁ డిక్కడకఁ బోయిన యుద్దేశము వారిని దిద్ది బాగుచేయ
 వలె ననియే కాని ప్రేమవాక్యములు పలికి వాఁని సంగోపపెట్టి

తాను సుప్రసిద్ధుడనలయునని కాదు. ప్రపంచము మొక్క పూర్వభాగమునం దతడు నూదించిన భావిమహోత్సృష్టవశను పొందుటకు మార్గ మేదో యిప్పుడు విశదముగా దెలుపవలెను. సాధ్యమైన యెడల వా కేయేవిషయములలో తప్పుదారులు త్రొక్కుచున్నారో, ఆలోచించుటకును వర్తించుటకును యోగములేన యుత్తమ మార్గములేవో, చూపి వారికన్నులు తెలుచుట కర్తవ్య మైనందున, పతే దిప్పుడు తనవాడు సంస్కరించుకొనిన దోషములను జూపి సంస్కారసాధముల నుపదేశింప నారంభించెను. మార్గోపదేశ్య యయి తాను ధర్మముల నుపదేశించు చున్నప్పుడు తన పూర్వపరిచితులు తన్ను స్తోత్రార్చము చూప వచ్చిన గర్వితునిగా భావించి యనూహ్యగ్రస్తులయి యున్నారని వారి చేష్టావికారాదులవలన గనిపెట్టి, లేశమును సంశయపడక యతడు తానప్పు డుపదేశించు చున్న వాక్యములు తనవి కావనియు తనలోపల నుండి పలికించు చున్న యాశ్చర్యనివాక్యము లనియు దృఢముగా భావించి మతింతు యత్సాహముతో “మీఁకీతి చూడగా ‘వైకుంఠా! ముందు నీలోకము నీవు కుదుర్చుకొమ్ము’ అన్న పూర్వపురాణమేక నాకు స్మరణకు వచ్చుచున్నది.” అని చెప్ప నారంభించెను. జనుల కాతని మాటలు రుచింపక పోగా వారు “ఇంటి గెలిచి రచ్చ గలుపుము. ముందుగా నీవుని విశేషడ నారంభించుము. నీమహిమని నిశ్చయ జూపి, తనూల ముగ వచ్చెడి కీర్తి నీచాపస్థల మయిన యిక్కడ నుండి యిశ్వరస్థానము లకి వ్యాపింపవల్సి చేయుము.” అని యేమో ప్రలపింపసాగిరి. ఆమాటలు విత్తుకు కోపపడక వినయముతోను విచారముతోను, తాను మహిమను జూపి ప్రజలను వినోదపెట్టుట కయి యిక్కడకు రాలే దని తెలియఁ బలికెను. అతఁ డప్పుడు కేయలచండిన యుప

దేశము దైవాదేశక్రిత మనియు నీశ్వరసందేశ మనియు వారి మనస్సులలో నాదరము కలుగలేదు. ప్రవక్తగా సత్యము స్వగ్రాహమున కేదో గొప్పతనమును సమకూర్చు పలయు నన్నచింత దప్ప వారి మనస్సుల కన్యదంత తోచలేదు. అట్టి సమయములో జీసస్ మరల నందుకొని “ఒక్క స్వదేశమునఁ దక్క మఱియొక్కడను ప్రవక్త గారవము పొందకుండఁడు” అన్న లోకోక్తి నుదాహరించి, ఈశ్వర రాజ్యమును భూమిమీఁద వ్యాపింపఁ జేయుటకుఁ బోవఁగోర్చునను వారెక్కువగాఁ జూచుకొనుచున్నంతవఱకును తాను వాటిలోఁ గలిసి పనిచేయుచున్నందుల వ్యర్థమని వాఁకిఁజూపఁ బ్రయత్నించెను. అశీఁడు నిర్భయముగాఁ బలుకుమాటలు వారి కంతకంఠకుఁ గర్ణశ్రోతములుగాఁ దోచుచురాగా “ఇతఁడు మనలను తిరస్కరించుచున్నాఁడు” అని యొకఁడును, “ఇతఁడు మనకుఁ ప్రవక్త కాఁడు. మనలను యోక్యులనుగా భావింపఁడు” మనఁగొటకు మహిమల నేమియుఁ జూపఁడు” అని మఱియొకఁడును, పలువురు పలువిధములఁ దమలోఁదాము గునగున లాఁడఁ జొచ్చిరి. జీసస్ వారి మనోగతిములను ముఖచేష్టాది విశృంఖలను స్పష్టముగాఁ జూచియు జంకక యెప్పటిఘోరజేసే ప్రసంగము నాగింది యీశ్వరద్వప్తియందు తనవారును పరులు నన్న భేదము లేక యందఱును సమానులే మనియు తానునల్లే కులీనతా సంపన్నత్వాదులగు ప్రాపంచిక చంచలోన్మత్తిములను పాటింపక తన్నెవ్వరు జ్ఞాన కాంక్షులును దీనులు నయి సమీపితురో వారి చిత్తోపశాంతి కయి ముందుగా శ్రద్ధ చేయవలయు ననియుఁ జూపుట కయి గొన్ని యువ మానములు తెచ్చెను. ఆ యువమానములు తిమ్మి లాఘుపక్షులుట కయి తేఱదీన పని దురహంకారు లయిన యీ రాజరెడ్డి గ్రామవాసులు భావించుకొన్నందున వారి చెవుల కపి మధుసూము

లయ్యెను. అంతేకాక యింతవఱకును తమయూర తిక్కునగా బ్రతికిన వడ్డగి కొడుకు పెచ్చి తమవర్తనములో తిప్పలు పెట్టి తమకు మార్గోపదేశకుడు కానా యన్న దుర్భిమాన మొటిపూడ వారి మనస్సులను బిట్టకొనెను. ఈ క్రమం కానిగాని చేతు నారు ప్రారంభవఱలో నాతఁ ప్రసంగము కలిగించి నిశోషమును గి. శోషమును మఱచి యాతని యుపదేశమును వినినొల్లక యుల్లనాగించిరి. ఈవిధముగా సంతకఃపికు మూర్ఖత్వము ముద్రుగా వారు దొమ్మిరేగి దౌర్జన్యమున కార్పించి కాలు లఱచుచు నాతనిపూజఁబడి ఆతనిని దేవాలయములో నుండియు గ్రామములో నుండియు దూరముగా నీచుకొని పోయి యొక కొండకొన కెక్కించి యుండినట్టి తలక్రిమిగా క్రిందకి పెచ్చెనోచి చుండు జూదిన. అది పెచ్చెటికిని వారి కోపమునకు ధమునక కిన్తోలూడక శాంతిపట్టు డము నిశ్చయం డము యూరకుండెను. పెచ్చెతాగ్రమునకుఁ గొనిపోవులోపల వారి కోపము కొండకొనలో పొందెనునునో, ప్రాణదానమునసహితము వేడిక పెచ్చెచిత్తపింతో మోసమునమున్న యానెని యాకారమును జూచిన మీదట జాగ్రత్తన నునో, వా రాతనిని క్రిందికి బడఁద్రోయక కొండకొమ్మున కగవడిచి తమదారిని తాము గ్రామమునకుఁ బోయిరి. జనన స్వగ్రామమునకుఁ బోవుట కిదియే కడసారి.

స్వగ్రామమున జరిగిన యాయుపమానము పలక నతఁ డగు మాత్రమును సమతృప్తిగాను కాక గొప్పవారి కెవ్వరికి నిలువంటి గతి పెట్టుట పంతగా డనియు నెటువంటి ప్రవక్తయు స్వదేశమున గౌరవించబడఁ డనియై దలచుచు మరల కేసర్నాము గ్రామమునకు వచ్చి, అక్కడిజనులు తన కనుకూలుగా నున్నందున వారికి నీవ మతమును బోధించుచు, చుట్టుపట్టులగ్రామములకు మతప్రచారము

రము నిమిత్తమును సంఘాతములు చేయుచు వచ్చెను. ఆ కాలములో విశ్రమవాసర మయిన యొక్క శనివారము నాడు దక్క జను లొక్కచోట కూడబడుట సంభవించుకొండెను. ఆ దివసమునందు మూత్రము పల్లెలలోనివా రందిటును తమ గ్రామదేవాలయములో నొక్కటిగా చేరుచుండిరి. అది సమయముగాఁ జేసికొని జీసస్ విశ్రమ వాసర యైన యాదినమునందే దేవాలయములో జనులకు పూర్వ సిద్ధాంతములతోడి పాటుగా తన నూతన సిద్ధాంతములను సహితము బోధించి పాఠ్య; ఉపాసకసమయమునందతఁడు దేవాలయము లకుఁ బోయి ప్రార్థనలుముగిసిన తరువాత తాను లేచి నిలువబడి యప్పుడు చదువుట కయి ఫిద్దావాక్యములు గల ప్రమాణగ్రంథ మును చేతీ నీయ్యంగా నందుండి కొంతభాగము చదివి యందులో నుండియే యొకవాక్యమును తనప్రసంగమునకు మూలనూత్రము నుగా గ్రహించి తన యభిప్రాయములను వివరించి చెప్పుచువచ్చెను. అతఁడు చెప్పిన యభిప్రాయములకు ఖండించి వివాదపడుట కయి యాపల్లెలయందు పిద్ద్యాంసు లయిన ఫారిసీలు లేరు. అందుచేత జెహూసలేము నగరమునందు వలె నతనిబోధన కక్కడ ప్రతిపక్ష మేమియు లేనందున, జరుగాతఁడు చెప్పినది యెల్లను శ్రద్ధతో విను చుండిరి. అతఁడు చెప్పు పరిశుద్ధసీతివాక్యములు దుష్పాండిత్యదూషితములు కానివారి నిర్మలమనస్సుల కాహ్లాదజనకము లయి వారిహృద యాంతరాళమున శిలాక్షరములవలె నాటుకొను చుండెను. అతి పాండిత్యము చేతను స్థలవేదాంతశ్రవణములచేతను వారిబుద్ధులు పెడ నందున, కపట మెఱుంగక నత్యవంధు లయి సరళవర్తను లయి యున్న యాదానపదులు సామాన్యజ్ఞానమువలనఁ దెలిసికోఁ దగిన యాతఁడు కుపదేశించు నశ్యముల నాదరించి యాతని బుద్ధికి

నీటి నమ్మకపడి యాశనిని ప్రోత్సహపఱచుచును వచ్చిరి. అతఁడు చెప్పినట్లును చక్కగాఁ జెప్పినవియు, అతఁడు చెప్పినవి మంచి హేతువులనియు వాఁడునున్నట్లు అతఁడునుండెను. నారజిన కఠిన ప్రశ్నలకు సహిత మకఁ డనామానముగా సమత్తములను జెప్పి వారికి సంతోషమిచ్చినాఁడు. జేయఁగలుగు చు న్నను. అందుచేత నా ప్రాంతములందుండి గ్రామ్యులెవరి కాశనిమాటలయందు దంతకంఠకు ప్రమాణబుద్ధి కనెదనివనర్థమన మగుచువచ్చెను. తనయందు జనులకు విశ్వాసము హెచ్చినకొలఁదని న్యాభావికముగా జీసస్సునకును తనయందు విశ్వాసము హెచ్చెను. అతఁ డిట్లు మొట్టమొదట ముఖ్యముగా కేవలము గ్రామములోనే బోధచేయుచు వచ్చినను కొన్ని మాసములు గడిచినకొద్దరాత సత్సంస్థములకును తఱచుగాఁబోయి బోధచేయు నారంభించెను. సమీపస్థములనుండి యాతని యుపదేశములను వినవచ్చినవా రెవరులు తృప్తులయి యాతనిని తమ గ్రామములకు వచ్చి తమమిత్రులకును బంధువులకునుగూడ బోధ చేయుమని వేడుచువచ్చిరి. కొంతప్రసన్ను కలిగినకొద్దరాత నతఁ డెక్కడకుఁ బోయినను జనులు మూలముకూడి యాశని ధర్మోపన్యాసములను వినటకయి విలుగఁబడుచు వచ్చుటయేకాక, ఉపన్యాసావసానమున ప్రతిగ్రామమునను తమవ్యాధులను కుదుర్చుకొనుట కయి రోగులుసహితము ప్రోగగుచు వచ్చిరి. ఆరంభదశయు దశఁడు బోధచేయుచు వచ్చినప్రదేశమే మిక్కిలి పరిమిత మయినది. టైబీరియన్ పరస్పరసమీపమునఁ గొన్ని యామడలదూరమువఱకుమాత్రమే యతఁడప్పుడు సంచారము చేయుచువచ్చెను. అతఁడు మొట్టమొదట తన ధర్మబీజమును నాటినది యూదిన్న భాగమునందే. అతఁడు ప్రప్రథమమున చేయుచు వచ్చిన స్వగుళిబోధము తన ముఖ్యస్థాన మయిన కేవల

ర్నా ముగ్రామమునకు చుట్టుపట్ల గ్రామములకు గడియల ప్రయాణములో నున్న నాలుగయిదు పల్లెలలో మాత్రమే అతడు తన యూరికి మిక్కిలి చేరువగా నున్నట్టియు హీరాద్ అంటివనకు వాసస్థాన మయినట్టియు టైబీరియన్ పట్టణమునకు సమ దూరము యుండినట్లు కనబడెను. అంత రంగమును బాధించు మనోవ్యాధులను మాత్రమే కాక బహిరంగ మును బాధించు దేహవ్యాధులను గూడ వ్యర్థమును సామర్థ్యము కలవాడగుటచేత, జీసస్ చేయు ధర్మబోధను వినుటకును వ్యాధులను కుదుర్చుకొనుటకును గూడ జను లాశీనియొద్దకు వచ్చుచుండి రని యావజ్జీ నూదించబడెను గదా! శ్రీపర్వముగ్రామమునకు మరల వచ్చినతరువాత నొక విశ్రాంతినిగ్రహించి దతడు దేవాలయములో బోధించుచుండగా విగ్రహస్థిత జనసమూహములో నుండి మతిచెడ రినవాడొకడు లేచి నిలుచుబడి భక్తులరముగా రణరూప్యనితో నటన మొనలుపెట్టెను. అల్లకల్లోలముగా నుండి మశిషిమహామయిన యుదేకము దేశమునం గుడిటను వ్యాపించియున్న సమయముల యందు మతావేళముచేత దుర్బలచిత్తు లగుచు చిత్తచాచ్యము పొందుట వింత కాదుగదా! గ్రామదేవాలయశ్చరణియగుచుందు తప్పటల చప్పుడు చెవిని బడిన మాత్రముచేత మనోవ్యాధముచేత నొడభృమటచి యమ్మవారు పూనిన దని యవ్వకక్షత్రాలపములు చేయుచు సివములాడువారిని మన మీదేశమునందు సహిత మెందఱిని జూచుచున్నాముకామా? ఇట్టిస్థితిలో దేశమందంతటను సంక్షోభము కలిగియున్నప్పు డట్టివారెక్కడిగయినను బయట దేఱుచును. అప్పుడు జీసస్సు బోధించుచుండిన వాక్యములు చెవిని బడినప్పు డాశస్థిగముగా నొకనికి మత్రిభ్రమణము కలుగుటనుబట్టి చూడగా నాశనివాక్యములు వినువారల హృదయముల కెక్కి వారి నానందపరచుకాత్మ్యులను జేయు

శక్తికల నయి యుండినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఆకాలమునం దొక్క మతిభ్రమణమునుమాత్రమేకాక యనేకము లయిన యితర వ్యాధులను సహితము పిశాచావేశముల కారోపించుట సర్వసామాన్య మయి యుండెను. అక్కడిమాట యేల? ఈకాలమునం దీదేశములో సహితము తమయింట నెవ్వరికయిన వ్యాధి సంభవించినప్పుడు పామరులు సాధారణముగా వైద్యునియింటికిఁ బరుగెత్తుటకంటె ముందుగా సోదె చెప్పువానియింటికిఁ బరుగెత్తుచున్నారు. ఆకాలమునం దక్కడ నెల్ల వారికిని దయ్యములయందు గట్టిచమ్మక ముండుటచుట్టి మతిభ్రాంతులయి యున్న వాసుసహితము కొన్ని సమయములయందు తమ పిశాచములు పూనిన నని తలచుకొని యసంబద్ధప్రలాపములు చేయుచుండుట గలదు. ఆవిధముగాకే యా ధర్మోపన్యాసములు నుండుటోకడు మహోన్నాదముతోడ దమ్ముమిది తా నేనో దమ్ము మునుట్టు భావన చేసికొని “వాతరెస్తు గాయవాసీ వయున జీసస్య! నీతో మా కేమిపని? నీవు మమ్ము నాశనముచేయు వచ్చినవా? ఓ పాశుడుడ వయున దేవునివాడా? నిన్ను నే నెఱుఁగుచును.” అని ప్రలపింప నారంభించెను. దయ్యములకు గూర్చిన నెమ్మక చూకాలచూచి కందటికిని నున్నట్లే జీసస్సునకుఁగూడ నుండియుండవచ్చును. అప్పుడు జీసస్ సాదిస్తోన్నపురివంక తెప్పనాల్క తేతిపాత్ర నూది ‘ఇక మాటాడక వానిని విడిచి వెలుపలికి రా’ అని గంభీరస్వరముతో నాజ్ఞాపించెను. పిశుగుపడుచుట్లు వెలికిన యాయాజ్ఞానచక్షుము లాతని వాడిమాపులతోడఁ గూడ నునిశితగాణములవలెఁ దిన్నగాఁ బోయి యాభ్రాంతాత్ముని హృదయమూలమునందు నూటిగా నాటి వానినోరడఁదివందున, తత్తణుమీ వాడు ప్రేలుట మాని యూరకుండెను. అంతసఱ కూరక వదరుచున్నవాఁ డాతని యాజ్ఞాబలముచేత నొక్క

సారిగా వాకట్టు కట్టినట్టు మూకీభావమువహించుట చూచి యచ్చట నున్నవా రందఱును పరమాశ్చర్యరసమగ్నమానసులయి యతనికి దయ్యములను వడల్పఁ గలయద్భుతప్రభావ మున్నదని భావించిరి. ఇందియోద్రోహముచేత మనస్సులను తాము వశపఱుచుకొని లేక యస్వస్థమానసులై యుండువారిని స్వస్థపఱిచెడి యద్భుతసామర్థ్య మాతనివాక్యములయం దుండినదనుటకు సందేహము లేదు. జీసస్సున కొకవేళ పితాచావేశమునందు నన్యుకము లేక యుండినయెడల, అస్వస్థచిత్తునికి మరల చిత్తస్వాస్థ్యము కలిగించుట కది తప్ప వేఱుమార్గము లేదని భావించి యయినను సతఁ డప్పుడు వానిలోపల నున్న పితాచము నాజ్ఞాపించినట్లుగాఁ బలికి యుండవచ్చును. ఈకార్యముతో సతఁడు పితాచముల నుచ్చాటనముచేయు ననియు సమస్త వ్యాధులను నివారణము చేయు ననియులోకప్రవాద మొకటి మొట్టమొదట చుట్టుపట్ల పుట్టి క్రమక్రమముగా దేశమునం దంతటను వ్యాపించెను. జీసస్ మనోవ్యాధులను శరీర వ్యాధులనుగూడ నివారింపె నని తచ్చివ్యులచే ననేకాద్భుత కథలు చెప్పఁబడి యున్నవి. బహువిషయములలో దేహరోగ్యము మనస్ఫీతి ననుసరించియే యుండును. చింతలచేతను భయములచేతను మనో వ్యాధులచేతను జనులు తఱుచుగా దేహవ్యాధులొంది బాధ పడుదురు; అట్టి మనోవ్యాధుల తలు తొలఁగుటచేతను రోగము కదురు నన్నద్భవవిశ్వాసముచేతను గూడ బహురోగములు మందు లేకయే నివారణము లగును. శీతల మధురోక్తులతో కర్ణరసాయనముగా ధర్మోపన్యాసములు చేసి జనుల హృదయములను కరఁగించి చల్లపఱిచెడి హృత్ప్రవాహరక మైన సమ్మోహనశక్తి జీసస్సునద్ద నున్నందున, కీన్మూలమున సనేకలకు మన స్వాస్థ్యమును కలిగించి రోగనివారణముచేసి యుండుట యాశ్చర్య

కరము కాదు, అయినను జీవన్ము చేసిన గోగవిగాళమును గూర్చిన యన్యుతికథాంశము లనేకములు కన్గొని వ్యాపించినప్పుడు త్రోత్త్రోత్త్రోమ్ములువేరి పెంపొంది లేఖకులవద్దకు వచ్చినప్పటికీ చిలవల తోను పలవలతోను మొదటఁబడినవారు గుఱుకు పట్టలేనంత మహా వృక్షములుగా పెరిగి యుండవచ్చును. ఈనూనెగ పుష్టియం దెంత సత్వమున్నదో యిప్పుడు నిశ్చయముగా జెప్పజాలముగాని యాకాలపువానిలో మాటమాత్రముచేతనే ముక్రించి నట్లు రోగ నివాళము చేయఁగల యమానుషతక్తి జీవన్మునకుఁ గలదన్న సమ్యక్ ముండిన కరులకు సందేహములేదు. కీచగొక్క నిదర్శనమును వినుడు. జీవన్మునకు కేవలముగ్రామములో నొక మంట ధర్మ లోభము భేషముచేసిగా రాసిని పాశ్చాత్యజీవనము చేయవలె నన్న కౌతుహలముతో నూలులతోటఁ జేయు మూగి పైకినుక చల్లినఁ గ్రిందఁగాఁగంత కల్లుముగా నిల్లఁగితను క్రిందఁగి యుండిరి.

అతని రోగిని వాచకథలను విన్న గూఁగములు గా సమయము నందుపార్శ్వనాముఖచేత గొప్ప పక్షము మోగిని మంచము మీద మోచుకొని యామిలవాడొకఁడకు వచ్చిరి. తీర్థప్రజవలె మూగియన్న గూఁగములు జీవన్మునకుఁ గోరికొని గోవులు దుర్బల మగుటచేతను ప్రచోదమును గూర్చించి జీవన్మునకుఁ గొప్పమనము వేచి యుండునంత కాలము లేక యంత్యమునకుఁ జేరి యుండుచేతను తామె యాతని గూఁగగా సంబంధించి స్వప్నముకావలె నన్న వేగిరపాలు చేతను వెలువఁగంత నిచ్చిన వేగిని యంతి పరిగోష్ఠమీదికి వారాలోను పైకి పోయియుండునంత కాలికి గోరిగించి దారిచేసి యామిలనుండి త్రాళ్ళుకట్టి గూఁగిని మెల్లగా జీవన్ము

కూర్చున్న చోటికి వచ్చిరి. ఈ ప్రకారముగా నమమువచ్చి తన వ్రసం
గమునకు విఘ్నము గలగించినందున కింతి మనస్తాపము కలవాఁ
డైనను, రోగిని రోగిబంధువులకును దనయును గల విశ్వాసమున
కద్దుతపడి తననిమిత్తమై వారంత శ్రమపడి రోగిని తన పాదముల
కడఁ జేర్చినందున కయి జాలిపూని యత్నాతురుడై తన వంక నచే
క్షితో దీనముగాఁ జూచుచున్న రోగివంక కీతల దృష్టితోఁ జూచి జీసన్ము

నీపాపములు తుమింపఁ బడినవి" అని తానే పశ్చిమాధికారియైనట్లు ప్రకారవాక్యముకంటె పలికెను. ఆకాలమునందు యూదు లందఱును రోగములు పాపఫలము లని నమ్మియుండిరి. ఆరోగినహితము దేవునియెడలఁ దానేదోయపచారము చేసియుండుటచేత దేవుడా పాపమునకు శిక్షగాఁ దనకారోగమును గలుగఁ జేసెనని నమ్మియుండెను. జీసస్ పాపమునకు ఫలముగా రోగములు వచ్చునని నమ్మినను సమ్మతపోయినను, అట్టి సమ్మతము గల రోగి కతివేగముగా వ్యాధయశాంతిని ధైర్యమును గలిగించుట కామాటదక్కి మఱి యేదియు కార్యకరముగా నుండ దని యెఱిగినవాఁడై వానితో నీపాపములు తుమింపఁబడిన వని పలికెను. ఆమాటలు విని యుక్కడ నున్నవారిలోఁ గొందఱు "పాపముల తుమించుటకు మనుష్యుఁ డెంతటి వాఁడు! దేవుఁ డొక్కఁడే యాపని చేయఁగలవాఁడు. దేవుఁ డనవల సినమాటలు తా సనుట దోషముకాదా!" అని తమలోఁ దా మనుకొని యెండ్లోనుల మొగములవంకఁ జూచుకొనుచుండఁగా జీసస్ సోకాడకనిపెట్టి నమయోచితబుద్ధికలవాఁ డగుటచేత లేకమాత్రమును సంకయింపక తా నన్న వాక్యములో నొక్క యక్షరమైనను మరలించుకోక తాను భగవత్ప్రేరణమువలనఁ బనిచేయుచున్నట్లు మనస్సులో సంపూర్ణ విశ్వాసము గలవాఁడై యుండుటచేత ధైర్యముతో "నేనీ వాక్యములను దేవునియొక్కచేతఁ బలుకుచున్నా ననియు, నేను జీప్సెడిదానిలోను జేసెదదానిలోను సర్వములోను దేవునిచేతనే నడపఁబడుచున్నా ననియు, మీరే తెలిసికోఁ గలరు" అని పలికి రోగివంకఁ దిరిగి "లే. నీమి త్రనెత్తుకొని నీయింటికి నడువు" అని యధికారస్వరముతో నాజ్ఞాపించెను. ఆమాటలతో వాడు చివాలునలేచి తన బట్టలు పట్టుకొని యెల్లవారు నద్యుత్పడునట్లుగా నడిచిపోయెను.

మానసికములైన పాపరోగములనే రూపుమాపఁగల యద్భుత సామర్థ్యము గల మహాపురుషునకు శరీరరుజులను బోఁగొట్టఁగలశక్తి యున్న దన్న హేతువుచేత నూతనమహిమరాదుగాని యొక్కయాతని విషయమున దేవుఁ డేర్పఱచిన స్థిరము లైన వస్తుధర్మములు మాత్రమే పనుమాట మాత్రము విశ్వాసపాత్రము కాదు. ఐనను బయిని జేర్కొన్నరీతి యుత్సాహవాక్యములవలనను రోగులమనస్సులలో నట్టి వాక్యములు కలిగించిన ధైర్యవిశ్వాసముల వలనను రోగు లనేకు లాతనిమాటమాత్రమున స్వస్థతను బొందియుందురు.

అనుదవ ప్రకరణము.

000

పాపులయెడఁ జూపిన యాదరము, సరస్వతీప్రవచనము.

జీసస్ వైబీరియస్ సర్వరిమునందున్న పాపము మొదలైన గ్రామములలో ప్రవచనము చేయుచుండిన కాలమునందు జను లాతీడు బోధించిన దంతయు గ్రహింపఁ గలిగినను లేకపోయినను చెప్పినది వినుటకు మాత్రము గుంపులు గుంపులుగా వచ్చి విని యానందించు నాతడు చెప్పినదానిలో నదేనిఁ దా మావలకు నమ్మినదానికి విరుద్ధముగా నున్నయెడల కపటులయి యనిష్టమును నూచించుచునుండిరి. సాధారణముగా జనులు లఘుమునస్కులు; లఘుమునస్కులెప్పుడును దుఃఖిమానఘాయస్థులు. అందుచేత వారు తమ మనస్సులు ద్వేషముతోను దుఃస్థితితోను పూరితిము లయి యున్నను, పండితనామములు ధరించి శీఘ్రముగా వెరగింపఁబడువారు విధించిన బాప్తీకర్మలను మీఱక నిత్యమును యథావిధిగా ననుష్ఠించుచు వచ్చినపక్షమున సమస్తమును వానితో పరిశుద్ధము లగునని నమ్మి యుండిరి. ఉదాహరణకు దైవ జీసస్ను బోధించెడి సర్వజ్ఞున సమాదరణి యములైన యుత్తమధర్మముల తత్త్విమును గ్రహించి యనుష్ఠించుటకుఁ గావలసినంత జ్ఞాన తెజస్సు హరివ్యాదయములలో లేదు. అందుచేతఁ దమలో నేర్పడియున్న యల్పవ్యవస్థల సరిక్రమించిన గురుధర్మము లన్నియు వారి దృష్టి కిసర్థదాయకములుగానే తోచుచు వచ్చెను. లోకములో సదా సందుగొందులలో నుండమరగిన ఘోషములు నూర్యతేజస్సువలని ప్రయోజనమును బొంద నేరక యావెలుతు రనర్థదాయక మని భావించుకొను లాగుననే యుక్తాయుక్త విమర్శ లేక చిరకాలమునుండి యజ్ఞానాంధకారమునందు దడిగియుండి యంధ

(పాయముగా పూర్ణాచార్యుని ముఖమును మంచి దని యెంచి యనుసరింప నలవాటుపడిన కనులును నతఁ డాకస్మికముగాఁ జూపిన నూతనసత్య తేజస్సును జ్ఞాననేత్రమును దెలుచి సువిచారపూర్వకముగాఁ గనుగొని దానివలనిలాభమును బొందఁజాలక యది దోష దూషిత మని మీఁదిమిక్కిలి ద్వేషించఁ జొచ్చిరి. అట్టిస్థితిలో జనుల యజ్ఞానమునే యాధారపఱచుకొని, శుద్ధనరపక్షము చేసికొనుచు తమ ఘనతను కాపాడుకొనుచు దు శులాచార్యులు జీసన్న చేయు బోధమును మఱిత యధికముగా ద్వేషించుట వింతకాదు గదా ! ఛానీసీలును శేఖరాలును జీసన్నును ముఖ్యముగా ద్వేషించువారుగా నుండిరి. పుణ్యపావములవిషయ మును వారిలో గల యవిచారముల కమితైన న్యూనతలు కన్పించుచున్న వారినిచూచి క్షయి ఖండించుచు నచ్చి నందున వారి కశరీర కర్మ కలసి పుట్టించుచుండెను.

ఆ దేశమునందు శాలివాహనుని మొదలయినవారినండి సుంకము తండెడిసుంకరు లనబడెను వాఙ్మోహద్యోతులు కలరు. వారిలో సాధిక సంఖ్యాకులు ప్రజలను పీడించి లంచములు గొనెను దుష్టాత్ము లయినను ధర్మదీక్ష గలనుండినారు సహిత మనేక యుండిరి. జన కంటకు లయి గూర్చి నోనుచులక్షణ కొలువు కుదిరినందునను జనుల వలన నిర్బంధముగా పన్నులు గొనువా రయినందునను యాచులు వారి నందఱిని మంచివారిని దుష్టవారిని గూడ వేరీతగా ద్వేషించి వారిని మహాపాతకులనుగా భావించుచు, తమలోనివార డెవ్వడయినఁ గ్రొత్తగా బోయి యట్టికొలుపు కుదిరినక్షమన వానిని కులములో నుండి బహిష్కరించి వానితో భోజన ప్రతిభోజనములను సాధ్య మయి నంతవఱకు సంభాషణమును గూడ నిర్జించి దేవాలయములకును తమ యిండ్లకును వాని రానీయకుండిరి. ఛానీసీలు తెల్లనివస్త్రమును ధరించి

కూరుచుండి మన దేశమునందలి ఛాందసులవలెనే యితరులు తమ చావునకు వచ్చినను స్వర్గదోషమువలన తా మంటుపడుదు మని యెంచుకొని లోకములో తామే పరిశుద్ధుల మను నహంభావము కలవా రయి యుండిరి. మనబ్రాహ్మణులు పంచముని తాఁకినప్పటివలె వారిలో నెవ్వ రయినను పతితనంస్వర్గమును చేసినట్లుమున, పతితులను తాఁకినదోషమున కయి మతాచార్యులు వారికి ప్రాయశ్చిత్తములు విధించి వారివలన దక్షిణలు గుఱియించుచుండిరి. అందుచేత ఫారిసీ లెవ్వఁడును పాపులుగా పరిగణింపఁబడుచుండిన నుంకరిజాతివారిలోఁ గలిసి భుజించుట మహాపాతక మని యెంచి వారికి సాధ్య మయినంత దూరముగా లొలఁగుచుండిరి. జీసస్సునకు నుంకరులయందు ఫారిసీలకుఁ గలిగినట్టి భేదభావము లేదు. వారు మంచివా రయినపక్షమున వారి నితరులకంటఁ దక్కువగాఁ జూడవలసిన న్యాయము లేదని యెంచి యతఁడు నుంకరులతో యభేద్యముగాఁ గలసిమిలసి తిరుగుచుండెను. అంతేకాక వారిలోని చెడ్డవారిని నహితము ద్వేషించి విడనాడక ధర్మోపదేశములచేత వారిని మంచిమార్గమునకు త్రిప్పుట కయి వ్రయ త్నించు చుండెను.

ఒకనాఁడు వీధిలో నడుచుచుండఁగా జీసస్సునకు మార్గస్థుల వలన నుంకము గ్రహించుచు మాస్కా యను నుంకరి యొకఁడు కనఁ బడెను. జీస పుతని నావల కెఱిగినవాఁ డగుటచేతను, తన బోధనలను విసవచ్చిసప్పు డతని శ్రద్ధాభక్తులను నద్వర్తనమును కనిపెట్టిన వాఁ డగుటచేతను, అతనిని తన శిష్యులలో నొక్కనిగా స్వీకరింపవలె నని యుద్దేశించి 'నావెంటరమ్మ' అని పిలిచెను. ఆమాటల యర్థమును గ్రహించి యాపిలుపుతోడనే మాధుర్య తన పనిని విడిచి పెట్టి యెంతమాత్రమును సంకేహింపక యాతని వెంట నడిచెను.

పండితుండనిలోజేరి ప్రవక్తగా నెన్నఁబడు చున్నాన న్పంతటి వాఁడు వచ్చి సామాన్యముగా పండితులము వారిచే నెల్లవారిచే ననాదరింపఁబడుచు ద్వేషింపఁబడు చున్నతన్నుఁ దనవెంట రమ్మని పిలువగానే మాఘ్నా తన కది గొప్ప యనుగ్రహముగాఁ దలఁచు కొని, యీదేశమునంగు శ్రోత్రియుఁ డయిన బ్రాహ్మణోత్తముఁ డొకఁడు కడజాతివాని తనపరసకు రమ్మని పిలిచి యాదరించువపుడు వాఁడు తన్ను ధన్యవిగా భావించుకొని యోశసంహోషణకుఁ గుంఠ పమానంఁగమును బొందియుండును. మాఘ్నా బీదనాఁడు కాఁడు. గృహమును ధనసంపత్తియు నాప్తపర్గమును గలసంపన్నగృహస్థుఁడు. అంగుచేత పితఁ డాదినమునఁ తన బంధుమిత్రులను వింతునకుఁ బిలిచి వారి కాతని బోధనమును విని యానందింపఁ గలుగు భాగ్య మును పొలిగింజేయుట కయి జీవన్మును గూడ వాఁడు శిష్యుంటికి భోజనమునకు రమ్మని ప్రార్థించెను. అతఁ డామాహ్నము నంగీకరించి యాతని బంధుబృందముతో గలిసి సహపంక్తిని భుజించుట కయి యాతని యింటికిఁ బోయెను. ఈవార్తకొంచెము నేవటిలోనే గ్రామ మునగ దంతటను వ్యాపింపఁగా, జీసస్ పతితు లయిన నుంకిరులలో గలిసి భోజనము చేయుచున్నాఁ డని యెల్లవారును గుంపలుగూడి వీధనీధని వింతవింతగాఁ జెప్పుకొనసాగిరి. రాబ్బీ (పండితుఁడు) అనఁబడు వాఁడు పోయి పతితు లయిన నుంకిరులయింట భోజనము చేయుటకంటె ఘోర మైనయకాన్యకరిణ మొకటి యప్పుడు ఫాసిల దృష్టికిఁ గనఁ బడలేదు. అంగుచేత ఫాసిలలో గూడఁజు బయలుదేరి యతఁడు చేయుచున్న కానికార్యమును ప్రత్యక్షముగా చూచి ప్పుకొవలె నన్న తలంపుతో నిన్నఁగా మాఘ్నాయుంటివంక నడచిరి. అప్పు డాయుంట వాకిట జీవన్ముయొక్క శిష్యులుకొందఱు కనఁబడఁగా ఫాసిలు వారిని

జూచి “మీగుగువు చెడిపోయినవారితో గలిసి లోపల కానికూడు తిను చుడగా మీరు సిగ్గులేక చూచుచు వాకిట నిలుచున్నారా?” యని దూషింపనానింపింపగానే మాటమీద మాట పెరిగి యాశిష్యులగుచు వాకిటికి వాక్కులహము సంభవించెను. అనంత్రోభమును బోసినది విని కలహకారణమును గ్రహింపి తీసిన వెంటనే యీవలకు వచ్చి ఛాకిలను జూచి “అన్నలారా! నన్ను విందుకుఁ బిలిచి పీరు పాపాత్ములని మీరెన్నుచున్నారు గదా! పాపముల నంగి కట్టి పంబుడఁపింప వారయిన పాపాత్ములయొద్ద గాక నే నుండవలసినదోని నుడిమొక్కడ నుండును? నగ్గటఁ బోయినయెడల రోము శుశ్రూషు నని భయపడి రోగులయిండ్లకుఁ బోవక వైద్యుఁ డారోగ్యులతో మున్నాఁ యిండ్లకుమాత్రమే పోవుచున్న పక్షమున మీగాతకు విషయమున నేనుచి తలచెదరు?” అని సమయోచితముగా బలికి వారి నిగుళ్ళకులను జేసి యప్పటికిఁ బంపినను.

ఁతిశునిగా భావించెదడను నుంకరులు మొదలయినవారి యెడల క్షోభము చూపి యిటువంటి కార్యములను జేయుచు నచ్చట చేతి వాకిటిను జివోయి “ఁతిశసంస్థి” యని పిలుచుచు నతనిని గూడ ఁతిశశుల్కుగానే గణనచేయుచుండిరి. అతని కీర్తిరుదాంక మును ప్రవాహి చుట క్షోభసంగతి యీవలకే తలస్థించెను. దానిని గొప్ప గొప్పము లయినశకునాతఁ డెలిపెదను. ఛాకిలలు కరకాలా చాపముగా చేతి కిన్నుఛకులనుగా భావించుకొనుచు తా మల్పు లని నుంపవాఁడనిపద్యముచుమాసి, యట్టివాఁడెడలఁ గతిన హృదయము వాఁడైయులగు జాలిపడకుండుట కలవాఁడుపడియుండి నాలోగా నములగు నామే నిష్టాపకుల మనుకొని గర్వపకుచు తమలోఁ గలసిరిక్కక్కల నాచొందినంతమోత్రమునఁ బరులను

భ్రష్టులనుగా నెన్నుచు నట్టివారు నీత్రగోచరు లగుచున్నాత్రిమున తమముందటి యన్నమును వాటివేసి లేచిపోవు. అంతటి గుర్తుకి వచ్చిన మానవసామధారులలో తోడి మా. పులమెడల చూచుకొన్నట్లుము లెట్లుండును? ఇటువంటి వుత్తోన్నాదులు మూర్ఖులైనందువలన కష్టములపా లగుచున్న సిద్ధోష్ఠులను సముద్ధరించ జూచుచు తిక్కినవారి తోడిపాలుగా వారినాదరించుచు వారిలోగలసి భోజనప్రతిభోజనములు చేయుచు వాగుకూడ దేవునికిఁ బ్రేమాస్పరు లగునట్టిదేయని లోకమునకుఁ జూపాల జీసస్సున కభీనుతము. ఈవాంఛార్థకి మద్దించేత జీసస్ నిష్కారణముగా జనలాభువము ననుభవించు చున్నవారితోను నిజముగానే పాపముచేసి బాగుపడఁ దలచినవారితోను కలసి భోజనము చేసినందున కియి యితరులు తప్పుపట్టుచు వచ్చిపప్పుజెల్ల నెతఁడు సమయమునకుఁదగినట్లుగా “చెడినవారికేకాని బాగుపూరికి వెద్యు నితోబులిలేను” అనియు, “మరువ్యపుత్రుడు పరితృలను పాపములను కేయుటకే వచ్చినాడు” అనియు, నూఱుగొట్టెలు నిలవాఁడు వారిలో నొక్కటి తప్పిపోయిన పక్షమున మంచిగొట్టెలను తింటుంటు దింటిని విడిచి దారితిప్పిన యాయొక్కగొట్టెను వెదకుకొనుచుంటోయి యదికంటఁబడఁగానే సంతోషించి దానిని మూపున పహించి కొనిరా కుండునా?” అనియు, చెప్పి తప్పించుకొనుచు వచ్చెను. జీస స్తీవిధముగా నాపద్భాంధపుఁ డయి దీనులై కష్టపడుచున్నవారి కందిజీకిని దయారసపూరిత మైనవ్యాదయముతో సర్వవిధముల లోడుపడుచుండును. నిజముగా చెడు లేకుపులయందుఁ బ్రవేశించి పాపభయముగా మనోవేదనల ననుభవించుచుండువారికిఁ గాక వేత్తప్పనికి రక్షణమార్గమును పరులతోఁబాటును విశేషముగాఁ గావలసియుండును! ఫారీసీలు పాపజీడితులను తారసించినప్పి డొక్కయలెప్పహివాక్య మయినను

బలుకక మానుకొని చీకగొన్న దనుభవింపవలసినదే యని యెఱ
తాదాచరమును దేవుడు దీనినిగూడనియు ఎరికిపానుడనియు గణిం
వక యతిశయవాచకము దేవునిది పావులతో సంభాషించినచో దమ్ము
గూడ శిక్షించు సమర్థమునది మా మానవుల దొలగించుడంగా,
జీవ స్పృహభావము యుక్తసమయమున తోచుచు దారిచూపిన
యెడల మర్యాదలతో నశకులు సత్కర్తృముందట్టి బాగుచుచుండును
వారి చేయవలసినది శిక్షించు బాటునుటయే యాశ్చర్యప్రకర
మైయున్నది. మనము సమ్మ సర్వభుజములచేతను పావులను
దుర్గిరినుండి తప్ప మిటక మాచుచుండెను. ఛాన్సీలవలె దివ్యార్
బుద్ధితో జూడక తిమ్మాదలించి మంచిమాటలతో పాపాశ్రమము
నకు వెలుగుపెట్టెనట చేయుమందులవలన దీనజనులు జనస్మరచదు
భక్తికిలవలెను. యాతనిమాటలయందు పెరిమ పశ్చాత్తాప ముంచి
తిమయడల జూడన సహృదయమును దలచి యాతనిని దేవులవలె
బూజించుచున్నాం.

అతని డొక్క గ్రామములో సీమంతులను పేరు గల యొక ఛాన్సీ
తనగృహమునకు జేసియు భోజనమునకు బిలుచుట తలపెట్టెను.
అప్పుడే యతనియందు గలభక్తిచేత నాతనిని పండుక బిలువక
పోయినను, పాప మునుగూడ దనయింటికి రప్పించి పట్టనపు డితిసి
దియ్యును. అంతలో దొంగలు బుద్ధిచిప్పి దేశాచారముద్ధ మువార్గ
మునుండి యతనిని మరలించుట నెన్నికటిలబుద్ధితో బలిదయిండును.
మరొకప్పుడు శ్రీదేశమునందును మాయలమారులై దేశక్షేమము
నపేక్షించి తమమార్గములకు శ్రీకూలముగా పని చేయువారిని వారి
పూజింపగ వచ్చుట కయి సయమున భయమున ఒకమాలియు
తెడలెను. నాన విధమాయోవాయములు పన్నుదురు. అందుచేత

సిమన్ తన యింటికి జీసస్ వచ్చినప్పుడు దేశాచారమునుబట్టి యరిథికిఁ జేయవలసియే యర్ఘ్యపాద్యములైన యారిథేయసత్కారములను వేసిని జేయక యాతని నుపేక్షతోఁ జూచెను. అయినను జీసస్సతఁడు తన యెడలఁ జూపినయనాదరభావమును పాటింపక చావడిలో బల్లమీఁద గూరుచుండి తనమాటలను వినవలె నని యుక్కడకు వచ్చినవారితో సంభాషించుచుండెను. అందఱును మాటలసందడిలో నున్నప్పుడు చూడవచ్చినవారితోఁ గలిసి చెడిపోయినయువరి యొక తె లోపలికి వచ్చి బల్లమీఁదఁ గూరుచుండి యున్నజీసస్సుయొక్క పాదములచేత క్రిందఁ గూరుచుండెను. ఆకులట నాటియుదయమున జీసస్సు చేసిన బోధను విని పరితాపపడి తనదుశ్చక్రితమును విడిచి యతనిపాదము లాశ్రయించి యిఁగముందు మంచిదానిని నడువ నేర్చుకోవలెనని మనస్సులో నిశ్చయము చేసికొనెను. అతఁ డుత్సాహవాక్యములు విలి నాటిప్రాతఃకాలమున నెంతటి పాపాత్ములకును రక్షణమార్గము కలదని యాశ్వాసించినందున, పాపవర్తనమునం దగిలి యున్నయాయబల తనహృదయమునం దూఱటను బొంది యాతనిసన్నిధానమునకుఁ బోయి పాదసేవ చేసి తదనుగ్రహమువలనఁ దన్నంటి యున్నపాప పాశములను త్రెంపుకొని ముక్తురాలయి కృతార్థతఁ బొందవలె నన్నయపేక్షతో నచ్చటికి సావాసము చేసి వచ్చి నిర్భయముగా పెద్దమనుష్యులనడుమను గూరుచుండి బాష్పధారలతో నాతని చరిణముల కభిషేకము చేయుచుండెను. మొట్టమొదట సిమన్ యొక్క నేవకు లెవ్వరైనను జూచి యుండినయెడల, ఆస్త్రి నప్పుడు లోపలికి రానిచ్చి యుండరు. ఎల్లవారును ప్రసంగశ్రవణములో ముసఁగి యన్యమును మఱచి యున్నసమయములో నాకాంత మెల్లఁగా లోపల చొరఁబడి మొదట నాతనిపాదములకడ్డ నిలుచుండి తనపాప

ములను గలదుకొని గంభీరమైన శ్రీరాజులము తనవేషికిన్నీటితో నాతనిపాదములను కడిగి, శివస్థానములను నేల జేరకునట్లుగా తిరు వాత మోచి నీటిని కూచుటచే, శివవేషి వేల్పువలె వచ్చిశనకు చిత్తశాంతి కలిగించి యాఘోర పాదాపిందములకుఁ దాను వచ్చినప్పుడు తేలికపని చేసియున్నాడని గాది సంగతిపరవశ్యము చేత చెప్పటంబున నన్ను నన్ను నుండు యాగనిపాదములమీఁద వ్రాలి నమనా నమన చేసి యడుగలు యాగపెట్టకొని జొచ్చెను. అప్పు డక్కడ నిన్ను చూడఁగాను శివస్థాన చూచి కన్నులుండిరి. ఇతరులు తిన్న పోషకాన్ని నీ నూగుమన్నారని తెలిసికొన్న పోడినే యాచేడిను స్వీకరించుటకు నడచు నావలికి లేచిపో జూచెను. గాని యిదిగో నీ కరుణార్థము చూచి జేసిన దానివల్ల కే యుండ నియమించెను. పోడినే పోడినామములు శరావుచుకునుజూపు లతో సిమన్ శివవేషిజూడఁగా అప్పటిచాణిసి దన్ను తానిదిచ్చి నందునకై యతఁడు శివమీదకోపము పెట్టిందియున్నాడని తెలిసి కొని యందుముఁదము నుండి కొని హితిము చెప్పడలచి జీవన్ శిమనును బ్రేది “ఓయా! నిన్నొక్కగాట యడుగవలెనని యన్నది అడుగవచ్చునా?” అని పలికెను. “నీకేట యడుగవలెనని యన్నదో యడుగు” అని సిమన్ శ్రమకారమును జూచుస్వరముతో బదులు పలి కెను. “ఓకాన కిమనవ్వును శివజుముగాఘోరముండిరి. పారిలో నొకఁ డేనుఁజూచుకొనినను తెలిసినవారి జేడగురూకలను ముగిసిడి యుండిరి. పారాయంబులకు శక్తులుకాక పరితాపవశు చుండఁగా, ముగిసినచాతి కరుణించి పారిని ముగించి యిరువురను ముగియుండఁగి విముక్తులను చేసెను. అయిరువురిలో నెక్కువగా నాతఁడొకఁడు నొకకొక్కతఁడు గలవాడయి యుండవలెను!”

అని తనను ప్రశ్న చేసెను. ఎక్కడ పోయి యున్నాడో మన్నింపఁ బడెనో వాడే యెక్కువకృత్యము చేసినవాడని భావించెను.” అని సియన్ ఉత్తర మిచ్చెను. “నీవు చెప్పినది సత్యము” అని యతనితోఁ జరిగి తన స్వంతట ఆశ్చర్యముగా “ఓయీ! ఈశ్రీని జూచితివా? నీయింటికి వచ్చిన యతిథికి నీవు పాగోడకము పియ్యకపోయినను, యాయువతి నన్ను వెదకఁగొనుచు వచ్చి తన కన్నీటితో నాయువకులు కడికినది. నీవు నాశిరస్సుపై గంధపాతము ప్రోక్షించిపోయినను, ఇది నాపాదముల పై ప్రోక్షించినది. నీవి పాదములు క్షమించబడినవి. ఎవ్వరివి స్వల్ప పాపములు క్షమించబడునో నాకు తక్కువభక్తి చూపుదును. ఎవ్వరి వధికి పాపములు క్షమించబడునో నా వెక్కువ భక్తి చూపుదును. ఈ కారణము చేత నపాపము లధికము కాబట్టి యాయురి యధిక భక్తిని జూపుచున్నది.” అని చరిగి యాశ్చర్యమునకుఁ జొరికి “ఓకాంతా! నీ పాప ములు క్షమించబడినవి!” అనెను. ఆమాటలు చెవినిఁ బడగానే వెనుక రోగిని నూర్చి యతఁ డీమాట లన్నవలెను వ్యవర్తించుచున్నాడని యక్కడ నున్న నాగిలో నివసించుచు గొప్ప కలకల మొక్కఁ జూపుచును. వారిలోఁ గొందఱు లేచి “పాపములు క్షమించుట కింత వెన్నడు?” అని ల్లిరగా నడవఁ జొచ్చిరి. తనలో వారినూటలను సరకుగొనక “ఓ యబ్బా! నీవిశ్వాసము నిన్ను నీక్షించినది. ఇతఁ నీవు నిర్విచార ముగా బోయి” అని యాశ్చర్యమునకుఁ జెల్లుగా బంపివేసెను. చేసిన పాపమున కవిధముగా నాతఁడెవ్వరి డీక్షణం దామె పాప ములను తప్పక క్షమించు నన్న భక్తినిశ్వాసముతో నతఁ డవ్వు డా మాటలు పలికి యుండును. ఇతఁడు లంఘించునట్లెవ్వఁడు పోక జూచెడి యెదిపోయి పడితి యెడల నడిచు చూచి యానందమును నియము సర్వజ్ఞానాధిపతియగునా నున్నది. ప్రకాశాచారి కళంకితము కాని

యాతనిని నిర్బలపర్చి కౌకులటము దయనీయ మయిన యాశ్వరుని బిడ్డగానే గనబడెను. తన జీవితమును నిర్భాగ్య మయిన దానివిగాఁ జేసిన కుమార్తెయునుండి తప్పించుకొని యానలఁ బడఁగలిగినా యా పడుచును తక్కిన యాశ్వరుని బిడ్డలవలెనే పరిశుద్ధజీవనము కలదయి మరల నుఖ మనభవింపవచ్చును. ఆ మందభాగ్యురాలు హేతు మైన తన ప్రస్తుత జీవనము విడిచి బాగుపడఁ గోరియున్న దనియు, దుష్కర్మమునుండి మరల నీతిపథము వట్టగలుగుటకై తన యుత్సాహ వచనములును పాశాన్యమును గొంచెము కావలసిగున్న వనియు, ఎఱిగి పయిని జెప్పిన వాక్యములు విడిచి జీవ స్వాభోద్భావము చేసి యాయంగనను పాపమునుండి విముక్తరాలిని చేసెను.

పైని జెప్పినట్లు జీవన్ము చేసెను భోజనలవలనను మతాచార్యులు లోపముగ నెత్తి జనులకు చూపుచుండుటవలనను మతాచార్యులు సత్కార్యము లని భావించుచుండెడి యనాచర్యకాచారములను పాటించకపోవుటవలనను, ఛాపీలకును లేఖనలకును జీవన్ మూల ద్వేషము కలిగెను. అందుచేత వారు జీవన్ వర్తనమునందు తిప్పలు పెడక నారంభించిరి. ఏకాదశినాడు వైష్ణవులు మొదలైనవా రీదేశ ములో నుపవాసములు చేయునట్లే యాదేశమునందును లోపల నెన్ని యంకృత్యములు చేసినను పైకి భక్తులవలె నటించుచు విశ్రాంతి దిన మునందు నిరాహారమై యుండుట జనులలో నాచారముగా నుండెను. అత్తశుద్ధిలేని యటువంటి బాహ్యచారమువలనఁ బ్రయోజనము లేదని యెఱిగినవాడై జీవన్ తిసశిష్యులకు విశ్రాంతిదినములలో యభివృద్ధి ముగా భోజనము చేయవచ్చునని యనుజ్ఞ యిచ్చెను. వారట్లు చేయుట చూచి ఛాపీ లాతనిశిష్యులు మహాపాతకము చేయుచున్నట్లు భావించి విశ్రాంతిదినమున భుజించుదున్నారని వారియం దొక దోష

రోవణము చేయజూచిరి. ఈప్రతివత్సరము యాత్మపరములగు బంధు
ప్రాయులు వివాహము జరుగుచున్న యొకనొక నిమిషమును విని
యక్కడకు వచ్చినవారితో జీవన్ “నిష్కారణముగా విగాహములై
దేవాశోపణము చేసికొని వా కేల బాధపడవలెను? పెద్దకొడుకు
చేశ నుండగాఁ బెద్దకొడుకునకువా కక్కడక్కడ బుద్ధులుగా!
నేను ఇది శిష్యులము వీరికి సంబోధపరుచుచున్నాను. మహాశోపవిన
ములతో వీరికి తిండిలేక వాడి సంతాపము చెల్లి పెట్టించినామి
నేను వీరి నెడఁగొనినప్పు డాహారమును వర్జిది కలుగఁజేసె కాలము
ముంగు నచ్చును” అని పనుమోదిశముగా పరమాహులు చెప్పెను.
ప్రతిముక్తిగానక ఛాత్రీ బద్ధునికి విగుత్తరు లగును శను ప్రయ
త్నములగు గానక జీవన్ మొక్కము నిమగ్నమొక యు వర్తన
ముకు నొక్కముగా మోలించి వచ్చి శనుతో చెప్పుట కిటు వేగుల
చాచి నిమిషించిరి. కూర్మముగాఁ బోయి చాగు నా శిష్యముగాఁ
బరిక్షించినను జేశాచారవిరుద్ధముగా నడచిన కొన్ని యాశ్చర్యములు
దక్క నాని కిశకరోషము లేనియుఁ గనఁబడితేను. అట్టిని వారు ఛారి
నీలవర్ణుల నొక మొక్కనాఁ డాశ్చర్యముల విభా నిరూపణ నొక్క
పాలముతో గోధునుకలకులు వినుచుకొని తిని విశాంతిచయమును
నకు భ కయి కలిగించి రనియు, మఱియొక విశాంతిరించున జీవన్
వెట్టివాని కొందఱి చిత్త చరీ స్వస్థమృదుగాఁ జేసి రనియు, ఇటు
వంటి మహాశోపములను మాత్రమే కొన్నిటి కేటపు పట్టెది. ఆమహా
పండితు లొక యాశ్చర్యములకే మహాశోపములనుగా నెంచి గోరం
తలు కొండ కలు చేసి జనులకు గుర్రోపలు చేసి క్షేమము పురికొల్పి
మరాఛానులను మీటి నెడుచు పెరితులవార్యుల వివలదని
జనులను జీవన్ మొక్క ధన్యోపన్యాసములనుండి విముఖులను లేయఁ

బాటుపడిరికాని వారికృషి యంతగా సఫలము కాలేదు. అయినను పూర్వాచార పరాయణులగుచూరనేకు లాతని బోధనలను వినుట చాల మని యాతనివద్దకుఁ బోవకుండిరి. విశ్రాంతినినమున రోగిని స్వస్థపఱుచుట దోషము కాదనియు, విశ్రాంతినినమున తనయొద్దకు తెగులు వచ్చినపక్షమున నెట్టిచుందమతి యైనను మంచివేయక యుపేక్ష చేయునా యనియు, తెల్పుచుండిన పశువునకు మంచువేరు సంశయించక నోడి నూనవులు రోగినిదీనినప్పుడు కిక్కిచేయక యూరకున్నచో మనుష్యుని మృగముకంటెను నీచముగా భావించుట కాదా యనియు, జీవన్ వానిని సమాధానపఱుపఁ జూచెనుగాని మాధ్యావేశదూషితము లయి యున్నవాని మనస్సుల కాదు క్కు లగుమాత్రమును దుధించినవి కావు.

జీవన్ బోధించుదానిని జనులు పరమార్థముతో వినుచు వచ్చినను, చెప్పిన దాని పరమార్థమును గ్రహించువారుమాత్రము వారిలో నల్పసంఖ్యాకులుగానే యుండిరి. తానుబోధించెను ధర్మము లను కథలూపమానఁ జెప్పునప్పుడు జను లధికాదగము కలవా రగుచు వచ్చుట కనిపెట్టి, తరువాత జీవన్ తన యుపదేశములను నాధారముగా కథలూపమానఁ జేయు వానింబించెను. తనయుపదేశ మును వినుట కయి యొకనాడు కేపర్ నాముగ్రామములో జను లధికుముగా మూగింపపు డశకు వానిని వెంటఁగొని టైబీరియానగస్తీ రమునకుఁ బోయి, అందఱికిని పినఁబడునట్లుగా నిలిచి ప్రసంగించఁ దగిన యున్నశిష్టాన మొప్పున లేకపోవుటచేత నీటిలో నున్న యొకపడవపై నెక్కి మూగింప వచ్చి మీఁదఁబడకుండునట్లు శిష్యులచే నెడ్లువేయించి దానిని నీటిలోఁ గొంతలోతునకుఁ గొనిపోయి యానావమీఁద నిలుచుండి జీవన్ జనులవంకఁ దిరిగి యుచ్చైస్వస్వనముతో నుపన్యాసము

చేయ నారంభించెను. ఆసమయమునందు తల పైకెత్తి చూచినప్పుడు పొలములలోను కొండప్రక్కలను విత్తినములు చల్లుచున్న కాపు లత నికి దృష్టిగోచరు లగుటచేత నుపన్యాసారంభసమయమునం దాతని మనస్సున కీయుపమానము లోచి యుండవచ్చును.

“వినుడు కర్షకఃశోకఁడు విత్తనమును చల్లుచుఁ బోయెను. ఆవిత్తనములలోఁగొన్ని కాళ్ళప్రొక్కుమలచేత గట్టిపడిన దారులలో పడగా, పక్షులవచ్చి యేలుకొని వానిని భక్షించిపోయెను. కొన్ని మన్నంతగా లేనిరాతినేలమీఁదబడెను. అవివెంటనే మొలకలెత్తెను గాని సూర్యుఁడు వేడియొండలు కాయఁగా నడుగున లోతుగా వేరు దిగకపోవుటచేత నల్పకాలములోనే యెండిపోయెను. కొన్నిగింజలు ముండ్లచెట్లలోఁ బడెను. ముండ్లచెట్లక్రమ్ముకొని వానిని తలయెత్త నీయకపోవుటచేత నవి నిష్ఫలములయ్యెను. కొన్ని మంచినేలనుబడెను! అవిమాత్రమే విస్తారముగా పంట నిచ్చెను.”

అతఁడప్పుడు జనుల కింకొకయుపమానము చెప్పెను:—
“ఈశ్వరరాజ్యము తన పొలములో మంచిగోదమలను జల్లుకొన్న మనుజునివంటిది. అతని శత్రువు రాత్రివేళ వచ్చి యాగోదమలలో కలుపుగింజలు చల్లిపోయెను. అందుచేత గోద మలు పెరుగ నారంభించినప్పుడు గోదమ ముక్కలలోఁ గలిసి కలుపు ముక్కలనేకములుబైలుదేతెను. అది చూచి పనివాంఛివోయి ధ్వేషిస్తామి” అని జెప్పి ‘యాకలుపు ముక్కలు పెరికి వేయవలెన’ అని యడిగిరి. ‘కలుపు ముక్కలను బెలుకునప్పుడు గోదము ముక్కలు కూడి పెల్లగిల్లునుగాన, అట్లుచేయక కోరికలము వచ్చువలెనున రెంటినిగూడఁ జెరుగిండు. అప్పుడు మనము గోదముల... కలుపును విడదీసి కాల్చివేయుదము’ అని యజ్ఞహోనుఁడు చెప్పెను.”

అప్పుడు జనన్ జనులకుఁ దెలిపినమతముకొకథ మును—
 “ఈశ్వరరాజ్యము నందు లన్నిటిలోను మిక్కిలి చిన్నదైన, మజ్జింజ
 వంటిది. అయినను పెరిగిపెద్ద డది మహావృక్ష మగునుగానఁ బక్షులు
 వచ్చి దానికొమ్మలమీఁద గూఁడ్లు కట్టుకొనును.”

అతఁ డిట్టివే యింకిను గథ లనేకములు చెప్పెను. ఇట్టియుప
 మానములను గొకమబుద్ధుఁడు జనుల కుపదేశించిపట్లు బౌద్ధమత
 గ్రంథములలోఁ జూకాలుగావారింపఁబడి యున్నవి. ఆకాలమునం
 దాదేశముననుండి యెస్సీసులు బౌద్ధమతసిద్ధాంతములను గొంతివఱ
 కవలంబించి పండితులు, తిన్నామమున జన స్పృహకీర్ణులను పసి నీతు
 లను జనులమనస్సులలో దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేయుట కిట్టి
 యుపమానము లక్ష్యంబోపయుక్తములని యెంచి కథలములమున
 ధిరోక్త దేశములు చేయుచు వెచ్చెననియు, కొందఱు తిలఁచు
 చున్నారు. అప యట్టియునను జనన్ చెప్పిన యీమనోహరము
 లయిన యుపమానములయొక్క ఫలితార్థమును జనులు చక్కఁగా
 గ్రహించినట్లు కనఁబడును. అతనిశిష్యులుసహితము కొందఱు వాని
 తాత్పర్యమును గ్రహించనేరక ప్రసంగాము ముగిసినకలువారి నాతని
 వద్దకుఁబోయి యట్టి ఫల నేల చెప్పిరిననియు వాంఛన మిమలయు
 నడిగి, జనులమనస్సులలో నీశ్వరరాజ్యమునుగూర్చిన సత్యములు
 మిసీరముగా లగ్నము లగునట్లు చేయుటకయి యుపమానరూపమున
 నుపదేశించెనని చెప్పి, “కర్మకుఁ డనఁగా ధర్మబీజములను జనుల
 హృదయములలో వెదఁజల్ల బైలుదేలువాఁడు. కొండతవృక్షమును
 లఱుగఁద్రొక్కినమార్గము, అంత కళివముగా నుండును. భక్త్యావేశ
 మును బుర్ర బుర్రులు లక్కడఁ బడునుగాని వేరు నాటుకొనక
 ముందే నీశ్వరజిలు పులుడి వాని నున్నామను చెకినీయును.

కొండజీనసన్ములు చెడ్డప కాకపోయినను రాతిసేలవలె దుర్బలము లును నిన్ను పాలు నయి గంభీరములు కాక యుండును. అట్టివారు సత్సమమును సంతోషపుర్వకముగా స్వీకరించి యప్పటికి దాని ననుసరింప నిశ్చయించుకొందురుగాని దైర్బ్యమును సహనశక్తియు లేనివారగుటచేత వారి యుత్తమసంకల్పము లన్నియు నల్పకాలములోనే రూపుమానిపోవును. తోటలో మొదలును బొదలు నుండునట్లు కొండజీనసన్ములు ప్రాపంచిక చింతలతోను కాంక్షలతోను నిండి యుండును. నర్త్యవచోనాంకిరము లచ్చట వాలుకొని కొంతకాలము వర్ధిల్లుచుగాని పెసకిమాలినకంటకములు మఱింత వేగముగాఁ బెరిగి క్రిమ్మకొని యందు సత్సలములు కలుగఁకుండఁ జేయును. అయినను గొన్ని మంచిబీజము లెల్లప్పుడును విశ్వాసము గలనుదృఢము లయిన శుద్ధహృదియములలోఁ బడి యేవుగాఁ బెరిగి శాంతిసంతోషఫలముల నదితముగా నిచ్చును. అని వివరించి తెలిపెను. జీన స్సవృక్షును దన్నునుసరించువారు సంఖ్య కధికముగా నుండవలెనని కోరక తాను జీనదీయవదేశములను నిశ్చలబుద్ధితో నమ్మి యనుసరించువారు కొండత్రుసను జాలుదురని యెంచి యిందుఁ గడవటం జెప్పఁబడిన వారితో వారిని జేర్చి వారిమూలమున లోకమున కమేయోపకారమును జేయఁ దలవోయి చుండెను.

అకాలమునందు జను లందఱును మెప్పుయో వచ్చి దుష్టసంహారము చేసి దేశముసంతను మందివారిపాలు చేయునని నమ్మి యుండిరి. దేశములో ఘోరయధము జరిగెనుననుచును చెడ్డవారుమాత్రమే కాక మంచివారునహితము మడియక మౌన రని యుత్తఁడు నిశ్చయముగా నెఱుఁగెను. అందుచేత నతఁ డది మనస్సులో నుంచుకొని గోదామఁ ఘుక్కులను కొన్నిటినినఁ జెల్లగింపఁకుండఁ గలుపు మొక్కుకొని

నన్నిటిని బూర్జుముగాఁ దీసివేయుట నాధ్యము కాదని యుపమానము చేసి, దుష్టు లందఱు నొక్కసారిగా న్నర్హుడందెను బొందఁజాల రనియు, అందుచేత శిష్టు లయినవారు లోకములో సర్వమును దమ యిష్టానుసారముగానే నడచు నని యెఱ్ఱుడును భావించఁగొడ దనియు, దుష్టులు కొంతకాలము వర్ధిల్లుచున్నట్లు కనఁబడుచున్నను తొందర వడక తమ కర్మము లయినఫలములను బొందుటకయి తాలిమితో యుక్తకాలము వచ్చువఱకును వేచి యుండవలె ననియు, జనులకుఁ జూపుట కయి యీరెండవకథను జీస స్సప్రభు చెప్పెను.

ఈశ్వరరాజ్య మంతయు లోకములో నొక్కపెట్టున వ్యాపించి యెల్లవారికి నొక్కసారిగా సత్ఫలములు కలుగునని యెదురుచూచు చున్న జనులభ్రమను నివారణము చేసి, అతీనుత్కృ మైనవలదీజము మొలకయెత్తి క్రమక్రమముగా పృథ్వి నొంది మహావృక్ష మయి యుంజుము లయినపక్షుల కాశ్రయ మగునట్లే యీశ్వరరాజ్యము సహిత మల్పారంభమునే కల దయి దినదినక్రమమున లోకములో వ్యాపించి కడపట బహుజనానందదాయకము కావలెనని చూపుట కయి యతఁడీ మూడవకథను జెప్పెను. ఐహికరాజ్యమును సంపాదించి యానందింపవలెనని జనులమానసములు సదా బాహ్యసౌఖ్యముల మీదికి బరుగుచుండఁగా, జీసస్ వారిహృదయములను మెల్ల మెల్లగా బాహ్యసౌఖ్యచింతలనుండి విముఖులను గాఁజేసి కృద్ధపఱిచి యాత్మానందమువంకఁ ద్రిప్పి యాంతరసౌఖ్యములకొఱ కున్ముఖము లనుగాఁ జేసి యీశ్వరరాజ్యమును వారిహృదయములలోనే స్థాపింపఁ జూచు చుండెను. ప్రవాహమూలము కలుషముగా నున్నపక్షమున దానినుండి పాటు జలమును కలుషమయినదిగానే యుండును. ప్రజల మనస్సులు నిర్మలములుగా నున్నప్పుడు మాత్రమే వారికార్యములు

యోగ్యములుగా నుండు నని యెఱిగిని నాడయి జీవ సృష్టకును జనులవృద్ధులనులను పరిశుద్ధపఱచి యందుండి నచ్చింతలు ప్రవహించునట్లు చేయుటవలననే వారిస్థితిని వర్తనమును బాగుచేయవలె నని సర్వవిధముల బాటుపడఁ జొచ్చెను.

తనయుద్దేశములు వియుశిష్యులకుఁ దక్క సర్వజనులకును సుగ్రాహ్యములు కాగండ గుప్తములు చేయవలె నన్న యుద్దేశ్యములలో జీవన్ కథలములమున నుపదేశించుచు వచ్చెనని యిప్పటి గుప్త విద్యాభిమానులు కొందఱు చెప్పుచున్నారు గాని వారి మాటలు ధీమంతు లంగీకరింపఁబడఁదగినవి కావు. నూతనమతమును స్థాపించి దానిని లోకమానం దంతటను వ్యాపింపఁ జేయుట కయి యహర్నిశమును బాటుపడుచుండిన మహాపుగుఘ్నఁడు స్వమతసిద్ధాంతము లెవ్వరికిని బోధపడకుండునట్లు బుద్ధిపూర్వకముగా మఱుఁగు పఱుచు నని చెప్పటకంటె విగుడ్ధాంశ మింకొకటియుండదు. ఆకాలమునం దాతని యుపదేశములను వినవచ్చెడి వారు ప్రాయశముగా విద్యాగంధము లేని ముగ్ధనూనవులు. బాలప్రాయు లయినయట్టివారికి కథలు రుచించునట్లు ధర్మకథనములు రుచింపకపోవుటచేతను, చెవులకింపుగా నుండెడు కథలములమున ధర్మముల నుపదేశించు నప్పు డవి వారి మనస్సులలో శిలాక్షరముల వలె నాటుకొనుట న్నభావ మగుటచేతను, అతఁడట్టి యుపమానములను దఱుచుగా జెప్పి యుండునుగాని యిప్పటి బుద్ధిమంతు లాహించునట్లు వేఱు కారణములచేత నయియుండదు. నిత్యమును జీవన్ము యొక్క ప్రసంగములు వినవచ్చువారు చేరవలను బట్టుకొనుచు టైబీరియా సరస్త్రిరమునందు వాసముచేయు జెవ్రలును వారివంటి యితరసామాన్యనూనవులునుగాని; పండితులు గారు. జనుల నుండి తాము గయికొన్న వృత్తిపన్నుల యొక్కయు నుంకముల

యొక్కయు మొత్తములను లెక్కవాయ నేర్పిన దొరశసమువారి నుంకగులును క్రయవిక్రయములు చేయు చిల్లరవస్తువులు కధలు వ్రాసికొని జాలిన యంగడివాండ్లను వాలో మహాద్వాంసును. వారి బద్ధిబలమును వారికి గల విద్యాబలము ననువరించియే యు డెను. ఎల్లవానికిని దయ్యములమీఁదను భూతములను గదను మేనానాక్షిని విశ్వాసము కలదు. మూఢు లయినను వాగు కపట మోసాదుల కెల్ల మానములు; వారి సాధువ్యవహారము లెప్పుడును నరచుకొను లయి యుండెను. ఆకాలమునం దిట్టి శిష్యులందఱుతో. గొల్క జీ న నదా బయల వసించి. ప్రార్థనపుచ్చుచు, స్వచ్ఛావిహారము మొనఁ చుండును. ఒకప్పుడు నానపై నెక్కి యొడ్డునఁ గూర్చిబడు ముగ్గు లకు ధర్మోపన్యాసములు చేయును; ఒకప్పుడు చేసిన కొండిమీఁది తొక్కి వెంటఁబడువారికి స్వమతోపదేశము చేయును. విషివారి విషయధర్మమును ధర్మముగాను ధర్మము ధర్మముగాను గోరి చెడి దుష్పాండిత్యముచేత దూషితము లయిన విషితత్వానయములు కాకపోవుటచేత వా రాకే మందేశించు సువ్యక్తము లయిన సత్య ముల నెల్లను పరమాదరముతో స్వీకరించుచుండురు. ఒకానొప్పు డొక్కొక్కరి మనస్సులలో నాతని యుపదేశములయం దించుక సందేహము కలిగినను అడిగిన ప్రశ్నకు మందహాసము చేసి దయా రసము చల్లు చల్లని చూపులతో జన స్నేహో యుత్తరము చెప్పఁ గానే వారిమనస్సు లంతటితో సమాధాన పడి సంశృప్తి నొందు చుండును. అచూయకు లయిన యాజనులు తమకు శ్రీఘృకాలము లోనే యాశ్వరసాక్షాత్కారము కలుగు ననియు, ప్రపంచమున కేలిక లయి తాము ధన్యుల మగుదు మనియు, నెమ్మియుండిరి. జనన్ వారి కుపదేశించిన దానిలో — “బీద లగువారు ధన్యులు;

వారిదే స్వర్గరాజ్యము. దుఃఖవశువారు ధన్యులు; వారు దుఃఖోపశాంతి పొందుదురు. సములయినవారు ధన్యులు; వారు భూమి కధికారు లగుదురు; ధన్యునం దాశలి గొని దగ గొనువారు ధన్యులు; వారు సంపూర్ణమనోరథు లగుదురు. దయాభు రైనవారు ధన్యులు; వారు దయ చూపబడుదురు. హృదయశుద్ధి గలవారు ధన్యులు; వా రీశ్వరుని ద్భింతురు. సద్ధచేయవారు ధన్యులు; వారు జేప్తుని బిడ్డ లని చెప్పబడుదురు. ధర్మముకొఱుగు బాధలు నపించు వారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది." — ఇత్యాది వాక్యము లనే కము లుండెను.

ఇట్లు బీదత్వమును భూషించుచు ప్రాచీనీక నుఖములను దూషించుచు వైరాగ్యోపదేశము చేయుట పూర్వాశాసనం దుష్ట దేశములలో వాసము చేయు నుతాపాస్యంబు కలగజేసి గొంతకంట కాచార మయి యుండెను. చలిదేశములలో నలె మంచి స్మరణములు వస్తువులు మొదలయినవి యుష్ట దేశములలోని జను లింతగా నావశ్యకములు కావు. అక్కడ దిగంబరు లయి బయలు వలెనును జనులు కష్టపడక కాలము గడపవచ్చును. అట్టివారివృష్టి! మంచుబిల్లులు ధరించుటయు మంచుబిల్లయందు వసించుటయు భోగములుగా తోచుట వింతకాదు. ధనవస్తువాహనాదులవీరిది యతికాంతవలననే సాధారణముగా జను లకార్యకరణమునకు లోబడుచు సంతకంత కీర్తరునికి దూరముగాఁ దొలగుచు వచ్చుట నిత్యమును జూచుచుండు మతాచార్యులు ధనాదిబంధములే పాపహేతువు లని భావించి యాశ్వరరాజ్యమును బొందుటకు ధనాదిబంధవిమోచనమే ప్రధాన మని వైరాగ్యోపదేశము చేయుటయు నాకాలమునందు స్వభావవిరుద్ధము కాదు. జనులలో జ్ఞానుల మనుకొనువారు తమలో పశువక్ష్యాదులకు

సహితము కష్టపడ నక్కఱలేక చిత్రవర్ణముల నీశ్వరుడు ప్రసాదించి యుండగా నానివిమిత్తము మరుఘ్నుఁ డేల కష్టపడవలెనని తలచుచుండిరి. ఇట్టి యూహాలచేతనే యష్ట దేశములలో శీతలవదేశముల కంటె విరక్తి మార్గ మవలంబించిన సన్యాసులసంగ్ఘ యిప్పటికి నధికముగా నున్నది. ఇట్టియూహలు సోమరితనమువలన నుదరపోషణార్థమై కలుగక పారచూర్థచింతచేతనే కలిగెడు ఎత్తమున నీయస్వాభావికవర్తనమువలనను లోకమునకుఁ గొంతలాభము కలుగవచ్చును. కేవలసంసార పరిత్యాగమును బోధింపక పోయినను ధనత్యాగమును జీసస్ తన శిష్యులకుఁ బలుచూఁజువదేశించుచు వచ్చెను. అతని యుపదేశము లోఁ గొన్ని చాక్రములు వినుఁడు :—“చిస్టులలును శ్రువ్వులు తిను నట్టియు చోరులు పగులఁగొట్టి దొంగిలించునట్టియు భూమిమీఁది మీధనమును కూడఁజెల్తుకోకుఁడు. మీధన మెక్కడ నుండునో మీహాసస్యకూడ నెక్కడనే యుండును. ఏమనుఘ్నుఁడును ఏకకాలము నం దెద్దఁజ్రభ్రువును గొలువ లేడు. అతఁ డొకరిని ద్వేషించి యొకరిని నేషింపించు; లేగా, యొకరిని బహూకరించి రెండవవానిని నిరాకరించును. మీరు దేవునిని ధనదేవతనుగూడ నేరింపలేదు. కాబట్టి యేమి కేవలెనో యేమి త్రాగవలెనో యని మీజీవనము నిమిత్తము గాని, యేమిధరింపవలెనో యని మీశరీరము నిమిత్తముగాని యాలోచన చేయవలదని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. మీజీవన మాహారము కంటెను మీశరీరము వస్త్రములకంటెను మేలయినవి కావా? గాలిలోని పక్షులును జూడుడు. —అని విత్తనములువల్లపు; కోఠికోయపు; గోదెలలో నిలువ చేసినోపు; అయినను మీపరలోకపిత వాని కాహారమును ప్రసాదించుచున్నాడు. మీరువానికంటె మిక్కిలి యధికులు కారా? మీలో నెవ్వఁడు వస్తుకాంక్ష వహించి తన యాన్నత్యమున

కింకారమూర చేరగలడు? వస్తుచులనిమిత్త మేల కాంక్షవహించె
దరు? పాలములో గడ్డిపూడిగ లెక్క పెరుగుచున్నవో చూచుడు:-
అవి పనిచేయవు; నూలునడ్డకవు; అయినను సాలిమాను ప్రభువంతిటి
వాడును దనమహావైభవదశలో సహిత మలంకారములో వానిలో
నొకదానినైన బోలయుండఁడని చెప్పుచున్నాను. ఓవిశ్వాసహీను
లారా! నేడుండి రేవు ప్రాయితోబడెను పాలములోని గడ్డి కీర్తియు
డిట్టి యలంకారమును దయచేయునప్పుడు మోక్షశీలమునె యెఱిగి
దయచేయఁడా! కాబట్టి మేమేమి తిసవలెదు, మేమేమి త్రొగవలెను,
మేమేమిధరించుకోవలె నన్నదింతను జెప్పుకోఁబోతున్నాను. ఇదియెల్లము
మీకుఁగావలె నని మీవలలోకపిత యెఱుఁగును. కాబట్టి మీరు
మొట్టమొదట సత్సరరాజ్యమును తీర్థాశ్రమమును బాక ప్రాచు
త్వింపుడు; ఈనపునైవధార్మములును దమంతినీ మీకుఁ జేర్పఁ
బడును. కాబట్టి రేపటిదినమునుగూర్చి యాలోచన చేయుదును.
రేపటిదినము తానే యావస్తువుల నిమిత్త మాలోచన చేయును.”

జీనన్సుయొక్క యిట్టివాక్యము లప్పటివారియొక్క మనస్సు
లలో నూతనోత్సాహమును బుట్టించిన పనులకు సుదేహములేదు.
సంతృప్తమానను లయిన యాజనులు సమస్తమునకు నీశ్వరునే నమ్ము
కొని యైహికచింత లసర్థదాయకము లని భావించియుండిరి. ఐహిక
వ్యవహారము లన్నిటిలోను ధర్మమును మీఞక యీశ్వరప్రీతిగ
ముగా నడుచుచు లోకమునకు మేలుచేయుచుండుట యుత్తమధర్మ
మగును గాని సంసారమును బొత్తిగావిడిచెడి విరక్తి యంతగా జ్ఞాఘ్ను
మయినదికాదు. ఇట్టి యస్వాభావిక మయిన యీవిరక్తి మార్గోప
దేశమే యీ దేశమునందు నీతిలతను శోషిల్ల జేసి ధర్మదేవతను నిద్ర
పుచ్చి యిహలోకజీవనమును నిస్సారము చేసివది.

జీసస్ సంసారత్యాగమును విధింపకపోయినను ధనత్యాగమును బలుమాటలు శిష్యుల కుపదేశించుచు వచ్చెను. అతఁ డొకపర్యాయము “మీకున్నదంతయు విక్రయించి దానము చేసి, మీకు నిశ్చయముగా రానున్న పరలోకధనమునిమిత్త మెప్పటికిని ప్రాంతగిలని సంచులను సిద్ధము చేసికొనుడు” అని బోధించెను. అతఁ డింకొకసారి “ఈశ్వరరాజ్యము ధననిక్షేపము గలతోటవంటిది. దానిని కనుగొన్నవాడు తిన్నతీక్షణమే సంతోషపూర్వకముగాఁ బోయి తన కున్నది సర్వమును విక్రయించి యాపాలమును గొనును” అని బోధించెను. అతఁడు మఱియొకసారి. “ఈశ్వరరాజ్యము కావలసినవాఁ డీలోకములోఁ దనకున్న వన్నియు నిచ్చివేసి దానిని గొనవలెను. ఈపరివర్తనమువలన లాభము పొందినవాడే యగును” అని బోధించెను. అంతేకాక యారంభదశయందు జీసస్ తనశిష్యులకును బంధువులకు హెచ్చరింపఁ గలసాక్షాత్తు విక్రయించి యానామ్మ బీదల కిచ్చుట వ్రధను నిబంధనముగా చేర్చుటచేను. అట్లుచేయు వెనుకటివారు శిష్యులుగా సంగీకరింపఁబడలేదు. అయినను దరువాత జీసస్ స్థానిర్యంధము నంతగా పాటించలేదుగాని “ధనవంతుల కీశ్వరరాజ్యమును బొందుటకంటె నుష్ట్రమునకు నూచిబెజ్జముగోనుండి దూకుట సులభము” అని యీ నీతివాక్యములు కడవఱకును బోధించుచునే వచ్చెను. మనస్వదౌర్జన్యమును నీతిరాహిత్యమును తఱచుగా నతిమాత్రవిషయనుభూనుభవమువలనను స్వప్రయోజన పరశ్శిష్యులగునను గలుగుచు వచ్చుటచే వానికి మూలమైన ధనము నతఁడెట్లు దూషించి యుండును. ఎట్లుయినను జీసస్ యొక్క యిట్టిబోధనవలన నాతని శిష్యు లింద్రియసుఖిమిముఖు లయి యాధ్యాత్మికానంద సుపాదనోన్ముఖు లయి నిరంతరకృషి చేయుటచేత నాకాలమునందు లోకమున కమిత మయినలాభము కలిగినది.

అటవ ప్రకరణము.

శివ్యసంగ్రహమును, పర్వతముమీఁది ధర్మోపన్యాసమును.

వెనుకటిప్రకరణములయందుఁ జెప్పబడినట్లు మూఁకమూఁకలుగా వచ్చి జీసస్ చేయుఁడనంగములను వివి యప్పటి కానందించి పోవువారు మితిమీరి యుండినను నిశ్చలమనస్కులయి కష్టసుఖములయందు విషువక యాతని ననుసరించువారు వారిలో నెంద టుందురో యని సందేహింపవలసి యుండెను. అతనినూతనమతమును వ్యాపింపఁ జేయుట కయి యిష్టమును సామర్థ్యమును గలవారు వారిలోఁ గొందఱై యుంచు రనుటకు సందేహములేదు. ఒకధీమంతుఁడు లోకములో నేడేని నూతనమతస్థాపనముచేయ నుద్దేశించినప్పు డాకార్యభారమును గొంతవఱకుఁ బైని వేసికొని తోడ్పడి యాతనితోడి కష్టనిష్ఠురముల కోర్చి నిర్వహింపఁ గృతనిశ్చయులయి కంకణము కట్టుకొన్న సమర్థులు గొందఱైన నుండక కార్యసాధల్య మగుట దుర్లభముగదా! ఏకార్యమునందును కష్టములు రానంతకాల మెల్లవారు నుత్సాహవంతులు గాను గార్యసాధకులుగానే కనబడుదురు. ఇంచుకకష్టము లారంభము కాఁగానే యాయుత్సాహప్రవాహ మంతయు నిరిపోఁగా మొదలింటి వాక్కులు లనేకు లడుగంటఁగా వారిలో మిక్కిలి గొందఱుమాత్రమే దృఢచిత్తులయి నిలుతురు. అట్టిదృఢమనస్కులను గొందఱిని ముఖ్య శిష్యులఁగా నేర్పఱుచుకొనుట యిప్పుడు జీసస్కునకుఁ బ్రథమకర్తవ్యము. ఈవఱకుఁ జేసినశిష్యులలో విశేషభాగము తమతమవ్యాపారములను జేసికొనుచు నతఁడు తమగ్రామసమీపప్రదేశములకు వచ్చి ప్రవ్రంగించినప్పుడు పోయిననుచుఁ దమసంశయములను నివారణ చేసి

కొనుచు నతడు దూరప్రాంతములకుఁ బోగానే తామును దమ యిండ్లకుం బోవుచుండును. అటువంటివాని గాక యితరవ్యాపారముల నన్నిటిని విడిచి సదా యతఃపితోనుండి మతస్థావనము నిమిత్తము వనిచేయు కార్యకూరు లిప్పుడు కాలపివచ్చిరి. అందుచే నతడు తన శిష్యబృందముతోనుండి యటువంటివారిని పండ్రిండుగురను బ్రിയ శిష్యులనగా నేజీకొనెను.

అట్లేపుణ్యచుకొనిన పండ్రిండుగురిలో 'సిమన్' అను నామాంతరము గల 'పీట్ర' రనునాడును, 'ఆండ్రూ' యనువాడును, జోసన్ యొక్కకుమారులు. జీసస్ పరిమింపనే చిరకాలము వాసము చేసెను. పీటరున కత్తయు భార్యయు నిద్దఱు బిడ్డలు నుండిరి. ఆండ్రూ కొంత కాలము ప్నాతకుల డైన జానునకు శిష్యుడగు నుండెనట. ఈ యిరువురును జీసస్కునకు శిష్యులుగా నున్న కాలములో సహితము తమ చేవల వ్యాపారమును మానలేదు. పీడ్లఱును జీసస్కునం దధిక భక్తివిశ్వాసములు కలవారు. ఈకటుంబముమాత్రమేకాక 'జెబీకి' యనువాని కటుంబము కూడ జీసస్కునడల సత్సంతాదరము కలది. జెబీకికి 'జేము' అనియు, 'జాన్' అనియు నిద్దఱుకొడుకులు గలరు. వీరిలో కనిష్ఠుడైన జాన్ జీసస్కున కాప్తశిష్యుడై తరువాత మిక్కిలి ప్రసిద్ధి చెందెను. వీరికల్లియైన 'నలోమూ' కూడ జీసస్కునం దధికానురాగము కలదై యాతని మరణపర్యంతము నాతిని విడువక వెంబడించెను. జీసస్యొక్క యితరశిష్యులు ఫిలిప్, బర్తోలోమస్, థామస్, లెబ్బాన్, మాథ్యూ, సిమన్, జూడస్, జేము. వీరిలో కడపటి యతఁడైన జేము జీసస్కునకు చిరకల్లియైన మేరీకుమారుడు. జేమునకు జీక బనియు నామాంతరము గలదు. ఇట్లేఱుకొన్న పన్నిద్దఱిలో జీసస్కుండఱిని మంచివారినే యేర్పఱుచుకొనెను గాని యొక్క 'జూడస్'

విషయములో మాత్రము భ్రమ కలుగును. పాశ్చాత్యులకు లయియున్నను
 ధీమంతులకు సహిత మొకాగొప్పడు ప్రబోధము సంభవించును.
 జూడన్ పయికి మంచివాడగా కనబడినను స్వభావముచేత దుష్టుడు.
 ఇతడు గురుడ్రోహియ్యు కడఁబడి దనగురువును శత్రువుల కొప్పు
 గించెను. ఇతఁ డొక్కడు తక్కు జీవన్ శిష్యులనటను గాలిలిదేశ
 స్థులు. ఇతడుమాత్రము విదేశస్థుఁ డయి యున్నాఁడనియితఁ గ్రామ
 స్థుఁడు. ఇట్లు ప్రథమమున పరిచయముకొన్న వ్యాదశశిష్యులను
 సామాన్యస్థితియఁ దుండినవారే కాని సోమో నొక్కఁడును మహాకులీ
 నుఁడును ధనసంపన్నుఁడును విద్యావంతుఁడును లేడు. వీరిలోఁ బలువురు
 చేవలవాండ్రు, ఒక్క మాధ్యమమాత్రమే నుండెడి. ఈశ్వరకార్యము
 నందు నియోగింపఁబడి యాపన్నులగునది 'ఈశ్వరమాత' అని వ్యవ
 హరింపఁబడితి.

ఇట్లు దేవదూత లగు నాకాశినుదానముల నందిన యీపన్నిద
 టను వ్యాపారములను విడిచి తన గృహము జేరితి. ముందీ నూతన
 మతముయొక్క యభివృద్ధియంతయు వీరి ధైర్యవిశ్వాస సామర్థ్యముల
 మీఁద నాధారపడి యుండును. వీరి శిష్యకార్యమునం దవ్యాకర్షి
 విశ్వాసములు కలవారయి ధైర్యసాహసములతోఁ బనిచేసిరా సర్వ
 మును విజయము నొందును. ధర్మభీరు లయి కష్టములు వచ్చినప్పు
 డీశ్వరకార్యమునందు నిరుత్సాహు లయి వెనుకటిసిరా సర్వమును
 భగ్నమయి విజయము దన్వగును. కాఁబట్టి జీవ సిస్టము తన కొక
 వేళ నపాయము సంభవించినను తాను పూనిన కార్యభారమును పైని
 వేసికొని సర్వహింస సమర్థులగుగాను దేవకార్యమునందు బద్ధకంఠు
 లగుగాను వీరిని దిద్దవలెను. అన్నివైపులను బ్రతిష్ఠులుగా బైలు
 పెడలు చున్న శత్రువు లెప్పుడో తనప్రాణముల కెక్కు తలచక మాన

రని యతఁడు ముందుగానే కనిపెట్టెను. అటువంటి వైచరీత్యమే సంభవించినయెడలఁ దాను బోధించెడి దివ్యుడు పరమాదరముతో విని, యామోదించు చున్న వారిలో నధికసంఖ్యాకులు ఘోషింపకు నిధేయులయి యీక్రొత్తపంథ విడిచి పూర్వపు సారితో వెనుక మరలుమరనియు నాతఁ డెఱుఁగును. రాతినేలను మొలచిన బిజాంశరముల వలెనే చిరకాలాచారముచే చట్టుపడియున్న వారి హృదయక్షేత్రములయందంకురించిన నూతనధర్మబీజములును నించుక కష్టము వచ్చినప్పుడు సంతతబోధామృతధారావర్షము లేనిపక్షమున నల్పకాలములోనే రూపు మాయునని యాతని యెన్నిక. అందుచేత నాతఁడు తనసిద్ధాంతములు మొలకలోనే నశింపక తలయెత్తి వృద్ధినొంది లోకమున వ్యాపించి భావికాలమునం దనంతఫలములను గలిగింనునట్లు చేయుట కయి, యెన్ని యంతరాయములు వచ్చినను నెట్టికష్టములు ప్రాపించినను చలించక యచలములవలె నిలువఁగఁగనునట్లుగా హైర్యము చెప్పి కొందఱైనను దిద్ది తీర్చవలె నని నిశ్చయము చేసికొనెను. ఈ యుద్దేశముతోనే యతఁడు తనశిష్యబృందములోనుండి దృఢచిత్తులుగాఁ గనఁబడినవారిని పన్నిరువుఱ నేటికొని యాంతరంగికులగా నంగీకరించి వారిని సదా తన సన్నిధియందుంచుకొనెను. జనుల విషయమునఁ దాను నడవవలసినకృత్యమును మఱివక వారికి సామాన్యముగాఁ జేయవలసిన మేలు సతఁ డణుమాత్రమును మానక యుపదేశాదుల మూలమునఁ జేయుచుండినను, తన యనంతరమునఁ గూడ దా నారంభించిన మహాకార్యమును సాగించుట కయి యీ యాప్తశిష్యుల నర్హతములనుగాఁ జేయుట కయి యధికశ్రద్ధ వహించి మఱింత పాటుపడఁజొచ్చెను. తన జీవితకాలములోనే దేశము మీఁదఁ బోయి ప్రసంగములు చేసి స్వతంత్రముగా మతవ్యాపనము చేయ నారంభించె

గుళలులనుగా వారిని జేయవలె నన్న యభిలాషతో జీసస్ వానితోఁ దా నొంటిగా నున్నప్పుడును వారికి తన సిద్ధాంతములను వేమాటలు బోధించి మనస్సున నాటించు చుండెను. మఱియుఁ గొన్ని వచయములయందతఁడు వారి సరణ్యములోనికిఁ గొనిపోయి నిగ్గానువ్వుములయిన యేకాంశస్థులయందును వారికి పాపకాళముగాఁ బోధింపఁ జొచ్చెను అట్టి సమయములయందు తఁడు శిష్యులను తన చుట్టును గూరుచుండఁ జెట్టగొని యొక్కధర్మసవచమును గూర్చి మాత్రమే కాక లోకములో నాఁకిఁ గలుగఁబోవు కష్టములను గూర్చియు కష్టకాలములయందు ధైర్యముతో వారు వర్తింపవలసిన మార్గములను గూర్చియు వారి కనేకవిధముల బోధించి యుండును. మఱియు నవ్వస్థులయందు వారందరినక స్వగ్రామములకును నల్లెలకును మాత్రము పోయి స్వజనమున కీశ్వరరాజ్యము నమీపించిన దని బోధింపవలసిన దనియు, పనులకంటె నాధికాదరముతో వినుచు రుండును, పూర్వ ప్రవక్తలు చెప్పియున్నట్లుగా దేశము, భాషావేషాలసిన సమయ మూపన్న మునున దని ఘోషింపవలసిన దనియు, వారి కతఁడు ప్రభుగర్వస్థము నుపదేశించి, మనశ్శాసనమును స్వధర్మముగాఁ జేకొనక వృత్తిగాఁ గైకొని దానిని ధనాభివృద్ధిమార్గముగాఁ జేకొన్న పక్షమున నచిరకాలములోనే మనము హేయస్థితికి రాక మాన దని యెఱిగివాఁ డగునందున ఖండితముగా వారి కతఁడు ప్రయోగాములలో స్వోదఃపోషకార్థమును వస్తుసంగ్రహణము చేయవల దనియు, నితరులకుఁ జేసిన సాయమున కయి వారివలన నేమియుఁ బొందోపి కముగా నంగీకరింపఁ గూడదనియు, బుద్ధులు చెప్పెను. ధనాపేక్ష లేక వారు తా నుపదేశించిట్లు కేవల పారమార్థికబుద్ధితోనే ధర్మ ప్రకటనము చేయువా రయిరేని, జనులే వారి నాదరించి స్వస్థువా

ములకుఁ గొనిపోయి యన్నపానాదులు సమకూర్చి యాదరింపక మానరనియు, నందుచే వారు కష్టములపాలు కావలసిన యావశ్యక ముండదనియు, అతఁ డెఱుఁగును; కేవలపరార్థపరాయణులు గాక ధనాశాపరులయు స్వార్థపరత్వము నించుక మాప నారంభించిన యుత్తరక్షణముననే సత్సప్రవచనాగ్రేసరు లగుటచే వారికిఁ గలిగిన బలమంతయు నొక్కపాటిగా నడుగంటు వనియు నతఁ డెఱుఁగును. వారి కతఁ డుపదేశించిన యితర హితవాక్యములు కొన్ని యిఁకానిగా నుండెను.

ఎక్కడకుఁ బోయినను మీ రనువర్తనము గలవారు గాను శాంతినింపవచ్చులు గాను నుండవలెను. ధర్మబోధ చేయునప్పుడు జనుల కిచ్చుకొనున బోధింపవలెను; వికనొల్లని పక్షమున నక్కడి నుండి నొలసి వేఱుక బోటికిఁ బోవలెను. బోధింపవలసిన దొక్కటే మీధర్మము కాదు దాని ఫలము మీశక్తిలోనిది కాదు. జను లవి నెఱుఁగియు మీగువ దేశించెడి హితబోధ విసక పెడచెవిని బెట్టిన పక్షమున నా యాశ్వురున కుత్తరవాదులయు యాఫలము ననుభవించు నీకనా రగుదురు. పుణ్యపావఫలముల నొనగవలసినవాఁడొక్కఁ యాశ్వురుడే. ఈశ్వరాధికారమును పైనివేసికొనుట మనుష్యులకు శూన్యము. వినినవానికి సహితము మేలునే కోరి వారకి నమ్మి నుదయించు జేములు కియు యీశ్వరుని ప్రార్థింపవలయునే కాని యవిధేయుల నెప్పుడును మరన్మరలో సహితము ద్వేషింపను దూషింపను రాదు.

ఇక నాకిది నేకీకును జేయక యెవ్వరివిషయమునను పరుషవాక్యము నోలగానీయక యెవ్వరికిని మరన్మరలోను చెడుగుకోరక, మంచిగూర్చుటలనును శుద్ధవర్తనము వలనను పరులను సిగ్గు పఱచి

వారిని కోపోద్రేకము నుండియు దుష్టత్వము నుండియు మరల వలసిన దని నియమించి జీనస్సు కన శిష్యులను క్రూరకష్టములను ముప్పులకు ధగ్మబోధ చేయు బంప నిశ్చయించుకొనెను. దీనిని బట్టి యాతనికి సత్యబలము సందును ధర్మబలము సందును నెంత కృపావిశ్వాసముండెనో పన్నవ్వు మగును. జనులను లోబఱచుచుకొని ధర్మమార్గమునకుఁ ద్రిప్పుటలో బోధనాశతమున కంటె స్వీయసదనమూహితోపదేశమునం దధికశక్తి కల దని యాతని నమ్మకము. పన్ను లెంత జాగరూకులుగా నున్నను కష్టములు రాక మూస వని యెఱుఁగిన వాఁడయి మఱియు నాతఁడు వారి కిట్టి వాక్యములను గొన్నిటిని వ్రాసెను.

మిమ్ము ఆడేశ్య లోనికి గొట్టెలను పల్లెలను పుచ్చుచున్న మీరు మేకపిల్లలంత సాధువులుగా నుండుటయే కాక సర్పములంత జాగరూకులుగా కూడ నుండవలెను. సాధ్య మయినంత పలు కిపాయమునుతప్పించుకొని దూరముగాతొలఁగుచు, మీయొద్దనున్న సాక్షాత్తులను గొప్పపఱచుకొనుటచే నెప్పుడును మీయొడల పులుల నునాయ పెరుగకుండునట్లు చేయవలెను. మీరెంత జాగరూకులయి ముఱుగుచున్నను దేశాచారములకు విరోధముగా ధర్మబోధ చేయుచు టనుబట్టి గొన్ని సమయములయందు మీరు పాపములమీఁద ధర్మస్థానముల కీడ్చుకొని పోబడి సరోధము నొందవచ్చును. అటువంటి సమయముల యందు స్వరక్షణార్థముగా దండవిభాముకులవద్ద మీరేమి చెప్పకోవలయునో దానిని మీకీశ్వరుడే యెప్పుడు వ్రాసెను. మీ సాధువాదములవలన మనసు కరగనివాఁడయి కఠినచిత్తముతో న్యాయాధికారి మిమ్ము విడిచిపెట్టక దండింఁ జాలకొన్నప్పుడు మీకాతఁడు చేయఁగలిగిన దేమిండును! మీకీశ్వరుడే చేయు

గలిగిన గొప్పమహత్వముంతయు మిమ్మునధించుటకంటె నెక్కువగా నుండ నేడు. అశిడు మీదేహములకు భంగము కలిగింపఁ గలిగినను మీయాత్మలను తాఁకిలేడు; మీకుఁ బరలోకమునఁ గలుగనున్న విత్యాసందమునకు భంగము కలిగింపఁలేడు. శరీరమునకు మాత్రము హాని కలుగఁ జేయఁగలిగినదానినిగూర్చి మీరు భయపడఁ బోకుండు; విశ్వమయిన యాత్మకు హాని కలిగించెడుదానినిగూర్చి భయపడుదు.

అశ్మకు హానిచేసెడి దనఁగా ధర్మవిత్త్యాగ మని యాతని భావము. వారు మరణమున కంటెను ధర్మభీతుత్వమున కెక్కుడు భయపడినలెను యీర్ష్యానయొక్క పరమార్థము. ఇట్లు దిటపుగఱపి మఱియు, —

"మీరు బైలుదేటి పోయి నేను మీకు చీకటిగడియలలో బోధించెదానని పెరిటిపూట వెలుతురులో ఒహిరంగముగా బోధింపుడు. రహస్యస్థలములలో నానోటినుండి వినిన దానిని మీఁకినది కిష్టలమీఁదనుండి ఘోషింపుడు. మనుష్యుల యధికారమునకు భయపడఁబోవుడు. అచ్చును లైస పిచ్చుకల రిక్షించెడి యాశ్వరుడు మీకు మార్గార్థిగఁడును గాకవోడు. తమ దోషములనుచూపి ఖండించెడు మిజనలతో దప్తకములు కలహింతురు గనుక మీకాపదలును వచ్చును. మీకిష్టమును సక్యమే పోరాటమును పురకొల్పెను శిష్టముగా నుండవలెను. తనకుఁ బ్రేమ మయిన సర్వమును తునకు ప్రాణమును దానినిమిత్రమును పడిదిపెట్టఁ ప్పవడినంగాని మీలో నెవ్వఁడును మీఁకొప్పును పంపఁబడినన్న దేవదాశ్యమున కిర్హుడుకాఁజాలడు. అల్పప్రయోజనము సమిత్రమును యిట్టిపరిత్యాగములను మీరు చేయఁబోవుచుండలేదని దృఢముగా నమ్ముడు. నాకుభవార్త సంగీకరించుట శ్రేయోపాయమైనను మీరు ప్రబోధింపఁ గలిగెయెడల,

అహృదయము తనకుఁ బ్రేమపదముగా నన్ను బ్రతిగ్రహించుటయే. నన్నుఁ బ్రతిగ్రహించుటయే నన్నుఁ బంపిన యాయీశ్వరుని బ్రతిగ్రహించుట. మనుష్యులలో శాంతియు సమరాగమును వృద్ధిపొందించుట కయి మీరేది చేయుఁగలిగినను, ఆచేసినది దప్పిగొన్నవారి కొకగిన్నెడు మంచిని భిచ్చుట మాత్రమే యైనను, దానిబహుమానము రాక యుండును.

అని యిటువంటి ప్రోత్సాహ వాక్కులు పెక్కులు పలికెను. ఇట్లు పలుమాఱుబోధించి దృఢచిత్తులను జేసి కొంతకాలము జరిగిన పిమ్మట నతఁడు తనశిష్యులను స్వతంత్రముగా ధర్మబోధ చేయుట కయి పంపి శోధింప స్పృహించుకొని, తనవలెనే ధర్మబోధయు రోగ నివారణమును జేయుటకయి స్వాతంత్ర్యమిచ్చి యిద్దఁద్దఱిని బయిటఁ బంపఁజొచ్చెను.

ఇట్లైంతబోధించినను శిష్యు లెంతనిర్మలహృదయములైనను వారిలోవారి కీర్ష్యయు మనస్తాపమును బాత్రిగా కలుగకపోలేదు. ఈశిష్యబృందములో జీసస్సునకుఁ గొందఁ ఆధికాప్తులుగా నుండిరి. వీటరును, జెబిడీకొడుకు లయిన జేమ్సును జానును వారిలో ముఖ్యులు. ఈకడఁటివారిరువురును సత్కుశ్చాహమును చిత్తోద్వేగమును గల వారు. వారి యుత్సాహవ్యగ్రహితు బట్టి జీసస్సు వారిని పిలుగునిడ్డలని పిలుచుచుండెను. ఆయిద్దఱిలోను జానునకు జీసస్సు వద్ద చన వెక్కువ యైనట్లు కనుపట్టుచున్నది. జీసస్సు ఫారిసీలతో వివాద పడు నప్పుడు వీటర్, జేమ్సు, జాను; అనుమువ్వురిలోనే కార్యాలోచనము చేయుచుండెను. ఈశిష్యు లొండొరులను సహోదరు లనియు, జీసస్సును ప్రభు వనియు పిలుచుచుండిరి. వీటర్ జీసస్సునకు పరమాప్తుఁ డగుటచే పైకి శిష్యులకెల్ల నతఁడు నాయకత్వము వహించియుండెను.

పీటర్ ఋజునర్తనమును సత్యశీలతయు వేగిరపాటును గలవాడు. అతడు తన సందేహములను, ఇష్టానిష్టములను, కోపములను, ఏమియు మఱుగు పఱచక సర్వమును నిష్కలముగా జీవన్మునకుఁ దెలుపుచుండును. జీస స్వాశీనియం దాదగమును విశ్వాసమును గల వాఁ డయి మిత్రభావముతోనే యాతనిని చీవాట్లు పెట్టుచుండును. జీసస్సు నభిషిక్తునిగా మొట్టమొదట నంగీకరించినవాఁ డతడే. అతని భక్తి కానందించి జీస స్సోకనాఁ డాతనితో స్వర్గరాజ్యముయొక్క తాళములు నీకరగతము లగునని పలికెనట. ఇట్లొక శిష్యునియెడల పక్షపాతమును జూపించునకయి తిక్కినవారి మనస్సులలో అనూయ కలుగ నారంభించెను. జీస స్సుండప్పుడు వారిమందఱ ముం దీశ్వర రాజ్యములో వా రందఱును దస కుభయపార్శ్వములయందును సింహా సనములమీఁదఁ గూర్చుండు రని యుత్సాహవాక్యములను బలుకు చుండెను. అమాయకు లయిన యాముగ్ధు లామాటల కక్షరార్థమునే గ్రహించి మనుష్యపుత్రుని యెడమవైపునను కుడివైపునను నత్యాసన్ను లయి కూర్చుండువారు తమలో నెవ్వ రని వివాదపడఁ జొచ్చిరి. తెలిదీపుత్రు లయిన జేమును జానును తా మా రెండుస్థానము లను పొందనెంచి తమ కిల్లియైన పలోమీచేత నాయగ్రస్థానము లను తన కొడుకుల కనుగ్రహింప నడిగించిరి. అడిగినదానిని స్పష్టముగా నుత్తరము చెప్పక జీసన్, 'తమ్ము ఘనపఱుచుకొను వారు నీచపదమునకుఁ బంపఁబడుదురు. ఈశ్వరరాజ్యము దీనులను నప్రములు నైనవాడిచే బొందఁబడును' అని సామాన్యవాక్యములతో సమాధానము చెప్పెను. దీనినిబట్టి తిక్కినశిష్యుల కా యిరిపురియెడలను గొంతయనూయ కలిగెను.

పూర్వోక్తరీతిని శిష్యులను ధర్మప్రపచనార్థము చేశము

మీఁదఁ బం నారంభించుటకుఁ గొంతకాలముముందే శేషరూపు
నగరసమీపమున నున్న యొకఁడొండఁగూడ జీసస్సాక యుత్తమోప
న్యాసమును జేసెను. అట్టిచుహోవదేశమునుగూర్చి యిందుఁగొంత
ప్రశంసించుకుండుట యుచితముకాదు.

శిష్యులు మొదలుకొని సగృహలును మెస్సయా వచ్చి భూలోక
రాజ్యమును స్థాపించి యాదులను శుద్ధిపరులనుగాఁ జేయు నని
నమ్మి యుండి రనియు, మెస్సయానుగాఁ బరిగణించి ప్రజలు గుంపులు
గూడి జీసస్ వెంటఁ దిరుగ నారంభించినది మొదలకడను పైవ్యమును
గూర్చుకొని యెప్పుడు యుద్ధ మారంభించునా యని యెల్లవారు
నెదురు చూచు చుండి రనియు, ఈఁజుకే కొంత తెలుపఁబడి యుండెను
గదా. ఈశ్వరరాజ్యము సమీపించుచున్నదని నలుఁగూఁపు పలుకు
చుండుటయేకాని యీశ్వరరాజ్య మెట్టిదో యీఁజుకే నన్నఁడును
జీసస్ స్పష్టముగా వివరించి వాడు కాదు. తానే మెస్సయానని
మనస్సులో నతఁ డెంత దృఢముగా నమ్మి యుండినను పై కట్లు
చెప్పకపోవుటచేత, ప్రతిపక్షులైన ఛానీలు జీసస్ మెస్సయా కా
డనియు మోసగాఁ డనియు నెల్లయెడలను ఘోష మిడుచుండిరి.
జీసస్సునందు భక్తివిశ్వాసములు గలశిష్యులతఁడు తాను మెస్సయా
నని లోకమునకు శీఘ్రముగాఁ బ్రకటించి లోకమును లోబఱచుకొని
ఛారిసీలమాట లసత్యములు చేయఁజూయునని యత్యుశ్చకులై యభి
లషించుచుండిరి. మెస్సయానని ప్రకటించి ఛానీలనో రక్షణపలసిన
దని మిత్రు లాతనిని నిర్బంధపఱుపఁ జొచ్చిరి. జీస స్పిప్ర దేశావిధ
మున వారి మనోరథమును దీర్చి యందఱిని సమాధానపఱుపవలెను.
అట్లు చేయనిపక్షమున వారందఱు నాశాధంగ మొంది యొక్క
సారిగా విముఖులై యాతనిని విడిచి తొలఁగి పోవుచును. జీసస్ తాను

మెప్పయో నని చెప్పకొకయే జనులు గ్రహించునట్లు చేయవలె ననియు మనస్సులలో శాంతియుఁ గారుణ్యమును పూర్ణముగాఁ గలిగి నంగాని యీశ్వరరాజ్యము రానేరదని జోధించి మెల్లమెల్లగా జనులమనస్సులనుండి మెప్పయాశుం దారోపిత మైన యుద్ధచింతను బొఱచిదోలవలయుననియుఁ దలచి యుండినను, ఫారసులు శత్రువులై తన్నుఁ గూర్చి నానావిధమాలదురారోపణములు ప్రకటించు చున్నందు నను మిత్రులు వేరపడు చున్నందునను తాఁదలఁచుకొన్నంతకాలము వేచియుండుట కవకాశము లేనివాడై నోడకే తన మిత్రులకును శిష్యులకును వారిచిత్తములలో నెఱిగించి యున్న యిహలోకరాజ్యా పేక్షను విడిచిపెట్టుడని తెలియఁజెప్పవలసినవాఁ డయ్యెను. ఈశ్వర రాజ్య మన్నమాటకు వారు చేరికొనుచుండిన యర్థమునకును తా నిప్పుడు విప్పి చెప్పబోయెడి యర్థమునకును గలతారతమ్యమును జను లొక్కసారిగా గ్రహించి తనయుత్తగుర్ధిగాతము నంగీకరింపఁ గలుగుదురా, ఈనూతనసిద్ధాంతప్రకటనమువలన వాఁ కానాటకం దన యెడలఁ గల శౌరవానరాగము లాకస్మికముగా ద్వేషతీరస్కారము లుగా మూఱినయెడలఁ దాను పూనిన యీశ్వరకార్యమునకు విఘాతము కలుగకండునా, మెప్పయాపని యుద్ధము చేయుట కాదని చెప్పి నప్పుడు వారు తన్ను రణభీరువునగా భావించి తొలఁగ కుండురా. అనుచింత లిప్పుడు మనస్సును పరిపాలింపఁగల బాధింపఁగా నతఁడు రాత్రి నిద్ర పట్టక కేఁర్నాముపట్టణమును విడిచి యాచేరువ నున్న యొక పర్వతమూమిఁదికిఁ బోయి యెంటిగా నీశ్వరుని ప్రార్థించి మనోబలమును శాంతియుఁ బొందినవాడై యాకొండమీఁదకే నిద్ర పోయెను. తెల్లవాటి యతఁడు లేచునప్పటికే శిష్యు లాశ్చర్య దుస్పృహలమును గనిపెట్టి మూఁకలుగా నాపర్వతపార్శ్వమును జేరి యుండిరి.

నాటి ప్రాంతకాలమున నతడు ప్రభువుమునఁ జేసినవనిని యాశ్వరరాజ్యప్రకటనము చేయుటకై శిష్యసంఘములోనుండి పండెందుగురను దేవకార్యదూతలనుగా పరిగ్రహించుట. శిష్య సంగ్రహకార్యము ముగియఁగానే యతఁడు కూరుచుండి యేదో ప్రపంగ మారంభింపఁబోవునట్లుగా నిమిలితనేత్రుడై యణకాల ముండెను. అతఁడేమి చెప్పనో వినవలె నన్న కుతూహలముతో నెల్ల వారును నాతనిముఖముమీఁద దృష్టిపఱపి వీను లొగ్గి యేకాగ్రచిత్తు లయి నిశ్శబ్దముగా నుండిరి. అంతట నతఁడు మూసినకన్నులు లెఱచి తలయెత్తి శిష్యులవంకఁ జూచి సహజమధురగంభీరస్వరముతో— “దీనమనస్సులు గలవారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది. దుఃఖార్తు లగువారు ధన్యులు; నారు సమాశ్వాసింపఁబడుదురు. సములగు వారు ధన్యులు; వారు భూస్వామ్యమును బొందుదురు. పుణ్యముకొఱ కాకలిదప్పలు గొన్నవారు ధన్యులు; వారు తృప్తిపఱుపఁబడుదురు. కరుణాభువు లగువారు ధన్యులు; వారు కరుణింపఁబడుదురు. శుద్ధ హృదయుము గలవారు ధన్యులు; వారీశ్వరునిదర్శింతురు. మనశ్శాంతి చేయువారు ధన్యులు; వారీశ్వరతనూజు లనఁబడుదురు. ధర్మము నిమిత్తము బాధపడువారు ధన్యులు; స్వర్గరాజ్యము వారిది.”—అని బోధింప నుపక్రమించెను. ఉపన్యాసారంభమునఁ జేయఁబడిన యాయుపదేశాష్టకముయొక్క భావము నచ్చటివా రప్పుడు చక్కఁగా గ్రహింపఁగలిగిరో లేకపోయిరో కాని యాయముల్యవాక్యరత్నము లనుబట్టి జీవన్ము మనస్సులో నైహికరాజ్య సంపచ్చింత లేదనియు నతని నాయకత్వ మంగీకరించినవారు భూలోకవైభవాపేక్ష వదలుకోవలసిన దనియు న్నష్టముగాఁ దెలిసికొని యుందురు. దుఃఖము, ఆకలి, వైషమ్యము, బాధలు, మొదలగు శ్రావ్యములు కానిచూట విహలోక

సంపదల కాశించుచున్న యనేకుల కారంభదశలోనే యాశాభంగమును గలిగించి యుండును. అయినను జీసస్కుయొక్క వాగ్దానమును బట్టియు నుపన్యాసమునందలి విషయగౌరవమును బట్టియు మనస్సు చెదరనీయక యెల్లవారును దానిని కడవలెను పరమాదరముతో విని. అపూర్వ మైన యీ ధర్మోపన్యాసశ్రవణమును సమగ్రముగా విందుఁ గొందుటయగుచున్నాను. —

“నా నిమిత్తమై జనులు మిమ్ము దూషించినప్పుడును బాధించినప్పుడును మీమీద నన్యాయముగా నర్పవిధ దురారోపణములను జేసినప్పుడును మీరు ధన్య లగుదురు. పరలోకమున గలుగు ఫలమధిక మయినది. కాబట్టి మీరు మోదించి యపరిమితానందము నొందుదు. మీకుఁ బూర్వమునఁ గుండిన ప్రవర్తనలను వారివిధముననే బాధ చెల్లెరి.

మీరు భూమికి లవణ మయినవారు. లవణమే తనసారమును లోగొట్టుకొన్న పక్షమున, ఇంక దానికి చేనితో చవి కలిగింపఁబడును? అది అప్పటినుండి పాటవేయబడి మనుష్యుల కాశ్యక్రింద త్రొక్కబడుటకే కాని మఱి యెందునకును బనికిరాని దగును.

మీరు ప్రపంచమునకు వెలుగయినవారు. పర్యతముమీఁదఁ గట్టబడిన పురము మఱుఁగువడి యుండనేరదు. మనుష్యులు దీపమును వెలిగించి దీపస్తంభముమీఁదఁ బెట్టుదురే కాని కులచము క్రిందఁ బెట్టరు. అది యింట నున్నవారి కందఱికిని వెలుతురు నిచ్చును. జనులు మీ సత్కార్యములను జూచి పరలోక పితయొక్క మహిమను బ్రకటింపఁ గలుగుటకుఁ దగినట్లుగా వారిముందు మీ వెలుతురు ప్రకాశింపనిండు.

ధర్మశాసనమును గాని ప్రవక్తలను గాని నేను జెలుపవచ్చితి నని తలఁపఁదోకుడు. నేను నడిపించుట కయి వచ్చియున్నాను గాని నాశనము చేయుట కయి రాలేదు. భూమియు నాకాశమును గఠించు వజ్రకును ధర్మశాసనము నుండి లవ లేశ మయినను పూర్ణముగా నెఱ వేర్వఁబడక యేవిధమునను గఠింప దని నేను మీకు నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. కాబట్టి యానూత్ములు లయిన యాక్షలలో నెవ్వఁ డొక్క దాని సరిక్రమించి లోకమున కట్లు బోధించునో వాడు పర లోకరాజ్యమునం దధమాధముఁ డని చెప్పఁబడును; ఎవ్వఁడు వానిని తా నాచరించి ప్రవచనము చేయునో వాడు పరలోకరాజ్యమున ఘనుఁ డనఁబడును. మీ సీతివర్తనము లేఖకులయొక్కయు ఫారిసీల యొక్కయు సీతివర్తనమును మించిన దయినం గాని మీ రెప్పుడును స్వర్గరాజ్యమునఁ బ్రవేశింపఁ బోరని మీకు నేను జెప్పుచున్నాను.

సీవు హత్య చేయరాదు; ఎవ్వఁడు హత్యచేయునో వాడు విచారణోపద్రవమును (దండనమును) బొందును. అని పూర్వకాలపు వారిచే జెప్పఁబడినట్లు మీరు వినియున్నారు. ఎవ్వఁడు నిష్కారణ ముగాఁ దన సోదరునియెడ కోపము చూపునో వాడు న్యాయవిచా రణోపద్రవమును బొందు ననియు, ఎవ్వఁడు తన సహోదరుని 'సీచుఁడా' యని పలుకునో వాడు విచారణోపద్రవమును బొందు ననియు, 'బుద్ధిహీనుఁడా' యని యెవ్వఁ డనునో వాడు సరికాగ్ని భయమును బొందుననియు నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాబట్టి సీ పువహారమును గాని బలిహితమునకుఁ బోయి యున్నప్పుడు సీసోద రుని యెడ సీవేదో యపరాధి వయినట్లు సీకక్కడ సీస్వనిణకు వచ్చినను సీయువహారమును బలిహితమువద్దనే దిగివిడిచి తిన్నఁగాఁ బోయి ముట్ల మొడల సీసోదరుని సమ -భాస పఱచి పిమ్మట వచ్చి సీయువహారమును

నమర్పించుము. నీవాతనితో దారిలో నుండఁగానే శ్రీఘ్రముగా నీప్రతిపక్షునితో సమాధానపడుము. లేకపోయినయెడల నీప్రతిపక్షుఁ డెప్పుడయినను నిన్ను న్యాయాధికారి కప్పగించును; నీవు యెఱుఁగదువు. కడపటి కానుకట్టువలకును నీవఁ గండి యేమార్గ మునను వెడలిరావని నీతో నేను సత్యమును జెప్పుచున్నాను.

‘నీవు వ్యభిచారము చేయరాదు’ అని పూర్వకాలపువారిచేతఁ జెప్పఁబడినట్లు మీరు వినియున్నారు. కానుముతో నెవ్వఁ డొకస్త్రీ నంకఁ జూచునో వాఁ డావలకే యామెతో మానసిక వ్యభిచారము చేసినవాఁ డని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాఁబట్టి నీ కుడికన్ను నీ కవరాధియైనపక్షమున దానిని పెరికివేసి నీయొద్దనుండి పార వేయుము. ఎందున కన, నీకరీర మంతయు నరకాగ్నిలో వేయఁబడక నీయవయవములలో నొకటి నశించుట నీకు లాభకరము. నీకుడిచేయి నీ కవరాధి యైన పక్షమున, దానిని ఖండించివేసి నీయొద్దనుండి పారివేయుము. ఎందున కన, నీకరీర మంతయు నరకాగ్నిలో వేయఁ బడకుండుట నీయవయవములలో నొక్కటి నశించుట నీకు లాభ కరము.

తనభార్యను విడిచిపెట్టువాఁ డెల్లను ఏవాహబంధ విమోచన పత్రము సేయ్యవలెను’ అని చెప్పఁబడి యున్నది. జారత్వకారణమునఁ దక్కుఁ దనభార్య నెవ్వఁడు పరిత్యజించునో వాఁ డామెను వ్యభిచరించు నట్లు చేసినవాఁ డగు ననియు, అట్లు పరిత్యజింపఁబడిన దానిని ఏవాహ మాడువాఁడు వ్యభిచారము చేసినవాఁ డగు ననియు నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

మఱియు ‘నీప్రమాణములు చేయక, నీప్రమాణముల నీత్య భుని కడఁ బెల్లంపవలెను’ అని పూర్వకాలపువారిచేతఁ జెప్పఁబడినట్లు

మీరు వినియున్నారు. “మీరెప్పుడును ప్రమాణములే చేయకుండు. ఆకాశముతో డనఁ బోకు — అది దేవుని సింహాసనము; భూమితో డనఁబోకు — అది యాతని పాదపీఠము; జెహూస లేముతో డనఁబోకు — అది మహారాజవట్టణము; నీశిరస్సుతో డని యొట్టుబెట్టుకోకు — నీ వొక్క వెండ్రుకను నల్లగాఁ గాని తెల్లగాఁ గాని చేయ లేవు. నీభాషణము అయిన దాను, కానిదికాదు. అయి యుండనిమ్ము. వీని కంటె నధిక మయినదంతయు చెడుగునుండి వచ్చిన దగును.” అని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

‘కంటికి కన్న పంటికి పల్లు’ అని చెప్పబడినట్లు మీరు విని యున్నారు. దావ్యమున కను రొడ్డక, ఎవ్వరయినను నీ కుడిచెంప మీఁదఁ గొట్టినయెడల, రెండవచెంపనుగూడ నాతనివంక త్రిప్పుము. ఏమనుష్యుఁ డైనను వ్యాజ్యమాడి నీచొక్కాను తీసికొన్నయెడల, నీపయిబట్టకూడ వానినే దీసికొననిమ్ము. ఎవ్వఁ డయినను నిన్నరక్రోసు దూరము నడువ బలవంతపెట్టినయెడల, క్రోసుదూరము నీ వాతనితో నడుపుము. నిన్ను వేఁడుకొనువాని కిమ్ము; నీవద్ద బదు లదుగఁ గోరు వానినుండి తొలగి పోకు” అని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను.

‘నీవు నీపొరుగు వానియెడ ప్రేమచూపవలెను; నీశత్రువును ద్వేషింపవలెను’ అని చెప్పఁబడఁగా మీరు వినియున్నారు. “మీ శత్రువులయెడలఁ బ్రేమ చూపుడు; మిమ్ము శపించువారి నాశీర్వ దింపుడు; మిమ్ము ద్వేషించువారికి మేలు చేయుడు; మిమ్మునూ యుతో ననాదరించి బాధించువారినిమిత్రము ప్రార్థింపుడు. అందు వలన మీరు పరలోకమునం దున్న మీశీకండ్రికి కుమారు లగుదురు. ఎట్లన, ఆయన, తననూర్పుని చెడ్డవారిమీదను మంచివారిమీదనుఁ జేడయించు (ప్రకాశించు) పట్లు చేయుచున్నాడు; ధార్మికులకుఁ

అధార్మికులకును వర్ణమును బంపు చున్నాడు. మీమీద ప్రేమ గలవారిపైని మీరు ప్రేమ చూపినయెడల, మీకు ఫల మేమి? ఆలాగున నుంకిరిలు సహితము చేయుచుండి లేదా? మీసోదరులకు మాత్రము మీ రభివాదము చేసెదఁపఱిమున, సతరులకంటె మీ రెక్కువ చేయుచున్న దేమున్నది? ఆలాగున నుంకిరిలుసహితము చేయరా? కాఁబట్టి స్వర్గమునం దున్నమీతండ్రి పరిపూర్ణుడయి యున్నట్లుగానే మీరును పరిపూర్ణులు కందు.

మనుష్యులచే చూడఁబడునిమిత్తమయి వారిముందు నీవు దానము చేయకుండ జాగ్రత్తపడుము. లేకపోయినయెడల, పరలోకమునం దున్న సీతీండ్రియొక్క బహుమానమును నీవు పొందవు కాఁబట్టి సభాగృహములలోను వీధులలోను మనుష్యుల మెప్పుక కయి వేషధారులు చేయునట్లుగా, దానము చేయునప్పుడు నీవు నీముందు చాటుకోఁబోకు. వారికి వారిఫలము కలదని నేను నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు దానము చేయునప్పుడు నీకుడిచేయి చేయు దానిని నీయెడమచేతికిఁ దెలియనీకు. నీదానములు రహస్యముగా జరుగనిమ్ము. రహస్యమునఁ జూడెడు తండ్రియే బహిరంగముగా నీకు బహుమానము చేయును.

నీవు ప్రార్థన చేయునప్పుడు వేషధారులవలెఁ జేయఁబోకు. వీలయిన, మనుష్యులచే చూడఁబడునిమిత్త మయి వారు సభామందిరములలోను వీధులమూలలలోను నిలుచుండి ప్రార్థన చేయ నభిలషింతురు. వారికి వారిఫలము కలుగునని నేను మీతో నిశ్చయముగాఁ జెప్పుచున్నాను. నీవు ప్రార్థించునప్పుడు గదిలోనికిఁ బోయి తలుపువేసికొన్నతరువాత సంతరంగమున నున్న తండ్రిని ప్రార్థింపుము. రహస్యమునఁ జూడెడు సీతండ్రి నీకు బహిరంగముగా బహుమానము

చేయును. నీవు ప్రార్థన చేయునప్పుడు ప్రతిచూర్చుకలవలె నిరర్థకములైన పునరుక్తములను వాడబోకు. ఏలయన, అధికముగా మాటాడుటవలననే తమ మొఱియాలకింపబడు సని వారు భావించుదురు. కాబట్టి మీరు వారివలె నుండబోకుడు. మీరేమి కావలసియున్నవో మీరడుగకముందే మీరతండి యెఱుఁగును. కాబట్టి మీరీవిధమునఁ బ్రార్థింపుడు — మాతండి! నీనామము పవిత్రీకరింపబడునుగాక! నీరాజ్యము వచ్చునుగాక! పరలోకమునందు వలెనే భూలోకమునందును నీయిచ్చయే నెఱుఁగునుగాక! నేడు మాకు మా దినాహారము ననుగ్రహింపుము. మాఋణస్థులను మేము మన్నించునట్లే నీవు మాఋణములను మన్నింపుము. మమ్మింద్రియవికారములలో బడనీయక పాపములనుండి విమోచనము చేయుము. ఏలయన, రాజ్యమును, బలమును, మహిమయు నిరంతరమును నీవి. తథాస్తు!—మనుష్యుఁ: వ్యతిక్రమములను మీరే క్షమించినపక్షమున, మీపరలోకపితృకూడ మీవ్యతిక్రమములను క్షమించును. మనుష్యుల వ్యతిక్రమములను మీరు క్షమింపనిపక్షమున, మీరతండియు మీ వ్యతిక్రమములను క్షమింపకుండును.

అంతేకాక మీరు పాపములు చేయునప్పుడు వేషధారులవలె మీరు దీనముఖముల పెట్టుకోకుడు. ఏలయన, తాము పాపము చేయుచున్నట్లు మనుష్యులకు కనబడుటకయి వారు తమముఖములను వికృతముగాఁ జేసికొందురు. వారికి వారిఫలము కలదని నేను మీకు నిశ్చయముగాఁ జెప్పచున్నాను. నీవో, యపవాసము చేయునప్పుడు పాపము చేయుచున్నట్లు మనుష్యులకెఱాక యంతరంగమున నున్న నీతండికిమాత్ర మగపకునట్లుగా శిరస్సంస్కారము చేసికొని ముఖప్రక్షాళనము చేసికొమ్ము. రహస్యమునఁ జూచెడు నీతండి

నీకు బహిరంగముగా ఫలవాసము చేయును. కీటకములును శ్రుంగములును చేయునట్టియు దొంగలు కన్నము వేసి దొంగిలునట్టియు భూమిమీఁద మీసంపదలను గూడఁజెట్టక, కీటకములుగాని శ్రుంగముగాని నాశము చేయనట్టియు చోరులు కన్నము వేసి యపహరింప నట్టియు పరలోకమునందు మీసంపదలను మీఁకొఱకు నిలువచేసి కొనుడు. 'మీచిత్త మెక్కడనుండునో మీచిత్తముకూడ నక్కడనే యుండును. నేత్రము శరీరమునకు జ్యోతి యగుటచేత, నీకన్ను తిన్నగా నున్నవక్షమున నీసర్వశరీరమును తేజోమయ మయి యుండును; నీకన్ను చెడినవక్షమున నీసర్వశరీరము సంధికారబంధుర మగును. అందుచేత నీలోపల నున్న వెలుతురే కలుష మైనవక్షమున, ఆయంధకార మెంత గాఢమై యుండును! ఏమనుష్యుఁడును ఇద్దఱు ప్రభువులను నేవింపలేడు. అతఁ డొకరిని ద్వేషించి యొకరిని ప్రేమించును; లేదా, యొకరి నాశ్రయించి మఱియొకరిని తిరస్కరించును. మీరు దేవునిని ధనలక్ష్మినికూడ కొలువలేరు. కాబట్టి మే మేమి తిందుము? మే మేమిత్రాగుదుము? అని మీజీవనమునుగూర్చి కాని, మే మేమిధరింతుము? అని మీజీవహమునుగూర్చి కాని, ఆలోచింప వలదని నేను మీకు చెప్పుచున్నాను. ఆహారమునకంటె జీవనమును, వస్త్రములకంటె శరీరమును, గొప్పవికావా? గాలిలోనిపక్షులను చూచుఁడు; అవి విత్తనములు వేసి, కోసి, కొట్లలో నిలువ చేసికొవు. అయినను మీపరలోకపిత వాని కాహారము దయచేయుచున్నాఁడు. వానికంటె మీరు మిక్కిలి శ్రేష్ఠతరములుకారా! ఆలోచన చేసి మీలో నెవ్వరు తమపరిమాణమున కొక్కచూర చేర్చుగలరు? వస్త్రములకొఱకు మీరేల చింత చేసెదరు? పొలములలోనిగడ్డి పువ్వులను గూర్చి యవి యెట్లువర్ధిలుచున్నవో యాలోచింపుఁడు. అవి కష్టపడి,

నూలుపడకవు. అయినను సొలోమా నంతటివాడు నహితము తన మహాన్నతదశలోను వానిలో నొక్కదానిని బోలిన వస్తుభాగము చేకొనియుండఁ దని నేను మీకుఁ జెప్పుచున్నాను. కాబట్టి ఓర్తీ పీఠమూరా! నేఁడుండి లేవు పొయిలో వేరుబడెడి పాలములోనిగడ్డికే యిటువంటి యాచ్ఛాదనమును బ్రసాదించియున్నవవు, మీ కింత కంటి నధికముగా నాచ్ఛాదన మనుగ్రహింపఁదా? కాబట్టి మే మేమి తిను మనికాని, గోమితాగురు మనికాని, వేనితో నాచ్ఛాదితుల మగుదు మనికాని, చింతింపఁబోకుము; ఈ యన్ని వస్తువులను మీకుఁ గావలసిన నని మీవరలోకపిత యొలుగును. మీరు మొట్టమొదట నీశ్వరగాజ్ఞనును, ఆశ్చర్యశుభము, వెలకును. ఈవస్తువులన్నియు మీకు చేర్పఁబడును. కాబట్టి లేటికొఱ కాలోచన చేయుకును. లేటికిను జానే యావస్తువులకొఱ కాలోచన చేయును. ఆనాటి నింతయే మీవాటికి నాలియుండును.

మీరు విమర్శింపఁబడ రని యెఱుఁగుకోకు. ఏవ్వాయమతో మీరు విమర్శింపుకో దానితోనే మీరును విమర్శింపఁబడుదురు. ఏవొలపాశ్రమముతో మీరు కొలుసురో మరల దానితోనే మీరు కొలువఁబడును. నీవు నీపాదుగువానికంటిలోనినలుపును జూచుచు, నీశ్రీశ్రమునందే యున్న దూలమునుగూర్చి యేమి యూలోచింపవు? నీకంటిలోనే దూల ముండఁగాఁ జూచుచు, “నన్ను నీకంటిలోని నలుపును దీయని” మృగిని నీసోదరునితో నీవెట్లనఁ గలవు! ఓరంపచఁదా! మొట్టమొదట నీకంటిలోనుండి దూలమును తీసివేసికొమ్ము; అప్పుడు నీసోదరునికంటిలోనుండి నలకను దీసి వేయుటకు చక్కగా చూడఁ గలుగువు. పవిత్రమైనదానిని కుక్కలకు వేయకుడు; మీముత్యము

లను వండులముందు వేయకుడు — అని వానిని తమకాళ్ళక్రింద నలుగుద్రొక్కి యెదురు తిరిగి మిమ్మే క్రమ్మును. అడుగుడు; మీరియ్యఁజును. వెరకుడు, మీకు కనఁబడును. తట్టుడు; మీకు తెఱవఁబడును. తనకొడుకు రొట్టె పెడిగినప్పుడు : : నికి రాయియిచ్చు వాడు మీలో నేపురువుఁ దుండును? వాడు చేప పెడిగినప్పుడు వాని కతఁడు సామునిచ్చువా? మీబిడ్డలకు మంచియివ్వల నెట్లియ్యవలెనో పావు లయిన మీరే యెఱిగి యున్నప్పుడు, పెరలోకిముసం దున్న మీకగ్రహి తన్ను పెడిగినవానికి మంచివస్తువుల నింకను నెంత యధిక ముగా నిచ్చుచు? కాబట్టి మనష్యులు మీకేరు చేయవలె నని మీరు కోరుదురో వానిలెల్లను వారి కాలాగుననే మీరును చేయుడు. ఇదియే ధర్మశాస్త్రమును ప్రవక్ష్యనచనమును.

మీకు తిన్నని దారిని గోపలఁ బ్రవేశింపుడు; వివాశమునకు గొనిపోయెడు ద్వారము విశాల మయినదియు దారి వెడల్పయినదియు కాబట్టి యాసూర్యమున లోనికిఁ బోవువారనేకు లుండురు. (నిక్క) జీవమునకుఁ గొనిపోయెడి ద్వారము పరిశ మయినదియు దారి యిటు కయినదియు కాబట్టి దానిని కనుఁగొనువారు కొండతే యుండురు. అబద్ధప్రవక్తలను గూర్చి మీరు బాగ్రత్త పడుడు; గొడ్డె (సాధు) వేషములతో మీవద్దకు వస్తురు కాని వారు గోపల సత్వశనాశురము లయిన నోడేభ్య (పూరణిత్తులు). వానినలని ఫలము లను బట్టి మీరు వానిని తెలిసికొందురు. మనుష్యులు ముండలపాదల నుండి ద్రాక్షఫలములను గాని మేడిపండ్లను గాని పంక్తిహింతురా? అలాగుననే ప్రతిపద్యృతమును సత్ఫలముల నిచ్చును; దుష్టవృత్తము దుష్ఫలముల నిచ్చును. ఒక మంచిచెట్టు చెడుఫలముల నియ్యనేరదు;

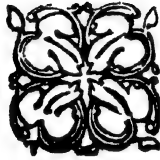
చెడు చెట్టును మంచిఫలముల నియ్యజాలను. మంచిఫలముల నియ్యని ప్రతివృక్షమును నెఱకబడి నిప్పులో వేయబడును. కాబట్టి ఫలము పలన మీరు వాని నెఱుఁగుదురు.

పరలోకమునం దున్న నాతండ్రియొక్క చిత్రానుసారముగా నాచరించువాడే కాని నన్నుఁ గూర్చి 'ప్రభువా! ప్రభువా!' అని పలుకువాఁ డెల్లను స్వర్గరాజ్యములోఁ బ్రవేశించెను. 'ప్రభువా! ప్రభువా! మీ పేరిట మే మనాగతమును నూదించి యుండిలేవా! మీ పేరిట మేము దయ్యములను పెడఁగి ద్రోలలేవా?' అని యా దినముల నాతో ననేకులు పలుకుదురు. 'మిమ్ము నే నెన్నడు నెఱుఁగను; నీతిమాలి వర్తించిన మీరు నాయొద్దనుండి తొలఁగుఁడు' అని వారితో నే నప్పు డందును. కాబట్టి యీ నావాక్యములను విని తదనుగుణముగా నెవ్వఁ డాచరించునో యటువంటివాని నెల్లను దన యింటిని తాతిమీఁదఁ గట్టుకొన్న బుద్ధిమంతునితోఁ బోల్చెదను. ఎర్ఘము కురియును; పఱదలు వచ్చును; గాలి వీచి యాయుంటిమీఁద గొట్టును; తాతిబండమీఁద వువాది వేయఁబడినందున, అయిల్లు కూలదు. ఈనా వాక్యములను విని వానిప్రకారముగా నడవనివాఁ డెల్లను దనయింటి నినుకపైఁ గట్టుకొన్న బుద్ధిహీనునితోఁ పరిపోల్చబడును. పాన దిగును; పరదలు వచ్చును; గాలి వీచి యాయుంటిమీఁద గొట్టును; అది పడి పోవును; దానిపాటు విక్కిలి గొప్పదగును."

ఏయి యువన్యాసమునం దీశ్వరరాజ్య మున్న వచనమునకుఁ దన యభిప్రాయమేమో తేనెన తన శిష్యబృందమునకు ముసస్సు నొవ్వ కుండ నుంచిపూటలతో క్రనుక్రమముగా విప్పి చెప్పివేసెను. అక్క

డిల్లు నేర్పులో, బలుకక యీశ్వరరాజ్యవిషయమున వా రెదురు
 చూచుచుండిన దంతయు ససాధ్యమైన పనికిమాలిన యెన్నిక యని
 యొక్కవారిగాఁ జెప్పి వేసినయెడల వారిమనస్సులకు గొప్ప కలుగుటయే
 కాక పలువురికు శోపము సహితము వచ్చియుండును. అట్లుచేయక
 యతఁడు శాంతివచనములతో, దానుద్దేశించి యన్న యుత్తమ
 ధర్మములను బోధించి వామనస్సులోనున్న భ్రమను తొలగించెగా,
 తామాపజు పలరంచుచున్న ప్రాపంచికవైఖరినిక్షణము నిర్భక్త
 మయిన దని వామనస్సులకు పొడకిట్టెను. పయి యుపన్యాసమునం
 దతఁడు బోధించిన ధర్మములలో నొకటి రెంటికీ గొందఱు పవిత్రాభి
 ప్రాయములను జేయుదురు. కుడిచేపను గొట్టినవారు కెడమచేపఁ
 ద్రప్పివలసిన దని యతఁడు చెప్పినదానకీ ఒరులు పెట్టెను బాధను
 గాంతిలో సహించి తన కిష్టకారము చేసినవారిని బ్రహ్మపకారము
 తిలవవల దని బోధించుటయే కాని నిజముగా నెడమచేప త్రిప్పవలె
 నని తాత్పర్యము కాదు. ఇట్లు దృష్టాంతపూర్వకముగాఁ జెప్పిన యీ
 యర్థమునె యతఁడు క్షత్రపులపయిన సహితము ప్రేమ చూపవలసిన
 దనియు చెడుగు చేసినవారికి మేలు చేయవలసిన దనియు స్పష్టము
 గానే ముందుగాఁ దెలిపెను. భూలోకిధనమును కేర్పక పరిలోక
 సుఖమును గూడఁబెట్టె బ్రయత్నంపుఁ దన జీవన్ బోధించినదాని
 తాత్పర్యము ఊహించుకొనిన లైన యిహలోకవస్తువుల సంపాదనమున
 కంటె సత్యమన నీతి ధనార్జనము ముఖ్యముగాఁ జేయవలసిన దనుటయే
 కాని యశనవనవాదులను గూర్చి ప్రయత్ని మే చేయఁగూడదని కాదు.
 పల్లవమును నన్న పస్త్రామలను గూర్చియే చింతించుచున్నచో, బరి
 మార్చుకొని యుడుగులు నన్న యుద్దేశముతో నతఁడు తేలికగూర్చుకొ
 నుకొని మానుకొని బోధించిన కాని యంతరికము నేలుకొనుట. ఆపయ

వాక్యములలోనే యతఁడు పశుల కాహారము ప్రసాదించెడి యీశ్వరుఁడు మనుష్యునిఁ గాపాడకుండునా యనియు గడ్డిపూలకు విచిత్రవర్ణములు దయచేసిన దయాభుఁడు మనుష్యులకుఁ గట్ట నియ్యకుండునా యనియుఁ దెలిపి, అన్నవస్త్రాదులను గూర్చిన చింతయే సదా పూసక యీశ్వరుని మీఁద భారమువేసి శుద్ధవర్తనము నిమిత్తమయి పాటుఁడుచున్నచో విశేష ప్రయాస మ్మకటలేకయే భగవదనుగ్రహమువలన నన్నపానాదులు లభించునని సత్కార్యాచరణమునకుఁ బురికొల్పెను.

వీడవ ప్రకరణము

0000

(స్నాతకుడైన) జానుయొక్క సందేశము, జెహూసలేముయాత్ర.

జహూకాలమువఱకును దావూదునున్న జేసస్ యొక్క మిత్రులకు సహితము “అభిషిక్తుడు (మెస్సయూ)” అను పదమునకును “ఈశ్వర రాజ్యము” అను పదమునకును అతడుద్దేశించుకొన్న యర్థము తెలియదు. అట్టిస్థితిలో దూరమున నున్న (స్నాతకుడగు) జానున కెట్లు తెలియవచ్చును? ఇతరులవలెనే యతడును మెస్సయూ దేశము నుండి రోమనులను వెడలఁగొట్టి, స్వదేశస్థులను లోకమునకు ప్రభువులనుగాఁ జేయునని నమ్ముచుండెను. జేసస్ క్రీస్తు యొహాన రాజ్యదంత లేనివాఁ డయి పరమమయిన యొక యుత్తరకృత్యమును గూర్చి యాలోచించుచుండెను. రోమనులుపోయి యూదులు దేశమునకు ప్రభువులయినను ప్రజలప్పటికంటె సధిసుఖము ననుభవించువారు కాఁజాలరనియు, న్యాయదయావాక్కిఁగ్యాసుల నెఱిగి యభ్యసించు వఱకును లోకము మండిదశకు రానేరదనియు, ఎఱిగినవాఁడయి జేసస్ జనులలో కాంతియు నీతియు ప్రీతియు నెలఁగొల్పు సాధనము చూచుచుండెను. అతఁ డుద్దేశించిన మహాకార్య మల్పకాలములో నెఱవేఱునది కాదు. అతఁ డామహాకార్య పర్యాయములోనుండఁగా నక్కడ గొంతకాలమునుండి కారాబద్ధుఁ డయియున్న జాన్ తా నాకతో నిదురుచూచుచుండిన యర్హకృత్యమును నిర్వహింపక జేసస్ వృథా కాలక్షేపము చేయుచున్నాఁ డని నందేహముంది తత్తఱవడఁపాగెను. జాన్ చేయు బోధవలన దేశక్షోధము సంభవించునని భయపడి ప్రభుత్వమువా రాతనిని బోధింపనీయక కట్టి తెచ్చి చూతని నాటునెలల

నుండి మృతనముద్రతీరముం దుంకిన మూకిరోనగరమునందలి చెఱ
సాలలో నుంచియుండిరికాని యారంభదశలో నాతనిని మిత్రులతో
మాటాడనిచ్చుటయేకాక శిష్యులకు సందేశములను సహితము వంప
నిచ్చుచుండిరి. చెఱసాలలోఁ బెట్టబడినతరువాత నాతనికి దినములు
గడచినకొలదిని మెస్సయూ వనిమీఁది తహతహ హెచ్చఁ జొచ్చెను.
మెస్సయూ యేమోచేయునని యెదురు చూచుచుండఁగా నెలలుకడచి
నను, ఆతఁడు చేసినవనియేరుయుఁ గానరావేను. ఇట్లుండ కడకుజీసస్
కొండమీఁదఁ జేసిన ధర్మోపన్యాసస్వత్తాంత మాతని చెవినిబడెను.
ఏమిచేయునన్నను జేయుటకు సంసిద్ధులయి యున్న భక్తకోటితోఁ
గూడియుండియు రాజులయి యున్న యస్వదేశస్థులను దేశమునుండి
తొలగఁదోలు ప్రయత్నమును గూర్చినమాట యొక్కటియైనను
ఆయుపన్యాసములో లేకపోవుటయేకాక యుపెచ్చు శత్రువుల
వయిని బ్రేమచూపవలె నన్నయవదేశము కనఁబడుటచేత నాతని
మనస్సున కది శృత్తికరముగా నుండలేదు అంగుచేత నాతనిదెండములో,
జీసస్ మెస్సయూయగునో కాఁజోయని సందేహమునహితము కలిగెను.
కాఁబట్టి యతఁడు తనమఁపుంశుష్టికయి తనమిత్రులకు కొండఱచు జీసస్
కడ కంటి 'ప్రతీక్షింపఁబడినవాడవు (మెస్సయూవు) నీవా! లేక మేము
వేటొకనికొఱకు చూడవలెవా?' అని యడుగ నిడుమించెను.
అదూతలువచ్చి చూచునప్పుటికి జీసస్ పూర్వప్రకారముగానే రోగ
ములు కుదుర్చుచు ధర్మోపదేశములు చేయుచుచుండెను. వారాతనిని
సందర్శించి తమగురుఁ డడుగ నియమించినప్రశ్నలను రిహస్వముగా
నడుగక యందఱలోను బహిరంగముగా నెడిరి. జీసస్కున కప్పుడేమి
చెప్పటకును పాలుపోలేదు. నేక మెస్సయూనని చెప్పినవక్రమున,
తాను గొంతకాలములో నేలను గూర్చికొనిపోయి పోరాడ నుద్దేశించు

గొని యున్నట్లు జానునకు దుర్భిను కలుగును. నేను మెప్పయాను కాని చెప్పినపక్షమున, అది తానునమ్మినదానికి విరుద్ధ మగుటయే కాక దానివలన శిష్యులశ్రద్ధను నుత్సాహానిశ్వాసములు చెడిపోవును. కాబట్టి యతః జాలోచించి బోడనే యేనోవ్రత్యుక్తము చెప్పక తీరదు కనుక సమయోచితబుద్ధి కలవాఁ డయి “మీగుమరలబోయి యిక్కడ నాశిష్యమధ్యమున మీరునావిషయమయి విన్నదానిని కన్న దానిని జానులోఁ జెప్పుడు. నాపయిని గోపము వహించనివాఁడు ధన్యుడని కూడ మీరాతనితోడఁ జెప్పుడు.” అని యుత్తరమిచ్చెను. ‘నేను మెప్పయా నగుదునో కానో నేనుజేయుచున్న కాన్యములవలననే మీకు తేటపడియుండవచ్చును. అట్లు తేటపడియుండనిపక్షమున నేను మెప్పయానని చెప్పగొనుటవలనఁ బ్రయోజన మేమి?’ అని యాతఁ డిచ్చిన యుత్తరమునకు తాత్పర్యమయిట్లు కనబడుచున్నది. ఈమూలవలన వేగపడ వలదని జానునకు హితము చెప్పుటయు నాతనియద్దేశముయి యుండును. అంతట నానందేశహితు లాతనిని విడిచి వెడలిపోయిరి. ఈసందేశము మరల జానున కందినదో లేదో, అదికయెడల నాతఁ డెట్లుకొనియెను? యేమియుఁ జెలిమిదు.

అటుతరువాత నశ్వల్పకాలములోనే జాన్ చెజిసాలగోఁ జంపఁబడెనని దేశమునందంతటను సంఖ్యోధము వుట్టెను. జీవనచే నావ జకు ధర్మబోధ నిమిత్తమయి పంపఁబడిన పండ్రెండుగురు శిష్యులును మరల వచ్చి యంతలో తమగురువు సమ్ముఖమునఁ జేరిరి. హీరాద్ చిరకాలమునుండి జాను సంకము నొందింపవలెనని యుద్దేశించుకొని యుండెను గాని యట్లు చేసినపక్షమున తమ వ్రవక్తను జంపినందున కయి జనులు తిరుగబడి యేమి యుపద్రవము చేయుదురో యని జంకఁడుండెను. ఆతనిని సంహరింప కుండిన పక్షమున

నాతని కాజ్ఞానువర్తులయి లెక్కకొక్కడుగానున్న యతని యనుచరు లెప్పుడైన నాకస్మికముగా రాజద్రోహు లయి రోమనులపై ధ్వజ మెత్తి మహోన్నాదముచేత దేహముల కాశపడక క్రూరకృత్యములు చేయవచ్చు ననియు భయపడుచుండెను. అతఁ డెట్లు చేయుటకును లోచక సందేహదోలాయమాన మాననుడయి యున్న కాలములోనే యొక్క తరుణి ప్రేరణముచేతఁ దాను జేయ శంకించుచున్న కార్య మును జేయవలసినవాఁడయ్యెను. హీరాడ్ తన సహోదరుఁడు జీవించి యుండఁగానే యతని భార్యయైన హిరోడియాను వివాహము చేసికొనెను అతఁడు చేసినకార్య మకార్య మనియు ధర్మనికర్య మనియు జూను తన ధర్మోపన్యాస సమయములయందు నిశ్చంకముగాఁ బలుకుచుండెను. హీరాదావార్తను విని మనసులో పెగట్టియుండెను గాని పెంటనే పెగట్టికొనుటకు శంకించి సమయముకొఱకు వ్రేలి క్షించుచుండెను. హిరోడియాకు ప్రథమభర్తవలన నొకకూతురుండెను. అదిన్నది యొకనాఁ డొకయుక్తవయమునందు హీరాడు నకు మెప్పు పుట్టునట్లు అత్యంత మనోహరముగా నృశ్యకాశలము చూపెను. త్రాగి త్రుళ్ళి వేమక ననుభవించుచున్న యతఁ డామె నృశ్యమున కానందపరఁగుఁ డయి యామెను జేరఁ దీసి ప్లాఫింది యామె మనోరథ మేమి తెల్పినను దీర్చెదనని పలికెను. అశిశుణి యాపటకే తల్లిచేత బోధితురాలయి యుండినందున, స్నాతికుడైన జూయొక్క శిరస్సును నటించి తెప్పించి తనకు బహుమానము చేయవలసిన దని వేడుకొనెను. తాను జేసినదానను తీసివేయలేక హీరాడ్ పెంటనే పోయి జూయొక్క తల నతికి లేవలసినదని తన భృత్యుల కాజ్ఞాపించి తదాజ్ఞానుసారముగా వారు ఖండించి తెచ్చిన శిర స్పాదినన్న దాని కర్పించి తన వాగ్దానము చెల్లించుకొనెను. కొండ

తీదారుణకర్మము ఛారిసీల ప్రేరణమువలన జరపబడిన దని భావించుదురు. తనకువలెనే బానునకును గర్భశత్రువులుగా నున్న ఛారిసీ లాతని బ్రాణములు గొనఁ దలచి యున్నారని జీసస్ చిరకాలము క్రిందటనే యెఱిగి యుండెను. వారిద్వేషాన్నిక రెండవబలి కావఁజేసినవాడు తాననియు సతః హాకవేళ భావించి యుండును. జీసస్కును జనులలోఁ గొంతవఱకుఁ జేరువడి యుండినను బా నంత మప్రసిద్ధుఁ డయి యంత జనానురంజకుఁడుగా నుండలేదు. అయినను ఛారిసీలుమాత్ర మతని నపాయకరుఁ డైనశత్రుఁ డని భావించి యీవఱకే యతనిమీఁద నొక కన్ను వైచి యుండిరి. జీసస్ మరణమునకు భయపడలేదుగాని తాను పూనిన కార్యభారమును నిర్వహించుటకు ముందు ఛారిసీల కోపాన్నిక బలి యగుట కిష్టము లేనివాడుగా మాత్ర ముండెను. లోకముయొక్క మేలునిమిత్తము తనప్రాణమును ధారపోయుటకు సంసిద్ధుఁ డయి యున్నను వర్ణముగా పోగొట్టుకొన నొల్లకుండెను. వానికి దానొప్పగింపఁ దలఁచుకొన్న మహాకార్యమును శిష్యులైనను నిర్వహింపఁగల స్థితిలో నున్నారని యతని మనస్సునకు నిశ్చయము కలిగిన పక్షమున, శత్రువుల యెదుటఁబడి యేమి యైనను గాని మృని ముఖముఖని పోరాడ సాహసించి యుండును. నిర్వహణార్థ మయి యీశ్వరుఁడు తనమీఁదఁ బెట్టినాఁ డని యతఁడు దృఢముగా నమ్మియుండిన కార్యభారమును తాను నిర్వహింపక తాను జేయవలసిన కార్య మెంతో యుండఁగా నడుమ నపాయము తటస్థించి నప్పుడు తప్పించుకొ గల యుపాయ ముండియు నుపేక్షచేసిన యెడల తానిశ్వరద్రోహము చేసినవాఁ డగునని యతఁ డనుకొనెను. కాబట్టి యతఁడు తన యాప్తశిష్యులు పన్నిద్దఱతోను నిరపాయమైన తావునకు తొలఁగిపో నిశ్చయించుకొనెను. అంతేకాక జను లనేకు

లిప్పుడతనిని మెప్పురూ యని తలచుచుండిరి. మెప్పురూ విషయమున తమకుఁ గలిగియుండిన యభిప్రాయమునుబట్టి జాను మరణమువలన దురాగ్రహవేళపరవశు లయియున్న జనులు ప్రభుత్వమువారిపై తిరుగఁబడి యాధనన్నద్ధు లయి తమ్ము నడుపు మని యాతని నిర్బంధపఱుపవచ్చును. అందుచేత సతఁడీశోపద్రేక మడఁగువఱకును వారి కంటఁ బడక దూరముగా తొలఁగి యుండుట మంచి దని భావించియు తన్నానవాలు పట్టలేని విదేశమునకుఁ బోవ నిశ్చయించుకొని యుండవచ్చును. అందుచేత సతఁడు శిష్యులను వెంటఁగొని పడవయెక్కి సరస్వీరసమీపమునుండి పోయి యొక యెడారిఁ జేరెను. అయినను జనులు పడవ నడుచు జాడను కనిపెట్టి వ్యాధిగ్రస్తులను తమవెంటఁ దీసికొని తిరము పొడుగునను నడుచుచు రోగులను స్వస్థులను జేయవేడుచు జీసస్సు వెంటఁబడఁజొచ్చిరి. అందుచేత నెడారి సహిత మల్పకాలములోనేమూఁకలచేతి నిండిపోయెను. అప్పు డతఁడు వారియొత్తుడినుండి తప్పించుకొనుట కయి యొక నూతనమార్గమున వేటొకవంకకుఁ బోవఁదలచుకొని వెనుకకు మరలి కావర్షము గ్రామనమీపమునకుఁ బోవలసినవాఁ డయ్యెను. అతనిని వెంబడించువారిలో దారి పొడుగునను జాడలు తీసి తెలుపుచుండుట కయి జెహూసలేము నుండి ఫారిసీలచేఁ బంపఁబడిన వేగులవారు సహితము కొందఁ టుండిరి. జాను మరణమువలన జీసస్ భయపడియుండె ననియు, కా మతినిని కొన్ని ప్రశ్న లడిగినప్పుడు భయభావమును నూదించెడి యుత్తరము లాతని నోటినుండి వెలువడఁగానే ఫీరు వని కనిపెట్టి శిష్యు లాతని యెడలఁ దమకుఁ గల తొంటి భక్తివిశ్వాసములను గోలుపోవుదు రనియు, అతఁడు ఓటికివాఁ డని తేటపడఁగానే జనులు సహిత నూతనిని తిరస్కారభావముతోఁ జూతురు గాన ప్రజల కాతనియెడల గలగౌరవ

మును చెడఁగొట్టుట కిదే మంచినమయ మనియు, వారు భావించి యుందురు. ఈభ్రమతో వా రాతనిఁ జేరఁబోయి “నీ శిష్యులు చేతులు కడుగుకొనకుండ భోజనము చేయు నంతటి పాపకార్యమున కొడిగట్టుచుండఁగా నీవేల చూచి సహించుచున్నావు!” అని యవి నయనూచకము లయిన గర్వోక్తులతో నడిగిరి. చేతులు కడుగుకొన కుండ భుజించుట పాప మని భావించి యూదులు భోజనమునకు ముందు మురికినీటిలో నయిన చేతులు ముంచుచుందురు; జీసస్సును శిష్యులును శుచిత్వము కొరకు మాత్రమే శుద్ధజలముతో ఘృస్త ప్రక్షాళనము చేయుచుందురు. జీసస్సు వారు తన్ను పరాభవ పఱుచుట కయి విరోధు లగు ఫారిసీల ప్రేరణముచేత వచ్చినవా రని యెఱిఁగినవాఁ డయి లేకమాత్రమును జంకువడక దానివంకఁ దిరిగి వారిని యాక్షిప్తములతోఁ జూచుచు ధీరభావముతో, “మీ రాచారదాను లయి యేల యాశ్చర్యాజ్ఞోల్లంఘనము చేసెదరు! వార్ధకము చేత బలహీను లయినప్పుడు తనయులు తల్లిదండ్రులను పోషింప వలసిన దని ధర్మశాస్త్రము విధించుచున్నది. ఆచారము నాధారము చేసికొని కృతఘ్నుఁ డయిన నుతనిచేత తనధనవస్తువిషయమున ‘నిశ్చరార్పణ’ మన్నమాట యనిపించి, ఆచార్యపురుషు లైన మీరు శైశవము నుండియు తన్ను పెంచి పెద్దవానిని జేసిన జననీజనకులను వృద్ధ దశలో పోషింపవలసిన యక్కఱు ధర్మవిరుద్ధముగా కన్న కుమారుని కర్తవ్యమునుండి విముక్తుని జేయుచున్నారు. ఓవంచకులారా! మీరు పెదవులతో నన్ను పొగడుచున్నారే గాని మీ హృదయములు నా తొలోదూరముగా నున్న వని యాశ్చర్యపడు మీవిషయమున పలు కఁదా! భోజనమునకు ముందు చేతులు కడుగుకొనకపోవుట యేమో దుష్కర్మ మని మీ రనుచున్నారు. అం దేమియు దుష్కర్మము

లేదని నే ననుచున్నాను. తన సొత్తును గూర్చి యీశ్వరార్పిత మని కొడుకునోట పలికించి వాడు వృద్ధు లయిన మూలాపితలకు తిండిపెట్టక పస్తువడ విడిచిపెట్టి నిర్దోష మని మీరంగీకరించుట మహా ఘోర దుష్కృత్యము.” అని పలికెను.

ఈమాటలు ఫారిసీలయల్లములలో బల్లెమువలె నాటుకొని వారిని మఱింత కుపితులనుగాఁ జేసెను. అంతేకాని వారు ద్వేషించి నట్టుగా జేసెను పిటికివంద యని జను లనుకొనునట్లు చేయుట కయి యెంతమాత్రమును సమర్థములు కాకపోయెను. ఈ వాక్యములను విన్న శిష్యులు కొందఱు మీమాటలు ఫారిసీలను మఱింత యాగ్రహ వ్యగులనుగాఁ జేయలేదా” యని యడుగఁగా “అయినను చింత లేదు. వారంధులకు నాయకు లయి నడువు మహాంధులు; వారల్ప కాలములోనే గోతిలో పడుట యనివార్యము.” అని చెప్పి యూర కుండెను. జేస స్సెంతమాత్రమును భయపడనివాఁ డయినను దురా గ్రహాగ్రస్తు లయియున్న ఫారిసీలు నమయము వేచి తన ప్రాణములు గొనవలె నన్న దీక్షతో గూఢముగాఁ దన్ను వెంబడింపవచ్చునని యెఱిగి నవాఁ డయి కొంతకాలము వారు కనుగొనలేని విచిత్రస్థలములకుఁ బోవుట మంచి దని తలఁచి, యక్కడనుండి యతఁడు పైరు నీడగ తీరములకుఁ బోయెను.

పైరు నీడన్ పురములు ఫిసిసియా దేశములోని ముఖ్య పట్టణములు. ఆకాలమునందు ఫిసిసియా దేశస్థులు మిక్కిలి ధనసంపన్నులును వృద్ధిగాములును నయి యుండిరి. వారు వ్యాపారముల యందు తెలివిగలవారయి యత్యంతసమర్థులై యుండిరి. వారు కొంత నతికు విగ్రహారాధకులు. విగ్రహారాధకుల నెల్ల సామాన్యముగా దేవ్యపించునట్లే యూదులు పైరుపురవాసులను నీడన్ పురవాసులను

ద్యేషించుచుండిరి. కాని వారిప్రాబల్యముచూచి భయపడుచుండిరి. ఆదేశములను మేచ్చభూములనుగా నిషేధించి కర్మనిష్ఠులయిన ఫారిసీలు మొదలైన ఛాందసు లాదేశములు త్రొక్కినయెడల తామవః శుల మగుదుమని భావించి యం దడుగిడకుండిరి. అయినను మతోన్మాదులు కాని యాదు లనేకులు వాణిజ్యాదికర్మలను పురస్కరించుకొని పోయి యా పట్టణములలోను నానిచుట్టుపట్టులను నివసించుచుండిరి. జీవస్వీదేశమును జేరి తన్ను సురక్షితునిగా భావించుకొనెను; అది స్వాధికారములోఁ జేరినదికాదు. కాబట్టి తన్నుఁ బట్టుకొనుట కయి హీరాడక్కడకు భటులను బంపలేదు; ఆదేశమునం దడుగుపెట్టుటయే పాపమని భావించుచు వాగుటచేత ఫారిసీలు తన్ను వెన్నాడుటకు సాహసించఁజాలరు; స్థిరనివాస మేర్పఱుచుకొని యున్న యాదులు పలువురక్కడ నుండియుండుటచేత వారిలో కొందఱు తనయెడల మిత్రభావమును కనఁజిలుప వచ్చును. ఈ హేతువులచేత శత్రుభాధలనుండి తాత్కాలిక విముక్తి నొందుట కది మందిష్ఠల మని జీవ స్సక్కడ కొంతకాలముండెను గాని యెంతకాలముండెనో నిశ్చయముగా తెలియదు. కాని కొన్ని వారము లతఁ డక్కడనుండె ననుటకు సందేహములేదు. స్వదేశమును పరిత్యజించి పరదేశమును శరణ్యముగాఁ జేకొని యుండుట జీవన్మున కప్పుడు గొప్ప శోధనసమయముగా నుండి యుండవచ్చును. అతనికిని శిష్యులకును దక్క తక్కినవారి కందఱికిని శత్రువులచే నతఁడు పూర్ణముగా పరాజితుఁ డయి పలాయితఁ డయ్యెనని తోఁచియుండ వచ్చును. కాని యతఁడుమాత్ర మెప్పుడును ధైర్యమును విడువలేదు. భగవంతుఁ డభిషిక్తునిగా నియమించి తన కప్పగించినాఁ డని యతఁడు త్రికరణశుద్ధిగా నమ్మియుండిన మహాకార్యమీశ్వరకృపవలన కడపట సంపూర్ణవిజయము నొందక మూడ దని

యతః డెంతదృఢనిశ్చయము గలవాడయి యుండినను, పరమ కర్తవ్యముయి తనపాలఁ బడిన యీ ఘనకార్యము నీబాధలలోను ప్రతిబంధములలోను తా నెట్లు నిర్విఘ్నముగా నిర్వహింపఁ గలుగుదునా యన్న చింతమాత్ర మాతని మనస్సును సదా బాధించుచుండెను. ఫారిసీలు తమ యుపాయములును కృషియు సంపూర్ణముగా నఫలము లయ్యెననియు జేసెను తన పన్నిద్రులు శిష్యులతోను మరల తమకు మొగము చూపుటకు సాహసింపఁ డనియు తలఁచి తాము కృతార్థుల మయినట్లు గర్వపడుచుండిరి.

ఈ పరదేశికావాసము జేసెనున కనేకవిధముల లాభకరమయ్యెను. మొదటిది భౌతిక కర్తవ్యమునుగూర్చి చక్కఁగా నాలోచించుకొనుటకు కావలసినంత యవకాశము కలిగెను. రెండవది శిష్యులకు సర్వధర్మములందును సదుపదేశములు చేసి వారిని మనిశ్చితదృఢచిత్తులను గావించుటకయి తగిన తగుణములు తటస్థించెను. మూడవది కయ్యము నకుఁ గాలుద్రవ్యము వివాదైక శీలతతో మాటిమాటికి మీఁదిమీఁదికి వచ్చుచుండెడి యవివేచనలను లయింప ఫారిసీలవలనను సమయానమయములను విచారింపక రోగులను స్వస్థపరువలసినదని దీనముగా వేడుచు కాభ్యు ప్రేభ్యు వట్టకొని విరామము లేక పయిని బడుచుండెడి మూఁతలవలనను తొందరలు లేకపోవుటచేత నాతనికి సంతత మనశ్శాంతి కలిగెను. సదా యెంతనుండి యుపదేశార్థములను శ్రద్ధాభువు లయి కర్ణరసాయనముగా వినుచుండుటచేత నూతనభక్తి బలోత్సాహములు కలవా రయి శిష్యులు తననాయకునియెడల తొంటికంటెను సహస్రగుణాధిక మైన ప్రేమను విశ్వాసమును గలవారైరి. జేసెనుయొక్క పాశ్చాత్యహిందూనకు సమీపమునఁ గాపుర మున్నయొక ఫినిసియా దేశకృష్టి కొంతకాలమునుండి మతిచాంచల్యము నొందియుండిన యొక

కూతురుండెను. తల్లి కాళిమారి తత్వంత ప్రేమాప్యకురాలు. ఆకాలమునందు చిత్తచాంచల్యము లైన రోగములచేత బాధపడు వారిని దయ్యములువట్టినవా రని భావించుచుండెడివారు. తన యింటికి దావుననే కాళురమున్న యాపరదేశస్థుడు గారిల్లికి ప్రవక్తయని తల్లి యేలాగుననో తెలిసికొనెను. ఎఱిగినవా రెవ్వరును లేకపోయినను జీవన్ముక్తి యావఱకే ఫిసియావంటి దూరదేశములలో సహితము వ్యాపించెను. యూదులు ఫిసియా దేశస్థులను కుక్కలకంటెను హిసముగాఁ జూచుచు వారియెడల దయాదాక్షిణ్యములు లేనివారయి యుండురని యామె యెఱుఁగును. అయినను తాను పోయి వేడుకొన్న పక్షమున నతఁడు తన ప్రార్థనను వృధాపుచ్చఁ దనియు, ఆతని యనుగ్రహమువలన నేలాగుననైన దనకొమారితను స్వస్థఁజేయుకోఁ గలుగుదు ననియు, ఆమె నమ్మియుండెను. అందుచేత నొకనాఁ డతఁడు శిష్యులను వెంటఁగొని యిల్లువెడలి వీధిలోనికి రాగానే తన్ననుగ్రహించి తన తనయను స్వస్థచిత్తురాలిని జేమనలయునని మొట్టవెట్టుచు నాతనివెంటఁబడెను. అతఁ డామె మొఱను వినియు వినని యట్లు ముందువంక నడవసాగెను. ఆమె వెనుక మరలక దీనస్వరముతో బిగ్గరగా నఱచుచు వెంటనడవఁజొచ్చెను. శిష్యు లామెదీనాలాపము లాలకించి ప్రభువు నుద్దేశించి “యామె మనవి విని పంపి వేయుడు” అని పలికిరి. ఆమాటల కతఁడు “నే నిస్రాయీలువంశమువారి రక్షణముకొఱకుమాత్రమే పంపఁబడలేదా? మెప్పుయా యూదులకొఱకే పంపఁబడినపక్షమున నేనీమె కెట్లు సాయము చేయఁగలను?” అని యుత్తరమిచ్చెను. దానికి శిష్యులు మాటువలకనందున, జీవ స్సకడ నిలిచి యామె వచ్చి తన్ను కలిసికొనవఱకును వేదియుండెను. మొట్టమొదట జీవ స్వామిమాటలు వినిపించుకోక ముందుకు సాగిపోవుట

శిష్యుల కామ యెడల జారి కలుగఁజేసి వారిచేత నామెతోడుపడవలసినదని పలికించుటకే గాని యామెప్రార్థనను నిరాకరించి పంపివేయవలె నన్న యుద్దేశముతో శంతమాశ్రమును కాదు. మెప్పుడూ యొక్క యూదులరక్షణార్థమే పంపఁబడు నని యూదు లందఱియభిప్రాయము నయి యున్నది. తీసస్సుయొక్క శిష్యులనుసహిత మాయభిప్రాయము పూర్ణముగా విడిచి పోయినది కాదు. ఒక్కయూదులలో మాత్రమేకాక సర్వజాతులవారిలోను సర్వదేశములవానిలోను ఈశ్వరరాజ్యమును స్థాపించుట కయి మెప్పుడూ పంపఁబడి నని తీసస్సు బోధించినప్పుడు శిష్యులలోనెవరో “మెప్పుడూ యూదులకొఱకే పంపఁబడె” నని పలికి యుండుటచేత వానినూటలు వారి కొవ్వగించుట కయి వారన్వదేశాస్త్రీ నాయమువేయ నేడినప్పుడు తీసస్సు పయినూటలు పలికి యుండును.

ఇంకఁగా నామె సమీపించి పాదమాలమీదఁ బడి “ప్రభువా! నాయము చేయుము” అని దీనముగా వేడుకొనెను. ‘నీయభీష్టసిద్ధియగునుగాక! పొమ్మ’ అని యాతఁ డామెను పంపివేసెను. ఆమె యింటికిఁ బోయి కొమారితో జరిగినవృత్తాంతము చెప్పుచుంటే కాయపతి స్వస్థానమున లయ్యెనుట! రోగిని చూడకమునుపే రోగశాంతి కలుగుట యెట్లు తటస్థ మయ్యెనో యూహింప శక్యము కాదు. గాని చికిత్సకునిమాటయందు రోగిని సంపూర్ణవిశ్వాస మున్నచో నట్లు జనుగుట యసాధ్యము కాదని యనుభవశాలులు చెప్పుచున్నారు. దేవునిదృష్టియందు నర్వజనులును సమాను లనియు, ఈశ్వరానుగ్రహమును బడయుటకు జాతిమత భేదములు లేక యెల్లవారును సమానముగానే పాత్రులనియు, అతఁడు పయివృత్తాంతము వలన శిష్యులమనస్సులలో దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేసెను. యూదులు

తాముమాత్రమే యీశ్వరునికి ప్రియ మయినబిడ్డల మనియు, ఇతర జాతులవా రందఱును భగవదనుగ్రహదూరు లయినపతితు లనియు, భావించు చుండిరి. జీస స్సట్టిదుర్భమ లెంతమాత్రమను లేనివాఁ డయి మానవజాతి యంతయు నీశ్వరసంతాన మనియు, జాతిదేశ వ్యత్యాసములు లేక యెల్ల వారును సోదరభావముతో నీశ్వరరాజ్య ములోఁ జేసి సుఖంపఱవలసినచా రనియు, అట్లు చేర్చి యీశ్వరరాజ్య మును భూమిమీఁద స్థాపించుటయే మిస్సయా యగుటవలనఁ దనపాలఁ బడిన పరమధర్మమనియు, భావించి యుండెను. ఈసత్యమును తన శిష్యులతోటియొక్క వృద్ధయశులకములందు శిలాక్షరములవలె వ్రాటు కొనునట్లు చేయుట కయి యతఁ డనేకవిధముల పాటుపడెను.

పైగు నీడన్ పట్టణప్రాంతములయందు దీప్రకారముగా కొంత కాలము గడవినప్పిట్లు జీసస్సు మరల కేవర్నామునకు స్వదేశము కకు మరలెను. అతఁడు గాలిలీదేశములో ప్రవేశింపఁగానే జనులు యథాపూర్వముగా సంతోషప్రాంతములతో నతనిచుట్టును మూగఁ జొచ్చిరికాని, ఛానసీలు జాగరూరు లయి యాతని జంపనైనను జంప వలెను లేదా యాతనినో రైనను సడఁపవలెనని తా మారంభ ములో పూనినపూనిక నిష్ఫలమహిత మెంతమాత్రమును విడిచినవారు కాదు. నా రాతనిని వెంటనే తొరసింది నీవు మిస్సయా వయినందుకుఁ గలమునూనుమ మైన నిదర్శనమును దేని నైనను జూపవలసిన దని పట్టుకొనిరి. తన వినాశనోపాయముగా వా రేదోపన్నుగడ పన్నుకొని వచ్చినానిని తెలిసికొని జీసస్సు వారి కెంతమాత్రమును సందీయక “ఓ పంచకలారా! మీమాటలతో నాకేమియు పని లేదు పొందు” అని యదలించుచు వారినుండి విముఖుఁ డయి శిష్యులందఱుతోడ వెడలిపోయెను. జనులకు ధర్మోపదేశములు చేసి జనానురాగమును

బడయుచు పనిచేయుచుండఁగాఁ జూచి యామఘ్టలు తన్ను స్వదేశములో బ్రతుకనియ్యరనియు, ఇంతటితో గాలిలో దేశములో తనపని తుదముట్టెననియు, దృఢము చేసికొని యక్కడ స్వదేశమును విడిచి యీసారి యాత్మరాభిముఖుడయి వెడలి తూర్పున జార్జనునదీజన్మ స్థావప్రాంతములవఱకును బోయెను. ఈలోపల నతఁడు తనభావికర్మమును నిశ్చయించుకొని దారిసాగి పోవునప్పు డొకచోట శిష్యులను దారిప్రక్కకు పిలిచి నిలిపి “నే నెవరని జనులు చెప్పుచున్నారు?” అని వారి నడిగెను. సమాధినుండి లేచి బ్రతికి వచ్చినన్నాతకుఁ డైనవానని కొందఱును, పునర్జీగితుఁ డైనయొక పూర్వప్రవక్తయని కొందఱును, చెప్పుకొనుచున్నారని వారు బడులు చెప్పిరి. అతఁడు తిన్నవాల్యక వారిమొగములవంకఁ జూచుచు “నే నెవరని మీరు తిలఁచుచున్నారు?” అని యడిగెను. వారిలో చేపలవాఁ డైనసీమన్ “నీవు దేవునిచే బంపఁబడిన మెస్సయ్యావు” అని యనుమానింపక తీర్మాణమొత్తరము చెప్పెను. ఆయుత్తరమువలన జనన్ము మనస్సున కిపరిమిత సంతోషము కలిగెను. ఫారసీలచే బాధలుపెట్టఁబడి స్వదేశ త్యాగము చేసి విదేశములో నసహాయుడయి యేకాకిగా తిరుగుచున్నయాకాలములో సహితము శిష్యులకు తనమీఁదపూర్ణవిశ్వాస ముంబూత్రమును తగ్గక తన్ను మెస్సయ్యామని నిర్వాణబాచంచలధక్తిలో నమ్ముచున్నారని తెలిసికొనుటయే యాతనిసంతోషమునకుఁ గారణము. “ఓయీ! సీమన్! నీవు ధన్యుడవు. స్వర్గములో నున్న పరమపిత నీకు ప్రకాశపఱుచుట చేత నీవిది పలికివాఁడవేకాని జనులు నీతోఁ జెప్పి యుంబచేత దీనిని నీవన్నవాడవు కావు. ఇతఁ నీపేరు పిలుచు. ఈపదమునకు పర్వత మని యర్థము. ఈపర్వతముమీఁది దుష్టాధికార నయనినీతు లెవ్వరును పడఁగొట్టఁజాలని సుస్థిఠిధర్మహర్మమున్న

నిర్మించెదను." అని జీసస్సు పలికెను. ఈమాటలు పలుకఁగానే యావట కాతనిమనస్సులో దుఃఖముగా నుండినభార మంతయు చేతులతో దింపివేసినట్లు తన గుఱము తగ్గిపోయెను. మనస్సులో నున్న చింత యంతయు తొలగిపోగా, జయము కరస్థమయియున్న ట్రాతనికీ గానఁబడెను.

ఫారీసీలు తిన్న చంపెమపక్షమున తాను నేర్పినబోధమును చక్కఁగా గ్రహించి జనులలో ప్రవచనము చేయఁగలవాఁ డెవ్వఁడైన నొక్కఁడున్నాఁ డన్నశిష్యుడు మింతపఱకును జీసస్సు మనస్సునకు కలిగి యుండలేదు. అవ్యాజస్వామిభక్తి గలవాఁడయి తానుపదే శించినధర్మసంచయమును తనయనంతరమున విడువక ప్రవచనము చేయువాఁడు సీమన్ పేట రొక్కఁడున్నాఁడని యిప్పు డతనికి తెలియ వచ్చెను; తక్కినశిష్యులును స్వామిభక్తివిశిష్టులయి నిస్సందేహముగాఁ దామును ధర్మప్రవచనముచేయ సరిసిద్ధు లయి యున్నట్లు నమ్మఁబలికిరి. క్రొత్తమనుష్యులలో వారు చేసినదేకాటనము వ్యర్థముగా పోలేదు. శిష్యులు తమస్వారినిగూర్చి యెక్కువగాఁ దెలిసికొనఁగలవారయిరి. అతఁ డెట్లు కష్టములకు సహించి ధైర్యమువహించి యుండఁగలిగెనో, అన్నయోషదలలోను చలించక తాను భగవంతునిచే బంపఁబడిన మెస్సయూసని యాతఁ డెంత దృఢనిశ్చయముకలవాఁడయి యుండెనో, వారు సదా సమ్మతిమున నుండి చూచుచువచ్చుట చేత వారి కుండినవిశ్వాస మంతకింతకు బలవడి నుస్థిరమయ్యెను. ఫారీసీలు తామాతనిని పరదేశములకుఁ బాఱఁదొలినప్పు డాతని ప్రాబల్యమును యాబ్రహామచున్నా మనుకొనిరి గాని యీపరదేశ కంఠాకఱు యాకఱిషిష్యులలో ఫారీసీ లెప్పుడును నాశము చేయలేని

ప్రేమాతిశయ మాతనిపైఁ గలుగునట్లు చేసి యాతని ప్రాబల్యమును మఱిత పెంపు చెందించెను.

శిష్యగణము బయలుపడిచిన యీ నూతనోత్సాహభక్తివిశ్వాసములచేత జీసస్సునకు తాను మనస్సులో నేర్పఱచుకొన్న మనోనిశ్చయమును సాగించుట మఱిత సులభ మయ్యెను. జీసస్సు మనస్సులో నేర్పఱచుకొన్న నిశ్చయము మృత్యుముఖప్రవేశమున కయి సరిగా ముందఁజే వేయుటయే యైవను తాను బోయి జెహూసలేమునగరములో ధర్మప్రవచనము చేయవలె ననుట. తానక్కడ నుండఁ దట స్థించెడు కొన్ని దినములలోను జనులను మేలుకొలిపి వారికి జ్ఞానబోధ చేయుట కయి తాను జేయఁగలిగిన దంతయుఁ జేయవలెనని యాతని యభిలాషము. తరువాత శత్రువులు తాము చేయఁగలిగినంత చెఱువును జీసి తన ప్రాణములు గొన్నను, తానీవఱకు నిర్వహించినదే తనమరణ దృష్టాంతమువలన బలవడి తన శిష్యుల హృదయములయందు స్థిరముద్రిత మయి ఫలకారి యగునని యాతనినమ్మకము. తాను జెహూసలేమునగరమునకు పోక తీఱ దనియు, తనకక్కడ మరణము సంభవించుననియు, అతఁడు స్పష్టముగా తెలిసికొని యుండెను. ఎల్లవూడును తనచుట్టును మిత్రులు పరివేష్టించి యుందురుగాన తనకు పగటివేళ భయ ముండదనియు, తాను రాత్రివేళ పట్టుకోఁబడి రోమను చెఱనాలలో బంధింపఁబడినప్పుడు మున విడిపింప సాధ్యము కాదనియు, ఎఱిగినవాఁ డగుటచేత నాతఁడు శిష్యులను జేరఁబిలిచి తానుద్దేశించుకొన్న కార్యక్రమమును కడవట జరగఁబోవు పర్యవసానమును వారితోఁ జెలిపెను. వారు తమస్వామిని ప్రాణాధికముగా ప్రేమించు చుండినవా రగుటచేత తమకు ప్రభువుతోడి వియోగము కలుగుననియు ప్రభువునకు విరోధులవలన నాపద వాటిల్లు ననియు

వినుటయే వారికి దుస్సహ మయి తీవ్రమనోవేదనాకర మయ్యెను. అందుచేత “ఓవభువా! ఈమావద నీకు ప్రాపింపకుండునుగాక!” అని పలికి పీట రాతనిని జెహూసలేమునకు పోకుండ బోధించి యొప్పించఁ జూచెను. పీటరు తనప్రభువుమీఁది హృదయపూర్వక మైన ప్రేమాతిశయముచేతనే యట్లు మరలింపఁజూచెను గాని వేఱుకారణముచేతఁ గాదు. ఈసంగతి పూర్ణముగా నెఱిగినవాఁ డయ్యును జీనస్సు తన కీశ్వరుఁడు విధించిన కార్యకరణమార్గము క్షేత్రకంటకములమీఁదుగా దుర్మరణాఘాతమునకుఁ బోవలసి యున్న దని కనిపెట్టినకొని డగుట చేత పీటరుయొక్క ప్రార్థనము తన్నీశ్వరనిర్ణయమునుండి మరలించు ప్రయత్నమున భావించి “ఓపితాచమా! వెనుక మరలుము. నీవు మనుష్యవాంఛికమును దెలుపుచున్నావుగాని యీశ్వరేచ్ఛను దెలుపుచున్నాడవు కావు” అని మంకలించెను.

నా రాదేశములో నింకను గొన్ని దినములు సీజరాపురప్రాంతమునం దుండిరి. అతఁ డొకదినమురాత్రి ముగ్గురుశిష్యులను వెంటఁ బెట్టుకొని ప్రార్థనము చేయుట కయి యొకకొండమీఁదికి పోయెను. అశిష్యులక్కడ తమస్వామి యిద్దఱు మహాతేజస్సులైన దేవదూతలతో మాటాడుచుండఁగాఁ దాము చూచితి మనియు, తమప్రభువప్పు డపూర్వ మైన దివ్యతేజస్సుతో ప్రకాశించె ననియు, చెప్పిరి. దేవదూతలు వచ్చి మాటాడి పోయిన వార్త వాస్తవ మయినను కాక పోయినను, జీన స్త్రీశ్వరుని హృదయపీఠమునందు నిలుపుకొని నిశ్చల భక్తితో ప్రార్థించినప్పుడు భక్త్యావేశముచేత భావమునం దతఁ డీశ్వర సాక్షాత్కారము ననుభవించి కర్తవ్యోపదేశమును బడసినట్లు భావించుకొని పరమానందభరితహృదయుఁ డయి తొంటికంటె కఠినముఖవికాసముతో శిష్యులఁ గలిసికొని యుండఁగనుటకు సంభవ

ముండదు. తన మరణానంతరమున సహిశము వన్నిద్దఱు శిష్యులను దృఢభక్తియుక్తులయియుండి తాను బోధించిన సత్యములను లోకమునకు ప్రకటించి ధర్మవ్యాపనము గావించు రనియు, తన మరణము శిష్యుల మనస్సులకు తన్నధికప్రీతిపాత్రునిఁ జేసి తన యువదేశములను శిలాక్షరములవలె దృఢముగా నాటుకొనునట్లు చేసి వారి హృదయములలో స్థిరఁజేయుచుననియు, ఎఱిగిన నాఁ డగుటచేత నాతఁ డింకొకసారి పోయి స్వదేశమును వీడ్కొని యక్కడనుండి రాజభాని యైన జెహూస లేమునగరమున కరిగి యచ్చట నిశ్చంకముగా తాను మెస్సయూనని ఘోషించి ధర్మ ధర్మ మెత్తి సత్యప్రవచనము చేయు నిశ్చయించుకొనెను.

ఇట్లు జెహూసలేము యాత్రాక్షరహించి యశఁడు శిష్య సహితముగా బైలుశేఁజీ కదిపయ ప్రయాణములు చేసి ప్రోవలో కేవర్నామునగరము చేరెను. కేవర్నామునాను లైన శిష్యు లాతని రాకను ముంగుగానే తెలిసికొని పృథ్వీతానము చేసి తీసికొని వచ్చిరి. తాను జెహూసలేము యాత్రార్థము పోవుచు మార్గమధ్యమున వారిని జూడవచ్చితి ననియు, వారి ముఖదర్శనము చేయు భాగ్యము తనకు మరలఁ బొందనియు, అతఁడు చెప్పినప్పుడు ప్రభుసందర్శన సంబోధనవశు లయి యున్న యాధక్తులు తమస్వాదు మొక్క శక్తి సామర్థ్యాదులను బట్టి యట్టిదుస్థితి కలుగఁబో దన్న సమ్యక్ముతో మనస్సులలో లేకమును క్లేశము నొందినవారు కారు. ఈశ్వరునిచే నిభిషిక్తుఁ డయి మహిమాఘ్నఁ డయిన ప్రభువును సంపాదించుట ఫారి నీలవంటి సరాధములకు సాధ్యము కాదని వారు తలఁచియుండిరి. అంతే కాక జెహూసలేము చేరి మృదుమధుర గంభీరవాక్యములతో ప్రభువు తన ధర్మవచనామృత రసప్రవాహమును విల్లిగొలుపఁగానే సమ్యా

హితు లయి యహితులు సహితము వశ్యులగుదు రనియు, అందు చేత తమన్యాయీ జయము నులభ మగు ననియు, ఒకవేళ గిట్టనివారు కొందఱు దుండగమున కొడిగట్టినను భక్త్యాగ్రేపరు లయి ప్రభువును గురుభావముతో ప్రేమించు ప్రజలు వారి నవలీలగా పరాజితులను జేసి యపాయము నుండి రక్షింతు రనియు, భక్త్యావేశము చేత కేసర్నాము లోని శిష్యులు విశ్వసించి యుండిరి. భక్త్యావేశము చేతను ప్రేమారిత్యము చేతను తాము గొప్పగా నెంచువానిని లోకమంతయు నారీతినే యెంచు ననిభావించుట వింతకాదు గదా! అయినను జీవన్మూత్రము దూరదేశయాత్రకుఁ బోవునప్పుడు కడపాగి యాత్మలకుఁ జెప్పవలసిన హితవచనములు వారికిఁ జెప్పెను. శిష్యులలో నొకఁడు చెంతను జేరి “యీశ్వరరాజ్యములో నధికుఁ డగువాఁ డెట్లైనాడు?” అని ప్రశ్న వేసెను. జీవన్ము చేగువ నున్న యొకశిశువును జేరఁదీసుకొని శిష్యునివంకఁ దిరిగి “యీ శిశువు వలె నెవ్వఁడు పాప మొనరినవాఁ డగునో యట్టివాఁ డీశ్వరరాజ్యములో నధికుఁ డగును” అని యుత్తరము చెప్పెను. ఆశిశువు నింకను చేతిలోనే యుంచుకొని జీవన్ము శిష్యులవంకఁ జూచి, “మీరు మీలోడివారి కంటె నెక్కువ వారుగా కనఁబడుట కెంతమూత్రమును ప్రయత్నము చేయఁగూడదు: మీప్రయత్న మంతయు వారి నెక్కువనుటవంతులనుగా నెట్లుచేయఁ గలుగుదుమా యనుట కయి యుండవలెను; తక్కువస్థితిలో నున్న వారియెడల నెప్పుడును ననాదరభావము చూపరాదు; ఇటువంటి హీన స్థితిలో నున్నవారికే సంతోషమును సౌఖ్యమును గలిగించుట కయి యెక్కువకృషి చేయవలెను; ఇటువంటి తక్కువవారిలో నెవ్వరి విషయమున నయిన మీరపచారము చేసినయెడల, అది మీరు నావిషయమున చేసినయపచారము; వారికి చేసిన యపచారము నాకు చేసిన

చానినిగా నేను భావించుకొనెదను; తమ్ము రక్షించుకో లేని దుచ్చలు లకు హాని చేయుట కంటె మెడకు తిరుగంటిరాయి కట్టుకొని లోతు నముద్రములో పడుట మనుష్యునకు మంచిది; మీ రెప్పుడును అవ కాగమునకు ప్రత్యవకారము చేయరాదు." అని యీ ప్రకారము చెప్పుచుండగా "ప్రభువా! నాసోదరుడు నాకవకారము చేయుచు వచ్చినప్పుడు నే నెన్నిసారు లాతని క్షమింపవలెను! ఏడుసారులు క్షమింపవలెనా!" అని పీట రడిగను. "ఏడు సారులు కాదు. అవ త్యక్త మయినయెడల డెబ్బదియేడు సారులు క్షమింపవలెను." అని జీసస్సు బదులు చెప్పెను. డెబ్బదియేడు సారులు అన్న మాట తెల్లప్పు డును క్షమింపవలె నని యర్థము!

ఇట్లు జీసస్సు శిష్యులకు హితవాక్యము లనేకములు చెప్పి వారు తన యెదుట నిప్పుడు ధైర్యశాలులుగా నున్నను తాను వారిని విడిచిపోయిన తరువాత నొకానొకప్పుడు బలవంతులు గర్వితులు నయిన ఘోషీలు బాధించి గడగినప్పుడు ధైర్యము చెడి తమ్ము దుర్బలులనుగా భావించుకొనెనచ్చ నని యెంచి వాణికి దిటవ్రు సత్యపదలచి "మిమ్ము మించి బలవంతులు మిమ్ము బాధించి దలపెట్టెను భయ పడకుండు; వారి యధికార మీతో జరిగెనును నాటిరాదు; తరు వాత మిమ్ము బహుమానించువా డీశ్వరుడు మన్నాడు. ఈ గొప్ప ప్రపంచముతో పోల్చిచూచినప్పుడు మీ రత్యల్పవంతులవారుగానే యున్నను, నాపేరున మీరందఱును నొక్కటిగా నిలుతురేని మీకు సాయముగా నాబలమును గలవారయి యమందు రనియు నేనేమీకు లోకుగా నుండు ననియు సదా జ్ఞప్తియందుంచుకొనుడు" అని వారికి నూతనధైర్యోత్సాహములు వారికొల్పి, అతడు వారినివిడిచిని బయలు వెడలెను.

ఈసారి శేవర్నాము నుండి జనస్సు జెహూసలేముయాత్రకు
 బైలుదేటి నప్పు జాతని పన్నిద్దఱు శిష్యులు మాత్రమే గాక పౌరుల
 లోని మిత్రులును ఇతర శిష్యులును కూడ ననేకులు స్త్రీపురుషు
 లాతనివెంట ప్రయాణము ముయి వచ్చిరి. వారిలో కొందఱ జాతనిధర్మ
 బోధనలు వినవలె ననియు, తమసాయము కావలసినవచ్చిన యెడల
 చేయవలయు ననియు, ఉద్దేశింతురని వచ్చిరి. మఱికొందఱు ప్యాసో
 వమనముగ సమీపించుచున్నందున నాతని యుపదేశములు వినుచు
 నాతనితోడఁ గూడ గలిసి యాత్రకుఁ బోయినవక్తమున తీర్థమును
 స్నాత్యమునుకూడ సమకూడు నని వెంటనంటిరి. వారు బహుదినములు
 ప్రయాణము చేసి గాలిలీ దేశమును గడచి దిగుర భాగమున జాగ్దను
 నదిని దాటి జూడియాదేశమునఁ బ్రవేశించిరి. శేవర్నాము పుర
 మున్నది గాలిలీదేశము; జెహూసలేము నగరమున్నది జూడియాదేశము.
 పెక్కుచాలాకు సంధిస్థాన మయినజెహూసలేమును జేరునప్పటికి
 నానామూఖములవచ్చు యాత్రాపరు లయినవెజలతో జెహూసలేము
 నకుఁ బోవుకాల క్రిక్కిరిసిపోవ నారంభించెను. నాజరెత్తునగరమున
 ప్రవక్త యనియు మెస్సయూ యనియు జనస్సుకీర్తి యీనతతో దేశదేశ
 ములలో వ్యాపించియుండుటచే తీర్థప్రజలాతనిబోధలు విసవలెననియు
 ముఖసందర్శనము చేయవలె ననియు మూఁగమూఁగలుగావచ్చి యాత్ర
 ముతో నాతనిపై ని బడఁజొచ్చిరి. వారిసందడినండి కాపాడుట కయి
 శిష్యు లాతని చుట్టును జేరి పయిబడుమూఁగలను తొలఁగఁ ద్రోచు
 చుండిరి. ఈసందడిలో స్త్రీలు కొందఱు బిడ్డలను చంకనెత్తుకొని
 యొండొరులను మీటి మెల్లమెల్లగా గుంపులోనుండి త్రోచుకొని
 వచ్చి జనస్సును సమీపించిరి. వారతఁడు చేసెడియుపదేశములను విన
 వలెనన్న యాసక్తితో సంత శ్రమవడి రాలేదుగాని యటువంటి మహాను

భావుడు తన చేతులతో స్పృశించి తమ బిడ్డలను నీమించియొడల వారికి మేలు కలుగు నన్న యపేక్షతో వచ్చిరి. శిష్యులు వారిని పొంది “వభ్రువువారు మిక్కిలి పనిగానున్నారని మీకు కనబడుచుండలేదా? ఇప్పుడు వారు మీతో శ్రమపడిజాలరు” అని వెనుకకుఁ ద్రోచిరి. జన ప్పది కనిపెట్టి యసంతుష్టిని దెలిపిడి చూపులతో శిష్యుల వంకఁ జూచి “ఆ పసిబిడ్డల నిటు రానిండు. వారిని పొరింప వలదు. ఈశ్వరరాజ్య మిటువాటివారిదే” అని పలికెను. అప్పుడు తల్లు లొకరి వెనుక నొకరు బిడ్డల నెత్తుకొని ముందుకురాఁగా జన స్పృశింప తరువాత నొకరినిగా బిడ్డలను వారిచేతులలోనుండి తీసుకొని ప్రియము జూపు చూపులతోను సప్రసముగముతోను వారిమీఁద చెయివైచి యుండఁటిని ‘భగవంతుడు మిమ్ము రక్షించుచుండు’ యని యాశీర్వాదించెను.

ఆతనిరాకను విని దానిపోదుగునను జనులు మూఁగలు మూఁగలుగా వచ్చి యేప్రకారముగా చుట్టుకొనుచు వచ్చిరో యాప్రకారముగానే ఫారిసీలు సహితము వచ్చి చుట్టుకొని ఎరాధింపవలెనన్న దుశ్చింతతో గాలిలీ దేశమునందువలెనే జూడియా దేశమునందును బహువిధప్రశ్నలువేసి బాధించి జూచ్చిరి. ఆశిఁడు సమయోచితబుద్ధి గలవాఁడయి నదుత్తరములు చెప్పి నోరడఁచి వారిని తిరస్కారిభావముతోఁ బంపివేయుచుండెను. ఫారిసీ లెంతి విద్ధముక్తిగులయు బాధించ పాటుపడినను జెరూసలేము నగరమునందు సహితము తమస్వామికి పరాధమము గలుగఁజో దని భావించి శిష్యులు సంతతోత్సాహవంతకులయి యుండిరి. జనస్సు వారి కుత్సాహభంగము కలిగింప నిష్ప్రములేని వాఁడయినను, తన కాకిన్మగముగా మరణము సంప్రాప్త మయినవత్సమున భగోత్సాహులయి ధైర్యమును గోలుపోయి తాను నియమించు కార్యమును సర్వహించుటకు జంకుచులేమా యన్న భయము

చేత జెరిగోనట్టణమార్గపరీక్షమున తన పన్నిద్రుత శిష్యులను ప్రశ్నకుఁ బిలిచి వాతఁడో “నాశత్రువుల నందఱిని నేను నోరడచి జేరవలెము నగరములో నేను ముస్సయూ నయి మహాప్రభావముతోను లేడన్న తోను వసుతులని మీరు తలచియున్నట్లు జరగఁబోదు. చాచ్యులు నన్ను పట్టుకొని, వధార్తునిగా నిర్దేశించి ప్రానిపైఁ బెట్టి మేకులుగొట్టి చుపుటకయి రోమునుల గొప్పొందు” అని చెప్పెను. ఆమాటలు విన్నప్పుడు తాత్కాలికముగా వారి మనస్సులకు విచారము కలిగి నను, ఆతఁడే క్రియ దశ్యునిపిశ్వాసము గలవా రగుటచేత తిరువాతి వారింశగా పునఃపరిచి యుడిలిమగాని యాకిడు మాత్రము చింతాతీతస్వా తుఁ డయియే యుండెను. వారు జేరవలెము నగర మును మునుముగఁబడెను మానసోత్సాహము హెచ్చినవారయి తమ ప్రభు కిష్కరాజ్యఽట్లాకేష్కుఁ డత్యంత శీఘ్రకాలములోనే యగు నును, కాఁగానే ప్రభుసన్నధానవర్తు లగుటచేత తమ కథి గొన్నశిష్యులు కలగఁబోవుమన్న దనయు, సంకోపవదుడు వచ్చుటయే కాక ప్రభుసమ్మోదానురాగాత్యయముచేత తమలో నెవ్వ రగ్రహాస మును పొందువా రెవరురా యని పరిస్పృహన వహించువారు సహితము కాఁజొచ్చిరి.

తన వెంటవచ్చిన గాలిలియావారిలో పన్నిద్రుత శిష్యులలోనివారైన జేమ్యుయ్యయు జానయ్యయు శిల్లియెస నాలో మనునామ యుండెను. ఆమె తనకోడుకులు గొప్పవారు కావలె నన్న కోరిక గల డయి నాను శిష్యులలో నెల్ల సగ్రగణ్యులుగా పరిగణింపఁ బడె వలె నని యభిప్రాయించుచుండెను. జన స్ఫుల్లవాఁడే ముస్సయూగా నెరిగి రి.పాదపి పూకలఁబడుచున్నామె తిమ్మ ప్రథమగౌరవాసముం దుంచునట్లొకచేత మూలపుచ్చుకోవలె నన్న వాంఛను వారి మనస్సులలో

పుట్టించిన దీమయే యయి యుండును. తా మట్టిపార్థసను వ్యయముగా చేయుటకు వాడిష్టములేనినా రయి యామెచేత నడిగించియైన నుండురు; లేదా యామె స్వబుద్ధిచేతనైన వారిష్టమున నడిగియుండవచ్చును. వారు ముగ్గురును గలిసి జనన్సువద్దకు వచ్చినప్పుడు సాలో మతనిపాద ములమీఁదఁ బడి “దేవా! నా కొక్కవర మిచ్చువలె” నని వేడు కొనెను. “సేకేమి కావలెను?” అని జన స్పడిగెను. “నాయీ యిద్దఱు పుత్రులును నీ నాజ్యములో నొకరు కుడిప్రక్కను ఇంకొక రెడమ ప్రక్కను నీ యుభయవార్చ్యముల నుండున ట్లనుగ్రహింపుము.” అని వేడెను. జన స్పృగుత్పడి వారు తమతల్లికొరకలో చేరియున్నారేమో కనిపెట్టుట కయి వారి మొగములవంకఁ జూచెను. తల్లి కొరసదే వారి కొరక యని వారిచూపులవలనఁ బెలిసికొని వారికయి జాలి పడునట్లు నిందాగర్భముగా “మీరేమి యడుగుచున్నారో మీరెఱుంగరు” అని యతఁడు పలికినను. వారు మెన్నయాకు పరిచరులగుటచేకఁ దమకున్నత పదము లభించు నన్న సంతోషమే గాని తమకు రానున్న కష్టదశలను తెలిసికొలేక మనోరథ స్వస్థులుభ్రాంతు లయి నిలుచుండిరి. “నేను త్రాగవలసిన పాత్రాంతిరాళవిషపూరమును మీరు త్రాగఁగలరా? నేను సహింపఁజలసిన దుఃఖప్రవాహస్నానమును మీరు భరింపఁ గలరా?” అని యతఁ డడిగెను. “మేము త్రాగఁగలము భరింపఁగలము” అని వారుత్సాహముతోను దృఢనిశ్చయముతోను బదులుచెప్పిరి. “మీరు సశ్చిరుముగా పాక్షిపూరిత వేదనావిషజలమును నాతో త్రాగుదురు; నావలెనే మీరు దుఃఖిరసస్నానము చేయుదురు. కాని యీశ్వర రాజ్యములోని శౌరవస్థానములు నాయీవిలో లేవు. ఈశ్వరేచ్ఛా నిర్వహణము చేత వానినిబడయుట శివ్య రిద్దులగుదురో వారికవి మన మర తోగవితచేత నియ్యబడును.” అని యతఁడు మృదురీతిని చెప్పెను.

వయి ముగ్గురును రహస్యముగా తమగురువుతో మాటాడిన సంగతి యేలాగునో తిక్కిన శిష్యులలో పొక్కినది. జేమ్స్ యొక్కయు జానుయొక్కయు తల్లి యే యొక వేళ జనన్సుయొక్క- మృదువచ నములను బట్టి యుతినికి తన కొడుకులయం దెక్కువప్రేమ గల దని భ్రమపడి యితరులవద్ద చంబాలులు చెప్పకొని యుండును. వారిద్దఱును తమకంటె నెక్కువ మాధిక్యమును పొందవలె సన్నిహితులైనది నందున కయి తిక్కినశిష్యులకు వారి యెడల సనూయయు కోపమును గలిగెను. ఇట్లు శిష్యులలోఁ గలిగిన యంతస్థానమును దెలిసికొని దానిని నివారించు దలఁచి యాసోదరుల వర్తనమును నిందింపక “లోక ములో తాము గొప్పచారము కావలె నని ప్రయత్నించు మూర్ఖులు తలఁచునట్లుగానే మీరును తా మున్నతిపదములకు నియమింపఁబడిన పక్షమున లోక మంతయు తమ్ము గౌరవించు ననుకొను చున్నారు. ఇతరులవలన గౌరవమును మాన్యతయు సఁపాదించుకొనుటకు మార్గము తా మేదో యుత్తమ మును ఘనకార్యమును చేయుటమాత్రమే యని మీరు తెలిసికోవలెను” అని పలికి, వారు చేసినవని యనా లోచితమును బుద్ధిహీనము నైచ ట్టితరులకు కనఁబడు నట్లుచేసి, జనన్సు పదుగొండు శిష్యుల కోపమును వారి తెలివితక్కువ కయి యా యిరువుఱ శిష్యుల మీఁదను గలిగిన జాలికి మోపు, ఆయిద్దఱును తమ్ము నిందించుట కంటెను నెక్కువ సిగ్గుపడునట్లు చేసెను. వారు జెరికోపురము చేరిన తరువాత విశ్రాంతి కయి కొన్ని దినము లచ్చట నిలిచిరి. ఆదిన ములలో నక్కడ ననేకులు మిత్రులును శిష్యులును నయిరి. వీరిలో వలుపురు జనన్సు జెరికోనగరమును విడిచి బైలుదేరనప్పుడు శిష్యుఁడొ ముతోఁ జేరి వెంటడించి జమానలేముపురప్రవేశ సమయమునం దత నిని పరివేష్టించిపచ్చినపరివారమును మహత్తరమయినదానినిగాఁ జేసిరి.

పురబాహ్యప్రదేశము చేరగానే శిష్యులుకొండలు వట్టణము లోనిఁ జూచి యొకనుండర చురునరాసభము నద్దెకుఁబెచ్చి దానిపై మెత్తవేసి జీసస్సును కూరు చుండఁ జెట్టి పరివారము చుట్టును బలిసి నడవ పురప్రవేశోత్సవముల కుపకమించిరి. ఆకాలమునం దాదేశములో గుట్టలుల నెక్కిడు వాడుక లేదు. గొప్పవారు సహితము గాడిదలపైనే స్వారిచేయుచుండిరి. మనదేశపు గాడిదల వలె గాక యాదేశపుగాడిదలు పెద్దవిగాను నుండర మైనవిగాను నుండును. ఇట్లు భక్తజనులు పరివేష్టించి నడువఁగా, శిష్యులుచైస్సనముతో మంగళ గీతములు పాడఁగా, ఇతరులు 'విజయోస్తు' అనిదిక్కులుమాటుమ్రోగు నట్లు జయజయధ్వనులు చేయుచురారగా, జీస స్సాలిపుకొండనుండి దిగి గాఁ దొడఁగెను. దిక్కులు పిక్కటిల్ల నట్లచు మూఁకలకోలాహల ధ్వనులును భక్త జనులసంగోపధ్వనములును చెవినిఁడఁగా లోపలి నుండి వెలువలికి వచ్చి పురజను లాయుత్సవముతోఁ జేరి నడవఁదొడఁగిరి. ఆగుంపులోనుండి "ప్రభుగామమున వచ్చెడి యీతనికి శుభ మగును గాక!" యను ధ్వనులు శ్రోతశ్రోతనోళ్ళనుండి వెలువడి మిన్న ముట్టుచుండెను. ఈయూ గేగింపు వంటెనమీఁదుగా శ్రావణ కాలువను దాటి పురద్వారము గుండ జయప్రదముగా సాగెను. ఈయసాధారణకోలాహలకారణమును తెలియఁ గోరి పాఠులు గృహములు వెడలి పరుగెత్తుకొని వచ్చి ఇదంతయు చేమి? ఈయన యెవ్వరు?" అని యడుగసాగిరి. "ఈయన మహాప్రవక్త యైన నాజరెత్తు నగర జీసస్సు?" అని శిష్యులు గర్జముతో నుత్తరము చెప్పుచుండిరి. ఇటుకు వీధులలోనుండి పోవునప్పుడు కొండలు ఫారిసీలు మనువ్యప్రవాహమధ్యమున తగులుకొని తప్పించుకొని యావలఁ బడుటకు శక్యముగాక ముష్టము లేకయే యూరేగింపుతో నడుచుచు కోవ

మునో “ఓబోగకుడా! నీమనుష్యులను మాటాడకుండ జేయుము” అని జీసస్సును గూర్చి యెఱచిరి. జీసస్సు పూర్వప్రవక్తలవాక్యము లలో నొకదానిని “ఈమనుష్యులు మాటాడకపోయినరే వల శిలలే మాటాడును” అనియనువదించి యూరకుండెను. అక్కడనుండియొకమ వైపునకు తిరిగి దక్షిణాభిముఖముగా జీసస్సు తనశిష్యులను తిన్నగా దేవాలయము వంక నడిపించెను. నిర్మలమయిన పాలరాతిస్తంభము లును స్వర్ణాలంకారములును మాధ్యాహ్నికసూర్యకాంతివేళ తళతళలాడుచు మెఱయుచుండగా నున్నతముఖద్వారమువద్దకు పోగానే జీస స్సక్కడ తన ఖరవాహనమునుంచి దిగి పాదచారి యయి వెడల్పయిన సోపానవరంపర వెక్కి శిష్యుపరిజనాదికవీచృతుఁ డయి సాధారణముగా మతాంతరమంటవ మని పిలువఁబడెను ప్రథమప్రాకారము లోనికిఁ బోయెను. ఇక్కడ శిల్పదేశములవాగును సర్వమతముల వారును నిరాశంకముగా పోవచ్చును; అక్కడనుండి గర్భాలయము లోనికి పోయెడు మెట్లున్నవి. మెట్ల కిగుండ్రకల నున్న రాతిస్థంభముల మీఁద “ఈపవిత్రస్థలమునకు యూదులు తప్ప మఱియెవ్వరయిన పోయెడు పక్షమున ప్రాణదండనము కలుగును. జాగ్రత్త” అని పెద్దక్షరములతో చెక్కఁబడి యుండెను. ఈమతాంతరమండన మధ్యమున జీసస్సు నిలిచెను. అది సుందరవిశాలభవనము. దాని నేల వివిధవర్ణములు గల స్నిగ్ధము లయిన పెద్దపలక రాళ్ళతో పఱుపఁబడి యుండెను. దానిచుట్టును రెండేసివరుసల పాలరాతిస్తంభము లుండి వానిమీఁద కప్పు నిలిచియుండెను. ఈసుందరవిశాలస్థల మీశ్వరా రాధనమున కత్తంతానుకూల మయినదిగా నుండెను. కాని జీస స్సక్కడ నిలువఁబడియున్నప్పుడు భగవద్వక్తత్విషయక మయినశబ్ద మొక్కటియు నాతని చెవి సోఁడలేదు. ఆపాపనాసంబంధ మయినశబ్ద

ములకు మాటుగా జంతువుల కూతలును, నాణెముల మోతలును శ్రమపిత్రయవ్యాపారవ్యగ్రుల శబ్దజాతములును, అతని చెవిని బడఁ జొచ్చెను. స్తంభమునకును స్తంభమునకును సమమగల స్థలములన్నియు విదేశపునాణెములను వట్టమునకు వుచ్చుకొని స్వదేశపునాణెముల విచ్చుబుచ్చులతోను రాఁబోయెడి యుత్సవములో బలి యిచ్చునిమిత్తమును గొట్టెలను పక్షులను విక్రయించు వణిజులతోను నిండియుండెను. ఈవ్యాపార ముతయు న్యాయముచేత దేవాలయము వెనుపలి భాగమునందే జరగవలసియుండెను; గాని తన మతముయొక్క పారిశుధ్యమునుగూర్చి లక్ష్యము లేని యాచార్యులు ధనస్వీకారవరులయి యావ్యాపారము పవిత్రాలయములోపలనే జరుగనిచ్చి యూదులు శానివారు ప్రార్థనలు జరుపుకొనుటకయి విమనఃబడిన యాస్థలము కూడ వారికి లేకుండఁ జేసిరి.

జీసస్సు భృత్యపురోగముఁ దయు యాధిపత్యము వహించి నలు గడల చూపులు నిగిడించి మండప మధ్యమున నిలుబడఁగానే యిచ్చి పుచ్చుకొనుచారు తమవ్యాపారము నిందుక నిలిపి యాతనిగుఱము వలఁది జూడఁపాగిరి. అతనిచూపులయంద ధధికారభావమును కోపమును కానఁబడెను. “ఈవస్తువుల నిక్కడనుండి తీసికొనిపొందు. దేవాలయము ప్రార్థనాలయముగా నుండవలెనని విధింపఁబడి యున్నది. మీరు దీనిని దొంగల నివాసభూమిగా చేసియున్నారు” అని కేకలువేయుచు సిప్పలు కురియుకన్నులతో చేతులు చాచుకొని కొట్టఁబోయింట్లు జీసస్సువారిమీఁదికి పోగా, తమగొట్టెలు బెరిగట్టుగా లామును బెరిగి యచ్చటివారు నానాముఖులుల పరుగులిడిరి. తమస్థానమును వదలక నిలుత నుని యాకాలము కొందఁ జాలవ్యముచేసినను, కృత నిశ్చయత్యముతో విడికిఁబ్బు పట్టుకొని తమ నాయకుని వెనుకనుండి ముం

దుకు రాబోవుచున్న శిష్యులను చూడఁగానే మిగిలియున్న ధైర్యశీవమును గోలుపోయి బచ్చలు వేవేగ నాగములరాసులను తమయొడిలో బోసికొనియు, పక్షిస్వాములు వడివడి పిట్టలగూళ్లు చేరి లోలో పయి కైత్తివట్టియు, వణిజులు తమవస్తువులు కొన్ని లోపల విడిచియు, భీతచిత్తులయి క్షణకాలములో దేవాలయమును విడిచి వెలుపలికి బాటిరి. తప్పవనిని జూచినప్పుడు కలిగడి కోపమును జీన స్ప్రియొక్కసారి యాపుకోలేక బయలుపడిచెను. అతఁడు సాధారణముగాఁ జూపెడు శాంతభావము కోపము నడచుకొనుచువచ్చుటచేత కలిగినదే కాని కోపము లేకపోవుటచేత కలిగినదికాదు. చెమపని జనుగుచుండఁగా చూచినప్పుడును కోపము రానిచాఁ జేమందిపనిని చేయుటకును సమర్థుఁడుకాదు. సాధారణముగా కోపము రానివానిని మనము స్లాఫ్టింపవలసినదే కాని ఘోరకార్యనిర్వహణసరాయణునకు కొన్ని సమయముల యందు తీక్షణతతోఁ గూడిన మామూల్య మావశ్యక మగును. జీసస్సు చేసిన యీహింసలన శత్రువులనున్నులలో నెత్తనిఁమీఁద హితిత యాగ్రహమును దోషమును కలిగెను.

అరాత్రి యతఁడు పట్టణమున కొక మైలుకంటెకొంచెమిక్కువ దూరములో నాలీవుకొండ కావలివైపున నున్న ఔథనీ గ్రామమునకుఁ బోయి యక్కడ మిత్రగృహమున సుఖనిద్రచేసి మఱువాఁడు తెల్లవాటునప్పటికి మరల దేవాలయమునకు వచ్చెను. అప్పటికి యతఁడు చేసెడు ధర్మోపన్యాసములకు శ్రవణానందముగా వివలై నన్నయాసక్తితో నచ్చియున్న జనులతో విశాలప్రాకారాంతర్యాగ మంతయు నిండియుండెను. భక్త్యావేశముచేత నచ్చిన సారిమాట యటుండఁగా సూరక వేకుక చూడవచ్చినభక్తిహీనుల హృదయములు సహిత మావలకు తామిండ్లును వినియుండని కగరసాయనములైన యాతని ధర్మ

నచనప్రసారముచేత కరగిన పయి ధర్మచింత కలవి కాజొచ్చెను. ఆతని నట్లు నిరంతరాయముగా బోధ చేయనిచ్చి యుండినపక్షమున, నామాన్యజనుల హృదయము లాతనివంక కాకర్షింపబడి యల్ప కాలములోనే నూలులకొలది నాతనికి శిష్యులయి యుందురు కాని దేవాలయమున కధికారు లయి యుపాసనాదికమును నెఱవేఱుచున్న మతాచార్యులు దురాగ్రహాన్యగు లయి భయకంపితులయి యాతని పనికి విఘాతము చేయ కృతనిశ్చయము లయిరి. గతదిన మతిఁ దాకస్మికముగా శిష్యవర్గముతో దేవాలయములో ప్రవేశించి తమయధికారమును తిరస్కరించి తమకలన నెలపుపొంది లోపల వ్యాపారము చేయుచుండినవారిని బలవంతముగా గుడిలోనుండి వెలుపలికి తఱియి వేసెను. ఆతనిప్రసంగములు వినుటకయి వచ్చిన మూఁక లిప్పుడు గుడిలోనంతటను నిండి గర్భాలయములోనికి పోవ నారితేకుండఁ చేసి తాము జరపుచున్న యారాధన కరుగుట కనేకుల కవకాశము లేకుండఁ జేసిరి. అందుచేత వారు తమకుఁ గలిగినయవమానమునకు సహింపఁ జాలక తమ యధికారబలమును జూపి యక్రమముగా వచ్చి లోపలఁ బ్రవేశించిన యాయాగతునకు బుద్ధి వచ్చునట్లు చేయ నిశ్చయించుకొనిరి. ఈనిశ్చయమును నిర్వర్తించుటకయి వారాలోచించుకొన్న యాలోచన తమలో కొందఱు తమయధికారకంచుకములను తొడుగుకొనిపోయి పదిమందిమందఱ “ఈవనులను నీ వేయధికారముతో చేయుచున్నా” వని యడుగుట. అతఁడు మతాచార్యుడు కాడనియు, పట్టణముయొక్క కాని దేశముయొక్క కాని యే యధికారచేతను నియమింపఁబడినవాఁడు కాడనియు, విద్యశ్రీవిషత్తుచేత బోధచేయుట కనుజ్ఞయైన పొందినవాఁడు కాడనియు, వారెఱుఁగుదురు. తానెవ్వరి పలనను నిధికారము పొందలేదని చెప్పినపక్షమున జను లాతనిని

వంచకునిగా నెంచి గేలిచేసి సాగనంపుదు రనియ్య, దేవునివలన సభి
కారము పొందితివని చెప్పిన వక్షమున దైవదూషకఁడని పట్టి యధి
కారుల కొప్పుగింపవచ్చుననియు, వా రను కొనిరి. అందుచే వారిలో
కొందఱు మూఁగలోనుండి బ్రోచుకొనిపోయి, అతఁడు చేయు చున్న
ప్రసంగమునకు భంగము కలిగించి, ఏయధికారముచేత నీ పనిని
చేయుచున్నావు? అని గద్దించి యడిగిరి. ఈప్రశ్నకీర్తి దశమమాత్ర
మును తడఁబాలువూసక తడవుకొనక నేనుకూడ మిమ్మొక్క ప్రశ్న
యడిగెదను. దానికి మీగుత్తరము చెప్పినవక్షమున, నాకధికార మెవ్వ
రిచ్చినారో నేను చెప్పెదను. జ్ఞానన్నానము జేయుటకు జానున కధి
కారమిక్కడనుండి వచ్చినది? అది దేవునినుండివచ్చినదా! మనుష్యుల
నుండి వచ్చినదా?" అని యడిగెను. ఈప్రశ్నచేత వారు వేసిపలలో
వారే పడవలసినవారయిరి; ఆచార్యపురుషుడు శాసించున మత
కర్మ జరుపుటకు జానున కధికారము లేదని వారి సమ్మతము.
ఆమాటను పదిమందిలో నిప్పుడు బహిరంగముగా చెప్పెడు పెరియన్,
జాను గొప్ప ప్రవక్త యని సమ్మియున్న యచ్చటిజనులు దురా
గ్రహవేశముచేత లేచి పైనిబడి దొమ్మి చేయుదురు. జాను కధి
కారము దేవునివలన వచ్చిన దని చెప్పెడు పెరియన్ జనస్సు తనకును
దేవునివలననే వచ్చినదని యాతనికి గలిగిన స్వాకీలక్రియే తన
కును గల దని చెప్పవచ్చును. అందచేత, వారేమి చేయుటకును
పాలుపోక 'మేము చెప్పజాల' మనఁగానే అనాదరభావముతో సకీ
డును "ఏయధికారము చేత నీ పనులను జేయుచున్నావో నేనును
మీకు చెప్పను." అనినాడు.

అప్పు డామరొద్దలు భగ్నప్రయత్నము లయి క్రికిరి
క్షుక్లముఁగిలో నుండి వేగము వెలువలబడుటకు కేక్లముగా

యవమాసఖమ్న లయ నిలుచుండియుండగా, జీసస్ను జనులను సంబోధించి “ఒకానొకమనుష్యున కిద్దఱు కొడుకు లుండిరి. పోయి ద్రాక్ష తోటలో పనిచేయవలసిన దని యతఁ డొక కొడుకుతోఁ జెప్పెను. నేను పోఁ జాల నని వాఁడు మొదటజెప్పినను తరువాత తండ్రియొజ్జ విసంపదకు పశ్చాత్తాపపడి పోయి తోటలో పనిచేసెను. తండ్రి రెండవకొడుకునకును నట్లే యొజ్జ చేసెను. వాఁడు చిత్త మట్లే చేసెద నని చెప్పెను గాని తరువాత తోట త్రొక్కి చూచినవాఁడే కాఁడు. ఈయిద్దఱుతో తండ్రియొజ్జ చెల్లించినవాఁ డెవఁడు?” అని యడిగెను. ‘మొదటివాఁడు’ అని యందఱు నేక వాక్యముగాఁ బలికిరి. అతఁ డప్పుడు నిలువఁబడి యున్న మఠాచార్యులవంకఁ దిరిగి రూక్షవీక్షణములతోఁ జూచుచు “నిశ్చయముగా మీరే యిది చెప్పుచున్నాను. సుంకరులును పరమపాపులును మీరంట ముందుగా నీశ్వరరాజ్యము లోనికిఁ బోవుదురు; వారు జను బోధనలవలన పశ్చాత్తాపపడి దేవుని యిష్టమును సలిపిరి. దేవుని యొజ్జలను చెల్లెంతు మని చెప్పటకు మీ రెల్లప్పుడును సిద్ధముగా నుండురు కాని మీమాటలను మీరు నెఱవేర్చరు.” అని కోపము రూపము దాల్చినట్లు పలికెను. అందఱికింబను తామే దేవున కిష్టపడేరుగా నున్నా మని భావించుకొనువారి కిట్టి మాటలు వినుట దుస్సహముగా నుండును. అయినను ‘వారీగర్వణము పొందుట కత్యంతపాత్రు లనుటకు సందేహము లేదు. వారి మత మంతయు కేవల కర్మాచరణ మయమయి యున్నది కాని పరిశుద్ధ పురస్కరమును పాలించునదిగా లేదు.

జీస స్సొంతటితో సరిపెట్టక మఠాచార్యులును ఛారిటీలును దేవు సేవఁ బఱపఁబడినవారిని బాధించువా రనియు, దేవుని పుత్రుఁ డయిన యీ యు పరిపాసించి హింసించ నున్నవా రనియు అర్థ మిచ్చునట్లుగా

నింజొక్ యువమూసమును జెప్పి, వారిమనస్సులలో ననిరోధ మైన
 క్రోధమును పుంజొల్పెను. అప్పుడక్కడ నున్నవారిలో కొందఱు
 ఫారిసీ లుండిరి. వారా మాటలకు మండిపడి దేహములు తెలియక
 నడుములు బిగించి లేచి పరుషవాక్యము లాడుచు మీఁదఁబడి జీవ
 న్నును దేవాలయములోనండి యీడ్చి యావలకుఁ గెంటివేయఁ
 జూచిరి కాని, అతనిని పరివేష్టించి యున్నయసంఖ్యాకు లయినశిష్యులు
 స్వామిరక్షిణిపరామణు లయి కోపములు రూపము నొందినట్లు వీర
 రసమూర్తు లయి లేచి భావాలు చాచికొని ముష్టియుద్ధసన్నద్ధులై
 బైలుదేఱి కలియఁబడినచోఁగా భయపడి దంకితాడికి విఘోరగములవలె
 రోజుచు వెనుక మఁలపలసినవారయిరి. ఆనాయంకాల మెప్పటివలె
 జీవస్సు పడకకు జెఫసీగ్రామమునకుఁ బోయెను. ఈలోపల మతా
 చార్యులును ఫారిసీయును మఱునాఁడు దమవిరోధ నెట్లు నిరోధిం
 తుమా యని మారణోపాయము నాలోచింపఁ దొడగిరి.

యూదులు పలుతెగలుగా భాగింపఁబడి, పరస్పరద్వేషము
 గలవారయి, యొకరి వినాశము నొకరు కోరువారుగానుండిరి. అయి
 ననునామాన్యశత్రుభయము సంభవించినప్పుడు గర్భశత్రువులు సహి
 తము కొంతకాల మాశత్రుసంహారమునకయి మిశ్రిభావము వహించి
 యేక మగుదురు. కాబట్టి జనులు జీవస్సును మెస్సయో యని యంగీ
 కరించుటలో దినక్రమమున నధికవిశ్వాసకీలు రగుచున్నారని భయ
 పడి, యూదులలోని యన్నిశాఖలవారి నాయకులును తమపూర్వచైర
 ములను కట్టిపెట్టి, దినదినవైరుధ్యమాన మగుచున్న ప్రాబల్యమును బట్టి
 తమ కందఱకు సమాపముగానే భయోత్పాతికుఁ డగుచున్న యీ
 క్రొత్తశత్రువును పరిమార్చుట కయి యొక్కటిగాఁజేరిరి. యూదుల
 లోని యధికారివఁతులును, ధనవఁతులును విద్యావంతులును నిండు

మించుగా నందఱును నొక్కసారిగా నొక్కపురుషునిపై ధ్వజ మెత్తిరి. అతనికి గొప్పచారిలో నొక్కఁడును సహాములును మిత్రులును లేరు. అతని కున్న బలమంతయు జ్ఞానమును సత్కమును ధర్మమును మాత్రమే.

జేసన్పు ప్రతిష్ఠు లందఱును చేరి యాలోచించి యాతనిపై మరణదండనమున కర్హ మైన నేరమును జేసి నయిన మోషవలె ననియు, రాజుద్దోహ మట్టినేర మైనందున రోమకచక్రవర్తి యయిన నీజరునకు ప్రతిహేళముగా నాశించేత నే దయున పనిపించెడి యుపాయము చూడవలె ననియు, కూడబలుకుకొని యెవ్వరికిని సంజేహము కలుగకుండుట కయి తమలోని నాయకులను కొందఱ నావనికి నియమించిరి. నాగు ధర్మశ్రవణార్థము వచ్చెడి మూలలోఁ జేరి మఱువఁ జాతఁడు ప్రసంగముచేయు నప్పుడు దాపునఁజేరి శద్ధచనామృతసారమును అన్యజ్ఞముయిన శద్ధాధర్మః తోగ్రహించుచున్నట్లునటించుచు ప్రసంగావసానసమయమున చేతులుజోడించికొని 'స్వామీ! జేసర వారు భగవత్పాన్నిధ్యమార్గమును బోధించుచున్నారనియు సత్యమును నిశ్చయముగా వదించుచున్నారనియు మేమెఱుంగుదుము. దయచేసి మేము నీజరునకు పన్నులుకట్టుట ధర్మమేమో సెలవిండు' అని యడిగిరి. "ఓవంచకులార! నన్నేల విమోహపఱిచెదరు! పన్ను కట్టెడి సామ్రాజ్యో నాకుచూపును" అని యాతఁ డుత్తరము చెప్పెను నారిలో నొకఁ డొక ప్రక్కను చక్రవర్తి ముఖముగల రోమనునాగెము నొక దాని నాతనిచేతిలోఁ బెట్టెను. నాగెమును పయికెత్తి చూచి "ఇది యెవ్వనివిగవాము!" అని యతఁ డడిగెను. "అది నీజరుది" అని వాడుబగులుచెప్పి. "అట్లునునష్టమున నీజరువస్తువులను నీజరునకు చెల్లింపుడు; భగవంతుని వస్తువులను భగవంతునకు సమర్పింపుడు." అని యతఁడు శాంతముగో

మనస్సునకు నాటుకొనునట్లుగా ను కళము చెప్పెను. అనూటలునిది తెల్లపోయి ఫారసీ లాండోరుల మొగమునంకఁ జూచుకొనసాగిరి. వారు పెద్దవలవేసి శత్రువును పడఁజేయఁజూచిరి కాని తుదకు వానలలో నేమియుపడలేదు. అతఁడు నీజరునకు వచ్చు చెల్లించవలసిన పనిలేదని చెప్పినపక్షమున రాజుజోహము క్రింద పట్టుకొని రోనుకపరిపాలకుఁడైన పైలేటున కొప్పగింపవలెననియు, నీజరునకు వచ్చు చెల్లింపవలసినదని చెప్పినపక్షమున పరదేశ్యవస్తుశ్రమను దోసిలించునా రయిన ప్రజలతఁడు మోసగాఁడే కాని మెచ్చగాఁ జూడని విశ్వయ్యని యాశచిని గల్పింతు రనియు, వాఁడెచ్చుకొని యుంకిరి. ఇప్పుడు వామెన్నిశ వర్షమయ్యెను. జీసమ్మ చెప్పిన మాటలు శత్రు పాశుచూనుండి తప్పింగుకొనుటకయి వలికిన పలుకులుగాక నామాపాశములయిన దివలవచనములయి యున్నవి. బాహ్యపదార్థము నిప్పు దున్న ప్లే యుండవచ్చుననియు, ఈశ్వరరాజ్యము హృదయముగోని ప్రేమనలనను వరిపుష్పవలననుమాత్రమే నిర్మింపఁ బడవలెననియు, పయినాశ్రమాల యిది ప్రాయము. 'ఆధ్యాత్మికవిషయములు వేఱు, భౌతికవిషయములు వేఱు' అని బోధించి, నిజ పైన చిహ్నోన్నతిని నాగరికశకును మూలాధారములయినవి యీ యమాల్కనాశ్వరశ్చయములే.

అతనిని రాజ్యంక గల్గెములోఁ బడవేయవలె నని చేసిన ప్రభువు ప్రయత్న మిట్లు భగ్గుము కాఁగా, రాజుజోహమునలెనే మనశ్చర్రు దూషణమును మరణదండనమునకు దోపిచి పాశునిచేయునది యగుట దలపోసి ఫారసీ లాతని నేలాగున పైన సగధర్మాదిశ్లేష కూపముగో బడవేయవలెనని దిగ్గియుప్రయత్నము చేసిరి. వారిలో కొందఱు ముందుకు వచ్చి "అన్నిటిలో నుత్తమధర్మానుశాసన మేది?" అని యడగిరి. "మొదటి ధర్మానుశాసనము నీప్రభువైన దేవుని నీవు పూజ

వృద్ధయముతో ప్రేమింపవలయు ననుట. రెండవది నీసారుగువానిని నీవు నిన్నువలెనే ప్రేమింపవలయు ననుట ఈ రెండుధర్మానుశాసన ములమీదనే ధర్మ మంతయు నిలిచి యున్నది.” అని యశో కుత్తర మిచ్చెను. ఈయత్తగము తమ కుత్సిశోచాయఃద్వి కనుకూల మయినది కానందున వారు లోలోపల నేమో సగుగుకొని మొగములు త్రిప్పు కొనిరి. ఇంకొక కొంద టొకవ్యభిచారిణిని గొనివచ్చి యాశనిముందు పెట్టి కపటవృత్తితో “స్వామీ! దీని కేమి దండనము?” అని ప్రశ్న నేరి. విధింపవలసినదండన మందఱు నెఱిగియున్నదే. ప్రపంచములో పాపము చేయనివా రెవ్వరు నుండరు గాన దయనీయలను క్షమింప దగు నన్న భావము తోచునట్లుగా “మీలో పాపము చేయనివా రెవ్వరో నుండుకుంచుచు యీమమీద ముఠటికాయు యశనిని వేయించు.” అని యశో దాదాంభికలనునన్నులకు నోయాయమా నముగా నుత్తరము చెప్పెను.

వా రిట్లు కపటనాటక నేపథ్యము లయి మోహింపబడి వచ్చి తీర్చి గొధ మును పలు పెరింగించులనినా దెయి కొంతక్షేమితో “ఓ మహాత్మనిలారా! శిఖలకు ఫాసీలకు మోసెన్నియొక్క ధర్మానుశాసనములను మీకు ప్రవాహించుచున్నాను. కాస్త్రీ వారి ధర్మానుశాసనములను మీ రింతస్థిరపెరిపినదే. కాని వారు తమ కృష్ణా తనువలన చూపిన మార్గమును మీ రిరుపరింపజేయు. ఏల యశో, వారు తమయొపదేశములనే తానుచరింపరు. వారు మను ష్యుని బుజములమీద పెద్ద గువుల నెత్తి కట్టచునుగాని మనతోడి మానవులమీది బగువును లేవనెత్తుట కయి యొక వ్రేలెత్తునంతటిపని నైనను తాము చేయు. మంచిదియు సత్యము నన్న హేతువుచేత దేనిని వారు ప్రేమింపరు; జనులు తమ్ము మంచివారినిగా చెప్పుకొ

వలెననిమాత్రమే ధర్మము నాచరింతురు. సామాన్యజనులవిషయములైనదింతయే వారికి లేదు ; ఇతరులు తమసహోదరులన్నజ్ఞానమే వారికి లేదు ; వారిచింత యంతయు ఉత్తమపదార్థములను ఉన్నతపదార్థాలను తాము సంపాదించుకొవలెననిమాత్రమే” అని యొక్కింత చెప్పి, అంతకంతకు కోవ మతిశయించి వట్ట శక్యము కాకపోగా ఘోషింపలసిన లేఖకులవంశను దిరిగి “ఓ లేఖకులారా! ఘోషిలారా! పంచకులారా! మీకు దుఃఖ మగునుగాక ! జ్ఞానకుండితను జనులనుండి తొలగించి, మీ రీశ్వరరాజ్యము వారికి లభింపకుండ మూసిపెట్టుచున్నారు. మీరును లోపలికి పోవరు ; పోవఁగోరినవారిని లోపలికి పోవనువియ్యరు. మీకు దుఃఖ మగునుగాక ! మీరనాధలవసతులను ద్రొంగివేయు చున్నారు ; పయి వేషమున కయి దీర్ఘపార్థవలు చేయుచున్నారు ; కాబట్టి మీరధికతరనరక బాధల నొందుదురు. ఎవ్వనినైన నొక్కనిని మీమతములో కలుపుట కయి స్థలమును జలమును చుట్టఁజెట్టుదురు ; కలిసినతరువాత వానిని నరకభాజనుని గాఁ జేయుదురు. ఓపంచకులారా ! బుద్ధిహీనులారా ! పొలములో పండెను సోపుగింజలలోను జీలకఱ్ఱపాయలలోను దశాంశమును గురువున కర్పించుట మహాపుణ్యకార్యమని చెప్పుచు, దయాధర్మసశ్యకౌచాదులైన మహాత్తరవిషయములను విడిచిపెట్టుదురు. ఓ బుద్ధిహీనులారా! మీకు దుఃఖ మగునుగాక ! మీరు దోమనుద్రొంగ దోకు కొనుచు లొట్టియను గుటుక్కున ద్రొంగివేయుదురు. మీరు లోపల మృతాస్త్రులతోను సకలాశుద్ధతలతోను నిండియున్నను పంపి నుండరముగా కనఁబడెడి వెల్లవేసిన సమాధులవంటివారు. బాహ్యమునకు పుణ్యాస్థుల వలెఁగానఁబడుచు లోపల మీరు పాపకాపట్యదూషితులయి యున్నారు. ఓలేఖకులారా! ఘోషిలారా! పంచకులారా! మీకు

దుఃఖ మగును గాక! మీరు మీతండ్రులు చంపిన పూర్వప్రవక్తల కును పుణ్యాత్ములకును సమాధులు నిర్మించుచున్నారు. మీరును మీపూర్వులవలెనే వర్తమానప్రవక్తలను పుణ్యపురుషులను బాధలు పెట్టి చంపుచున్నారు. ఓపాపజాతులారా! విషసర్పములారా! మీరు సరక యాతన నెట్లు తప్పించు కొనఁగలరు?”

ఈపిడుగువంటి నుడువు లెవ్వరినిగూర్చి యుద్దేశింపఁబడినవో వారికి మనోవ్యధాకరములును కోపజనకములు నయి యుండవనుటకు పందియము లేదు. మిత్రమధ్యమునం దున్న యాతని నా సమయము నం దేమి చేయుటకును శక్తులు కాకపోయినను ప్రతిపక్షులలో కొండఱు దూరమునుండి యాతనిపై రాళ్ళు రువ్వి రెఱు! ఇంతలో తీసన్నయొక్క కోపాగ్ని కొంత ప్రకాశింపందగా తొంటికోధము భీషముగా మాతినవాఁ డయి పట్టణము నుద్దేశించి “జెహనలేము నగరమా! కలకటా! నీపద్ధతుఁ బంపఁబడిన ప్రవక్తలను నీవురాళ్ళతోఁ గొట్టి నిష్కరుణముగాఁ జంపుచున్నావు. కోడి తనపిల్లలను తెక్కిల క్రిందఁ జేర్చుకొను నట్లుగా నీప్రజలను నాయండకుఁ జేరఁ దీయుటకై నే నెన్నిసారులు కోరుచున్నాను! అక్కటా! నీవు వారిని చేరనీయవు.” అని పలుకుచు సతఁడు దేవాలయమునుండి వెడల బయలు దేతెను. అతఁడు ద్వారమువంక నడుచు వచ్చుచు ప్రక్కలను దానపీటికలు కనఁబడెను. ఆపెట్టెలలో వేయబడినధనమును తీసి తరువాతి ధర్మ కార్యముల కుపయోగింతురు. అతఁడా పెట్టెలవంకఁ జూచుచు నిలు బడియుండగా ధనికు లయిన ఫారిసీలు మొదలయినవారు తమ యొద్దనున్న పెద్దవయిన వెండిబంగారు నాణెములను పరులకు తెలి యుటకేమా యనునట్లు ఘల్లుఁమని మ్రోగునట్లుగా దానపీటిలో వేయఁచి వచ్చిరి. అప్పుడు జేర్చి పెత్తములు కట్టుకొనియున్న నిరుపేద

యయిన మృతభర్తృక యొకడు యొకపెట్టను మెల్లగా సమీపించి తనయొద్దనున్న యొక చిన్ననాణెమును భక్తిపూర్వకముగా దానిలో జాతివేసెను. అదికాక పెట్టి జపస్సు శిశువులతో ఆబీదదానిధర్మమును జూచితిరా? అందఱు నిచ్చినదానికంటె నీసిటువేదది యిచ్చినదే యెక్కువైనది. తిక్కినవారు తమ కున్నవిశేషధనములో సత్యబ్రథా గము నిచ్చరి. ఈబీదదో రాత్రికినభోజనముమాటయైన తలపెట్టక తనకున్నదంతయు సచ్చివేసినది. ఈమి చేసినదానిమీ యొకకాసయి నను దేవునికిధనప్రీతికిరైవెనది” అనిపలికెను. ఆమాటలు విన్న ఫారి నీలు మొదలైనవా రతిఁ దొక్కకాను పెట్టలో వేసినబీదదానిని బట్టువలె వొగచుచు నున్న సమగ్రములను ధర్మార్థముగా వేసిన తమ వంటి క్రీస్తులైనను లేగివచ్చు నెవ్వరైయుచున్నారో దిసికోపముతో గొణుగుకొనుచుఁ బోయిరి. జపస్సును శిశువులను బెథనీగ్రామము వరికి నడిచిరి. ఆలీవ్ కొండమీఁద నున్న బెథనీగ్రామము జపస్సున కత్యంతప్రీతియ మునునది. అక్కడి నొక్క సోదరుఁడును ఉద్దఱు సోదరీ మణులును గలయొక నధుఁడులుంబ మతసికి పరిచిశిమైనది. వారలోడి మొత్తి యితిని కెంతో యాహ్లాదకరమమునదిగా నుండెను. అక్క సెల్లెండ్రీద్రక్షలో నొకామిపరు మూర్తా; ఆమి దియాదాక్షిణ్యములు గలదియు క్రిధాభువు నయియుండెను. రెండవయామిపరు మేరీ, ఆమి యొకపిధ మయినసోకుమార్యమును ధ్యానశీలమును గల దయ జపస్సును రంజించుచుండెను. జపస్సుయొక్క పాదసన్నధానమందుఁ గూరుచుండి యాయన చివ్వునది తదేకధ్యానముతో వినుచు పలు మాటలు గృహవాప్యవహారములనే మఱుచుచుండును. అటువంటి సమయములయందు దింటిపని యంతయు తిగిమీఁదనే నడిఁగా నామి సోదరి కచ్చి వ్రాసినపత్రములతో నామిను ముందిలింపుచుండును. అప్పుడు

జీససు మార్తా! నీ వెంటో శ్రమపడి పెక్కువనులలో శ్రద్ధవహించుచున్నదానవు. ఆవశ్యక మయినది యింకొకయంశముమాత్రిమున్నది. మేరీ యిప్పు డాయత్త మాంశమును గ్రహించినది. దానిని వారింపజలదు.” అని పలుకును. వారిసోదరుడైన లాజరెస్సుకూడ జీసస్సునకు పరిమాత్తడు. జీసస్సున కాకుటుంబమువారు చేసిన సాయమునకును చూపినయాదరమునకును పరిమితిలేదు. వచ్చిననాడురాత్రియే జీసస్సునకు వారు గొప్పవిందు చేసిరి. యాత్రార్థ మయి వచ్చినగాలిలీ దేశస్థు లందఱును వారిసహపంక్తిని గుడిచిరి. విందునడుమను మేరీ యొక పరిమళద్రవపాత్రములోని గుమగుమలాడెడి యాసారభరసము నాతని పాదములకడ గ్రుమ్మరించెను. దాని పరిమళము గది నంతను గుప్పున ముంచుకొని యెల్లవారిని నంతోషసముద్రములో ముంచెను. అప్పు డామె సాగిలబడి తనదీర్ఘశిరోజములతో ప్రభుపాదసమార్పనము చేసె నట! ఇది యాతినియం దామెకుఁ గలయసాధారణ శ్రద్ధాభక్తులను సహనయముల ఘోషించుచున్నది. ఇట్టి మిత్రనికేతనమునకే నాటిరాత్రి జీసస్సు వెదకుకొనుచుఁ బోయెను.

ఎ. మిదవ ప్రకరణము.

జీసన్సుయొక్క విచారిణ, మరణము.

ఈవఱకే శత్రువుయొక్క రోహదీప్తవనము పరమావధి కెక్కినది. జీసన్సు ప్రాణములతో నుండఁగా యూదమతము నిరపాయముగా తలయెత్తుట పాపఁగ నేరదని భావించి మతాచార్యులు సభ చేసి యేయుపాముచేత నైనను నాతని యిహలోకజీవితము నంతయు నొందింప వెలుయునని నిశ్చయముచేసికొనిరి. అప్పటి ప్రధానమతాచార్యుఁడు కైఫా యను నతఁడు. రోమనులు జెహూసలేము నగరము నాక్రమించుకొన్న కాలము మొదలుకొని రాజపురుషుల నిగ్రహముగ్రహణపాటుగా ప్రధానాచార్యు లేఁటలు మాటుచుండిరి. కాని కైఫా రోమనుపక్షావలంబుఁ దగుటచేత పదసంవత్సరముల నుండి యాచార్యుత్వమును పదలకి యేకాధ్వర్యముగా నధికారిము చేల్లించుచుండెను. అయినను అతని యధికార మంతయు నామమాత్రమే కాని ప్రధానాచార్యపట్టము లేకపోయినను నిజమైన యధికార మంతయు హాసనుచేతిలో నుండెను. ఇతఁ డితఁ డాడించిన ప్లాదవల నీనవాడు. హాసను కైఫాకు మానుగారు. హాసను పూర్వము ప్రధానాచార్యపదమునందుండి యిప్పుడు తొలగింపబడినవాఁ డయి యుండి యను తెరచాటుననుండి యప్పటినుండియు నితఁడే కార్యతంత్రునాట కమును నడపుచుండెను. ఈతనితో నాలోచించి యాతనిసమ్మతిని బడయక కయిఫా యేమూఖ్యాంశమునందును స్వతంత్రముగా కర్తవ్య నిర్ణయమును చేయఁడు. హాసను కుమారులలో నైదుగురప్పుడప్పుడు ప్రధానాచార్యపదమును పొందినవారయి యుండిరి. జేవాలయము

లోని మఘోద్యోగము లన్నియు నీతని కటుంబములోని వారిచేతనే వహించబడుచుండినవి. అందుచేత నాచార్యకోటిలోనివారి కందఱిని హాసను నాయకుడుగా నుండెను. ఇశోడు సద్దూసీతైగవాడు.

ఆచార్యపురుషులు చేసినసభలో జీసస్సును సాధ్యమైనంత శ్రీఘ్రముగా పట్టుకొనుటకు నిశ్చయము చేసికొనిరి. కాని యెప్పుడెట్లు పట్టుకొనివలయునా యన్న యాలోచనమాత్రము తైగలేదు. అతనిని ధర్మప్రచారము చేయుటకయి బైటికివచ్చినప్పుడు పట్టుకొంద మంటిమా, అప్పుడు తమప్రాణములనైన నిచ్చి గురువును రక్షింప వలయునని కంకణము కట్టుకొనియున్న శిష్యు లాతనిని చుట్టుకొని యుండురుగాన ఘోరయుద్ధము జరిగి వీధులలో రక్తప్రవాహములు గట్టక పట్టుకొనుట సాధ్యముకాదు. బెథనీగ్రామములో నింటఁ బండు కొని యున్నప్పుడు పోయి పట్టుకొనుటకయి భటులను బంపుదమంటిమా, ముందుగా పంగతి తైగియక మానదు గనుక పట్టుపడక యతడు తప్పించుకొని పోవచ్చును ఎట్లును పాలుపోక మతాచార్యు లిట్లు తల పోతలుచేయుచుండఁగా వారికెప్పుడును నెదురుచూడని తావునుండి సాయమువచ్చెను. మతాచార్యుల మనుష్యులు వాని మనోదౌర్బల్య మును కనిపెట్టి యాశపెట్టి మెత్తపెట్టిది లోపెట్టిది పంపుటచేతఁ గాబోయిను జీసస్సుయొక్క ద్వాదశశిష్యులలో నొక్కడైన జూడ' పునువాడు తనిస్వారిని పట్టి యొప్పుగించెదనని వారియొద్దకు వచ్చెను. పంపెందుగురు శిష్యులలోను జూడస్సుకడ జూడియూదేశస్థుడు; తక్కిన పదునొక్కఁలందును గాలిలీదేశస్థులు. తన ప్రభువుయొక్క ప్రతి పక్షులకు సాయము చేయవలెనన్న స్వారిద్రోహబుద్ధితో బెథనీ గ్రామమునుండి తప్పించుకొని తనతోడిచారి నేమటించి దొంగతన

ముగా నివృత్తి వచ్చెను. ఏహేతువుచేత నితః డిట్టి స్వామిద్రోహమున కొడిగట్టెనో తెలియరాకన్నది. ఇతఁడు మొదటినుండియు చెడ్డవాడయి యుండియుండఁడు; అట్లుండినవత్తమున జీవనీతనిని వరమవిశ్వాసినిగా భావించియుండుట తటస్థింపదు. జీవస్సు తా నేజీకొనుకొన్న పన్నిద్దఱు శిష్యులలోను జూడస్కాక నివిషయములోనే ప్రమాదమునొందెను. తనతోడివారితోఁ గలిగిన స్పర్థచేతనో మాత్సర్యముచేతనో తనస్వామిసంకల్పము సఫలమగునది కాదన్న యద్వైతర్యముచేతనో యతఃకీయకార్యకరణమున కొడఁబడియుండును. తన ప్రేమశిష్యుఁ డొక్కఁడు దుష్టులదురాలోచనలలో తగిలియున్నాఁడన్న సంకతి నూత్కుబుద్ధియైన జీవస్సుయొక్క బుద్ధిప్రచారమునకు గోచరింపకుండెడి కాదు. జూడస్సుయొక్క స్థానాంతరగమనవీక్షణముచేతనే యతఁ డెక్కడ కేసినివారఁ బోయెనో జీవస్సు తక్షణమే గ్రహించెను.

ఏదిలే పదునాల్గవ తేది గురువారము ప్యాసోవరుసంకుగ యారంభము. రాత్రిభోజనమున కేర్పాటుచేయుట కయి జీవస్సు కొందఱుత్రులును నాటియుదయమున జెరుసలేము సగరమునకుఁ బంపెను. ఆరాత్రి జెరుసలేములో నొక్కమిత్రశృహమునందు జీవస్సును ద్వాదశ శిష్యులును గలిసి యేకకటుంబమువలె భోజనముచేసిరి. అది యొక్కనికే డక్క కేమించిన శిష్యులకందఱకును సంతోషావహమయి తమయన్యోన్య భ్రాతృన్నహనుబంధ ప్రతిష్ఠాపనోత్సవముగా కనఁబడెను. ఆయొక్కఁడును జూడస్సు. అనుహ్యగణముగో తన్నొక్కనిగా భావించుకొనుట మానివేసివందునను, ఇంకను శిష్యుడయినట్లు నటించుచు తానారాత్రియే తనస్వామిని బంధించుటకయి భటవర్గమును కొనిరానున్నవాఁడగుటచేతను, వాఁడు నిస్సందేహముగా మన

స్వాస్థ్యము లేనివాడయి యుండెను. జీన స్వాశనియభివృద్ధిను బట్టి
యతఁ డాచార్యులతోడి తన కుతంత్రమును పూర్తి చేసె ననియు
దానిని కొనసాగించుటకయి భోజన సమాప్తి కొఱకు ప్రతీక్షించు
చుండె ననియు, కనిపెట్టెను. ఈ విశ్వాస ఘాతుకశ్రమును
దలంచికొని మనోవల్లభ నొందినవాడయి సహించి
యూహకుండలేక వేగిరపాటుతో శిష్యులవంక చూడ్కిఁగిడింది “ద్రోహి
యము మీలో నొక్కఁడు నన్ను పెట్టియచ్చు నని నిశ్చయముగా చెప్పు
చున్నాను” అని పలికెను. వారొండొరులముఖములవంకఁ జూచుచు
“నేనా?” “మీరు నన్ను ద్రేశించినారా” అని యాత్రముతో
నందఱు నొక్కపెట్ట నడిగిరి. అతఁ డెన్నరిపేరును జెప్పక యూహ
కుండెను. జూడప్పు నునోవేదన గలవాడయి యక్కడ నిలువనొల్లక
గది విడిచి లేచిపోవుట కయి లేచెను. అతఁడు పోవునప్పుడు జీన స్వాశని
వంకఁ జూచి “ఇపు చేతువలసినదానిని కీర్ణముగాఁ జేయుము.” అని
శాంశస్యకముతోఁ బలికెను. జీన స్వాశని వేరొ పనిమీఁదఁ గంపు
చున్నాడనుకొనిరేకాని యప్పుడుసహితము శిష్యులవంకఁ నున్నామి
గ్రోహి యగు నని తెలిసికొఁజాలక పోయిరి.

జూడప్పు గది విడిచి పోయినతరువాత జీనస్సు తనకు రాజోవు
చున్న మరణావస్థను మనస్సునం దుంచుకొని వారి కుత్సాహమును
ద్వైధ్యమును సంకోచమును గలిగింపవలె నన్న యుద్దేశముతో దయా
రస మొలుకునట్లుగా ప్రీతిపూర్వకము లైనవాక్యములు కొన్ని చెప్పి
శిష్యులకు దిటపు గఱపెను. ఆరాత్రి భోజనావసానసమయమునం
దొకవిశేషకర్మ నడచినది. జీనస్సు రొట్టె యొక్కటి చేతఁబట్టుకొని
దానిని మఱ్ఱలుగా విడిచి యొక్కొక్కముక్క యొక్కొక్కశిష్యుని
చేతితోఁ జెట్టి “ఇది మీరువుచ్చుకొని భక్షింపుడు. ఇదిమీనిమిత్త

మీయి యియ్యబడిన నాశరీరముయొక్క చిహ్నమును తెలుపు చున్నది. నాస్మరణార్థముగా దీనిని మీరు తినుడు.” అని గంభీరస్వరముతో వినెను. అదివా రారగించినతరువాత నాతఁ డొక్కగిన్నెలో బ్రాహ్మ వ్రతమును బోసి త్రాగుట కయి శిష్యులచేతికిచ్చుచు “ఇది మీనిమిత్త మీయి కార్పబడ నున్న నారక్తమును దెలుపు చున్నది. దీనిని మీరు త్రాగునప్పుడెల్లను నాస్మరణార్థముగా త్రాగుడు” అని పలికెను. ఈవలుకు లాతనిఁగి గలదయ్యార్ద్రహృదయమును శిష్యులయెడఁ గల యవ్యాజప్రేమమును వేయినోళ్ళను చాటు చున్నది అత్యల్పకాల ములోనే సంభవింప నున్న తనమరణమునకు ముందు శిష్యులలో నైక మిత్యమును తనమీఁదిభక్తిని తనమూలమున స్వార్థపరిత్యాగబుద్ధిని పురికొల్పుటకయి శిష్యులలో నొకకర్మ యావశ్యక మని భావించి బుద్ధిమదఁగ్రేసరుఁ డైనయతఁ డీపనిని చేసి యుండును ఈకర్మ యిప్పు టికిని భూమిని స్వర్గమునుగాఁ జేయుట కయితనప్రాణమును ధారపోసిన మహాత్ముని స్మృత్యర్థముగా “ప్రభుభోజన” మనుపేర ప్రతినంపత్న రమును సమస్తకైస్త్రవజాతులవారిలోను అవిచ్ఛిన్నముగా జరపఁ బడుచున్నది.

భోజనము లయినతరువాత ప్రార్థనలు చేసి కీర్తనలు పాడి మరల బెభసీగ్రామమునకుఁ బోవ బైలుదేఱునప్పటి కించుమించుగా నర్థరాత్ర మయినది. ఇట్టివిశాసమయమునం దొంటిగా తోఁటకు నడుచుటకు శిష్యులు కొంచెము సంశయించిరిగాని యతఁడు ప్రయాణ మయి నిర్భయముగా ముందడుగువేసినను మనస్సుగోమాత్రము బెభసీగ్రామము చేరుదు నన్ననిశ్చయము లేనివాఁడయి యుండెను. కృతఘ్నుఁ డయినయాశిష్యుఁ డెప్పుడు గదిని విడిచి బైలుదేరి బయటికి పోయెనో యప్పుడే యతఁ డేపనిమీఁద పోవుచున్నాఁడో యేమిజరగ

నున్నదో సర్వమును జీవన్ము తనకన్నులయెదుట కట్టఁబడినట్లుగా మనో
దృష్టిచేతఁ జూచెను. కాని యతఁ డెప్పుడును చావునకు భయపడిన
వాఁడు కాఁడు. అతఁడిప్పుడు తప్పించుకొని పోదలఁచుకొన్నవత్సమున
నొరు లెఱుంగకుండ నెంచేసి పోగలఁడు. అయినను తానట్లు తప్పించు
కొనిపోవుట కెంతమాత్రము నిష్టములేనివాఁ డయి యతఁడు తిన్నగా
మృత్యుముఖమునకు నడచుటకు కృతనిశ్చయఁ డయి యుండెను. తన
మరణములముననే తాను పూనినధర్మప్రచారమునకు జగమునం
దభివ్యాప్తి కలుగవలె నని యాశ్వరసంకల్ప మనియు, తాను బ్రతికి
యుండి ధర్మబోధము చేయుచున్నప్పటికంటె తాను చచ్చి దారి
చూపుటవలననే తాను బోధించినసత్వముల కత్యంతశీఘ్రముగా లోక
ములో నధికప్రాచుర్యము కలుగుననియు, అతఁడు నిశ్చయముగా
నమ్మినవాఁ డయి ప్రపంచోద్ధరణార్థముగా తనప్రాణములను తృణ
ప్రాయముగా విడుచుటకు సంసిద్ధుఁ డయి యుండెను. అయినను
తన్ను విరోధులు నిరోధింపఁగానే శిష్యులు నిరుత్సాహులయి యదైర్య
పడుచు రేమో యన్నభయముమాత్ర మాతనిమనస్సును బాధించుట
మానినది కాదు. అందుచేత సతఁడు వీధిలోనికి పోవునప్పుడు తలవా
కిట నిలిచి సమనుతో “ఓయీ! పిళ్ళాచము నిన్ను తనవంకికు లాగు
కొనఁ గోరుచున్నది; కాని నీవిశ్వాసము చెడకుండునట్లు నీనిమిత్త
మయి నేను ప్రార్థనచేసియున్నాను.” అని చెప్పెను. “తక్కినవారంద
ఱును విడిచిపెట్టినను నేను దృఢవిశ్వాసి నయి యుండి, అనశ్చయమున
యెడల కారాగృహమునకును మృత్యుముఖమునకును నేను నీతో
వచ్చెదను.” అని యతఁ డుత్తర మిచ్చెను. అంతటిదైర్యశాలి నను
కొనుచున్న యాత్రియశిష్యుని మొగమువంకఁ జూచి విచారముతోడి
మిందతోనము చేసి తనస్సు “ఈరాత్రి యుగియకమునుపే కోడికూసెట్లు

లోపల నీవు నన్నెప్పుడు నెఱుంగ నని యపలపించెదవు.” అని పలికి, శిష్యుల నందఱిని . ఎ “ఈరాత్రి మీరందఱును నాయెడల నాశా భంగము నొంది నాపరాధులయ్యెదరు. గొల్లవాడు నేలఁగూల్చుబడి నప్పుడుగొత్తలమంద యెల్లాయెల్ల భయకంపములతో మీరందఱును నానాముఖముల చెనఁబోయెదరు.” అని చెప్పెను. వారు తమమనస్సులలో భ్రమలు తమయోగ్యతకు తగినతగినదైతను తమ కియ్యాలేదని తలఁచికొననను పయి కేమియు ననలేదు. ఇంతలో సకల మరల వందుకొని “సామ్యుగాని జోలిగాని పాదరక్షలుగాని యేమియు లేకుండ మిమ్ము నేను ధర్మప్రవచనార్థముగా బైటవఁపినప్పుడు మీకెప్పుడైన నేదైన కావలసినదైనా?” అని యడిగెను. ‘ఏమియు కావలసినదేము’ అని వారు బదులుపలికిరి. ఇప్పుడు మీలో ప్రతిపురుషుఁడును తన సంగతి తానే చూచుకొనవలెను. నావ్యవహారము ముగింపుంకి వచ్చుచున్నది. ఇక మీ పోషణముయొక్కయు రక్షణముయొక్కయు సాధనములను మీరే సమకూర్చుకొనవలెను.” అని జనము చెల్లుచుండఁగా నెవ్వఁడో యొక శిష్యుఁడు రెండు కత్తులతో ప్రపంచమునంతటను జయింపఁ గలుగుదు మన్నట్లుగా “మావద్దనివిగో రెండుకత్తులున్నవి.” అని పలికెను. వారి యమాయకత్వమునకు లోపలనవ్వుకొని ‘చాలును ఇక పోదము రండి.’ అని జనస్సు ముందు నడవఁ జొచ్చెను.

అది వెన్నెలరాత్రి గాన దారి చక్కఁగా గానఁబడుచుండెను. పొరావెన్నెలలో నిశ్శబ్దముగా నున్న వీధులలోనుండి నడిచి పుర ద్వారము నిగ్గఱుంచి కొన్నిదినముల క్రిందట పెద్ద యూరేగింపుతో జనస్సు తెరుసలేము సగరప్రవేశము చేసినమార్గముననేపోయి క్రెడన్ మంలెసను దాటి కొన్ని నిమిషములలో బెథన్ గ్రామ సవిశాపమున ఆరిపువర్చితపాదమున నున్నతోటలో ప్రవేశించిరి. జన స్థితి

ముందుకు సాగక దాని ప్రక్కకు దూరముగా తొలగి యక్కడ నిలువబడెను. దేవాలయ భటులతోను సైనికులతోను గూడి జూడన్పు తప్పక తిన్ను వెదకుకొనుచు వెంటబడించి వచ్చు నని యతఁడు దృఢముగా నమ్మియుండెను. అందుచేత భటులు తన్ను పట్టుకొను నప్పు డనివార్యముగా సంభవించెడు సంక్షోభమును భీతియు బెభసీగ్రామములోని తన మిత్రులకు కలుగజేయ నిష్ఠము లేనివాఁడయి గ్రామములోనికిఁ బోవక కొంకినేపు లోటలోనే యుండి ప్రతి పక్షులయొగమునమును ప్రతీక్షించుచుండుట కయి యతఁడు నిశ్చయము చేసికొనెను. అంతే కాక యతఁడు తా నాలిపుకొండమీఁద నిలువఁగోరుట కింకొక కారణము కూడఁ గలదు. అతని మన స్పిప్పుడు మిక్కిలి కలతనొందిన దయి స్త్రీయు లేక డోలాంబోళనయు నొందుచుండెను. మనశ్శాంతి కలుగుటకయి యేకాంతస్థలమున నీశ్వరుని సమీపించి తనహృదయము నాతనికి నివేదించి ప్రార్థనచేయువలసిన యావశ్యకతకూడ నతనికి కనఁబడెను. ఇతరులు నిద్రపోవుచుండిన కాలములో ననేకరాత్రు లతిఁడు బైటికిఁబోయి తనకు బుద్ధిని బలమును ప్రసాదించుట కయి వేడుచు గంటలకొలదికాల మొంటిగా నీశ్వర భ్యాసమునం దతఁడు తనవరమపిత నాన్నిధ్యమునఁ గడపుచువచ్చెను. కడపటి దయిన తన యీగొప్పపరిశోధన కయి పూర్ణముగా సంసిద్ధుఁడు కాఁగలుగుట కతఁడిప్పు డీశ్వరునితోఁ గొంతకాల మేకాంతముగాఁ గడప గోరియుండెను. గెల్పమే ననిపిలువఁబడెడి క్షేత్రమునకు సమీపమున నున్న యొకయాలీపుచెట్ల యారామములో ప్రవేశించి యతఁడు శిష్యులను ద్వేషించి “మీ రిక్కడ వేదియుండుడు. నేను పార్థసమిత్రము ముందుకు పోయెదను” అని చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పి పోవుచు జానును తేమ్మును దసవెంటఁగొని యతఁడు చెట్లలోనికి నులి

కొంతదూరము నడిచి “నాయాత్మ మరణవేదనమునకుం బోలే సత్యంత్ విషాదము నొందు న్నది మీ రిక్కడనుండి నాతో కనిపెట్టి చూడుడు” అని యామువ్వరితోను జెప్పి, అతఁడు మఱి కొన్నియడుగులు ముందుకు నడిచి భూమి మీఁద సాష్టాంగపడి “ఓ నాతండ్రీ! సాధ్యమయినయెడల, ఈవిషపాత్రము నన్నుండి కడచి పోనిమ్ము. అయినప్పటికిని నాయుచ్చగాక నీయిచ్చయే నెఱవేటును గాక!” అని ప్రార్థించెను. అతఁ డింకేమి వేఁడెనో తెలియదుగాని చాలనేపు ప్రార్థనము చేసెను. ఈశ్వరుఁడు తిన్నిట్లు నడుపుచున్నాఁ డనియు, తన శత్రువులనుండి పాతిపోవుటకంటె తన ప్రాణమును సమర్పించుటయే యాశ్వరాభినుత మనియు, అతఁడు తెలిసికొనెను. కొంచెముసేపయినతరువాత సతఁడు భూమిమీఁదనుండి లేచి శిష్యులవద్దకు వచ్చునప్పటికి వారు ముగ్గులును సిద్ధప్రవృత్తులయిరి. “ఏమి యిది! ఒకచిన్న గంటకాలము మీరు నాతో వేచియుండ లేకపోయితిరా! మీకును శోధనసమయము రావచ్చును గనుక, నానిమిత్తము గాకపోయినను మీనిమిత్త మయినను వేచి ప్రార్థింపలేకపోయినారా?” అని సోద్యేగముగాఁ బలికి, వారియొద్దనుండి మరలి కడలిపోయి, ఓనాతండ్రీ! ఈ విషపాత్రము నేను పానము చేసిననే కాని నన్నుండి సాగిపోరానిపక్షమున, నీయిచ్చ నెఱవేటును గాక!” అని జననీసారి యధిక మనోబలమును చిత్తశాంతియుఁ గలవాఁ డయి ప్రార్థించెను. ప్రార్థనానంతరమున నాతనిమనస్సు శాంతమును సబలమును కాఁగా నతఁడు మరల శిష్యులవద్దకువచ్చి వారింకను సిద్ధప్రవృత్తులయిండుట చూచి “ఇంకను సిద్ధప్రవృత్తి విశ్రాంతి ననుభవించుడు” అని పలికి, తన నొక్క యాశ్వరసాహాయ్యమునే కాని మనుష్యసాహాయ్యము నిమిసక పక్షింపనివాఁ డయి యుండుటచేత వారిని సిద్ధులనుండి లేపక కర్తవ్యం

చింతలో నుండెను. ఇంతలో దూరమునండి నడిచివచ్చుచున్న మనుష్యుల కాళ్ళచప్పు డాతని చెవిని బడఁగా, చాలును! కాలము సమీపించినది. మనుష్యపుత్రుఁడు పావులచేతులతో నప్పగింపఁబడుచున్నాఁడు. మనము వెళ్ళదము. లెండు. అదిగో మద్దోహి చేరువ నున్నాఁడు. చూచుఁడు" అని గుండెలు జల్లుచునుమాటలతో నతఁడు వహచరులను లేపెను. వా రులికిపడి లేచి నివ్వెఱపాటుతో నిలువఁబడునప్పటికి జూడస్సును ముం దుంచుకొని యాయుధపాణు లయిన మనుష్యులు వారిని చుట్టవేయఁగా వారిలో పీటరు తనపట్టాకత్తిని దూసికొని వేవేగముగా వచ్చి ప్రధానాచార్యుని భృత్యులలో నొకఁడయిన మావిక స్సను వానిని చెవిమీఁద పొడిచి గాయపఱుపఁగా జీస స్రుతనిని వారించెనట! ముందుకుపోయి ముద్దుపెట్టుకొని వాడుక ప్రకారముగా ప్రణామము చేయుటవలన జూడస్సు రాజ్ఞియుక్తులకు జీస స్సెవ్వరో తెలుపు నట్లు మలఁచార్యులచేత నేర్పాటు చేయఁబడెనట! ఈదండయాత్ర యేర్పాటు చేయఁబడిన విధమును బట్టియు, పంప బడిన యాయుధహస్తల విస్తారసంఖ్యనుబట్టియు, చూడఁగా నాచార్యపురుషులు పట్టుకొనునప్పు డెంతో ప్రతిరోధము వచ్చునని జీసస్సునకు భయపడినట్టు కనుపట్టుచున్నది. దీర్ఘములైన లాటికెట్టలను కిరములయందు ధరించి ముందు దేవాలయ రక్షకభటులు వచ్చిరి; వారివెనుక కృపాణపాణు లయి రోమక సైనికుల సమూహము వచ్చెను. అప్పుడు జూడస్సు ముందుకువచ్చి "స్వామీ! నమస్కారము." అని జీసస్సుయొక్క చెక్కిలి ముద్దుపెట్టుకొనెను. "మిత్రుఁడా! నీవేల వచ్చి నున్నావు? ఈప్రకారముగా నాయెడల ద్రోహివగుటకు నీకు నేనెఱుఁగియున్నాను?" అని నిందాగర్భముగా జీస స్రుడిగెను. మృదు వయి న్నయు మర్మచ్ఛేదకము లయి నట్టియు జీసస్సు మాటలును ఛూపు

లును జూడవచ్చుమొక్క మనస్సుగో శూన్యమునలె నాటుకొని తత్త్వ
గామే పశ్చాత్తాపమును లక్షమ గలిగించెను. ఇట్లు వచ్చిన బాహ్యశోక
ములే తరువాత జూడస్సును ఆత్మహత్య చేసికొనునట్లు చేసెను.

అప్పుడు నాయకులుగానున్న రాజభువనులనంకఁ దిరిగి
“నే నేమో దొంగవయినట్లుగా నన్ను చట్టుకొనుటకయి కష్టమును కటారు
లను చాల్చి మీరేల వచ్చియున్నారు? నేనామనుషులలో బోధ
చేయుచు కూనుచుండినప్పుడు నన్నేల పట్టుకొనలేక పోయినారు?
అప్పుడు నామీఁద చేయిచాచుటకు సాహసము లేకపోయినది గాని
యీచీకటిగడిమిలో మాత్రము మీకు శూరశక్తియు వచ్చినది.” అని
జీసస్సు వలికెను. నాయకులు సైగచేయగానే సైనికు లాతని బట్టు
కొని బంధించిరి. జీసస్సు వాని నెదిరింతు కింనుకఁ గాఁ బ్రతుకొందు
లేదు. కాని యప్పు డాతనినున స్పృహతో ధైర్యపడి యుండవచ్చును.
చేతులు వెనుకకు విడిచికట్టి చుట్టును రాజభువులు కాని యుండి పేరు
పడిన దొంగనువలెను హంశమువలెను వెనుకకు పట్టగా నునంక కీడ్చు
కొని పోవునప్పుడు చిరవరాధి సవీ యెఱిగి యున్న యక్కఱ దాదాత్తవలెను
నకు హృదయమునం దెంకసంతాప ముండును! ఆశ్చర్యము
పట్టుకొనిబడినది ప్రధానాచార్యునియొక్కయు సాన్ హెడ్రిమ్ సభ
వారియొక్కయు యధికారపత్రముమీఁద. ఈలోపల శిష్యులలో ననే
కులు పాటిపోయిరి. వీటరును జూనును మాత్రము శనుస్కామిని విడు
వక కావలినాఁకి మిక్కిలి దూరముగా వెనుక నడిచి చచ్చుచుండిరి.
ఎవ్వరో పేరు తెలియని తరుణ వయస్కుఁ డొక్కఁడు సన్న ముప్పటి
కప్పుకొని యాకని వెంటనంటెను. కాని కావలినా రాకకొని పట్టుకొనఁ
బోగా పలువక్త్రము వారిచేతిలో విడిచిపెట్టి పాటిపోయెను. కడవా
యిప్పుడు జీసస్సు కైడనువంకెనమీఁదుగా పురద్గారమునుండి మరల

నడిచెనుగాని యీసారి జయజయధ్వనులు చేయు శక్తులుగాని “ఈశ్వరపుత్రా! మంగళము!” అని పలుకు శిష్యులుగాని, పెంట తేరు. న్యాయమునుకాని కయనుకాని చూపువారుగాని లేరు. ఇవిశిక్షకు మధ్యమున బద్ధుడయి తుతఁడు వివక్షాహృదయముతో తలపంచుకొని నడిచెను.

రాజభటులు జీవన్మును ముందుగా హాసను గృహమునకుఁ దీసి కొని పోయిరట. హాసను జీవన్మును తనపిద్ధాంతములను గూర్చియు శిష్యులను గూర్చియు ప్రశ్నలు వేయుగా, అతఁడు ప్రశ్నలను చెప్పి తన బోధనను విన్నవారిని పిలిపించి తెలిసికొమ్మని యీ గుఱు పలికెనట! అట్లుపలుకుట తమయజమాను సవమానపఱుచుటగా భావించి దగ్గఱ నున్న హాసను పెరివారముతోనివాఁ డొకఁడు జీవన్మును నొకఁడట్టి కొట్టె నట! ముందుజరగఁబోయెడి యన్యాయవాదవహారివాత్సవ కంఠకును నిజ మైన కారకుఁడు హాసనే యైనను బహిరంగముగా విమర్శించి దం డించుటకు తన కథికారము తేనందున నతఁడు విచారణనిర్ముత్తము జీవన్మును తన యట్లుఁడైన కయిపా గృహమునకుఁ బంపెను.

ప్రధానాచార్యుఁడు సాన్ హెడ్రిముసభ కధ్యక్షుఁడు; ఈసభ డెబ్బదిమంది ధర్మాధికారులను గలవయి, యూగులయొక్క యున్నత న్యాయాస్థాన మయి యున్నది. ఏవిషయముతోనైనను తీర్పుచెప్పి కంటిన విధించుటకుముందు మూఁడవవంతునకు తక్కువ కాని సభ్యు లును సభాధ్యక్షుఁడును చేరి విచారణజరపవలెను. అయినను రోమనులు దోషికి మరణదండనము విధింపఁబడినప్పుడు వానిని విధించు విధికార మును యూగులకు విడువక తమయే గుఱుకొని. సాన్ హెడ్రిము సభవారు దోషినెవ్వనినైన సభాస్థునిగా నిర్ణయించినప్పుడు వారు వానిని రోమనుపరిపాలకున కప్పగింపవలెను; పరిపాలకుఁ డావ్యవ

జననమును నిర్దేశించి తన యిష్టానుసారముగా దోషిని వదలివేయుట గాని దక్షిణముగాని నేయవచ్చును. జీవించు ట్టాకొన్నవారై జనులకు తెలియక ముందే తన్ను విడిచి పంపియు మిశ్రులను విలిపించుటకు జనస్సున కవకాశము కలుగును. దే విచారణ ముగింపవలె నన్న యుద్దేశముతో సాన్ మోడ్రీసు పట్టణము తనయింట సమావేశమును టకు జనస్సును దీసికొనిరాక పూర్వము ప్రధానాచార్యుడు ముచ్చలను బంపెను. దేవాలయములో నుంచుంటి నిర్భయశక్తియును గలవలె చిన పురుషుడు తన కవకాశలేఖము నిచ్చినపక్షమున తన ప్రాకారము గార్థము పోరాడక విరామించి యతడు భావింపబడిన ముండెను. కాబట్టి యిదిను తెల్లనాటి పోయినను రాజపురుషు లాశ్రితవలెబడిన బద్ధునితో తిగివచ్చు పుట్టి కావలె ధర్మాధికారులు సమకూర్చుటచే వివిధపాక్షముల నుద్దమున నుంచబడిరి. ధర్మాధికారు లావలె జనస్సు సంచాధి కు ప్రధానముచేతు నిశ్చయించుకొని వచ్చి యున్నవా రగులెడి ధర్మాధికారులతో సమాధినిసంపాదకు విచారణమునకే పాల్గొని యులేక; కాని, ప్రతేటకము ప్రూచియు తెట్టించి మేకలు పొట్టిచి దండింపవలె నని యభిలషించిననా రగుటచేత నాంధ్రవహాగీతిని దోష నిరూపణము చేతువలసిననా రగుటచేతకాక దోషుకవచిపాలకుడు తమరిచ్చును తిప్పివేయక స్థిరీకరించునంతటి బలమై గానినిగా జనస్సుమీది యభియోగమును ప్రతిపాదించవలయును.

భటులనును జనస్సును పీడిలోని కున్న సోరణద్వారమున తాళ్లు పలుపలుచే యున్న బహిష్కారములోనికి గొనిపోయిరి. ఆలోపల ప్రధానాచార్యునియొక్క మండిర ముండెను. పైసకులతో విశేషభాగ మీప్రాకారములో నిలిదిపోగా కావలికై నియమింప

బడినభటులు లోపలికి వథాభవనములోనికి జీసస్సును గొనిపోయిరి. అందు ప్రథానాచార్యుడు మధ్య నాసీయ దయ ముండగా సర్థ వంద్రాకాగముగా చుట్టును ధర్మాధికారులు కూర్చుండి యాతని రాకను బ్రతీక్షించుచుండిరి. జీసస్సు బంధములతోచే బ్రథానాచార్యునివద్దకుఁ గొనిపోబడి యాతనిముందు నిలువఁజెల్లుచుండెను. అతని పయిని నోవఁబడిన దోషారోపణకగ్రహ చక్రవర్తిబడినపిమ్మట దానిని పైకివెట్టఁచుటయి సాక్షులు పిలువఁబడిరి. అప్పుడై నారోపింపఁ బడిన నేరములు—అపరిచ్ఛాంతములను దోసింది ఎదురు మోస వుచ్చుట. స్వనిధర్మములను నిరాలించుటలే నని వారి కుపదేశింపఁబడి, దైవబాష్టగాపయఁ దెలుట.

నాశన నాకరిగినవాళ్ నెవ్వరూ బుద్ధులైన వచ్చి దేవాలయ ములోనికి వెళ్ళిచేసినవారా లాదులైనవారా అని అని తావిచ్చిన నాక్షులు వారొకరు చెప్పినదానిని వినినప్పుడుగా చెప్పబయి కాక నోవఁ పరిపాలకునిమనస్సునకు బుద్ధిగా కనఁబడెను దానిని దేవు చెప్పలేకపోయిరి. నాశనములను మాపించుచు మతాచార్యులు విరోధముగా జీసస్సు మాపించినమాట వాస్తవమి కాని యుద్ధిబాటలు పలికినవని యు పైలేటు జీసస్సు ప్రాములను తీయఁచుట కంగీకరింపఁపఁ జూడ నెద్దరుమనుష్యులు ముందుకు వచ్చి “దేవాలయమును నాశనము చేసి జీససు రెండుదినములలో మిగిల “ట్రాగలను” అని జీసస్సు చెప్పియు సాక్ష్యమిచ్చిరి. ఈసాక్ష్యమునపేరము సత్య మయినది కాదు; అట్లు దేవాలయము నాశనమిచి పలికినను, దానిని తావి నాశము చేసెద నని యెల్లవారు పలికి యుపదేశము. యూదులధర్మానిశాసనముల ననుసరించి దేవాల

యమును దూషించుట దేవుని దూషించుటయే యయినందున దోషి
 వధార్థుడగును. ఇట్లు విచారణ జరుగుచున్న కాలములో జన స్పృశ-
 మాట వలన లేదు; ఒక్కరి నొక్కవ్రక్క యడుగలేదు. శిన్నపగాధి
 నిగా నిరూపించుటగా చాలింత బలమైన సాక్ష్యమును వారెన్నఁ
 దును తేజాలవలన తెలిసినవారి యిందను సాక్ష్యమున్నను లేకపోయి
 నను వారు సిన్న చుప నిశ్చయించుకొన్నవారని యెఱిగి యుండుట
 చేత సట్టివారిమందట మాటాడరాదుట నిష్పయోజనమని యుతఁడు
 మానము ధరించి యూరకుండెను. ఇతఁడు వధార్థుడని పైలేటా
 నొడఁబఱచునంతటి ప్రబలసాక్ష్య మేదియు నీవఱకు రాలేదని ప్రధా
 నాచార్యుడుసహితము కనుగొన్నవాడయి కోపములెక్కించి జనస్సు
 నోట తొందరమాట యేదైనఁ బలికింపవలెనని “నీమీఁద నింతమంది
 సాక్ష్య నిద్రుచుండఁగా నొక్కమాట కైన మాణువలుఁ జేమి!”
 అనికోపముతో నెను. తానే దోషారోపకుఁడును విచారణకర్తయు
 నైనవానితో మాటాడ నప్తములేక కాబోలెను జనస్సు బదులుపలుకక
 పోవుటయేకాక యతని మొగమునంక తలయొత్త చూతనైన నొల్ల
 కుండెను. జనస్సు తాను మెప్పుయా ననుకొన్న విషయమయి యంతవఱ
 కొక్కవ్రక్క మయినను రాలేదు. అది మఃఖ్యాతిమే యయినను
 జనస్సుపై నావిషయమున దోషారోపణము జేసెనుపక్షమున ననేకు
 లాతనిని దేవునిచే బంపఁబడినవానినిగా భావింపవచ్చునని యెంచి
 మఠాచార్యులు సాధ్యమయినంతవఱ కావిషయము సడఁగఁద్రొక్కి
 పయికి రానియక యుంచి యితరదోషారోపణముచేత నాతని వభ్య
 నిగా నిర్ణయింపదలఁచిరి కాని వారికిరిక సఫల మయినది కాదు.
 అందుచేత నాముఖ్యాంశమును విడిచి యాతని దండ్యునిగాఁ జేయు
 టకు శాశ్వతాతీతము కనుబడనందున ప్రధానాచార్యుఁ జాతనివంక

తొప్ప వాల్చర్ల చూచుచు “నీవు మేష్టరు... గుం. వేమో చెప్పము”
అని యడిగెను.

[illegible]

ఈమూలము వినఁగానే ప్రధానాచార్యుఁడు దేహము తెలియక
 శోపముచేత మండిపడి, యితరధర్మాధికారులతో బిగ్గటగా “ఇతఁ డీశ్వర
 నిందను పలికినాఁడు. ఇతఁ నెక్కువసార్లులతో పని చేయున్నది!
 ఈతని యాశ్చర్యదూషణమును మీగు విని యున్నారు; మీరేమని తలఁ
 చెదరు?” అని యడిచెను. “ఇతఁడు దోషి; వధాన్యుఁడు.” అని యెట్ల
 వారు నొక్కమూలగా పలికిరి. ఇంతటిలో విచారణ సమాప్త

మయినది. ధర్మాధికారులు తమ యధికారకాటులను తీసి దూరముగా వేసి, వేగముగా నిరక్షిణుడయి యున్న యాపాశ్చర్యమిదిగి పరుగెత్తిరి. చేతులు గొలుసులతో కట్టబడి యుండుటచేత సతత దవ్వడము తన్నురక్షించుకో నిష్టముగ నాడయినను రక్షించుకో లేని దురవస్థలో నుండెను. అట్టివానిని వారు పైబడి కొట్టి మొగముమీద నుమ్మి వేసి, "ఓ యరిషిక్తుడా! నీ పట్టి యాశ్చర్యమహిమలు కలవాడ వైన పక్షమున, నిన్ను మట్టివ్రహ్మరములు చేయుచున్న వారెవ్వరో మాకు తెప్పుము." అని ప్రశ్నయు చేసిరి. అతడు వారి కొక్కమాట బదులు పలికెను. శోషమానుగాని శోకమానుగాని తెలిపెడు శబ్ద మానిని పెదవులను వాడి రాలేదు; అలలతాంకుశ చలి పడున వ్యక్త మేమో యన్నట్లు వాసనయు అతడు చిలపక నిలుచుండెను.

లోపల నుండి యంతయు నిట్లు జరుగుచుండగా వెలుపల వీలగును జానున వచ్చి యెట్లో దాచుకొని ప్రాకారములోనికి ప్రవేశించిరి. అరాత్రి మిక్కిలి చలిగా నుండెను; అందుచేత సైనికులు ముతకొండలును చలిమంట వేసికొని దానిచుట్టును నూర్చుండి రామకొనుచుండిరి. వీల రాగుంబుగా చేరి నిలుచుండి యుండిరి. జూది యెవ్వరో యొకరు "నీవు గ లిలీదేశస్థుడ వైన జీవస్మృతిద నుండినవాడవు కావా?" అని పలుకరించిరి. అతః దామాటలకు భయపడి "నీవు చెప్పినవంటి యేమో నే నెఱుగను" అని పలుకుచు ప్రాకారములోని ముతయొకచోటికి తొలగి పోయెను. అక్కడ నింకొక దానవండు పట్టి "నీశ్చయముగా నీవు జీవస్మృతి శిష్యులలో నొక్కడవు, నీశ్చజ్ఞోచ్చాసమే నీవు గాలిలీవాడ వని తెలుపుచున్నది." అని పలుకఁగా నితడు తాను కానని యెట్లు పట్టుకొనెను. జీవస్మృతు పట్టుకొన్నవన దీతః డక్కడ నుండఁగాఁ బూచితి నని

మూడవసారి వే తొక్కుడు తెచ్చెను. “నీకు జీవన్ము క్షయింక” అని మూడవసారి వీటకు చెలియబలికెను. ఇంతలో ప్రజాకలును దేవువును కోడి కూసెను. ఆ కోడికూత నిండానే కొన్ని గంటలపాటు జీవన్ము పలికెను. ఇటు శరణునకు వచ్చి వీట చావలకల బోయి పెద్దపెట్టున నేడ్చెను.

దేవాలయములో నున్న నాన్ హెడ్రిమ్ శిథిలమున నియత కుశలత గానమునకు మరణవంధనమును విధించిన తీర్పు సక్కడ యథార్థంగా వినిపించుట కయి జీవన్ముకు బల మయిన రక్షకవర్గము వెంట నుచుకాలమునందు తొందరగా నానిపోయిరి. తీర్పు వినిపించబడినమీదట జీవన్ము సక్కడనుండి ప్రాక్షాళనముండే జనులు విశేషముగా వీధులలోనికి రాముండే ప్రాతకాలమున కొమను పరిచారు. నియతమునకు గీసిగానిపోయిరి. అతనివెంట దేవాలయవంశమునకు భటులము పైచికనికాదు. ధర్మాధికారులు మతాధికారులు పాదసీలలోని ప్రముఖులు ముగ్ధులైనా రింతమంది పెద్ద మున్నెముకలె నడచుచుండినను తచ్చివ్యయింకలైపోచరాదు తేమూలనుండి వచ్చి యాకస్మికముగా పైని బడి విడిపించబడుతురో యను భీతిచేత వారు రాజ్యహము చేరువలకును గూడెలు తటతట కొట్టుకొన తిరిగి తిరిగి చూచుచునే పోయిరి. పై లేటుమందిరావరణములో నడుగు పెట్టెతరువాత సక్కడ గావలి కానుచున్న బలిష్ఠమైన కోమకపైన్యమును జూచినప్పుడు వారిగుండెలు కడుటబడినవి.

వారప్పుడు తమవచ్చిన కార్యమును నివేదించుచు లోపలికి విన్నపము పంపగా, పై లేటు వెలుపలికి వచ్చి వారు కూడియున్న విశాలప్రదేశము జొచ్చి ధర్మావసము నధిష్టించెను. అంతట వారిలో నొకడు జీవన్ముకు ముందు నిలిచి “ఇతడు యాదులరాజు నని యభి

‘నయించినట్టు తన మొప్పుదలమీదనే నోచుస్తావన’ అందుకు యవ రాశియైవాడు” అని పై లేటుతో బింబు గానెను. రోమనులు గూఢ చారులను నియమించి తమ కుట్రకాండను తాజునూలు చేయఁ జూచువారిని నిపుడెందుగా కనిపెట్టును గుగు గాన పై లేటు జనస్సును గూర్చి తానావతకే ముఖిని యుండెను. ఇప్పుడు జనస్సుమీద నారోపించిన నేరము ననగా రాజ ద్రోహమున కియి ప్రజలను పురి కొల్పుట యను నేరమును విడిచివేసి చేరని పొంబా యు ప్రార్థ మనుష్ఠుఁ డొక్కఁడు పై లేటునేత కాగానామెనో ముంజుబడి యుండెను. జన స్సటులలో గాదు కాక కేవల భిక్షవర్తకులు గలవాఁ డనియు, శుతోన్మాదవలనబట్టి బాగులలోని ప్రముఖులతనిని తేవ్వించుచున్నారనియు, వెండి యుంతుటచేత పై లేటు మనస్సు జనస్సు వక్షమున కొని యుండెను.

ప్రధాన చార్యులు నీరలు మోపినన్నియును, జనులను మోసముచేసెననియు నీతఁడుకు పన్ను కట్టించుట ప్రజలకు దోషించె ననియు జనస్సునకు విరోధముగా నిశులు బొందినవ్వును, “ఏరూ నీపయి మోపుతున్న దోషములను నీవు విలచున్నావుగదా? వీరి కేం యత్త రము చెప్పగవు?” అని పై లేటడిగెను. ప్రతిఁత్తులు పలుకు కల్లల కత్తరము చెప్పలకూడ ననుచిత మని యెంచి యతఁడు మాటుపలుక కూరకుండెను. “నీవు రాజ వగుట సత్యమా?” అని మరల పై లేటడిగెను. వెనుకచెప్పినట్టే మరల “నీ వట్లు చెప్పుచున్నావు. నీవు నానిజ మైన పేరును నాకనుగ్రహించినావు.” అని జనస్సు పలికెను. అంతట జనస్సు నొంటి తనగఁడలో కి తీరనిపోయి విచారంప నారంభించెను. “నేను రాజనే కాని నా రాజ్య మీలోకనంబంధ మైనది గాదు. నారాజ్యము పూర్ణముగా సత్యానుభవములోను

సత్యవ్రతాశ్రమములోను ఉన్నది. నేను సత్యమునకు సాక్షిగా నిలుచుటకు వచ్చినాను.” అని జీసస్కు తనరాజ్యవ్యభావమును వివరింపఁ దొడఁగెను. పైలేటాతనిభావమును గ్రహింపఁజాలక, అతఁడు పరులకు బాధచేయుని దివాన్యపు రాజ్యప్రహృష్టునిగా పరిగణించి సవరింపఁజేయుచు “సత్యమన నేమి?” అని ప్రశ్న వేసెను. జీసస్కు మతాచార్యులకును ఘోషీలకును వక్కబల్లెముగా నుండువాడే కాని తనకు శ్రమ కలుగఁ జేయువాఁడు కాఁడని కనిపెట్టి, పైలేటాతనిని ప్రాణములతో విడుచుట కిష్టముగలవాఁడయి యుండెను. అందుచేత నతఁడు ధర్మాసనమును మరల నధిష్ఠించి, ప్యాపోవరు వండుగలో జనులు కోరుకొన్న కారాబద్ధుఁ డగు యూదుని నొక్కని విడిచిపెట్టుట యాచార మగుటనుబట్టి వారికోరికమీఁద జీసస్కును విడుదల చేయువలె ననుతలంపుతో “జీసస్కును విడిచిపెట్టవలయునా? బారబ్బాను విడిచిపెట్టవలయునా?” అని జనుల నడిగెను. జీసస్కున కారోపించిన యవరాధములను బారబ్బా నిజముగానే చేసినవాఁ డగుటచేతను బారబ్బాను విడిచిపెట్టుమని కోరిననక్షమున వారు రాజధక్తి లేనివారని వెల్లడి యగు నన్న భయముచేతను, జనులు జీసస్కుచే విముక్తునిఁ జేయఁగోరుదు రని యతఁడు నమ్మియుండెను. అయినను జను లానతి మతాచార్యులచేత బోధనొందినచా రయి యుండుటచేత “మాకు బారబ్బా నిమ్ము.” అని యేకవాక్యముగా వేడుకొనిరి. “ఇతఁ మీరాజు మేమి చేయవలెను?” అని పైలేటడిగెను. “అతనిని సిలువను వేయింపుము” అని వారు పెద్దపెట్ట నఱచిరి. “ఎందుకు? అతని యందు దోషమేమియు నాకు కనఁబడదు. అతఁ డపరాధ మేమి చేసినాఁడు?” అని పైలేటు మరల నడిగెను. వారాతనిమాటలను విని పింఛుకోక దొడ్డుగా “అతనిని సిలువను వేయింపుము; సిలువను

వేయింపుము" అని కోలాహలధ్వనితో కేకలు వేసిరి. ఆప్పు డతడు చేయునది లేక వారి యల్లరి చూచి తా నాతనిని విడిచిపెట్టిన పక్షమున నడఁపరాని ప్రజాక్షోభము కలుగునేమో యని భయపడియు ప్రజలు సంఘవిజ్ఞాపనమును బ్రపుకొన్నపక్షమున చక్రవర్తి తన్ను పరిపాలక పదమునుండి తొలగించునేమో యని జడిసియు తుదకు బారబ్యాస విడిచిపెట్టి జీనస్సు విషయమున సాన్ హెడ్రిము సభవారు చేసిన తీర్పును స్థిరపఱిచెను. తమకృష్టి నశల మయిన దన్న సంఘముతో మతాచార్యులును ఫారిసీలును సభను విడిచి తను యింద్లకుఁ బోయిరి. రోముక సైనికులు జీనస్సును సభాభవనమునుండి యావలకుఁ గొనిపోయిరి.

రోముకసైనికులు మృగప్రాయులైన క్రూరజిత్తులు; వారికి దయావాక్కిణ్యములు లేవు. పైలేలు దండనమును విధించిన తరువాత జీనస్సు మానవరూపమును ధరియించియున్న యీశ్వరతులక మృగముల కప్పగింపఁబడెను. సిలువను వేయ విధింపఁబడినప్పు డాదండనమును జరుపుటకు ముందపరాధిని కొరడాలతోఁ గొట్టుట యాచారము. నిష్కరుణులయిన యీసైనికులకు చంపుటకు ముందు పిల్లి యెలుకను బాధించునట్లు బాధలుపెట్టుట పరమసంతోషము. పిండ్ర కళాభూతములచేత జీనస్సు మూర్ఛపోలేదు; కంట తడిపెట్టలేదు. ఈవిధముగా నాతని ధైర్యము చెడఁగొట్టి యేషిపింప వలెనని వాంఛించెను ప్రయత్నమంతయు వ్యర్థమయినది! అతఁ డెవ్వరో యెట్టివాఁడో వాంఛింపఁగఁడు. ఆతఁడు యూదుఁ డనిమాత్ర మెఱుంగుదురు; యూదుల నవమానించుటయే తమ వ్రత మయినందున, వారివృద్ధి జేలాగునైన నాతని వేధించి నొప్పికి తాళలేనట్లు కనఁబడునట్లు చేయువలెను; తీవ్రవేదనచేత మనుష్యుఁడు గిలగిల కొట్టుకొనుచుండఁగాఁ జూచునప్పటికంటె మఱియొకప్పుడు వారి కెక్కువప్రమాదము కలు

గడు. అతఁడు మూలుగనందునను దయచూపుఁ డని వేఁడనందునను వారు పెట్టుబాధ మఱింత కఠిన మైనదియు దీర్ఘతర మైనదియు నయ్యెను. ఎంతభయంకర మైన బాధలు పెట్టినవా రయ్యును తా మాతనిముఖమునందు దుఃఖసూచనలు తోఁపజేయు దారి కానరానం దునవారాతనిని వ్యధ పెట్టుమార్గమునింకొక దానినాలోచించిరి. యూదుల రాజు నని చెప్పుకొన్న ట్టాతనిపై మోపఁబడిన నేరమును వారు విని యున్నవారు గాన, శరీరవేదనకు తాళఁగలిగినవారు సహితము పలువు రపహాసదుఃఖమునకు సహింపఁజాలకపోవుచు వచ్చుట నెఱిగి, అత నిని కృతకవృథానిగాఁ జేసి యాములమున నవమానపఱుప నిశ్చయించిరి. తదనుగుణముగా సైనికులు వేసికొనెడిరీతి శోణకంచుకము నొకదానిని తెచ్చి నెత్తురు కాటుచున్న యతని బుజములమీఁదకప్పి ముండ్లకంపతో నల్లిన కిరీట మొక్కటి యాతనినెత్తిని బెట్టి, రాజవేత్త మునకు మారుగా శృంఖలాబద్ధము లైన యాతని హస్తములలో నొక బెత్తమును నిలిపి, ఒకరి తరువాత నొకరుగా వచ్చి పాదములముందు నాగిలఁబడి, “ఓయూదులరాజా! నమస్కారము” అని యపహాసంపఁ జొచ్చిరి. అంతేకాక వారిలో కొందఱు అపహాసమున కవమానమును తోడుపఱిచి సాష్టాంగనమస్కారము చేసి లేచి వచ్చునప్పు డాతని మొగముమీఁద నుమ్మి వేసిరి. మఱికొందఱు చేతిలోని బెత్తము నెత్తు కొని నెత్తిమీఁద మొత్తిరి. అతఁ డిప్పుడు వారిచే కృత్రిమరాజుగా చేయఁబడియున్నను నిజ మైనరాజువలె నిశ్చలహృదయుఁ డయి నిర్వికారుఁ డయి పెట్టిన బాములెల్ల పడి యవమానము సంతును శాంత తతో సహించెను. దౌర్బల్యలక్షణము గాని భీరుత్వచిహ్నముగాని దుఃఖసూచనము గాని యాతనిముఖమునం దగుమాత్రమును గాన రానందున నాతని సంతాపకులకు సంతాపమే గాని సంతోషము కలిగి

నది కాదు. శోపము కానరాని చల్లనిచూపులతో తమవంకఁ జూచుచున్న యతని శాంతవదనమును పొడగన్నప్పు డాకూరకర్ముల శిలా కఠినచిత్తములలో సహిత మొకవిధ మయిన యపరాధస్పృతి తలచూపి వారి పెదవులనుండి యావఱకు వెలువడఁబోవుదున్న పరిహాస కచనాంకురమును పైకి రానీక లోలోపలనె చంపివేసెను.

ఇంతలో సభికారులు వచ్చి జీసస్సును వధస్థానమునకుఁ గొని రావలసిన దని యాజ్ఞాపించఁగా, కావలిభటు లాతనిని వెంటఁగొని తాజమందిరద్వారమువంక నడచిరి. ఈసమయమునందే మరణదండనమును పొందవలసిన మఱియొద్ద అపరాధు లప్పుడు వారితోఁజేర్పఁబడిరి. వారు సాధారణచోరులు. యూదులకు క్రొత్తయవమానమును కలిగింపవలెనన్నయుద్దేశముతో పై లేటు వారిని జీసస్సుతోడఁగూడఁబంపుట శీర్షాటు చేసి నని చెప్పుదురు. మరణదండనార్థము కొనిపోఁ బడుచున్న యపరాధికి ముందు వాడు చేసిన నేరమును వ్రాసినపలక నొకమనుష్యుఁ డెత్తివట్టుకొని నడుచుట యాచారము. “ఇతఁడు యూదుల రాజయిన జీసస్సు” అని పెద్దక్షరములతో వ్రాయఁబడి యున్న పలక నిందునిమిత్త మయి పై లేటు ముందుగానే సిద్ధము చేయించెను. అవమానకర మయినచావు చావనై యున్నవానికి పై లేటిటుపంటి చీరుదము నిచ్చుట జెహూసలేమువాను లైనయూదులపై తనకుఁ గలతిరస్కారభావమును వెల్లడిచేసి వారికి కలవంపులు తెచ్చుటకే యనుటకు సందేహము లేదు. దండ్యు లయియున్న తస్కరుల నాతని నహచరులగుగాఁ బంపుటకూడ యూదుల కవజ్జ కలిగించుట కయియే జూచును. “దొంగల కర్త మయినమృతి ననుభవించుట కయి దొంగలతో నడచుచున్న యితఁడు మీకు రాజగుటకు తగిన జాఁడు.” అని ఫలితార్థ మిచ్చెడి యాపని గర్విష్టు లయి యుండెను.

మతాచార్యులయొక్కయు ఛారిసీలయొక్కయు గర్వమునకు భంగకరమయి యవమానకరముగా నుండు నని యాతఁ డెఱుఁగెను.

తాము దేనిపైని దిగఁగొట్టఁబడి చంపఁబడుదురో యాచారువును దండ్యులచేతనే వధప్రదేశమునకు మోపించిఁకొనిపోవుట రోమనుల క్రూరకృత్యములలో నొకటి. సిలువ యని చెప్పఁబడెడి వధసాధనము రెండుభాగములు కలదిగా నుండును. అం దొకభాగ మైన నిలువుదూలము భూమిలో పాతిపెట్టఁబడి యుండును; రెండవభాగమైన యడ్డుదూలము భూమి కయిదా అడుగుల యెత్తున మొదటి దానిలో నమర్పఁబడును. జీసస్సు వీధిలోనుండి మోచుకొనిపోవలసిన దీ యడ్డుదూలమునే. చుట్టును పైనికులు కాఁచియుండఁగా, దోషారోపకులు కొంతమంది వెంటనడువఁగా, జీసస్సు వధార్థము కొనిపోఁబడెను. సారులలో ననేకుల కాతనిని బట్టుకొన్నవారై యే తెలియదు; మంచి నడిరేయిని రాజపురుషు లాతనిని బట్టుకొనిరి; మధ్యాహ్నము కాకమునుపే యతఁ డడ్డుదూలమును వహించి పై లేటుసభాగృహము నుండి బయలు వెడలెను. వీధులలోనుండి పోవుచున్నప్పుడు కొందఱు స్త్రీ లాతని నానవాలుపట్టి కీచుగొంతుకలతో రోదనము చేయు దొడఁగిరి. జీసస్సు వారివంక తిరిగి “ఓ తెహసలేమువుత్రికలారా! నా నిమిత్త మయి శోకింపకుఁడు. మీనిమిత్తమును మీబిడ్డల నిమిత్తమును శోకింపుఁడు.” అని వారి నూతార్చెను.

జీసస్సు తనమీఁద మోపఁబడినభారమును మోవలేకపోయినందున, రోమను ఖటులు పురద్వారమువద్ద నెక్కడనుండియో వచ్చి పురములోఁ బ్రవేశింపఁబోవుచున్న యొకపరదేశస్థునిఁ బట్టుకొని బలవంతముగా నాయడ్డుదూలము నాతనిచేత గమ్యస్థానమువఱకును మోయింపుకొని పోయిరి. జీసస్సు దుర్బలకరీరుఁడు కాఁడుకాని ఛాత్రి

నుండి భోజనములేనివాఁడయి యుండుటచేతను, కూరకిరాతులైన వదాతులచేత నెత్తురు వజ్రదలు కిట్టునట్టుగా చెబ్బలు తినియుండుట చేతను, గంటలకొలఁదికాలము నిలువఁబడియుండి వ్యాకులమనస్కుఁడయి యుండుటచేతను బలఁగి నుఁడయి యతిభారమైన యాదారువును మోయలేక పోయెను. రోమనులు ప్రోవను బోవువారి నెవ్వఁనైనఁ బట్టుకొని పెట్టికిఁగొట్టి వారిచేత నిచ్చవచ్చినపని చేయింపవచ్చును. ఇట్లు పట్టుకొఁబడి బలత్కారముగా బరువుమోచునట్లు చేయఁబడినవాఁడు త్రరాఫ్రికాలోని సైరీనువానస్థుఁడైన సిమ సనువేరు గల యాదుఁడు. అతఁడు ప్యాపోవరు తీర్థమునిమిత్రమయి యాత్రికు వచ్చెను.

ఊరు దాటి కొంచెముదూరము నడచినతరువాత 'గాల్గోథా' యను స్థలమునకు వచ్చిరి. ఆపదమున కాభాషలో కపాలభూమి యని యర్థము. ఇదే కొంచెము సేపటిలో సిలువను వేయుట యనెడు కూర కర్మము జరుగ నున్న ప్రదేశము. ఇది మన దేశమునందు పూర్వ కాలమునం దుండిన కొఱతను వేయుట వంటిది. ఇందు మొదటిదానిలో మనుష్యుని మ్రానిపైఁబెట్టి చేతులకు మేకులు దిగఁగొట్టెడువారు. రెండవదానిలో మనుష్యుని కొఱ్ఱనఁబడెడు శూలమునకు దిగఁగొట్టెడు వారు. ఈరెండుదండనములలోను కూడ దండితులు వెంటనే ప్రాణములు గోలుపోక కొన్ని సమయములయందు దినములకొలఁదిని బ్రదికి బాధపడుచుండెడువారు. అడ్డుదూలమునఁ బెట్టి మేకులుకొట్టుటకు ముందు వధ్యులకు బాధ తెలియకుండఁ జేయుట కయి మైకము చేసెడి యొకవిధమైన మద్యమును త్రాగనిచ్చెడివారు. వాడుకనుబట్టి యొడలు తెలియకుండఁ జేసెడి మద్యమును పానముచేయుట కయి జనస్సృచేతి కిచ్చిరి. అతఁ డామద్యపాత్రమును నోటిపద్దఁ బెట్టుకొని నాలికతో చవి చూచి యది మత్తుపదార్థమని తెలిసికొని త్రాగక నిరాకరించెను.

నొప్పి తెలియకుండ స్పృతి తప్పియుండుటకంటె తెలివి గలిగియుండి నొప్పికి ధీరత్వముతో నోర్చుకొనవలయు ననియు, తాను కోరి తెచ్చు కొన్న మృత్యువును మహావీరునివలె నిర్భయముగా నెదుర్కొనవలయు ననియు, అతఁడు తలఁచి మత్తుచేసెను మధుపానముయొక్క సాహాయ్యము నొల్లఁ జయ్యెను. అంతట నతని వస్త్రములను దీసి యాతనిని కొయ్యల కంటఁగట్టిరి; చేతుల నడ్డుకొయ్యమీఁద నిలుపఁకలను చాచి మేకులను గొట్టిరి; శరీరము బరువుచేత జాతిపడకుండ రెండు కాళ్ళనడుమనుండి దారము వేసి నడుమనున్న నిలువుకొయ్యకు నడుము వద్ద కట్టిరి. మృత్యుదేవత కనుగ్రహమువచ్చి ప్రాణములను గొనుపఱకు నతఁ డీప్రకారముగా వ్రేలాడుచుండవలెను. అతని వెంటఁ గొనిరారఁ బడిన యిద్దఱు తప్పకుండులును జీసస్సున కిరుపార్థములయందును సిలువ కొయ్యలకు వ్రేలాడఁ దీయఁబడిరి. వారికి తగినంత మందిని భటులను కావలియుంచి తక్కినవైనైనికులు పురమున కరిగిరి. ఈదారుణకర్కశము జరుగుచున్నంత నేవును జీసస్సు పంపూర్ణ స్థైర్యముతో నుండి యొక్క దీనవచనమునైనను పలుకక కడపట “తండ్రీ! వారేమిచేయుచున్నారో వారెఱుంగరు; వారిని క్షమింపుము” అని ప్రార్థించెను. విశేషకాల మతఁడు లోలోపలనే ప్రార్థించుచుండెనుగాని పయికి నేమియుపలుకలేదు. ఈలోపల నాతని విరోధులు కొందఁ టాతని వినాశమునుజూచి సంతోషింపవలెనన్న నీచ బుద్ధిలో పట్టణమునుండి పనికట్టుకొనివచ్చి, అతనిమరణవేదనను చూచి పకపకనవ్వుచు హేళనముచేయుచు “నీవు దేవునికుమారుడవైనవఱ్ఱమున సిలువనుండి దిగిరమ్ము. ఓయిప్రాంఱాలరాజా! దిగిరమ్ము. మేము నిన్ను నమ్మెదగము.” అని కొందఱును “నీవు దేవాలయమును నాశముచేసి మూఁడుదినములలో మరల కట్టుదువు. అట్టి నీవు నిన్ను

రక్షించుకొమ్ము" అని మఱికొందఱుకు వలికను, 50 దశ మాత్రాడు వినునట్లుగా వీడుదేవునిని నమ్మినవాడు; "దెబ్బడు:నికుమారుడవని చెప్పుకొన్నాడు గదా! ఏకీ దేవుడు వడిండి ప్పూనిని రక్షింపు" అను. వీడి తరులను రక్షించుచుగాని తన్ను "క్షించుకోలేడు." 51 నానావిధముల గేలిచేసిపోయిరి. వీరు వా రన నేల; తుదకు సీవలలల సీలువలమీదనుండి చావునకు సంసిద్ధులయియున్న దొంగలు ముగ్ధ మాతని నెగతాళించిరట! ఈయధిక్షేపములకు దేనినిమాటు త్తము యతడు పర్వతమువలె నిశ్చలు: డయి యుండెను. ఇట్టి కష్టముతోనునం చాతనిశిష్యాలు వలాయితే లయి మొగము చూడక 52. 53 తెహానలేమున కాతనివెంటవచ్చి యువచారములు చేయు తుండిన గాలిలియాదుక్రులుమాత్ర మాతనిని విడిచినవారు కారు. మేరీక్షియోధన్, మేరీమాగ్డలేన్, జోయన్నా, సలోము, మొదలయిన స్త్రీ లాతనిని విడిచి పోవక భక్తిని చూపుచు కావలివారు రానిచ్చి సంతచేరువను నిలిచిరి.

జనన్మును సిలువపై నివేసిన విధ మిక్రిందిపటము చూపుచున్నది.

జేసె. సిల్ల వ: స్పృశుట కయి చూడవచ్చిన మహాపురుషులును దారిని బోవు. ఈ నోరును బోయి సిలువకొనను “యాదుల రాజు” అని మన మన పలకను జూచి యాయవమానకర మైన వ్రాతనుగూరి చాచ్యపురుషులతో మొట్టపెట్టుకొన్నందున వా రావ్రాతను మార్చి జేసెను యాదులరాజునని తాననుకొన్న పురుషుడైదు వ్రాత వ్రాయించవలసిన దని పై లేటుతో విన్నపము చేసిరి. కాని యతః దాచార్యులమాటలు పెడదెనివి జెట్టి వారిప్రాంత నిరాకరించి పంటివేసెను.

సాయంపనుయము పరీక్షించు చుండెను. రక్తనిస్సక్తులకు మువలన నాయాస మధికమయి విదాహము వుట్టగా జేసెను. యగుచున్నదని చెప్పెను. దయాశూన్యతైనైనికులలో నిండుక దయగలవాఁ డయిఁ భటుఁ డొకఁడు తాము త్రాగుటకుఁ దెచ్చుకొన్న పానకములో స్పంజిని (నీటి నీరు పీల్చుకొనుసముద్రపుపాచి) ముంచి కట్టకొనను కట్టి యెత్తి నోటి కందియ్యగా జేసెను దానిని చప్పరించి పీల్చెను. అతని కంతకంతకు దేహతాపము దుస్సహము కాఁజొచ్చెను. ఎటు చూచినను అతనిమనస్సునకు మనఃస్వనియొక్క కృతఘ్నతయు దుస్స్వభావమును గానవచ్చుచుండెను. ఈకాల మాతని మనస్సును నిరాశామేఘములు కప్పకొని యాశ్చర్యమగు మఱుగుపఱిచెను. ఈనిరా శత్యాంధకార నిమగ్నవస్థలో నతఁడు “ఓనాదేవా! నాదేవా! నీవు నన్నేల విడిచిపెట్టినావు!” అని యుటచెను. ఎంతటిమహాత్ములకును మానుషదార్శల్య మొకానొకప్పుడు పొడచూపక మానదుగదా! దీనినిబట్టి యాతని కీశ్వరునియందలి విశ్వాసము తగ్గినదని యెంచఁ గూడదు. బాల్యమునుండియు వలుక నలవాటు వడి యున్న యీవా క్యము తీవ్రకారకవేదనానుభవసమయమున నప్రయత్నముగా భయము

వచ్చియుండును. అది యెట్టివయినను శరీరము క్షీణశః నొందుచు వచ్చినకొలదిని ఆయనయాత్మ యంతకంతకు వినులమగుచు వచ్చి దైవికవ్యభావము ప్రకాశము నొందెను. తనకర్తవ్యము స్మరణకు తీవ్రమైన; తనమరణము ప్రపంచముయొక్క ముక్తికి కారణ మగునని భావించువాడగునను; తనముందు నడచు చున్న దారుణదర్శనము లదృశ్యము లగును మనస్సుకడకనిష్ఠమో పరమపితయందు లగ్న మయ్యెను. మరణమునకు కొన్నినిమిషములు ముందుగా నతడు “తండ్రీ! నాయాత్మను నీచేతులలో సమర్పించుచున్నాను.” అని యుచ్చైస్సవ్యసముతో వివృష్టముగా పలికెను. కడపట నతడు “ఇది సమాప్తమయినది” అని తనలోతాను మందరనమున ననుకొనగానే తల తొమ్మిపైని వ్రేలాడబడెను; ప్రాణము లుత్క్రమణము లయ్యెను. సిలువను వేయబడినతరువాత మూడుగంటలలోనే యతడు కాలధర్మము నొందెను. ఆతని శ్రీఘృమరణమునకు రక్తవాహిక యొకటి తెగుట కారణమని వచింతురు.

సాధారణముగా రోగులును సిలువను వేయబడినవారి శవములను సమాధిచేయుట కయి బంధుమిత్రాదులను తీసికొని పోనిచ్చెడు వారు కాదు. అయినను తగినంత పెద్దలించ మియ్యగలవా గున్నవక్షమున రోమకపరిపాలకులచేత నెట్టిపని చేయించుటయు ససాధ్యము కాదు. రహస్యమున జీవన్మువకు పరమభక్తులయి యుండియు బహిరంగముగా తా మతనిశిష్యు లయినట్లు చెప్పనంతటి ధైర్యము లేని వారు జెహూసలేముపురవాసులలో ననేకు లుండిరి. అట్టివారిలో నొకడయిన జోసఫునువాడు ప్రబలుండును చిత్తవంతుండు నయి యుండెను. జీవన్మువిషయమయి జరుపబడిన యన్యాయమువలనను క్రూరత్వము నలమను కల్గినకొపముచేత ధైర్యవంతు డయి పైలేటువద్దకుఁబోయి

శవమును సిలువమ్రానినుండి తీసికొని పోనియ్యవలసిన దని జోసఫ్ వేడుకొనెను. పైలే టాతసిప్రార్థన నంగీకరించెను. అందుచేత తత్ప్రమిషమున నున్న జీవస్సుయొక్క మిత్రులతోడుపాటుతో నతడు శవమును సిలువనుండి దింపి, శుద్ధజలముతో కడిగించి, సమాధి యొద్దకు తీసికొని పోయెను. అతనితోటలో రాతిలో నులచిన సమాధి యొకిటి యుండెను; దానిలో జీవస్సుకేరీమును బెట్టి దాని ముఖద్వారమున నొక్కమహళిలను దాపి మూతపెట్టి, ఈ దుష్ట బృందము ఖన్నహృదయములతో వెనుక మరలిపోయిరి. ఇట్లు జరిగిన దినము శుక్రవారము. ఆదివారమునాడు జీవస్సు తన ధిశ్రులకు కొందరకు సజీవుఁ డయి కనబడె నని చెప్పుచురు. జీవస్సుయొక్క పునరుజ్జీవనకథ యిది — గాలిలి నుండి జీవస్సువెంట వచ్చిన మేరీ మార్గలి ననునామి భానువారిమునాడు ప్రాతఃకాలమున సమాధి యొద్దకుఁ బోయి చూడఁగా దానికి మూత వేసినతాయు యథా స్థానమున లేక తొలగింపఁబడియుండె నట! పీటరును జానును కలిసి కొని జరిగినసంగతిని వారితోఁ జెప్పుట కయి యామె దుఃఖముతోను భయముతోను వెనుకకుఁ బోయె నట! వా రామితోఁ గూడి సమాధియొద్దకుఁ బరుగెత్తుకొని వచ్చి లోపల జొచ్చి యది వట్టిదిగా నుండుట చూచి వెంటనే వెడలిపోయిరి గాని యామెమూత మెప్పుడు నక్కడనే యుండె నట! కొంతసే పయిని తరువాత మేరీ సమాధి లోనికి పంగిచూడఁగా, దానిలో సిద్దలు దేవదూతలు కనబడి యేల యేచ్చుచున్నా వని యడిగి రట! “వారు నాప్రభువును తీసికొని పోయినారు గనుక వా రాతని నెక్కడ నుచిరో నే నెఱుఁగను” అని మేరీ యుత్తరము చెప్పి నట! అప్పు డామె తలయెత్తి కనుఁగొనఁగా తన సహిషమున నొక్కరు కనబడి “ఓకాంత! ఏల యేడ్చుచున్నా!”

అని యడిగె నట! బాష్పముల వలనఁ గొంతవఱకు కన్నుగానని దయి యాస్థలమునకు కాఁ జ్చు లోటవాడని, తలచి “అయ్యా! నీ వాతనిని తీసుకొనిపోయి యుండినవక్షమున నీ వాతని వెక్కడ తెట్టి తీవో నాకు చెప్పము” అని యామె యాతని నడిగె నట! అప్పు డామెనువ్వుఁ డామెను ‘మేరీ’ అని పేరితో పిలువఁగా, “ప్రభువా అని సంతోషముతో కేకవేసి, ఆమె యాతనిని జేన స్పని గురుతు వట్టె నట! జేసన్పుయొక్క పునరుత్థాన విషయమునఁ గల సాక్ష్య మంతయు నొక్క మేరీయొక్క మాట లయి యున్నవి. ఆమె నిజము గానే తన ప్రభువును జూచినట్లు భ్రమవడి యుండవచ్చును. ఆమె భయ శోకపరితస్వాంత యయి తడకధ్యానముతో నదా ప్రభువునే స్మరించు చున్నప్పుడు మనోనేశ్రీమున కాతనిరూపము కనఁబడుటయు భావనా సంభవము లయి యాతని మాటలు వినఁబడుటయు వింత కాదు. ఇట్లే యాతని శిష్యులను వివిధస్థలములయందు తమ స్వామియొక్క శబ్దవ్యరూపములను వినియు కనియు నుండవచ్చును. చచ్చినవాఁడు లేచివచ్చుట సత్యము కాకపోయినను, ఆకాలమునందుఁ గలిగిన యీ నమ్మకము శిష్యులకు నూతనధైర్యోత్సాహములను గలిగించుటకు తన స్వయం శించిన ధర్మములకు లోకములో నత్యంతవ్యాప్తిని కలి గించుటకును పరిమోచకార మయినది. తనకుఁ గల మహామహిమ లతో నకలగుణగుణగర్విష్టఁ డయినజేన స్సంతిటివాఁ డేమియు చేయ లేక తనకాయము నాచార్యపీఠమునకు బలిపెట్టవలసినవాఁ డయి వచ్చుడు కత్తిప్రీతులమును గుణప్రీతులము నయిన మే మేమి చేయఁగలుగుదు మని, శిష్యులొటిలో ప్రబల మైన నిరాశ వ్యాపించియుండినప్పుడు “జేసన్పు జీవించియే యున్నాఁడు. అచార్యపురుషు లాతనిదేహము సంతము నొందించినను, అతనియాత్మ యింకను మనలోనే యున్నది.

కథలు శోకార్తులయియున్న శిష్యులకుదర్శనమిచ్చి సంభాషించుచున్నాడు. దిగ్విజయము చేయుట కయి మన కాతడు తోడుపడ నున్నాడు. ఈలోకమునందు మన కేమి సంప్రాప్త మయినను వరలోకమునందు తృప్తిగతిని మన కతడు చూపుచున్నాడు” అను కర్ణపరంపరాగత మయిన జనశ్రుతి భీరువులకు నూతన ధైర్యమును నిరుత్సాహులకు నూతనోత్సాహమును దుర్బలలకు నూతనబలమును పుట్టించి తమవ్రథ వ్రవ దేశించిన శుభవార్తను కష్టములకోర్చి దూషణలకు సహించి తృప్తనభర్తనములకు తలయొగ్గి చావులకు తెగించి లోకములో వ్రవచనముచేయునట్లు చేసినది. మూడుగంటలకాలపుశ్రమతో జన స్సకాశ్వత మయిన స్థూల కాయమును విడిచినవాఁ డయ్యెను కాశ్వత మైన కీర్తికాయమును ధరించి ప్రపంచమునకు మహాోపకారి యయి నూతనధర్మస్థాపకుఁ డయి యిప్పటికిని జీవించియున్నాడు; ప్రపంచములో మనుష్యజాతి యున్నంతవఱకు ముందును జీవించియుండును. ఈశ్వరుడు ప్రపంచమున కంతకు తండ్రియగుటచేత మనమందఱ మీశ్వరపుత్రులమే యయినను జీస స్సీశ్వరపుత్రులలో నుత్తమోత్తముఁ డనఁదగినవాడు. ఈయత్తమత్వము కల్యాణగుణసంపత్తిచేతఁ గూడ నీశ్వరకుమారత్వమున కర్హుఁ డగుటచేత వచ్చినది. ఇతడు బోధించిన సత్యములలో గ్రొత్తవనఁదగినవి యెన్నోలేవు. ఈతడు బోధించిన సత్యములలో నీశ్వరుని పితృభావమును మనుష్యుల యన్యోన్యసోదరభావమును ప్రభాసము లయిన వని చెప్పవచ్చును. ఇవి సహితము గ్రొత్తవి కావు. జీసస్సుజాతివా రయిన యూదులు దేవుడు తమ తండ్రి యనియు తామూతని ప్రియపుత్రుల మనియు తమ్ముమాత్రమే దేవుడు ప్రేమించి యందఱి కంటెను దమ కెక్కువ యాధిక్యమును గలిగించు ననియు భావించుకొని గర్వపడుచుండెడివారు. ఈ భావన భ్రమ యనియు

సీత్యునికి తా మెట్లు ప్రియతమములో యట్లే లోకములోని మెట్లు
 జాతులవారును సమానముగానే ప్రియతమము లనియు, ఈశ్వరుడు
 తమయెడల నెట్లు ప్రేమ (లవాడ) యి యున్నాడో యట్లే మెట్లు
 జాతులవారియెడలను సమానప్రేమమును గలవాడయి యున్నాడనియు,
 జీవన్ము బోధించెను. ఇదియే యాతడు బోధించిన శ్రోత్ర
 సత్యము. దేవుడు తండ్రియు, మనుజులు కొడుకులు పెగుటచేత పుత్రు
 లకు పితృజ్ఞానవర్తనము పగమధర్మము. ఏషయములోను జను
 లీశ్వరాజ్ఞాతిక్రమణము చేయక యీశ్వరేచ్ఛానుసారముగా సర్వ
 విషయములలోను ప్రచిత్తించునా రయ్యెడు పక్షమున భూమిపై
 సీత్యరరాజ్యము నెలకొనును. ఈ యీశ్వరరాజ్యస్థాపనము నిమిత్తమే
 జీవన్ము తనప్రాణము ధారపోసెను. ఈ యీశ్వరరాజ్యము స్థాపించబడిన
 యెడల జగత్తులో పాప ముండదు; అధర్మ ముండదు; అసత్య
 ముండదు; అన్యాయ ముండదు; ద్వేష ముండదు; వంచన ముం
 డదు. అందఱును దేవునకు విధేయపుత్రు లయి, పరస్పరప్రేమము
 గల సోదరులయి, పాపవిమూరులయి, ధర్మవరులయి, సత్యవంతులయి,
 న్యాయపరాధులయి, సదయులయి, ముజావర్తనులయి, పరోపకార
 పోషకులయి, అంతఃకంఠ కీర్త్యసామిష్యము నందుచు దేవతల్య
 లయి మనుష్యు లీశ్వరరాజ్యములో శాశ్వతానందమును బొందువా
 రగుదురు. యీశ్వరరాజ్యమున కందఱును సమానార్హత గలవారు.
 ఎంతటిపాపి యయ్యెను దీనిని పొందుట కెవ్వడును సమర్థుడు కాడు.
 ముఖ్యముగా పాపుల సీత్యరరాజ్యములో ప్రవేశపెట్టుట కొఱకే తాను
 తన ప్రభు వయిన తండ్రిచేత పంపబడినట్లు సంపూర్ణచిత్వాసము గల
 వాడయి జీవన్ము వారయెడల సదయుడయి పాపులకొఱకే తనప్రాణ
 ముల వర్పించెను. ఈశ్వరరాజ్యము బలపడి భూమి భూతలవర్షర్ష

మగునుగాక! జీవన్ముక్తిని పొందవలెనని కోరిక మునుపటి మానవజాతికి
 మగునుగాక! జీవన్ముక్తిని పొందవలెనని కోరిక మునుపటి మానవజాతికి
 నను తనయుకళంకశుద్ధ వర్తనముచేతను, నిత్యం నిర్మల జైవభక్తి
 చేతను, అవ్యాజపరాధాన పరశ్శక్తి చేతను, దేవశుల్కం దయనాడు.
 అంతఃకలను పాపమునకును పరాభవమునకును గుఱుకుగానుండిన
 సిలువ జీవన్ముక్తి దానిని హితుడగుటచేత ప్రభువులును పవిత్రులును
 గూడ గౌరవచిహ్నముగా ధరించిగర్వపడునంతటి మౌగ్యత కలదగునని
 యెవ్వరనుకొనిరి? దేవశుల్కం దన్నంత మనశను పొందుటకయి విషయ
 సుఖములనంత కాళ్ళొంచునింగియనగ్గమునో నతః డెంత పోరాటము
 పలికియుండునో! భగవంతునినుండి పరాజుఁబడి యెదురైన పాప
 చింతలను మనస్సునగడి పాజుదోలుటకయి యెంతకష్టపడియుండునో!
 ఈశ్వరునితోడ నంతసాన్నిధ్యమును గలిగించుకొని యాయన
 యిచ్చకు సదా తనయిచ్చ లోబడునట్లు చేయుటకయి యెంత నిరం
 తరాభ్యాసము చేసియుండునో! ఏమియు చేయకున్న నంతసులభముగా
 నీశ్వరరాజ్యము నతఃజెల్లు చూడగొనఁ గలిగి యుండును! అతఁడు
 బోధించిన యీశ్వరరాజ్య మైహిక మయినదికాదు; నూనసిక మయి
 నది. దేశకాలజాతివిభేదము లేక శుద్ధహృదయులును శుద్ధవర్తనులును
 అయినవా రందఱును దానినిబొందుటకు స్వాతంత్ర్యముగలవారు.
 ఈశ్వరాజ్యోల్లంఘనమున కనఁగా పాపమునకు పశ్చాత్తప్తలయ నిర్మల
 హృదయములతో తండ్రయైన పరమేశ్వరుని సమీపించు బిడ్డలంద
 ఱును ఈశ్వరరాజ్యములో ప్రవేశించి యానందము నొందుదురన్న
 మతపత్నహర్షమునకు ప్రతిస్థాపనాచార్యుఁ దయిన జీవన్ముక్తి
 సిద్ధాంతము లోకములోని పరమమత్తముల్లంఘనమునైనదియనంత
 కుభదాయక మగునుగాక!

